

ЈАВНОТУЖИЛАЧКИ ПРИРУЧНИК

Издавач:

Удружење јавних тужилаца и
заменика јавних тужилаца Србије
Грачаничка 18, Београд
www.uts.org.rs

За издавача:

Александар Милосављевић

Рецензија:

Проф. др Милан Шкулић

Лектор и коректор:

Нада Сибинчић, проф. и Весна Комар

Тираж: 750

Припрема и прелом текста:

Синиша Лекић

Штампа:

АТЦ, Београд

Израду „Јавног тужилачког приручника“ финансијски и стручно помогао је

Канадски пројекат реформе правосудја у Србији

Пројекат финансира Влада Канаде кроз Канадску агенцију за међународни развој
(CIDA)

Реализује га Конзорцијум GENIVAR- Универзитет у Отави

Уредници и аутори посебно се захваљују на разумевању и подршци пријатељима Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије: Изабу, Најаши и Жоржу

Ауџори другој издања:
Др Горан Илић
Војкан Аџић
Проф. др Станко Бејатовић
Мр Јасмина Киурски
Маја Стефановић
Верица Трнинић
Светлана Ненадић
Мр Марина Матић

Рецензениј другој издања:
Проф. др Милан Шкулић

Ауџори првој издања:
Др Горан Илић
Горан Јовановић
Проф. др Станко Бејатовић
Др Љубомир Прелић
Данило Суботић
Златко Шуловић
Данијела Трајковић
Маја Стефановић
Верица Трнинић
Светлана Ненадић
Љиљана Николић
Мр Марина Матић
Марко Јовановић

Рецензениј првој издања:
Слободан Радовановић
Мр Јасмина Киурски
Проф. др Војислав Ђурђић
Проф. др Милан Шкулић

Консулџанти на пројекџу:
Драгана Лукић

Уредници другој издања:
Др Горан Илић
Данило Суботић

Уредници првој издања:
Проф. др Станко Бејатовић
Др Горан Илић
Данило Суботић

ЈАВНОТУЖИЛАЧКИ ПРИРУЧНИК

Друго измењено и допунјено издање

2009.

УДРУЖЕЊЕ ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА
И ЗАМЕНИКА ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА СРБИЈЕ

САДРЖАЈ

Предговор.....	9
Рецензија Приручника	11
УВОД.....	17
Општа разматрања о јавном тужилаштву Србије	19
Кратак приказ историјског развоја и организације јавног тужилаштва у Србији.....	24
Јавнотужилачка управа.....	31
ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ И КРИВИЧНИ ПОСТУПАК	85
Јавно тужилаштво и кривична ствар	87
Кривична пријава и поступање јавног тужиоца по кривичној пријави	103
Истрага и јавни тужилац	149
Оптужни акти јавног тужиоца	176
Обавезно упутство о примени и закључењу Споразума о признању кривице.....	215
Главни претрес и процесни положај јавног тужиоца	245
Редовни и ванредни правни лекови и јавни тужилац	257
Јавно тужилаштво и лице оштећено кривичним делом	305
Јавно тужилаштво и извршни кривични поступак	312
Јавно тужилаштво и малолетничка делинквенција	316
Јавно тужилаштво и међународна кривичноправна помоћ.....	347
Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела и овлашћења јавног тужиоца	402
Постапање јавног тужиоца по Закону о одговорности правних лица за кривична дела	420
ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ И ДРУГИ КАЗНЕНИ ПОСТУПЦИ	449
Постапање јавног тужиоца у поступку за гоњење привредних преступа	451
Улога јавног тужиоца у прекршајном поступку	492
УЛОГА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА ИЗВАН КАЗНЕНИХ ПОСТУПАКА	509
Овлашћења јавног тужиоца изван казних поступака	511
ПРОФЕСИОНАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРИПАДНИКА ЈАВНОТУЖИЛАЧКЕ ПРОФЕСИЈЕ И ОДНОС ТУЖИЛАШТВА И ЈАВНОСТИ	547
Професионалне карактеристике припадника јавног тужилаштва и њихов утицај на ефикасност рада.....	549
Позиција жртве у кривичном поступку	575

Напомена уз II издање

Ново измењено и допуњено издање представља резултат потребе да се претходно издање допуни деловима који се односе на новоусвојено законе: Закон о одговорности правних лица за кривична дела, Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, Закон о међународној кривичноправној помоћи, као и измене Законика о кривичном поступку уз посебан осврт на споразум о признању кривице. Посебан акценат је стављен и на положај жртве у кривичном поступку, како би се избегла секундарана виктимизација током кривичног поступка. Такође, измењен је и део који се односи на улогу тужиоца у прекршајном поступку, у складу са новим Законом о прекршајима и успостављањем прекршајних судова. Измене које се односе на кривични поступак обележене су вертикалном линијом са леве, односно десне стране текста.

Београд, децембар 2009.

Уредници

Уредници и њиређивачи другої издања:

др Горан Илић и Данило Суботић

Уредници и њиређивачи првої издања:

Проф. др Станко Бејатовић, др Горан Илић и Данило Суботић

Ауџори делова Јавної тужилачкої њиређивачкої:

Др Горан Илић (јавни тужилац Правог општинског јавног тужилаштва у Београду): Општа разматрања о јавном тужилаштву Србије, Кратак приказ историјског развоја и организације јавног тужилаштва у Србији, измене поглавља Јавни тужилац и кривични поступак према Закону о изменама и допунама Законика о кривичном поступку (Сл. Гласник 79/2009).

Горан Јовановић (секретар Републичког јавног тужилаштва) и **Верица Трнинић** (виша тужилачка сарадница): Јавнотужилачка управа.

Проф. др Станко Бејатовић (декан Правног факултета у Крагујевцу): Јавно тужилаштво и преткривични поступак, Јавно тужилаштво и лице оштећено кривичним делом; Јавно тужилаштво и извршни кривични поступак; Јавно тужилаштво и међународна кривичноправна помоћ.

Др Љубомир Прелић (заменик Републичког јавног тужиоца): Кривична пријава и поступање јавног тужиоца по кривичној пријави; Јавно тужилаштво и малолетничка делинквенција.

Данило Суботић (заменик Републичког јавног тужиоца у пензији): Главни претрес и процесни положај јавног тужиоца, Редовни и ванредни правни лекови и јавни тужилац.

Златко Шуловић (јавни тужилац Окружног јавног тужилаштва у Валуеву): Истрага и јавни тужилац.

Мр Јасмина Киурски (заменица Републичког јавног тужиоца): Споразум о признању кривице.

Данијела Трајковић (јавна тужитељка Општинског јавног тужилаштва у Сурдулици) и **др Горан Илић**: Оптужни акти јавног тужиоца.

Војкан Аџић (виши тужилачки сарадник) и **др Горан Илић**: Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела и овлашћења јавног тужиоца.

Маја Стефановић (заменица Републичког јавног тужиоца): Поступање јавног тужиоца по закону о одговорности правних лица за кривична дела, Поступање јавног тужиоца у поступку за гоњење привредних преступа.

Верица Трнинић, Светлана Ненадић и Мр Марина Матић: Улога јавног тужиоца у прекршајном поступку.

Љиљана Николић (заменица Републичког јавног тужиоца): Овлашћења јавног тужиоца изван казних поступака.

Мр Марина Матић, др Горан Илић, Верица Трнинић и Светлана Ненадић: Јавно тужилаштво и јавност.

Мр Марина Матић и Марко Јовановић: Професионалне карактеристике припадника јавног тужилаштва и њихов утицај на ефикасност рада. Примере из судске и тужилачке праксе одабрали и приредили:

Вања Мацановић (адвокаткиња) и **мр Тања Игњатовић:** Позиција жртве у кривичном поступку.

Борка Јовановић (заменица Окружног јавног тужиоца у Сремској Митровици), **Радован Лазић** (јавни тужилац Општинског јавног тужилаштва у Бачкој Тополи), **Вељко Ракић** (заменик Другог општинског јавног тужиоца у Београду) и **Светлана Ненадић.**

Рецензент издања: Милан Шкулић (ванредни професор Правног факултета у Београду).

Консултант на пројекту: Драгана Лукић

Предговор

Један од кључних субјеката на пољу борбе против криминалитета јесте јавно тужилаштво. Заједно са полицијом оно се налази у првим редовима борбе против криминала тако да од ефикасности рада тужилаштва, у доброј мери, зависи и ефикасност кривичног поступка. Утицај јавног тужилаштва на ефикасност кривичног поступка посредно се одражава и на успешност остваривања циљева криминалне политике, тако да долазимо до каузалне повезаности између ефикасности деловања јавног тужилаштва и остваривања криминалне политике посебно код тешких облика криминалитета.

Када смо већ евидентирали значај ефикасности рада јавног тужилаштва ваљало би се позабавити предусловима за ефикасно деловање тужилаца. Један од предуслова за ефикасно практично деловање носилаца јавнотужилачких овлашћења јесте адекватна примена законских норми и уједначеност њиховог поступања. У прошлости неретко то није био случај и у вези са тим можемо да закључимо да су бројни узроци доводили до таквог стања. Међу узроцима, значајно место заузимају прилике у нашем кривичном (посебно кривично процесном) законодавству, као и прилике везане за правосудно организационо законодавство. Какво је онда стање кривичног и организационог законодавства? Пре свега, ова законодавства одликује нормативна нестабилност и међусобна неуједначеност. Илустрације ради довољно је истаћи само бројне дилеме присутне у вези са „важећим“ текстом Законика о кривичном поступку или чињеницу да је почетак примене сета правосудних закона донетог 2001. године више пута одлаган и да је и овог тренутка неизвесно када ће и да ли ће ти закони уопште да буду примењивани. Имајући у виду изнесене карактеристике кривичног и организационог законодавства јасно је да је њихова правилна примена у доброј мери отежана. Мотивисани жељом да, олакшамо примену кривичног и организационог законодавства одлучили смо да приредимо Приручник за јавне тужиоце и да тако омогућимо реализацију три циља који се истовремено постављају и као захтеви правилног функционисања јавног тужилаштва, а то су: адекватна примена законских норми, што већи степен уједначености у примени законских норми на целом простору Републике Србије, кориговање тужилачке праксе и поступања у ситуацији када је постојећа пракса препрека делотворности тужилаштва. Дубоко свесни чињенице да практична реализација ова три захтева, у првом реду, зависи од стручности носилаца јавнотужилачких овлашћења аутори тог Приручника су одлучили да сачине текстове и на тај начин дају свој допринос стварању предуслова за што потпунију и практичну реализацију поменутих захтева.

У жељи да испунимо очекивања будућих корисника овог приручника, у њему су обрађена она питања која заузимају највише простора у свакодневном раду носилаца јавнотужилачких овлашћења, и то са два аспекта. Са аспекта њиховог нормативног регулисања и са аспекта њихове практичне примене. У овом приручнику, уз поједине законске одредбе наведена су и кратка и најнеопходнија објашњења и дати су кратки коментари да је указивано на разлоге озаконења појединих решења, као и да су наведене актуелне судске одлуке. У жељи да у што већој мери олакшамо поступак примене појединих законских норми, на крају сваког поглавља – дела овог приручника налазе се и обрасци тужилачких аката.

На крају предговора истичемо и чињеницу да је архитектоника овог приручника прилагођена њеним циљевима и предмету.

Искрено се надамо да ће с обзиром на садржај овог приручника задовољити потребе својих корисника и да ће бити незаобилазна стручна литература сваког носиоца јавнотужилачке функције у Републици Србији. У још искренијем очекивању да ће наша надања бити испуњена, захваљујемо се свима који су учествовали у раду на овом приручнику, а посебну захвалност изражавамо *Канадском пројекту за реформу правосуђа* у Републици Србији, без чије подршке и сарадње овај приручник не би угледао светлост дана

У Београду, јул 2008. године

Проф. др Станко БЕЈАТОВИЋ
Др Горан ИЛИЋ

*Др Милан Шкулић,
професор Правног факултета
Универзитета у Београду*

Рецензија Приручника

Основна функција јавног тужиоца је кривично гоњење окривљених за кривична дела. Остваривањем такве своје функције јавни тужиоци непосредно штите најважније друштвене вредности. Велика етичка идеја нашег Законика о кривичном поступку, по којој је циљ прописа кривичног поступка да *нико невин не буде осуђен*, а да се *учиниоцу кривичног дела изрекне кривична санкција*, под условима и на начин утврђен законом и у правично вођеном кривичном поступку мора бити и звезда водила јавних тужилаца. Јавни тужилац није само и искључиво у функцији кривичног гоњења, већ је он као државни орган дужан да се стара и о свим другим људским правима и слободама, што значи и о правима окривљеног, те му мора помоћи у добијању *fair* положаја у кривичном поступку. Зато јавни тужилац у континенталној Европи није само обична странка, те се на томе и темељи могућност да он у већини европских држава води и формалну истрагу. То је и разлог да таква јавно-тужилачка истрага, иако у основи представља врсту „страначке“ истраге не би требало да буде ништа мање независна и непристрасна него она коју би водио суд, односно истражни судија. Међутим, да би јавни тужилац заиста могао да буде у функцији људских права и слобода, те да би могао бити непристрастан у кривичном поступку, он мора имати функционалну независност, те деловати потпуно самостално у свом раду. Да би био такав, јавни тужилац не сме бити непосредни део извршне власти и иако он са том граном власти нужно мора имати одређене везе, он не сме пасти под њен директан утицај и мора бити и остати неодвојиви део правосуђа, као што је то и иначе, типично у државама које се одликују владавином права. Исто као што суд треба да води кривични поступак „ни по бабу ни по стричевима“, тако и јавни тужилац треба да функцију кривичног гоњења обавља не обазирјући се на то ко је окривљени и какав је његов друштвени положај, већ имајући у виду једино доказе који говоре у прилог оптужбе или против ње. „Слепоћа“ Божиње правде мора да се односи не само на суд, већ и на јавног тужиоца. Иако јавни тужиоци и њихови заменици начелно нису независни у смислу у којем су то судије, они свакако морају бити независни у свом раду и конкретном поступању, тј. они морају имати државне гаранције своје функционалне независности, а такође и у свом раду, морају испољавати ту врсту независности. Ово је питање повезано не само са нормама правног си-

стема већ и са неким неписаним етичким и моралним нормама уопште, али правни систем мора створити услове да се такве етичке норме усвоје у највећој могућој мери. То је посебно важно у светлу неких већ наступелих, али и предстојећих промена наше кривичне процедуре, када ће истрага у кривичном поступку бити поверена јавним тужиоцима, који ће у том погледу остваривати и конкретнију руководећу улогу у односу на полицију. Да би таква кривична истрага могла да буде не само ефикасна већ и непристрасна, јавни тужиоци и њихови заменици морају бити функционално независни. Ово је посебно важно у својеврсним „транзиционим“ условима савремене Србије који представљају својеврсни тест и искушење правосуђу у целини, а самим тим и носиоцима јавнотужилачке функције. Да би јавни тужиоци заиста били функционално независни, они се путем свог професионалног удружења морају наметнути као значај друштвени фактор, а то могу постићи само својим радом и залагањем, те свакодневним професионалним усавршавањем. Приручник који је предмет ове рецензије је прави корак у том смеру.

Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије се већ годинама намеће као незаменљиви чинилац правног система Србије и уопште, друштвеног живота у транзиционој Србији, која улаже велике напоре да се докаже и устали као правна држава. Борећи се за адекватан положај носилаца јавнотужилачке функције у Србији, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије се бори и за остваривање неких од најважнијих друштвених циљева, чија је реализација непосредно у интересу грађана, а то је да грађани Србије заиста живе у правној држави која ће имати релативно ниску стопу криминалитета и у којој ће криминална политика коначно постати брана тешким облицима криминалитета, а не бити оно што је до сада често била – „рибарска мрежа која хвата мале рибе, а кроз коју пролазе велике рибе“.

Чланови Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, у оквиру својих активности усмерених на опште јачање положаја јавнотужилачке организације у правном систему Србије, израдили су приручник који је предмет ове рецензије. Овај приручник је колективно дело и као такав неминовно подразумева одређене стилске и друге разлике у тексту али то не утиче на остваривање њеног основног циља, а то је да се сваки читалац овог текста брзо и једноставно упозна са основним аспектима ангажовања јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца у правном систему. Овај приручник је замишљен и у потпуности остварен као целовито штиво које ће сваком читаоцу с једне стране, омогућити да стекне увид у правни положај како саме јавнотужилачке организације, тако и јавних тужилаца у кривичним поступцима, али он с друге стране, омогућава и коришћење конкретних упутстава за решавање одређених процесних ситуација, као и врло корисних образаца низа захтева које јавни тужилац подноси у кривичном поступку и одлука које се доносе од стране јавног тужиоца.

Овај приручник има следеће основне делове: увод у којем су дата општа разматрања о јавном тужилаштву Републике Србије, кратак приказ историјског развоја и организације јавног тужилаштва Србије, појам јавнотужилачке управе, објашњење улоге јавног тужиоца у целовито приказаном току кривичног поступка, односно преко преткривичног поступка, па до вођења истраге, подношења оптужнице, вођења главног претреса, те поступка по жалби и ванредним правним лековима. Затим се посебно обрађује однос јавног тужиоца и оштећеног кривичним делом, те неки посебни поступци, као што су поступак према малолетницима, извршни кривични поступак, те поступак међународне кривичноправне помоћи. На крају, обрађени су професионални лик и етика јавних тужилаца, те однос јавних тужилаштва према јавности.

Централни део овог приручника са становишта праксе и практичне вредности представља приказ улоге јавног тужиоца као субјекта преткривичног и кривичног поступка. Сви елементи правног положаја јавног тужиоца су приказани на јасан и прегледан начин, а сва објашњења права и дужности јавног тужиоца су потпуна и јасна, тако да сваки читалац може врло брзо и лако стећи увид у суштину јавно-тужилачких дужности и овлашћења у кривичном поступку.

Посебну вредност овог дела приручника представљају практични образци свих важнијих захтева, поднесак и одлука који су веома квалитетно урађени, те ће бити од огромног значаја у пракси а посебно за младе и релативно неискусне носиоце јавнотужилачке функције, али ће они и старијим и искуснијим тужиоцима бити од велике користи, јер је давно речено да онај ко усавршавањем и стицањем нових знања не напредује, у ствари назадује.

Веома је добро што овај приручник садржи и део који се односи на професионални лик јавног тужиоца и јавнотужилачку етику. Још је давно речено да „сви закони вреде, онолико колико вреде људи који их примењују“, па је и зато веома важно да Србија има не само добре законе већ и одличан кадар који ће те законе примењивати. Овај део приручника доприноси не само правној едукацији и усавршавању јавних тужилаца, већ и јачању њихове свести о значају те професије и важности поседовања највиших етичких стандарда.

У настојању правне државе, односно државе која има правни систем заснован на владавини права, да максимално заштити људска права и слобода, по правилу, највећа могућа пажња поклања се заштити права и слобода окривљеног, што је свакако добро, али се због тога не сме заборавити и на важност стварања услова да оштећени кривичним делом има адекватан положај у кривичном поступку и уопште у правном систему. Оштећени није заинтересован само за накнаду штете, односно остваривање свог имовинскоправног захтева, већ он има и виталан интерес да добије моралну сати-

сфакцију, а у томе му ваљан рад јавних тужилаца може бити од огромне помоћи. Стога је изузетно корисно и добро што овог приручник има и део посвећен односу јавног тужиоца и оштећеног кривичним делом.

Данас је од огромне важности постићи и циљеве тзв. ресторативне правде, увек када је то објективно могуће и зато савремене државе уводе и посебне врсте поступака за нека кривична дела, који се одликују великом партиципацијом оштећеног, односно жртве, што је посебно типично за поступак посредовања ради закључења поравнања између окривљеног и оштећеног, тј. један вид медијације у кривичном поступку. Поред тога, нека кривична дела која се одликују високим степеном насиља или понижавањем жртве, где су најтипичнија сексуална кривична дела, односно дела против полне слободе, по правилу проузрокују и интензивну секундарну виктимизацију и изузетно је важно имати нормативне али и практичне механизме да се та врста виктимизације сведе на најмању могућу меру.

Наш нови Законик о кривичном поступку, чија је примена у највећем делу одложена до 31. децембра 2008. године, садржи сет правила којима се побољшава положај оштећеног у кривичном поступку, а посебно положај одређених тзв. посебно осетљивих жртава, односно угрожених жртава и сведока. Тај део новог Законика о кривичном поступку се већ примењује, али је веома важно да се и у пракси схвати колико је битно да се оштећени заштити у кривичном поступку и колико је важно да се минимизирају последице тзв. секундарне виктимизације, када се ради о посебно осетљивим жртвама, као што су то жене, жртве силовања и других кривичних дела насиља, а нарочито деца и малолетници. Тиме што је у овом приручнику обрађен и однос јавног тужиоца и оштећеног, даје се велики допринос бољем схватању важности савремених виктимолошких концепција, те потребе да се оштећени максимално заштити у правном систему.

Да би Србија могла успешно и брзо да се даље развија, неопходно је остварити и боље резултате у сузбијању криминалитета уопште а посебно његових најопаснијих форми, као што су организовани криминалитет, привредни, финансијски и коруптивни криминалитет, а да би јавни тужиоци и њихови заменици могли да буду максимално успешни у остваривању својих основних дужности, те да би могли дати пуни допринос у сузбијању криминалитета они свакако морају деловати у одговарајућем нормативном амбијенту. Веома је важно да тај нормативни амбијент буде креиран максимално добрим законима, али и најбољи закони сами по себи нису довољни, ако људи који их примењују нису довољно квалитетни.

Овај приручник омогућава да се службени актери кривичног поступка у функцији јавне оптужбе добро припреме за примену одговарајућих законских решења и представља како велики допринос бољем практичном поступању јавних тужилаца, тако и њиховој бољој едукацији, што је у складу и са једном од водећих идеја у савременом друштву, по којој се све елитне

друштвене професије, а ту свакако спада и јавнотужилачки кадар, морају перманентно образовати, те стално јачати своју стручну оспособљеност.

Може се закључити да ће приручником који је предмет ове рецензије сваки јавни тужилац и заменик јавног тужиоца у Србији, добити изузетно користан ослонац у свакодневном раду. У овом приручнику се одлично објашњава низ потенцијално или актуелно спорних питања у пракси поступања јавних тужилаца, а садржи праву ризницу конкретних образаца и упутстава који могу изузетно да олакшају свакодневне радне активности јавних тужилаца и њихових заменика, те што је од пресудне важности, директно утичу на повећање ефикасности у раду јавних тужилаштава.

Аутор ове рецензије је уверен да ће издавањем овог приручника бити дат велики подстицај стварању боље јавнотужилачке организације, као и бољем и ефикаснијем поступању носилаца јавнотужилачке функције у пракси.

Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије се може поносити овим приручником који су израдили његови чланови, који су нашли времена и снаге да и поред бројних свакодневних професионалних обавеза напишу овако квалитетан текст, те тиме пруже врло конкретан допринос бољем раду јавних тужилаца, а што најнепосредније доприноси ефикаснијем кривичном гоњењу и заштити друштва и грађана од криминалитета.

У Београду, 15. јула 2008. године

Професор др Милан Шкулић

УВОД

ОПШТА РАЗМАТРАЊА О ЈАВНОМ ТУЖИЛАШТВУ СРБИЈЕ

Појам и правна природа

Постоје мишљења да је остваривање законитости основна функција јавног (државног) тужиоца из чега произлази да је тужилац у првом реду „заштитник закона“.¹ Друго схватање, премда изнето од иностраног аутора може се употребити за одређивање појма јавног тужилаштва у Србији. Тужилаштво се дефинише у односу на његов задатак у демократском поретку, као орган који „предузима кривично гоњење са циљем кажњавања у складу са законом у случајевима у којима би требало да се докаже кривица, док оно истовремено мора да обрати пажњу да осумњичени чије радње нису у супротности са кривичним законима, или коме не може да се докаже кривично дело, не сме да буде кажњен, нити изведен пред суд.“² Треће схватање је оно које јавно тужилаштво одређује на основу процесног положаја јавног тужиоца у кривичном поступку. Јавни тужилац је према овом схватању странка у кривичном поступку, и у исто време самостални државни орган који има право и дужност да предузима гоњење учинилаца кривичних дела.³ Конкретнија и за ову прилику прихватљивија је дефиниција која полази од уставног и законског одређења да је јавно тужилаштво самостални државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и улаже правна средства ради заштите уставности и законитости.⁴

Када се говори о правној природи овог органа, једно од мишљења је да тужилаштво иако по својој функцији у судском поступку спада у круг правосудних органа, ипак се не може рећи да тужилаштво улази у судски систем јер нема сопствених јурисдикција, не доноси мериторне, коначне одлуке и функција му је шира зато што има низ задатака изван судског система. Тако да је тужилаштво „орган посебне врсте и посебног положаја, специфичан по својим задацима и овлашћењима, по организацији и начину рада“.⁵ Професор Момчило Грубач, одређујући правну природу јавног тужи-

¹ Душан Пеић, *О положају државног тужиоца*, Правосуђе I година, Београд, 1932, 280.

² Јурген Денх, *Независност и зависност Јавног тужилаштва у демократској правној држави, посматрани на примеру Немачке*, реферат са Конференције одржане 2006. године, Београд, 2006, 3.

³ Момчило Грубач, *Кривично процесно право, увод и општи део*, Београд, 2004, 160.

⁴ Ради се традиционалној дефиницији тужилаштва коју је преузео и Устав Републике Србије од 2006. године. (Види: Чедомир Стевановић, Војислав Ђурђић, *Кривично процесно право, процесни субјекти, процесне радње*, Ниш, 1998, 137).

⁵ Љубо Прван, *Јавно тужилаштво у правном систему нове Југославије*, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, бр. 1, Београд, 1975, 11.

лаштва истиче да тужилаштво није судски орган, јер не врши судску функцију, али није ни класичан управни орган, већ посебан орган државне извршне власти⁶. Упркос, чињеници да тужилаштво има одлике органа извршне власти, процесна улога и претежна активност мењају његову правну природу и приближавају га судској власти, сматрају поједини аутори и истичу да је тужилаштво правосудни државни орган који, премда није део судског система, улази у круг органа који припадају судској власти. Ово становиште је, супротно схватању изнетом од проф. Момчила Грубача.⁷

Из изложених мишљења произлази да се правна природа јавног тужилаштва у суштини утврђује на основу односа овог органа и извршне власти, због чега ћемо изложити упоредне моделе односа јавног тужилаштва и извршне власти. Када се говори о односу извршне власти и јавног тужилаштва у првом реду се мисли на меру и врсту утицаја извршне власти на делатност и организацију јавног тужилаштва, као и положај који у систему државне организације има јавно тужилаштво. У литератури налазимо становиште да ово питање може да буде уређено тако да тужилаштво има статус посебног „сасвим издвојеног органа“ и као пример за то наводи се тужилачки систем у Белгији. Други тип тужилаштва познају правни системи у којима је тужилаштво „инкорпорисано у судство“, тако да је „министар правосуђа номинални шеф тужилаштва“.⁸ Премда се означавају као „инкорпорисана у судство“, реч је о тужилаштвима која су део извршне власти, из чега би следило закључак да у овим системима егзекутива остварује „ефективни“ утицај на вршење надлежности од стране тужилаштва и уопште на организацију јавног тужилаштва, превасходно кроз модел избора и разрешења тужилаца.

Подела на два типа тужилаштва није потпуна, јер не одражава све могуће концепте односа извршне власти и тужилаштва. У земљама са дугим демократским искуством, и унутар извршне власти, тужилаштво за себе прибавља „ефективну независност“, јер друштвена стварност осигурава могућност да тужилаштво поступа професионално и изван утицаја политике на његов рад. У овим организационим моделима потчињеност тужилаштва извршној власти је номинална и израз традиционалног приступа овом питању, док друштвена правила изван закона обезбеђују да тужилаштво практично делује ослобођено било каквог утицаја. Системе у којима надре-

⁶ Момчило Грубач, *Кривично процесно право, увод и општи део*, Београд, 2004, 161.

⁷ На трагу овог схватања је и дефиниција јавног тужилаштва коју је Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије предложило у оквиру дебате која је претходила доношењу Устава Републике Србије од 2006. године. Према овој дефиницији тужилаштво је „јединствени, самостални и у вршењу своје надлежности независни правосудни државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела, штити уставност и законитост, људска права и грађанске слободе“.

⁸ Панта Марина, *Историјско-ујоредни преглед јавног тужилаштва*, Зборник тридесет година јавнотужилачке организације, Београд, 1976, 180.

ђеност извршне власти има битна ограничења у традиционалним друштвеним правилима означаћемо као трећи тип односа.

Поступак избора и искључиво право кривичног прогона одређује окружне тужиоце у САД као „пуномоћнике“ народа за области кривичног прогона. Према томе, највећи број тужилаца у САД своју функцију врши као део политичке каријере насупрот каријери тужилаца у Европи, где је она вид професионалног опредељења. С једне стране, извршна власт у САД не остварује ниједан облик формалног утицаја на окружне тужиоце. Међутим, извршна власт и тужиоци представљају део јединственог локалног политичког процеса, што омогућава успостављање реалног утицаја извршне власти на тужиоце. Као политички пуномоћници грађана, тужиоци вршећи своју функцију, ступају у однос политичке међузависности са извршном влашћу, што је четврти тип релације тужилаштва према егзекутиви.

Посебан модел односа јавног тужилаштва и извршне власти сусрећемо у Немачкој. Тужилаштво је у Немачкој хијерархијски структурисан и независан орган администрације правде. Унутар администрације правде тужилаштво са судовима има заједничку, али и одговарајућу улогу у остваривању правде, што значи да су тужиоци укључени у администрацију правде као независан орган и истовремено као део треће судске власти. И на крају поменућемо систем у којем извршна власт не остварује утицај на тужилаштво о чему ће више речи бити касније.

На основу изложеног, сматрамо да је тужилаштво најприкладније дефинисати на основу главних организационих и функционалних одлика, као самосталан и хијерархијски устројен правосудни државни орган који своје функције остварује преко јавног тужиоца, чије основно право и дужност је да гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела.

Организација и уређење јавног тужилаштва

У погледу организације и уређења, јавно тужилаштво је специфичан орган. Функције јавног тужилаштва у великој мери одређују организацију и уређење овог органа. Када говоримо о организацији требало, би рећи да је тужилаштво, пре свега, засновано на начелу јединства и недељивости, тј. да је тужилаштво јединствен орган за целу земљу. Из овог начела произлази начело хијерархијског уређења које се састоји у подређености нижих тужилаца, вишим. Као садржај хијерархијског овлашћења јављају се начело деволуције (право вишег да непосредно врши послове нижег тужиоца) и начело супституције (право вишег тужиоца да повери послове једног нижег тужиоца, повери на другом, нижем тужиоцу). Начело монократског одлучивања утврђује надлежност јавног тужиоца у погледу начина и облика кривичног гоњења. Суштина овог начела је да све послове из надлежности

јавног тужилаштва обавља једно лице.⁹ Друго схватање полази од тога да су монархатско и хијерархијско начело скупа са начелом територијалности и начелом функционалности организациона начела, док су начело деволуције, супституције, официјелности и законитости функционална начела. Садржај монархатског и хијерархијског начела је одређен на истоветан начин, начело територијалности значи да се тужилаштва оснивају за одређено подручје, док се начелом функционалности врши расподела послова у оквиру самог тужилаштва.¹⁰ Постоје мишљења да поред монархатског принципа и принципа хијерархије, самосталност тужилаштва представља важан принцип организације тужилаштва.¹¹ Начело самосталности значи да тужилаштво остварује своју функцију изван утицаја са стране. Најпотпуније схватање принципа унутрашње и спољашње организације подразумева да је тужилаштво јединствен, самосталан, хијерархијски и монархатски устројен орган којег одликује унутрашње јединство и недељивост.¹² Дакле, тужилаштво одликује и унутрашње јединство и недељивост, као принцип унутрашње организације који подразумева да је тужилаштво јединствена служба у целини, и да постоји јединство и недељивост сваког тужилачког органа понаособ. Осим, што сматра да је унутрашње јединство и недељивост принцип унутрашње организације, Момчило Грубач пружа свеобухватније објашњење појма самосталности тужилаштва која по њему обухвата екстерну и функционалну самосталност, али не и интерну самосталност која је својствена судовима.

Уставно одређење јавног тужилаштва

Устав Републике Србије од 2006. године дефинише јавно тужилаштво као „самосталан државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и предузима мере за заштиту уставности и законитости“. Овде је реч традиционалној дефиницији која не опредељује правну природу јавног тужилаштва и однос овог органа према другим државним органима. Међутим, за разлику од претходног Устава, као и неких ранијих уставних текстова, Устав Републике Србије из 2006. године прилично детаљно нормира унутрашње и спољашње уређење јавног тужилаштва, начин предлагања и избора јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, као и овлашћења појединих органа у односу на јавно тужилаштво. У вези с тим, Устав уноси и низ новина у односу на ранија уставна решења. Прву новину представља увођење у уставни систем Државног већа тужилаца, посебног

⁹ Чедомир Стевановић, Војислав Ђурђић, *Кривично процесно право, процесни субјекти, процесне радње*, Ниш, 1998, 137.

¹⁰ Весна Ракић-Водинелић, *Правосудно организационо право*, Београд, 1994, 105–109.

¹¹ Љубо Прван, *Јавно тужилаштво у правном систему нове Југославије*, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, бр. 1, Београд, 1975, 10. и 11.

¹² Момчило Грубач, *Кривично процесно право, увод и општи део*, Београд, 2004, 164–170.

органа Народне скупштине задуженог да обезбеђује и гарантује самосталност јавних тужилаца¹³ и заменика јавних тужилаца. Друга новина је што Устав предвиђа сталност функције заменика тужиоца и ограничено трајање мандата јавног тужиоца (шест година) и истовремено на потпуно нов начин нормира избор јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца. Јавне тужиоце, на предлог Владе, бира Народна скупштина, а заменике јавног тужиоца, на предлог Државног већа тужилаца, Народна скупштина када се бирају први пут на функцију, а након истека „пробног периода“ од три године бирају се на сталну функцију и тај избор је потпуно у надлежности Државног већа тужилаца.

Уколико се пажљиво анализирају и системски тумаче норме Устава о јавном тужилаштву, може се закључити да Устав одређује јавно тужилаштво као самосталан орган Народне скупштине који је функционално повезан са извршном влашћу посредством Владе као носиоца ове гране власти. Закључак да је тужилаштво орган Народне скупштине проистиче из члана 160. Устава који каже да Републички јавни тужилац, као највиши тужилац у хијерархији, за свој рад одговара Народној скупштини, док сви остали јавни тужиоци одговарају и Народној скупштини и вишем јавном тужиоцу.¹⁴ Када томе додамо да Народна скупштина бира јавне тужиоце а да је Државно веће тужилаца орган Народне скупштине, јасно је да је закључак о правној природи јавног тужилаштва у Србији као органа Народне скупштине непобитно тачан.

¹³ Мада је предвиђено да Државно веће тужилаца обезбеђује и гарантује самосталност јавних тужилаца, Устав није нормирао било какве надлежности овог органа у поступку предлагања и избора јавних тужилаца.

¹⁴ Изричито нормирање одговорности јавних тужилаца (изузев Републичког јавног тужиоца) и према Народној скупштини и према вишем тужиоцу чини се излишним. Наиме, из чињенице да Републички јавни тужилац одговоран Народној скупштини и да су сви остали јавни тужиоци потчињени Републичком јавном тужиоцу (чл. 157. и 158) произлази да су „и сви други тужиоци“ посредно одговорни Народној скупштини.

КРАТАК ПРИКАЗ ИСТОРИЈСКОГ РАЗВОЈА И ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА У СРБИЈИ

Појава тужилаштва као посебног органа оптужне делатности везује се за период средњег века и захтев владара усмерен према његовим правним заступницима, да се ангажују на заштити интереса владара пред судом. Крајем XVIII и у току XIX века, у одређеном броју европских земаља долази до промене типа кривичног поступка тако што инквизиторски поступак замењује акузаторни, чиме практично долази до раздвајања суда (као судећег органа) и тужилаштва (као органа задуженог за оптужење). Нарочити значај по питању промене типа кривичног поступка имала је Француска револуција из 1789. године и реформе закона до којих је дошло продором слободоумних идеја Револуције у праксу.

Ослобођена национална енергија у Србији Првог српског устанка довешће до стварања самосталних правосудних институција пре свега, оснивањем судова. Оснивање посебних оптужних органа догађа се много касније. Наиме, вршење оптужне функције у Првом српском устанку није било поверено посебном органу. Гоњење за кривична дела предузимали су појединци, управни органи и сами магистрати,¹⁵ што значи да јавна тужба није постојала као облик организоване државне оптужне делатности.

Да би окружни судови били организовани на једнообразан начин, 1840. године је донето *Успројствено окружних судова*. Устројство је садржало одредбе о вршењу оптужне функције од стране полицијских власти, током судског поступка. У члану 11. овог акта писало је да „онај, који кривца Суду на испит преда, сматрати се мора као јавни тужитељ његов који је дужан злочинство учињено са свима доказатествима Суду предложити“.¹⁶ Према томе, Устројство је први пропис донет у Србији у којем се оптужна функција раздваја од судске и поверава полицијским органу – „јавном тужитељу“.

Године 1865. донет је *Закон о њосиуику судском у кривичним делима* којим је уређено да су ислеђујуће и истражујуће власти у кривичном поступку кметови, среске и окружне полицијске власти и окружни судови. Истражне радње за кривична дела која се гоне по службеној дужности, по правилу, предузимали су полицијски органи. У важним и сложеним случајевима, полиција може одмах на почетку ислеђења доставити предмет суду који је одређивао судију за ислеђење и подношење тужбе суду. Ислеђујући

¹⁵ Војислав Ђурђић, Небојша Ранђеловић, Горан Илић, *Српско државно тужилаштво 1804–2004*, Ниш, 2004, 17.

¹⁶ Исто, 43.

судија имао је статус државног тужиоца (члан 22. Законика).¹⁷ Дакле, функцију кривичног прогона вршиле су полицијске власти или посебан судија који је у судском поступку имао улогу државног тужиоца.

Први корак у издвајању носилаца јавне оптужне делатности у посебну службу чини *Законом о постојању војних судова Краљевине Србије у кривичним делима* из 1901. године. Овим законом уводи се војни тужилац и предвиђа његова надлежност и делокруг рада. Војни државни тужиоци су постављани указом на предлог војног министра. Истовремено, са дужношћу војног тужиоца они су вршили дужност референта за судство при дивизијским областима.¹⁸

У „Браничу“ из 1905. године се по први пут на детаљан начин износи положај иследних органа у правосудном систему тадашње Србије. Посебни орган у „предистрази углавном је полицијска власт, а у главној или специјалној истрази државни тужилац и првостепени судови“.¹⁹ По члану 3. Закона о истражним властима, органи иследних власти потпуно су одвојени и независни од судских. Иследни одбор је нарочити орган ислеђивања и чине га државни тужилац и судски писар.

Законом о државном тужиоштву донетом 21. марта 1929. године²⁰ укинут је Закон о државном тужиоштву из 1928. године, који практично и није ступио на правну снагу. Закон из 1929. године је једнообразно за целу територију Краљевине Југославије уређивао организацију и надлежност органа државне оптужбе.

Државно тужилаштво из Закона о државном тужиоштву од 1929. године било је орган извршне власти који се старао о покретању извиђаја и истраге и подизању јавне оптужбе и тако реализовао право државе на кажњавање криваца за извршена кривична дела. Осим гоњења учинилаца кривичних деликата имало је задатак да преко полиције у појединим случајевима открива ко су починиоци дела и врши дужност тужиоца у дисциплинским стварима судског особља. Све државне тужиоце и њихове заменике постављао је краљ на предлог министра правде, уз сагласност председника Министарског савета. Врховни државни тужилац имао је све припадљности и ранг као потпредседник Касационог суда (параграф 9). Закон је установљавао право строгог надзора вишег тужиоца над нижим које је укључивало и право издавања писмене или усмене укорје. Дисциплински поступак против чланова државног тужилаштва спроводио се по правилима поступка који је важио за судије. Поступак против тужиоца или заменика могао је покренути његов старешина или министар правде. О дисциплинским кри-

¹⁷ Исто, 60–61.

¹⁸ Исто, 74–75.

¹⁹ А. Гвозд. Живковић, *Појам и улога Државног истражног суда*, Бранич, год. XI, Београд 1905, 623.

²⁰ „Службене новине Краљевине Југославије“, бр. 73XXIX од 21. 3. 1929. године.

вицама врховног државног тужиоца одлучивала је општа седница Касационог суда. За ниже тужиоце и заменике тужилаца надлежан је био дисциплински орган суда пред којим они поступају. У прелазним одредбама Закон је уређивао положај органа оптужбе који већ постоје у деловима Југославије које су имали акузаторски модел кривичног поступка. Организација државног тужилаштва је подразумевала постојање државних тужилаштава која поступају пред окружним судовима, виших државних тужилаштава која поступају пред апелационим судовима и код Касационог суда Врховног државног тужилаштва.

Након Другог светског рата први пропис о тужилаштву била је *Одлука АВНОЈ-а број 13321 о установању и надлежности Јавног тужиоца ДФЈ од 03.02.1945. године*.²² Одлуком је оснивана јавно тужилаштво ДФЈ, као посебан и јединствен орган и истовремено су утврђене његове надлежности и уређење. По Одлуци јавном тужиоцу ДФЈ поверен је врховни надзор над тачним испуњавањем закона и одлука са законском снагом од органа извршне власти, службених особа и грађана (члан 1. Одлуке). Јавном тужиоцу и његовим органима у федералним јединицама припадало је право законске интервенције и редовне жалбе у сваком стадијуму поступка. Поред тога, јавни тужилац је имао и право надзорне жалбе која се се изјављивала против правноснажне одлуке (члан 2).²³

Први целовит пропис о послератном тужилаштву је *Закон о јавном тужилаштву од 1946. године*.²⁴ Закон је установио послератно јавно тужилаштво као сталну институцију. Централизам, хијерархија, монократско уређење, унутрашње јединство, ограничена самосталност, сталност и територијалност била су начела уређења јавног тужилаштва. Функционисање јавног тужилаштва у периоду важења овог закона (1945–1953) неопходно је посматрати у светлу нормативног положаја јавног тужилаштва. Овлашћења из Закона о јавном тужилаштву од 1946. године одређивала су јавно тужилаштво као централни орган правосудног система ФНРЈ, са значајним овлашћењима и у погледу контроле законитости рада судова и адвокатских комора. Осим тога, процесни положај јавног тужиоца у кривичном поступку до 1953. године давао је преимућство јавном тужиоцу над судовима, тако да је јавни тужилац био централни орган кривичног поступка до тренутка доношења коначне судске одлуке. У овом периоду јача позиција тужилаштва у односу на друге учеснике кривичног поступка, пре свега органе

²¹ Наведена одлука носила је број 52 у „Службеном листу“, бр. 4/45, а следећа Одлука о оснивању Врховног суда ДФЈ (број 53), што говори колики је значај у том тренутку имало установљавање Јавног тужиоца ДФЈ.

²² „Службени лист ДФЈ“, број 4/45.

²³ Поједини теоретичари сматрају да је садашњи ванредни правни лек захтев за заштиту законитости води порекло из послератне надзорне жалбе.

²⁴ „Службени лист ФНРЈ“, број 60/46 од 26. 7. 1946.

УДБ-е, што се сматрало начином јачања законитости у кривичном поступку. С обзиром на то да је јавно тужилаштво било потпуно централизован орган федерације, делатност јавног тужилаштва на територији НР Србије није носила специфичности, осим оних које су произлазиле из учесталости појединих кривичних дела.

*Закон о јавном тужилошћу донет 1954. године*²⁵ био је наредни пропис о организацији јавног тужилаштва. Основно право и основна дужност јавног тужиоца, према овом закону, било је гоњење учинилаца кажњивих дела. Поред функције кривичног прогона, Закон из 1954. године је у ограниченом обиму јавном тужилашству поверавао и функције „заштите друштвених интереса и чување законитости“. Ове функције јавног тужилаштва биле су супсидијарног карактера, јер су њих првенствено обављали други органи. Закон од 1954. године је задржао организациона начела из претходног закона. То су начело централизма (или јединства јавнотужилачке организације), монократског уређења, хијерархијске подређености и начело самосталности. Закон о тужилошћу од 1954. године је НР Србију, као и друге федералне јединице оставио без утицаја на функционисање јавног тужилаштва. За разлику од судова који су имали двојако својство тако да су једни били судови федерације, а други судски органи народних република и Аутономне Покрајине Војводине, јавно тужилаштво је било у искључивој компетенцији федерације. То је, пре свега, значило да је над свим аспектима организације и деловања јавног тужилаштва ФНРЈ и његових подручних органа компетенције остваривала савезна држава и да се функционисање одвијало на једнообразан начин. На рад тужилаштва након 1954. године пресудан утицај имала је и општа нормализација политичких прилика у земљи након 1953. године, што је допринело и извесној „нормализацији“ рада тужилаштва које је услед тога обазривије приступало кривичном прогону и доношењу одлука о стављању под оптужбу. Све то је допринело учвршћивању тужилаштва као органа федерације надлежног за кривично гоњење.

*Закон о јавном тужилошћу од 1965. године*²⁶ је концепцијски сличан претходном закону. Основни задатак јавног тужилаштва је гоњење учинилаца кривичних дела и ова функција тужилаштва је нормирана на истоветан начин, као и у претходном закону. Тужилаштво је имало и друге функције у вези са кривичним и казним поступцима. Задатак тужилаштва је био и да предузима мере на откривању кривичних дела која се гоне по службеној дужности и проналажењу њихових учинилаца, као и да врши прогон учинилаца привредних преступа и прекршаја. Надлежност тужилаштва у парничним, ванпарничним, извршним и другим поступцима је одређена уопштено. Тужилаштво у парничним, ванпарничним, извршним и другим

²⁵ „Службени лист ФНРЈ“, број 51/54 од 8. 12. 1954.

²⁶ „Службени лист СФРЈ“, број 7/65.

поступцима предузима радње на које је овлашћено посебним законима. Када нађе да је повређен закон, тужилаштво је могло захтевати одлагање односно прекид извршења одлуке и уложен захтев тужилаштва аутоматски је доводио до одлагања тј. прекида извршења.

Закон је задржао принципе организације јавног тужилаштва присутне и у претходним законима. Као и у Закону од 1954. године нормира се дисциплинска одговорност. Јавни тужиоци и други радни људи запослени у тужилаштву дисциплински су одговорни за повреде службене дужности и угледа службе. Дисциплински тужилац и дисциплински судови су устројењени и функционишу као и по претходном закону.

Закон из 1965. године не уноси битне новине у садржај надлежности, организациона и функционална начела, као и начин рада тужилаштва. Премда је Законом од 1965. године предвиђено да је тужилаштво орган Скупштине и даље *de facto* тужилаштво бива потчињено извршним већима, као извршно-политичким органима. Превасходни задатак тужилаштва је прогон учинилаца кривичних и других кажњивих дела. Тако да можемо закључити да овај закон у сваком погледу представља континуитет са Законом из 1954. године.

Устав СФРЈ из 1974. године искључиво је регулисао организацију и функције Савезног јавног тужилаштва. Уређење републичких и покрајинских јавних тужилаштва препуштено је уставима социјалистичких република и уставним законима аутономних покрајина. Савезно јавно тужилаштво је представљало федералну тужилачку инстанцу, док су федералне и аутономне јединице имале засебне тужилачке системе. Између савезног тужилаштва и тужилаштава у републикама и покрајинама постојала је посебна врста надређености.

Врло брзо након усвајања Устава СФРЈ из 1974. године доноси се *Закон о Савезном јавном тужилаштву*.²⁷ Овај закон је Савезно јавно тужилаштво дефинисао као самостални државни орган који у оквиру права и дужности федерације врши гоњење извршилаца кривичних дела и привредних преступа, улаже правна средства ради заштите уставности и законитости и врши друге послове одређене савезним законом. С друге стране, садржај три базична принципа организације јавног тужилаштва (монократизам, хијерархија и самосталност) истоветан је са садржајем тих принципа у законима из 1946, 1954. и 1965. године. Неспутана хијерархија и ограничена самосталност су „историјски“ принципи организације тужилаштва, који су нашли своје место и у Закону о Савезном јавном тужилаштву из 1974. године.

С обзиром на то је Уставом СФРЈ из 1974. године већи део законодавних компетенција у вези са јавним тужилаштвима пренет на републичко и покрајинско законодавство, приступило се доношењу републичких и покрајинских закона о јавном тужилаштву.

²⁷ „Службени лист СФРЈ“, број 21/74.

По *Закону о јавном тужилаштву СР Србије из 1977. године*,²⁸ јавно тужилаштво у СР Србији је „самостални државни орган који гони учиниоце кривичних дела и других законом кажњивих дела (привредни преступи и прекршаји), предузима законом одређене мере за заштиту интереса друштвене заједнице и улаже правна средства ради заштите уставности и законитости“. Овај закон не доноси значајне новине у погледу унутрашње организације тужилаштва, нити у погледу односа јавног тужилаштва према другим државним органима.

Следећи закон о организацији тужилаштва је *Закон о јавном тужилаштву из 1989. године*.²⁹ Закон од 1989. године није представљао раскид са до тада познатим моделом устројства тужилаштва. Једину новину представља делимична деполитизација тужилаштва остварена чињеницом да морално-политичка подобност није више посебан услов за избор на функцију у јавном тужилаштву. Међутим, поступак именовања, који је у компетенцији Скупштине, као и законско решење према којем разлоге за разрешење утврђује посебна комисија Скупштине, а не специјални дисциплински органи тужилаштва, само су нека од решења која указују на знатан институционални утицај „политичке власти“ на тужилаштво што се, свакако, морало одразити на самосталност деловања тужилаштва.

Најважнија тековина *Закона о јавном тужилаштву Републике Србије из 1991. године*³⁰ је што је овим законом у доброј мери извршена деполитизација тужилаштва. Нормативна основа за деполитизацију била је одредба да се тужилаштво у свом деловању искључиво придржава Устава и закона, што значи да политичке смернице више нису биле обавезујуће за тужилаштво. Овом одредбом начело законитости постаје облигаторни функционални принцип Јавног тужилаштва Србије.³¹ Осим тога, морално-политичка подобност није услов за избор тужилаца и заменика, нити је то разлог за њихово разрешење што је, свакако, представљало нормативни допис деполитизацији тужилаштва.

Године 1996. донет је *Закон о Савезном државном тужилоцу*,³² који је уређивао организацију и надлежност тужиоца као савезног државног органа. Такав законодавни приступ произлазио је из уставног система СРЈ који

²⁸ „Службени гласник СР Србије“, број 6/77.

²⁹ „Службени гласник СР Србије“, број 45/89.

³⁰ „Службени гласник РС“, број 43/91.

³¹ У књижевности сусрећемо бројне дефиниције начела законитости у функционисању тужилаштва. Овом приликом навешћемо два „старија“ поимања начела законитости у деловању тужиоца. Према једној тужилац је обавезан да покрене поступак када сматра да су у чињеничном стању остварени услови за кривичну одговорност или примену других законских мера. (Види: В. Бајер, *Казнено поступовно право*, Прва књига, Загреб 1943, 158. Друга би била да је начело законитости садржано у обавези јавног тужилаца да покрене поступак када се стекну довољни стварни и правни разлози. Види Б. Марковић, *Уџбеник судског кривичног поступка Краљевине Југославије*, Београд 1937, 196).

³² „Службени лист СРЈ“, број 27/96.

се определио за модел организације јавног тужилаштва према којем постоје два паралелна тужилачка система. Један на нивоу федерације, савезни са одговарајућим овлашћењима на целој територији државе, и тужилаштва на нивоу федералних јединица која своју надлежност остварују само у федералној јединици за коју су основана.³³

Однос Савезног јавног тужиоца са тужилаштвима у федералним јединицама је био однос непотпуне, ограничене хијерархије. Савезни државни тужилац је имао право да издаје обавезна упутства тужиоцима у републикама чланицама и могао да преузима кривично гоњење за кривична дела одређена савезним законом.

Упоредјујући садржај базичних принципа организације јавног тужилаштва у Закону из 1929 године, као и послератним законима, уочавамо знатну сличност у начину на који су они уређени, посебно принципи хијерархије, једновласти и самосталности. На основу анализе закона можемо да закључимо и да су неограничена хијерархија, искључивање било каквог облика колективног одлучивања и ограничена самосталност „традиционални“ принципи уређења тужилаштва у Србији који су некритички преузимани из једног у други закон. Овако одређена организација тужилаштва, сасвим сигурно, утицала је на његово функционисање. Када то кажемо, пре свега, мислимо на начело ограничене самосталности тужилаштва које се, имајући у виду традиционалну надмоћност извршних органа над другим државним органима, једино могло манифестовати као утицај органа извршне власти на рад тужилаштва.

³³ Мирко Гашовић, *Организација и функције јавног тужилаштва у Савезној Републици Југославији*, магистарски рад одбрањен на Правном факултету Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, 1999, 30–31.

ЈАВНОТУЖИЛАЧКА УПРАВА

Појам јавнотужилачке управе

Управа у јавном тужилаштву *обухвата* руковођење јавним тужилаштвом, послове и овлашћења у вези са организацијом рада, материјалним, финансијским, административним и другим пословима којима се обезбеђује правилан, тачан, благовремен и законит рад јавног тужилаштва, а посебно: старање о одржавању самосталности и угледа јавног тужилаштва, употреба обележја јавног тужилаштва, службеног језика и писма, уређење и организација рада јавних тужилаштава, старање о уједначеном и благовременом поступању и коришћење најефикаснијих метода и техничких средстава у административном пословању, праћење и проучавање јавнотужилачке праксе, организовање стручног усавршавања носилаца јавнотужилачке функције и запослених у јавном тужилаштву, поступање по притужбама грађана на рад јавних тужилаца, заменика јавних тужилаца и запослених у јавном тужилаштву, однос јавног тужилаштва према другим државним органима, грађанима и јавности, заштити тајности података, вођење уписника, помоћних књига, именика и других евиденција, руковање предметима и стварима од вредности, поступање са архивским материјалом, вођење статистике, материјално финансијско пословање јавног тужилаштва, успостављање стандарда у погледу службених просторија и опреме и другим питањима од значаја за рад јавног тужилаштва.

Из појма јавнотужилачке управе произлази да она обухвата различите врсте послова који су повезани и усредсређени на функционисање јавног тужилаштва као хијерархијског државног органа. Сви послови јавнотужилачке управе могли би да се поделе на:

1) *нормативне и инструктивне послове*, који обухватају доношење правилника, упутстава, расписа, наредби ради руковођења и надзора над радом јавног тужилаштва;

2) *радноправне (кадровске) послове*, који се односе на доношење одлука у вези са правом по основу рада носилаца јавнотужилачке дужности и права из радних односа осталих запослених у јавном тужилаштву;

3) *органizacione послове*, који обухватају поделу и начин реализације послова задатака у јавном тужилаштву са роковима за њихово извршавање (подела предмета, израда распореда суђења и истрага...);

4) *аналитичко-информативне послове*, то су активности на изради различитих врста извештаја (годишњих, кварталних, месечних, периодичних на захтев других државних органа у погледу појединих кривичних дела, извршилаца или радноправног статуса запослених у тужилаштву, а нарочито извештај о раду тужилаштва, као и статистички извештаји о стању и кретању криминалитета);

5) *едукативне послове*, који се односе на усавршавање носилаца Јавнотужилачке дужности, тужилачких саветника, помоћника и приправника, као и других запослених у јавном тужилаштву кроз различите врсте семинара и саветовања;

6) *административно-техничке послове*, који се обављају у писарници и дактилобироу, а обухватају ручно и електронско вођење уписника, евидентирање кретања предмета, пријем и експедовање поште, унос текстова по диктату, и прекуцавање текстова са диктафонских трака у кривичним и административним стварима;

7) *материјално-финансијске послове*, који обухватају законито и ажурно вођење пословних књига, поступак спровођења јавних набавки ради наменског и законитог коришћења буџетских средстава

Начин остваривања јавнотужилачке управе

Радам јавног тужилаштва руководи јавни тужилац који је истовремено и носилац управе у јавном тужилаштву. Сагласно својим овлашћењима, јавни тужилац самостално организује рад, врши управне послове и остварује надзор над радом запослених у тужилаштву.

У јавним тужилаштвима са већим бројем заменика јавног тужиоца могу се образовати посебне организационе јединице за вршење одређених сродних група послова – одељења.

Радам одељења руководи руководилац одељења кога годишњим распоредом послова одређује јавни тужилац.

Административно-технички послови јавног тужилаштва се обављају у писарници, којом руководи управитељ писарнице кога из реда запослених одређује јавни тужилац.

Јавно тужилаштво са већим обимом посла има дактилобиро у којем се израђују акти тужилаштва и којим руководи шеф дактилобироа кога из реда дактилографа одређује јавни тужилац.

Јавна тужилаштва оснивају службу за рачуноводствене послове.

Виши јавни тужилац прати рад нижег јавног тужиоца у вршењу управе у јавном тужилаштву, упозорава га о уоченим недостацима и може му издати писмено упутство да отклони недостатке.

Годишњи распоред послова. Програм и план рада и извештај о раду

Годишњи распоред послова је важан за рад јавног тужилаштва, али и за сваког носиоца јавнотужилачке дужности и запосленог у јавном тужилаштву јер осигурава равномерну оптерећеност и расподелу предмета према унапред састављеном распореду.

Послови у јавном тужилаштву се обављају на основу програма рада који се сачињава за сваку календарску годину и у којем су утврђени задаци и послови који се морају извршити у току године.

Планом рада ближе се одређују распоред, обим, начин и рок извршења послова утврђених програмом рада, као и других одређених послова који нису обухваћени програмом рада.

Јавна тужилаштва подносе извештаје о свом раду непосредно вишем јавном тужилаштву или изузетно Републичком јавном тужилаштву непосредно. Када је то неопходно, пре подношења, извештаји се разматрају на колегијуму, односно седници одељења.

Однос према грађанима

Јавна тужилаштва су дужна да организују свој рад да би грађани могли на ефикасан начин да остваре своја права и законом заштићене интересе из надлежности јавног тужилаштва. У том циљу јавна тужилаштва су дужна да од грађана примају или на записник узимају кривичне пријаве, предлоге и друге изјаве ради предузимања радњи на које су овлашћени. Уколико су пријава, предлог и изјава саопштени телефоном или електронском поштом сачињава се службена белешка. Јавна тужилаштва су дужна да од грађана примају молбе, притужбе, предлоге и друге поднеске којима се подносиоци обраћају јавном тужилаштву ради заштите и ефикасног остваривања својих права, правних интереса и обавеза.

Пријем грађана и давање обавештења врши јавни тужилац или заменик јавног тужиоца кога он одреди.

Радници у писарници могу на основу података из уписника давати обавештења. По правилу, обавештења која дају радници писарнице односе се на кретање предмета. Поједини списи из предмета или предмети у којима јавни тужилац поступа могу се дати на разматрање и преписивање само лицима која за то имају *ојравдани инџерес*, о чему дозволу даје јавни тужилац или заменик или заменик кога он одреди. Разматрање и преписивање списа врши се под надзором запосленог у писарници.

Језик и форма јавнотужилачких аката

Сагласно члану 10. Устава Републике Србије, члану 1. став 1. Закона о службеној употреби језика и писма, као и Правилнику о управи у јавном тужилаштву службени акти у јавном тужилаштву пишу се *на српском језику, и њо ћириличким њисмом*. Изузетак од овог правила су подручја у којима живе националне мањине, где службени акти могу бити писани и на језику и писмом националних мањина у складу са посебним законом и то писањом машином или штампачем рачунара. Такође, у подручјима у којима

у већем броју живе припадници народа чије је примарно писмо латиница у службеној употреби је латиничко писмо.

Под службеним актима у јавном тужилаштву подразумевају се сви акти који су сачињени у јавном тужилаштву. У службене акте тужилаштва спадају акти које носиоци јавнотужилачких функција сачињавају у вршењу својих овлашћења као и акти настали у обављању у тужилачке управе (на пример, правилници, упутства, наредбе, различите врсте решења у радним и статусним стварима и сл.). Језик у свим тужилачким актима требало би да буде јасан и концизан.

Уредба о канцеларијском пословању органа државне управе и Упутство о канцеларијском пословању органа државне управе уређују изглед и елементе службеног акта. На основу ових прописа, Правилника о управи у јавном тужилаштву одређује изглед и састав службених аката у јавном тужилаштву.³⁴

Фонт (тип) слова којима се израђују сва службена акта је *Times New Roman*, величине 12. Испод грба Републике Србије, у горњем левом углу налази се назив Република Србија, затим назив тужилаштва, ознака уписника и број под којим се акт води у том уписнику, испод тога датум када је акт сачињен и седиште тужилаштва, а испод тога иницијали лица које је саставило и иницијали лица које је откуцало наведени акт. Препоручује се да назив *Република Србија* испод грба буде исписан у фонту **bold** (болдиран). У фонту **bold** би требало писати називе аката који се налазе на средини службеног акта (на пример решење, оптужница, захтев за спровођење истраге, оптужни предлог и сл.). Такође, препоручује се да се у тексту болдирају и имена лица на које се наведени акт односи. На пример, у оптужници требало би болдирати имена окривљених, у решењима у којима се одлучује о статусу требало би болдирати имена лица на која се решења односе итд. На крају сваког акта у доњем десном углу болдираним словима налази се звање, име и презиме лица које је сачинило наведени службени акт.

Начин вођења евиденције

Подаци који су од значаја за рад јавног тужилаштва уписују се у уписнике, помоћне књиге и друге евиденције. Ако постоје технички и други услови, ти подаци се истовремено евидентирају и електронским средствима. Уписници и помоћне књиге се воде за сваку врсту предмета и за сваку календарску годину. Пре уписа водилац уписника проверава да ли је већ основан предмет по истој ствари.

³⁴ Осим ових прописа за изглед тужилачких аката су значајни Закључак о употреби грба, заставе и химне Републике Србије и Препорука о коришћењу грба, заставе и химне Републике Србије којима се уређује употреба грба Републичке Србије. Овим прописима предвиђено је да се у левом горњем углу налази грб Републике Србије који може бити у црно-белој боји или пун колор верзији.

За уписнике за које се предвиђа да ће број предмета годишње бити већи од 200 обавезно се води именик. У именик се уписује назив органа или правног лица, односно име и презиме лица на које се поступак односи или у чијем се интересу води, као и његово седиште односно пребивалиште. Именици се воде у повезаним књигама са посебним листовима за свако слово азбуке. У једној књизи именика може се уписати више година и тада на почетку сваке године, код појединог слова ставља се црвеном оловком ознака годишта. Уколико се у једном предмету кривични поступак води према више лица, свако од наведених лица посебно ће бити заведено у уписнику.

Сви подаци који се уносе у уписник и помоћне књиге пишу се читко хемијском оловком или мастилом. Забелешке које се односе на кретање предмета и које су привременог карактера уписују се обичном оловком, а бришу се када постану беспредметне.

Уколико је неки предмет погрешно уписан, прецртаће се све што је уписано, након чега ће се у рубрици „*напомена*“ забележити мастилом: „*йойрешан уйис*“.

Сваки предмет који је коначно решен у тужилаштву означава се тако што се црвеном оловком заокружује редни број тог предмета у уписнику. Предмет који је делимично решен означава се тако што се испод редног броја уписника ставља црвена водоравна црта. Уколико су сви предмети уписани на једној страни уписника означени као коначно решени у тужилаштву, у доњем левом углу те странице ставља се знак квадрата.

Да би се обезбедило правилно и уредно вођење уписника, помоћних књига и других евиденција, *јавни тужилац или лице које он одреди дужно је да најмање једном годишње прегледа све уписнике и помоћне књиге*. Сваки преглед забележиће се у рубрици „*напомена*“ код последњег уписаног предмета. Уколико се приликом прегледа уоче одређени недостаци, јавни тужилац ће наредити исправљање наведених недостатака и том приликом ће издати потребна упутства за рад, а о извршеном прегледу сачиниће се и записник.

Уписници се закључују на крају године. Закључивање се врши тако што се после последњег уписаног редног броја ставља констатација која садржи следеће податке: дан, месец и годину закључења, редни број последњег уписаног предмета. Ову констатацију потписује водац уписника и јавни тужилац или заменик јавног тужиоца кога он одреди. Уколико се уписник води у електронској форми, закључује се у складу са својствима пословног софтвера који се користи. Констатација о закључењу електронског уписа штампа се заједно са потпуним изводом из уписника.

Сви уписници и помоћне књиге као и обрасци за податке који су од интереса за сва јавна тужилаштва водиће се и попуњавати по упутству Републичког јавног тужиоца. Сагласно својим овлашћењима, Републички јавни тужилац може одредити да се у јавном тужилаштву воде и други уписници, помоћне књиге и евиденције.

У јавном тужилаштву воде се следећи уписници:

- 1) „КТ“ – уписник за пунолетне познате учиниоце кривичних дела;
- 2) „КТН“ – уписник за непознате учиниоце кривичних дела;
- 3) „КТМ“ – уписник за малолетне учиниоце кривичних дела;
- 4) „КТР“ – уписник за остале кривичне предмете;
- 5) „КТП-И“ – уписник у којем се евидентирају предмети по ванредним правним лековима у другостепеном поступку по жалби;
- 6) „КТЖ“ – уписник у којем се евидентирају предмети у другостепеном кривичном поступку;
- 7) „КТЗ“ – уписник у којем се евидентирају предмети по иницијативама за подизање захтев за заштиту законитости;
- 8) „КЕО“ – уписник у којем се евидентирају лица према којима је примењен опортунитет у складу са одредбама чл. 236. и 237. Законика о кривичном поступку (ЗКП);
- 9) „КП“ – уписник у којем се евидентирају лица која су пријављена за привредне преступе;
- 10) „КПЖ“ – уписник у којем се евидентирају предмети привредних преступа у жалбеном поступку;
- 11) „КДП-И“ – уписник у којем се евидентира новац који је одузет од учинилаца кривичних дела;
- 12) „КДП-П“ – уписник у којем се евидентирају предмети који су одузети од учинилаца кривичних дела“;
- 13) „УТ“ – уписник који се води за управне предмете;
- 14) „УТ-И“ – уписник за предмете по тужбама РЈТ у управном спору против решења повереника за информације од јавног значаја;
- 15) „ПТ“ – уписник који се води за прекршајне предмете;
- 16) „ПТЗ“ – уписник у којем се евидентирају предмети по иницијативама захтева за заштиту законитости“;
- 17) „ГТ“ – уписник у којем се евидентирају грађански предмети;
- 18) „ГТ-И“ – уписник у којем се евидентирају грађански предмети по захтевима за заштиту законитости;
- 19) „ГТ-П“ – уписник у којем се евидентирају грађански предмети по ревизијама;
- 20) „ГТР“ – уписник у којем се евидентирају остали грађански предмети;
- 21) „А“ – уписник у којем се евидентирају административни предмети;
- 22) „ДТ“ – уписник за предмете са ознаком „државна тајна“;
- 23) „Стр. пов“ – уписник у којем се евидентирају предмети који су одлуком јавног тужиоца проглашени за предмете строго поверљиве природе;
- 24) „Пов.“ – уписник у којем се евидентирају предмети који су одлуком јавног тужиоца проглашени за предмете поверљиве природе;
- 25) „ИН“ – уписник за предмете са ознаком интерно;
- 26) „П“ – уписник у којем се евидентирају персонални послови;

27) „Р“ – уписник који се води за финансијско-материјалне послове тужилаштва;

28) „КТПЛ“ – уписник за правна лица као учиниоце кривичних дела;

29) „КТЖПЛ“ – уписник предмета у другостепеном кривичном поступку против правних лица као учиниоца кривичних дела;

30) „ПИ“ – уписник о захтевима и одлукама о остваривању права на приступ информацијама од јавног значаја;

31) „О“ – уписник о обавезним упутствима и другим хијерархијским одлукама вишег тужилаштва (или о упутствима за супституцију и деволуцију);

32) „СК“ – уписник за предмете о поднетим предлозима и закључењу споразума о признању кривице;

33) „ОИК“ – уписник за одузимање имовинске користи проистекле из кривичног дела;

34) „МП“ – уписник за међународно правну помоћ и међународну сарадњу.

У тужилаштву се воде две врсте уписника за кривичне предмете, и то: *КТ* и *КТР* уписник. Евиденција у *КТ* уписницима садржи разне молбе, притужбе, предлоге, извештаје и друге поднеске државних органа, правних лица и грађана, као и за вођење написа у јавним гласила и уписивање сазнања о догађајима од значаја за рад јавног тужилаштва, за кривичне пријаве које су неразумљиве, које се не могу сматрати било каквим извором сазнања о кривичном делу или учиниоцу и које су из других разлога неподесне за *КТ* уписник.

Увидом у наведене уписнике, може се закључити да се у јавним тужилаштвима води евиденција и о руковођењу преткривичним поступком. Евиденције садрже основне податке о догађајима и лицима поводом којих се води поступак о примљеним обавештењима, предузетим радњама, одлукама тужиоца и пресудама и решењима поступајућих судова. У јавним тужилаштвима води се посебна евиденција „КЕО“ о предметима по којима је одложено кривично гоњење (члан 236. ЗКП) или одбачена кривична пријава применом начела опортунитета (члан 237. ЗКП), док се у Републичком јавном тужилаштву води централна евиденција ових предмета.

Руковање предметима

Водилац уписника је дужан да примљена и распоређена писмена заведе у одговарајући уписник под датумом када су примљени, и то по реду пријема писмена.

Уписивањем писмена у уписник оснива се предмет. Водилац уписника на омоту списка уписује писмену ознаку предмета, а са унутрашње стране омота попис списка и предмет на основу *интерне доставне књије предаје у рад обрађивачу*. Када писарница после донесене одлуке прими предмет од обрађивача, поступа по његовом налогу.

У току рада на предмету на сва новопримљена писмена ставља се пријемни штабил и уписује датум пријема и предају се обрађивачу, што се констатује у одговарајућој рубрици у уписнику и на омоту списка. Приликом завршетка рада на предмету, обрађивач предмета је дужан да га среди тако да поједине акте у њима сврста хронолошки и преда писарници која поступа по датом налогу.

У току радног времена, списи и други материјали не смеју остајати без надзора. По завршетку радног времена, списи, други материјали, почети и штабиле држе се у закључаним касама, ормарима или столовима.

Треба истаћи да сваки догађај који је од интереса за поступање јавног тужилаштва и о којем је тужилаштво обавештено, као и свака радња коју јавно тужилаштво у свом делокругу предузима мора се евидентирати у форми *службене белешке или записника*. Такође, посебно ће се бележити и саопштења примљена или дата усмено, непосредно или преко телефона, факса и других облика електронске комуникације (на пример, интернета). Са службеном белешком и записником, поступа се као са примљеним писменим поднесцима.

Службена белешка се такође сачињава у случају одустанка од даљег кривичног гоњења, измени оптужбе и одустанку од оптужбе и жалбе у којој се наводе разлози за доношење овакве одлуке.

Носиоци јавнотужилачке управе

Јавни тужилац је носилац управе у јавном тужилаштву и он је одговоран за правилан, тачан и благовремен рад јавног тужилаштва. Јавни тужилац одређује организацију и рад јавног тужилаштва, одлучује о радним односима заменика јавног тужиоца, тужилачким помоћницима и тужилачким приправницима, као и другим запосленим лицима на административно-техничким пословима и материјално-финансијским пословима, отклања неправилности и одуговлачења у раду, врши надзор и даје потребна упутства за рад, стара се о одржавању самосталности и угледа јавног тужилаштва и врши друге послове на које је овлашћен законом или другим прописом.

У случају спречености или одсутности, јавним тужилаштром руководи заменик тужиоца кога он одреди – први заменик. У случају да није одређено или не постоје услови да се одреди ко руководи уместо јавног тужиоца, непосредно виши тужилац одређује руководиоца из реда заменика јавних тужилаца. Истовремено, треба поменути да у случају да јавном тужиоцу престане дужност, Републички јавни тужилац поставља вршиоца дужности док нови јавни тужилац не ступи на дужност, а најдуже на период од годину дана.

У руковођењу јавним тужилаштром, јавном тужиоцу помаже *секретар* који се поставља из реда тужилачких помоћника.

У складу са својим овлашћењима, јавни тужилац доноси Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у јавном тужилаштву. Сагласно члану 155. став 3. Закона о државним службеницима, сваке године приступа се изради кадровског плана за наредну годину који се потом доставља *на сагласност* министарству надлежном за правосуђе. На овај начин јавни тужилац, уз одобрење Министарства, може да повећа или смањи број запослених у тужилаштву. Након усвајања кадровског плана, јавни тужилац приступа изради Измене и допуне Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у јавном тужилаштву који се потом доставља на сагласност Министарству правде Републике Србије. По добијању сагласности, осмог дана од дана објављивања на огласној табли тужилаштва Правилник ступа на снагу.

Јавни тужилац у складу са Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у јавном тужилаштву и одобреним кадровским планом, доноси одлуку о пријему у радни однос особља у јавном тужилаштву и то тужилачких помоћника, тужилачких приправника, државних службеника (уписничара, административно-техничког секретара, статистичара, техничара за ИТ подршку и др.) и намештеника (дактилографа, достављача, возача).

На заснивање радног односа државних службеника, као и тужилачких помоћника и тужилачких приправника, поред Закона о јавном тужилаштву примењују се одредбе Закона о државним службеницима, Уредба о спровођењу интерног и јавног конкурса за попуњавање радних места у државним органима и *Правилник* о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима, док се за пријем намештеника примењују одредбе *Закона* о раду и *Правилника* о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима.

Радни однос државних службеника у јавном тужилаштву може се засновати на одређено или неодређено време. На одређено време радни однос се може засновати:

- 1) ради замене одсутног државног службеника и може трајати до његовог повратка;
- 2) због привремено повећаног обима посла који постојећи број државних службеника не може да изврши и може трајати најдуже шест месеци;
- 3) ради обуке тужилачких приправника.

Приликом заснивања радног односа на одређено време примењују се одреде Закона о државним службеницима и тада се конкурс не расписује. Приликом пријема у радни однос тужилачких приправника обавезно је расписивање јавног конкурса и то према одредбама Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима.

Заснивање радног односа на неодређено време врши се расписивањем конкурса. Слободно радно место тужилачког помоћника може се попунити

премештајем, интерним или јавним конкурсом. Јавни тужилац у сваком конкретном случају одлучује на који од наведених начина ће попунити слободно односно упражњено радно место.

С обзиром на то да радно место тужилачког помоћника носи два звања и то тужилачки *сарадник* и *виши тужилачки сарадник* и да је за звање вишег тужилачког сарадника потребно најмање две године радног искуства у правној струци након положеног правосудног испита, тужилачки сарадник се у ово звање унапређује одлуком јавног тужиоца по испуњењу законских услова.

Закон о јавном тужилаштву предвиђа и звање саветника. Звање саветника може стећи тужилачки помоћник који испуњава услове за окружног тужиоца. Звање саветника постоји само у Републичком јавном тужилаштву и јавном тужилаштву посебне надлежности.

За разлику од државног службеника који заснива радни однос *решењем*, намештеник радни однос заснива тако што са јавним тужилаштвом закључује *уговор о раду* којим су регулисана међусобна права и обавезе уговорних страна. Уговор о раду обавезно садржи одредбу према којој послодавац може решењем да промени елементе уговора чију једнострану промену закон допушта.

Ради стицања услова за полагање правосудног испита у јавно тужилаштво, без заснивања радног односа, може бити примљен на обуку дипломирани правник. Са дипломираним правником се закључује Уговор о волонтерском раду на период од две године, када уједно и стиче услов за полагање правосудног испита.

На престанак радног односа државног службеника примењују се одредбе Закона о државним службеницима, док се на престанак радног односа намештеника примењују одредбе Уговора о раду. Радни однос државном службенику престаје *решењем*, а намештенику *ошказом уговора о раду или сјоразумним раскидом уговора о раду*. Отказ уговора о раду може дати како јавни тужилац, тако и намештеник у складу са условима наведеним у закону.

Поводом повреда радних обавеза против државних службеника јавни тужилац може покренути дисциплински поступак према одредбама Закона о државним службеницима.

Када је реч о заменицима јавног тужиоца у погледу њиховог статуса примењују се одредбе *Закона* о јавном тужилаштву, *Закона* о раду, *Уредбе* о накнадама и другим примањима изабраних и постављених лица у државним органима, *Уредба* о платама лица која обављају послове у посебним организационим јединицама државних органа надлежних за сузбијање организованог криминала. Заменик јавног тужиоца који је изабран на ову функцију ступа на дужност на свечаној седници у јавном тужилаштву у коме је изабран.

Приликом утврђивања дужине трајања годишњег одмора заменика јавног тужиоца и особља запосленог у јавном тужилаштву, као и начина и распореда његовог коришћења примењују се одредбе Закона о раду, а на запослена лица и одредбе Посебног колективног уговора о раду у државним органима. Такође, из Закона о раду примењују се одредбе које се односе на плаћено одсуство, неплаћено одсуство, мировање радног односа, породилско одсуство и одсуство са рада ради неге детета, као и одсуство са рада ради посебне неге детета или друге особе.

Државни службеници имају право жалбе на решења јавног тужиоца којима се одлучује о њиховим правима и дужностима, изузев ако жалба Законом о државним службеницима није изричито искључена. Жалба се изјављује *Жалбеној комисији правосуђа*, у року од осам дана од дана пријема решења, ако наведеним законом није одређен краћи рок. Жалба, по правилу, не одлаже извршење решења, осим када законом није изричито одређено.

Поред тога, јавни тужилац, доноси потребна упутства за рад, наредбе и расписе којима се стара да се задаци благовремено извршавају водећи рачуна и о једнообразности у поступању тужилаштва.

Истовремено, јавни тужилац одлучује о притужбама грађана на рад заменика јавних тужилаца и запослених у тужилаштву, као и захтевима за изузеће заменика јавних тужилаца. Приликом одлучивања о захтеву за изузеће заменика примењују се одредбе члана 40. и члана 45. Законика о кривичном поступку (ЗКП). Јавни тужилац ће решењем одбацити захтев за изузеће заменика јавног тужиоца уколико га је поднело неовлашћено лице или ако је срачунат на одуговлачење поступка. Ако нису испуњени законски услови за изузеће заменика јавног тужиоца садржани у члану 40. Законика о кривичном поступку, јавни тужилац ће донети решење којим ће одбити захтев за изузеће заменика јавног тужиоца као неоснован. У супротном, уколико су испуњени законски услови, јавни тужилац ће донети решење којим ће усвојити захтев за изузеће заменика јавног тужиоца и донети одлуку којом ће одредити другог заменика јавног тужиоца коме ће дати предмет у рад. О захтеву за изузеће јавног тужиоца одлучује непосредно виши јавни тужилац.

У пракси се дешавало да је тражено изузеће тужилачког помоћника поводом поступања у предмету. У том случају наведено изузеће је третирано као изузеће заменика јавног тужиоца под чијим надзором ради тужилачки помоћник чије је изузеће тражено. Разлог наведеног се огледа у чињеници да тужилачки помоћник не може самостално да доноси одлуке, већ да то чини уз сагласност заменика јавног тужиоца који га обучава и коме помаже у раду и који коначно потписује одлуке тужилачког помоћника. На исти начин требало би поступити и у случају да се захтева изузеће тужилачког приправника.

С друге стране, представка или притужба³⁵ која се подноси јавном тужиоцу може се односити, како на рад заменика јавног тужиоца, тако и на рад осталих запослених лица у тужилаштву. Притужба на рад јавног тужиоца се подноси непосредно вишем јавном тужиоцу. Поводом притужбе јавни тужилац доноси одлуку о њеној основаности и о томе обавештава подносиоца притужбе.

Начин вршења послова јавнотужилачке управе

Послови јавнотужилачке управе поверени су јавном тужиоцу који Поједине послове може пренети на свог заменика. У вршењу послова јавнотужилачке управе јавном тужиоцу помажи секретар јавног тужилаштва и запослени на руководећим радним местима у организационим јединицама.

Јавни тужилац као носилац управе у јавном тужилаштву поједине послове из оквира јавнотужилачке управе може поверити сваком запосленом у јавном тужилаштву у оквиру послова које запослени обавља.

Пријем странака

Пријем странака, њихових пуномоћника и других грађана се врши у време одређено посебном одлуком или годишњим распоредом послова. Време одређено за пријем странака објавиће се на видном месту на улазу у службене просторије јавног тужилаштва.

Странке прима јавни тужилац или заменик кога он одреди. Управитељ писарнице прима странке које желе предати писмени поднесак у писарници, као и странке које траже обавештења о кретању предмета с тим што управитељ писарнице може давати само податке из уписника. Дозволу за разматрање и преписивање списка даје јавни тужилац или заменик који је списом задужен.

Примање пријава и других изјава

Јавно тужилаштво је дужно да на записник прими пријаву или другу изјаву ради предузимања радње на коју је овлашћено.

Грађанин мора бити упозорен на последице лажног пријављивања. Пријаве и изјава грађанина се узимају у форми службене белешке или записника.

³⁵ Притужба је правно средство којим се обраћају грађани, установе, предузећа јавном тужилаштву ради законитог и експедитивног решавања њихових захтева поводом поступања у предметима. Под представком подразумева се молба, притужба и поднесак грађана или органа ради ефикасног остваривања и заштите својих права.

Типични послови јавнотужилачке управе

У пракси као типичне послове јавнотужилачке управе сусрећемо:

1) *расподелу и задуживање предметима* – поверено јавном тужиоцу или заменику јавног тужиоца кога он одреди;

2) *распоред предметима и испита* – поверено заменику јавног тужиоца коме помажу тужилачки помоћници и тужилачки приправници;

3) *вођење стипендије* у погледу одређених кривичних дела;

4) *проучавање јавнотужилачке и судске праксе* – поверено заменику тужиоца, саветницима и тужилачким помоћницима;

5) *координацију рада тужилачких приправника и приправника* – волонтера ради њиховог усавршавања – поверено јавном тужиоцу или заменику јавног тужиоца кога он одреди;

6) *послове организовања семинара и саветовања ради професионалног усавршавања свих запослених* – поверено јавном тужиоцу, саветнику или тужилачком помоћнику кога он одреди;

7) *израду и ажурирање образаца* за једнообразно поступање – поверено је саветницима и тужилачким помоћницима;

8) *послове односа јавног тужилаштва према јавности* (обавештавање јавности о стању криминалитета и другим појавама које се запажају у раду, давање усмених или писмених изјава за средства јавног информисања, достављање података тражиоцима информација, у складу са одредбама Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, као и послови уређења и ажурирања сајта јавног тужилаштва) обавља јавни тужилац или заменик јавног тужиоца кога он одреди – портпарол тужилаштва;

9) *анализу стања и кретања криминалитета* (у целини и њених појединачних облика) и оцена рада јавног тужилаштва на његовом сузбијању – поверено јавном тужиоцу или заменику кога он одреди;

10) *рад на припреми и изради закона и прописа* из области организације и рада правосудних органа, положаја и статуса носилаца функција и запослених – поверено јавном тужиоцу;

11) *послове израде информатора о раду јавног тужилаштва* текуће године за претходну годину – поверено саветницима односно тужилачким помоћницима;

12) *послове јавних набавки у тужилаштву* – поверено јавном тужиоцу или заменику јавног тужиоца кога он одреди;

13) *израду периодичних извештаја о раду* заменика јавног тужиоца по материјама из које се врши обрада предмета – управитељу писарнице и руководиоцу одељења;

14) *контролу и координацију рада запослених* у писарници, обавештавање странака о кретању предмета, пријем поште, поднесака и распоред предмета према врстама уписника – управитељу писарнице;

15) *контролу вођења уписника* за евиденцију штампаних ствари, овере дневног учинка дактилографа – шефу дактилобироа;

16) *ажурирање и руковођење информационом системом* – запосленима у писарници или служби општих послова.

Акти којима се уређује унутрашња организација и начин рада Тужилаштва

Правилник о управи у јавном тужилаштву доноси Министар правде. Наведеним правилником прецизније се уређује управа у јавним тужилаштвима, и то: начин руковођења јавним тужилаштвом, акти које доноси јавни тужилац у складу са својим овлашћењима (правилници, упутства, расписи, програм и план рада тужилаштва и др.), послови који спадају у домен тужилачке управе, оквирна мерила за одређивање броја заменика јавних тужилаца и запослених у јавном тужилаштву, однос јавног тужилаштва према другим државним органима, однос јавног тужилаштва према јавности, однос јавног тужилаштва према грађанима, одредбе које се односе на заштиту државне и службене тајне, руковање предметима, начин вођења евиденције, коришћење рачунара у јавним тужилаштвима, руковање привремено одузетим предметима и стварима од вредности, начин стручног усавршавања, удруживања јавних тужилаца, чување и поступање са архивском грађом, као и одредбе које се односе на поступак издавања службене легитимације носиоцима јавнотужилачке функције. Правилник о управи у јавном тужилаштву се објављује у „Службеном гласнику РС“ и ступа на снагу осмог дана од дана објављивања. Примену овог правилника надзире Министарство правде.

Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних места у јавном тужилаштву доноси јавни тужилац. Закона о јавном тужилаштву, Закона о државним службеницима, Уредбе о разврставању радних места и мерилима за опис радних места државних службеника и Уредбе о разврставању радних места намештеника.

Садржина Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у јавном тужилаштву може се поделити на два дела.

Први део правилника се односи на унутрашњу организацију у јавном тужилаштву и у њему се наводи број носилаца јавнотужилачке функције односно број заменика јавног тужиоца који поред јавног тужиоца врши своју дужност, укупан број радних места на која су распоређени државни службеници и намештеници у јавном тужилаштву, као и утврђивање организационих јединица у којима се обављају послови. Полазећи од врсте, обима и сложености послова у тужилаштву и потребе законитог, ажурног и ефикасног рада у тужилаштву образоване су организационе јединице, и то кривично одељење, секретаријат, писарница и друго.

Дрући део правилника се односи на систематизацију радних места и у њему се наводе називи сваког радног места државног службеника и намештеника, опис послова које то радно место предвиђа, звање и број извршилаца за наведено радно место. Радна места у јавним тужилаштвима су: административно-технички секретар, тужилачки помоћник, тужилачки приправник, дактилограф, уписничар, шеф писарнице и друга. Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места не садржи одредбе које се односе на напредовање запослених у јавном тужилаштву тако да се за тужилачке помоћнике примењују Закона о уређењу суда на које упућује Закон о јавном тужилаштву, као и одредбе од чл. 82. до 89. Закона о државним службеницима. Када је реч о напредовању државних службеника и намештеника, примењују се само одредбе од члана 82. до члана 89. Закона о државним службеницима. Оцењивање државних службеника врши се према одредбама Уредбе о оцењивању државних службеника.

Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места ступа на снагу након *добијене* сагласности од министра правде, осмог дана од дана објављивања на огласној табли тужилаштва.

Програм и план рада у јавном тужилаштву доноси јавни тужилац. Под Програмом рада јавног тужилаштва подразумева се годишњи распоред послова јавног тужилаштва, одређивање броја заменика јавног тужиоца, тужилачких помоћника, тужилачких приправника и других запослених лица која се распоређују у оквиру одељења ради извршавања законом одређених и поверених послова. Пре него што се приступи изради Програма рада јавног тужилаштва, јавни тужилац може претходно прибавити мишљење одељења у вези са начином расподеле послова и координације рада. Одељењем руководи руководилац одељења који организује рад одељења, стара се о тачном, благовременом и једнообразном обављању послова. О постигнутим резултатима и начину рада одељења, руководилац редовно обавештава јавног тужиоца.

Планом рада прецизније се одређују послови, њихов обим, начин и рок извршења, као и запослена лица која ће их у току календарске године реализовати. Планом рада тужилаштва могу се предвидети и други послови који нису претходно садржани у Програму рада јавног тужилаштва уколико је њихово извршење неопходно у току текуће године. Почетком сваке календарске године, ниже јавно тужилаштво доставља вишем јавном тужилаштву Програм и план рада за текућу годину.

На реализацији послова који су садржани у Програму и плану рада тужилаштва ангажовани су: јавни тужилац, заменици јавног тужиоца, тужилачки помоћници, тужилачки приправници, приправници – волонтери, као и државни службеници и намештеници који су распоређени на административно-техничким пословима у тужилаштву. Сви запослени у јавном ту-

жилаштву дужни су да благовремено, уредно и тачно извршавају послове и задатке који су им поверени Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у јавном тужилаштву и другим позитивним прописима, као и послови и задаци који су им у току рада поверени од стране јавног тужиоца.

У току календарске године може доћи и до измене Програма и плана рада у јавном *тужилаштву* или увођења додатних послова који су неопходни да у току текуће године буду реализовани, о чему се обавештава више тужилаштво.

На унутрашње уређење утицај врши и чињеница да је тужилаштва хијерархијски структурисан орган. У вези са тим више тужилаштво има извесне обавезе према нижим подручним тужилаштвима. Наиме, више јавно тужилаштво се стара о *јединственом* пословању јавних тужилаштава на свом подручју и пружа им помоћ прегледом њиховог рада, одржавањем састанака и давањем мишљења и упутства на који начин да превазиђу потешкоће у свом раду. Истовремено ниже јавно тужилаштво се може обратити непосредно вишем јавном тужилаштву за помоћ ради решавања одређених правних питања и дилема у погледу поступања у појединим предметима, као и погледу решавања других питања која могу бити везана за радноправни статус запослених, питање организације управе и слично. У оваквом пословању, Републичко јавно тужилаштво се само преко непосредно вишег јавног тужилаштва обраћа нижем јавном тужилаштву. Ради старања о јединственом поступању Републички јавни тужилац може издати посебно упутство за рад које се доставља нижим јавним тужилаштвима која су дужна да поступе по приложеном упутству. У оквиру хијерархијске надређености постоји и обавеза да о свим значајним предметима и значајним догађајима везаним за рад, нижа јавна тужилаштва обавештавају виша јавна тужилаштва. Обично се то чини у форми периодичних или посебних извештаја и анализа одређених ствари или појава које су предмет извештаја.

Такође, јавно тужилаштво може од другог јавног тужилаштва затражити писмена и податке који су му потребни у раду. Тражене информације и писмена јавно тужилаштво ће одмах доставити. Уколико то не може да учини, без одлагања ће о томе обавестити тужилаштво које је тражило наведене информације. На овај начин огледа се повезаност и сарадња јавних тужилаштава и истовремено поспешује се једнообразност у поступању, а тиме и правна сигурност.

Однос јавнотужилачке и правосудне управе

Правосудна управа обухвата велики број послова који су од значаја за рад и организацију јавног тужилаштва. Примера ради министар правде даје сагласности на Правилник о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у јавном тужилашству, даје сагласност на *појуну слободних или уй-ражњених радних места*, саглашава се и *одобрава кадровски план* сваке календарске године за наредну годину, доноси одговарајуће уредбе, а неретко и упутства која се тичу начина пословања тужилаштва. На пример, може донети одлуку о додатку на плату у виду стимулације државних службеника и намештеника или може донети одлуку да се запосленима исплате јубиларне награде како то предвиђају одредбе Посебног колективног уговора под условом да су Законом о буџету за ту годину предвиђена новчана средства за ову намену.

Министарство правде може одбити да изда сагласност на усвајање кадровског плана уколико он није у складу са мерилима за одређивање броја запослених у јавном тужилашству. На тај начин правосудна управа врши надзор над применом поменутог *Правилника*, а уједно обавља и кадровске послове на нивоу целог правосудног система.

На захтев Министарства правде, тужилаштво доставља различите извештаје почев од оних који се односе на стање криминалитета у целини или одређених облика, броја кривичних пријава у календарској години, број пријављених лица за одређена кривична дела, до оних извештаја који се односе на број заменика јавног тужиоца на одређено или неодређено време и слично. Овакви послови правосудне управе су статистички послови.

Имајући у виду наведено, можемо рећи да се под пословима правосудне управе пре свега подразумева организовање и праћење рада јавних тужилаштва, као и да се послови правосудне управе могу поделити на: кадровске, надзорне, нормативне и статистичке.

Општи смисао и задатак правосудне управе, је да усклађује и олакшава функционисање јавног тужилаштва у сфери јавнотужилачке управе. Радње из надлежности правосудне управе надлежно министарство не сме да предузима на начин којим се може утицати на одлучивање у конкретним предметима у јавним тужилаштвима.

Суштина доброг функционисања тужилачке управе се огледа у добром руковођењу и организацији рада, расподели послова које управа обухвата и старању о њиховој ефикасној реализацији, а све у циљу законитог, правилног, тачног и благовременог рада ових државних органа.

Нови Закон о јавном тужилашству по први пут уређује питање правосудне управе. У члану 42. Закон регулише да у правосудну управу спадају послови којима се обезбеђује вршење послова у јавним тужилаштвима, посебно обезбеђивање материјалних, финансијских, просторних и других ус-

лова за рад јавних тужилаштава, обезбеђују финансијска средства за стручно усавршавање јавних тужилаца, заменика јавних тужилаца и особља, прописивање стандарда за простор и опрему у јавном тужилаштву, давање сагласности на акт о унутрашњем уређењу и сстематизацији јавног тужилаштва и други послови. Државном већу тужилаца су новим Законом дата овлашћења у оквиру послова правосудне управе који се односе на обезбеђивање финансијских услова за рад јавних тужилаштава, док су преостали послови правосудне управе у ингеренцији министарства надлежног за правосуђе.

КОНКУРС ЗА ПОПУНУ РАДНОГ МЕСТА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 34. став 2. Закона о јавном тужилаштво („Службени гласник РС“, бр.116/08), члана 47. став 1. и став 2. у вези са чланом 63. став 1. тачка 4. и став 2.³⁶ Закона о државним службеницима („Службени гласник РС“, бр. 79/05, 81/05 и 83/05), члана 16. и 17. Уредбе о спровођењу интерног и јавног конкурса за попуњавање радних места у државним органима („Службени гласник РС“, број 3/06), члана 2. став 3. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима („Службени гласник РС“, број 104/06), а по добијеној сагласности Министарства правде, Сектора за правосуђе, Одељења за кадровске послове број _____ од _____ године, доносим

РЕШЕЊЕ

ДА СЕ ПОПУНИ радно место _____ и то расписивањем јавног конкурса за пријем у радни однос на неодређено време.

Образложење

Правилником о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у _____ јавном тужилаштво у _____ А. бр. _____ године, чланом _____ предвиђено је радно место тужилачког приправника.

³⁶ Уколико се радни однос заснива на неодређено време, наводи се члан 62. Закона о државним службеницима.

Како је остало упражњено³⁷ радно место _____, а након добијања сагласности Министарства правде, Сектора за правосуђе, Одељења за кадровске послове број _____ од _____ године да се попуни ово радно место, то донета је одлука да се распише јавни конкурс ради попуне радног места _____. На основу наведеног донета је одлука као у изреци решења.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

³⁷ Може се применити и за слободно радно место.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

Сагласно члану 34. став 2. Закона о јавном тужилаштву („Службени гласник РС“, бр.116/08) и члана 4. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима („Службени гласник РС“, број 104/06), донета је

О Д Л У К А

Да се оглас за пријем у радни однос _____ (назив радног места) на неодређено време у _____ јавном тужилаштву у _____, сагласно члану 4. Правилника о попуњавању радних места и положаја у јавним тужилаштвима који је донео Републички јавни тужилац 17. 11. 2007. године, објави у „Службеном гласнику РС“ и у дневном листу „Политика“ у примерку који излази за целу Републику.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

„СЛУЖБЕНОМ ГЛАСНИКУ РС“

БЕОГРАД
Краља Милутина 27

Сагласно члану 34. став 2. Закона о јавном тужилаштву („Службени гласник РС“, бр.116/08) и члана 4. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима („Службени гласник РС“, број 104/06), достављам вам оглас³⁸ за пријем у радни однос _____ у _____ јавном тужилаштву у _____, ради објављивања овог огласа у „Службеном гласнику РС“.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

³⁸ Допис исте садржине доставља се и дневном листу „Политика“ у примерку који излази за целу Републику.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

ОГЛАС

_____ ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО У _____, на основу члана 34. став 2. Закона о јавном тужилаштву и члана 3. став 4. и 5. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима, објављује оглас за пријем у радни однос:

1. _____ (назив радног места) на неодређено време.

Сви кандидати прилажу оригинале или оверене фотокопије уверења о држављанству, извод из матичне књиге рођених, уверење да нису осуђивани, да се против њих не води кривични поступак, личну и радну биографију.

Рок за подношење пријаве на конкурс је 15 дана од дана објављивања огласа у „Службеном гласнику РС“.

Пријаве подносити _____ јавном тужилаштву у _____, Ул. _____ број _____.

Неблаговремене и непотпуне пријаве неће бити узете у разматрање.

Потребне информације могу се добити на броја телефона _____.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 34. став 2. Закона о јавном тужилаштву („Службени гласник РС“, бр.116/08) и члана 4. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима („Службени гласник РС“, број 104/06), доносим

Р Е Ш Е Њ Е

ДА СЕ за чланове конкурсне комисије која ће обавити разговор и донети одлуку о пријему кандидата на радно место _____ у _____ јавном тужилаштву у _____ одређују:

1. председник комисије: _____, _____ (назив радног места односно звање) у _____ јавном тужилаштву у _____;

2. члан комисије: _____, _____ (назив радног места односно звање) у _____ јавном тужилаштву у _____;

3. члан комисије: _____, _____ (назив радног места односно звање) у _____ јавном тужилаштву у _____.

О б р а з л о ж е њ е

Поводом огласа за пријем _____ (назив радног места) у радни однос на неодређено време, по огласу који ће бити објављен у „Службеном гласнику РС“ и у дневном листу „Политика“ у примерку који излази за целу Републику, а сагласно одредбама Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима, за чланове конкурсне комисије која ће обавити разговор и донети одлуку о избору кандидата на радно место _____ одређујем за председника комисије _____, док за чланове комисије одређујем _____ и _____.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

**ЈАВНОМ ТУЖИОЦУ
ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА У _____**

Сагласно члану 7. став 1. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима, чланови конкурсне комисије, и то _____, као председник конкурсне комисије и _____ и _____ као чланови комисије, изјављују да немају интереса за спровођење конкурса за пријем _____ (назив радног места) у _____ јавном тужилаштву у _____, као ни њима блиска лица у смислу члана 7. став 2. истог правилника.

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 23. став 3. у вези са ставом 1. Уредбе о спровођењу интерног и јавног конкурса за попуњавање радних места у државним органима, конкурсна комисија коју чини _____, као председник комисије и _____ и _____ као чланови, по истеку рока за подношење пријава на конкурс за пријем на радно место _____ извршила је увид у пристигле пријаве на конкурс и утврдила да је на конкурс укупно поднето _____ пријава. Поднете пријаве су _____ (благовремене/неблаговремене, уредне/неуредне). Након увида у конкурсну документацију, донета је одлука да се на разговор позову следећи кандидати:

1. _____ из _____, Ул. _____ број _____;
2. _____ из _____, Ул. _____ број _____;
3. _____ из _____, Ул. _____ број _____;
4. _____ из _____, Ул. _____ број _____;
5. _____ из _____, Ул. _____ број _____.

Ови кандидати су позвани на разговор који ће се одржати дана _____ године у _____ часова у просторијама овог тужилаштва.

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

Ул. _____

Поводом огласа за пријем _____ (назив радног места) у _____ јавном тужилаштву у _____, позивате се да дана _____ године у _____ часова дођете у просторије _____ јавног тужилаштва у _____, канцеларија _____, где ће бити обављен разговор са позваним кандидатима, а поводом избора на упражњено/слободно радно место.

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

СЛУЖБЕНА БЕЛЕШКА

Дана _____ објављен је оглас за пријем _____ на радно место _____ у „Службеном гласнику РС“, број __, а дана _____ објављен је оглас исте садржине у дневном листу „Политика“, број _____ у примерку који излази за целу Републику.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

ЗАПИСНИК

На основу члана 28. став 1. Уредбе о спровођењу интерног и јавног конкурса за попуњавање радних места у државним органима („Службени гласник РС“, бр. 3/2006 и 38/2007) и члана 10. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима („Службени гласник РС“, број 104/2006), дана _____ године, у _____ часова у просторијама _____ јавног тужилаштва у _____ у канцеларији број _____ комисија, у саставу _____ као председник комисије и _____ и _____ као чланови комисије, након увида у достављене пријаве и приложену документацију за пријем _____ у _____ јавном тужилаштву у _____, обавили су разговор са кандидатима који су позвани на разговор. Кандидатима који су конкурисали за радно место _____ постављена су питања која су претходно била припремљена од стране чланова комисије, и то: _____.

Кандидати за радно место _____

1. _____ у обављеном разговору је навело/ла _____

2. _____ у обављеном разговору је навело/ла _____

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

ОЦЕНА КАНДИДАТА

Након обављеног разговора са кандидатима који су се пријавили на конкурс за радно место _____ и увида у достављену документацију, конкурсна комисија коју чине _____, као председник комисије и _____ и _____, као чланови комисије сагласно члану 12. став 6. у вези са ставом 5. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима („Службени гласник РС“, број 104/2006), извршила је оцењивање кандидата.³⁹

1. _____ (име и презиме кандидата)
– _____, председник комисије: оцена __; _____ (потпис)
– _____, члан комисије: оцена __; _____ (потпис)
– _____, члан комисије: оцена __; _____ (потпис)
2. _____ (име и презиме кандидата)
– _____, председник комисије: оцена __; _____ (потпис)
– _____, члан комисије: оцена __; _____ (потпис)
– _____, члан комисије: оцена __; _____ (потпис)
3. _____ (име и презиме кандидата)
– _____, председник комисије: оцена __; _____ (потпис)
– _____, члан комисије: оцена __; _____ (потпис)
– _____, члан комисије: оцена __; _____ (потпис)

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

³⁹ Оценом 3 вреднује се кандидат који у потпуности испуњава захтеве за избор на радно место које се попуњава, оценом 2 вреднује се кандидат који делимично испуњава захтеве, а оценом 1 вреднује се кандидат који није испунио захтеве за избор на радно место које се попуњава.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

ЛИСТА КАНДИДАТА

По извршеном оцењивању кандидата за радно место _____ сагласно члану 13. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима („Службени гласник РС“, број 104/2006), конкурсна комисија сачинила је листу кандидата за

_____.

1. _____
2. _____
3. _____

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

_____ **ЈАВНОМ ТУЖИЛАШТВУ У** _____
– за јавног тужиоца _____ –

На основу члана 57. став 1. Закона о државним службеницима („Службени гласник РС“, број 59/2005, 81/2005 и 83/2005), члана 30. став 2. Уредбе о спровођењу интерног и јавног конкурса за попуњавање радних места у државним органима („Службени гласник РС“, број 3/2006) и члана 13. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима („Службени гласник РС“, број 104/2006), конкурсна комисија у саставу _____ као председник комисије, _____ и _____ као чланови комисије, након обављеног разговора и оцењивања кандидата са којима је обављен разговор дана _____ године поводом објављеног огласа за пријем _____ (назив радног места) на неодређено време у _____ јавном тужилаштву у _____ након сачињавања листе кандидата, конкурсна комисија је предложила да се у радни однос прими кандидат:⁴⁰

1. _____

**ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ОДЛУКЕ
чланова комисије**

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

⁴⁰ Одлука чланова комисије треба да садржи јасне разлоге због којих се комисија одлучила да јавном тужиоцу у листи за избор предложи одређене/одређеног кандидата за пријем у радни однос.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 34. став 2. Закона о јавном тужилаштву („Службени гласник РС“, бр.116/08), члана 57. и члана 63. Законика о државним службеницима („Службени гласник РС“, бр. 79/2005, 81/2005, 83/2005, 64/2007 и 67/2007), члана 5. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима („Службени гласник РС“, број 104/2006) и члана _____ Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у _____ јавном тужилаштву у _____ А. бр. ____ доносим

РЕШЕЊЕ

_____ (име и презиме кандидата) из _____ ПРИМА СЕ у радни однос неодређено време у _____ јавном тужилаштву у _____ и распоређују се на радно место _____.

Образложење⁴¹

одлуке о пријему од стране јавног тужиоца

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

⁴¹ У образложењу своје одлуке, јавни тужилац се позива на одредбе члан 34. став 2. Закона о јавном тужилаштву, члана 57. став 2. Закона о државним службеницима, члана 2. став 3. и члана 3. ст. 4. и 5. Правилника о попуњавању извршилачких радних места и положаја у јавним тужилаштвима, члана 119. став 4. Правилника о управи у јавном тужилаштву.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 34. став 2. у вези са чланом 126. став 2. Закона о јавном тужилаштву („Службени гласник РС“, бр.116/08), члана 57. Закона о државним службеницима („Службени гласник РС“, бр. 79/2005, 81/2005, 83/2005, 64/2007 и 67/2007), члана 8, члана 11, члана 13, члана 14, члана 15. став 1, члана 23, члана 52. и члана 53. став 1. Закона о платама државних службеника и намештеника („Службени гласник РС“, бр. 62/2006, 63/2006, 115/2006 и 101/2007), члана _____ Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у Првом општинском јавном тужилаштву у Београду А. бр. _____ од _____ године, јавни тужилац јавног тужилаштва у Београду, након спроведеног јавног конкурса доноси

Р Е Ш Е Њ Е

_____ државни службеник дана _____ године заснива радни однос на неодређено време у _____ јавном тужилаштву у _____ на радном месту _____ са звањем _____.

Према радном месту и звању именована се сврстава у _____ платну групу, у _____ платни разред и утврђује се коефицијент у висини _____.

Основна плата се одређује множењем коефицијента са основицом за обрачун и исплату плата.

Основица за обрачун и исплату плата утврђује се Законом о буџету Републике Србије за сваку буџетску годину.

Именована има право на додатак на основну плату од 0,4% основне плате за сваку навршену годину рада у радном односу (минули рад).

У плату се урачунавају и порези и доприноси који се плаћају из плате.

Права, обавезе и одговорност запосленој по овом решењу теку почев од _____ године када _____ по овом решењу ступа на рад.

Обрачун и исплата плата по овом решењу вршиће се од _____ године.

Образложење

Након спроведеног јавног конкурса, јавни тужилац _____ јавног тужилаштва у _____ донео је одлуку – решење А. бр. _____ да се на радно место _____ на неодређено време у _____ јавном тужилаштву у _____, а по огласу објављеном у „Службеном гласнику РС“, број ____ од _____ године и у дневном листу „Политика“ од _____ године прими кандидат _____ радни однос на неодређено време започиње дана _____ године када му/јој теку сва права, обавезе и одговорност из радног односа.

Сагласно члану 13. Закона о платама државних службеника и намештеника, именовани/а се сврстава у _____ платну групу, у _____ платни разред и утврђује се коефицијент _____.

Основна плата се одређује множењем коефицијента са основицом за обрачун и исплату плата.

Основица за обрачун и исплату плата утврђује се Законом о буџету Републике Србије за сваку буџетску годину.

Именовани/а има право на додатак на основну плату од 0,4% основне плате за сваку навршену годину рада у радном односу, сагласно члану 23. Закона о платама државних службеника и намештеника.

Државни службеник _____ испуњава све потребне услове за рад у државним органима што произлази из потребне документације коју је _____ приложила на конкурс.

Обрачун и исплата плата по овом решењу вршиће се од _____ године.

На основу наведеног донета је одлука као у изреци решења.

Поука о правном леку: Против овог решења може се изјавити жалба Жалбеној комисији правосуђа у року од осам дана од дана пријема овог решења.⁴²

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

⁴² Државни службеник који је први пут заснива радни однос у државном органу обавезно се распоређује на пробни рад. Чланом 64. Закона о државним службеницима је прописан пробни рад у државном органу и дужина његовог трајања.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 3. став 2, а у вези са чланом 182. став 3. Закона о државним службеницима („Службени гласник РС“, бр.116/08), члана 40, члана 41, члана 43. став 2. тачка 4. и члана 47. у вези са чланом 23. Закона о платама државних службеника и намештеника („Службени гласник РС“, бр. 62/2006, 63/2006, 115/2006 и 101/2007), дана _____ године, закључује се

УГОВОР О РАДУ

Између:

1. Послодавца, РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – _____ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА У _____ Улица _____ (у даљем тексту: Послодавац), у чије име права и дужности врши јавни тужилац _____
- и
2. Намештеника _____, од оца _____, рођеног/е _____ године у _____, са пребивалиштем у _____, Ул. _____ број 50, са завршеним _____ степеном стручне спреме, по занимању _____, (у даљем тексту: Намештеник).

Члан 1.

Намештеник _____ закључује Уговор о раду са _____ јавним тужилаштвом у _____ на неодређено време и дана _____ године ступа на рад и на његова/њена права и дужности примењују се општи прописи о раду и Посебни колективни уговор, ако Законом о државним службеницима или посебним законом није другачије одређено.

Члан 2.

Послодавац и Намештеник су сагласни у погледу следећих међусобних права и обавеза:

1. Намештеник обавља послове радног места _____ разврстаног у врсту радних места – _____ (навести које врсте) и утврђеног чланом ____ Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у _____ јавном тужилаштву у Београду А. бр. _____ од _____ године.
2. Намештеник обавља послове с пуним радним временом, у трајању од осам часова дневно, а 40 часова недељно.
3. Дневно радно време Намештенику почиње у 7,30 часова и завршава се у 15,30 часова. О промени радног времена Послодавац ће обавестити Намештеника најкасније седам дана пре промене радног времена.
4. Намештеник обавља послове у _____ у службеним просторијама _____ јавног тужилаштва и може због потребе рада да буде трајно или привремено премештен на друго одговарајуће радно место, у складу са Законом о државним службеницима.
5. Намештеник према радном месту и врсти намештеника, сврстава се у _____ платну групу и утврђује се коефицијент за обрачун и исплату плате у висини од _____. Основна плата се одређује множењем коефицијента са основицом за обрачун и исплату плата. Основица за обрачун и исплату плата утврђује се Законом о буџету Републике Србије за сваку буџетску годину. Именовани/а има право на додатак на основну плату од 0,4% основне плате за сваку навршену годину рада у радном односу (минули рад). У плату се урачунавају и порези и доприноси који се плаћају из плате.
6. Плата се исплаћује најмање једном месечно, а најкасније до краја текућег месеца за претходни месец.
7. Послодавац може Намештенику да откаже Уговор о раду ако за то постоји оправдан разлог који се односи на радну способност Намештеника, његово понашање и потребе Послодавца, и то:
 - 1) ако Намештеник не остварује резултате рада, односно нема потребна знања и способности за обављање послова на којима ради;
 - 2) ако Намештеник својом кривицом учини повреду радне обавезе утврђене Колективним уговором или Уговором о раду;
 - 3) ако Намештеник не поштује прописану радну дисциплину, односно ако је његово понашање такво да не може да настави рад код Послодавца;
 - 4) ако Намештеник учини кривично дело на раду или у вези са радом;

- 5) ако се Намештеник не врати на рад код Послодавца у року од 15 дана од дана истека рока за неплаћено одсуство или мировање радног односа у смислу Закона о раду;
- 6) ако Намештеник злоупотреби право на одсуство због привремене спречености за рад;
- 7) ако Намештеник одбије закључење анекса уговора о раду у смислу члана 171. став 1. тачка 4. Закона о раду;
- 8) ако Намештеник одбије закључење анекса уговора о раду у вези са чланом 33. став 1. тачка 10. Закона о раду.

Док не ступи на снагу Колективни уговор који ће бити закључен према одредбама Закона о државним службеницима, повреде радне обавезе због којих се Намештенику може отказати Уговор о раду од стране Послодавца, ако Намештеник повреду радне обавезе учини својом кривицом, јесу:

- 1) неизвршавање или несавесно, неблаговремено или немарно извршавање послова или налога претпостављеног;
- 2) незаконит рад или пропуштање радњи за које је Намештеник овлашћен ради спречавања незаконитости или штете;
- 3) злоупотреба права из радног односа;
- 4) одавање службене или друге тајне;
- 5) незаконито располагање средствима;
- 6) недолично, насилничко или увредљиво понашање према странкама или сарадницима;
- 7) ометање странака у остваривању права и интереса пред државним органом;
- 8) неоправдан изостанак с рада најмање два узастопна радна дана.

Послодавац може Намештенику за повреду радне обавезе или непоштовање радне дисциплине, у смислу става 1. тач. 2. и 3. и става 2. ове тачке, уместо отказа уговора о раду да изрекне меру привременог удаљења са рада без накнаде плате, ако сматра да постоје олакшавајуће околности или да повреда радне обавезе, односно радне дисциплине, није такве природе да Намештенику треба да престане радни однос. Мера удаљења са рада може да се изрекне у трајању од једног до три дана.

Послодавац Намештенику увек отказује Уговор о раду:

- 1) ако Намештеник одбије премештај, односно распоређивање у смислу члана 172. ст. 1–3. Закона о државним службеницима;
- 2) ако услед промене унутрашњег уређења државног органа или уређења система државних органа више не постоји ниједно радно место на које може бити премештен, односно распоређен.
- 3) Намештеник има право на годишњи одмор у свакој календарској години. Законом о раду утврђена дужина годишњег одмора у трајању од најмање 20 радних дана увећава се у складу са одредбама Закона о раду и Посебног колективног уговора.

- 4) Намештеник има право на плаћено одсуство и на неплаћено одсуство, као и друга права, у складу са одредбама Закона о раду и Посебног колективног уговора.
- 5) Послодавац је дужан да организује рад тако да се обезбеди заштита живота и здравља Намештеника, у складу са прописима о безбедности и здрављу на раду. Намештеник је дужан да се придржава прописаних мера безбедности и здравља на раду.
- 6) Намештеник је одговоран за штету коју је на раду или у вези са радом намерно или крајњом непажњом проузроковао Послодавцу. Постојање штете, њену висину и одговорност Намештеника утврђује Послодавац, на предлог комисије коју образује и која је дужна да саслуша Намештеника. Послодавац може, у оправданим случајевима, делимично ослободити Намештеника од накнаде штете коју је проузроковао, у складу са Посебним колективним уговором.
- 7) Намештеник и Послодавац прихватају да се на сва права, дужности и одговорности које нису утврђене овим уговором примењују одговарајуће одредбе закона и Посебног колективног уговора.
- 8) Свака од уговорних страна може отказати овој уговор, под условима и у случајевима утврђеним законом.
- 9) Послодавац може решењем да промени оне делове уговора чију једнострану промену закон допушта.

Члан 3.

Овај уговор сачињен је у 5 (пет) истоветних примерака, од којих три примерка задржава Послодавац, а два примерка Намештеник.

НАМЕШТЕНИК

***ЗА ПОСЛОДАВЦА
ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ***

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

П. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 34. став 2. и члана 124. Закона о јавном тужилаштвоу („Службени гласник РС“, бр.116/08), закључује се

УГОВОР О ВОЛОНТЕРСКОМ РАДУ

између:

1. _____ ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА у _____,
Ул. _____, и

2. _____, из _____, Ул. _____ број ____, ро-
ђеног _____, године у _____, ЈМБГ

Члан 1.

_____ (име и презиме) прима се на обуку (волонтерски рад) у _____ јавном тужилаштвоу у _____, почев од _____ године ради стручног усавршавања, стицања посебних знања и способности за рад у струци и полагања правосудног испита.

Члан 2.

Волонтерски рад обављаће се на начин, који је утврђен усвојеним Програмом обуке приправника у _____ јавном тужилаштвоу у _____, а трајаће две године, и то почев од _____ до _____ године.

Члан 3.

_____, за време волонтерског рада, има право на осигурање за случај повреде на раду и професионалног обољења, по посебним прописима и мерилима Националне службе за запошљавање.

Члан 4.

У случају спора по овом уговору, уговорне стране спор ће решити споразумно, а уколико то не учине, спорове који настану у реализацији овог уговора решаваће стварно надлежан суд у _____.

Члан 5.

Уговор је сачињен у 3 (три) истоветна примерка, од којих се 2 (два) примерка налазе код послодавца, а један примерак се доставља волонтеру.

ВОЛОНТЕР

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

РЕШЕЊЕ КОЈИМ СЕ ДРЖАВНОМ СЛУЖБЕНИКУ НАЛАЖЕ ДА ПОЛОЖИ ДРЖАВНИ ИСПИТ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

П. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 34. став 2. Закона о јавном тужилаштву („Службени Гласник РС“, бр.116/08), члана 100. став 1. у вези са чланом 104. став 1. Закона о државним службеницима („Службени гласник РС“, бр. 79/2005, 81/2005, 83/2005, 64/2007 и 67/2007), јавни тужилац _____ јавног тужилаштва у _____, доноси

РЕШЕЊЕ

НАЛАЖЕ СЕ _____ државном службенику у _____ јавном тужилаштву у _____ који/а је у овом државном органу дана _____ године засновао/ла радни однос на _____ неодређено време на радном месту _____ са звањем _____, да у року од _____ од дана заснивања радног односа, односно до дана _____ године положи државни стручни испит.⁴³

Уколико државни службеник у наведеном року не положи државни стручни испит престаје му радни однос у овом државном органу.

⁴³ Државни службеник на пробном раду који је радни однос засновао на неодређено време полаже државни стручни испит до окончања пробног рада (члан 102. став 1. Закона о државним службеницима).

Образложење

Државни службеник _____ је дана _____ године решењем јавног тужиоца _____ јавног тужилаштва у _____ примљен/а у радни однос на _____ неодређено време у _____ јавном тужилаштву у _____ и распоређен/а је на радно место _____ са звањем _____.

Како је одредбом члана 100. став 1. Закона о државним службеницима прописано да државни службеник који је у радном односу на неодређено време мора да има положен државни стручни испит, то се запосленом/ој _____ налаже у смислу одредбе члана 104. став 1. Закона о државним службеницима, да у року од _____ од дана заснивања радног односа, односно до _____ године положи државни стручни испит.

У случају да државни службеник у наведеном року не положи државни стручни испит, сагласно одредби члана 130. став 1. тачка 4. Закона о државним службеницима престаје му/јој радни однос у овом тужилаштву.

На основу наведеног, донета је одлука као у изреци решења.

Поука о правном леку: Против овог решења може се изјавити жалба Жалбеној комисији правосуђа у року од осам дана од дана пријема овог решења.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

РЕШЕЊЕ О УНАПРЕЂЕЊУ ДРЖАВНОГ СЛУЖБЕНИКА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

П. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 34. став 2. Закона о јавном тужилаштву („Службени гласник РС“ бр.116/08), члана 87. став 1. Закона о државним службеницима („Службени гласник РС“, бр. 79/2005, 81/2005, 83/2005, 64/2007 и 67/2007), члана 8, члана 11, члана 13, члана 14, члана 15. став 1, члана 18. став 1, члана 23, члана 52. и члана 53. Закона о платама државних службеника и намештеника („Службени гласник РС“, бр. 62/2006, 63/2006, 115/2006 и 101/2007), члана _____ Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у _____ јавном тужилаштву у _____ А. бр. ___/0_ од _____ године, јавни тужилац _____ јавног тужилаштва у _____, доноси

РЕШЕЊЕ

_____, државни службеник у _____ јавном тужилаштву у _____, распоређен/а на радно место _____, дана _____ године унапређује се и премешта се на радно место _____ са звањем _____.

Према радном месту и звању _____, сврстава се у _____ платну групу, у _____ платни разред и утврђује се коефицијент у висини од _____.

Основна плата се одређује множењем коефицијента са основицом за обрачун и исплату плата.

Основица за обрачун и исплату плата утврђује се Законом о буџету Републике Србије за сваку буџетску годину.

Именовани/а има право на додатак на основну плату од 0,4% основне плате за сваку навршену годину рада у радном односу (минули рад).

У плату се урачунавају и порези и доприноси који се исплаћују из плате.

Обрачун и исплата плата по овом решењу вршиће се од _____ године.⁴⁴

Образложење

Како је _____, државном службенику распоређеном на радном месту _____ дана _____ године престао радни однос, то се државни службеник _____, дана _____ године унапређује и премешта се на радно место _____ са звањем референта у складу са чланом _____ Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у _____ јавном тужилаштву у _____.

На радном месту _____ на којем је државни службеник био/ла распоређен до доношења овог решења сврставао се у _____ платну групу, у _____ платни разред са коефицијентом од _____.

Према радном месту _____ на које је државни службеник _____ унапређен/а и звању, а на основу члана 13. Закона о платама државних службених и намештеника, _____ сврстава се у _____ платну групу, у _____ платни разред и утврђује се коефицијент за обрачун и исплату плата у висини од _____.

Основна плата се одређује множењем коефицијента са основицом за обрачун и исплату плата.

Основица за обрачун и исплату плата утврђује се Законом о буџету Републике Србије за сваку буџетску годину.

⁴⁴ Државни службеник чија би основна плата после 01. 01. 2007. године била мања од плате коју је имао/ла 01. 01. 2007. године (обрачунате без минулог рада) задржава плату коју је државни службеник имао/ла 01. 01. 2007. године, док његова/њена основна плата, применом одредаба Закона о платама државних службеника и намештеника не достигне плату коју је имао 01. 01. 2007. године.

Именовани/а има право на додатак на основну плату од 0,4% основне плате за сваку навршену годину рада у радном односу (минули рад) у складу са чланом 23. Закона о платама државних службеника и намештеника.

Обрачун и исплата плата по овом решењу вршиће се од _____ године.

На основу наведеног донета је одлука као и изреци решења.

Поука о правном леку: Против овог решења може се изјавити жалба Жалбеној комисији правосуђа у року од осам дана од дана пријема овог решења.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

РЕШЕЊЕ О УНАПРЕЂЕЊУ У ВИШЕГ ТУЖИЛАЧКОГ САРАДНИКА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

П. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 34. став 2. у вези са чланом 120. став 2. Закона о јавном тужилаштву („Службени гласник РС“, бр.116/08), члана 41. став 1. алинеја 2. Уредбе о разврставању радних места и мерилима за опис радних места државних службеника („Службени гласник РС“, број 117/2005), члана 8, члана 11, члана 13, члана 14, члана 15. став 1, члана 23. и члана 53. став 2. Закона о платама државних службеника и намештеника („Службени гласник РС“, бр. 62/2006, 63/2006 и 115/2006), члана _____ Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у _____ јавном тужилаштву у _____ А. бр. _____ од _____ године, доносим

РЕШЕЊЕ

_____, државни службеник у _____ јавном тужилаштву у _____, распоређен/а на радно место тужилачког помоћника са звањем тужилачког сарадника дана _____ године стекао/ла је звање вишег тужилачког сарадника.

Према радном месту и стеченом звању, именовани/а се сврстава у осму платну групу, у _____ платни разред и утврђује се коефицијент у висини од _____.

Основна плата се одређује множењем коефицијента са основицом за обрачун и исплату плата.

Основица за обрачун и исплату плата утврђује се Законом о буџету Републике Србије за сваку буџетску годину.

Именовани/а има право на додаток на основну плату од 0,4% основне плате за сваку навршену годину рада у радном односу (минули рад).

У плату се урачунавају порези и доприноси који се плаћају из плате.
Обрачун и исплата плате по овом решењу вршиће се од _____ године.

Образложење

_____, тужилачки помоћник са звањем тужилачког сарадника у _____ јавном тужилаштву у _____, правосудни испит је положио/ла дана _____ године и од положеног правосудног испита има више од две године радног искуства у правној струци, то је сагласно члану 120. став 2. Закона о јавном тужилаштву именовани/а стекао/ла услов за звање вишег тужилачког сарадника. Истовремено, на основу мишљења заменика јавног тужиоца _____, који је пратио рад тужилачког сарадника _____, јавни тужилац је оценио рад тужилачког сарадника _____.

Сагласно Закону о платама државних службеника и намештеника, _____, државном службенику распоређеном/ој према члану _____ Правилника о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места у _____ јавном тужилаштву у _____ на радном месту тужилачког помоћника са звањем вишег тужилачког сарадника, а које звање је уподобљено звању саветника у складу са чланом 41. став 1. алинеја 2. Уредбе о разврставању радних места и мерилима за опис радних места државних службеника на основу члана 13. овог Закона, одлуком јавног тужиоца сврстава се у осму платну групу, у _____ платни разред и утврђује се коефицијент за обрачун и исплату плате у висини од _____.

Основна плата се одређује множењем коефицијента са основицом за обрачун и исплату плата.

Основица за обрачун и исплату плата утврђује се Законом о буџету Републике Србије за сваку буџетску годину.

Именовани/а има право на додатак на основну плату од 0,4% основне плате за сваку навршену годину рада у радном односу (минули рад) у складу са чланом 23. Закона о платама државних службеника и намештеника.

Обрачун и исплата плата по овом решењу вршиће се од _____ године.

На основу наведеног донета је одлука као у изреци решења.

Поука о правном леку: Против овог решења може се изјавити жалба Жалбеној комисији правосуђа у року од осам дана од дана пријема овог решења.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

РЕШЕЊЕ О ПРЕСТАНКУ РАДНОГ ОДНОСА ОДЛАЗАК У ПЕНЗИЈУ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

П. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 34. став 2. Закона о јавном тужилаштву („Службени гласник РС“, бр.116/08), члана 3. став 2, члана 126. став 1. тачка 4. у вези са чланом 131. став 2, члана 132. и члана 140. Закона о државним службеницима („Службени гласник РС“, бр. 79/2005, 81/2005, 83/2005, 64/2007 и 67/2007) и члана 69. став 1. тачка 1. Закона о пензијском и инвалидском осигурању („Службени гласник РС“, бр. 34/2003, 64/2004, 74/2004, 85/2005, 101/2005, 63/2006 и 106/2006), доносим

РЕШЕЊЕ

_____ државном службенику у _____ јавном тужилаштву у _____ распоређеном/ој на радно место _____ са звањем _____, престаје радни однос испуњењем услова за одлазак у пензију.

Сва права и обавезе из радног односа _____ престају да теку од _____ године.

Именовани/а је искористила годишњи одмор за _____ годину у трајању од _____ радних дана.

Образложење

Државни службеник _____ обратило/ла се поднеском јавном тужиоцу дана _____ године у којем је поднело/ла захтев за одлазак у пензију.

Одлучујући о захтеву именованог/е, увидом у радну књижицу и персонални досије државног службеника _____, утврђено је да именовани/а на дан _____ године има _____ година живота и _____ годину, _____ месец и _____ дана радног стажа и да испуњава услове за одлазак у пензију у смислу одредбе члана 69. став 1. тачка 1. Закона о пензијском и инвалидском осигурању, те да истом/ој престаје радни однос дана _____ године по сили закона.

На основу наведеног донета је одлука као у изреци решења.

Поука о правном леку: Против овог решења није дозвољена жалба.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

СПОРАЗУМНИ РАСКИД УГОВОРА О РАДУ**РЕПУБЛИКА СРБИЈА**

_____ јавно тужилаштво у _____

П. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 3. став 2. и члана 171. Закона о државним службеницима („Службени гласник РС“, бр. 79/2005, 81/2005, 83/2005, 64/2007 и 67/2007), члана 175. став 1. тачка 3. у вези са чланом 177. Закона о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/2005 и 61/2005), дана _____ године, закључује се

СПОРАЗУМНИ РАСКИД УГОВОРА О РАДУ

Између:

1. Послодавца: РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – _____
 ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА У _____, Ул. _____ број _____
 (у даљем тексту: Послодавац), у чије име права и дужности врши
 јавни тужилац _____.

и

2. Намештеника: _____, из _____, Ул. _____
 број _____, са завршеним _____ степеном стручне спреме, (у
 даљем тексту: Намештеник).

Члан 1.

_____ је засновао/ла радни однос на неодређено време у _____ јавном тужилаштву у _____ дана _____ године на основу решења П. бр. _____ од _____ године, на радном месту _____.

Члан 2.

Уговорне стране су дана _____ године закључиле Уговор о раду П. бр. _____, у складу са одредбом члана 182. став 3. Закона о државним службеницима.

Члан 3.

Намештеник _____ се обратио/ла поднеском од _____ године послодавцу коме је поднео/ла захтев за споразумни раскид Уговора о раду који је закључио/ла са _____ јавним тужилаштвом у _____ дана _____ године.

Члан 4.

Послодавац је прихватио захтев Намештеника _____ и сагласио се са предлогом да се дана _____ године раскине Уговор о раду закључен _____ године који је заведен под бројем _____.

Члан 5.

Намештенику _____ дана _____ године престају сва права и обавезе из радног односа, а по закљученом Уговору о раду.

Члан 6.

Намештеник _____ је искористио/ла годишњи одмор за _____ годину.⁴⁵

Члан 7.

Уговорне стране немају међусобних потраживања.

Члан 8.

Овај уговор сачињен је у 5 (пет) истоветних примерака од којих 3 (три) примерка задржава Послодавац, а два примерка Намештеник.

НАМЕШТЕНИК

**ЗА ПОСЛОДАВЦА
ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ**

⁴⁵ Уколико намештеник није искористио годишњи одмор, о броју дана неискоришћеног годишњег одмора издаје се посебна потврда.

РЕШЕЊЕ О ИЗУЗЕЋУ ЗАМЕНИКА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА (или тужилачког помоћника)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 45. став 2. у вези става 1. Законика о кривичном поступку, члана 34. и члана 33. став 1. Закона о јавном тужилаштву, одлучивајући о захтеву за изузеће заменика јавног тужиоца (или тужилачког помоћника) _____ у предмету _____ бр. _____ јавни тужилац је донео

РЕШЕЊЕ

ОДБИЈА СЕ ⁴⁶ захтев окривљеног _____ из _____, Ул. _____ бр. _____, за изузеће заменика јавног тужиоца (или тужилачког помоћника) _____ поводом поступања у предмету Ктр/Кт. _____ против _____ због кривичног дела _____ из чл. _____, као неоснован.

Разлози

Дана _____ године, окривљени _____ из _____ Ул. _____ бр. _____, поднео је захтев за изузеће заменика јавног тужиоца (тужилачког помоћника) _____ поводом поступања у предмету Ктр./Кт. _____ број _____ против _____ због кривичног дела _____ из члана _____ наводећи да је _____

⁴⁶ Поводом захтева за изузеће јавни тужилац, поред решења којим одбија захтев може да донесе и решење којим захтев одбацује или га усваја.

Изјашњавајући се о поднетом захтеву за изузеће, заменик јавног тужиоца (туžilачки помоћник) _____ наводи да је _____.

Поводом захтева за изузеће у овом предмету, изјашњење је дао и заменик јавног тужиоца _____ који обучава и прати рад тужилачког помоћника _____, наводећи _____.⁴⁷

Како је одредбом члана 23. ст.1. Закона о јавном тужилаштву прописано да јавни тужилац врши надлежност тужилаштва непосредно или преко заменика, а како је _____ коме је овај предмет дат у рад тужилачки помоћник, исти је предмет реферисао своје принципалу, заменику јавног тужиоца _____ који/која је донела одлуку у овом предмету.

Јавни тужилац је у конкретном случају донео решење да се захтев за изузеће окривљеног _____ одбије као неоснован, јер је обрађивач предмета – заменик јавног тужиоца (и тужилачки помоћник) _____ у свему поступао/ли у складу са законом, с обзиром _____ (дати кратке разлоге).

На основу наведеног донета је одлука као у изреци решења.

Правна поука: Против овог решења није дозвољена жалба.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

⁴⁷ Унети само у случају да је тражено изузеће тужилачког помоћника.

**ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ
И КРИВИЧНИ ПОСТУПАК**

ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО И КРИВИЧНА СТВАР

Јавно тужилаштво и преткривични поступак

Појам и задатак предкривичног поступка

Неопходна претпоставка за покретање и вођење кривичног поступка је постојање одређеног степена сумње да је извршено конкретно кривично дело и да је одређено лице извршилац тог кривичног дела. Без постојања таквог степена сумње нема законског основа ни за покретање ни за вођење кривичног поступка. Наиме, да би се повео и водио кривични поступак против неког лица због извршеног конкретног дела које је друштвено опасно и које има обележја кривичног дела није довољна само жеља и гола сумња заинтересованог лица као овлашћеног тужиоца, већ је неопходно да за то постоји и законски основ, тј. та сумња мора бити одређеног квалитета, мора се заснивати на конкретним подацима који су довољно јаки да се то оправда. Сходно томе, три елемента морају да буду испуњена да би овлашћени тужилац могао захтевати покретање кривичног поступка. То су: прво, да постоји кривично дело у смислу како је то прописано кривичним законом; друго, да постоји индивидуално одређени учинилац кривичног дела; треће, да постоји основана сумња да је управо то лице извршило то кривично дело. Покретањем кривичног поступка без претходног испуњења ових предуслова долази до шиканирања лица која се стављају у положај окривљеног, а што се не сме и не може дозволити. Због тога, у свим случајевима када су сазнања о кривичном делу или његовом извршиоцу, или пак и о једном и о другом непотпуна, када не поткрепљују тражени степен сумње, пре доношења одлуке о покретању или непокретању кривичног поступка, неопходно је предузети одређене радње које ће конкретан кривични догађај осветлити до таквог степена сумње који омогућава доношење исправне одлуке о конкретном случају, а то је основана сумња. Да би се то утврдило, потребно је да се прикупе одређени докази и подаци који поткрепљују основаност сумње о кривичном делу и извршиоцу. До предузимања ових радњи долази у преткривичном поступку, тј. пре покретања кривичног поступка и задатак им је да допринесу доношењу правилне одлуке о покретању или непокретању кривичног поступка. Сходно томе, а полазећи од субјеката у радњама које се предузимају у преткривичном поступку може се рећи да преткривични поступак представља законом предвиђену и научно прихватљиву делатност одређених субјеката која се предузима ради осветљења кривичног догађаја до степена основане сумње и на тај начин омогућава доношење адекватне одлуке о покретању и вођењу кривичног поступка.

Задатак преткривичног поступка је обезбеђење услова, односно претпоставки за покретање кривичног поступка, тј. за расветљење кривичног догађаја до степена основане сумње и на тај начин омогућавање покретања самог кривичног поступка, а не и решење кривичне ствари будући да није реч о кривичном поступку, нити о његовим субјектима као кривичнопроцесним субјектима. Практична реализација овог задатка препуштена је његовим субјектима, а пре свега јавном тужиоцу и полицији, и то путем предузимања радњи које им стоје на располагању, а што нормативну подлогу налази, пре свега, у члану 225. ст. 1. и 2. Законика о кривичном поступку (ЗКП).

Посматрано са аспекта своје природе преткривични поступак нема, по правилу, кривичнопроцесни карактер. Он није судски, већ управнокриминалистички поступак, и као такав не представља фазу кривичног поступка. Као такав најтешње је повезан са пријављивањем кривичног дела и његовог извршиоца. Може да претходи пријављивању кривичног дела (подношењу кривичне пријаве) и у том случају омогућава њено припремање. С друге стране, преткривични поступак може да уследи и након пријављивања кривичног дела и у том случају има задатак да поткрепи основе сумње да је у питању одређено кривично дело и његов извршилац, и на тај начин да омогући само покретање кривичног поступка. У таквим случајевима, он служи као допуна кривичне пријаве.

Једна од особености преткривичног поступка су субјекти, чији је положај различит, и као такав зависан од права и дужности која су им дата ЗКП. Међутим, посматрано са аспекта активности појединих субјеката у овом поступку руководећу улогу има јавни тужилац (члан 46. став 2. тачка 1. ЗКП), а поред њега посебан значај има и полиција.

Преткривични поступак се спроводи када је реч о кривичним делима за која се гони по службеној дужности.

За преткривични поступак, без обзира на то што он није део кривичног поступка, важи начело законитости рада свих државних органа у преткривичном поступку, па макар они предузимали и потражне (неформалне) радње, што је од посебног значаја код радњи које представљају ограничење слобода и права човека, а њих може да буде немали број и у овом поступку.

Неопходна претпоставка за покретање преткривичног поступка, а на тај начин и за предузимање радњи у истом, јесте и потребан степен сумње о кривичном делу. Реч је о најнижем степену извесности о кривичном делу, тј. о основама сумње. Без постојања овог степена сумње нема ни могућности предузимања радњи у преткривичном поступку од стране његових субјеката, а пре свега од стране полиције. Ово произлази пре свега из члана 225. став 1. Законика о кривичном поступку где је прописана обавеза полиције да предузима одређене радње у вези са могућим кривичним делом само „Ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности....“.

Јавни тужилац као субјект преткривичног поступка

Јавни тужилац као руководиоца преткривичног поступка

Руководећа улога јавног тужиоца у преткривичном поступку је једно од битних обележја овог државног органа у овом поступку. Као таква она је и изричито наглашена у члан 46. став 2. тачка 1. ЗКП и манифестује се на следећи начин:

Прво, он усмерава и координира активности других субјеката преткривичног поступка по питању откривања и разјашњавања кривичног дела и његовог учиниоца.

Друго, органи који учествују у преткривичном поступку, а што се посебно, због природе делатности, односи на полицију дужни су да о свакој предузетој радњи обавесте надлежног јавног тужиоца. Благовремено обавештавање јавног тужиоца о кривичном делу и предузетим радњама од изузетне је важности како за ефикасност преткривичног поступка, тако и за ефикасност кривичног поступка као целине. Због тога, томе треба посветити посебну пажњу, и то што доследнијим поштовањем интенција законодавца. На такав начин пружа се и могућност јавном тужиоцу да у преткривичном поступку штити и права лица од којих се прикупљају подаци, односно обавештења.

Треће, полиција, и други државни органи надлежни за откривање кривичних дела дужни су да поступе по сваком захтеву надлежног јавног тужиоца као руководиоца преткривичног поступка. У случају да неко од њих не поступи по овом захтеву, јавни тужилац располаже мерама којима може да утиче на неутрализацију таквог понашања. У таквом случају јавни тужилац ће обавестити старешину који руководи органом, а по потреби може обавестити надлежног министра, владу или надлежно скупштинско тело.

Однос полиције и јавног тужиоца приликом предузимања активности на откривању кривичног дела и проналажењу учиниоца

Од тренутка сазнања да постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, полиција је дужна да предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка (члан 225. став 1. ЗКП). Ради реализације ових задатака, полиција може предузети разне активности, и то одређене оперативнотактичке мере и радње, односно потражне радње; привремено одузети во-

зачке дозволе од осумњиченог; фотографисати осумњиченог, узети отиске његових прстију, јавно објавити његову фотографију и предузети друге радње потребне за утврђивање идентитета, уз претходно одобрење истражног судије. Затим, задржати лица затечена на месту извршења кривичног дела до доласка истражног судије или упутити их истражном судији; узети отиске прстију од других лица за која постоји вероватноћа да су могла доћи у додир са предметима (уз претходно одобрење јавног тужиоца), као и друге радње.

Приликом предузимања ових активности, полиција се може обратити јавном тужиоцу ради консултација о питањима која су значајна за успешно расветљавање конкретног криминалног догађаја, као и ради прибављања неопходног одобрења за предузимање појединих радњи (члан 231. став 3. ЗКП). Сарадња која се успоставља у овом тренутку пре свега треба да омогући што ефикасније прикупљање материјалних и других доказа ради стварања услова за покретање кривичног поступка (постизање основане сумње) и његово лакше вођење. Поред овог, улога јавног тужиоца приликом предузимања ових активности подразумева и контролу законитог и правилног спровођења ових мера и радњи од стране полиције. Стога је Законик о кривичном поступку признао право на притужбу лицу према коме је примењена нека од радњи или мера из члана 225. ст. 2. и 3. ЗКП. Притужба се подноси надлежном јавном тужиоцу (члан 225. став 4. ЗКП). Право на притужбу јавном тужиоцу или непосредно вишем органу полиције признато је и лицу према коме је примењена нека од радњи из члана 231. ЗКП (члан 231. став 4. ЗКП).

Прописујући ово правно средство ЗКП не предвиђа разлоге за његово улагање, али се може закључити да се притужба подноси у случају незаконитог или неправилног рада полиције. Такође, Законик о кривичном поступку не одређује рок за улагање притужбе, али би пожељно да јавни тужилац поступа ажурно.

Поред поменутих потражних радњи, полиција може и пре покретања истраге предузети одређене радње доказивања ако постоји опасност од одлагања. У те радње спадају: привремено одузимање предмета; претресање стана и лица на основу законског овлашћења; увиђај и вештачења за кривична дела за која је прописана казна затвора до 10 година, осим обдукције и ексхумације леша, ако истражни судија није у могућности да одмах изађе на лице места (члан 238. ст. 1. и 3. ЗКП).

О предузимању наведених радњи доказивања, полиција или истражни судија мора без одлагања обавестити надлежног јавног тужиоца (члан 238. став 4. ЗКП). У погледу вршења увиђаја од стране истражног судије, постоји изграђена пракса по којој истражни судија обавештава јавног тужиоца ради изласка на лице места и присуствовања вршењу увиђаја. Било би корисно и изричито конституисати овакву обавезу на страни полиције, и по-

ред тога што она произлази из руководеће улоге јавног тужиоца у овом поступку. Ово из разлога што би присуство јавног тужиоца увиђају значило и могућност благовременог почетка сарадње ова два органа на синхронизовању и усмеравању активности ради прикупљања података и доказа ради откривања кривичног дела и његовог учиниоца.

На основу предње наведеног можемо закључити да је однос полиције и јавног тужиоца приликом предузимања активности на откривању кривичног дела и проналажењу учиниоца вишеструко значајан. Он се може посматрати кроз прибављање претходног одобрења јавног тужиоца приликом предузимања одређених радњи полиције или, обавештавање о вршењу одређених мера и радњи. Као руководилац преткривичног поступка, јавни тужилац мора бити први обавештен о свим активностима које предузима не само полиција већ и истражни судија у преткривичном поступку.

Јавни тужилац као субјекат пријема кривичне пријаве

Одредбом члана 224. ЗКП предвиђено је да се кривична пријава подноси надлежном јавном тужиоцу. Посматрано са аспекта положаја јавног тужиоца по питању кривичне пријаве, пре свега, треба констатовати да је он једини овлашћени државни орган надлежан за пријем кривичне пријаве када се ради о кривичним делима за која се гони по службеној дужности. Посматрано са аспекта практичног поступања јавног тужиоца по примљеној кривичној пријави његова је обавеза да размотри кривичну пријаву и достављене прилоге, а потом да донесе одлуку. Ценећи кривичну пријаву и евентуалне прилоге, уз њу јавни тужилац може да донесе једну од следећих одлука.

Прво, да одбаци кривичну пријаву, и то у следећим случајевима: ако пријављено дело није кривично дело за које се гони по службеној дужности; ако је наступила застарелост кривичног гоњења или је дело обухваћено амнестијом или помиловањем; ако постоје друге околности које искључују гоњење, или ако не постоји основана сумња да је осумњичени извршио кривично дело (члан 235. ст. 1. и 4. ЗКП).

У случају постојања неке од наведених околности, јавни тужилац може одбацивати кривичну пријаву све до доношења решења о спровођењу истраге. О одбацивању кривичне пријаве, јавни тужилац доноси решење и о томе, као и о разлозима за одбацивање обавештава оштећеног у року од осам дана. У обавештењу о одбацивању, јавни тужилац мора истовремено указати оштећеном и на његово право да предузме кривично гоњење у року од осам дана (члан 61. став 2. ЗКП). Поред оштећеног, о одбацивању пријаве обавештава се и полиција у случају је поднела кривичну пријаву (члан 235. став 1. ЗКП). Достављање обавештења полицији о одбацивању кривичне

пријаве врши се ради њене оријентације по питању да ли треба нешто и даље да предузима по конкретной кривичној ствари.

Одлука о одбачају кривичне пријаве не мора да значи и дефинитивну одлуку о пријављеној ствари чак ни у случају да оштећени као тужилац не предузме кривично гоњење. И поред одбацивања кривичне пријаве, јавни тужилац може, све до наступања застарелости, накнадно покренути поступак у случају да нови докази или обавештења са ранијим материјалом дају основа за закључак да постоји основана сумња да је одређено лице извршило кривично дело за које се гони по службеној дужности (овде не делује начело *ne bis in idem*).

У случају да јавни тужилац сматра да пријављено дело није кривично дело за које се гони по службеној дужности него по приватној тужби, он ће о томе обавестити оштећеног, а неће кривичну пријаву достављати надлежном суду и поред тога што она сходно члану 54. став 3. ЗКП фунгира као приватна тужба. Ово превасходно стога што јавни тужилац нема право нити пак могућност да наметне правни пут оштећеном по питању кривичног дела, јер он може и да не подигне приватну тужбу.

Друго, да након пријема кривичне пријаве покрене кривични поступак подношењем одговарајућег оптужног акта – односно да прихвати кривичну пријаву. Овакву одлуку јавни тужилац ће донети увек када не одбаци кривичну пријаву, непосредно или после накнадно прибављених обавештења. У случају покретања кривичног поступка, јавни тужилац не доноси посебну – формалну одлуку по питању саме кривичне пријаве. Само подношење оптужног акта аутоматски значи и прихватање кривичне пријаве.

Треће, *прикупиљање дојунских обавештења*. Овакву одлуку у вези са примљеном кривичном пријавом јавни тужилац ће донети у случају да подаци које садржи кривична пријава и њени прилози нису такви да може да донесе неку од две наведене одлуке, будући да нема довољно података о кривичном делу и учиниоцу. На исти начин јавни тужилац ће поступити и када до њега допре само глас да је извршено кривично дело, као и у случају да је извршилац непознат (члан 235. став 2. ЗКП). У случају доношења овакве одлуке по кривичној пријави јавни тужилац ће сам прибавити потребна допунска обавештења, а може тражити и потребне податке посредством других органа или под одређеним условима и позивати грађане. У случају да јавни тужилац није у могућности да сам обави потребне радње обратиће се захтевом полицији да прикупи потребна обавештења и предузме друге мере ради откривања кривичног дела и учиниоца (члан 235. став 2. ЗКП). Захтев јавног тужиоца мора да буде концизан, јасан и одређен. Из њега мора да се види која обавештења треба прибавити, односно које радње треба предузети и шта се њима треба да утврди. Орган од којег јавни тужилац тражи прикупљање обавештења и предузимање одређених других мера не може ценити да ли је захтев умесан, целисходан, логички основан, да ли су захтеване радње потребне, нити пак може

службено изразити неслагање с њим и тражити да неки виши орган оцени потребу прикупљања ових обавештења. Приликом прикупљања обавештења, односно давања података обавеза је јавног тужиоца као и других државних органа да поступају обазриво, водећи рачуна да се не нашкоди части и угледу лица на које се подаци односе (члан 235. став 5. ЗКП).

Након прикупљања допунских обавештења на наведени начин, јавни тужилац ће, зависно од стања ствари, или одбацити кривичну пријаву или пак покренути кривични поступак.

У вези са кривичном пријавом, пажњу заслужује и следеће:

Кривична пријава је извор сазнања за извршено кривично дело, те представља кривичнопроцесни акт којим одређени субјекти обавештавају надлежног јавног тужиоца о извршеном кривичном делу које се гони по службеној дужности, наводећи и чињенице које потврђују основе сумње у односу на извршено кривично дело и његовог учиниоца.

Кривична пријава се подноси надлежном јавном тужиоцу, и то писменим или усменим путем. Писмена пријава може бити потписана, може бити без потписа или потписана неким псеудонимом, па се по том основу разликују анонимне и псеудонимне пријаве. У свим ситуацијама када се кривична пријава подноси усмено постоји обавеза службеног лица у државном органу да пријавиоца упозна са последицама лажног пријављивања, да састави записник о пријему кривичне пријаве, а ако се кривична пријава подноси телефонским путем, дужно је да сачини службену белешку.

Поред постојања обавезе да се кривична пријава подноси надлежном јавном тужиоцу, дозвољена је могућност да се кривична пријава подноси полицији, суду или ненадлежном јавном тужиоцу. У таквим случајевима, ови органи су дужни да приме кривичну пријаву и да је одмах проследи надлежном јавном тужиоцу.

Потпуна кривична пријава коју подноси полиција морала би да садржи следеће основне елементе: податке о осумњиченом (име и презиме, име родитеља, датум и место рођења, пребивалиште, брачно и породично стање, завршене школе, занимање, запослење, имовинско стање и друге битне чињенице); податке о кривичном делу, који обухватају чињенични опис кривичног дела (време, место, начин и средство извршења, законски назив кривичног дела и члан Кривичног закона); податке о оштећеном, врсти последица, врсти и висини штете; податке о материјалним и личним доказима и о свим другим чињеницама битним за даље успешно вођење кривичног поступка; остале податке (назив јавног тужилаштва, назив подносиоца кривичне пријаве, број пријаве, датум и потпис овлашћеног службеног лица).

Значај кривичне пријаве се састоји у томе што она указује да је извршено одређено кривично дело и на могућег његовог учиниоца, па као такав акт нема доказни значај, нити може бити доказ у односу на извршено кри-

вично дело које је описано у пријави ни у односу на осумњичено лице. Међутим, кривична пријава остварује одређен утицај приликом доношења одлуке јавног тужиоца о покретању кривичног поступка или о одбачају кривичне пријаве, а служи и истражном судији за упознавање са чињеничним стањем пре саслушања окривљеног и сведока.

Кривична пријава представља само повод и основ за покретање кривичног поступка, али нема значај доказа па не може бити ни читана као доказ на главном претресу, односно ни суд се стога не може позвати на кривичну пријаву у својој пресуди.

Полиција подноси кривичну пријаву надлежном јавном тужиоцу када оцени да су се стекли законски услови за даље вођење кривичног поступка. Полазећи од законске одредбе према којој се истрага покреће против одређеног лица када постоји основана сумња да је учинилац кривичног дела и да се истрага спроводи на захтев јавног тужиоца, логично је закључити да полиција подноси кривичну пријаву када прикупи довољно доказа на основу којих се може стећи степен основане сумње да је одређено лице учинило кривично дело које се гони по службеној дужности. Међутим, не сме се запоставити чињеница да јавни тужилац руководи преткривичним поступком, што подразумева да он мора бити обавештаван о оперативној делатности полиције како би био у току предузимања појединих њених радњи и у ситуацији да процењује које доказе још треба прикупити. Сходно томе, одлуку о подношењу кривичне пријаве треба донети уз консултацију са јавним тужиоцем, што ће свакако допринети ефикасности кривичног поступка, јер би се тако допринело елиминацији или смањењу накнадне делатности полиције по захтеву јавног тужиоца за прикупљање потребних обавештења.

Након подношења кривичне пријаве јавном тужиоцу против одређеног лица за учињено кривично дело, полиције кроз своју оперативну делатност може да дође до нових доказа и других релевантних чињеница у вези са кривичним делом и кривичном одговорношћу осумњиченог. Овакву активност након подношења кривичне пријаве полиција може предузети самоиницијативно или по захтеву јавног тужиоца, што би требало да буде ређе с обзиром на руководећу улогу јавног тужиоца у преткривичном поступку. У ситуацијама када након подношења кривичне пријаве полиција сазна за нове доказе, чињенице или трагове кривичног дела, дужна је да предузме одговарајуће радње на обезбеђењу доказа и прикупљању релевантних информација и да о томе достави јавном тужиоцу извештај као допуну кривичне пријаве. Такође, уколико јавни тужилац после поднете кривичне пријаве захтева од полиције да прикупи потребна обавештења, након поступања по таквом захтеву полиција доставља јавном тужиоцу извештај као допуну кривичне пријаве.

Састављање кривичне пријаве представља активност у којој би требало да постоји интензивна сарадња између полиције и јавног тужиоца. Та сара-

дња подразумева заједничку оцену свих чињеничних околности неопходних за утврђивање тачне правне квалификације кривичног дела, али и заједничку оцену прикупљених доказа. Укључивање јавног тужиоца у састављање кривичне пријаве омогућава јавном тужиоцу брже одлучивање по кривичној пријави, с обзиром на то да је учествовао у њеном настанку и тиме имао могућност да се упозна са конкретним случајем.

Посебни односи између полиције и јавног тужиоца настају поводом доношења кривичне пријаве из које јавни тужилац не може оценити да ли су вероватни њени наводи или ако подаци у пријави не пружају довољно основа да може одлучити да ли ће захтевати спровођење истраге, или ако је до јавног тужиоца само допро глас да је извршено кривично дело, а нарочито ако је извршилац непознат. У овим ситуацијама, јавни тужилац ће сам или посредством других органа прикупити потребна обавештења. Он може позивати грађане ради прикупљања обавештења. Ако није у могућности да то предузме сам, јавни тужилац ће захтевати од полиције да прикупи потребна обавештења и да предузме друге мере ради откривања кривичног дела и учиниоца (члан 235. став 2. ЗКП). Јавни тужилац може увек тражити да га полиција обавести о мерама које је предузела, а она је дужна да му без одлагања одговори (члан 235. став 3. ЗКП). Јавни тужилац ни изузетно не може да предузима истражне радње, нити да доноси одлуке које се тичу права грађана.

Сагледавајући сва предвиђена овлашћења јавног тужиоца не сме се изгубити из вида чињеница да је у питању државни орган чија активност мора бити усмерена на доношење законите и правилне одлуке и законитог поступања уопште. Заправо, активност јавног тужиоца мора се одвијати у два правца: у правцу одбране друштва од напада појединаца и заштите појединаца од злоупотреба и недозвољених притисака државних органа. У прилог томе говори и одредба члана 17. ЗКП (садржи начело истине) која предвиђа обавезу за суд и државне органе (па и јавног тужиоца) који учествују у кривичном поступку да истинито и потпуно утврде чињенице које су од важности за доношење законите одлуке, као и да с једнаком пажњом испитују и утврде како чињенице које терете окривљеног, тако и оне које му иду у корист. Мада се ова одредба везује за кривични поступак, нема препрека да се она не примени и на поступање надлежних органа у преткривичном поступку.

Јавни тужилац и начело опортунитета кривичног гоњења

Посматрано са аспекта његовог процесног статуса, положај јавног тужиоца у преткривичном поступку карактеришу и два следећа, изузетно значајна овлашћења. Прво је везано за могућност одлагања кривичног гоњења, а друго за могућност одбацивања кривичне пријаве, на основу начела опортунитета кривичног гоњења.

У вези са првим овлашћењем, јавни тужилац може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до три године, ако осумњичени прихвати једну или више мера. Прво, да отклони штетну последицу насталу извршењем кривичног дела или да надокнади причињену штету; друго, да плати одређени новчани износ у корист хуманитарне организације, фонда или јавне установе; треће, да обави одређени друштвено користан или хуманитарни рад; четврто, да испуни доспеле обавезе издржавања; пето, да се подвргне одвикавању од алкохола или опојних дрога; шесто, да се подвргне психосоцијалној терапији; седмо, да изврши обавезу установљену правоснажном судском одлуком; осмо, да положи возачки испит или обави одговарајућу додатну обуку. Осумњичени је дужан да прихваћену обавезу изврши у року који одреди јавни тужилац а који не може бити дужи од шест месеци. У случају да осумњичени изврши наложене му обавезе, јавни тужилац одбацује кривичну пријаву, након чега оштећени нема могућност преузимања кривичног гоњења (члан 236. ст. 1 до 3. ЗКП).

Изменама и допунама ЗКП од 2009. године⁴⁸ укида се обавеза уведена Законом о изменама и допунама Законика о кривичном поступку из маја 2004. године, према којој је јавни тужилац могао да приступи условном одлагању кривичног гоњења, тек пошто добије сагласност суда.

Поврх тога, последњим изменама и допунама ЗКП-а знатно се проширује могућност примене одлагања кривичног гоњења. У вези са тим најважнија новина је могућност примене одлагања кривичног гоњења за кривична дела за која је предвиђена казна преко 3 до 5 година затвора. Примена одлагања кривичног гоњења за ова кривична дела условљана је претходним одобрењем већа из чл. 24. ст. 6. ЗКП-а (чл. 236. ст. 2. ЗКП-а).

Уводи се и сагласност суда као супститут за сагласност оштећеног за примену условног опортунитета. То значи да веће из чл. 24. ст. 6. ЗКП-а, на захтев јавног тужиоца, може својим решењем да одобри примену одлагања кривичног гоњења за кривична дела за која је предвиђена новчана казна, казна затвора до три године или казна затвора преко 3 до 5 година затвора, када оштећени коме је надокнађена штета без оправданог разлога одбија да се сагласи да осумњичени испуни обавезе из чл. 236. ст. 1. тач. 2. и 3. ЗКП. На овај начин се отклања сметња за даљу примену одлагања кривичног гоњења настала шиканозним⁴⁹ вршењем права од стране оштећеног.

Битну новину, такође, представља могућност да јавни тужилац примени одлагање гоњења у току главног претреса. У вези са тим постоје две ситуа-

⁴⁸ Изрази „измене и допуне ЗКП-а из 2009“, „најновије измене“, „последње измене ЗКП-а“ користе се за Закон о изменама и допунама Законика о кривичном поступку, Службени гласник РС, 72/09.

⁴⁹ О шиканозном вршењу права опширније види у монографији Владимира Водинелића, *Такозвана злоупотреба права*, Београд, 1997.

ције. Прва, када је у току главни претрес за кривично дело за које је предвиђена новчана казна или казна затвора до три године. Јавни тужилац тада може да одустане од гоњења ако осумњичени испуни једну или више мера из чл. 236. ст. 1. ЗКП-а. Уколико је окривљеном наложен друштвенкористан или хуманитарни рад, односно наложено да плати новчани износ у корист неке организације или установе (тач. 2. и 3. чл. 236. ЗКП) сагласност оштећеног је неопходна. По правилу, оштећени изјаву којом се саглашава са применом одлагања кривичног гоњења даје на самом главном претресу и она се уноси у записник са главног претреса. У случају да оштећени није присуствовао главном претресу сагласност се прибавља непосредно од оштећеног на исти начин, као и када се одлагању кривичног гоњења приступа у преткривичном поступку. Законик и у овом случају предвиђа могућност да се јавни тужилац обрати већу (чл. 24. ст. 6) ради отклањања сметње за примену одлагања гоњења која је настала одбијањем оштећеног да се сагласи са применом из „очигледно неоправданог разлога“.

Друга ситуација је одлагање кривичног гоњења на главном претресу, за кривична дела за која је предвиђена казна преко 3 до 5 година затвора (чл. 236. ст.7). Ову врсту одлагања гоњења, такође, решењем одобрава веће из чл. 24. ст. 6. ЗКП-а. С обзиром на то да се одлагању кривичног гоњења приступа у току главног претреса, као и да је тражење одобрења од већа из чл. 24. ст. 6. ЗКП разлог због кога се прекида или одлаже главни претрес, логично је да јавни тужилац одобрење затражи преко судије појединца пред којим се води поступак.⁵⁰ Изузетно, када је главни претрес већ одложен или прекинут, јавни тужилац може непосредно да се обрати већу и затражи одобрење за одлагање кривичног гоњења.

Саставни део решење Већа којим се одобрава одлагање кривичног гоњења за кривична дела за која је запређена казна преко 3 до 5 година је и одобрење да се примене мере из тац. 2. и 3. чл. 236. ЗКП уколико се оштећени без оправданог разлога није сагласио са применом мера премда му је штета у целости надокнађена.

Изменама и допунама ЗКП-а инсистира се на примени одлагања кривичног гоњења за кривична дела за која је као главна казна предвиђена новчана казна или казна затвора до три године. Када је кривична пријава поднесена за кривично дело за која је као главна казна предвиђена новчана казна или казна затвора до три године, јавни тужилац пре подношења оптужног предлога, односно пре предлога за спровођење истражне радње мора да испита постојање могућности за одлагање кривичног гоњења (236. ст. 9. ЗКП). У ту сврху јавни тужилац може да обави разговор са осумњиченим и оштећеним, као и да предузме друге радње. О предузетим радњама, јавни тужилац сачи-

⁵⁰ Поставља се питање оправданости обавезног упутства Републичког јавног тужиоца које предвиђа обавезу да се о намераваој примени опортунитета у сваком случају прибаве подаци из јединственог регистра Републичког јавног тужилаштва.

њава службену белешку. Превасходни циљ службене белешке је да се омогући накнадна контрола одлуке да се приступи кривичном прогону. Та чињеница опредељује и садржину белешке. Према томе, службена белешка би требала да садржи сажет опис предузетих радњи и утврђених чињеница, евентуално правну оцену утврђених чињеница (нпр. постојење или непостојање основане сумње да је осумњичени извршио кривично дело), као и разлоге који не оправдавају примену одлагања кривичног гоњења.

Посматрано са аспекта другог овлашћења, јавни тужилац може одбацили кривичну пријаву под претпоставком испуњења следећих услова: прво, да се ради о кривичном делу за које је предвиђена новчана казна или казна затвора у *ирајању до њеи тодина*; друго, да је осумњичени услед стварног кајања спречио наступање штете или је штету у потпуности већ надокнадио; треће, да јавни тужилац, према околностима случаја, оцени да изрицање кривичне санкције не би било правично (члан 237. ЗКП). Околности које треба да цени јавни тужилац приликом процене постојања или нећећепредвиђеног услова су околности које су везане како за личност извршиоца, тако и за кривично дело. У случају одбацивања кривичне пријаве по овом основу, као и у претходном случају, оштећени не може доћи на место јавног тужиоца, тј. не може преузети кривично гоњење.

Упуством за поступање Републичког јавног тужиоца А 246/08. предвиђено је да јавни тужилац, пре доношења одлуке провери да ли је према пријављеном лицу, већ примењиван чл. 236. и 237. ЗКП-а. Уколико је већ два или више пута према истом лицу примењен чл. 236. и 237. ЗКП, за исто кривично дело, Упуство забрањује поновну примену мера из чл. 236. или 237. ЗКП. Ако је према пријављеном лицу примењиван опортунитет два или више пута за друга кривична дела јавни тужилац је овлашћен да самостално одлучи, да ли ће поново применити чл. 236. или 237. ЗКП-а. Подаци о примени института из чл. 236. или 237. прибављају се преко Републичког јавног тужилаштва.⁵¹

Основни и оправдан разлог озакоњена ових двају овлашћења јавног тужиоца јесте повећање ефикасности кривичног поступка путем растерећења судова од кривичних поступака по питању ових кривичних дела, а тиме и смањење трошкова уопште, као квантитативне компоненте његове ефикасности. На овакав начин наше кривичнопроцесно законодавство је усаглашено са интенцијама у савременим кривичнопроцесним законодавствима и у савременој науци кривичног права. Из свих ових разлога јавна тужилаштва треба да користе ово своје овлашћење у складу са интенцијама законодавца, и на тај начин да дају још већи допринос ефикасности поступања на пољу борбе против криминалитета.

⁵¹ Знатно проширење могућности примене одлагања кривичног гоњења (236. ЗКП) изискује потребу преиспитивања Упутства А 246/08. посебно када се одлагању кривичног гоњења приступа у току главног претреса.

Самоиницијативно предузимање радњи полиције и јавни тужилац

Правни основ за самоиницијативно деловање полиције у преткривичном поступку, пре свега, налази се у члану 225. став 1. ЗКП и он представља конкретизацију њене основне функције и основног задатка у овом поступку. Према томе, полиција је дужна да самоиницијативно по службеној дужности предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који би могли послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка, под условом да постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности. Међу радњама овог карактера посебан значај има радња позивања грађана ради прикупљања обавештења. У вези са овом радњом, посматрано у овом контексту, пажњу заслужује чињеница да се службена белешка или записник сачињени у практичној реализацији ове радње не могу користити као доказ у кривичном поступку, али то не значи да немају никакав значај за кривични поступак. Насупрот, она се достављају јавном тужиоцу уз кривичну пријаву и служе за његову одлуку. Јавни тужилац та обавештења доставља истражном судији и она му служе за доношење одлуке и за усмеравање истраге. По завршетку истраге, односно после давања сагласности да се оптужница може подићи и без спровођења истраге, ова обавештења се издвајају из списка (члан 178. став 3. ЗКП).

Радње полиције по захтеву или одобрењу јавног тужиоца

Поред самоиницијативног предузимања радњи у преткривичном поступку до предузимања одређених радњи од стране полиције у овом поступку може да дође на захтев или пак по одобрењу јавног тужиоца. Право јавног тужиоца да захтева предузимање одређених радњи од стране полиције односно да даје одобрење за њихово предузимање већ у овом поступку заснива се како на његовој руководећој улози у преткривичном поступку, тако и на његовој основној функцији, а то је кривично гоњење учинилаца кривичних дела за која се кривично гоњење предузима по службеној дужности. ЗКП предвиђа неколико радњи до чијег предузимања од стране полиције може да дође на овакав начин. Међу њима, с обзиром на природу овог рада, пажњу заслужују две радње. То су прикупљање потребних обавештења и узимање отисака прстију.

До ангажовања полиције на прикупљању потребних обавештења по захтеву јавног тужиоца доћи ће у оним случајевима када јавни тужилац из саме пријаве не може оценити да ли су вероватни наводи пријаве или не, или ако подаци у пријави не пружају довољно основа за његову одлуку да ли да захтева спровођење истраге, или ако је до њега допро само

глас да је извршено кривично дело, а нарочито ако је учинилац непознат. У таквим случајевима јавни тужилац ће, под условом да није у могућности да то предузме сам, захтевати од полиције да прикупи потребна обавештења и да предузме друге мере ради откривања кривичног дела и учиниоца. Реч је о обавештењима и мерама које полиција може и самоиницијативно предузети ради откривања кривичног дела и учиниоца. У случају давања оваквог захтева, право је јавног тужиоца да увек тражи да га полиција обавести о мерама које је предузела, а она је дужна да му без одлагања одговори. Међутим, непоштовање ове обавезе од стране полиције није посебно санкционисано и јавном тужиоцу остаје његово опште овлашћење и у таквом случају, а то је да о томе обавести надлежног старешину, министра, владу или одговарајуће скупштинско тело (члан 46 став 4. ЗКП).

Следећа радња до чијег предузимања од стране полиције може да дође у преткривичном поступку, али само уз претходно одобрење јавног тужиоца, јесте узимање отисака прстију. Уколико је потребно да се утврди од кога потичу отисци прстију на појединим предметима, полиција може, уз претходно одобрење јавног тужиоца, узимати отиске прстију од лица за која постоји вероватноћа да су могла доћи у додир с тим предметима. У случају да је реч о потреби узимања отисака прстију од осумњиченог, претходно одобрење за то даје истражни судија, а не јавни тужилац (члан 231. став 2). Као вид контроле примене ове радње, ЗКП предвиђа могућност притужбе лица према коме је она предузета надлежном јавном тужиоцу или непосредно вишем органу полиције (члан 231. став 4. ЗКП).

Радње доказивања у преткривичном поступку и јавни тужилац

Улога јавног тужиоца је значајна у спровођењу радњи доказивања у преткривичном поступку. Посматрано појединачно она се манифестује на следећи начин:

Прво, код претресања стана и лица, у свим ситуацијама када полиција спроводи претресање самоиницијативно, тј. без наредбе суда дужна је да о таквој предузетој радњи без одлагања поднесе извештај надлежном јавном тужиоцу ако се поступак још не води (члан 81. став 6. ЗКП);

Друго, право предлагања истражном судији издавања наредбе за задржавање или предају писама, телеграма и других пошиљки (члан 85. ЗКП);

Треће, право присуствовања увиђају чијем се времену и месту предузимања обавештава (члан 238. став 4. ЗКП);

Четврто, могућност присуствовања саслушању осумњиченог од стране полиције. Ради реализације овог права обавеза је полиције да о саслушању осумњиченог обавести јавног тужиоца, који није обавезан, али може да присуствује саслушању (члан 226. став 9. ЗКП).

У чл. 59. Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку⁵² јавном тужиоцу дато је сасвим ново овлашћење. Јавни тужилац, сада може од надлежног државног органа банкарске или финансијске организације да захтева да се обави контрола пословања лица за које постоје основи сумње да је учинило кривично дело за које је забрањена казна од најмање четири године затвора (чл 234. ст.1. ЗКП). У остваривању овог овлашћења има право да захтева и податке и документацију, који могу да послуже као доказ о кривичном делу, имовини прибављеној кривичним делом, као и обавештења о сумњивим трансакцијама у смислу Конвенције о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стеченим криминалом и о финансирању тероризма. О захтеву и прикупљеним обавештењима јавни тужилац је дужан да обавести надлежног истражног судију што указује да ово овлашћење јавног тужиоца посредно подлеже судској контроли. У случају да јавни тужилац у року од шест месеци од упознавања са прикупљеним подацима не покрене поступак⁵³ или уколико изјави да их неће користити у поступку односно изјави да неће захтевати покретање поступка, сви прибављени подаци се морају уништити под надзором истражног судије.

Однос истражног судије и јавног тужиоца

Посматрано са аспекта правне природе и основног задатка преткривични поступак припада, пре свега, полицији и јавном тужиоцу јер је у том поступку тежиште на потражним радњама. Међутим, полазећи од чињенице да у преткривичном поступку може да дође и до предузимања истражних радњи, ЗКП је предвидео могућност појаве и истражног судије у овом поступку. До појаве истражног судије у преткривичном поступку може да дође на два начина: прво, на основу предлога – иницијативе јавног тужиоца и друго, на основу сопствене иницијативе истражног судије.

Посматрано са аспекта могућности појаве истражног судије у преткривичном поступку на основу предлога јавног тужиоца, Законик је предвидео да се јавни тужилац обрати истражном судији са предлогом да предузме поједине истражне радње ако је учинилац кривичног дела непознат и ако оцени да би, с обзиром на околности случаја, било целисходно да се и пре покретања истраге предузму такве радње (члан 239. став 1. ЗКП).

Предлагање истражном судији да предузме поједине истражне радње и пре покретања истраге када је учинилац кривичног дела непознат, само је

⁵² Службени гласник РС, 72/09.

⁵³ С обзиром на то да се редовни кривични поступак покреће решењем истражног судије, а не јавног тужиоца уверења смо да је законодавац под покретањем поступка од стране јавног тужиоца у овом случају имао у виду покретање финансијске истраге. Наиме, финансијска истрага представља посебан кривични поступак предвиђен Законом о одузимању имовине проистекле из кривичног дела и то је у овом тренутку једина врста кривичног поступка која се покреће одлуком јавног тужиоца.

могућност а не и обавеза јавног тужиоца. Јавни тужилац није обавезан да тражи предузимање истражних радњи у сваком кривичном случају у којем је учинилац кривичног дела непознат, већ само када сматра да је то целисходно, а и у том случају само оне радње за које сматра да су потребне. Због тога, предлог јавног тужиоца истражном судији мора да буде конкретан. У њему мора да се наведу радње чије се предузимање предлаже, као и разлози због којих се предузимање тих радњи сматра нужним и целисходним. Записници о предузетим истражним радњама у оваквом случају достављају се јавном тужиоцу (члан 239. став 2. ЗКП).

Друга могућност појаве истражног судије у преткривичном поступку је његово самоиницијативно предузимање истражних радњи. Једини услов могућности самоиницијативног предузимања истражних радњи од стране истражног судије пре доношења решења о спровођењу истраге јесте постојање опасности од одлагања те радње. Опасност од одлагања предузимања конкретне истражне радње је фактичко питање које се мора ценити објективно. То значи, за сваку радњу се мора одвојено ценити да ли би се она могла и касније предузети и на тај начин дати очекиване резултате. Ако се оцени да је то могуће, не долази у обзир предузимање ове радње у преткривичном поступку. Под претпоставком испуњења наведеног услова, истражни судија може предузети било коју истражну радњу у преткривичном поступку, што је зависно од његове оцене. Од могућности предузимања није искључена ниједна истражна радња. Међутим, о свему што је предузето истражни судија мора обавестити надлежног јавног тужиоца (члан 240. став 1. ЗКП). Могућност самоиницијативног предузимања истражних радњи од стране истражног судије пре доношења решења о спровођењу истраге постоји, како за истражног судију надлежног суда, тако и за истражног судију нижег суда на чијем подручју је извршено кривично дело. У тим случају таквим истражним радњама може присуствовати јавни тужилац који поступа пред тим судом (члан 240. ст. 1. и 2. ЗКП). У вези са наведеним правом истражног судије да предузима поједине истражне радње и пре доношења решења о спровођењу истраге, неопходно је истаћи још једно његово овлашћење. У случају да постоје основи сумња да је извршено кривично дело за које је прописана казна затвора од најмање четири године, на писмени и образложени предлог јавног тужиоца истражни судија може решењем да нареди банкарским и другим финансијским организацијама да привремено обуставе извршење финансијских трансакција, исплату односно издавање вредносних папира, сумњивог новца или предмета за које постоји сумња да потичу од кривичног дела или добити стечене кривичним делом, да су намењене извршењу кривичних дела (члан 234. ст. 2. ЗКП)⁵⁴. Против решења истражног судије жалбу може изјавити власник средстава, о жалби одлучује ванрасправно веће. Јавни тужилац је дужан да захтеву ближе опише радње или садржај мера које предлаже.

⁵⁴ Изменама и допунама ЗКП-а из 2009. године чл. 234. је битно измењен.

КРИВИЧНА ПРИЈАВА И ПОСТУПАЊЕ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА ПО КРИВИЧНОЈ ПРИЈАВИ

Појам кривичне пријаве

Кривична пријава је најчешћи начин сазнања јавног тужиоца о извршеном кривичном делу и претпостављеном извршиоцу кривичног дела. Кривична пријава може тужиоцу бити поднета писмено или усмено. Уколико се подноси усмено, о томе се сачињава записник, а подносилац кривичне пријаве се упозорава на последице лажног пријављивања. Уколико је кривична пријава поднета путем телефона, о томе ће се сачинити службена белешка. Пропуст тужиоца да упозори подносиоца кривичне пријаве на последице лажног пријављивања није од утицаја на питање постојања кривичне одговорности због кривичног дела лажног пријављивања. За кривичну пријаву није прописана форма, а све ради давања слободе подносиоцу кривичне пријаве, да што боље изнесе чињенично стање, услед чега тужилац не може одбацити кривичну пријаву зато што је неуредна.

Подела кривичних пријава

Постоје многобројне поделе кривичних пријава, од којих су најзначајније:

Писмене и усмене пријаве

Према начину подношења кривичне пријаве могу бити писмене или усмене.

Службене и приватне кривичне пријаве

С обзиром на лице које подноси кривичну пријаву, пријаве се деле на службене и приватне кривичне пријаве.

Службена кривична пријава се подноси од стране органа власти или установа које врше јавна овлашћења *ex officio*. С друге стране, приватну кривичну пријаву подnose грађани и само подношење кривичне пријаве зависи од њихове диспозиције. У овом случају подношење кривичне пријаве од стране грађана је обавезно само у случајевима да је кривичним законом пропуштања предузимање ове радње одређено као кривично дело.

Потпуно и нејотпуно кривичне пријаве

Зависно од квалитета садржине кривичне пријаве, односно потпуности података које кривична пријава садржи, кривичне пријаве се деле на пот-

пуне и непотпуне. Непотпуна кривична пријава (недостаци у погледу података о кривичном делу, доказима или учиниоцу) не даје основа за доношење одлуке о евентуалном покретању кривичног поступка.

Потпуна кривична пријава је пријава која садржи све потребне податке и доказе у погледу кривичног дела и учиниоца, на основу којих се може донети одлука по тој кривичној пријави.

Кривичне пријаве лажној или истинитој садржаја

Према садржини, кривична пријава може бити лажног или истинитог садржаја. Пријава истинитог садржаја која је потпуна доводи до покретања кривичног поступка, ако пријављено дело има обележја кривичног дела, док кривична пријава лажне садржине не доводи до покретања кривичног поступка против пријављеног, већ до покретања кривичног поступка у односу на подносиоца овакве кривичне пријаве због кривичног дела лажног пријављивања.

Подношење кривичне пријаве

Кривична пријава се подноси надлежном јавном тужилаштву. Уколико је кривична пријава поднета ненадлежном тужилаштву или неком другом државном органу (на пример, суду или органу унутрашњих послова), државни орган је дужан да прими кривичну пријаву и да је одмах достави надлежном јавном тужилаштву.

Разликовање кривичне пријаве од приватне тужбе, односно предлога оштећеног за кривично гоњење

Кривичну пријаву треба разликовати од приватне кривичне тужбе и предлога оштећеног који представљају акте од којих зависи покретање кривичног поступка, јер судбина кривичног поступка зависи од диспозиције лица овлашћених да поднесу приватну кривичну тужбу или предлог за кривично гоњење.

Кривична пријава представља само обавештење о извршеном кривичном делу и учиниоцу, чија садржина служи тужиоцу да донесе одлуку о евентуалном покретању кривичног поступка, као и правцу у којем ће се тај поступак кретати ради прикупљања потребних доказа. Јавни тужилац поступа по службеној дужности и није везан за вољу оштећеног лица да се придружи кривичном гоњењу, осим ако се гоњење предузима по предлогу (члан 53. ЗКП).

С друге стране, приватна кривична тужба је акт којим се започиње поступак пред судом од стране приватног тужиоца, односно лица које је оштећено извршењем кривичног дела за које је законом одређено да се гони по

приватној тужби (члан 53. ЗКП). У овом случају, приватни тужилац сам одлучује да ли ће покренути кривични поступак, као и да ли ће, уколико је кривични поступак на основу приватне тужбе покренут, одустати од даљег кривичног гоњења.

Слична ситуација је и са предлогом оштећеног за кривично гоњење. У кривичном закону је одређено за која дела јавни тужилац води кривични поступак по предлогу оштећеног. Као и приватни тужилац, лице које је оштећено кривичним делом за које се гоњење предузима по предлогу само одлучује да ли ће јавном тужиоцу поднети предлог за гоњење. У оваквој ситуацији, предлог оштећеног је неопходан услов за покретање и трајање поступка. Уколико предлог оштећеног недостаје, јавни тужилац, без обзира што има сазнања о извршеном кривичном делу и учиниоцу, не може покренути нити водити поступак. Такође, лице које је оштећено кривичним делом за које се гоњење предузима по предлогу, може својом вољом утицати на судбину већ покренутог поступка, јер ако оштећени, у било којој фази поступка одустане од свог предлога, поступак ће се обуставити.

Подносиоци кривичне пријаве

Сви грађани имају обавезу да надлежне органе обавесте о сазнању да је извршено кривично дело за које се гоњење предузима по службеној дужности, без обзира на то да ли су њиме оштећени или не. Међутим, сви државни органи, јавна предузећа и установе су дужни да пријаве кривична дела за која се гони по службеној дужности и да уз кривичну пријаву наведу доказе који су им познати и предузму мере да се сачувају трагови кривичног дела, предмети на којима је или помоћу којих је учињено кривично дело и друге доказе (члан 222. ЗКП).

Обавеза пријављивања кривичног дела

Обавеза грађана да пријаве најтежа кривична дела за која се по закону може изрећи казна затвора од 30 до 40 година посредно произлази из одредаба члана 332. став 1. КЗ којима је непријављивање оваквих кривичних дела и њихових учинилаца предвиђено као кривично дело. Посебне облике овог кривичног дела представља непријављивање кривичних дела и учинилаца од стране службених или одговорних лица.

Лажно пријављивање

Подносилац кривичне пријаве може извршити кривично дело Лажно пријављивање из члана 334. КЗ. То су ситуације када лице које се лажно пријављује није извршилац кривичног дела, а подносилац кривичне пријаве је тога свестан у тренутку подношења кривичне пријаве. Посебан облик

овог дела постоји када учинилац сам себе пријави иако зна да није извршилац кривичног дела. За постојање овог дела је битно да се лажно пријављује лице за извршење кривичног дела за које се гоњење предузима по службеној дужности. Да би постојало ово кривично дело није потребно да је изјава којом се указује на неко лице као извршиоца кривичног дела буде формално означена као кривично дело већ је битна садржина те изјаве, која мора бити таква да даје могућност покретања кривичног поступка против пријављеног лица

Процесни значај разликовања лица које подноси кривичну пријаву од лица које је оштећено извршењем кривичног дела

За круг лица која могу поднети кривичну пријаву, од великог значаја је разликовање на лица која подносе кривичну пријаву (на пример, савесни грађани) од лица која су оштећена извршењем кривичног дела, с обзиром на то да само оштећени може предузети кривично гоњење у смислу члана 61. став 2. ЗКП. Лице које подноси кривичну пријаву самим тим не стиче својство оштећеног. У члану 221. тачка 6. ЗКП је одређено да је оштећени лице чије је какво лично или имовинско право кривичним делом повређено или угрожено.

То значи да у ситуацији када јавни тужилац одбаци кривичну пријаву за кривично дело за које се гоњење предузима по службеној дужности, само лице које се у смислу члана 221. тачка 6. ЗКП сматра оштећеним лицем, има право да буде обавештено од стране јавног тужиоца о одбачају кривичне пријаве и да, на основу члана 61. став 2. ЗКП, у року од осам дана од дана пријема обавести о одбачају кривичне пријаве, предузме кривично гоњење.

Малолетно лице, оштећено кривичним делом, које је навршило 16 година може самостално поднети кривичну пријаву.

Садржај кривичне пријаве

Закон не захтева посебну форму за кривичну пријаву, а све из разлога да се подносиоцу пријаве омогући да на начин који њему највише одговара изнесе што потпуније чињенично стање. Како је полиција орган који се бави откривањем кривичних дела и извршилаца, то су кривичне пријаве које се подносе од стране МУП-а у погледу садржаја, тако и у погледу доказа којима се поткрепљују, најпотпуније.

У кривичној пријави треба навести идентификационе податке осумњиченог лица (име, презиме, адреса, по могућству име оца, мајке и лични идентификациони број, извештај из казнене евиденције) и кривично дело које се осумњиченом ставља на терет.

Чињенични супстрат пријаве требало би да садржи опис догађаја, време, место, начин и средства извршења кривичног дела и, уколико је пријава поднета од стране радника МУП-а, опис свих предузетих процесних радњи (на пример увиђај, претрес стана и других просторија...). Другим речима, квалитетна кривична пријава треба да одговори на тзв. златна питања криминалистике у вези са кривичним догађајем.

- 1) ко – извршилац, конкретна особа;
- 2) када – време извршења дела;
- 3) где – место извршења дела;
- 4) својство извршиоца – битно код *delicta propria*;
- 5) субјективно обележје дела – кривица;
- 6) објективно обележје дела – последица;
- 7) сам или заједно с другим – саучесништво (у ширем и ужем смислу);
- 8) шта – конкретни криминални чин, радња;
- 9) на који начин – *modus operandi*;
- 10) на чију штету – оштећено физичко или правно лице;
- 11) с којом последицом – објективно обележје дела (штета).

Уколико је извршено претресање стана и других просторија, уз пријаву се мора приложити наредба истражног судије о претресању и записник о претресању из којег произилазе подаци о грађанима који су присуствовали претресу.

Уз пријаву се прилажу потврде о привремено одузетим предметима или потврде о враћеним предметима, као и све службене белешке полиције сачињене поводом кривичног догађаја.

Такође, требало би рећи да се уз пријаву достављају предмети, скице, фотографије, прибављени извештаји, списи о предузетим мерама и радњама, службене белешке, изјаве и други материјали који могу бити корисни за успешно вођење поступка (члан 226. став 11. ЗКП).

Уколико је одређено задржавање лица, решење о задржавању и евентуално изјављена жалба се такође достављају уз пријаву.

Процесни значај кривичне пријаве

Кривична пријава нема процесни значај, не може се употребити као доказ у поступку.⁵⁵ Њен значај је у томе што на основу ње тужилац сазнаје за постојање кривичног дела и учиниоца и одговарајућим актом, заснованом

⁵⁵ Кривична пријава, без обзира на то ко је подноси, не представља доказ ниједне чињенице која је у њој садржана већ само обавештење јавном тужиоцу о извршењу кривичног дела и његовом учиниоцу. Због тога је погрешно да се кривична пријава чита као доказ на главном претресу, те да се на основу навода у пријави узимају одређене чињенице као доказане. (Види: Закључци саветовања представника кривичних одељења врховних судова од 26. и 27. фебруара 1974, 3/11, 150).

на наводима кривичне пријаве (захтев за спровођење истраге, оптужница, оптужни предлог) захтева покретање кривичног поступка.

У кривичну пријаву коју подносе органи унутрашњих послова не уноси се садржина изјава које су поједини грађани дали приликом прикупљања обавештења, осим исказа осумњичених који су дати сагласно закону (члан 226. став 11. у вези са ставом 9. ЗКП). Ако би кривична пријава органа унутрашњих послова садржавала изјаве грађана, она би морала бити издвојена из списка на основу члана 178. став 3. ЗКП.

Јавни тужилац је надлежан за покретање поступка за кривична дела за које се гоњење предузима по службеној дужности или по предлогу за кривично гоњење.

Претпоставка благовремено поднете приватне тужбе или предлога оштећеног за гоњење

За кривична дела за која се гони по предлогу оштећеног или по приватној тужби, предлог или тужба подноси се у року од три месеца од када је овлашћено лице сазнало за кривично дело и учиниоца (члан 53. став 1. ЗКП).

Када се у току поступка који се води на основу кривичне пријаве или предлога за гоњење, утврди да се ради о кривичном делу за које се гони по приватној тужби, пријава, односно предлог сматраће се благовременом приватном тужбом ако су поднети у року за приватну тужбу. Благовремена поднета приватна тужба сматраће се благовременим предлогом оштећеног ако се у току поступка утврди да се ради о кривичном делу за које се гони по предлогу (члан 54. став 3. ЗКП).⁵⁶

Поступање јавног тужиоца по кривичној пријави

Тужилац најчешће добија сазнања о извршеном кривичном делу на основу кривичне пријаве поднете од органа МУП-а. Међутим, кривичне пријаве тужиоцу подносе и грађани, а сазнање о извршеном кривичном делу може бити лично сазнање тужиоца или до њега може допрети глас о извршењу кривичног дела.

Пријаве које се подносе од стране припадника МУП-а су по правилу најквалитетније и најпотпуније, с обзиром на детаљан чињенични опис у пријави (одговори на „златна питања криминалистике“) и прибављене доказе приложене уз пријаву којима се потврђују наводи кривичне пријаве, као и чињеницу да су пријаве урађене на основу консултација са тужиоцем.

⁵⁶ Ако оштећени поднесе кривичну пријаву по протеку рока од три месеца од сазнања за кривично дело, па се у току поступка утврди да се не ради о кривичном делу које се гони по службеној дужности већ по приватној тужби, суд треба да донесе одбијајућу пресуду. (Види: Пресуда Савезног суда, Кзс 3/99 од 21. априла 1999. године).

Код свих других начина сазнања о кривичном делу и учиниоцу, неопходно је извршити додатне провере с обзиром на чињеничне нејасноће и недостатке у пријави, недостатке доказа који би потврдили наводе пријаве итд., како би се донела правилна одлука о покретању кривичног поступка или одбацивању кривичне пријаве.

Када до тужиоца допре глас да је извршено кривично дело, та информација мора бити таква да садржи одређен степен вероватноће, односно да бар постоје основи сумње да је кривично дело извршено. Уколико такав степен не постоји нема ни обавезе органа кривичног прогона на деловање.

Најчешће начин „допирања гласа“ до тужиоца је путем средстава јавног информисања. У оваквим ситуацијама сазнање о кривичном делу не допире само до тужиоца, већ и до других органа који имају законску обавезу пријављивања кривичног дела по службеној дужности – органи унутрашњих послова, инспекцијски органи и други државни органи чији делокруг покрива област у којој је дело извршено (царина, пореска полиција...), као и органи у чијој средини је дело извршено а који су дужни да предузму све мере да би се сачували расположиви докази, те да поднесу кривичну пријаву ако за то има основа. С обзиром на то да тужилаштво није оперативан орган, нити у тужилаштву постоје организационе могућности за прикупљање обавештења и доказа, активности других органа који имају законску обавезу пријављивања кривичног дела више су него корисне.

С друге стране, органи унутрашњих послова су дужни да по сопственој иницијативи, а не само на захтев тужиоца поводом гласа о извршеном кривичном делу прикупљају обавештења и доказе када постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гоњење предузима по службеној дужности.

У члану 235. став 2. ЗКП наведено је да ће јавни тужилац, ако из саме кривичне пријаве не може оценити да ли су вероватни наводи кривичне пријаве или ако подаци у пријави не пружају довољно основа да може одлучити да ли ће захтевати спровођење истраге, или ако је до јавног тужиоца само допро глас да је извршено кривично дело, а нарочито ако је извршилац непознат, он сам или посредством других органа прикупити потребна обавештења. Он може позвати грађане, под условима из члана 226. ст. 1–6. ЗКП. Ако није у могућности да то предузме сам, јавни тужилац ће захтевати од органа унутрашњих послова да прикупе потребна обавештења и да предузму друге мере ради откривања кривичног дела и учиниоца (чл. 225, 226. и 231. ЗКП).

Сва додатна обавештења која су му потребна ради доношења одлуке о кривичној пријави, тужилац треба да прибави сам, а ако то није у могућности онда преко органа унутрашњих послова или других државних органа.

Упркос законској одредби која упућује на то да би јавни тужиоци, по правилу, требало да прикупљају обавештења сами, у пракси се обавештења најчешће прибављају преко органа унутрашњих послова.

Ради провере, допуне или разјашњења навода пријаве, тужилац може позвати подносиоца пријаве или оштећеног и с њим обавити разговор о чему ће сачинити службену белешку или записник, као и позвати грађане који могу имати сазнање о извршеном кривичном делу. Тужилац може од оштећеног тражити да достави потребну документацију (на пример лекарско уверење, оснивачке акте оштећеног предузећа...). Овим поводом, тужилац позваног грађанина не може саслушавати у својству осумњиченог, сведока или вештака и не може прикупљати обавештења принудно.

Законска обавеза судова, других државних органа, правних лица као и органа унутрашњих послова је да поступе по захтеву јавног тужиоца (члан 4. Закона о јавном тужилаштву и члан 235. став 3. ЗКП). Они немају право да цене целисходност тужиоцевог захтева за прикупљањем обавештења. Захтев јавног тужиоца мора бити јасан, прецизан, одређен да би орган којем је захтев упућен могао по томе да поступи (на пример, потребно је доставити записник са седнице управног одбора предузећа, да се одређено лице саслуша на тачно одређене околности...). Иако Законик о кривичном поступку не предвиђа рокове за поступање по захтеву јавног тужиоца, ради ефикасности поступка потребно је да се у захтеву назначи рок у којем треба да се доставе тражена обавештења.

Када је реч о обраћању органима унутрашњих послова, тужилац се може обратити било којој организационој јединици органа унутрашњих послова за коју сматра да може поступити по захтеву за прикупљање потребних обавештења. То значи да захтев може упутити и организационој јединици која се не налази на подручју тог тужилаштва. Орган унутрашњих послова нема право да тај захтев проследи неком другом државном органу, али може у оквиру своје унутрашње организације пренети захтев на другу организациону јединицу.

Руководећа улога јавног тужилаштва у поступку за кривична дела организованог криминала прецизније је уређена у ЗКП (члан 504. ђ). Полицијски органи (Служба за сузбијање организованог криминала) дужни су да неодложно обавесте Специјално тужилаштво о свакој радњи коју предузму у преткривичном поступку за ова кривична дела, да у траженом року поступе по захтеву Специјалног тужиоца, као и да посебно образложе евентуално кашњење или непоступање по налогу. Дакле у овом случају имамо прецизније уређену спољашњу хијерархију тужилаштва у односу на посебну организациону јединицу МУП-а.⁵⁷

Јавни тужилац и други државни органи, предузећа и друга правна лица су дужни приликом прикупљања потребних обавештења и давања података да поступају обазриво, водећи рачуна да се не нашкоди части и угледу лица на које се ти подаци односе.

⁵⁷ Горан Илић, *Однос јавног тужилаштва и полиције према важећем Законик о кривичном поступку*, Билтен судске праксе Окружног суда у Нишу, 26, Ниш, 2008, 50.

Овлашћења из члана 235. став 2. ЗКП искључиво су право јавног тужиоца, као државног органа. Приватни тужилац или оштећени као тужилац не могу тражити од органа унутрашњих послова прикупљање потребних обавештења.

Одлуке јавног тужиоца по кривичној пријави

По пријему кривичне пријаве или после прикупљања обавештења, тужилац доноси одлуку о пријави. Он може предузети кривично гоњење или пријаву одбацити.

Одлуке којима се предузима гоњење

Јавни тужилац је, осим у случајевима изричито предвиђеним законом, дужан да предузме кривично гоњење када постоји основана сумња да је одређено лице учинило кривично дело за које се гоњење предузима по службеној дужности (члан 20. ЗКП). У том циљу, тужилац може поднети надлежном суду захтев за спровођење истраге, тражити предузимање одређених истражних радњи, поднети непосредну оптужницу или тражити сагласност од надлежног истражног судије за подизање непосредне оптужнице, поднети оптужницу или оптужни предлог, ставити предлог за доношење решења о кажњавању без одржавања главног претреса (члан 449. ЗКП) или предлог за кажњавање од стране истражног судије (члан 455. ЗКП).

Одбацивање кривичне пријаве

Према члану 235. ст. 1. и 4. ЗКП јавни тужилац ће одбацити кривичну пријаву ако из саме пријаве произлази да пријављено дело није кривично дело за које се гони по службеној дужности, ако је наступила застарелост или је дело обухваћено амнестијом или помиловањем, или ако постоје друге околности које искључују кривично гоњење или ако не постоји основана сумња да је пријављено лице извршило кривично дело које му се пријавом ставља на терет.

Законик не прописује изричито форму одлуке којом се одбацује кривична пријава, али се у члану 435. став 3. ЗКП као одлука о кривичној пријави наводи решење о одбацивању кривичне пријаве. Из овог произлази да се по Законику о кривичном поступку одлука о одбацивању кривичне пријаве доноси у форми решења.

Пријављено дело није кривично дело

Ранији сложени основ за одбацивање кривичне пријаве „није кривично дело за које се гони по службеној дужности“ по коме се кривична пријава одбацивала када пријављено дело уопште није кривично дело или када

пријављени догађај јесте кривично дело, али се гоњење за то кривично дело предузима по приватној кривичној тужби, подељен је на два посебна основа. Први је „да пријављено дело није кривично дело“. По овом основу кривична пријава ће се одбацити зато што пријављени догађај не садржи обележја кривичног дела, јер је изостао неки од елемената општег или конкретног појма кривичног дела. У пракси кривична пријава ће се одбацити зато што пријављено дело није кривично дело најчешће када је у питању случај (на пример, самоповређивање) или се ради о грађанскоправном, управноправном односу, привредноказненом делу или прекршајном деликту. Поврх тога, по овом основу би требало одбацити пријаве када чињенично стање у пријави даје могућност примене законске одредбе „неће се казнити“ која значи да у том случају нема кривичног дела (члан 112. став 29. КЗ), односно ако је због посебних околности искључено постојање кривичног дела (искључење противправности, односно кривице члан 14. став 2, дело малог значаја и члан 18. став 1. КЗ, нужна одбрана – члан 19. став 1. КЗ, крајња нужда – члан 20. сила и претња – члан 21. став 1. КЗ, неурачунљивост – члан 23. став 2. стварна заблуда – члан 28. став 1. правна заблуда – члан 29. став 1. КЗ и члан 112. став 29. КЗ), а ради се о кривичном делу које се не гони по службеној дужности.

Пријављено кривичној дело се не гони по службеној дужности

„Пријављено дело се не гони по службеној дужности“ је други посебан основ за одбацавање кривичне пријаве настао из некадашњег сложеног основа „није кривично дело које се гони по службеној дужности“. Овај основ ће се применити за одбацавање кривичне пријаве када се у радњама пријављеног лица нису стекли сви битни елементи пријављеног дела или било којег другог дела за које се гоњење предузима по службеној дужности. Тачније овај основ се односи на ситуацију када пријављено дело јесте кривично дело, али се за то дело гоњење не предузима по службеној дужности.

Застарелост кривичној гоњења, помиловање, амнестија

Кривична пријава ће се одбацити и у случајевима када не постоје процесне претпоставке за покретање кривичног поступка због наступања застарелости кривичног гоњења или је дело обухваћено амнестијом или помиловањем.

Друге околности које искључују кривично гоњење

Најчешћи разлози због којих се пријава одбацује, а подводе се под основ „постојање других околности које искључују гоњење“ су: смрт пријављеног лица, пријављено лице је млађе од 14 година, већ пресуђена ствар, пријављено лице ужива кривичноправни имунитет, пропуштен рок код

кривичних дела која се гоне по предлогу оштећеног, када је Републички јавни тужилац ускратио одобрење за кривични прогон, у случајевима када је такво одобрење потребно и слично

Непостојање основане сумње да је пријављено лице извршило кривично дело које му се пријавом ставља на терет

Постојање или непостојање основане сумње да је пријављено лице извршило кривично дело које му се кривичном пријавом ставља на терет је фактичко питање сваког конкретног случаја. Основана сумња мора произлазити из података и доказа који терете осумњиченог, па ако нема чињеница које са разумном вероватноћом указују на пријављено лице као извршиоца пријављеног дела, кривична пријава ће бити одбачена.

За разлику од претходних основа код којих су разлози за одбачај кривичне пријаве правне природе или се односе на недостатак стварних или процесних претпоставки за кривично гоњење, овај разлог одбацивања кривичне пријаве је чињеничне природе. По овом основу пријава ће се одбацити када је кривично дело извршено, али не постоји основана сумња да је лице означено у пријави извршило кривично дело. Пример за то је када је поднета кривична пријава за извршење к.д. *Тешка крађа* и у пријави означен учинилац, па се накнадно утврди да се пријављено лице у време извршења кривичног дела налазило у иностранству, тако да уопште није могло да изврши дело за које је пријављено.

Обавештење оштећеном о одбацивању кривичне пријаве

Јавни тужилац је дужан да о одбацивању кривичне пријаве у року од осам дана обавести оштећеног, без обзира на то да ли је оштећени подносилац пријаве, са поуком да има право да сам предузме гоњење пред надлежним судом у року од осам дана од пријема обавештења (члан 235. став 1. и члан 61. став 1. ЗКП).

Обавештење упућено оштећеном треба да садржи и кратке разлоге одбацивања пријаве (члан 235. став 1. ЗКП) и посебну поуку које радње може предузети оштећени ради остваривања права на предузимање гоњења (члан 61. став 5. ЗКП), а то су: стављање захтева за спровођење истраге или доношење оптужног предлога, зависно од тога да ли је реч о редовном или скраћеном поступку.

Посебно је важно да јавни тужилац благовремено обавести оштећеног о одбацивању кривичне пријаве, јер оштећени који није у року од три месеца обавештен о одбацивању кривичне пријаве, по истеку тог рока не може предузети гоњење (члан 61. став 4. ЗКП).

Такође, у случајевима да јавном тужиоцу није поднета кривична пријава већ извештај о догађају са евентуалним прилозима, па јавни тужилац

нађе да нема основа за предузимање гоњења, дужан је да о томе обавести оштећеног са поуком о његовим правима ако подаци о догађају упућују на то да би одређено лице евентуално могло бити учинилац кривичног дела (на пример, на основу извештаја о саобраћајној незгоди и записника о увиђају јавни тужилац је оценио да нема основа за гоњење возача аутомобила којим је у саобраћајној незгоди оштећени повређен). Ово произлази из одредбе члана 61. став 1. ЗКП у којој се одлука јавног тужиоца не означава као одбацивање кривичне пријаве већ шире, да је јавни тужилац нашао „да нема основа да предузме гоњење“.

Обавештење другим субјектима о одбацивању кривичне пријаве

Јавно тужилаштво треба да о одбацивању кривичне пријаве обавести и неке друге субјекте. Уколико је кривичну пријаву поднео орган унутрашњих послова, јавни тужилац ће обавестити и тај орган (члан 235. став 1. ЗКП). Оправдано је да у овом обавештењу о одбацивању кривичне пријаве буду наведени кратки разлози за одлуку тужилаштва, иако закон не обавезује јавног тужиоца да то учини. У пракси се ова одредба неоправдано ретко користи, због чега би било потребно евентуално сачинити формуларе који садрже обавест о одбачају кривичне пријаве полицији. Ако је пријава одбачена због непостојања основане сумње да је пријављени извршио кривично дело, органи унутрашњих послова након тога би требало да процене да ли ће наставити са прикупљањем доказа.

По члану 138. став 2. Закона о пореском поступку и пореској администрацији, јавни тужилац је дужан да о одлуци о кривичној пријави Пореске полиције, обавести руководиоца Пореске полиције, у року од осам дана од дана доношења одлуке. Ако је пријава Пореске полиције одбачена, оправдано је да буду укратко наведени разлози за такву одлуку.

Премда је логично да тужилац обавести пријављено лице да је разрешено сумње, односно да је против њега одбачена кривична пријава, таква врста обавезе није изричито прописана одредбама ЗКП.

Одлагање кривичног гоњења

Као изузетак од начела легалитета појављују се овлашћења јавног тужиоца, дата у члану 236. ЗКП, да под одређеним условима може прво одложити кривично гоњење, а по извршењу одређених обавеза од стране пријављеног лица и одбацити кривичну пријаву, док је на основу члана 237. ЗКП јавни тужилац овлашћен да под одређеним условима цени целисходност покретања кривичног поступка (начело опортунитета). Јавни тужилац може одложити кривично гоњење (члан 236. ЗКП) за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до три године, ако осумњи-

чени прихвати и изврши у року не дужем од шест месеци једну или више следећих мера.

1) да отклони штетну последицу насталу извршењем кривичног дела или накнади причињену штету;

2) да плати одређени новчани износ у корист хуманитарне организације, фонда или јавне установе;

3) да обави одређени друштвено корисни или хуманитарни рад; 4) да испуни доспеле обавезе издржавања;

5) да се подвргне одвикавању од алкохола или опојних дрога;

6) да се подвргне психосоцијалној терапији;

7) да изврши обавезу установљену судском одлуком, односно поштује ограничење из судске одлуке;

8) да положи возачки испит, обави додатну обуку или заврши други одговарајући курс.

У случајевима да се ради о обавези плаћања одређеног новчаног износа у хуманитарне сврхе, односно када се обавља друштвено корисни рад, да би дошло до примене института одлагања кривичног гоњења, неопходно је да се и лице које је оштећено кривичним делом с тим сагласи, при чему јавни тужилац мора објаснити оштећеном да у случају одбачаја кривичне пријаве неће имати право да предузме кривично гоњење у смислу члана 61. став 2. ЗКП, с тим што оштећени и даље задржава право да у парници остварује свој имовинскоправни захтев. Изјава оштећеног којом је сагласан са применом института о одлагању кривичног гоњења и из које се види да је упознат са својим правима, мора бити записнички констатована. Иста ситуација је и са изјавом осумњиченог лица које се обавезује да ће извршити једну или више обавеза предвиђених у члану 236. став 1. ЗКП. У позиву осумњиченом треба да буде наведен разлог позивања – примена одредаба члана 236. ЗКП.⁵⁸ По прибављању сагласности оштећеног, када је та сагласност потребна и изјаве, односно обавезивања пријављеног да ће извршити једну или више побројаних обавеза, јавни тужилац доноси *решење о одлагању кривичног гоњења*. Уколико пријављено лице у датом року изврши све преузете обавезе, и о томе донесе доказ који се прилаже у спис (на пример уплатнице које доказују да је у корист одређене хуманитарне организације уплатио износ на који се обавезао) *јавни тужилац ће одбацивати кривичну пријаву*, а одредбе члана 61. ЗКП неће се примењивати. У супротном, тужилац ће поступити по кривичној пријави, покретањем кривичног поступка.

⁵⁸ У вези са применом опортунитета (члан 236. ЗКП), у пракси се јавила недоумица у којем тренутку јавни тужилац треба да захтева сагласност од суда за примену овог института. Код уредника и рецензената овог приручника преовладало је становиште да се сагласност од суда захтева пошто се прибави сагласност оштећеног односно осумњиченог за примену.

У изреку решења о одбацивању кривичне пријаве требало би да се чињенични опис кривичног дела како бина несумњив начин био одређен идентично кривичног догађаја на који се пријава односи и осумњичени шиме био заштитен од моуће покушаја оштећеног да за то дело предузме кривично гоњење. Требало би казати да се Законом о изменама и доунама Законика о кривичном поступку од 2009. године укида обавеза да се суд сагласи са одлагањем кривичног гоњења утврђена Законом о изменама и доунама Законика о кривичном поступку из 2004. године. Поврх тога, последњим изменама и доунама ЗКП-а знајно се проширује моућности примене одлагања кривичног гоњења. У том смислу, најважнија новина је моућности примене условног одлагања кривичног гоњења за кривична дела за која је предвиђена казна преко 3 до 5 година затвора. У тој ситуацији примена одлагања кривичног гоњења условљана је претходним одобрењем већа из чл. 24. ст. 6. ЗКП-а (чл. 236. ст. 2. ЗКП-а). Јавни тужилац сада има овлашћење да примени опортунитет и у току главне претреса, као и моућности да се обрати већу из чл. 24. ст. 6. и ошкони смећу у примени одлагања кривичног гоњења насталу безразложним одбијањем оштећеног да изда сагласности за примену мера из из чл. 236. ст. 2 и 3. ЗКП-а.⁵⁹

Опортунитет

Као изузетак од начела легалитета, у члану 237. ЗКП даје могућност тужиоцу да из разлога целисходности одбаци кривичну пријаву. Да би до тога дошло, потребно је да се испуни више кумулативних услова: 1) да се ради о кривичном делу за које је прописана новчана казна или казна затвора до пет године; 2) да је осумњичени услед стварног кајања, спречио наступање штете или је штету у потпуности надокнадио; 3) да према околностима случаја јавни тужилац нађе да изрицање санкције не би било правично.

Изрека решења о одбацивању кривичне пријаве треба да садржи чињенични опис кривичног дела, из истих разлога као код решења донетог применом члана 236. став 3. ЗКП. У образложењу овог решења, при оцени испуњености услова за примену начела опортунитета, треба посебно указати на то зашто изрицање кривичне санкције не би било правично. И у овом случају, по одбацивању кривичне пријаве, члан 61. ЗКП се неће применити.

⁵⁹ Опширније о новинама у одлагању кривичног гоњења предвиђеним Законом о изменама и допунама Законика о кривичном поступку (Службени гласник РС, 72/09) у делу Приручника „Јавни тужилац као субјект преткривичног поступка“.

Дејство одбацивања кривичне пријаве

У пракси је присутна дилема да ли јавни тужилац може након одбачаја кривичне пријаве покренути кривични поступак на основу података из пријаве, уколико оштећени није предузео кривично гоњење.

Одбацивање кривичне пријаве представља интерну одлуку јавног тужиоца као странке која је уствари коначна мериторна одлука, јер оштећени нема право улагања правног лека против такве одлуке. Међутим, иако закон не предвиђа двостепеност у одлучивању, могућа је судска контрола одлуке јавног тужиоца по кривичној пријави уколико оштећени предузме гоњење сходно члану 61. став 2. ЗКП. Такође, ЗКП не дефинише ни поступање јавног тужиоца по истој кривичној пријави након донете одлуке о одбачају, што је за последицу имало различито поступање у пракси, а самим тим и правну несигурност грађана. Мишљења смо да јавни тужилац изузетно, а не по правилу, уколико то оправдавају околности случаја или након прибављања нових доказа може поново поступати по истој кривичној пријави. Наведена ситуација је могућа само уколико оштећени није предузео кривично гоњење, јер у поступку који се води по захтеву оштећеног као тужиоца, јавни тужилац има право да до завршетка главног претреса преузме гоњење и заступање оптужбе (члан 64. став 2. ЗКП). Поступање јавног тужиоца по истој кривичној пријави након донете одлуке о одбачају не може се аналогично уподобљавати са понављањем кривичног поступка, јер кривични поступак није ни покренут, а у многим случајевима и не постоји субјекат који би као оштећени могао предузети гоњење (на пример код кривичног дела оружане побуне, напада на уставно уређење, злочиначког удруживања, изазивање панике и нередица итд.). Решење о одбацивању кривичне пријаве требало би да садржи: увод, изреку, правни основ и образложење. Напомена: У тужилаштвима је подељена пракса да ли би изрека требало да садржи само име и презиме пријављеног, ознаку подносиоца пријаве и кривично дело за коју је поднета кривична пријава или и опис догађаја на који се односи кривична пријава.

Допуна кривичне пријаве

Често се дешава да се након подношења кривичне пријаве укаже потреба за прикупљањем додатних података који се односе како на пријављено кривично дело, тако и на пријављено лице. У таквим ситуацијама полиција, самоиницијативно или на захтев јавног тужиоца сачињава посебан извештај који представља допуну претходно поднете кривичне пријаве. Такође, уколико се открије да је већ пријављено лице извршило и друга кривична дела, која нису обухваћена поднетом кривичном пријавом или полиција сазна нове детаље у вези са пријављеним делом који су од значаја за поступак, саставља се извештај који се као допуна кривичне пријаве доставља јавном тужиоцу.

Допуна кривичне пријаве треба да буде што детаљнија, како по питању података везаних за личност осумњиченог, тако и по питању материјалних доказа.

Уколико полиција дође до сазнања о извршеном делу нема тачне податке о извршиоцу, може предузети све потребне мере и радње да учинилац дела буде пронађен, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, као и да тужиоцу достави сва обавештења од значаја за успешно вођење кривичног поступка.

Ради сачињавања допуне кривичне пријаве полиција може, такође, предузети све радње одређене чланом 225. ЗКП – да тражи потребна обавештења од грађана, да изврши преглед превозних средстава, путника, пртљага, да ограничи кретање на одређеном простору, да предузме потребне мере ради утврђивања истоветности лица и предмета, да распише потрагу за лицима и стварима, да изврши преглед одређених објеката и просторија, те изврши увид у њихову пословну документацију.

По предузимању ових радњи сачињава се службена белешка која се доставља тужиоцу. Такође, уз допуну се може доставити фотодокументација, скице и други службени материјали, налаз вештака, тј. све што је у вези са пронађеним и одузетим предметима и околностима предметног кривичног догађаја.

Истражне радње против н. н. лица

Кривични поступак се може покренути само против познатог учиниоца због извршења кривичног дела. Како се кривична пријава подноси због извршења кривичног дела, често се дешава да тужилац мора предузети одређене радње а све у циљу идентификације извршиоца.

Јавни тужилац није обавезан да тражи предузимање појединих истражних радњи када није познат извршилац дела, већ само у ситуацијама када сматра да је то потребно, при чему тужилац мора навести које радње предлаже и због чега сматра нужним и целисходним да се оне спроведу. Јавни тужилац, у смислу члана 239. ЗКП, од истражног судије може тражити спровођење ових радњи само ако постоји основана сумња да је дело извршено, а не да би се утврђивало да ли постоје основи сумње да је дело извршено У супротном, обратиће се полицији да предузимањем радњи наведених у члану 225. ЗКП открију идентитет извршиоца.

Члан 104. став 3. Кривичног законика предвиђа да се застарелост кривичног гоњења прекида и процесним радњама које су предузимају ради откривања учиниоца кривичног дела. О свим предузетим радњама сачињавају се записници који се достављају тужиоцу.

Истражне радње у скраћеном поступку

Скраћени поступак, као посебан кривични поступак, примењује се за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до три године. Скраћени поступак је регулисан одредбама чл. 434–447. ЗКП, а на сва питања која овим одредбама нису регулисана примењују се одредбе општег поступка. Овде је реч о делима мање криминалне опасности која се могу пресудити у поступку који је једноставнији, краћи, бржи и економичнији од општег кривичног поступка. До убрзања овог поступка долази услед изостављања појединих фаза редовног кривичног поступка (истрага, контрола оптужнице...).

У скраћеном поступку не покреће се истрага. Јавни тужилац може пре одлуке о кривичној пријави, предложити истражном судији да предузме поједине истражне радње, а може и поднети оптужни предлог на основу саме кривичне пријаве.

У скраћеном поступку, јавни тужилац није ограничен у погледу броја и врсте процесних радњи које ће захтевати, али се његов захтев мора односити на појединачно, јасно и прецизно одређене радње. Истражни судија може да се не сложи са предлогом јавног тужиоца за предузимањем одређених истражних радњи зато што их сматра недозвољеним (на пример, предложене истражне радње превазилазе оквир појединих истражних радњи и претварају се у потпуни претходни поступак) или нецелисходним (дело није кривично дело или предузимање тих радњи није нужно за даљи поступак). У случају израженог неслагања истражног судије са предлогом тужиоца, одлуку доноси ванрасправно веће, против чије одлуке није дозвољена жалба.

Предузимање истражних радњи пре отпочињања кривичног поступка

У члану 238. ЗКП предвиђа могућност да и орган унутрашњих послова може предузети истражне радње које не трпе одлагање, са доказном снагом као да су предузете од стране истражног судије. Основни услов је да постоји опасност од одлагања.

Органи унутрашњих послова могу:

1) привремено одузети предмете који су били употребљени или намењени за извршење кривичног дела, који су настали извршењем кривичног дела, или предмете који су добијени као награда за извршено дело и предмете који могу послужити као доказ (члан 82. ЗКП);

2) претрести стан и лица без наредбе истражног судије у ситуацијама одређеним у члану 81. ЗКП (ако је то неопходно ради непосредног хватања учиниоца кривичног дела и спречавања уништења доказа или спасавања људи и имовине);

3) за кривична дела за која је прописана казна затвора до 10 година могу обавити увиђај и одредити вештачења која не трпе одлагање, осим обдукције и ексхумације леша, ако истражни судија није у могућности да одмах изађе на лице места.

О овим предузетим радњама, органи унутрашњих послова морају без одлагања обавестити јавног тужиоца.

Члан 240. ЗКП даје овлашћење и истражном судији да у ситуацијама које не трпе одлагање предузме поједине истражне радње пре доношења решења о спровођењу истраге и обавезу да о свему што је предузео мора обавестити јавног тужиоца.

Сукоб надлежности у поступању по кривичној пријави

Сукобе месне надлежности у поступању јавних тужилаца по кривичној пријави решава заједнички непосредно виши јавни тужилац у смислу члана 51. ЗКП. Уступање пријаве на надлежност треба да буде образложено.

Могућа су неслагања између вишег и подручно нижег јавног тужиоца у погледу стварне надлежности за поступање по кривичној пријави. Мишљења смо да у овим случајевима, нижи јавни тужилац од Републичког јавног тужиоца може да захтева преиспитивање одлуке вишег тужиоца о уступању кривичне пријаве.⁶⁰ Уступање пријаве на надлежност треба да буде образложено.

И у случајевима да општински јавни тужилац сматра да је за поступање по кривичној пријави стварно и месно надлежан неки други окружни јавни тужилац, а не њему надређени тужилац, оправдано је да пријаву уступи на надлежност себи надређеном окружном јавном тужиоцу који ће евентуално пријаву уступити на надлежност другом окружном јавном тужиоцу, као месно надлежном.

Анализа тужилачке праксе у погледу кривичне пријаве

У пракси, поготову код тежих кривичних дела и дела привредног криминала, уочава се знатан протек времена од тренутка када је поднета кривична пријава до тренутка стављања захтева за спровођење истраге, а и сама истрага доста дуго траје. Основни разлог овог одуговлачења је у чињеници да кривична пријава у тренутку подношења нема довољно доказа, које треба накнадно прикупљати а непотпуни подаци успоравају поступак.

⁶⁰ Уступање пријаве на надлежност општинском јавном тужиоцу од стране окружног јавног тужиоца или враћање пријаве на надлежност општинском јавном тужиоцу, могло би се сматрати као обавезно упутство, дато на основу члана 11. став 1. Закона о јавном тужилаштву, *иа општински јавни тужилац, ако сматра да је ујужитиво сујроино закону, може иреко окружној јавној тужоцо итражити да о стварној надлежности одлучи Републички јавни тужилац.*

У неким случајевима, успоравању поступка доприносе и посебне објективне околности, као што је несређена и непотпуна документација у предузећима и другим организацијама, што отежава финансијска вештачења.

Од посебног је значаја сарадња полиције и јавног тужилаштва у поступку израде кривичне пријаве, која се састоји у чешћим консултацијама са радницима полиције пре и поводом подношења кривичне пријаве, а све у циљу сачињавања квалитетне и потпуне кривичне пријаве. Такође, с обзиром на то да кривичне пријаве подносе и други државни органи, (на пример инспекцијске службе), потребно је да сарадња тужилаштва с тим органима буде на знатно вишем нивоу, како би и њихове кривичне пријаве биле квалитетније.

С обзиром на то да јавни тужилац руководи преткривичним поступком, неопходна је активнија улога тужиоца у овој фази поступка у правцу координирања рада органа унутрашњих послова, пореске полиције, инспекцијских служби ангажованих у раду пре и поводом подношења кривичне пријаве, а све ради израде што комплетнијих кривичних пријава.

Сарадња тужилаштва и полиције поводом конкретног кривичног дела не би требало да се оконча у тренутку подношења кривичне пријаве, већ би та сарадња требало да постоји и у току трајања целокупног кривичног поступка, а ради благовременог реаговања тужиоца на измену постојеће ситуације на главном претресу.

ЗАПИСНИК О ПРИЈЕМУ КРИВИЧНЕ ПРИЈАВЕ
(члан 224. став 1. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

ЗАПИСНИК О ПРИЈЕМУ КРИВИЧНЕ ПРИЈАВЕ

Присутни:

Заменик јавног тужиоца:

Записничар:

Дана /навести датум/ у просторије тужилаштва без позива приступио-ла /навести име и презиме, адресу, ЈМБГ/, па пошто је упозорен-на на последице лажног пријављивања даје на записник следећу

КРИВИЧНУ ПРИЈАВУ

Против:

/име и презиме, адреса, или навести све друге податке на основу којих би било могуће да се лице идентификује/

Навести чињенични опис догађаја, који би у највећој могућој мери представљао одговоре на златна питања криминалистике.

Као доказ прилажем /документацију или друге предмете/ и предлажем саслушање следећих сведока /име, презиме, адреса/

Како са свега наведеног сматрам да постоји основана сумња да су се у радњама _____ стекла сва битна обележја кривичног дела _____ из члана _____ Кривичног законика, предлажем да јавно тужилаштво предузме све законом предвиђене радње и против пријављеног _____ пред надлежним судом покрене кривични поступак како би пријављени _____ био оглашен кривим по закону, а мени надокнађена претрпљена штета.

Пажљиво сам пратио-ла диктирање, па ми записник, на који немам никаквих примедби, не треба посебно читати.

ПОДНОСИЛАЦ ПРИЈАВЕ:

ЗАПИСНИЧАР:

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА:

СЛУЖБЕНА БЕЛЕШКА О ПРИЈЕМУ КРИВИЧНЕ ПРИЈАВЕ
(члан 224. став 2. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

СЛУЖБЕНА БЕЛЕШКА

Дана _____, грађанин _____ (име, презиме, адреса) телефоном је саопштио кривичну пријаву против _____ (име, презиме и адреса) због кривичног дела _____ из члана _____ КЗ, те упозорен на последице лажног пријављивања изјавио је следеће:

_____ (навести чињенични опис догађаја из којег ће произлазити елементи кривичног дела и/или основи за примену других кривичноправних института)

Као доказе којима поткрепљује своје тврдње навео је _____ и предложио је следећа лица за сведоке _____ (име, презиме и адреса).

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ЗАХТЕВ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОТРЕБНИХ ОБАВЕШТЕЊА
(члан 235. став 2. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РС
ПС _____

Достављам вам кривичну пријаву _____ од _____ године под-
нету против _____ због кривичног дела _____ из члана _____
па на основу члана 235. став 2. ЗКП стављам

ЗАХТЕВ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОТРЕБНИХ ОБАВЕШТЕЊА

Потребно је да у својству осумњиченог/е саслушате _____ на
околности навода кривичне пријаве.

Потребно је да обавите разговор са оштећеним _____, сведоком
_____ на исте околности.

За осумњиченог прибавити извештај из КЕ и/или прекршајне евиденције.

Према потреби предузети и друге радње ради провере основаности на-
вода кривичне пријаве.

Напомињем да сте сходно члану 235. став 3. ЗКП у обавези да нас оба-
вестите о свим предузетим мерама и да по овом захтеву одговорите без од-
лагања.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ЗАХТЕВ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОТРЕБНИХ ОБАВЕШТЕЊА
(члан 235. став 2. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

ПРЕДУЗЕЋЕ (или државни орган)

_____, Ул. _____

Овом тужилаштву је поднета кривична пријава против _____, због кривичног дела _____ из члан _____ КЗ, па на основу члана 235. став 2. стављам

ЗАХТЕВ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОТРЕБНИХ ОБАВЕШТЕЊА

Потребно је да овом тужилаштву у што краћем року доставите _____ (на пример, записнике са седница УО од _____, статут, уговор о оснивању ...)

Тражени подаци су нам неопходни за доношење одлуке по поднетој кривичној пријави, напомињемо да сте сходно члану 220. ЗКП,⁶¹ као и чл. 4. и 5. Закона о јавном тужилаштву дужни да нам тражене податке доставите.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁶¹ Члан 220. ЗКП је посебан основ за обраћање државним органима ради пружања потребне помоћи ради откривања кривичних дела и проналажења учинилаца.

ПОЗИВ ЗА ГРАЂАНЕ
(члан 226. ст. 1–6. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____, Ул. _____

Поводом кривичне пријаве коју сте овом тужилаштву поднели дана _____ против _____ због кривичног дела _____ из члана _____ Кривичног закона, потребно је да дана _____ у _____ часова, дођете у _____ јавно тужилаштво, _____, Ул. _____, спрат _____, канцеларија бр. _____ ради _____.

Ако нисте у могућности да се у наведено време одазовете позиву, молимо Вас да се јавите на број телефона _____.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

**ОБРАЋАЊЕ СУДУ ДА ДОНЕСЕ РЕШЕЊЕ КОЈИМ СЕ
ОДОБРАВА ПРИМЕНА ОДЛАГАЊА КРИВИЧНОГ
ГОЊЕЊА УПРКОС НЕПРИСТАЈАЊУ ОШТЕЋЕНОГ
(члан 236. ст. 5. ЗКП)**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
већу из члана 24. став 6. ЗКП

Против _____ МУП РС, ПС Палилула, поднета је кривична пријава Ку. _____ за кривично дело _____. Из кривичне пријаве и прилога проистиче основана сумња да је _____ извршио кривично дело за које је пријављен.

Након пријема кривичне пријаве, јавни тужилац је прибавио сагласност осумњиченог за примену института из члана 236. ЗКП.

Премда је оштећеном у потпуности надокнађена штета, он без оправданог разлога одбија да се сагласи са применом одлагања кривичног гоњења одбијајући, при том, да образложи свој став о одбијању.

С обзиром на то да су испуњени формални услови за примену одлагања кривичног гоњења (члан 236. ст.1 тач. 2. и 3. ЗКП), као и да сматрам да је у овом случају целисходно применити тај институт, предлажем да донесте решење и одобрите примену одлагања кривичног гоњења према _____ за кривично дело _____ под условом да осумњичени испуни следеће обавезе _____

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ПОЗИВ

(у смислу члана 236. став 1. у вези са чланом 226. став 7. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

ПОЗИВ

На основу члана 236. став 1. Законика о кривичном поступку, којим се примењује институт одлагања кривичног гоњења, позива се осумњичени _____, ЈМБГ _____, по занимању _____, са станом у _____, Ул. _____, бр. _____, да дана _____ године, дође у просторије _____ јавног тужилаштва у _____, Ул. _____, бр. _____, кабинет број _____, у вези са кривичним делом _____ из члана _____.⁶²

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁶² Обавезно лично достављање: Уобичајна доставница према Закону о општем управном поступку.

ИЗЈАВА ОСУМЊИЧЕНОГ О ПРИХВАТАЊУ ОБАВЕЗЕ
(члан 236. став 1. тач. 1, 2, 3. и 4. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

ИЗЈАВА/ЗАПИСНИК О ИЗЈАВИ

Осумњичени _____ (са личним подацима) по кривичној пријави _____ (МУП-а, оштећеног) од _____ због кривичног дела _____ из члана _____, упознат са могућношћу одлагања кривичног гоњења до извршења обавеза из члана 236. став 1. ЗКП изјави да прихвата обавезу _____, и то тако што ће:

_____ .

Осумњиченом је предочено да ће у случају извршавања обавезе у року _____ кривична пријава бити одбачена.

ОСУМЊИЧЕНИ: ОШТЕЋЕНИ: ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА:

**ИЗЈАВА ОШТЕЋЕНОГ О САГЛАСНОСТИ ЗА
ОБАВЕЗУ ОСУМЊИЧЕНОГ**
(у смислу члана 236. став 1. тач. 2. и 3. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

ИЗЈАВА / ЗАПИСНИК О ИЗЈАВИ

Оштећени _____ (са личним подацима) по поднетој кривичној пријави _____ (МУП-а, оштећеног) од _____ против _____ због кривичног дела _____ из члана _____, упознат са могућношћу одлагања кривичног гоњења према пријављеном уколико изврши обавезу из члана 236. став 1. тач. 2. и 3. ЗКП изјави да ПРИСТАЈЕ да осумњичени изврши обавезу _____.

Оштећеном је предочено да, уколико осумњичени изврши обавезу у остављеном року, кривична пријава ће бити одбачена а свој имовинскоправни захтев може остварити у парници, по добијању решења о одбачају кривичне пријаве. Такође, оштећени је обавештен да након доношења решења о одбачају кривичне пријаве не може да предузме кривично гоњење у својству оштећеног као тужиоца у смислу одредбе члана 61. став 2. ЗКП.

ОСУМЊИЧЕНИ: ОШТЕЋЕНИ: ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА:

РЕШЕЊЕ О ОДЛАГАЊУ КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА (Члан 236. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 236. став 1 (тач. 1. и 4. само осумњиченом) (тач 2. и 3. уз престанак оштећеног) ЗКП по кривичној пријави _____ од _____ доносим,

РЕШЕЊЕ

Осумњиченом _____ (са свим личним подацима подацима)

ШТО ЈЕ

Дана _____, у _____, у Ул. _____ (следи чињенични опис дела)

чиме је извршио кривично дело _____ из члана _____

НАЛАЖЕ СЕ

1а) да отклони штетну последицу насталу извршењем кривичног дела из члана _____;

б) да накнади причињену штету у вредности _____ динара насталу извршењем кривичног дела _____ из члана _____ тако што ће новац уплатити на текући рачун бр _____ на руже _____ оштећеном _____;

2) да уплати новчани износ од _____ у корист _____ (назив хуманитарне организације, фонда или јавне установе), са седиштем у _____, на жиро-рачун број _____, код СПП _____;

3) да обави друштвено корисни или хуманитарни рад у корист _____;

4) да испуни доспелу обавезу издржавања у износу од _____ динара, уплатом примаоцу издржавања на текући рачун број _____ код _____ или на руке _____;

у року од _____ (најдуже шест месеци) од дана пријема решења

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ (разлози)

Кривичном пријавом _____ (МУП-а, оштећеног) осумњиченом _____ стављено је на терет извршење кривичног дела _____ из члана _____ за које је запређена новчана казна/казна затвора до три године.

Осумњичени је приступио по позиву и прихватио да у року од _____ (најдуже шест месеци) од дана пријема решења _____.

Уколико осумњичени изврши обавезу назначену у изреци решења и о томе достави доказ, кривична пријава ће бити одбачена. О последицама неизвршења прихваћене обавезе, осумњичени је посебно упозорен.

Против овог решења није дозвољена жалба.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

Дна:

- осумњиченом
- оштећеном
- хуманитарном фонду, организацији или установи
- банци

РЕШЕЊЕ О ОДБАЦИВАЊУ КРИВИЧНЕ ПРИЈАВЕ⁶³ (члан 236. став 3. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 236. став 3. ЗКП, доносим

РЕШЕЊЕ

Кривична пријава _____ (МУП-а, оштећеног) од _____ по-
днета против _____ (са свим личним подацима)

ШТО ЈЕ (ДА ЈЕ)

Дана _____, у _____, у Ул. _____ (следи чињенични опис
дела)

чиме је извршио кривично дело _____ из члана _____

ОДБАЦУЈЕ СЕ јер је осумњичени извршио обавезу из члана 236. став
1. тачка __ ЗКП, наложену решењем овог тужилаштва од _____.

Образложење (разлози)

Кривичном пријавом _____ од _____ осумњиченом је
стављено на терет извршење кривичног дела _____ из члана
_____, а за које је запређена казна _____.

У смислу члана 236. став 1. тачка 1. ЗКП, након изјаве осумњиченог о
прихватању обавезе, осумњиченом је дат рок за (измирење) испуњење оба-
везе, и то месец дана.

⁶³ Одлагање кривичног гоњења.

По протеку рока, тужилаштво је обавештено да је обавеза испуњена, и то тако: _____.

На основу изложеног донета је одлука о одбачају кривичне пријаве у смислу члана 236. став 3. ЗКП, јер је осумњичени у потпуности извршио обавезу.

Оштећени нема право да настави кривични поступак о чему је обавештен и упозорен приликом давања сагласности за обавезу осумњиченог.⁶⁴

Изрека мора да садржи опис дела, јер решење има карактер пресуде

Ово решење би требало да парафира и јавни тужилац.

Дна: а/а

Без обавештења оштећеном

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁶⁴ Ради остваривања имовинскоправног захтева, оштећени се упућује на парницу.

РЕШЕЊЕ О ОДБАЦИВАЊУ⁶⁵ КРИВИЧНЕ ПРИЈАВЕ (члан 237. у вези са чланом 236. став 1. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 237 став 1. у вези са чланом 236. став 1. ЗКП, доносим

РЕШЕЊЕ

Кривична пријава _____ (МУП-а, оштећеног) од _____ по-
днета против _____ (са свим личним подацима)

ШТО ЈЕ (ДА ЈЕ)

Дана _____, у _____, у Ул. _____ (следи чињенични
опис дела) **чиме је извршио кривично дело _____ из члана _____**

ОДБАЦУЈЕ СЕ јер је осумњичени услед стварног кајања

- 1) спречио наступање штете;
- 2) или је штету у потпуности већ надокнадио.

Образложење (разлози)

Према наводима кривичне пријаве _____.⁶⁶ Изрека мора да садржи
опис дела, јер решење има карактер пресуде;

Ово решење би требало да парафира и јавни тужилац.

Дна: а/а

Обавештење оштећеном⁶⁷

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁶⁵ У литератури се срећу термини решење о одбацивању и решење о одбачају.

⁶⁶ У образложењу треба дати правну оцену чињеница и доказа који утичу на то да се донесе решење о одбачају, односно зашто изрицање кривичне санкције не би било правично.

⁶⁷ Оштећеног обавестити да се одредбе члана 61. ЗКП неће примењивати, а ради остваривања имовинскоправног захтева оштећени се упућује на парницу.

РЕШЕЊЕ О ОДБАЦИВАЊУ КРИВИЧНЕ ПРИЈАВЕ
(члан 235. ст. 1. и 4. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

У кривичном предмету против _____ због кривичног дела _____ из члана _____ КЗ учињеног на штету _____ дана _____ на основу члана 235. ст. 1. и 4. ЗКП, доносим

РЕШЕЊЕ

Одбацује се кривична пријава (навести податке о подносиоцу) против _____ (име, презиме и адреса осумњиченог) због кривичног дела _____ из члана _____ КЗ,

ШТО ЈЕ _____ (опис кривичног догађаја),⁶⁸ јер

- 1) пријављено дело није кривично дело за које се гоњење предузима по службеној дужности;
- 2) је наступила застарелост кривичног гоњења, дело обухваћено амнестијом или помиловањем;
- 3) постоје околности које искључују кривично гоњење;
- 4) нема основане сумње да је пријављено лице извршило кривично дело које му се ставља на терет.

⁶⁸ У тужилаштвима преовлађује пракса да се у изреку решења о одбацивању кривичне пријаве не уноси и опис догађаја поводом којег је поднета кривична пријава. Мишљења смо да таква пракса није правилна и да практични разлози налажу да се у изреку решења о одбацивању кривичне пријаве унесе у опис кривичног догађаја који је предмет кривичне пријаве.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ (разлози)

_____ је поднео кривичну пријаву против _____ због извршења кривичног дела _____ из члана _____ КЗ

У кривичној пријави је наведено _____ дати кратак опис кривичног дела)

Из навода кривичне пријаве / навода кривичне пријаве и накнадно прикупљених обавештења произлази:⁶⁹

На основу свега изложеног донета је одлука као у диспозитиву решења.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁶⁹ Навести конкретне разлоге због којих нису основани наводи кривичне пријаве у односу на пријављено кривично дело или пријављено лице; разлоге који искључују кривично гоњење (на пример, застарелост кривичног гоњења); разлоге због којих пријављено дело није кривично дело иако садржи обележја кривичног дела (на пример, чл. 18. и 19. КЗ и сл.) и коначно разлоге због којих сматрамо да се ради о кривичном делу за које гони по приватној тужби.

ОБАВЕШТЕЊЕ ОШТЕЋЕНОМ
(члан 61. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____, Ул. _____

Обавештавамо Вас да је ово тужилаштво одбацило кривичну пријаву коју сте поднели (пријаву ПУ _____ Ку бр _____ од _____) против _____ (име, презиме и адреса пријављеног лица) због кривичног дела _____ из члана _____ КЗ, а којим делом сте оштећени јер

- пријављено дело није кривично дело за које се гоњење предузима по службеној дужности;
- је наступила застарелост кривичног гоњења, дело обухваћено амнестијом или помиловањем;
- постоје околности које искључују кривично гоњење; – нема основане сумње да је пријављено лице извршило кривично дело које му се ставља на терет;

(укратко образложити основ одбачаја кривичне пријаве)

На основу члана 61. став 2. ЗКП, можете предузети кривично гоњење против _____ (име, презиме и адреса пријављене особе) подношењем (захтева за спровођење истраге, оптужнице, оптужног предлога) _____ суду у _____ у року од осам дана од дана пријема ове обавести.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

**ПРЕДЛОГ ЗА ПРЕДУЗИМАЊЕ ОДРЕЂЕНИХ
ИСТРАЖНИХ РАДЊИ⁷⁰**
(члан 435. став 1. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

СУДУ У _____
истражном судији _____

Достављам Вам кривичну пријаву _____ од _____ под-
нету против _____ (са личним подацима, од оца, мајке, де-
војачко, рођеног, са пребивалиштем у _____
Ул. _____) због кривичног дела из чл. _____ и на основу
члана 435. став 1. ЗКП – а подносим,

**ПРЕДЛОГ ЗА ПРЕДУЗИМАЊЕ ОДРЕЂЕНИХ
ИСТРАЖНИХ РАДЊИ**

Потребно је да се саслуша осумњичени _____ ради ут-
врђивања законских обележја кривичнога дела _____ и кривице осум-
њиченог, а нарочито на следеће околности _____.

Потребно је да се у својству сведока саслуша оштећени _____ из
_____ Ул. _____ бр. _____, који посебно да се изјас-
ни на следеће околности _____.

Потребно је да се у својству сведока саслуша/ју _____, на сле-
деће околности _____.

⁷⁰ Сматрамо да се законски појам „одређених“ истражних радњи односи на природу и број радњи а да не назив тужилачког акта, како је то до сада у пракси примењивано. Стога би било оправдано – прецизније да тај назив акта гласи „предлажем предузимање истражних радњи“.

Потребно је да се сагласно члану 104. ЗКП од стране оштећеног или сведока изврши препознавање: _____ (лица или предмета) ради утврђивања идентитета.

Потребно је од судског вештака _____ струке прибавити налаз и мишљење на околности _____.

Потребно је да се од _____ прибави писмена документација (зависно од стања у списима и врсте кривичнога дела).

Да се за осумњиченог _____ прибави извештај из казнене евиденције по месту рођења и пребивалишта.⁷¹

Након спроведених истражних радњи, доставите нам списе на даљи поступак и одлуку.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁷¹ За одређена кривична дела треба предложити прибављање и извештаја из прекршајне евиденције – на пример, код кривичних дела из области јавног саобраћаја – извештај из прекршајне евиденције из области јавног саобраћаја. Такође, сматрамо да би ефикасности главног претреса допринишло уколико би се у предлогу за предузимање одређених истражних радњи захтевало прибављање података и личним, породичним и здравственим приликама осумњиченог.

**ПРЕДЛОГ ЗА ПРЕДУЗИМАЊЕ ИСТРАЖНИХ РАДЊИ
ПРОТИВ НН ЛИЦА⁷²
(члан 239. ЗКП)**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

**СУДУ У _____
истражном судији _____**

У прилогу акта достављамо вам кривичну пријаву _____ (име презиме подносиоца/ПУ _____ Ку бр. _____) од дана _____, поднету против Н. Н. лица због, кривичног дела _____, па на основу члана 239. став 1. ЗКП, предлагем

ПРЕДУЗИМАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ИСТРАЖНИХ РАДЊИ

Саслушања у својству сведока оштећеног _____ (име, презиме, и адреса), тренутно се налази у болници _____ (адреса, одељење, спрат и соба)

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Дана _____ у болницу _____ је примљен оштећени _____ са повредама главе ради хитне медицинске интервенције.

Према до сада прикупљеним подацима, оштећеног је непознати нападач ударио тврдим предметом у главу, задавши му тешке телесне повреде опасне по живот у виду _____. Идентитет нападача и његови мотиви су за сада остали непознати.

⁷² Види претходну фусноту (појам појединих).

За расветљавање описаног догађаја од изузетног је значаја исказ оштећеног, пре свега о особи која га је напала (да ли је познаје, који су мотиви напада, или бар да опише како је нападач изгледао), као и ради утврђивања идентитета евентуалних сведока.

Имајући у виду природу задобијених повреда оштећеног, сматрамо да је неопходно да се саслушање обави што пре да би се дошло до података неопходних за усмеравање даљег поступања, као и да би се овај одлучујући доказ осигурао за случај поновног погоршања здравља оштећеног.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

**ОДОБРЕЊЕ ТУЖИОЦА ЗА УЗИМАЊЕ ОТИСАКА ПРСТИЈУ
(члан 231. став 3. ЗКП)**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

**МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
ДИРЕКЦИЈИ ПОЛИЦИЈЕ ПОЛИЦИЈСКОЈ УПРАВИ ЗА
ГРАД _____ ОДЕЉЕЊУ КРИМИНАЛИСТИЧКЕ
ТЕХНИКЕ**

Ради утврђивања идентитета лица од ког потичу трагови папиларних линија фиксирани на појединим предметима приликом криминалистичко-техничког прегледа лица места ПС _____, а у вези са извршењем кривичног дела _____, извршеног дана _____, на основу члана 231. став 3. Законика о кривичном поступку, дајем

ОДОБРЕЊЕ

Да се од лица _____, за које постоји вероватноћа да је могло доћи у додир с тим предметима (навести који предмети), узму отисци прстију.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

**ПРЕДЛОГ ТУЖИОЦА ЗА ОДУЗИМАЊЕ ПИСАМА,
ТЕЛЕГРАМА И ДРУГИХ ПОШИЉКИ
(члан 85. став 1. ЗКП)**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

**СУДУ У _____
истражном судији _____**

Како ово тужилаштво поступа по кривичној пријави поднетој од стране _____ против _____ из _____ Ул. _____ због кривичног дела _____ из члана _____, на основу члана 46. став 2. тачка 2. и члана 85. став 1. Законика о кривичном поступку, подносим

**ПРЕДЛОГ ЗА ОДУЗИМАЊЕ ПИСАМА, ТЕЛЕГРАМА И ДРУГИХ
ПОШИЉКИ**

Потребно је да издате наредбу (поштанским, телеграфским и другим предузећима и друштвима која су регистрована за пренос информација) да задрже и суду, уз потврду пријема, предају _____ (писма, телеграме и друге пошиљке упућене окривљеном) или писмена која окривљени шаље, јер постоје околности због којих се основано може очекивати да ће ове пошиљке послужити као доказ у кривичном поступку.

Наиме, _____ (навести разлоге који потврђују претходно).

По достављању тражених пошиљки од стране _____, потребно је да о садржини ових писмена обавестите тужилаштво и истовремено доставите копију записника о отварању истих.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ОБАВЕШТЕЊЕ ПОДНОСИОЦУ ПРИЈАВЕ
(члан 235. став 1. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
ДИРЕКЦИЈИ ПОЛИЦИЈЕ ПОЛИЦИЈСКОЈ УПРАВИ ЗА
ГРАД _____ ПС _____

Поводом ваше кривичне пријаве Ку. бр. _____ од _____ године поднете против осумњиченог _____, ЈМБГ _____, са пребивалиштем у _____ због кривичног дела _____, обавештавам вас да смо дана _____, на основу члана:

- члан 235. став 1. ЗКП (на основу кривичне пријаве);
- члан 235. став 4. у вези са ставом 1. ЗКП (после ПП или ПО);
- члан 435. став 3. у вези са чланом 235. став 1. ЗКП (после истражних радњи);
- члан 236. став 3. ЗКП (после извршења обавезе из члана 236. став 1. ЗКП); – члан 237. у вези са чланом 236. став 1. ЗКП донели решење о одбачају кривичне пријаве, јер _____ (дати кратко образложење разлога за одбачај кривичне пријаве).

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

**ПРЕДЛОГ ТУЖИОЦА ЗА НАДЗОР И СНИМАЊЕ
ТЕЛЕФОНСКИХ И ДРУГИХ РАЗГОВОРА
(члан 504е. ЗКП)**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

**СУДУ У _____
истражном судији _____**

Овом тужилаштву је поднета кривична пријава од стране _____ про-
тив осумњиченог _____, са пребивалиштем у _____,
ЈМБГ _____, због постојања основане сумње да је (сам или са другим ли-
цима) извршио кривично дело _____ из члана _____ (предвиђено
чланом 232. ЗКП), па на основу члана 232. став 1. ЗКП,

ПРЕДЛАЖЕМ

Да наредите надзор и снимање телефонских и других разговора (или
комуникација другим техничким средствима и оптичка снимања осумњи-
ченог _____), у трајању од __ до __ (најдуже три месеца).

Наиме, основи сумње произлазе из кривичне пријаве и _____.⁷³

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁷³ За предлагање ове мере неопходно је да постоје основи сумње да је осумњичени извршио кривично дело из чл.504а, а додатни услов је да се на други начин не могу прикупити докази или би њихово прикупљање било знатно отежано. Изузетно ове мере могу се предложити и када постоје основи сумње да се припрема неко кривично дело из чл. 504а ЗКП-а, а околности случаја указују да кривично дело не би могло на други начин да се открије, спречи или докаже или би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност (504е ст 2. ЗКП). Неопходно је образложити разлоге који оправдавају примену ове мере, као и разлоге који указују на угроженост добара који се штите овим кривичним делима. Мера може бити продужена на још три месеца ex officio, а предлог за продужење може поднети и јавни тужилац.

**ЗАХТЕВ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА ДРЖАВНОМ ОРГАНУ,
БАНКАРСКОЈ ИЛИ ФИНАНСИЈСКОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ
ДА ОБАВИ КОНТРОЛУ ПОСЛОВАЊА ЛИЦА ЗА КОЈЕ
ПОСТОЈИ ОСНОВАНА СУМЊА ДА ЈЕ ИЗВРШИО
КРИВИЧНО ДЕЛО
(члан 234. ЗКП)**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

**ЗАХТЕВ ДА СЕ ОБАВИ КОНТРОЛА ПОСЛОВАЊА
ЛИЦА ЗА КОЈЕ ПОСТОЈЕ ОСНОВИ СУМЊЕ ДА ЈЕ
УЧИНИЛО КРИВИЧНО ДЕЛО⁷⁴**

ЕДГ Банка, Београд

С обзиром на то да постоје основи сумње да је НН учинио кривично дело *Злоупотреба службена положаја* из чл. 359. ст. 3. у вези ст. 1. КЗ, за које је запрећена казна затвора преко четири године, сагласно 234. ЗКП-а потребно је да доставите податке о стању и кретању средстава на личном рачуну НН. Достављени подаци би требали да послуже као доказ о имовини прибављеној кривичним делом.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁷⁴ О захтеву са обавештава истражни судија

ИСТРАГА И ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

Појам и значај истраге

Истрага је прва фаза редовног кривичног поступка за кривична дела за која се може изрећи казна затвора у трајању *дужем од пет година*. *Покреће се ако постоји основана сумња да је одређено лице учинило кривично дело* (члан 241. став 1. ЗКП).

Сврха истраге одређена је одредбама члана 241. став 2. ЗКП из којих проистиче да се у истрази прикупљају докази и подаци који су потребни да би се могло одлучити о томе да ли ће се подићи оптужница или обуставити кривични поступак, докази за које постоји опасност да се неће моћи поновити на главном претресу, или би њихово извођење било отежано, као и други докази који могу бити од користи за поступак, а чије се извођење показује целисходно, с обзиром на околности случаја. Сходно томе може се закључити да истрага има вишеструк значај, јер се на основу резултата истраге одлучује о даљем току кривичног поступка, у истрази се обезбеђују докази за које постоји опасност да се не би могли поновити на главном претресу као и прикупљају и обезбеђују и други докази корисни за поступак. Од квалитета истраге зависи и ефикасност даљег тока поступка као целине.

Обим истраге

Питање обима истраге је одређено сврхом истраге, па у вези с тим, пре свега, треба констатовати да сврха истраге није да се прибаве сви докази до којих је у истрази могуће доћи. Ако би се тако приступало истрази, главни претрес би се свео на понављање већ изведених доказа. С друге стране, истрага не би требало да има ни превише сумарни карактер, јер би то довело до одуговлачења главног претреса или евентуално доношења ослобађајуће пресуде.

Пракса је показала да је добро спроведена истрага она којом се на потпунији начин разјашњавају ствари и потпуније обезбеђују докази чиме се знатно олакшава одлучивање на главном претресу, односно омогућава јавном тужиоцу да донесе одлуку о подизању оптужнице или одустанку од гоњења. Обим истраге не одређује само број прибављених доказа него и садржај тих доказа, односно начин на који су прибављени (на које околности су саслушани сведоци, како је усмерено вештачење и сл.).

Обим истраге одређује истражни судија, али и јавни тужилац својим учешћем у истрази и евентуалним предлогом за допуну истраге има значајну улогу и по овом питању.

Покретање истраге

Да би се водила истрага морају да буду испуњени законом предвиђени услови.

Основни услови за вођење истраге су постојање кривичног дела и одређено лице за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело (члан 241. став 1. ЗКП).

Услов који се односи на кривично дело:

Неопходно је да се ради о кривичном делу за које је прописана казна затвора преко три године. Уколико то није случај, примењују се одредбе о скраћеном поступку по којима јавни тужилац, пре подношења оптужног предлога, може да предложи предузимање одређених истражних радњи.

Услов који се односи на учиниоца:

Истрага се може водити само против одређеног лица које је индивидуално одређено. Није неопходно навођење и познавање свих његових генералија. Само изузетно, истрага се може покренути и против лица чији идентитет није утврђен под условом да је његово присуство обезбеђено (један од услова за одређивање притвора је немогућност да се утврди истовестност окривљеног – члан 142. став 2. тачка 1. ЗКП).

Не може водити истрага против непознатог учиниоца. Када је непознат учинилац кривичног дела, ЗКП једино допушта предузимање појединих истражних радњи (члан 239. ЗКП). Путем ове процесне форме може се предложити и предузети било која истражна радња (увиђај, саслушање сведока, обдукција, разна вештачења...). Истражне радње када је непознат учинилац могу се предузети како за кривична дела за које се води редован кривични поступак тако и за кривична дела из скраћеног поступка и њима се прекида ток застарелости кривичног гоњења (члан 104. став 3. КЗ).

Законски услов за покретање истраге је да је осумњичени основано сумњив да је извршио кривично дело. То практично значи, да се основана сумња неопходна за истрагу заснива на доказима, али може да се заснива и на подацима који немају карактер доказа (службене белешке, извештаји и сл.). С обзиром на то да у теорији не постоји јединствен став о томе када се има сматрати да постоји основана сумња потребна за покретање истраге, у пракси се то питање решава тако што се захтева постојање околности који указују на реалну сумњу да је одређено лице извршило кривично дело.

Постојање основане сумње је фактичко питање које се посебно цени у сваком појединачном случају. Основаност сумње се цени зависно од квалитета а не квантитета података односно доказа.

И када су испуњени сви услови за њено покретање истрага се не мора водити ако је за кривично дело предвиђена казна затвора до пет година, а прикупљени подаци који се односе на кривично дело и учиниоца пружају довољно основа за оптужење. Тада јавни тужилац може подићи оптужницу

без спровођења истраге (члан 244. став 6. ЗКП) *за кривично дело за које је предвиђена казна до осам година затвора*.

Истрага се покреће на захтев овлашћеног тужиоца. Овлашћени тужилац за подношење захтева за спровођење истраге није само јавни тужилац. На основу члана 259. став 1. ЗКП, овлашћени тужиоци могу бити и оштећени као тужилац (када преузме кривично гоњење) и приватни тужилац (за узак круг кривичних дела где се истрага води по захтеву приватног тужиоца).

Захтев за спровођење истраге

Захтев за спровођење истраге је акт овлашћеног тужиоца на основу којег се води истрага. За разлику од кривичне пријаве, захтев за спровођење истраге је *формалан акт*. У ЗКП (члан 242. став 3) наведени су елементи које захтев за спровођење истраге мора да садржи (обавезни елементи захтева).

Обавезни елементи захтева за спровођење истраге

Обавезни елементи захтева за спровођење истраге су:

1. Лични подаци осумњиченог – неопходно је индивидуализовати лице против кога се води истрага. Индивидуализација омогућава поуздано разликовање осумњиченог лица од осталих лица. Довољно је навести име, презиме, датум и место рођења, као и имена родитеља.

2. Опис дела из којег произлазе законска обележја кривичног дела – наводе се чињенице и описује догађај који има карактер кривичног дела, при чему се опис догађаја уподобљава битним обележјима конкретног кривичног дела. То претпоставља и правну квалификацију кривичног дела, с тим да веће (члан 24. став 6.) није везано за правну оцену дела коју је навео јавни тужилац (члан 243. став 10. ЗКП).

3. Законски назив кривичног дела – наводи се пун назив кривичног дела из закона.

4. Околности из којих произлази основаност сумње– каузална веза конкретног лица као учиниоца и догађаја који је законом одређен као кривично дело. Практично се та веза успоставља кроз прикупљене доказе и податке.

5. Постојећи докази – наводе се у захтеву и достављају суду како би обавезни елементи захтева за спровођење истраге добили своју реалну потврду.

Факултативни елементи захтева за спровођење истраге

Поред обавезних елемената, у захтеву за спровођење истраге могу бити садржани и факултативни елементи (члан 242. став 4. ЗКП). То су разни предлози тужиоца (да се одреди притвор, да се изврши спајање или раздва-

јање поступка и сл.). Када је реч о предлозима за саслушање сведока, неопходно је навести и питања која би истражни судија требало да постави током саслушања. Полазећи од чињенице да су ово факултативни елементи захтева за спровођење истраге, то значи да је захтев правноваљан и без њиховог навођења. Да ли ће и који факултативни елементи бити наведени у захтеву, питање је конкретних околности и процене јавног тужиоца.

У оквиру факултативних елемената, захтев за спровођење истраге може да садржи и алтернативно постављене предлоге. То су условно дати предлози да се спроведу поједине истражне радње током истраге (на пример, тужилац предлаже да се саслуша одређени сведок само ако осумњичени пориче извршење кривичног дела). Ови предлози су најчешће мотивисани разлозима процесне економије. Наиме, коришћењем алтернативних предлога тужилац спречава могућност да се предузимају радње које нису неопходне имајући у виду претходни ток истраге или да се списи непотребно достављају јавном тужиоцу ради предлагања допуне истраге када је тужилац могао да предвиди наступање одређење процесне ситуацији и да се о њој изјасни на самом почетку у захтеву за спровођење истраге.

Захтевом за спровођење истраге могу се обухватити и кривична дела за која је предвиђен скраћени кривични поступак.⁷⁵ То је допуштено у ситуацији када се захтева вођење јединственог поступак у форми истраге против извршиоца који је основано сумњив да је извршио више кривичних дела од којих је за нека предвиђен редовни кривични поступак, а за друга скраћени кривични поступак. Када тужилац, у овом случају, након спроведене истраге одустане од гоњења за кривична дела из редовног поступка за преостала кривична дела, поступање тужиоца ће се наставити по одредбама које важе за скраћени кривични поступак.

Постоји и друга ситуација, а то је када се уз захтев за спровођење истраге против једног лица стави предлог за предузимање одређених истражних радњи против другог лица. То је када се истовремено предлажу две форме поступка. Прва је спровођење истраге против учинилаца који су основано сумњиви да су извршили кривична дела за која се води редовни кривични поступак. Друга је предузимање одређених истражних радњи против извршилаца за које постоје основи сумње да су извршили кривична дела за која је предвиђен скраћени кривични поступак. У овом случају решење о спровођењу истраге доноси се у односу на лице и кривично дело обухваћено захтевом за спровођење истраге. То истовремено за последицу има да се на лице, према коме су предложене одређене истражне радње примењују посебне одредбе ЗКП о скраћеном поступку (на пример, основи за одређивање притвора).

⁷⁵ Закључци саветовања представника кривичних одељења врховних судова од 26. и 27. јуна 1968. године. (Види: Бранислав Благојевић, *Актуелна судска пракса из кривичног права*, Београд, 1996, 93).

Одлука по захтеву за спровођење истраге

Истражни судија доноси решење о спровођењу истраге ако се сложи са захтевом за спровођење истраге доноси решење о спровођењу истраге.

У вези са одлуком истражног судије по захтеву истичемо следеће:

1. Фактичко је питање, које се решава у сваком конкретном случају, који је обим и садржај доказа неопходан да би дошло до покретања истраге.⁷⁶ У вези с тим обим доказа и података може бити и минималан ако је њихов садржај квалитетан и убедљив да произведе постојање основане сумње да је неко лице извршило кривично дело, као и обрнуто. Према томе за доношење одлуке истражног судије није пресудан број доказа, већ њихов садржај који би требало да буде изложен прецизној и свеобухватној оцени.

2. Истражни судија је обавезан да саслуша осумњиченог, пре него што донесе решење о спровођењу истраге, осим ако постоји опасност од одлагања (члан 243. став 2. ЗКП).

3. Приликом доношења решења о спровођењу истраге, истражни судија није везан правном квалификацијом коју је тужилац навео у захтеву.⁷⁷ Када квалификује кривично дело из захтева за спровођење истраге, истражни судија је једино везан чињеничним описом наведеним у захтеву.

4. Против решења о спровођењу истраге дозвољена је жалба окривљеног ванрасправном већу суда. Жалба не задржава извршење решења.

5. Истражни судија не мора прихватити захтев за спровођење истраге који му је поднет. У том случају, истражни судија не доноси решење о спровођењу истраге, већ изјављује неслагање да се истрага спроводе. О том неслагању одлучује ванрасправно веће суда (члан 243. став 7. ЗКП) које може донети решење о спровођењу истраге или одлучити да нема места спровођењу истраге. Уколико ванрасправно веће одлучи да нема места спровођењу истраге, списи се враћају јавном тужиоцу, који је у овом случају практично „присиљен“ да одбаци кривичну пријаву.

Истражни судија не доноси решење о спровођењу истраге у још једном случају. То је када саслуша осумњиченог и сложи се са предлогом тужиоца да се не спроводи истрага, јер прикупљени подаци пружају довољно основа за подизање оптужнице (члан 244. став 1. ЗКП). Тада истражни судија враћа списе јавном тужиоцу. Међутим, ако се истражни судија не сложи са

⁷⁶ Када веће одлучује о неслагању истражног судије са захтевом за спровођење истраге није овлашћено да се упушта у веродостојност и истинитост доказа. (Види: Решење Округног суда у Београду К 217/94 од 16. марта 1994).

⁷⁷ Када истражни судија нађе да правна квалификација дела назначена у захтеву за спровођење истраге није правилна, треба узети да се није сложио са битним делом захтева за спровођење истраге. У том случају дужан је да затражи да о томе одлучи веће које у одлучивању није везано предлозима тужиоца у погледу правне оцене дела. (Види: Закључци са саветовања представника кривичних одељења врховних судова одржаног 26. и 27. фебруара 1974. године).

таквим предлогом јавног тужиоца, поступиће као да је стављен захтев за спровођење истраге (члан 244. став 5. ЗКП).

Проширење истраге

Испраћа се води само за оно дело и само за оно лице на које се односи решење о спровођењу истраге (члан 248. став 1. ЗКП).

Ако има основа да се истрага води и за неко друго кривично дело, односно и за неко друго лице, овлашћени тужилац подноси истражном судији нови акт – захтев за проширење истраге.

Захтев за проширење истраге је такође формалан акт и мора да садржи све елементе које садржи захтев за спровођење истраге, и по њему се одлучује на начин на који се одлучује и по захтеву за спровођење истраге.

Учешће јавног тужиоца у истрази

Поред одлука које доноси приликом покретање истраге, њеног проширења и у току истраге (предлог за прекид истраге, евентуални одустанак од гоњења), јавни тужилац своје учешће у истрази остварује *предлозима* о истражним радњама које треба предузети, предлозима или изјашњавањем о мерама обезбеђења присуства окривљеног и другим мерама (на пример мера обезбеђења у смислу члана 516. ЗКП када долази у обзир одузимање имовинске користи), као и присуствовањем појединим истражним радњама. Посматрано појединачно, његово учешће у истрази се по овим питањима манифестује на више начина.

Предлози за предузимање појединих истражних радњи

Истражни судија је дужан да и без предлога странака прикупља и обезбеђује доказе како би била остварена сврха истраге. Али и странке и оштећени могу у току истраге предлагати да се предузму поједине истражне радње (члан 250. ЗКП). О неслагању истражног судије са предлогом јавног тужиоца одлучује веће.

У вези с том активношћу важно је напоменути да само активно учешће јавног тужиоца у истрази и његова упућеност у садржај прикупљених доказа омогућава јавном тужиоцу да учини сврсисходан предлог у погледу других доказа које треба прибавити.

Присуствовање предузимању истражних радњи

Присуство јавног тужиоца *саслушању* окривљеног је обавезно (члан 251. став 1. ЗКП).

Јавни тужилац може присуствовати увиђају, *испитивању* сведока и вештака и претресању стана (члан 251. ст. 2. до 4. ЗКП). Истражни судија је

дужан да обавести јавног тужиоца о предузимању ових радњи, осим ако постоји опасност од одлагања (члан 251. став 5. ЗКП).

Као и друга лица која присуствују истражним радњама, јавни тужилац може предложити истражном судији да ради разјашњења ствари постави одређена питања окривљеном, сведоку или вештаку, а по дозволи истражног судије може и непосредно постављати питања (члан 251. став 7. ЗКП). Тужилац има право и да захтева да се у записник унесу његове примедбе у погледу предузимања појединих истражних радњи.

Јавни тужилац, по могућности, треба да присуствује спровођењу појединих истражних радњи и да постављањем питања саслушаваним и *испитуваним* лицима допринесе потпунијем разјашњењу ствари у истрази, односно да присуствовањем радњама увиђаја и претресања стана допринесе да се ове радње правилно спроведу.

У спровођењу истраге изузетно велики значај има јавни тужилац. Од квалитета истраге зависи не само то са колико сигурности ће јавни тужилац моћи да донесе правилну одлуку по окончању истраге, него и ток главног претреса ако буде подигнута оптужница. Неретко, непотпуна и без активног учешћа тужиоца спроведена истрага отежава утврђивање чињеница на главном претресу и доводи до одуговлачења кривичног поступка.

Јавни тужилац, као носилац функције гоњења, дужан је да настоји да допринесе да истрага буде што квалитетнија. Он то може остварити својим активним учешћем у истрази – благовременим предлозима о доказима које треба прибавити или обезбедити и коришћењем својих права приликом присуствовања појединим истражним радњама. Ово посебно важи за коришћење права да саслушаваним лицима поставља питања, преко истражног судије или непосредно. Питања се постављају након излагања лица које се саслушава (осумњиченог, сведока). Сврха питања је проверавање, допуњавање, разјашњење и прецизирање добијеног исказа и упоређивања добијених одговора са расположивим доказима и чињеницама које су неспорне. Јавни тужилац би требало да поставља кратка, јасна, конкретна питања, она морају да буду формулисана према образовном нивоу саслушаваног лица и тако распоређена да чине једну логичку целину. Основна сврха питања је да се попуне евентуалне празнине у излагању и разјасне нелогичности. Од саслушаних лица треба тражити да се изјасне (у границама својих опажања и сећања) о свим чињеницама које су од значаја за утврђивање учешћа окривљеног у извршењу кривичног дела и за правну оцену дела, па и о околностима од којих може да зависи оцена веродостојности датог исказа. То значи да се према указаној потреби окривљеном, као и сведоцима могу поставити питања ради проверавања, допуњавања, разјашњавања и прецизирања добијеног исказа и упоређивања добијених одговора са расположивим доказима и чињеницама које су неспорне.

Одређеније и потпуније дати искази окривљеног и сведока смањују могућност каснијег одступања од датог исказа уз додавања околности о којима се саслушано лице раније није изјашњавало.

Уколико се ради о сложенијим истрагама за тешка кривична дела, нарочито за дела организованог криминала, утолико је учешће јавног тужиоца у истрази значајније, тим пре што се по правилу ради о притворским предметима. На крају, у вези с тим морамо да истакнимо и то да је за активно учешће јавног тужиоца у истрази и у каснијим фазама поступка корисно да истражни судија доставља јавном тужиоцу копије записника о свим предузетим радњама.

Прекид истраге

Истрага се може прекинути решењем које доноси истражни судија. То ће бити случај ако код окривљеног наступи душевно обољење или душевна поремећеност, друга тешка болест због које не може да учествује у поступку, или се појаве околности које привремено спречавају гоњење (нема предлога или одобрења за кривично гоњење, нема захтева овлашћеног тужиоца). У наведеним ситуацијама, одлука истражног судије може бити донета на предлог јавног тужиоца, али и без његовог предлога.

Ако је окривљени у бекству или није доступан државним органима, истрага се прекида само по предлогу јавног тужиоца, ако се поступак води по његовом захтеву (члан 252. став 2. ЗКП). То због тога што јавни тужилац може одлучити да и у оваквим случајевима подигне оптужницу како би се окривљеном судило у одсуству (члан 304. став 2. ЗКП).

Пре доношења решења о прекиду истраге прикупиће се сви докази о кривичном делу и кривици до којих се може доћи (члан 252. став 3. ЗКП). И овде је могуће и пожељно учешће јавног тужиоца.

Када престану сметње које су довеле до прекида истраге, истрага се наставља (члан 252. став 4. ЗКП). Наставак је могућ са предлогом и без предлога јавног тужиоца.

Иако Закон о кривичном поступку изричито не прописује начин на који се наставља прекинута истрага, сматрамо да би пре наставка истражни судија требало да донесе посебно решење о настављању истраге.

Одустанак јавног тужиоца од гоњења

Разлози за одустанак од кривичног гоњења

Закон о кривичном поступку не садржи посебну одредбу о разлозима за одустанак јавног тужиоца од кривичног гоњења у истрази, али садржи одредбе (члан 254. став 1) о разлозима за обуставу истраге од стране ванрасправног већа. Логично је да ти разлози важе и за одлуку јавног тужиоца да одустане од гоњења. Ти разлози су:

1) *дело које се сīавља на шеретī окривљеном није кривично дело за које се тони по службеној дужности*; тај разлог најчешће је непостојање неког од битних елемената кривичног дела, а могу постојати и околности које искључују постојање кривичног дела (дело малог значаја – члан 18. КЗ, нужна одбрана – члан 19. КЗ, крајња нужда – члан 20. КЗ, сила и претња – члан 21. став 1. КЗ, стварна заблуда – члан 28. КЗ, правна заблуда – члан 29. КЗ и члан 112. став. 29. КЗ);

2) *постојање околности које искључују кривичну одговорност окривљеног, а нема услова за примену мера безбедности*. Овај разлог важи само за поступак за кривична дела која нису квалификована по КЗ који предвиђа кривицу као битно обележје кривичног дела;

3) *настајање засиарелости кривичног гоњења или обухватање дела амнестијом или помиловањем, или постојање других околности које трајно искључују гоњење*. Поред изричито наведених трајних сметњи за настављање поступка, ту се сврставају и пресуђена ствар и ограничења настала тиме што је екстрадиција одобрена само за нека кривична дела;

4) *смрт окривљеног предсīавља посебан основ за обуставу кривичног постојка предвиђен у члану 217. ЗКП (у фази истраге решење доноси исцражни судија)*;

5) *непостојање доказа да је окривљени учинио кривично дело, односно да нема довољно доказа да је окривљени основано сумњив*; овај разлог постоји ако нема доказа да је окривљени учинио одређено кривично дело за које је утврђено да је учињено или (изузетно) да нема доказа ни да је кривично дело учињено (на пример, не само да нема доказа да је окривљени изазвао пожар, већ није утврђено ни да је пожар изазван људском радњом).

Приликом одлучивања о томе да ли ће одустати од гоњења или подићи оптужницу, јавни тужилац треба да има у виду и одредбу члана 274. став 1. тачка 4. ЗКП о обустави кривичног поступка поводом приговора против оптужнице – када нема довољно доказа да је окривљени основано сумњив за дело које је предмет оптужбе. Јавни тужилац треба да процени да ли има довољно доказа за основану сумњу да је окривљени учинио кривично дело које је предмет поступка. Ова одредба је нешто одређенија од одредбе о

обустави истраге и њен смисао је да и код противречних доказа јавни тужилац не треба да одустане од гоњења, већ да подигне оптужницу како би се на главном претресу применом принципа непосредности и контрадикторности поуздано утврдило чињенично стање. Ово посебно важи за када неки докази упућују на постојање нужне одбране.

Ако постоји овај или неки други разлог за одустајање јавног тужиоца од гоњења у односу на неко од дела која улазе у састав продуженог кривичног дела, јавни тужилац треба у односу на то дело да одустане од гоњења како би решењем суда то дело било искључено из даљег поступка (јер нема другог начина да се то формално учини, за разлику од пресуде која у разлозима даје објашњење по ком основу је неко од таквих дела искључено из описа дела за које се оптужени оглашен кривим).

Одустанак јавног тужиоца од кривичног гоњења могућ је у току трајања истраге или по завршеној истрази (члан 253. ЗКП). У току истраге, јавни тужилац може одустати од кривичног гоњења на иницијативу истражног судије или без те иницијативе, на основу оцене да нема основа за настављање поступка. У случају неслагања између истражног судије и јавног тужиоца о постојању разлога за обуставу истраге, одлуку доноси веће (члан 254. став 2. ЗКП). По завршеној истрази, јавни тужилац одустаје од гоњења када процени да нема основа за оптужбу.

Форма одустанка од кривичног гоњења

У оба случаја, ЗКП наводи да јавни тужилац даје изјаву о одустанку од кривичног гоњења. *Изјава јавног тужиоца да одустаје од кривичног гоњења је неформалан акт и може се дати усмено на записник код истражног судије, а може бити дати и у писаној форми.*

Иако јавни тужилац није дужан да изјаву о одустанку од кривичног гоњења образложи, оправдано је да бар наведене законски разлог за обуставу истраге у конкретном случају.

Ако је у питању истрага против више окривљених и више кривичних дела, у изјави о одустанку од гоњења треба тачно означити кривична дела на која се одустанак односи, уз позивање на њихову ознаку у решењу о спровођењу истраге.

Потпуније, конкретне разлоге о одустанку од гоњења јавни тужилац треба да наведе у посебној службеној белешци о одустанку од даљег кривичног гоњења.

Службена белешка о одустанку од гоњења у току или на крају истраге посебно би требала да садржи: сажет опис прикупљених и изведених доказа и утврђених чињеница у току истраге, као и правну оцену утврђеног чињеничног стања и правни основ за одустанак (дело које је предмет истраге није кривично дело, постоје околности које искључују кривицу, а не долази

у обзир примена мера безбедности, наступила застарелост кривичног гоњења, дело је обухваћено амнестијом или помиловањем или постоје друге околности које трајно искључују кривично гоњење, нема доказа да је окривљени учинио кривично дело – у току истраге или нема довољно доказа да је окривљени основано сумњив за дело које је предмет истраге – када је истрага завршена).

Поступање јавног тужиоца након окончане истраге

Када истражни судија сматра да је остварена сврха истраге, доставља списе јавном тужиоцу. Јавни тужилац има рок од 15 дана да одлучи о томе шта ће даље радити. Рок је инструкциони, те његовим пропуштањем јавни тужилац не губи никаква права у поступку. Међутим, ако јавни тужилац не поступи у овом року дужан је да о разлозима обавести вишег тужиоца.

Јавни тужилац, по добијању списка истраге, зависно од прикупљених доказа, може да поступи на више начина (члан 257. ЗКП), и то: одустанак од гоњења, предлог за дужину истраге, подизање оптужнице и уступање по надлежности.

Одустанак од гоњења

Изјаву о одустанку од гоњења јавни тужилац ће дати дописом упућеним истражном судији уз повраћај списка. О разлозима за одлуку о одустанку од гоњења било је речи.

Предлог за допуну истраге

Предлог за допуну истраге није формалан акт. У њему јавни тужилац треба да наведе конкретне доказне радње које предлаже и чињенице које би се тим радњама утврђивале, као и кратке разлоге о потреби предузимања тих радњи. При том, тужилац ће одређено да укаже на недовољност прикупљених доказа за одлуку о самој ствари.

Ако истражни судија не прихвати предлог за допуну истраге, затражиће да о томе одлучи веће (члан 257. став 3. ЗКП).

Подизање оптужнице

Ако има довољно доказа да је окривљени основано сумњив за дело које је предмет поступка, јавни тужилац ће подићи оптужницу, односно оптужни предлог – када докази упућују на постојање кривичног дела за које се води скраћени поступак.

Уступање на надлежност

По спроведеној истрази може се показати да поступајући јавни тужилац није стварно или месно надлежан да поступа у конкретној кривичној ства-

ри. У таквом случају он поступа на следећи начин: уступање због стварне ненадлежности, уступање због месне ненадлежности и поступање тужиоца са уступљеним истражним списима.

Уступање због стварне надлежности

Из члана 50. Правилника о управи у јавном тужилаштву проистиче да ако окружног јавни тужилац сматра да према резултатима истраге има основа за подизање оптужбе само за кривично дело из надлежности општинског суда, доставиће спис на надлежност општинском јавном тужиоцу, уз навођење разлога за свој став и достављање нацрта оптужног акта.⁷⁸ Логично би било и да се о уступању обавести окружни суд који је спроводио истрагу имајући у виду да је заснована судска надлежност.

Уступање предмета на релацији више тужилаштво – ниже тужилаштво ствара одређене процесне проблеме. Пре свега, треба имати у виду да је у овом случају претходно већ заснована судска надлежност окружног суда. То значи да ће се након уступања предмета општинском тужилаштву у окружном суду тај предмет и даље водити као нерешен. Проблем не решава ни обавештење окружног тужиоца да је уступио предмет општинском тужиоцу, јер ЗКП изричито прописује начине на које се окончава истрага у једном суду, а то су: обустава (чл. 254 и 257. ЗКП), подизање оптужнице (члан 257. ЗКП) и уступање у надлежност (члан 37. ЗКП). Осим тога, може се јавити и други проблем а то је када општински суд прими предмет од тужилаштва и одбије да поступа, јер сматра да није стварно надлежан?

Приликом анализе поступка уступања списка због стварне надлежности уочили смо и указали на неусклађеност између одредаба Правилника о управи у јавном тужилаштву (члан 50) и одредаба ЗКП. Када је тако, нема дилеме да је исправније применити пропис веће снаге – Законик о кривичном поступку, што значи да би требало кориговати праксу тужилачког поступања која је успостављена на основу примене члан 50. Правилника о управи у јавном тужилаштву. У случају који је у тексту узет као пример стриктна примена ЗКП налагала би да окружни јавни тужилац код суда иницира доношење одлуке о оглашавању суда ненадлежним и уступању предмета

⁷⁸ У пракси су поједина тужилаштва овакво достављање списка са нацртом оптужног акта на надлежност третирали као упутство за поступање у конкретном предмету, дато у смислу члана 11. став 1. Закона о јавном тужилаштву, против којег нижи јавни тужилац има право приговора, (члан 11. став 2. Закона о јавном тужилаштву) ако сматра да је упутство супротно закону. Републичко јавно тужилаштво је у акту КТР 991/05 од 9. новембра 2005. године упућеном Окружном јавном тужилаштву у Београду заузело супротно становиште, тј. да достављање списка и нацрта оптужног акта нема карактер обавезног упутства. 71 Логично је да у овом случају окружни јавни тужилац може уступљени спис вратити општинском јавном тужилаштву, дајући разлоге за свој став и евентуално мишљење о томе какву одлуку треба донети.

месно општинском суду који би, потом, доставио предмет општинском тужиоцу на прихватање заступања. Другим речима, мишљења смо да би у судској фази кривичног поступка о кретању предмета превасходно требало да одлучује суд.

Када општински јавни тужилац сматра да прикупљени докази упућују на постојање кривичног дела из надлежности окружног суда, доставиће спис себи надређеном окружном јавном тужиоцу (и у случају да тај није месно надлежан), уз навођење разлога зашто сматра да није надлежан. Сматрамо, да би и у овом случају било исправније стриктно применити одредбе ЗКП, а иницирати код општинског суда његово оглашавање ненадлежним и достављање предмета надлежном окружном суду.

Уступање због месне надлежности

У пракси преовлађује став да јавни тужилац после спроведене истраге, ако сматра да није месно надлежан, може спис уступити на поступак месно надлежном јавном тужиоцу.

Овакво поступање прате одређени практични проблеми, а може се поставити и питање да ли је овакво поступање сагласно са одредбама ЗКП о надлежности. Проблем настаје ако јавни тужилац коме је предмет уступљен сматра да истрагу треба допунити или да нема основа за подизање оптужнице (он не би могао тражити допуну истраге или одустати од гоњења пред судом који уопште није поступао у истрази).

Суд пред којим је спроведена истрага прихватио је месну надлежност, па се поставља питање може ли се без судске одлуке у већ покренутом судском поступку мењати месна надлежност суда.

С обзиром на поменуте практичне проблеме који могу настати уступањем предмета после спроведене истраге другом тужилаштву као месно надлежном и чињеницу да је у истрази као судском поступку заснована надлежност суда, јавни тужилац не би требало да предмете истраге уступа на надлежност због месне ненадлежности. У оптужном акту јавни тужилац може евентуално предложити да се суд огласи месно ненадлежним.

Поступање тужиоца са уступљеним истражним списима

Када се списи истраге која је вођена пред општинским судом доставе окружном тужиоцу а окружни тужилац сматра да стање ствари није такво да може да подигне оптужницу односно да је неопходно спровести додатне истражне радње, било би најлогичније било да стави предлог за допуну истраге и тако иницира спровођење неопходних истражних радњи. Сматрамо да је ово решење боље од сада присутног у пракси које је подразумевало да окружни тужилац када прими списе истраге општинског суда ставља нови

захтев за спровођење истраге.⁷⁹ Таква пракса је за последицу имала да се дешавало да истовремено егзистирају две истраге, против истог лица, за генусно исто кривично дело. Осим тога, нема никаквог оправдања да се поново спроводе истражне радње ако су оне већ спроведене пред општинским судом, јер ЗКП ниједном нормом *не предвиђа да се доказне радње ирегузетије у истрази иред сиварно ненадлежним нижим судом не моју користишии као доказ иред вишим судом*. Члан 240. ЗКП изричито допушта такву врсту изузетка. Када општински тужилац прими списе истраге окружног суда на располагању су му исте могућности као да је истрага спроведена пред судом пред којим он поступа.

Мере обезбеђивања присуства окривљеног у истрази и улога јавног тужиоца у њиховој примени

Закоником о кривичном поступку је предвиђено више мера којима се обезбеђује присуство окривљеног у истрази. Посматрано са аспекта улоге јавног тужиоца у њиховој примени три мере овог карактера су значајне. Овлашћења јавног тужиоца у вези са ове три мере у току спровођења истраге огледају се у следећем: забрана напуштања боравишта (члан 136. ЗКП), јемство (чл. 137–140 ЗКП) и притвор (чл. 141–153 ЗКП).

Забрана напуштања *сйана* или боравишта (члан 136. ЗКП)

Суд може (решењем) забранити окривљеном да без одобрења напусти *сйан* или место боравишта ако постоје околности које указује да би окривљени могао побећи, сакрити се, отићи у непознато место или у иностранство. Уз ову меру, окривљеном може бити забрањено и посећивање одређених места, *сасйајање* или прилажење одређеним лицима или наложено да се повремено јавља одређеном државном органу, а може му бити привремено одузета путна исправа или возачка дозвола. Уколико окривљени прекрши неку од изречених забрана, против њега може бити одређен притвор.

Овлашћења јавног тужиоца у вези са овом мером огледају се у следећем:

1. У току истраге наведене мере одређује и укида истражни судија, на предлог јавног тужиоца или по прибављеном мишљењу јавног тужиоца (члан 136. став 6. ЗКП). Предлог или мишљење јавног тужиоца треба да

⁷⁹ У Приручнику јавног тужилаштва Хрватске овај проблем је решен на следећи начин. Ако оцени да се ради о кривичном делу из његове надлежности, окружни јавни тужилац ће (под условом да је месно надлежан) наставиће поступак тако што ће ставити захтев за проширење истраге (ако треба предузети још неке истражне радње) или предложити да се не спроводи истрага пре подизања оптужнице (ако прикупљени подаци и докази дају довољно основа за подизање оптужнице). За случај да није месно надлежан, тужилац ће уступити спис месно надлежном јавном тужиоцу. (Види: *Priručnik za rad državnih odvjetnika i zamjenika*, Загреб, 2003).

буду образложени. Будући да истражни судија наведене мере доноси у току истраге, значи да предлог јавног тужиоца за одређивање наведених мера може доћи у било којем тренутку трајања истраге. Најранији период када овај предлог јавни тужилац може ставити је тренутак подношења захтева за спровођење истраге.

2. Јавни тужилац има право жалбе на решење којим је суд одбио његов предлог за одређивање мера (члан 136. став 8. ЗКП).

3. Како ЗКП предвиђа могућност одређивања притвора у случају да окривљени прекрши изречене забране, то јавни тужилац треба да има иницијативу – да предложи одређивање притвора када наступе те околности. ЗКП овај предлог јавног тужиоца изричито не предвиђа, нити јавни тужилац може изјавити жалбу ако суд предлог не прихвати.

4. Привремено одузимање возачке дозволе може се одредити и као самостална мера, ако се поступак води због кривичног дела угрожавања безбедности јавног саобраћаја које је проузроковало тешке последице или је извршено са умишљајем (члан 136. став 9. ЗКП).

5. Суд може наложити да се према окривљеном коме је одређена нека од мера из чл. 136. ЗКП-а примени и електронски надзор. Електронски надзор може се одредити и као самостална мера.

Када се ова мера примењује као самостална, у погледу овлашћења јавног тужиоца важи све што је већ речено и за овлашћења код мере забране напуштања боравишта.

Привремено одузимање путне исправе, као самостална мера, није могуће.

Јемство (чл. 137–140. ЗКП)

Јемство се одређује окривљеном који треба да се стави у притвор или се већ налаз у притвору само због постојања околности које указују да ће побећи или ако *једном* уредно позвани оптужени очигледно избегава да дође на главни претрес. Да би се уопште одредило јемство неопходно је да окривљени обећа да се неће крити и да без одобрења неће напустити своје боравиште.

Јемство увек гласи на одређени новчани износ. Ако окривљени побегне, вредност дата као јемство припада правосудном буџету.

Решење о јемству у току истраге доноси истражни судија. Међутим, истражни судија може донети решење о јемству и пре покретања истраге (члан 140. став 1. ЗКП).

Овлашћења јавног тужиоца у вези са овом мером огледају се у следећем:

1. Истражни судија пре доношења решења којим се одређује јемство, као и решења којим се јемство укида прибавља мишљење јавног тужиоца, ако се поступак води по његовом захтеву.

2. ЗКП за наведено мишљење јавног тужиоца не предвиђа никакву форму или садржај. Због тога мишљење јавног тужиоца може бити дато у било

каквој форми. Када је реч о садржају мишљења јавног тужиоца, јасно је да оно треба да садржи податке на ког окривљеног се то мишљење односи, а нарочито давање разлога због чега се баш такво мишљење даје.

3. Против решење којим је одређено јемство, јавни тужилац може изјавити жалбу. Жалба се може изјавити због тога што је јемство уопште одобрено (када је јавни тужилац мишљења да не постоје законски разлози за одређивање јемства, а истражни судија то мишљење јавног тужиоца није прихватио, већ је донео одлуку о одређивању јемства). Јавни тужилац може изјавити жалбу и на висину износа јемства.

Притвор (чл. 141–153. ЗКП)

Положај јавног тужиоца у примени мере притвора у току истраге карактерише следеће:

1. Притвор се одређује када постоје разлози за притвор предвиђени у ЗКП, а укида се чим разлози за притвор престану. Решење о одређивању притвора у истрази доноси истражни судија.

Пре доношења одлуке о одређивању притвора истражни судија односно веће саслушава окривљеног. Саслушању могу да присуствују јавни тужилац и бранилац окривљеног и том приликом окривљеном се искључиво постављају питања ради утврђивања постојање основане сумње да је извршено дело, као и постојања законских основа за притвор. Саслушање ће се одржати и у одсуству уредно обавештеног јавног тужиоца или браниоца. Он то решење може донети у току трајања истраге, али и пре него што истрага започне, након саслушања лица лишеног слободе које му је доведено. Истражни судија увек може донети решење о одређивању притвора без предлога јавног тужиоца. Битно је само да су се стекли законски услови за одређивање притвора.

И када се притвор одређује пре подношења захтева за спровођење истраге, истражни судија не мора да има предлог јавног тужиоца за одређивање притвора. Ако постоје законски разлози за притвор, истражни судија ће одредити притвор и без предлога јавног тужиоца.

2. Истражни судија приликом привођења лица лишених слободе, најчешће тражи да се јавни тужилац изјасни о томе да ли ће приведенем лицу бити одређен притвор. Јавни тужилац тада треба да изнесе свој став о притвору на записник код истражног судије.⁸⁰

⁸⁰ Када јавни тужилац истовремено предлаже спровођење истраге и одређивање притвора, а истражни судија се сагласи са захтевом за спровођење истраге али не и са предлогом за одређивање притвора, истражни судија је у том случају дужан да затражи одлуку ванрасправног већа. Међутим, када је лице лишено слободе доведено истражном судији, а јавни тужилац предложи притвор без захтева за спровођење истраге (саслушање на Кри), тада ће истражни судија одлучи о предлогу за одређивање притвора не тражећи да у случају неслагања са предлогом тужиоца о томе одлучи ванрасправно веће. (Види: Правно схватање Врховног суда Србије од 23. новембра 1992. године).

3. У ситуацији када јавни тужилац стави предлог за одређивање притвора у захтеву за спровођење истраге, истражни судија може да се сложи са предлогом и одреди притвор. Ако се истражни судија не сложи с тим предлогом јавног тужиоца, затражиће да о притвору одлучи ванрасправно веће суда.

4. Јавни тужилац може предложити одређивање притвора не само у захтеву за спровођење истраге, већ и у току трајања истраге, ако се тек тада појаве законски разлози за притвор. И у овом другом случају истражни судија може донети решење о одређивању притвора или изјавити неслагање са предлогом јавног тужиоца и тражити да о томе одлучи ванрасправно веће суда. Уколико притвор не буде одређен, јавни тужилац нема право жалбе на одлуку ванрасправног већа.

5. ЗКП не предвиђа садржај и форму коју треба да има предлог јавног тужиоца за одређивање притвора. Предлог треба да садржи навођење лица на које се притвор односи, законске разлоге за одређивање притвора, као и конкретне разлоге о испуњености услова за одређивање притвора.

6. На основу решења истражног судије, окривљени се може задржати у притвору највише месец дана од дана лишења слободе. После тог рока, окривљени се може задржати у притвору највише још два месеца, али тада по одлуци ванрасправног већа суда. У пракси јавни тужиоци најчешће не стављају предлог за продужење притвора ванрасправном већу суда, већ тај предлог већу доставља истражни судија. Међутим, пожељно је да такав предлог јавног тужиоца постоји, јер тиме јавни тужилац показује да прати поступак, али и да и даље у том поступку налази да постоје законски разлози за притвор.

7. Притвор се после одлуке већа може продужити највише за још три месеца, ако се поступак води за кривично дело за које се може изрећи казна затвора од преко пет година. У овом случају о продужењу притвора одлучује веће Врховног суда на предлог истражног судије или јавног тужиоца. И у овом случају нема разлога да јавни тужилац у целости препусти иницијативу истражном судији и не изнесе свој став о даљој судбини притвора.

8. Ако јавни тужилац сазна за повреде одредаба о поступању са притвореницима у истрази, потребно је да на то укаже истражном судији.

9. Ако у току истраге престану разлози за притвор, истражни судија доноси решење о укидању притвора. За доношење тог решења, истражни судија мора да тражи сагласност јавног тужиоца. Међутим, нема разлога да и јавни тужилац, када престану разлози за притвор, не достави истражном судији предлог за укидање притвора одређеном лицу.

10. Истражни судија не може укинути притвор без сагласности јавног тужиоца, осим ако се притвор укида *збој истека рока трајања*. Ако се јавни тужилац не слаже са укидањем притвора, он треба истражном судији да достави изјаву о томе, наводећи разлоге за свој став.

11. Када не постоји сагласност јавног тужиоца за укидање притвора, истражни судија ће затражити да о укидању притвора одлучи ванрасправно веће суда. Јавни тужилац нема право жалбе на одлуку већа.

12. Ако се притвор укида само због истека рока његовог трајања, одлуку о томе доноси истражни судија.

13. За време трајања кривичног поступка могу да се мењају разлози који се односе на одређивање или трајање притвора. У случају да једни разлози за притвор престану да постоје, притвор се може одредити (или продужити) због постојања нових разлога. Промена разлога за притвор треба да буде праћена и променом решења о притвору. И овде долази до изражаја важност активног учешћа јавног тужиоца у кривичном поступку и његова обавештеност о околностима које су од значаја за ток поступка и мере које се у поступку предузимају. У супротном притвор може бити укинут из формалних разлога, а да законски разлози за притвор и даље постоје.

ЗАХТЕВ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ИСТРАГЕ
(члан 46. став 2. тачка 2. и чл. 241. и 242. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ **СУДУ У** _____
истражном судији _____

На основу члана 46. став 2. тачка 2. и чл. 241. и 242. Законика о кривичном поступку, подносим (члан 242), стављам (члан 46),

ЗАХТЕВ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ИСТРАГЕ

Против:

Осумњиченог _____, _____, _____, _____,
_____ (име и презиме, надимак, име оца и мајке, датум рођења, место рођ., матични број, број личне карте, издате од ___ или број п. испр., издате од ___, пребавилаште-боравиште, место, улица, насеље, општина, држављанство, занимање, брачно стање, писмен, занимање (школска спрема), да ли је, кад и где служио вој. рок, одликовања и чинови, вођење у војној евиденцији, запослен у улица и број предузећа, осуђиваност, брани се са слободе или се налази у притвору)⁸¹

⁸¹ Не морају бити сви ови подаци наведени, али се истрага не спроводи против непознатог нити алтернативно одређених лица за исто кривично дело само један може бити учинилац. Осумњичени не мора бити одређен ни именом ни презименом.

Јер постоји основана сумња да је/су:
(Опис дела)

_____, у _____, у Београду, у
_____ дана _____ часова
Ул. _____,

(тима би) чиме би извршио/ли, ла: кривично дело из члана

(правна квалификација учињеног дела)

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се у току истраге **саслуша** осумњичени _____ у правцу утврђивања свих битних елемената кривичног дела које му се ставља на терет, а нарочито на околности:

Да се у току истраге саслуша оштећени као сведок (представник оштећеног) _____, из _____ (адреса) _____, нарочито на околности:

Да се саслушају сведоци _____, _____, који да се изјасне на околности (уз упозорење у смислу члана 100. ЗКП).

Ако је потребно утврдити идентитет осумњиченог (лица или предмета које сведок описује), извршити препознавање у смислу члана 104. ЗКП. Да се од стране вештака _____, одреди вештачење _____ на околност утврђивања _____.

Да се у току поступка прибави писмена документација _____. Да се за осумњиченог прибави извештај из КЕ (или/и ПЕ за област јавног саобраћаја; јавног реда и мира...) по месту рођења и пребивалишта.

Да се осумњиченом након саслушања ради доношења одлуке о одређивању притвора(142а ЗКП-а) одреди притвор, зато што постоје особите околности које указују да ће извршити дело којим прети и да ће поновити кривично дело.

Да се осумњиченом у смислу члана 136/1. ЗКП забрани НАПУШТАЊЕ БОРАВИШТА и у смислу члана 136/2. ЗКП:

- забрани посећивање одређених места или састајање са одређеним лицима;
- наложи повремено јављање одређеном државном органу;
- привремено одузме путна исправа или возачка дозвола; (возачка дозвола за саобраћајна кривична дела може и самостално члан 136/9 ЗКП);

РАЗЛОЗИ

Основаност сумње⁸² да је / су осумњичени извршили кривично/а дело/а произлази из доказа и других прилога достављених уз кривичну пријаву (као и из радњи обављених по чл. 225, 226, 235. ст. 2. и 3, чл. 238–240. и других, који указују да је осумњичени предузео радње које имају обележја кривичног дела из члана _____)⁸³

Наиме, осумњичени је _____ (опис дела).

Потребно је да се према осумњиченом _____, у смислу члана 142. став 2. тачка 1. ЗКП одреди притвор, јер осумњичени нема уредно пријављено пребивалиште, покушао је да прибави лажну путну исправу, нема занимање, ни запослење и не постоје ни друге обавезе које би га везивале како за место пребивалишта тако ни за место боравка, те су ово околности које оправдавају бојазан од бекства и да би се наласком на слободи крио.

Потребно је да се према осумњиченом _____, у смислу члана 142. став 2. тачка 2. ЗКП одреди притвор, јер постоји основана бојазан да ће осумњичени који не признаје извршење кривичног дела које му се ставља на терет уништити трагове кривичног дела, односно да ће ометати истрагу утицајем на сведоке _____ које треба саслушати у току истраге у правцу утврђивања идентитета осим. И његове улоге у извршењу кривичног дела као и у бојазни да ће утицати на саучеснике који се налазе на слободи.

Потребно је да се према осумњиченом _____, у смислу члана 142. став 2. тачка 3. ЗКП, одреди притвор јер постоје особите околности – ранија осуђиваност за истоветна кривична дела, уживалац дроге, алкохоличар, издржава се од вршења кривичних дела, да је у кратком року извршио више кривичних дела, прети да ће оштећене убити или тешко телесно повредити, које указују да би осумњичени боравком на слободи могу поновити кривично дело или довршити започето, односно остварити претње.

Како је у току истраге потребно да се **саслушају** осумњичени _____, сведок оштећени _____, сведоци _____, и преузму друге истражне радње односно радње доказивања кривичне одговорности осумњиченог-их, то сматрам да има довољно основа за доношење решења о спровођењу истраге.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁸² Основаност сумње мора да буде образложена.

⁸³ За отпочињање истраге није довољна свака сумња, већ основана сумња, тј. сумња одређеног квалитета, заснована на конкретним подацима који су довољно јаки да оправдају покретање кривичног поступка (ВСС, Кж 205/68 од 12. фебруара 1968. године). Није дозвољено заснивати основаност сумње на претпоставкама да је осумњичени према околностима морао поступити на овај или на онај начин, већ је потребна основана сумња да је заиста учинио одређене радње које носе обележја кривичног дела (Окружни суд Карловац, Кв 80/71 од 5. маја 1971. године).

ЗАХТЕВ ЗА ПРОШИРЕЊЕ ИСТРАГЕ
(члан 46. став 2. тачка 2. и члан 248. став 2. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
истражном судији _____

На основу члана 46. став 2. тачка 2. и члана 248. став 2 (у току истраге), после истраге у смислу члана 257/2 (рок 15 дана) и члана 242. ЗКП подносим (по члану 46. стављам)

ЗАХТЕВ ЗА ПРОШИРЕЊЕ ИСТРАГЕ

Против:

Осумњиченог (ако је ново лице)

Окривљеног (ако су у питању нова дела за исто лице)

У погледу остале садржине Захтева за проширење истраге важи све што важи и за Захтев за спровођење истраге; чл. 241, 242, 243. ЗКП.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ПРЕДЛОГ ЗА ДОПУНУ ИСТРАГЕ
(члан 46. став 2. тачка 2. и члан 257. став 2. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
истражном судији _____

На основу члана 46. став 2. тачка 2. и члана 257. став 2. Законика о кривичном поступку, стављам (и у члану 46. и у члану 257. стављам)

ПРЕДЛОГ ДА СЕ ИСТРАГА ДОПУНИ⁸⁴

Потребно је да _____.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁸⁴ Рок од 15 дана за стављање предлога за допуну истраге је инструктивне природе и не повлачи процесноправне последице. КВ веће може да продужи рок за још 15 дана. Продужење притвора се може тражити само у року од 15 дана.

СЛУЖБЕНА БЕЛЕШКА
(у смислу члана 257. став 4. у вези са ставом 2. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

СЛУЖБЕНА БЕЛЕШКА

Обавештење вишем тужиоцу о непоступању у року од 15 дана за допуну истраге, одустанак или подизање оптужнице.⁸⁵

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁸⁵ Доставља се вишем јавном тужиоцу у форми службене белешке.

СЛУЖБЕНА БЕЛЕШКА О ОДУСТАНКУ
(члан 257. став 2. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

СЛУЖБЕНА БЕЛЕШКА

Након увида у списе истраге Ки бр. _____ у предмету окривљеног/их _____ због крив. дела _____ назив дела _____ из члана _____ учињеног/их на штету _____, у смислу члана 257. став 2. ЗКП донета је одлука о одустанку од даљег кривичног гоњења из следећих разлога.⁸⁶

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁸⁶ Укратко навести одбрану окривљеног, исказе сведока и материјалне доказе уз оцену разлога о одустанку: недостатак доказа о делу или учиниоцу; непостојање основане сумње; непостојање битних елемената дела.

ОБАВЕШТЕЊЕ / ИЗЈАВА О ОДУСТАНКУ
(члан 257. став 2. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
истражном судији _____

Након увида враћам вам списе Ки бр. _____ и изјављујем да,
у смислу члана 257. став 2. ЗКП, одустајем од гоњења окривљеног/их
_____ за крив. дело _____ из члана
_____ учињеног на штету _____, описано под
тачком _____ Захтева за спровођење/проширење истраге од
_____.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

**ИЗЈАВА О САГЛАСНОСТИ ЗА ПРЕКИД ПОСТУПКА
(члан 252. став 2. ЗКП)**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
истражном судији _____

Након увида у списе КИ бр. _____ у предмету окривљеног _____, у смислу члана 252. став 2. ЗКП, **предлажем да се истрага прекине до проналаска окривљеног.**⁸⁷

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

⁸⁷ Уколико није одређен притвор може се предложити одређивање притвора на основу члана 142. став 2. тачка 1. ЗКП (члан 436. став 1. тачка 1. ЗКП) и расписивање потернице на основу члана 565. ЗКП.

ОПТУЖНИ АКТИ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

Једно од основних овлашћења јавног тужиоца је подизање и заступање оптужнице, односно оптужног предлога пред надлежним судом (члан 46. став 2. тачка 3. ЗКП). Оптужни акти јавног тужиоца имају и дејство на ток поступка, јер се за прелазак у наредну фазу кривичног поступка захтева постојање одговарајућег оптужног акта.

Оптужница

Оптужница је акт овлашћеног тужиоца, сачињен у законској форми, којим се тражи од надлежног суда да одреди главни претрес против одређеног лица или више њих за једно или више кривичних дела.

Оптужницом се опредељује предмет суђења у погледу лица коме би требало да се суди и кривичног дела које му се ставља на терет. Оптужницу јавни тужилац саставља у довољном броју примерака, и то по један примерак за суд, сваког окривљеног, сваког браниоца и, наравно, један примерак оптужнице јавни тужилац задржава за себе.

Језик и форма⁸⁸

С обзиром на то да је оптужница службени акт, пише се на српском језику, ћириличким писмом.⁸⁹ У подручјима где живе националне мањине, оптужнице морају бити писане и на језику и писмом националних мањина, у складу са посебним законом, писаћом машином, или штампачем рачунара (члан 58. Правилника о управи у јавном тужилаштву).⁸³ Посебан закон којим је детаљније уређена употреба других језика и писама у службеним актима, па тако и у оптужници јесте Закон о службеној употреби језика и писма.⁹⁰ Овај закон, поред осталог, предвиђа да је у општинама у којима у већем броју живе припадници народа чије је примарно писмо латиница, у службеној употреби латинично писмо (члан 8. Закона). У општинама на чијој територији живе припадници националне мањине,⁹¹ у службеној је употреби и језик и писмо те националне мањине, тако да се у тим срединама оптужнице, када је окривљени припадник националне мањине, састављају на његовом језику.

⁸⁸ Премда се језиком и формом тужилачких аката посебно бави поглавље под називом „Тужилачка управа“, сматрали смо да је неопходно да и овом делу Приручника изнесемо запажања на тему језика и форме оптужних аката.

⁸⁹ Члан 10. Устава Републике Србије („Службени гласник РС“, број 98/06).

⁹⁰ „Службени гласник РС“, бр. 77/04, 52/07 и 2/08.

⁹¹ „Службени гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94 и 101/2005. 85 Закон користи израз „народност“ који у овом случају има истоветно значење као и израз „национална мањина“.

Језик којим се описује кривично дело у оптужници морао би да буде јасан и концизан, а речима би требало придавати значење које имају у свакодневном говору. У тексту се могу употребљавати само оне скраћенице које су уобичајене и лако разумљиве. Осим тога, колико је то могуће, требало би избегавати коришћење страних речи, као и неодређених термина⁹². Имајући у виду чињеницу да примена начела родне равноправности у службеним актима код нас није нормативно уређена потписницима оптужнице, требало би препустити да се одреде да ли ће називе функција или својства учесника у кривичном поступку посебно означавати у женском, а посебно у мушком граматичком роду (јавна тужитељка, сведокиња) или ће називи функција и називи својстава бити наведени у мушком граматичком роду иако подједнако обухватају лица женског и мушког рода (на пример, сведок Милица Илић).

Уредба о канцеларијском пословању органа државне управе⁹³ у члану 11. и Упутство о канцеларијском пословању органа државне управе⁹⁴ у члану 125. уређују изглед и саставне елементе службених аката органа државне управе. На темељу тих прописа, Правилник о управи у јавном тужилаштву (члан 74) нормира изглед и саставне елементе службених аката тужилаштва. Ако одредбе ових прописа применимо на оптужницу, заглавље овог акта би требало да изгледа на следећи начин: испод грба Републике налази се назив Република Србија (пожељно болдирано), затим назив тужилаштва, испод назива тужилаштва је ознака уписника и уписнички број, а испод уписничке ознаке је датум оптужнице, ознака седишта тужилаштва је испод датума и у последњем реду заглавља су иницијали службеног лица које је саставило акт и преписивача акта. Изнад натписа Република Србија је грб Републике у црно-белој или пун колор верзији. Заглавље је смештено у горњем левом углу акта. Место за потпис оптужнице је доњи десни угао оптужнице. На месту где се оптужница потписује, наводи се функција потписника акта, а испод тога његово име и презиме, а на том месту се утискује и печат тужилаштва.

Уобичајено је да се текст оптужнице штампа у фонту (типу слова) *Times New Roman*, величине слова 12.⁹⁵ Уколико се оптужница подиже против више лице, редослед окривљених требало би означити арапским бројевима испред имена и презимена окривљених (на пример, 1. Петра Петровића ... 2. Милоша Милошевића...). Арапским бројевима би, такође, требало означавати редослед

⁹² Не би требало користити изразе који имају локални карактер тзв. провинцијализме, затим ваљало би избегавати стране изразе тзв. варваризме, а када се користе правилно је да се страни изрази употребљавају у значењу које имају код нас, а не у земљи у којој су домаћи термини. Тачност изражавања у оптужним актима подразумева и избегавање дифузних израза- они чије се значење не може тачно утврдити, као и двосмислених израза или амфиболија

⁹³ „Службени гласник РС“, број 80/92.

⁹⁴ „Службени гласник РС“, бр. 10/93 и 14/93.

⁹⁵ „Службени гласник РС“, бр. 10/93 и 14/93. 88 Упркос напорима приређивача Приручника није пронађен пропис на основу којег је успостављена пракса да се службени акти штампају у фонту *Times New Roman* 12.

описаних кривичних дела, када се поступак води за више кривичних дела. У оптужницама са више окривљених, кривична дела би требало описивати према редоследу окривљених, што значи да се најпре описују кривична дела првоокривљеног, потом другоокривљеног итд. Када је једно лице извршило више кривичних дела и за сва дела буде оптужено једном оптужницом, опише би требало поређати по тежини кривичних дела (на пример, прво опис кривичног дела Убиство, затим Тешка крађа и сл.). Важни разлози могу да изискују другачији приступ редоследу описа кривичних дела (на пример, хронолошки редослед догађаја је важан за разумевање чињеница и зато би опише кривичних дела ваљало поређати по временском редоследу) и у тим случајевима требало би одступити од ових правила. А када се оптужни акт односи на више лица са више кривичних дела, пожељно је користити и тзв. подбројеве (на пример, Милош Милошевић је друго окривљени, а извршио је пет кривичних дела, тада би опише кривичних дела Милоша Милошевића требало означавати 2.1. прво кривично дело, 2.2. друго и тако редом).

За име и презиме⁹⁶ окривљеног и назив кривичног дела пожељно је да се користи фонт bold, јер се тако име и презиме и назив кривичног дела чине лако уочљивим у тексту. Законски назив кривичног дела, по нашем мишљењу, требало би наводити у номинативу (чиме је извршио кривично дело Крађа, а не крађе) са великим почетним словом јер се, као што је казано, ради о називу кривичног дела, а не означавању догађаја.

Прилози

Оптужница као формални акт (основица за вођење главног претреса), истовремено служи и као полазна основа суду за формирање пресуде. Због тога, оптужница мора у себи да садржи поред формалних елемената и целокупан корисни и употребљив доказни материјал до кога је тужилац дошао у преткривичном и претходном поступку, како би се судско веће убедило у истинитост тврђења наведених у изреци оптужног акта.

Тужилац подношењем суду оптужног акта не исцрпљује своју дужност (терет) доказивања, већ му остаје могућност да и током главног претреса ставља нове предлоге за извођење доказа, одређивање мера и слично. С обзиром на то да је јавни тужилац и државни орган и да га то својство обавезује да се једнаком пажњом испитује и утврђује како чињенице које терете окривљеног, тако и оне које му иду у корист, тужилац је дужан да уз оптужницу предложи извођење свих доказа који могу да доприносу утврђивању истине. *Дружим речима, тужилац је дужан да предложи и доказе на основу којих би могле да се утврде и чињенице које иду у прилој окривљеном.*

⁹⁶ Лично име увек иде испред презимена. Мушка имена се морају мењати по падежима као и презимена на пример, против Петра Васића. (Види: Иван Клајн, *Речник језичких недоумица*, Београд, 2002, 65).

Под одређеним условима оптужница може бити подигнута непосредно, без спровођења истраге, и после спроведене истраге.

Непосредна оптужница

Зависно од услова за њено подизање, непосредна оптужница може имати два облика: *права* непосредна оптужница и *неправа* непосредна оптужница. Услови за примену института непосредне оптужнице прописани су у члану 244. ЗКП.

За кривична дела за која је забрањена казном од *осам* година затвора, подизање непосредне оптужнице није условљено посебним и претходним процесним претпоставкама, већ је у питању дискреционо право тужиоца засновано на његовој процени (ово је случај *праве* *непосредне* *оптужнице*).

Подизање непосредне оптужнице за кривична дела за које је забрањена казна преко пет година затвора представља *неправо* *непосредно* *оптужење*, јер овај вид оптужења на основу члана 244. ст. 1. и 2. ЗКП захтева претходно испуњење кумулативно одређених услова:

- а) сагласност истражног судије да се не спроведе истрага;
- б) испит осумњиченог;
- в) предлог јавног тужиоца;
- г) да се оптужница подигне у року од осам дана од пријема сагласности.

За оба вида непосредног оптужења захтева се испуњење истог процесног услова, а то је „да прикупљени подаци које се односе на кривично дело и учиниоца пружају довољно основа за подизање оптужнице“. Тужилац мора да располаже доказним материјалом из чијег квантитета и квалитета проистиче већи степен сумње од оног који је потребан за стављање захтева за спровођење истраге.

Премда се ЗКП изричито не изјашњава о неопходном квантитету и квалитету доказа за подизање оптужнице, ЗКП ипак то чини на посредан начин. У члану 274. ЗКП предвиђено је да веће из члана 26. став 4. ЗКП решавајући о приговору против оптужнице, поред осталог, може да обустави кривични поступак и уколико „нема довољно доказа да је окривљени основано сумњив за дело које је предмет оптужбе“. Дакле, за разлику од истраге која се покреће када је осумњичени основано сумњив да је извршио кривично дело, код оптужења се захтева још један услов, а то је да основана сумња буде поткрепљена доказима. *Значи, основана сумња неопходна за истрагу може да се заснива и на подацима који немају карактер доказа (службене белешке, извештаји и сл.), док основана сумња за подизање оптужнице мора искључиво да се темељи на доказима.*⁹⁷

⁹⁷ У судској пракси наилазимо и на другачије становиште. Наиме, у појединим судским одлукама стоји да је за оптужницу потребна иста мера сумње као она која се тражи за доношење решења о спровођењу истраге. (Види: Решење Општинског суда у Чачку, Кв. Бр. 7/00. од 10. фебруара 2000. године и Решење Округног суда у Чачку, Кж 94/00 од 3. октобра 2000. године).

Оптужница након спроведене истраге

По завршеној истрази, суд доставља списе тужилаштву. Јавни тужилац врши процену да ли би истрагу требало допунити или у оквиру инструктивног рока од 15 дана донети одлуку да се подигне оптужница,⁹⁸ односно донесе одлука о одустанку од даљег гоњења. Овај рок може да се продужи решењем већа из члана 24. став 6. ЗКП, којим се тужиоцу даје рок од 15 дана да донесе одлуку о даљим својим активностима. У пракси се сасвим изузетно захтева продужење рока, јер пропуштање рока не носи процесне последице имајући у виду да се ради о инструктивном року.

Усмена оптужница

Оптужница је строго формални акт и у ЗКП изричито је прописано шта она мора да садржи.

По правилу то је *писмени акт*, али ЗКП дозвољава, под одређеним условима, и усмену оптужницу јавног тужиоца, и то само у случајевима да оптужени учини кривично дело током главног претреса у заседању или ако се открије неко раније учињено кривично дело оптуженог.⁹⁹ Поступајуће веће, у овим случајевима, прошириће претрес и на ново кривично дело или одлучити да се за то кривично дело посебно суди.

Проширење оптужбе бележи се на записнику о главном претресу и мора имати све елементе оптужнице.

Против усмене оптужнице није дозвољен приговор. Уколико суд не прихвати оптужницу на претресу, јавном тужиоцу преостаје могућност да подигне писмену оптужницу све до истека рока застарелости за гоњење.

Обавезни елементи оптужнице

У члану 266. став 1. ЗКП, наводе се као обавезни следећи елементи оптужнице:

Име и презиме окривљеног са личним подацима и подацима о осуђиваности и прекршајној кажњаваности, подаци о томе да ли се и од када налази у притвору или се налази на слободи, а ако је пре подизања оптужнице пуштен на слободу, онда колико је провео у притвору.

⁹⁸ Тужилац је овлашћен да након спроведене истраге подигне оптужницу за друго кривично дело, ако то произлази из истог чињеничног стања. (Види: Пресуда Врховног суда Србије, Кж 130/01 од 12. априла 2002. године, у Билтену судске праксе Округног суда у Новом Саду, бр. 8/2005, електронска база података, „Интермекс“, Београд).

⁹⁹ Није учињена битна повреда одредаба кривичног поступка тиме што је на главном претресу оптужба проширена на нова дела, за која је овлашћени тужилац сазнао пре главног претреса. (Види: Пресуда Врховног суда Србије, Кж 1202/99 од 17. фебруара 2000. године).

Неопходна је индивидуализација оптуженог, због чега се у оптужницу морају унети лични подаци окривљеног (члан 89. ЗКП) – име, презиме, надимак, адреса пребивалишта или боравишта, име и презиме родитеља итд., као и подаци који се односе на притвор.

Опис дела из које произлазе законска обележја кривичног дела, време и место извршења кривичног дела, предмет на којем је односно средство којим је извршено кривично дело, као и остале околности пошребне да се кривично дело што јачније одреди.

Чињенични опис кривичног дела је најзначајнији елемент оптужнице којим се одређује предмет постојања. Зато се опис дела мора давати у конкретном виду. Опис (диспозитив) би морао да садржи сва обележја кривичног дела које се окривљеном ставља на терет, као и друге чињенице на које се примењују одредбе оштећеног дела кривичног закона (на пример, прекорачење нужне одбране, добровољни одустајак, негодан покушај итд.).

Опис дела мора да буде сажет, одређен и јасан, без сувишних околности и непотребних детаља. Радња извршења (или друга радња код саучесничства) наводи се конкретно (на пример, код крађе... „узео и однео“...). Уз конкретно навођење радње требало би навести и законску ознаку радње, о чему ће посебно бити речи (тако би код крађе ознака радње могла бити ... „одузео“... тако што је „узео и однео“...). Конкретно се наводе и последице дела, околности које делу дају тежи или лакши облик, околност која је објективни услов инкриминације и друге чињенице на које се примењује кривични закон. Такође, требало би конкретно навести предмет на којем је и средство којим је кривично дело извршено. Неретко, средство којим је дело извршено не може бити означено сасвим конкретно и тада се индивидуализација предмета врши до мере до које је то могуће, имајући у виду доказни и чињенични материјал (на пример, конкретне тешке телесне повреде нанете жртви дела указују на то да је при извршењу дела употребљен неки чврст предмет, али се не може утврдити који је то предмет).

Место и време извршења дела, по правилу, не улазе у обележја кривичног дела, али је њихово навођење у опису дела (бар оквирно) неопходно ради што конкретнијег одређивања догађаја као предмета оптужбе. Од места и времена извршења кривичног дела зависи и примена неких одредаба материјалног и процесног кривичног закона (застарелост кривичног гоњења, идентитет дела у пресуђеној ствари, месна надлежност).

Мора постојати склад између описа дела и правне оцене дела у оптужници. Тај склад изражава се тиме што се у опису дела поред конкретних чињеница наводи и законски израз за одређени облик радње извршења или саучесничке радње, законски израз за одређени обим последице (на пример, штења великих размера), за квалификационе или привилегирајуће околности, мотив када је обележје дела, као и за друге околности на које се примењују одредбе оштећеног дела кривичног закона.

Оправданост да се у опис дела унесе и законски изрази за радње дела, последице и друге околности на које се примењује кривични закон – најјасније се види код кривичних дела са више модалитета радње извршења. Тако би, на пример, из чињеничног описа кривичног дела Тешка крађа из члана 204. став 1. тачка 1. КЗ требало да се види под који законски облик радње (обијање затворених простора, проваљивање или на други начин савлађивање већих препрека) тужилац подводи конкретну радњу окривљеног. Слично је и са законским изразима за модалитете теже последице код неких кривичних дела (на пример, код тежег облика кривичног дела тешке телесне повреде из члана 121. став 2. КЗ).

Нови КЗ (у члану 14) даје објективно-субјективну дефиницију кривичног дела у којој се субјективна страна дела означава као скривљеност дела. Кривица постоји ако је учинилац у време извршења дела био урачунљив и поступао са умишљајем, а био свестан или је био дужан и могао бити свестан да је његово дело забрањено, као и ако је учинилац поступао из нехата уколико закон то изричито предвиђа (члан 22. КЗ). Начин на који би требало описивати субјективно обележје кривичног дела уредио је Републички јавни тужилац.

Упутством за поступање *А бр. 213/08. ог 15.7.2008.* године.¹⁰⁰ Упутство гласи:

1. Урачунљивост (и облици тог правног института – смањена урачунљивост, скривљена неурачунљивост) као елемент кривице мора бити унет у чињенични опис кривичног дела.

2. Виност¹⁰¹ (умишљај и нехат) неопходно је унети у чињенични опис кривичног дела. Изузетно код кривичних дела код којих је намера битан елемент кривичног дела (крађа, превара и др.), што подразумева постојање директног умишљаја, није потребно посебно описивати директан умишљај, јер то произлази из самог описа дела („у намери да себи или другом...“). Али, када је у питању оптужница, директан умишљај треба да буде објашњен у образложењу. Нарочиту пажњу треба обратити код описа сложених кривичних дела са квалификованом тежом последицом, као што су кривична дела против јавног саобраћаја, против опште сигурности, против здравља људи и друго. У овом случају најпре треба описати виност у односу на основну радњу, на пример, угрожавања саобраћаја или предузимања општеопасне радње (може бити нехат или умишљај), а затим и виност у односу на тежу последицу *која се увек ирријисује нехату*.

3. Трећи елемент кривице – свест учиниоца или дужност свести и могућност свести о забрањености дела такође се морају описати. По правилу,

¹⁰⁰ Упутство Републичког јавног тужилаштва је донето у складу са закључком Кривичног одељења Врховног суда Србије, Сл/08 од 11. јула 2008. године.

¹⁰¹ У тексту Упутства задржан теоријски појам виност који треба схватити као генерички појам који обухвата умишљај и нехат, иако Кривични законик овај појам не предвиђа (слично кривична одговорност).

тај део треба унети на крају чињеничног описа кривичног дела за које се подноси оптужни акт.¹⁰²

Законски опис бланкетних кривичних дела упућује на друге прописе чијом повредом се осиварује биће кривичног дела. Због тога у чињеничном опису оваквих кривичних дела требало би да буду наведени прописи чијом је повредом дело извршено, уз навођење конкретне радње којом је то учињено.

Таква кривична дела су на пример: непоступање по здравственим прописима за време епидемије (члан 248. КЗ), угрожавање јавног саобраћаја (члан 289. КЗ), кривична дела против добара заштићених међународним правом итд.

Чињенични опис кривичних дела која може учинити само лице са одређеним својством (delicta propria) требало би да садржи поред законске ознаке својства (службено или одговорно лице) ближе навођење службеног положаја, функције и службених овлашћења учиниоца. Најчешће, опис радње укључиће истицање противправности радње извршења којом се повређују прописи о овлашћењима учиниоца.

У извршењу кривичног дела може да учествује више учинилаца, саучесника, а то су: саизвршиоци, подстрекач и помајач. Чињенични опис кривичног дела треба конкретно да изрази допринос сваког од саучесника у извршењу кривичног дела, уз назначење облика саучесништва у којем је то

¹⁰² Иако је обавезно упутство Републичког јавног тужилаштва привремено разрешило недоумице у погледу начина описивања субјективне стране кривичног дела, мишљења смо да ће у перспективи ово питање поново бити предмет стручне дебате јер је појам кривице у смислу одредбе члана 22. Кривичног законика изазвао у теорији бројне расправе, а у пракси неуједначено поступање. У прилог томе говори и чињеница да је Министарство правде формирало Комисију за измену Кривичног законика. Напомињемо да је Упутство Републичког јавног тужилаштва донето у току припреме текста овог приручника а да су аутори и уредници овог приручника у међувремену сачинили радну верзију појма кривице као субјективног обележја кривичног дела. Због тога, изложићемо и наведену верзију ради бољег сагледавања ове проблематике: Урачуњљивост, као елемент кривице се претпоставља и не уноси у чињенични опис кривичног дела. У опис се уноси битно смањена урачуњљивост и скривљена неурачуњљивост. Директни умишљај треба јасно да произлази из описа дела, али није увек неопходно да његова садржина (законска садржина) изричито буде наведена у опису дела. У неким случајевима из самог описа радње произлази директан умишљај. Тако, на пример, из описа радње неовлашћеног продирања у туђи стан (члан 139. став 1. КЗ) произлази свест о радњи, односно директни умишљај, или из описа радње принуђавања (члан 135. став 1. КЗ) свест о принуди према жртви дела. Код кривичних дела код којих је намера субјективно обележје дела, увек постоји директан умишљај и у опис дела уноси се само садржај те намере. Ако је кривично дело учињено са евентуалним умишљајем, у опис дела обавезно треба унети садржај тог облика умишљаја. Садржај нехата (свесног или несвесног) такође обавезно мора бити унет у чињенични опис кривичног дела. Код кривичних дела квалификованих тежом последицом која се може приписати нехату учиниоца (на пример, тешка телесна повреда квалификована смрћу, тешка дела против опште сигурности и тешка дела против безбедности јавног саобраћаја) чињенични опис треба да садржи облик умишљаја или нехата у односу на основно дело и облик нехата у односу на тежу последицу. Трећи елемент кривице – учиниочева свест или дужност и могућност свести о забрањености дела – претпоставља се и није потребно да буде унет у чињенични опис кривичног дела, осим ако је свест о противправности битно обележје одређеног кривичног дела“.

оси́варено. Из о́писа дела оси́варено́ саизвршилаши́вом тре́ба јасно да се види свесно заједничко деловање саизвршилаца, ко је од саизвршилаца пре-дузео радњу извршења, а ко неку дру́гу радњу којом се са умишљајем би́шно дои́носи извршењу кривично́ дела (члан 33. КЗ).

Радња по́дсти́рекавања или по́мајачања ша́кође тре́ба да буде конкре́тно одређена, уз навођење околности́ које одређују гра́нице умишљаја ових сау-чесника.

Ако истим оптужним актом није обухваћен извршилац кривичног дела, опис учешћа подстрекача и помагача мора садржавати и радње извршиоца дела. Али ако је истим актом оптужен и извршилац, опис учешћа подстрекача и помагача треба да буде дат упућивањем на опис дела код извршиоца.

Квалифи́ци чињенично́ опис кривично́ дела у ош́тужном акту́ од посе́бно́ је значаја за даљи шок по́стиу́ка. Суд је везан описом дела као пре-дметом ош́тужбе и у осуђујућој пресуди он ша́ј опис најчешће само преи́ше из ош́тужно́ акта́ ако чињенично стање није би́шно измењено у користи́ окривљено́. Недоси́аци у опису дела у ош́тужном мо́у има́ти одређене по-следице: дру́гачију правну оцену дела ако су исти́шене неке одлучне чиње-нице, или би́шну повреду одредаба кривично́ по́стиу́ка из члана 368. став 1. ша́чка 11. ЗКП ако је опис дела неразумљив или прои́швечан.

Пажњу заслужују и нека техничка питања у вези са израдом оптужног акта.

Опис дела боље је по́чети са „да је“ него са „и́шо је“, јер ош́тужба са-држи чињеничне шврдње које шек тре́ба доказати́ на главно́м преи́ресу. Зато суд опис дела у осуђујућој пресуди по́чиње са „и́шо је“, а у ослобађа-јућој – са „да је“. Ознаку правне квалификације боље почети са „тима“ него с „тима је“ или „чиме је“.

По правилу, опис једно́ дела тре́ба да́ти у једној реченици, а по по́тре-би описи појединих радњи у саставу исто́ дела мо́у би́ти одвојени интэр-јункцијским знаком ша́чка и зајета́ (;). Изузетно́ и уи́ркос досадашњој пракси, када шо захтева доследна примена језичких правила, опис дела може се састајати́ и од више реченица.

При описивању више исто́врских кривичних дела у састају́ и код про-дужено́ кривично́ дела на по́четку описа може се да́ти оквирни увод о чињеницама заједничким за сва дела (и́зв. ка́а кривично́ дела).

Чињенични опис кривичних дела у састају́ учињених од сти́ране више окривљених, тре́бало би да буде да́и преи́ледно, по одређеним целинама уз коришћење ознака римским и арајским бројевима. Правна оцена свих дела може се да́ти на крају уз по́зивање на ознаке дела која се појединим окрив-љенима сстављају на шере́и и на одредбе КЗ (члан 60) о састају́ кривичних дела.

За кривично дело учињено од сти́ране више саизвршилаца даје се један чињенични опис. Учесће по́дсти́рекача и по́мајача у извршењу дела може

бићии обухваћено истиим ојисом који се даје и за извршиоца (саизвршиоце), а може бићии даћии и посебним ојисом са позивом на ојис дела извршиоца. Ово последње може се сматрати практичнијим, јер је једноставније и јасније, пошто ако се у извршењу истој дела појављује и подстрекач и помаћач. Овакав ојис учешћа саучесника у извршењу кривичној дела појоднији је и за суд за случај да донесе ослобађајућу пресуду у односу на подстрекача или помаћача.

Законски назив кривичној дела¹⁰³ са навођењем одредаба закона које се по предлоу тужиица имају применити

Правна квалификација представља подвођење чињеница под одредбу о одређеном кривичном делу и самим тим она је основ за одређивање надлежности. *Међушим, суд није везан за квалификацију тужиица и може је мењати како у користи оштуженој, тако и на његову штећу.* Када је предмет оптужења квалификовани облик неког кривичног дела, код навођења одредби потребно је означавати став и његову везу са основним обликом дела на пример: /члан 122. став 2. у вези са ставом 1. КЗ. То није неопходно само када квалификовани облик не упућује на основни облик кривичног дела јер садржи све елементе кривичног дела (члан 121. став 2).

Означење суда пред којим ће се одржати главни претрес.

Предлог о доказима које треба извести на главном претресу, уз назначење имена сведока и вештака, списа које треба прочитати и предмета који служе за доказ.

Докази су фактички подаци до којих се долази у законом прописаном поступку (извођењем одређених процесних радњи), а који су извор сазнања о чињеницама на које би требало применити кривичноправне и кривичнопроцесне норме. Постоје бројне класификације доказа, на пример, на директне и индиректне, окривљујуће и оправдавајуће доказе, личне и материјалне и слично.

Директним доказом непосредно се потврђује одлучна чињеница која је предмет доказа (на пример, исказ очевица, исправа, технички снимак). Индиректним доказом (индиција) непосредно се потврђује нека друга чињеница, а посредно служи као доказ одлучне чињенице која је предмет доказа

¹⁰³ У пракси је било спорно да ли код тзв. збирних кривичних дела или код кривичних дела са више облика или више алтернативних радњи цитирати само онај део законског назива којим се врши правно означавање конкретног кривичног догађаја или цитирати пун назив кривичног дела. Навешћемо пример, да ли у ситуацији када је извршена ситна крађа догађај означити као к. д. *Ситна крађа* из члана 210. Кривичног законика или *Ситна крађа, ушћаја и превара* из члана 210. Кривичног законика. Код аутора овог приручника преовладало је уверење да је исправно цитирати пун назив кривичног дела.

зивања.¹⁰⁴ Докази се деле на окривљујуће и оправдавајуће зависно од тога да ли су управљени против окривљеног или су управљени у корист окривљеног.¹⁰⁵ Лични докази проистичу из исказа одређеног лица, док материјални докази проистичу из одређених предмета.¹⁰⁶

Терет доказивања сноси овлашћени тужилац, али јавни тужилац, као што је претходно истакнуто, за разлику од осталих има дужност да са једнаком пажњом испитује и утврђује све чињенице које терете окривљеног и чињенице које му иду у корист.

Најчешћи предлагани докази у тужилачкој пракси су: искази сведока, оштећеног и вештака, лекарска уверења и друге исправе, оверене копије исправе, налази и мишљења вештака, записници о увиђају, записници о реконструкцији, записник о препознавању лица, потврде о привремено одузетим предметима, записници о претресању стана и лица, докази добијени прислушкивањем и оптичким снимањима уколико су били испуњени законски услови за њихово прибављење.

У стручним радовима често наилазимо на тврђење да у оптужном акту не би требало предлагати недозвољене доказе.¹⁰⁷ Израз недозвољени докази не познаје Законик о кривичном поступку, већ у чл. 18. говори о доказима на којима се не може заснивати судска одлука. То су докази који сами по себи или по начину прибављања супротни Уставу или потврђеним међународним уговорима или су овим законом или другим законом изричито забрањени и на којима се не могу заснивати судске одлуке. Досадашња судска пракса као типичне примере доказа на којима се не може заснивати пресуда узима: вештачење које није одређено наредбом суда већ је суду доставио бранилац окривљеног; фотокопија лекарског уверења без факсимила лекара, коју је суду доставила оштећена; исказ припадника полиције о обавештењима која му је дао осумњичени током саслушања; читање записника инспекцијског органа у којем је садржан исказ грађанина; читање писмене изјаве и увид у видео снимак изјаве сведока недоступног суду коју је прибавио окривљени; фотографије начињене у преткривичном поступку на којима окривљени показује киоск из кога је крађом одузео ствари;¹⁰⁸ претресање стана или лица без присуства два пунолетна грађанина као сведока – члан 79. став 3. ЗКП;

¹⁰⁴ Постоје и друге дефиниције посредних доказа. Понекад се посредни докази означавају као саставни докази који се добијају из основа подозрења или индиција. (Види: Б. Марковић, *О доказима у кривичном поступку*, Београд, 1921, 275).

¹⁰⁵ М. С. Строгович, *Кривични судски поступак*, Београд, 1948, 131.

¹⁰⁶ Милан Шкулић, *Кривичнопроцесно право, општи део*, Београд, 2006, 212.

¹⁰⁷ Сретко Јанковић, *Недозвољени докази у судској пракси*, у Билтену судске праксе Врховног суда Србије, бр. 3, Београд, 2007, 217.

¹⁰⁸ У судској пракси наилазимо и на став према којем ако је окривљени фотографисан поред објекта из којег је одузео ствари и учинио кривично дело *Крађа*, али на фотографијама „ништа не показује“, тада се те фотографије могу користити као доказ. (Види: Пресуда Врховног суда Србије, Кж 510/01 од 27. децембра 2001. године, у електронској бази података „Интермекс“).

исказ окривљеног у којем се изјашњава о изјави датој у полицији иако је белешка у којој се налази изјава издвојена из списка, као и извођење свих других доказа који се по Закону издвајају из списка.

Када су испуњени законски услови предлажу се и мере безбедности и одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, опозивање условне осуде, заштитни надзор, предлог за изрицање новчане казне као споредне казне и слично.

Образложење у којем ће се према резултатима истраге описати стање ствари, навести докази којима се одлучне чињенице утврђују, изнети одбрана окривљеног и становишће тужилаца о наводима одбране.

Одредбе ЗКП о образложењу оптужнице односе се на оптужницу после сprovedене истраге.

Образложење оптужнице морало би да пружи разлоге о основаности оптужбе. Од сложености предмета, стања доказа и одбране окривљеног зависи да ли ће образложење бити краће или дуже, али у сваком случају требало би да буде дато на конкретан и сажет начин.

У образложење се износи стање ствари према резултатима истраге, а то значи шири опис догађаја због којих се оптужница подиже. Затим се конкретно износе докази којима се утврђују одлучне чињенице. Садржина доказа се износи у мери у којој је то потребно да би се показало које одлучне чињенице се утврђују појединим од предложених доказа. То једнако важи за објективне чињенице које улазе у биће кривичног дела и за субјективне чињенице којима се изражава кривица као субјективна страна кривичног дела (одређени облик умишљаја, намера, посебан мотив итд.). При том, јавни тужилац изводи конкретне закључке о постојању субјективних чињеница.

Код противречних доказа јавни тужилац ће изнети разлоге зашто одређене доказе сматра неверодостојним и непоузданим.

Посебан осврт јавни тужилац ће учинити на одбрану окривљеног. Приликом изношења свог становишта о одбрани окривљеног јавни тужилац ће одређено и конкретно указати на доказе којима се та одбрана оспорава, било да се она састоји у порицању учешћа у извршењу кривичног дела или у истицању чињеница које искључују постојање кривичног дела или делу дају блажи вид. Евантуалну одбрану окривљеног да дело које је предмет оптужбе нема обележја кривичног дела, јавни тужилац ће оспорити одговарајућим правним разлозима. Ако окривљени у целости признаје извршење кривичног дела, образложење оптужнице може бити краће и сумарније, али и у том случају пре констатације о таквој одбрани окривљеног, треба укратко изнети стање ствари и указати на доказе којима се одлучне чињенице утврђују. Ако је окривљени користио право да не исказује, то ће се само констатовати у образложењу оптужнице.

Јавни тужилац закључно износи став о постојању чињеница изнетих у оптужници које се предложеним доказима утврђују и о постојању кривич-

ног дела које се окривљеном ставља на терет, што оптужницу чини оправданом и на закону основаном.

У ЗКП није посебно прописано шта би требало да садржи образложење нейосредне оптужнице. Лоично је да образложење покаже основаност нейосредне оптужнице као иако, иј. да прикуљени подаци који се односе на кривично дело и учиниоца пружају довољно основа за подизање оптужнице. Затим, украјко треба навести чињенице које произлазе из доказа и навести доказе који су прикуљени, као што су: записник о увиђању, појврда о привремено одузетим предметима, записник о препису сјана или лица итд. Ако је окривљени саслушан, треба се осврнути на његову одбрану.

У члану 266. став 2. ЗКП предвиђено је да уколико се окривљени налази на слободи, може се предложити одређивање притвора или пуштање на слободу ако се налази у притвору. Ако је окривљени у притвору и тужилац сматра да у притвору треба да остане, у оптужници ставља предлој да се притвор продужи.

Једном оптужницом може бити обухваћено више окривљених или више кривичних дела, под условом да се може водити јединствени поступак и донети једна пресуда (члан 266. став 3. ЗКП).

Оптужница може обухватити и кривично дело за које се суди по скраћеном поступку. Међу предлозима у оптужници под одређеним условима може се наћи предлој за примену скраћеног поступка (предлој тужиоца, присијанак окривљеног и одобрење председника суда). Уколико је присијанак дао, оптужница се има сматрати оптужним предлојом иако се ради о делима са прописаном казном до пет година притвора.

Контрола оптужнице

Оптужница се доставља надлежном суду и то, као што је речено, по један примерак за сваког окривљеног и сваког браниоца и један примерак за суд.¹⁰⁹

Након пријема оптужнице, председник већа може тужиоцу вратити оптужницу ако оптужница није прописно састављена, значи због формалних недостатака у састављању оптужнице. Ако ову норму тумачимо методом *argumentum a contrario* председник већа не може вратити оптужницу због других недостатака, на пример, јер је правна квалификација погрешна, образложење необјективно и слично.

Рок јавном тужиоцу за исправку враћене оптужнице је три дана. То је инструктивни рок, што значи да подношење оптужнице после истека рока не производи процесне последице. Уколико тужилац не врати оптужницу

¹⁰⁹ Тужилац је овлашћен да у стадијуму оптужења повуче ранију и поднесе нову оптужницу, под условом да ранија оптужница није ступила на правну снагу. (Види: Ђорђе Лазин, Станко Бејатовић, *Практикум за кривичнопроцесно право*, Београд, 1988, 279–280).

суду, сматра се да оптужница није ни поднета. У вези са овом ситуацијом поставља се питање који је то период после којег се сматра да оптужница није поднета, посебно када се има у виду претходна констатација да рок од три дана није преклузивне природе и не повлачи за собом процесне последице? Осим тога, уколико не подигне оптужницу тужилац мора донети неку другу одлуку, предложити допуну истраге или изјавити да одустаје од гоњења.

Важан вид контроле оптужнице врши се иницијативом окривљеног, и то изјављивањем приговора на оптужницу. Рок за изјављивање приговора је осам дана од дана достављања. Окривљени се може одрећи права на приговор. Осим окривљеног и његов бранилац има право на приговор уз једно ограничење да га не може изјавити противно вољи браћеника (члан 271. ЗКП).

Окривљени би у приговору требало да назначи у чему се састоје недостаци оптужнице или због чега оптужницу сматра неоснованом. У приговору на оптужницу окривљени може да захтева да ванрасправно веће донесе одлуку да се изврши боље разјашњење ствари кроз допуну истраге, да се према стању ствари у оптужници утврди да нема места оптужби и главном претресу због разлога из члана 274. ЗКП, да се утврди да суд није стварно и месно надлежан, као и да се издвоје обавештења и записници који се по одредбама ЗКП морају издвојити.

Одлуке суда по приговору

Уколико је приговор неблагоприятан или изјављен од неовлашћеног лица председник већа ће такав приговор *одбацивши решењем*. Против овог решења жалба није дозвољена (члан 273. ЗКП).

Приговор који не буде одбачен, доставиће се већу из члана 24. став 6. ЗКП које о приговору одлучује у седници.

Веће из члана 24. став 6. ЗКП може оптужницу да врати тужиоцу ради отклањања запажених недостатака, или да се допуном истраге боље разјасне одређене околности, остављајући тужиоцу рок од три дана. У том року, тужилац је дужан да поднесе исправљену оптужницу, или да предложи допуну истраге, или стави захтев за спровођење истраге. Ако тужилац пропусти овај рок, дужан је да о разлозима пропуштања обавести вишег тужиоца.

Разматрањем приговара, веће може утврдити да је за конкретно дело надлежан други суд, па ће се из тих разлога огласити *ненадлежним* и упутити предмет надлежном суду. Против овог решења, тужилац може изјавити посебну жалбу.

Решавајући о приговору против оптужнице, веће може одлучити да нема места оптужби и да се *кривични поступак обуставља* у случајевима када установи:

- 1) да дело које је предмет оптужбе није кривично дело;
- 2) да постоје околности које искључују кривичну одговорност;
- 3) да је наступила застарелост, да је дело обухваћено амнестијом, помиловањем, или да постоје околности које трајно искључују кривично гоњење (пресуђена ствар, међународно правни имунитет итд.);
- 4) да нема довољно доказа да је окривљени основано сумњив за дело које је предмет оптужбе¹¹⁰ (члан 274. ЗКП).

Међутим, важно је назначити да довољности или одсућности основане сумње не могу ценити на основу нових доказа предложених од стране окривљеног у приговору, већ смо на основу доказа које је тужилац понудио уз свој оптужни акт. Против решења да нема места оптужби против окривљеног због тога што нема довољно доказа да је основано сумњив да је извршио кривично дело које је предмет оптужнице, могу се жалити и тужилац и оштећени. Ако је жалбу изјавио само оштећени и она буде усвојена, сматра се да је изјављивањем жалбе преузео гоњење.

На основу члана 274. став 2. ЗКП, веће може одбацили оптужницу ако установи да нема овлашћеног тужиоца, да је изостао потребни предлог или одобрење за кривично гоњење, или да постоје друге околности које привремено спречавају гоњење.

Уколико веће не донесе решење по којем усваја приговор по једном од наведених основа, *веће ће одбити приговор као неоснован.*

Међутим, поред испитивања законитости и оправданости оптужнице на иницијативу окривљеног ЗКП предвиђа могућност да ово испитивање затражи и председник већа, када није поднет приговор или је приговор одбачен. Испитивање се може тражити из свих разлога из којих се може тражити испитивање по приговору. Одлуке већа из члана 24. став 6. ЗКП у овом случају су исте као по приговору, као и права на жалбу. Овај захтев председник већа може поставити у року од 30 дана од дана пријема оптужнице, али не и после одређивања главног претреса.

Ступање оптужнице на правну снагу

Тренутак ступања на снагу оптужнице зависи, пре свега, од тога да ли је изјављен приговор. Уколико је приговор изјављен, оптужница ступа на снагу када је приговор одбијен. Ако нема приговора или је приговор одбачен, оптужница ступа на правну снагу када се веће у седници, а поводом захтева председника већа да се испита оптужница, сложи са оптужницом,

¹¹⁰ Решавајући о приговору против оптужнице, веће из члана 24. став 6. ЗКП није овлашћено да се упушта у оцену спорних чињеница јер је за такву оцену надлежно судеће веће у контрадикторном поступку након одржавања главног претреса. (Види: Врховни суд Србије, Кж. 502/81 цитирано према *Актуелна судска пракса из кривичног права*, Београд, 1996, 108, приредио судија Бранислав Благојевић).

или ако захтева није било на дан када је председник већа одредио главни претрес¹¹¹ (члан 282. ЗКП).

Оптужни предлог

Оптужни предлог је такође оптужни акт јавног тужиоца, али и оштећеног као тужиоца и њиме се покреће тзв. *скраћени процес*.

Јавни тужилац оптужни предлог може поднети суду на основу саме кривичне пријаве или након спроведених појединих истражних радњи. Оптужни предлог се подноси у потребном броју примерака, што значи по један примерак акта за суд и сваког окривљеног. Законик о кривичном поступку не прописује изричиту обавезу јавном тужиоцу да достави примерак за браниоца окривљеног. У свом поступању јавни тужиоци, по правилу, достављају примерке оптужног предлога и за браниоце што је добра пракса којом се предупредује одуговлачење поступка.

Зависно од тога да ли се оптужни предлог подноси на основу кривичне пријаве или након предузетих истражних радњи, тражи се и различит ниво сумње да би оптужни предлог ступио на правну снагу. Такав закључак произлази из члана 441. ЗКП који предвиђа да судија може оптужни предлог *одбити због недовољности доказа да је окривљени основано сумњив да је извршио кривично дело које је предмет оптужбе само када су прелиминарно спроведене истражне радње*. То истовремено значи да судија не може одбити оптужни предлог који је поднет на основу кривичне пријаве, јер није овлашћен да испитује квантитет приложених доказа, тако да се за ову врсту оптужног предлога не захтева основана сумња поткрепљена доказима.

Јавни тужилац може поднети оптужни предлог позивајући се на *одредбу члана 434. став 2. ЗКП*, када то чини на основу кривичне пријаве или пак на *одредбу члана 435. став 3, у вези са ст. 1. или 2. ЗКП*, када је предлагао да се предузму одређене истражне радње и исте су предузете, или се истражни судија није сложио са предлогом јавног тужиоца. *Трећа могућност* је да након спроведене истраге тужилац закључи да се ради о кривичном делу за које се суди у скраћеном поступку и тада ће на основу списка истраге подићи оптужни предлог.

Специфичност оптужног предлога је и то што према члану 438. ЗКП тужилац нема обавезу да у свом оптужном акту означава законски назив кривичног дела и одредбе кривичног закона које треба применити. Међутим, у пракси тужиоци редовно у својим актима стављају квалификацију кривичног дела.

¹¹¹ Када се после ступања оптужбе на правну снагу појаве околности за чије утврђивање није неопходно одржавање главног претреса а из којих произлази да дело које је предмет оптужбе није кривично дело или постоје околности које искључују гоњење, ванрасправно веће може решењем обуставити поступак. (Види: Правно схватање утврђено на седници Кривичног одељења Врховног суда Србије, одржаној 13. децембра 1995. године).

У погледу осталих обавезних елемената, оптужни предлог је далеко мање захтеван јер према члану 438. ЗКП треба да садржи само име и презиме окривљеног са личним подацима, кратак опис кривичног дела, означање суда пред којим се одржава главни претрес, предлог доказа које треба извести на претресу и предлог да се окривљени огласи кривим и осуди по закону (ово због тога што се главни претрес може држати и без присуства тужиоца). Значи, међу елементима овог оптужног акта немамо образложење.

Јавни тужилац може у оптужном предлогу предложити и одређивање притвора окривљеном, ако се окривљени налази у притвору или се за време спровођења истражних радњи налазио у притвору, назначиће се у оптужном предлогу колико је времена притворен (члан 438. став 2. ЗКП).

У случајевима да јавни тужилац оцени да је главни претрес непотребан, у оптужном предлогу може ставити предлог да се донесе *решење о кажњавању окривљеног без заказивања главне претреса* (члан 438. став 3. и члан 449. ЗКП), под условом да се ради о кривичном делу за које се може изрећи новчана казна као главна казна или казна затвора до три године. Иницијатива тужиоца да се примени ова посебна процесна форма морала би да буде добро промишљена и опрезно донета, јер у овом случају жалба јавног тужиоца на одлуку о кривичној санкцији *није дозвољена*.

Контрола оптужног предлога

За разлику од оптужнице када окривљени има право да изјави приговор и тиме оспорава законитост и основаност оптужнице, лице које је оптужним предлогом стављено под оптужбу не може изјавити приговор на ову врсту оптужног акта. Ипак, и ова врста оптужног акта тужиоца подлеже контроли од стране суда.

Наиме, сходно члану 439. ЗКП, поступајући судија када прими оптужни предлог, испитаће га како у погледу уредности тако и у погледу постојања процесних и материјалних претпоставки за вођење поступка.

Пре свега, судија ће испитати да ли је његов суд надлежан, да ли треба спровести поједине истражне радње, или их ваља допунити уколико су биле спроведене, као и да ли постоје услови за одбацивање оптужног акта тужиоца.

Одлуке суда у вези са контролом

Судија ће одбити оптужни предлог ако нађе да постоје разлози за обуставу поступка, као код оптужнице (члан 274. став 1. тач. 1–3. ЗКП) да дело које је предмет оптужбе није кривично дело, ако постоје околности које искључују кривичну одговорност, да је наступила застарелост, дело обухваћено амнестијом или помиловањем, или да постоје друге околности које трајно искључују кривично гоњење.

Суд не може одбити оптужни предлог зато што нема довољно доказа да је окривљени основано сумњив за дело које је предмет оптужбе, уколико

нису биле спроведене истражне радње. Ако судија утврди да је за суђење надлежан други суд, огласиће се ненадлежним и по правноснажности решења уступити предмет надлежном суду. Када судија не донесе ниједно претходно решење, доставља оптужни акт окривљеном и одмах заказује главни претрес. Суд је дужан да главни претрес закаже у року од месец дана од дана пријема оптужног предлога (члан 439. став 2. ЗКП).

Поступци за изрицање кривичних санкција без главног претреса

Законик о кривичном поступку у глави XXVII предвидео је посебне поступке за изрицање санкција без главног претреса.

Циљ ових поступака је рационализација поступка што би морало да допринесе и постизању веће ефикасности судова.

Поступак за кажњавање пре главног претреса

Међу могућим поступцима, поменута је ситуација предлагања од стране јавног тужиоца доношења решења о кажњавању, и то када на основу члана 449. ЗКП јавни тужилац у свом оптужном предлогу поднетом за кривично дело за које је у кривичном закону предвиђена могућност изрицања новчане казне као главне казне или казне затвора до три године, предлаже суду да се не одржи главни претрес већ да се донесе решење о кажњавању оптуженог.

Осим стављања предлога у оптужном акту, јавни тужилац има могућност да овај предлог стави у посебном поднеску, а након поднетог оптужног предлога, али најкасније до заказивања главног претреса.

Решење о кажњавању се доставља јавном тужиоцу и окривљеном. Уколико окривљени на донето решење изјави приговор у року од осам дана од дана достављања, судија је дужан да закаже главни претрес по оптужном предлогу.

Поступак за кажњавање и изрицање условне осуде од стране истражног судије

Поступак по овом основу може се применити код кривичних дела за која је прописана новчана казна као главна казна или казна затвора до пет година ако су испуњени услови предвиђени у члану 455. став 1. ЗКП, и то:

- 1) да је окривљени потпуно признао извршење кривичног дела;
- 2) да је признање дато пред истражним судијом, односно органима унутрашњих послова у присуству браниоца, у смислу члана 226. став 9. ЗКП;
- 3) да је дато признање поткрепљено другим доказима прикупљеним у истрази.

Јавни тужилац овај поступак иницира подизањем оптужнице, у року од осам дана након завршене истраге, стављајући у оптужници предлог да се уместо главног претреса закаже посебно јавно рочиште пред истражним судијом на којем ће се након саслушања странака и уз изричити пристанак окривљеног донети пресуда.

Ова процесна форма пружа погодности за окривљеног које се огледају у томе да казна затвора не може бити дужа од једне године, да једине мере могу бити одређене у виду одузимања предмета, забране управљања моторним возилом и одузимања имовинске користи и она најкарактеристичнија погодност је да трошкови поступка падају увек на терет буџета суда.

Уколико против овакве оптужнице окривљени и његов бранилац изјаве приговор, искључује се могућност вођења овог поступка и у том случају наставља се поступак по оптужном акту тужиоца (члан 456. став 1. ЗКП).

Изрицање пресуде од стране истражног судије може уследити и по предлогу окривљеног, у року од осам дана од дана достављања оптужнице ако се с тим сагласе јавни тужилац и истражни судија (члан 456. став 2. ЗКП).

Мере процесне принуде и оптужни акт

Јавни тужилац у свом оптужном акту може предлагати одређивање притвора.

Последње измене ЗКП-а, као што је речено, предвиђају да се одлука о одређивању притвора доноси након саслушања окривљеног (142а ЗКП). Смисао саслушања је да суд утврди да ли постоји основана сумња да је лице учинило кривично дело и да ли постоје посебни основи за одређивање притвора? С обзиром на то да Законик инсистира на посебном саслушању, а да присуство јавног тужиоца овом саслушању није обавезно, логично би било да јавни тужилац образложи свој предлог за одређивање притвора и тако допринесе доношењу правилне одлуке.

Међутим, осим ове мере тужилац може предлагати и друге мере којима се обезбеђује несметано вођење кривичног поступак (на пример, јемство).

Тако тужилац може предложити да се окривљеном од стране суда **забрани напуштање боравишта**, уколико постоје околности које указују да би окривљени могао да побегне, да би могао да се сакрије, да оде у непознато место или иностранство.

Поред ове мере може се предложити и да му се забрани посећивање одређених места или састајање са одређеним лицима, да се јавља повремено одређеном државном органу или да му се привремено одузме путна исправа или возачка дозвола.

Законодавац није искључио могућност да тужилац као активна странка, током главног претреса, предлаже суду и издавање наредбе о довођењу, иако је ово углавном мера коју би суд морао да користи у случајевима да се уредно позвани окривљени не одазива позиву, а своје изостанке не оправдава или ако се није могло извршити уредно достављање позива, а из околности очигледно произлази да окривљени избегава пријем позива.

НЕПОСРЕДНА ОПТУЖНИЦА
(члан 244. став 6. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____

На основу члана 46. став 2. тачка 3. ЗКП и члана 244. став 6. ЗКП, подижем

ОПТУЖНИЦУ

Против:

Окривљеног _____
(име и презиме, надимак, име оца и мајке, рођење, датум рођења)

_____ (место рођења, матични број, број личне карте, издате од или број путне исправе, издате од)

_____ (пребивалиште–боравиште, место, улица, насеље, општина, држављанство, занимање)

_____ (брачно стање, писмен, занимање (школска спрема), да ли је, када и где служио војни рок)

_____ (одликовања и чинови, вођење у војној евиденцији, запослен – назив и седиште привредног друштва)

_____ (улица и број, осуђиваност, притвор или са слободе)

(ДА ЈЕ) ШТО ЈЕ:

(опис дела)

_____, у _____, у _____, у Ул. _____,
(дана) (часова)

**(чиме) тиме је/су извршио/ли, ла: кривично дело из члана _____
(правна квалификација учињеног дела)**

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се пред тим судом као стварно и месно надлежним закаже и одржи главни јавни претрес, на који позвати:

- 1) јавног тужиоца
- 2) окривљеног _____
- 3) сведока-оштећеног _____
- 4) сведока _____
- 5) вештака _____

Да суд у току доказног поступка прочита доказе (набројати) налаз и мишљење вештака, изврши увид (скице лица места, фотодокументација).

Да прочита извештај из КЕ/ПЕ.

Да се према окривљеном изрекне мера безбедности _____ или одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, опозивање условне осуде, заштитни надзор, предлог за изрицање новчане казне као споредне казне и слично.

Да се према окривљеном _____ на основу члана 142. став 2. тач _____ ЗКП одреди/продужи притвор.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Укратко би требало навести чињенице које произлазе из доказа и навести доказе који су прикупљени, као што су: записник о увиђају, потврда о привремено одузетим предметима, записник о претресању стана или лица итд. Ако је окривљени саслушан, треба се осврнути на његову одбрану.

У члану 266. став 2. ЗКП предвиђено је да уколико се окривљени налази на слободи, може се предложити одређивање притвора или пуштање на слободу ако се налази у притвору. Ако је окривљени у притвору и тужилац сматра да у притвору треба да остане, у оптужницу не ставља никакав предлог.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ПРЕДЛОГ ДА СЕ ИСТРАГА НЕ СПРОВОДИ
(члан 46. став 2. тачка 2. и члан 244. став 1. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
истражном судији _____

На основу члана 46. став 2. тачка 2. и члана 244. став 1. ЗКП, подносим

ПРЕДЛОГ ДА СЕ ИСТРАГА НЕ СПРОВОДИ

Против:

Окривљеног _____
(име и презиме, надимак, име оца и мајке, рођење, датум рођења)

_____ (место рођења, матични број, број личне карте, издате од или број путне исправе, издате од)

_____ (пребивалиште–боравиште, место, улица, насеље, општина, држављанство, занимање)

_____ (брачно стање, писмен, занимање (школска спрема), да ли је, када и где служио војни рок)

_____ (одликовања и чинови, вођење у војној евиденцији, запослен – назив и седиште привредног друштва)

_____ (улица и број, осуђиваност, притвор или са слободе)

(ДА ЈЕ) ШТО ЈЕ:

(опис дела)

_____, у _____, у _____, у Ул. _____,
(дана) (часова)

**(чиме) тиме је/су извршио/ли, ла: кривично дело из члана _____
(правна квалификација учињеног дела)**

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се на околности извршења кривичног дела које му се ставља на терет саслуша осумњичени _____ са наведене адресе.

Да се сагласите да се према _____ не спроводи истрага, с обзиром на то да прикупљени подаци који се односе на кривично дело и учињеница пружају довољно основа за подизање оптужнице.

Р а з л о з и

Основана сумња да је _____ извршио кривично дело које му се ставља на терет кривичном пријавом _____ од _____ године, проистиче из прилога поднетих уз кривичну пријаву. С обзиром на то да су уз кривичну пријаву приложени докази и подаци из којих проистиче да је осумњичени основано сумњив да је извршио кривично дело, сматрам да су испуњени процесни услови да се оптужница подигне без спровођења истраге.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ОПТУЖНИЦА
(члан 244. ст. 1–5. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____

На основу члана 46. став 2. тачка 3. ЗКП и члана 244. став 1. ЗКП, подижем

ОПТУЖНИЦУ

Против:

Окривљеног _____
(име и презиме, надимак, име оца и мајке, рођење, датум рођења)

_____ (место рођења, матични број, број личне карте, издате од или број путне исправе, издате од)

_____ (пребавилаште–боравиште, место, улица, насеље, општина, држављанство, занимање)

_____ (брачно стање, писмен, занимање (школска спрема), да ли је, када и где служио војни рок)

_____ (одликовања и чинови, вођење у војној евиденцији, запослен – назив и седиште привредног друштва)

_____ (улица и број, осуђиваност, притвор или са слободе)

(ДА ЈЕ) ШТО ЈЕ:

(опис дела)

_____, у _____, у _____, у Ул. _____,
(дана) (часова)

**(чиме) тиме је/су извршио/ли, ла: кривично дело из члана _____
(правна квалификација учињеног дела)**

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се пред тим судом као стварно и месно надлежним закаже и одржи главни јавни претрес, на који позвати:

- 1) јавног тужиоца
- 2) окривљеног _____
- 3) сведока-оштећеног _____
- 4) сведока _____
- 5) вештака _____

Да суд у току доказног поступка прочита доказе (набројати) налаз и мишљење вештака, изврши увид (скице лица места, фотодокументација).

Да прочита извештај из КЕ/ПЕ.

Да се према окривљеном изрекне мера безбедности _____ или одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, опозивање условне осуде, заштитни надзор, предлог за изрицање новчане казне као споредне казне и слично.

Да се према окривљеном _____ на основу члана 142. став 2. тач. _____ ЗКП одреди/продужи притвор.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Чињенични наводи и правна квалификација дела које се окривљеном ставља на терет произлази из саслушања окривљеног пред истражним судијом и утврђује се на основу предложених доказа _____.

Наиме, окривљени је (кратак опис дела).

Саслушан пред истражним судијом, окривљени _____ (признаје/не признаје/делимично признаје) и својој одбрани наводи.

Кривица окривљеног утврђује се на основу (анализирати доказе).

(Образложити предлог за меру безбедности).

(Уколико се предлаже притвор образложити и разлоге за притвор).

Одбрана окривљеног је _____ (образложити одбрану).

(Оцена постојања кривице и процесних претпоставки за подизање оптужнице).

Образложење је слободна форма, неопходно је само да се опише стање ствари, наведу докази, изнесе одбрана и становиште о постојању кривице и услова за подизање оптужнице.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ОПТУЖНИЦА
(члан 46. став 2. тачка 3. и члан 265. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____

На основу члана 46. став 2. тачка 3. ЗКП и члана 265. став 1. ЗКП, подижем

ОПТУЖНИЦУ

Против:

Окривљеног _____
(име и презиме, надимак, име оца и мајке, рођење, датум рођења)

_____ (место рођења, матични број, број личне карте, издате од или број путне исправе, издате од)

_____ (пребавилаште–боравиште, место, улица, насеље, општина, држављанство, занимање)

_____ (брачно стање, писмен, занимање (школска спрема), да ли је, када и где служио војни рок)

_____ (одликовања и чинови, вођење у војној евиденцији, запослен – назив и седиште привредног друштва)

_____ (улица и број, осуђиваност, притвор или са слободе)

(ДА ЈЕ) ШТО ЈЕ:

(опис дела)

_____, у _____, у _____, у Ул. _____,
(дана) (часова)

**(чиме) тиме је/су извршио/ли, ла: кривично дело из члана _____
(правна квалификација учињеног дела)**

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се пред тим судом као стварно и месно надлежним закаже и одржи главни јавни претрес, на који позвати:

- 1) јавног тужиоца
- 2) окривљеног _____
- 3) сведока-оштећеног _____
- 4) сведока _____
- 5) вештака _____

Да суд у току доказног поступка прочита доказе (набројати) налаз и мишљење вештака, изврши увид (скице лица места, фотодокументација).

Да прочита извештај из КЕ/ПЕ.

Да се према окривљеном изрекне мера безбедности _____ или други предлози као одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, опозивање условне осуде, заштитни надзор, предлог за изрицање новчане казне као споредне казне и сл.

Да се према окривљеном _____ на основу члана 142. став 2. тач. _____ ЗКП одреди/продужи притвор.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Чињенични наводи и правна квалификација дела које се окривљеном ставља на терет произилази из резултата спроведене истраге и утврђује се на основу предложених доказа _____.

Наиме, окривљени је (кратак опис дела).

Кривица окривљеног утврђује се на основу (анализирати доказе).

(Образложити предлог за меру безбедности или други предлог).

(Уколико се предлаже притвор образложити и разлоге за притвор).

(Оцена постојања кривице и процесних претпоставки за подизање оптужнице).

Образложење је слободна форма, неопходно је само да се опише стање ствари, наведу докази, изнесе одбрана и становиште о постојању кривице и услова за подизање оптужнице.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ИЗМЕНА И ПРОШИРЕЊЕ ОПТУЖБЕ
(члан 341. став 3. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____

Враћамо Вам списе предмета К. Бр. _____ против _____ због кривичног дела _____ из члана _____, и у смислу члана 341. став 1. ЗКП, у року од _____ (који одреди судећи судија) подносим измењену/проширену

ОПТУЖНИЦУ¹¹²

Против:

Окривљеног _____
(име и презиме, надимак, име оца и мајке, рођење, датум рођења)

_____ (место рођења, матични број, број личне карте, издате од или број путне исправе, издате од)

_____ (пребавилаште—боравиште, место, улица, насеље, општина, држављанство, занимање)

_____ (брачно стање, писмен, занимање (школска спрема), да ли је, када и где служио војни рок)

_____ (одликовања и чинови, вођење у војној евиденцији, запослен – назив и седиште привредног друштва)

_____ (улица и број, осуђиваност, притвор или са слободе)

¹¹² Члан 341. став 1. ЗКП говори о измени и проширењу оптужнице, премда назив одељка гласи „измена и проширење оптужбе“. Из назива одељка произлази да овај члан може да се односи и на друге оптужне акте тужилаштва, односно и на оптужне предлоге.

(ДА ЈЕ) ШТО ЈЕ:

(опис дела)

_____, у _____, у _____, у Ул. _____,
(дана) (часова)

**(чиме) тиме је/су извршио/ли, ла: кривично дело из члана _____
(правна квалификација учињеног дела)**

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се пред тим судом као стварно и месно надлежним закаже и одржи главни јавни претрес, на који позвати:

- 1) јавног тужиоца
- 2) окривљеног _____
- 3) сведока-оштећеног _____
- 4) сведока _____
- 5) вештака _____

Да суд у току доказног поступка прочита писмене доказе (набројати) налаз и мишљење вештака, изврши увид (скице лица места, фотодокументација). (Навести само оно што се односи на измењену односно проширену оптужницу)

Да прочита извештај из КЕ/ПЕ.

Да се према окривљеном изрекне мера безбедности _____ или други предлози као одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, опозивање условне осуде, заштитни надзор, предлог за изрицање новчане казне као споредне казне и сл.

Да се према окривљеном _____ на основу члана 142. став 2. тач. _____ ЗКП одреди/продужи притвор.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Чињенични наводи и правна квалификација дела које се окривљеном ставља на терет произилази из резултата спроведене истраге и утврђује се на основу предложених доказа _____ (образложити доказе и нове чињенице изнете на главном претресу који се односе на измењену односно проширену оптужницу).

Наиме, окривљени је (кратак опис дела).

Кривица окривљеног утврђује се на основу (анализирати доказе). (Образложити предлог за меру безбедности или други предлог).

(Уколико се предлаже притвор образложити и разлоге за притвор).

(Оцена постојања кривице и процесних претпоставки за подизање оптужнице).

Образложење је слободна форма, неопходно је само да се опише стање ствари, наведу докази, изнесе одбрана и становиште о постојању кривице и услова за подизање оптужнице.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ОПТУЖНИЦА
(члан 455. ЗКП)¹¹³

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
истражном судији _____

На основу члана 46. став 2. тачка 3. и члана 455. став 1. ЗКП, подижем

ОПТУЖНИЦУ

Против:

Окривљеног _____
(име и презиме, надимак, име оца и мајке, рођење, датум рођења)

_____ (место рођења, матични број, број личне карте, издате од или број путне исправе, издате од)

_____ (пребивалаште–боравиште, место, улица, насеље, општина, држављанство, занимање)

_____ (брачно стање, писмен, занимање (школска спрема), да ли је, када и где служио војни рок)

_____ (одликовања и чинови, вођење у војној евиденцији, запослен – назив и седиште привредног друштва)

_____ (улица и број, осуђиваност, притвор или са слободе)

¹¹³ Рок за подизање ове оптужнице је одмах по завршетку истраге, а најкасније у року од осам дана – на основу признања окривљеног и за кривична дела за која је прописана новчана казна као главна или казна затвора до пет година.

(ДА ЈЕ) ШТО ЈЕ:

(опис дела)

_____, у _____, у _____, у Ул. _____,
(дана) (часова)

**(чиме) тиме је/су извршио/ли, ла: кривично дело из члана _____
(правна квалификација учињеног дела)**

ПРЕДЛАЖЕМ

Да истражни судија закаже јавно рочиште, на које позвати:

1) јавног тужиоца _____

2) окривљеног _____ Да суд у току доказног поступка прочита доказе (набројати) налаз и мишљење вештака, изврши увид (скице лица места, фотодокументација) и прочита изјаву оштећеног и сведока саслушаних у току истраге.

Да прочита извештај из КЕ/ПЕ.

Да се према окривљеном изрекне мера безбедности _____ или други предлози као одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, поштравање, опозивање условне осуде, заштитни надзор, предлог за изрицање новчане казне као споредне казне и слично.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Чињенични наводи и правна квалификација дела које се окривљеном ставља на терет произилази из резултата спроведене истраге и утврђује се на основу предложених доказа _____

Наиме, окривљени је (кратак опис дела).

Саслушан пред истражним судијом окривљени признаје извршење дела које му се ставља на терет онако као је описано у изреци оптужнице и наводи _____

Кривица окривљеног утврђује се на основу (анализирати доказе).

Како окривљени признаје извршење дела, а његово признање је поткрепљено и другим доказима прикупљеним у истрази, и како је за наведено кривично дело прописана новчана казна (или казна затвора до пет година) то су испуњени услови за одржавање јавног рочишта у смислу члана 455. ЗКП.

(Образложити предлог за меру безбедности или други предлог).¹¹⁴

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

¹¹⁴ Ова оптужница се може подићи и ако су испуњени услови из члана 226. став 9. ЗКП, пресуда се може донети само уз изричит пристанак окривљеног. Судска одлука се може побијати жалбом – члан 367. тач. 1, 2. и 4. ЗКП (не може због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања).

ОПТУЖНИ ПРЕДЛОГ
(члан 434. став 2. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____

На основу члана 46. став 2. тачка 3. и члана 434. став 2. ЗКП, подносим/подижем

ОПТУЖНИ ПРЕДЛОГ

Против:

Окривљеног _____
(име и презиме, надимак, име оца и мајке, рођење, датум рођења)

_____ (место рођења, матични број, број личне карте, издате од или број путне исправе, издате од)

_____ (пребавилаште–боравиште, место, улица, насеље, општина, држављанство, занимање)

_____ (брачно стање, писмен, занимање (школска спрема), да ли је, када и где служио војни рок)

_____ (одликовања и чинови, вођење у војној евиденцији, запослен – назив и седиште привредног друштва)

_____ (улица и број, осуђиваност, притвор или са слободе)

(ДА ЈЕ) ШТО ЈЕ:

(опис дела)

_____, у _____, у _____, у Ул. _____,
(дана) (часова)

**(чиме) тиме је/су извршио/ли, ла: кривично дело из члана _____
(правна квалификација учињеног дела)**

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се пред тим судом као стварно и месно надлежним закаже и одржи главни јавни претрес на који позвати:

- 1) јавног тужиоца
- 2) окривљеног _____
- 3) сведока-оштећеног _____
- 4) сведока _____
- 5) вештака _____

Да суд у току доказног поступка прочита доказе (набројати) налаз и мишљење вештака, изврши увид (скице лица места, фотодокументација).

Да прочита извештај из КЕ/ПЕ.

Да се према окривљеном изрекне мера безбедности _____ или други предлози као одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, опозивање условне осуде, заштитни надзор, предлог за изрицање новчане казне као споредне казне и слично.

Да се према окривљеном _____ на основу члана 436. став 1. тач. _____ ЗКП одреди/продужи притвор.

Да суд након одржаног главног претреса и изведених доказа окривљеног _____ огласи кривим и осуди на казну по закону.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ОПТУЖНИ ПРЕДЛОГ
(члан 435. став 3. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ **СУДУ У** _____

На основу члана 46. став 2. тачка 3. и члана 435. став 3. ЗКП, подносим/подижем

ОПТУЖНИ ПРЕДЛОГ

Против:

Окривљеног _____
(име и презиме, надимак, име оца и мајке, рођење, датум рођења)

_____ (место рођења, матични број, број личне карте, издате од или број путне исправе, издате од)

_____ (пребавилаште–боравиште, место, улица, насеље, општина, држављанство, занимање)

_____ (брачно стање, писмен, занимање (школска спрема), да ли је, када и где служио војни рок)

_____ (одликовања и чинови, вођење у војној евиденцији, запослен – назив и седиште привредног друштва)

_____ (улица и број, осуђиваност, притвор или са слободе)

(ДА ЈЕ) ШТО ЈЕ:

(опис дела)

_____, у _____, у _____, у Ул. _____,
(дана) (часова)

**(чиме) тиме је/су извршио/ли, ла: кривично дело из члана _____
(правна квалификација учињеног дела)**

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се пред тим судом као стварно и месно надлежним закаже и одржи главни јавни претрес на који позвати:

- 1) јавног тужиоца
- 2) окривљеног _____
- 3) сведока-оштећеног _____
- 4) сведока _____
- 5) вештака _____

Да суд у току доказног поступка прочита писмене доказе (набројати) налаз и мишљење вештака, изврши увид (скице лица места, фотодокументација).

Да прочита извештај из КЕ/ПЕ.

Да се према окривљеном изрекне мера безбедности _____ или други предлози као одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, опозивање условне осуде, заштитни надзор, предлог за изрицање новчане казне као споредне казне и сл.

Да се према окривљеном _____ на основу члана 436. став 1. тач. _____ ЗКП одреди/продужи притвор.

Да суд након одржаног главног претреса и изведених доказа окривљеног _____ огласи кривим и осуди на казну по закону.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ОПТУЖНИ ПРЕДЛОГ
(члан 449. ст. 1. и 2. ЗКП)¹¹⁵

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____

На основу члана 46. став 2. тачка 3. и члана 449. ст. 1. и 2. и члана 438. став 3. ЗКП, подносим

ОПТУЖНИ ПРЕДЛОГ

Против:

Окривљеног _____
(име и презиме, надимак, име оца и мајке, рођење, датум рођења)

(место рођења, матични број, број личне карте, издате од или број путне исправе, издате од)

(пребивалиште–боравиште, место, улица, насеље, општина, држављанство, занимање)

(брачно стање, писмен, занимање (школска спрема), да ли је, када и где служио војни рок)

(одликовања и чинови, вођење у војној евиденцији, запослен – назив и седиште привредног друштва)

(улица и број, осуђиваност, притвор или са слободе)

¹¹⁵ Законик о кривичном поступку говори о томе да се ова процесна форма може употребити у случајевима да се може изрећи казна затвора до три године. Језички тумачећи ову норму долазимо до закључка да се кажњавање пре главног претреса може предложити и за кривична дела за која се ублажавањем казне може изрећи казна до три године, а то значи да би ова процесна форма могла да се примени и за најтежа кривична дела. Мишљења смо да је у питању грешка законописца и да се у ствари овај институт односи на кривична дела за која је прописана, а не за која се може изрећи казна затвора до три године.

(ДА ЈЕ) ШТО ЈЕ:

(опис дела)

_____, у _____, у _____, у Ул. _____,
(дана) (часова)

**(чиме) тиме је/су извршио/ли, ла: кривично дело из члана _____
(правна квалификација учињеног дела)**

ПРЕДЛАЖЕМ

Да _____ суд као стварно и месно надлежни суд, без заказивања главног претреса донесе:

РЕШЕЊЕ О КАЖЊАВАЊУ

Окривљеног _____, за кривично дело _____ из чл. _____, јер прикупљени докази пружају довољно основа да се према окривљеном саобразно члану 450. став 2. ЗКП изрекне новчана казна.

Ако суди сматра да **нису испуњене претпоставке** за доношење решења о кажњавању или **окривљени поднесе приговор**, предлажем да се одржи усмени главни претрес на који позовите:

1. Јавног тужиоца _____.
2. Осумњиченог _____ преко означене адресе.
3. Током главног претреса извршите _____.

Да се изрекне мера безбедности или други предлози као одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, опозивање условне осуде, заштитни надзор, предлог за изрицање новчане казне као споредне казне и слично.

Након одржаног усменог главног јавног претреса и изведених доказа предлажем да суд _____ огласи кривим за кривично дело _____ и осуди га на казну по закону.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

*На основу члана 13. Закона о јавном тужилаштву
Републике Србије, издајем*

ОБАВЕЗНО УПУТСТВО **о примени и закључењу Споразума о признању кривице**

ради постизања законитости и једнообразности у поступању свих јавних тужилаца, односно заменика јавних тужилаца (у даљем тексту: јавни тужилац).

Споразум о признању кривице (у даљем тексту: Споразум) предвиђен је одредбом члана 282-а Законика о кривичном поступку („Службени гласник РС“, број 72 од 3. 9. 2009. године). Поступак за закључивање Споразума обухвата следеће фазе: предлагање, преговарање, закључење Споразума и поступак пред надлежним судом (судска оцена Споразума).

Приликом предлагања, преговарања као и закључења Споразума поступање јавног тужиоца заснива се на следећим принципима (начелима): праведности, отворености, прецизности, одсуству дискриминације, заштити интереса оштећеног као и заштити јавног интереса у делотворној и доследној примени кривичног права.

I. Предлагање:

– Овлашћени субјекти за предлагање и преговарање о закључењу Споразума су јавни тужилац, окривљени¹¹⁶ и његов изабрани или постављени бранилац, а закључење Споразума у смислу одредаба из главе XX-а Законика о кривичном поступку могуће је само између јавног тужиоца и окривљеног.

– Предлог се подноси у писаној форми и може да садржи само понуду упућену другој странци за закључење Споразума, а могу се изнети и одговарајући услови за закључење Споразума.

– Предлог нема никакво правно дејство, јер подносилац предлога може од њега одустати или га изменити пре започињања или током преговарања.

– Јавни тужилац упућује предлог окривљеном и његовом браниоцу ради изјашњавања о предлогу за закључење Споразума. Пре него што упути

¹¹⁶ Законодавац у глави XX-а под називом „Споразум о признању кривице“ користи термин окривљени, иако члан 221. став 1. тачка 5. ЗКП израз „окривљени“ предвиђа као општи назив за окривљеног, оптуженог и осуђеног, а не и за осумњиченог (тачка 1. овог члана).

предлог окривљеном и његовом браниоцу, односно иницира поступак за закључење Споразума, јавни тужилац је дужан да са пуном савешћу и одговорношћу анализира кривичну пријаву или оптужницу/оптужни предлог, зависно од фазе преговарања, и преиспита могућност примене Споразума у конкретном случају. У том циљу, јавни тужилац је дужан да прибави извештај из Казнене и Прекршајне евиденције за окривљеног, као и податке из Централне евиденције Републичког јавног тужилаштва о примени начела опортунитета, односно чл. 236. и 237. Законика о кривичном поступку.

– Сви предлози као и закључени споразуми о признању кривице евидентирају се у посебном уписнику јавног тужилаштва под ознаком „СК“.

II. Преговарање:

– Споразум између тужиоца и окривљеног могућ је у случајевима када се поступак води за једно кривично дело или кривична дела у стицају за која је прописана казна затвора до 12 година.

– Споразум мора бити сачињен у писаној форми и подноси се председнику ванрасправног већа из члана 24. став 6. Законика о кривичном поступку ако оптужница/оптужни предлог још није поднесен, односно председнику расправног већа, након подношења оптужнице/оптужног предлога, најкасније до завршетка првог рочишта за одржавање главног претреса. То значи да је разматрање Споразума могуће пре подношења оптужнице/оптужног предлога, али исто тако и након поднетог оптужног акта, а с обзиром на фазу поступка, одређена је и надлежност суда. Окривљени и његов бранилац могу се у приговору против оптужнице позвати на закључени Споразум.

Садржина Споразума је прописана у закону. Наиме, одредба чл. 282-б Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку утврђује

Обавезне елементе Споразума:

1. признање окривљеног;
2. кривичну санкцију, односно кривичне санкције;
3. трошкове кривичног поступка;
4. одрицање права на жалбу против одлуке суда донесене на основу Споразума о признању кривице.

Факултативне елементе Споразума:

1. одустанак јавног тужиоца од кривичног гоњења за кривично/а дело/а које/а није/нису обухваћена Споразумом о признању кривице;
2. пристанак окривљеног на испуњење једне или више обавеза из члана 236. став 1. ЗКП;
3. установљавање обавезе окривљеног да врати имовинску корист стечену извршењем кривичног дела, односно да врати предмет кривичног дела.

1. Признање окривљеног

Признање окривљеног мора бити потпуно и односи се како на комплетан чињенични опис догађаја из кога произлазе елементи бића кривичног дела, односно кривичних дела, тако и на правну квалификацију, противправност дела и кривицу окривљеног. Признање не може бити делимично, условљено или непотпуно, већ мора бити аргументовано и да у склопу са осталим доказима омогућава потпуно и правилно утврђивање чињеничног стања. Јавни тужилац узима признање окривљеног на записник у коме ће окривљени детаљно описати своју улогу у извршењу кривичног дела, од евентуалних припремних радњи и средстава која је користио за извршење кривичног дела, односно кривичних дела, до побуда, мотива, те понашања окривљеног након извршења дела. У записнику се констатује да је окривљени признање дао добровољно, без принуде и притисака, а потписују га окривљени и његов бранилац ако га има и ако је присутан током давања признања, и овај записник је саставни део Споразума. Оваква изјава ће се узети од окривљеног не само за кривично дело, односно кривична дела која су предмет Споразума, него и за она кривична дела где ће, ради опроста окривљеном у замену за признање, јавни тужилац преузети обавезу да одустане од гоњења. То је битно ради заштите права окривљеног и истицања приговора пресуђене ствари за кривична дела која нису обухваћена Споразумом у односу на која суд доноси пресуду којом се оптужба одбија. Ово представља један нови случај поступања јавног тужиоца по начелу опортунитета кривичног гоњења, јер је и овде реч о процени заснованој на принципу целисходности.

2. Кривична санкција, односно кривичне санкције

– Битан елемент Споразума представља сагласност окривљеног и тужиоца о висини казне и о другим кривичним санкцијама које ће окривљеном бити изречене. Приликом преговарања о висини казне и другим кривичним санкцијама, јавни тужилац мора водити рачуна о правилима материјалног кривичног права у односу на одмеравање казне из члана 54. КЗ, правилима о законским границама ублажавања казне из члана 57. КЗ, као и о условима за изрицање условне осуде и других кривичних санкција. Све околности из члана 54. КЗ, односно члана 56. КЗ, као и оне на основу којих се врши ослобађање од казне (члан 58. КЗ), морају се утврђивати посебно када су у питању нарочито олакшавајуће околности које оправдавају примену института ублажавања казне (с тим у вези јавни тужилац треба да се придржава става израженог у жалбама изјављеним против првостепених пресуда због неоправдане и неосноване примене одредбе члана 56. КЗ).

Поред врсте кривичног дела и прописане казне за кривично дело, која је предмет преговарања Споразума, јавни тужилац мора имати у виду и следе-

ће околности: ранији живот окривљеног, његову осуђиваност, односно повратништво, понашање после извршеног дела, степен кривице, побуде, мотиве, здравствено стање, породично стање, имовинско стање и сл. Јавни тужилац је дужан да прибави податке о наведеним околностима, а чињенице у вези са овим околностима потребно је, по правилу, знати пре отпочињања поступка преговарања о Споразуму и њима се руководити током преговарања и закључивања Споразума о признању кривице. Тако, на пример, када је у питању сагласност о новчаној казни, било у дневним износима или у одређеном износу, као и код имовинскоправног захтева, потребно је да јавни тужилац, поред података о редовним приходима, прибави и податке од Пореске управе за окривљеног (евиденција о имовини физичких лица).

Правилним тумачењем одредаба о Споразуму о признању кривице произлази да се јавни тужилац и окривљени у Споразуму морају сагласити о тачној висини казне, односно врсти кривичне санкције и, по правилу, јавни тужилац и окривљени могу се сагласити о изрицању казне окривљеном која не може бити испод законског минимума за кривично дело које се окривљеном ставља на терет. Изузетно је могућа блажа казна, и то када је очигледно оправдано значајем признања окривљеног за разјашњење кривичног дела за које се терети, чије би доказивање без таквог признања било немогуће или знатно отежано, односно за спречавање, откривање или доказивање других кривичних дела, као и због постојања нарочито олакшавајућих околности из члана 54. став 2. КЗ. Ублажавање казне по основу постојања нарочито олакшавајућих околности није могуће и уколико се утврди постојање таквих околности, ако истовремено постоји и нека од отежавајућих околности, посебно ранија осуђиваност окривљеног.

Јавни тужилац је дужан да сачини службену белешку о околностима из члана 54. КЗ, које је ценио приликом одређивања врсте и висине кривичне санкције у конкретном случају, као и у случају примене института ублажавања казне (чл. 56. и 57. КЗ).

Приликом преговарања о висини казне и другим кривичним санкцијама, јавни тужилац мора имати у виду казнену политику надлежног суда у односу на кривично дело поводом којег се води поступак преговарања о признању кривице и закључивању Споразума. У циљу утврђивања чињеница о казненој политици надлежног суда, јавна тужилаштва су дужна да сачине анализу правноснажних пресуда за одређени период за сва кривична дела из своје надлежности, имајући у виду нарочито: прописану казну за конкретно кривично дело, изречену казну за конкретно кривично дело по правноснажним пресудама за ту врсту кривичног дела, распон изрицања правноснажно изречених казни за конкретно кривично дело и однос прописаних и изречених казни. Наведена анализа даће тужилаштвима информације о казненој политици надлежног суда на њиховом подручју, те податке о распонима правноснажно изречених казни, односно податке о правнос-

нажно изреченим кривичним санкцијама за конкретна кривична дела поводом којих се преговара о признању кривице. С тим у вези тужилаштва би требало у поступку преговарања да предлажу казне у распонима правноснажно изречених казни, односно да предлажу строже казне уколико сматрају да су изречене казне преблаге, водећи рачуна и о судској пракси другостепених судова на свом подручју у односу на кривична дела за која су казне изрицане у редовној кривичној процедури.

– Закон даје могућност да се приликом преговарања окривљеном одреде обавезе – *мере из члана 236. став 1. ЗКП* у односу на кривична дела која су предмет споразума (да окривљени отклони штетну последицу насталу извршењем кривичног дела или да накнади причињену штету; да плати одређени новчани износ у корист хуманитарне организације, фонда или јавне установе; да обави одређени друштвено користан или хуманитарни рад; да испуни доспеле обавезе издржавања; да се подвргне одвикавању од алкохола или опојних дрога, да се подвргне психосоцијалној терапији; да изврши обавезу установљену правноснажном одлуком суда, односно да поштује ограничење утврђено правноснажном судском одлуком; да положи возачки испит, обави додатну возачку обуку или заврши други одговарајући курс), под условом да је с обзиром на природу обавеза могуће да их окривљени испуни до подношења Споразума суду, односно да до подношења Споразума суду започне са испуњавањем обавеза. Када се окривљени и јавни тужилац сагласе о примени једне од наведених обавеза, односно мера, потребно је да окривљени приложи јавном тужиоцу доказ о испуњењу одређених обавеза (на пример, признаница о уплати доспелих обавеза издржавања или одређеног новчаног износа у корист хуманитарне организације, затим извештај од одређене организације у којој окривљени обавља друштвено корисни рад и сл.). Када су у питању обавезе које се директно односе на оштећеног или подразумевају контакт са њим, потребно је да јавни тужилац путем комуникације са оштећеним проверава понашање окривљеног, о чему треба да сачини посебну службену белешку.

– Код кривичних дела где постоји оштећени, испуњење *имовинској правној захтева* један је од важних разлога да јавни тужилац приступи преговорима о закључењу Споразума. Приликом одлучивања о имовинскоправном захтеву оштећеног потребно је да се јавни тужилац придржава одредаба о имовинскоправном захтеву из чл. 232–243. ЗКП, као и одредаба Закона о облигационим односима у вези са овим институтом. Уколико оштећени није поставио имовинскоправни захтев, он неће ни бити садржан у Споразуму, али тада јавни тужилац може и сам као елеменат Споразума унети обавезу окривљеног да у одређеном року врати имовинску корист стечену извршењем кривичног дела, односно да врати предмет дела. С обзиром на то да оштећени има право жалбе против решења о усвајању Споразума о признању кривице, чиме може довести у питање целокупан претходни на-

пор јавног тужиоца да на тај начин омогући брзо окончање кривичног поступка, пожељно је да јавни тужилац у преговарање укључи и оштећеног. Наиме, јавни тужилац би требало директно да буде мотивисан да у Споразуму на одговарајући начин буду заштићени интереси оштећеног и тиме отклони могућност доношења решења којим суд одбија Споразум о признању кривице. Накнада штете (материјалне или нематеријалне) могућа је у овом поступку, било као досуђивање имовинскоправног захтева или делимично, с тим да се оштећени за вишак упуту на парницу. Као оријентациони показатељ за одређене врсте штете јавни тужилац може користити и табеле осигуравајућих друштава.

3. Трошкови кривичног поступка

– Обавезан елемент Споразума јесу и трошкови кривичног поступка. Наиме, Споразумом се мора решити питање трошкова кривичног поступка, аналогном применом одредбе члана 196. Закона о изменама и допунама Законика о кривичном поступку, којима се регулише питање трошкова у осуђујућој пресуди. Формално, одлуку о трошковима, у складу са чланом 196. Закона, донеће суд када на основу Споразума донесе пресуду којом се окривљени оглашава кривим. Уколико је Споразум закључен и избегнуто дуготрајно вођење кривичног поступка, јавни тужилац може са окривљеним уговорити ослобођење од трошкова кривичног поступка, ако је он слабог имовног стања или из других оправданих разлога.

4. Одрицање права на жалбу против одлуке суда донесене на основу Споразума о признању кривице

Будући да законодавац предвиђа одрицање странака од права на жалбу против одлуке суда донесене на основу Споразума о признању кривице, када је суд у потпуности прихватио Споразум, потребно је да се ова констатација унесе у Споразум. Напомињемо да је јавни тужилац дужан да окривљеном и његовом браниоцу предочи да се одричу жалбе само у односу на одлуку суда која је у целости донесена на основу Споразума о признању кривице. Наиме, уколико суд донесе пресуду којом нису обухваћени сви елементи Споразума (нпр. изрекне казну, али не и договорену меру безбедности), јавни тужилац има право жалбе према општим прописима. Такође, Републички јавни тужилац може да поднесе захтев за заштиту законитости против одлуке суда који није правилно унео све елементе Споразума при доношењу пресуде.

Јавни тужилац одлучује и о предлогу за закључење Споразума окривљеног (или његовог браниоца) који се налази у притвору због извршења кривичног дела, односно кривичних дела у стицају која су предмет Споразума.

Ток преговарања

1. Преговарање између странака о закључењу Споразума обавља се у просторијама јавног тужилаштва.

2. Пре почетка преговарања јавни тужилац је дужан да другу страну поучи да може ангажовати браниоца и да је то пожељно због значаја Споразума; о законским елементима Споразума из члана 282-а Законика о кривичном поступку и његовим предностима; правима из редовног кривичног поступка која губи у случају закључења Споразума; да може одустати од предлога (датог или понуђеног) све до закључења Споразума.

3. О току преговарања води се записник у који се уноси: време почетка, прекидања, одлагања и завршетка преговарања; имена лица која су присутна на преговарању; детаљне изјаве учесника преговарања о свим условима за закључење Споразума (на пример, за окривљеног у односу на обавезне и факултативне услове, за оштећеног у односу на имовинскоправни захтев, повраћај предмета и сл.).

4. Преговарање отпочиње излагањем услова за закључење Споразума од стране предлагача, а потом се друга страна изјашњава о датом предлогу, уз могућност одлагања и предлагања нових услова.

5. Уколико се постигне сагласност о битним елементима Споразума, сачињава се посебан записник о признању кривице окривљеног, који представља саставни део Споразума.

6. Јавни тужилац може позвати и оштећеног који ће дати изјаву на записник о преговарању.

7. Одлагање у фази преговарања, по правилу, може трајати до 15 дана.

8. Записник о преговарању потписују сва присутна лица, са констатацијом да странке немају примедбе.

9. Након постигнуте сагласности странака о свим елементима Споразума и прибављених доказа, приступа се закључењу Споразума о признању кривице.

III. Закључење:

– Закључени Споразум о признању кривице потписују јавни тужилац, окривљени и његов бранилац. Ако је Споразумом одлучено о одштетном захтеву, без обзира што Законик то не наводи, нужно је да Споразум потпише и оштећени и потврди да је у потпуности обештећен по свим основима за испуњење имовинског захтева, као и да је задовољан висином договорене новчане накнаде. Такође, може се унети и клаузула да се оштећени одриче тужбеног захтева по свим основама накнаде штете – имовинског захтева у односу на кривично дело које је предмет споразума или у вези са тим кривичним делом, као и сагласност оштећеног са делимичном накнадом штете и правом да се за већи износ штете води парница или, пак, да

оштећени за остваривање имовинског захтева у целини буде упућен на парницу. Ако ово питање уопште није разматрано, то треба и навести тако што ће се рећи да Споразум не обухвата обавезе окривљеног и не дира у права оштећеног за остварење имовинскоправног захтева.

– Закључен и потписан Споразум о признању кривице јавни тужилац доставља надлежном суду на даље поступање, односно оцену, заједно са записником о преговарању, записником о признању кривице и осталим доказима којима се поткрепљује признање. Уколико суд донесе решење којим се Споразум о признању кривице одбија, признање окривљеног дато у Споразуму не може бити доказ у кривичном поступку, а Споразум и сви списи који су са њим повезани, уништавају се пред судом, о чему се саставља службена белешка.

– Аналогно одредби члана 282в став 10. Законика о кривичном поступку, јавни тужилац уништава записник о признању кривице и остале списе који су са њим повезани, у присуству два сведока, уколико одустане од предлога за закључење Споразума у фази преговарања, односно пре подношења оптужног акта надлежном суду. О разлозима због којих је одустао од предлога за закључење Споразума јавни тужилац сачињава службену белешку, као и о свим другим разлозима интерног карактера (нпр. разлози због којих је одустао од кривичног гоњења за кривична дела која нису обухваћена Споразумом).

Заменик јавног тужиоца је дужан да у фази преговарања, а пре закључења Споразума, предмет достави на увид јавном тужиоцу, односно непосредно вишем јавном тужиоцу ако јавни тужилац закључује Споразум, а у случају одустанка од кривичног гоњења за кривично/а дело/а које/а није/нису обухваћено/а Споразумом о признању кривице обавезно се обавештава и непосредно виши јавни тужилац

*В. Д. РЕПУБЛИЧКОГ ЈАВНОГ
ТУЖИОЦА
Слободан Раговановић*

ПРЕДЛОГ ЗА ЗАКЉУЧЕЊЕ СПОРАЗУМА О ПРИЗНАЊУ КРИВИЦЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

ОКРИВЉЕНИ¹¹⁷ _____

и/или

АДВОКАТ _____¹¹⁸

ул. _____

Сходно члану 282а став 1. Законика о кривичном поступку предлажем да дана _____ у _____ приступите у просторије _____ јавног тужилаштва у _____, улица _____, кабинет број _____ и да се јавите јавном тужиоцу/заменику јавног тужиоца _____ ради испитивања услова о евентуалном закључењу Споразума о признању кривице (са вашим адвокатом/брањеником _____)¹¹⁹ у вези са кривичним делом/делима¹²⁰ _____ за које/а се терети/те _____ (кривичном пријавом, захтевом за спровођење истраге, оптужним актом) број _____ од _____.

Услови за закључење Споразума¹²¹: _____.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

¹¹⁷ Законодавац у глави ХХа под називом „Споразум о признању кривице“ користи термин окривљени, иако члан 221. став 1. тачка 5. ЗКП израз „окривљени“ предвиђа као општи назив за окривљеног, оптуженог и осуђеног, а не и за осумњиченог (тачка 1. овог члана).

¹¹⁸ Предлог може да буде упућен окривљеном (осумњиченом) директно или преко браниоца, уколико га је ангажовао. Законик о кривичном поступку предвиђа обавезу да окривљени има браниоца тек у фази одлучивања суда – члан 282в. Законика о кривичном поступку („Службени лист СРЈ“, бр. 70/01, 68/02..., „Службени гласник РС“, бр. 58/04... 72/09).

¹¹⁹ Само уколико је предлог упућен адвокату.

¹²⁰ Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца је дужан да предлаже закључење Споразума најпре за најтеже кривично дело поткрепљено доказима.

¹²¹ Факултативно овлашћење јавног тужиоца/заменика јавног тужиоца у складу са Обавезним упутством да може да изнесе и одговарајуће услове за закључење Споразума. Предлог за закључење Споразума може се поновити само уколико садржи нове услове.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

ЗАПИСНИК О ПРЕГОВАРАЊУ

Дана _____ у просторијама _____ јавног тужилаштва у _____, на предлог _____ упућен дана _____, јавни тужилац/заменик јавног тужиоца _____, окривљени _____, (бранилац _____, оштећени _____), сходно члану 282а став 2. Законика о кривичном поступку преговарају о условима за признање кривице окривљеног _____ за кривично/а дело/а¹²² _____ за које/а се терети (кривичном пријавом, захтевом за спровођење истраге, оптужним актом) број _____ од _____.

Присутни су:

Јавни тужилац/

Заменик јавног тужиоца

Окривљени

Записничар

Бранилац

Оштећени (и пуномоћник)

Започето у _____ часова.¹²³

¹²² Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца је дужан да преговара о условима за признање кривице најпре за најтеже кривично дело поткрепљено доказима.

¹²³ Неопходно је разлоге прекидања и одлагања преговарања навести у записнику који потписују сва присутна лица.

Заменик јавног тужиоца од окривљеног узима личне податке у смислу члана _____ Законика о кривичном поступку.

- Име и презиме: _____
- ЈМБГ: _____, бр. ЛК _____
- Надимак: _____
- Име и презиме родитеља: _____
- Девојачко презиме мајке: _____
- Место рођења: _____
- Адреса становања: _____
- Дан, месец и година рођења: _____
- Држављанство: _____
- Занимање: _____
- Запослење: _____
- Каквог је имовног стања: _____
- Породичне прилике: _____
- Да ли је писмен: _____
- Које је школе завршио: _____
- Да ли је и где служио војску: _____
- Да ли се води у војној евиденцији: _____
- Да ли је одликован: _____
- Да ли је, када и зашто осуђиван: _____
- Да ли је и када издржао казну: _____
- Да ли се против њега води поступак за неко друго кривично дело: _____.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца окривљеног поучава о праву да може да ангажује браниоца,¹²⁴ предочава му предности Споразума и указује на права из редовног поступка која губи у случају закључења Споразума.

Предлагач _____ износи услове за закључење Споразума: _____.

Друга страна се изјашњава о датом предлогу, са могућношћу одлагања¹²⁵ и предлагања нових услова: _____.

Детаљне изјаве учесника преговарања о свим законом предвиђеним елементима за закључење Споразума (обавезни: признање окривљеног, кривична/е санкција/е, трошкови кривичног поступка, одрицање права на жалбу против одлуке суда донесене на основу Споразума; факултативни:

¹²⁴ Пожељно је да јавни тужилац окривљеном укаже на предности присуства браниоца с обзиром на значај Споразума.

¹²⁵ По правилу може трајати до 15 дана.

одустанак јавног тужиоца од кривичног гоњења за кривично/а дело/а које/а није/нису обухваћено/а Споразумом).¹²⁶

Предлагач: _____

Друга страна: _____

Оштећени (и његов пуномоћник): _____

Уколико се постигне сагласност о свим битним елементима Споразума, сачињава се посебан записник о признању кривице окривљеног који представља саставни део Споразума.¹²⁷

Саслушање је завршено у _____ часова.

Констатује се да јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени (бранилац, оштећени и пуномоћник, уколико су присутни) немају примедбе на записник.

Јавни тужилац/
Заменик јавног тужиоца

Окривљени¹²⁸

Записничар

Бранилац

Оштећени (и пуномоћник)

¹²⁶ О разлозима за одустајање од кривичног гоњења за кривична дела која нису обухваћена Споразумом, јавни тужилац сачињава службену белешку, као и о свим другим разлозима интерног карактера.

¹²⁷ Образац у прилогу.

¹²⁸ Окривљени треба да потпише сваку страну.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

ЗАПИСНИК О ПРИЗНАЊУ КРИВИЦЕ

Дана _____ у просторијама _____ јавног тужилаштва у _____, сходно члану 282а став 2. Законика о кривичном поступку окривљени _____ даје признање да је извршио кривично/а дело/а _____ за које/а се терети (кривичном пријавом, захтевом за спровођење истраге, оптужним актом) број _____ од _____.

Присутни су:

Јавни тужилац/

Заменик јавног тужиоца

Окривљени

Записничар

Бранилац

Започето у _____ часова.

Заменик јавног тужиоца од окривљеног узима личне податке у смислу члана _____ Законика о кривичном поступку.

- Име и презиме: _____
- ЈМБГ: _____, бр. ЛК _____
- Надимак: _____
- Име и презиме родитеља: _____
- Девојачко презиме мајке: _____
- Место рођења: _____
- Адреса становања: _____

- Дан, месец и година рођења: _____
- Држављанство: _____
- Занимање: _____
- Запослење: _____
- Каквог је имовног стања: _____
- Породичне прилике: _____
- Да ли је писмен: _____
- Које је школе завршио: _____
- Да ли је и где служио војску: _____
- Да ли се води у војној евиденцији: _____
- Да ли је одликован: _____
- Да ли је, када и зашто осуђиван: _____
- Да ли је и када издржао казну: _____
- Да ли се против њега води поступак за неко друго кривично дело: _____.

Констатује се да јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени немају примедбе на записник.

Јавни тужилац/

Заменик јавног тужиоца

Окривљени

Записничар

Бранилац

Разумео/ла сам кривично/а дело/а које/а ми се ставља/ју на терет, упознат/а сам са свим елементима преговора са јавним тужиоцем о условима закључења Споразума о признању кривице и детаљно сам упознат/а са својим правима и обавезама које произлазе из таквог Споразума.

Упознат/а сам са чињеницом да ће договорена кривична санкција/е бити коначна/е, да немам право на суђење, да на пресуду немам право жалбе и све наведено свесно и добровољно прихватам, како разлоге признања кривичног дела које сам стварно извршио/ла, тако и последице свог признања.

Ментално сам и физички здрав/а, нисам под утицајем алкохола, дроге или лекова, нисам оболео/ла од менталних болести, нити сам присиљен/а од било кога да признам кривицу.

Разумео/ла сам сва своја права и обавезе у случају закључења Споразума. Разумео/ла сам да ово признање служи искључиво за закључење Споразума. Изјављујем да желим да дам добровољно и потпуно признање (које ћу изнети у присуству свог браниоца).

Окривљени изјављује:¹²⁹

_____.

Пажљиво сам слушао гласно диктирање записника и немам примедбе.

Саслушање је завршено у _____ часова.

Јавни тужилац/
Заменик јавног тужиоца

Окривљени¹³⁰

Записничар

Бранилац

¹²⁹ Признање окривљеног мора бити дато у складу са Општим упутством Републичког јавног тужиоца.

¹³⁰ Окривљени треба да потпише сваку страну записника.

СПОРАЗУМ О ПРИЗНАЊУ КРИВИЦЕ¹³¹

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Ск. бр. _____ / _____

_____ год.

/

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца _____ јавног тужилаштва у _____ и окривљени _____, од оца _____ и мајке _____, девојачко _____, рођеног _____ у _____, ЈМБГ _____, са пребивалиштем у _____, улица _____, дана _____ у _____ часова, у просторијама _____ на основу члана 282б Законика о кривичном поступку, закључују:

СПОРАЗУМ О ПРИЗНАЊУ КРИВИЦЕ

због извршења кривичног/их дела за које/а се окривљени _____ терети (кривичном пријавом или захтевом за спровођење истраге) бр. _____ од _____.

Овај Споразум о признању кривице заснива се на потпуној сагласности _____, јавног тужиоца/заменика јавног тужиоца _____ јавног тужилаштва у _____ и окривљеног _____ о свим законом предвиђеним елементима за закључење Споразума:

Констатује се да је окривљени/а пре закључења овог Споразума упознат/а са правима, обавезама и последицама закључења Споразума о признању кривице садржаним у Поуци о правима.

ПРИЛОГ: Поука о правима.

¹³¹ Закључен у фази пре подношења оптужног акта.

Члан 1.¹³²

Окривљени _____ признаје да је:

ДИСПОЗИТИВ _____

чиме би извршио/ла кривично дело/а _____ из члана

_____¹³³
ПРИЛОГ: Записник о признању кривице.

Члан 2.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да _____ суд у _____, као стварно и месно надлежан суд, окривљеном _____, по подигнутој оптужници за кривично дело/а из члана 1. овог Споразума изрекне кривичну санкцију/е:

_____.

Члан 3.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да окривљени на име трошкова кривичног поступка плати износ од _____ динара на рачун _____ (односно ослобађа се плаћања трошкова кривичног поступка).

Члан 4.

Заменик јавног тужиоца/јавни тужилац и окривљени сагласно се одричу права на жалбу против одлуке суда донесене на основу овог Споразума.

Члан 5.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да јавни тужилац одустаје од кривичног гоњења за кривично/а дело/а описано/а под тачком _____ кривичне пријаве/захтева за спровођење истраге број _____ од _____

ДИСПОЗИТИВ _____.

Члан 6.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да окривљени испуни обавезу/е, односно започне са испуњавањем обавезе/а из члана 236. став 1. Законика о кривичном поступку _____ у односу на кривично/а дело/а које/а је/су предмет овог Споразума, до подношења Споразума о признању кривице суду.

¹³² Чланови 1, 2, 3. и 4. Споразума су обавезни елементи, а чланови 5, 6. и 7. факултативни елементи.

¹³³ Навести закон којим је предвиђено конкретно кривично дело, водећи рачуна о примени блажег закона (члан 5. КЗ).

ПРИЛОГ: Извештај о уплати новчаног износа, започетом друштвено корисном раду, започетом подвргавању одвикавања од алкохола и сл.

Члан 7.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени сагласни су да окривљени врати имовинску корист стечену извршењем кривичног/их дела у износу од _____, односно да врати предмет кривичног/их дела _____ (у року од _____ ако је постигнута сагласност).

ПРИЛОГ: Записник о преговарању уколико је постигнута сагласност о имовинскоправном захтеву оштећеног.

Члан 8.

Уколико окривљени/а не испуни неку од преузетих обавеза из члана _____ Споразума, овај Споразум нема правно дејство.

Члан 9.

Овај Споразум о признању кривице закључен је дана _____ у _____ часова и сачињен у пет истоветних примерака, од којих окривљени задржава један примерак, док преостале примерке задржава _____ јавно тужилаштво у _____ за потребе кривичног поступка.

Јавни тужилац/
Заменик јавног тужиоца

Окривљени

СПОРАЗУМ О ПРИЗНАЊУ КРИВИЦЕ¹³⁴

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Ск. бр. _____ / _____

_____ год.

/

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца _____ јавног тужилаштва у _____ и окривљени _____, од оца _____ и мајке _____, девојачко _____, рођеног _____ у _____, ЈМБГ _____, са пребивалиштем у _____, улица _____, дана _____ у _____ часова, у просторијама _____ на основу члана 282б Законика о кривичном поступку, закључују:

СПОРАЗУМ О ПРИЗНАЊУ КРИВИЦЕ

због извршења кривичног/их дела за које/а се окривљени/а _____ терети оптужницом/оптужним предлогом Кт. бр. _____ од _____.

Овај Споразум о признању кривице заснива се на потпуној сагласности _____, јавног тужиоца/заменика јавног тужиоца _____ јавног тужилаштва у _____ и окривљеног _____ о законом предвиђеним елементима за закључење Споразума.

Констатује се да је окривљени/а пре закључења овог Споразума упознат/а са правима, обавезама и последицама закључења Споразума о признању кривице садржаним у Поуци о правима.

ПРИЛОГ: Поука о правима.

¹³⁴ Закључен након подношења оптужнице/оптужног предлога.

Члан 1.¹³⁵

Окривљени _____ признаје да је:

ДИСПОЗИТИВ _____

чиме је извршио/ла кривично/а дело/а _____ из члана

_____¹³⁶.
ПРИЛОГ: Записник о признању кривице.

Члан 2.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да _____ суд у _____, као стварно и месно надлежан суд, окривљеном _____, за кривично/а дело/а из члана 1. овог Споразума изрекне кривичну санкцију/е:

_____.

Члан 3.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да окривљени на име трошкова кривичног поступка плати износ од _____ динара на рачун _____ (односно ослобађа се плаћања трошкова кривичног поступка).

Члан 4.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени сагласно се одричу права на жалбу против одлуке суда донесене на основу овог Споразума.

Члан 5.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да јавни тужилац одустаје од кривичног гоњења за кривично/а дело/а описано/а под тачком _____ оптужнице/оптужног предлога Кт. бр. _____ од _____.
ДИСПОЗИТИВ _____.

Члан 6.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени су сагласни да окривљени испуни обавезу/е, односно започне са испуњавањем обавезе/а из члана 236. став 1. Законика о кривичном поступку _____ у односу на кривично/а дело/а које/а је/су предмет овог Споразума, до доношења Споразума о признању кривице суду.

ПРИЛОГ: Извештај о уплати новчаног износа, започетом друштвено корисном раду, започетом подвргавању одвикавања од алкохола и сл.

¹³⁵ Чланови 1, 2, 3. и 4. Споразума су обавезни елементи, а чланови 5, 6. и 7. факултативни елементи.

¹³⁶ Навести закон којим је предвиђено конкретно кривично дело, водећи рачуна о примени блажег закона (члан 5. КЗ).

Члан 7.

Јавни тужилац/заменик јавног тужиоца и окривљени сагласни су да окривљени врати имовинску корист стечену извршењем кривичног/их дела у износу од _____, односно да врати предмет кривичног/их дела _____ (у року од _____ ако је постигнута сагласност).

ПРИЛОГ: Записник о преговарању уколико је постигнута сагласност о имовинскоправном захтеву оштећеног.

Члан 8.

Уколико окривљени/а не испуни неку од преузетих обавеза из члана _____ Споразума, овај Споразум нема правно дејство.

Члан 9.

Овај Споразум о признању кривице закључен је дана _____ у _____ часова и сачињен у пет истоветних примерака, од којих окривљени задржава један примерак, док преостале примерке задржава _____ јавно тужилаштво у _____ за потребе кривичног поступка.

Јавни тужилац/
Заменик јавног тужиоца

Окривљени

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Ск. бр. _____ / _____

_____ год.

/

_____ СУДУ у _____
председнику већа из члана 24. став 6.
Законика о кривичном поступку _____

Сходно члану 282а став 4. и члану 282в став 2. Законика о кривичном поступку достављамо Вам Споразум о признању кривице закључен дана _____ у _____ између _____ из _____ и _____ заменика јавног тужиоца _____ јавног тужилаштва у _____, на одлучивање.

У прилогу Споразума о признању кривице достављамо Вам доказе који поткрепљују признање: _____ (записник о увиђају, извештај о криминалистичко-техничком прегледу лица места, фото-документацију, налаз и мишљење вештака и др.).

**ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ/
ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Ск. бр. _____ / _____

_____ год.

/

_____ СУДУ у _____
председнику већа/судији _____

ВЕЗА: ваш _____

Сходно члану 282а ст. 3. и 4. и члану 282в став 1. Законика о кривичном поступку, достављамо Вам Споразум о признању кривице закључен са окривљеним _____ дана _____, након подизања оптужнице/оптужног предлога Кт. бр. _____ од _____, због кривичног/их дела _____ из члана _____ Кривичног законика.

С обзиром на то да по оптужници није завршено прво рочиште за главни претрес, предлажемо да закажете рочиште за одлучивање.

Уз Споразум достављамо Вам и записник о признању кривице окривљеног.

**ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ/
ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА**

ПОУКА О ПРАВИМА

ОКРИВЉЕНИ/А ИЗЈАВЉУЈЕ ДА ЈЕ ПОУЧЕН/А О ПРАВИМА, ОБАВЕЗАМА И ПОСЛЕДИЦАМА ЗАКЉУЧЕЊА СПОРАЗУМА О ПРИЗНАЊУ КРИВИЦЕ:

- да има право да предложи закључење Споразума;
- да има право да преговара о условима признања кривице за кривично дело, односно кривична дела која му/јој се ставља/ју на терет;
- да Споразум о признању кривице мора бити састављен у писаној форми;
- да дата сагласност на Споразум о признању кривице мора бити потпуна и мора обухватити све елементе Споразума, односно да делимична сагласност не може да доведе до закључења Споразума;
- да има право да се у приговору против оптужнице позове на Споразум о признању кривице;
- да је свестан/на да разуме значење признања, да признање мора да буде потпуно, дато у целости, добровољно, свесно и са разумевањем и да може бити дато у односу на једно или више кривичних дела. Поучен/а је да је признање дато само у сврху Споразума о признању кривице и у друге сврхе не може бити коришћено. Поучен/а је да признање није потпуно ако је био/ла присиљен/а од било кога и када је био/ла у заблуди;
- да ће Споразум, уколико буде одобрен од стране суда, бити основ за доношење пресуде, против које окривљени/а нема право жалбе. Да је упознат/а да од Споразума може одустати и уколико то учини, биће поучен/а о својим правима;
- да је упознат/а са другим могућим последицама, укључујући последице везане за трошкове кривичног поступка које је дужан/на да плати по одлуци суда, као и последице везане за имовинскоправни захтев;
- да има право да присуствује рочишту на коме суд одлучује о Споразуму о признању кривице. Да уколико не дође на рочиште, а уредно је позван/а, суд ће решењем одбацити Споразум о признању кривице;
- да је рочиште на коме суд одлучује о Споразуму о признању кривице јавно, а јавност се са целог тока рочишта, или његовог дела, решењем суда може искључити само ако постоји неки од законских разлога за искључење;
- да има право да ангажује браниоца у било којој фази, а уколико то не учини, поставиће му га/јој суд по службеној дужности, најкасније осам дана пре почетка рочишта, а тако постављени бранилац ће своју дужност вршити док решење не постане правноснажно, односно до доношења пресуда из члана 282д ЗКП-а;

– да ће, након правноснажности решења којим суд одбија Споразум о признању кривице, Споразум и сви списи који су са њим повезани бити уништени пред судом, о чему ће бити састављена службена белешка, да судија који је донео решење неће моћи да учествује у даљем поступку, а његово/њено признање дато у Споразуму не може бити доказ у кривичном поступку;

– да ће му/јој решење суда о Споразуму о признању кривице бити достављено, као и јавном тужиоцу, браниоцу, оштећеном и његовом пуномоћнику;

– да у случају закључења Споразума о признању кривице губи право на суђење и право на жалбу на пресуду донету на основу тог Споразума.

Окривљени/а је позван/а да постави питања у вези са датим поукама ради њиховог разјашњења, па упита:

_____.

– Поводом питања окривљеном/ој је објашњено:

_____.

– Окривљени нема више питања и изјављује да је поучен о свим правима, обавезама и последицама закључења Споразума о признању кривице.

Овај акт је саставни део Записника о преговарању и Споразума о признању кривице.¹³⁷

ОКРИВЉЕНИ¹³⁸

**ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ/
ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА**

¹³⁷ Оригинал се доставља суду као саставни део Споразума.

¹³⁸ Окривљени мора да се потпише на свакој страни.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
РЕПУБЛИЧКО ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО
А-број /09
.....2009. године
Београд

ОКРУЖНОМ ЈАВНОМ ТУЖИЛАШТВУ¹³⁹

У прилогу достављамо образац уписника „СК“ (споразум о признању кривице) који тужилаштва треба да воде сходно Обавезном упутству Републичког јавног тужилаштва А број 299/09 од 22. 10. 2009. године.

Потребно је да према достављеном обрасцу израдите одговарајући уписник у који ћете уносити податке о лицима са којима се закључује споразум о признању кривице у складу са главом XXа Законика о кривичном поступку.

До доношења новог Правилника о управи у јавном тужилаштву, у уписник „СК“ подаци се уносе према следећем:

- у достављени образац уносе се лица која су иницијално уведена у уписник „КТ“;
- уколико током кривичног поступка јавни тужилац, окривљени или његов бранилац предложи закључење споразума о признању кривице, обрађивач предмета на омот списка ставља доставну наредбу да предмет треба превести у „СК“ уписник;
- након доставне наредбе, уписничар предмету додељује „СК“ број који се на омоту списка и у „КТ“ уписнику у виду напомене уписује као „СК веза“;
- у „СК“ уписник уписују се све предузете радње и одлуке у вези са применом споразума о признању кривице, према обрасцу достављеног уписника;
- уколико суд донесе решење којим се споразум о признању кривице одбацује или одбија, предмету се одузима број „СК“, а све даље предузете радње уписују се у „КТ“ уписник;
- уколико суд донесе решење којим се споразум о признању кривице усваја по правноснажности тог решења, предмет се сматра решеним и у „КТ“ и „СК“ уписнику.

¹³⁹ Трећа верзија дописа којим се ОЈТ доставља образац уписника „СК“ у коју је имплементиран текст из члана 154. будућег Правилника о управи у јавном тужилаштву.

Примерак обрасца уписника „СК“, заједно са објашњењем за његово вођење, доставите подручним тужилаштвима ради израде уписника за њихове потребе.

**ЗАМЕНИК
РЕПУБЛИЧКОГ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА**

Никола Пејковић

УПИСНИК СК

1	Ред. број	2	СК број	3	4	5	8
		Име, презиме, име оца, ЈМБГ, пребивалиште	Крив. дело	6	ОПТУЖНИ АКТ	7	Датум спора-зума
		ПРЕДЛОГ ЗА СПОРАЗУМ ПРЕ ОПТУЖНОГ АКТА	Тужилац			ПРЕДЛОГ ЗА СПОРАЗУМ ПОСЛЕ ОПТУЖНОГ АКТА	
			Тужилац			Окр.	
						Тужилац	
						Окр.	

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ И КРИВИЧНИ ПОСТУПАК

9	10	11	12	13	14	15	16	17
ОДЛУКА О КРИВИЧНИМ САНКЦИЈАМА И ОБАВЕЗАМА Ј	Одустапак тужиоца од других крив. дела (члан 282б. став 1. тачка 2)	Датум достављања споразума суду	Одлука суда	Жалба	Одлука по жалби	Оптужница (члан 282д)	Пресуда	Напомена

ГЛАВНИ ПРЕТРЕС И ПРОЦЕСНИ ПОЛОЖАЈ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

Увод

Главни претрес је средишна фаза кривичног поступка у којој се на основу изведених доказа утврђују чињенице и применом права у меритуму одлучује о кривичној ствари: оптужени се оглашава кривим за учињено кривично дело и изриче му се кривична санкција, или се ослобађа од оптужбе. Ако постоје трајне процесне сметње за даљи ток поступка доноси се одбијајућа пресуда.

Јавни тужилац, као странка у поступку која је и државни орган, дужан је да активним учешћем на главном претресу допринесе да се чињенично стање потпуно и правилно утврди и да се донесе законита одлука. Главни претрес својим резултатима вреднује делатности јавног тужиоца и других органа у претходној фази поступка, а посебно квалитет оптужнице и активност јавног тужиоца у њеном заступању на главном претресу, иако има случајева да јавни тужилац мора подићи оптужницу упркос малим изгледима на њен успех (противречни докази, докази упућују на нужну одбрану и сл.).

У заступању оптужбе јавни тужилац мора водити рачуна о свом достојанству и достојанству функције коју обавља, као и положају и угледу суда и поштовати процесна права свих учесника у поступку, уз супротстављање евентуалним злоупотребама тих права.

Припреме за главни претрес

Тежиште припремања главног претреса је на председнику већа, али и јавни тужилац може томе допринети у одређеној мери. Припремљеност јавног тужиоца је од значаја не само за стручно и одговорно заступање оптужбе него и за успешно и економично одвијање главног претреса.

Ако после заказивања главног претреса, јавни тужилац сазна за нове доказе упутиће образложени захтев суду да се и ти докази изведу на главном претресу (члан 286. став 1. ЗКП).

У случају да се укаже потреба да сведок или вештак буде саслушан пре главног претреса због немогућности да дође на претрес, јавни тужилац треба да присуствује његовом саслушању, користећи право да поставља питања.

Да би јавни тужилац одговорно и успешно заступао оптужбу на главном претресу, он мора бити темељно припремљен познавањем предмета, како у погледу стања доказа о битним чињеницама, тако и у погледу правних питања и проблема који се у предмету јављају или се могу појавити

при делимично измењеном чињеничном стању. Припремљеност јавног тужиоца добија на значају са степеном сложености конкретног предмета.

У сложеним предметима који се односе на поступке за тешка кривична дела, нарочито када је у питању организовани криминал, са већим бројем оптужених и кривичних дела, јавни тужилац треба да припреми *йосебан йлан* о ономе што ће да предузме на главном претресу. Тај план треба да садржи податке о битним чињеницама, о доказима којима се оне утврђују, о питањима која треба поставити оптуженим, сведоцима и вештацима, разлоге за становиште о правним питањима итд.

Јавни тужилац и поједине фазе главног претреса

Главни претрес почиње читањем оптужнице (члан 319. став 1. ЗКП), а затим се позива оптужени да се ако то жели изјасни поводом сваке тачке оптужбе (члан 320. став 2. ЗКП). По саслушању оптуженог поступак се наставља извођењем доказа (члан 326. став 1. ЗКП).

Доказни поступак

Доказивање обухвата све чињенице за које суд сматра да су важне за правилно пресуђење (члан 326. став 2. ЗКП). Суд заснива пресуду само на доказима који су изведени на главном претресу (члан 352. став 1. ЗКП).

Предлајање нових доказа и изјашњавање о доказним предлозима оййууженой

Терет доказивања оптужбе је на тужиоцу и зато јавни тужилац мора имати иницијативу у предлагању доказа које треба извести на главном претресу. Доказни предлози јавног тужиоца садржани су у оптужном акту, али он, као и друга странка и оштећени, може до завршетка главног претреса предлагати да се извиде нове чињенице и прибаве нови докази, а може и поновити оне предлоге које је председник већа или веће раније одбило (члан 326. став 4. ЗКП). Јавни тужилац је дужан да доказне предлоге на главном претресу образложи указивањем на важне чињенице које би се тим доказима утврђивале, односно на могућност да се одређене чињенице предложеним доказима утврђују. За поновљене доказне предлоге, образлагање је још неопходније.

У ЗКП није изричито прописано да се противна странка изјашњава о доказним предлозима на главном претресу, али то посредно произлази из одредбе члан 296. став 4. по којој о несагласним предлозима одлучује веће (а не председник већа). *Приликом изјашњавања о доказним предлозима оййууженой односно њејовой браниоца, јавни тужилац йрво йпреба да йроцени да ли се ради о дозвољеним доказима, а заййим да ли је њихово извођење ойравдано са*

*стиановишија разјашњења ствари, водећи рачуна и о економичности поску-
пка.* Своје противљење извођењу тих доказа јавни тужилац треба да образ-
ложи. Са истом пажњом јавни тужилац треба да се изјашњава и о томе да ли
да се уместо саслушања сведока или вештака, прочитају записници о њихо-
вим ранијим исказима, посебно када је дошло до одлагања главног претреса.

Саслушање оптуженог, испитивање сведока и вештака

На главном претресу докази се по правилу изводе непосредно, а могу бити извођени и посредно. Саслушање оптуженог, испитивање сведока и вештака спада у непосредно извођење доказа,¹⁴⁰ док се неки други докази изводе на посредан начин – читањем записника о претходном извођењу доказа (записника о увиђају, записника о претресању стана и лица, записника о препознавању итд).

Правила о саслушању оптуженог, испитивању сведока и вештака садржана су у одредбама ЗКП о истрази и о главном претресу.

Саслушања се састоје у слободном излагању саслушаваних и испитиваних лица и у одговорима на питања овлашћених учесника у поступку. Сврха питања је да се исказ допуни, учини јаснијим и да се саслушавано лице изјасни и о чињеницама на које упућују други докази. Од сведока се увек тражи да се изјасни откуда му је познато оно што исказује, тј. да ли о томе има непосредно опажање или посредно сазнање.

Није сврсисходно, па због тога ни допуштено, да се саслушаваним и испитиваним лицима постављају непотребна питања (о којима се саслушавано лице изјаснило), а не смеју се постављати недозвољена питања (сугестивна и капциозна).

Јавни тужилац је дужан да пази да се саслушање оптуженог и испитивање сведока и вештака одвија сагласно одредбама ЗКП и да на евентуалне неправилности укаже суду, као и да се сам придржава тих одредаба када користи право да поставља питања. Од степена припремљености јавног тужиоца и његове концентрације на главном претресу зависи у којој мери ће својим питањима доприносити разјашњењу ствари.

Саслушања и испитивања се односе на одлучне чињенице које су у бићу кривичног дела (објективне и субјективне), на околности које су од значаја за изрицање кривичне санкције и на чињенице од којих зависи оцена веродостојности и поузданости неког исказа.

Судови у пракси са недовољном пажњом утврђују чињенице које су од значаја за одлуку о кривичној санкцији, а нису у бићу кривичног дела. Зато је потребно да и јавни тужиоци настоје да доприносе да се таква пракса поправи – тиме што ће и сами прибављати неке податке из евиденција надле-

¹⁴⁰ Окружни суд у Београду у Решењу, Кж 113/02 од 4. фебруара 2002. године ради заштите начела непосредности заузео је став да када се поступак води према више лица, па се у односу на једно лице раздвоји, у поступку према том лицу не могу се користити искази који су претходно дати од саоптужених лица.

жних органа (на пример о осуђиваности или прекршајном кажњавању оптуженог) или предложати суду да се потребни подаци и докази прибаве.

Сујројсџављање ѓроцесним злоујојџребама

Председник већа руководи главним претресом. Дужност председника већа је да се стара за свестрано претресање предмета, проналажење истине и отклањање свега што одуговлачи поступак а не служи разјашњењу ствари (члан 296. став 2. ЗКП).

У пракси, неретко, браниоци настоје да омету доказни поступак и утврђивање чињеница скрену с пута до истине која би била неповољна за оптужене. Они то чине приликом постављања питања оптуженим и сведоцима, настојећи да исходују промену њиховог већ датог исказа односно да доведу у сумњу поузданост и веродостојност исказа сведока. У измењеном, па и капциозном облику, понављају питања како би саслушавана лица навели на промену исказа, збунили сведоке и изазвали несигурност и колебаљивост у њиховим исказима. При том оцењују исказе сведока док саслушање још траје, упуштајући се и у изјашњавање о самој кривичној ствари.

Јавни тужилац ѓреба одлучно да се сујројсџави оваквим злоујојџребама ѓроцесних ѓрава, ѓражећи од ѓредседника већа да се њејово ѓројшвљење унесе у зајисник, као и одлука суда о ѓом ѓројшвљењу. Исти ѓако јавни тужилац ѓреба да се ѓројшви ѓредлозима о извођењу доказа који воде расџлињавању и нејојџребном одујовлачењу јосџујка.

Последњим изменама ЗКП-а ѓредвиђено је да јавни тужилац ојџтуженом ѓиџања ѓосџавља ѓрви, одмах јосле њејовој исказавања (ЗКП 320). Поврх ѓоја, сада јавни тужилац и бранилац нејосредно јосџављају ѓиџања ојџтуженом, сведоку или вејџаку. Новина је и ѓо да, јо ѓравилу, сведока и вејџака ѓрво исџиџује сџранка која је и ѓредложила исџиџивање сведока или вејџака(331. ЗКП). У вези са учејџем јавној тужџиоца на ѓлавном ѓрејџресу може се закључиџи да јоследње измене ЗКП-а из 2009. јодине наѓлашавају улоју сџранака, ја самим ѓим и јавној тужџиоца ѓоком ѓлавној ѓрејџреса. На ѓај начин се јојачава и одјоворност јавној тужџиоца за исход кривичној јосџујка иџио у сваком случају јодразумева и ојсејџне ѓријџреме за ѓлавни ѓрејџрес, као и акџивно учејџе јавној тужџиоца на самом ѓлавном ѓрејџресу.

Измена и проширење оптужбе

Измена ојџтужбе

Ако тужилац у току главног претреса оцени да изведени докази указују да се изменило чињенично стање изнесено у оптужници, он може на главном претресу усмено измени оптужницу, а може предложити да се главни претрес прекине

ради припремања нове оптужнице (члан 341. став 1. ЗКП). Приговор против ове оптужнице није дозвољен.¹⁴¹ Измена чињеничног стања може бити резултат извођења раније прибављених доказа или извођења нових доказа. Оптужницу треба изменити само ако су се измениле битне чињенице.

Код измене оптужнице између првобитног и новог описа дела мора да постоји истоветност у основном догађају.¹⁴² Ако те истоветности нема, измена описа дела представљала би стављање оптуженом на терет новог кривичног дела, што би захтевало покретање новог поступка, или проширење оптужнице ако је постојећим поступком обухваћено још неко кривично дело.

Јавни тужилац је дужан да активно учествује у доказном поступку и да оптужбу прилагоди резултатима тог поступка. То прилагођавање може бити и измена описа дела која не представља измену оптужбе, као што је редковање оптужбе на мањи део оног што се у оквиру једног кривичног дела ставља на терет оптуженом (на пример мањи износ проневереног новца) или измена описа дела у погледу небитних околности.

И измена описа дела у погледу небитних чињеница, на коју би иначе био овлашћен и суд у осуђујућој пресуди, има практичан значај, јер олакшава рад суда. Када то не учини јавни тужилац већ суд, жалбом оптуженог редовно се покушава да докаже да је оптужба прекорачена, а ако то не учини ни тужилац ни суд, долази до извесног несклада између чињеница у опису дела у изреци осуђујуће пресуде и чињеница које се као утврђене наводе у разлозима пресуде.

Проширење оптужбе

До проширења оптужбе долази када се у току главног претреса открије неко раније учињено кривично дело оптуженог или када су оптужени у току главног претреса у заседању учинили кривично дело (члан 342. став 1. ЗКП). Веће може одлучити да се за ново кривично дело посебно суди а ако је за суђење за то дело надлежан виши суд, веће ће одлучити да ли ће и предмет по којем води главни претрес упутити вишем суду.

Проширење оптужбе подразумева исти квалитет доказа као код подизања оптужнице.

¹⁴¹ „Одлагање главног претреса због измене оптужнице и њено достављање суд ће извршити само на захтев окривљеног или браниоца.“ (Види: Пресуда Општинског суда у Алексинцу К. бр. 235/03 и Пресуда Окружног суда у Нишу, бр. 23/2006, „Интермекс“, Београд, приредио судија др Данило Николић).

¹⁴² Ако јавни тужилац на претресу пред судом који суди у правом степену измени чињенични и правни опис дела тако да уместо кривичног дела за које се води редовни кривични поступак, окривљеног оптужи за кривично дело за које се води скраћени кривични поступак, суђење се наставља по одредбама које важе за скраћени поступак. У овом случају рок за жалбу против донете пресуде износи осам дана. (Види: Заједничка седница Савезног суда, врховних судова и Врховног војног суда од 22. јуна 1989).

Одустанак јавног тужиоца од оптужбе

После подизања оптужнице јавни тужилац може одустати од оптужбе – у току припремања главног претреса или на главном претресу.

Одустанак од оптужбе пре главног претреса

У току припремања главног претреса јавни тужилац може доћи до доказа из којих произлази да оптужени није учинио кривично дело за које је оптужен (на пример, друго лице откривено као учинилац дела) или може доћи до декриминализације дела изменом кривичног закона. У изузетним случајевима, јавни тужилац ће одустати од оптужбе пре главног претреса, јер одржавање главног претреса не би имало никакве сврхе. Изјаву о одустанку од гоњења тужилац ће дати у писаном облику, у виду дописа упућеног суду.¹⁴³

Одустанак од оптужбе на главном претресу

Из разлога чињеничне или правне природе јавни тужилац може одустати од оптужбе и на главном претресу. Он ће то учинити ако не постоје изгледи за осуђујућу пресуду, односно ако се ослобађајућа пресуда може очекивати као извештан исход.

Разлози за одустанак чињеничне природе су се у наступелој промени у стању доказа до које може доћи извођењем раније предложених доказа или прибављањем нових доказа (на пример, испоставило се да су неки сведоци дали лажан исказ, привилеговани сведоци на чијим исказима је темељена оптужница – користили право да не сведоче, новим доказима несумњиво утврђен алиби оптуженог и сл.).

Разлози правне природе могу бити у промени прописа после подизања оптужнице (декриминализација дела које је предмет оптужбе, измене бланкетних прописа итд) и утврђење чињеница које искључују постојање кривичног дела (неободљива сила, крајња потреба, неодољива сила и претња). Утврђење чињеница које искључују постојање кривичног дела сложено је и осетљиво и намеће јавном тужиоцу посебан опрез у процени да ли су те чињенице несумњиво утврђене. Зато, по правилу, треба оставити суду да пресудом реши питање утврђења ових чињеница.

Коректно је да јавни тужилац свој одустанак од оптужбе на главном претресу крајко образложи, иако није обавезан да то учини.

¹⁴³ О одустанку од гоњења, измени оптужбе и одустанку од оптужбе и жалбе јавни тужилац сачињава посебну службену белешку као саставни део списка, у коју се уносе разлози за овакву одлуку (члан 50. став 1. Правилника о управи у јавном тужилаштву).

Ако наступи застарелост кривичног гоњења, најчешће због дугог трајања поступка, јавни тужилац не треба да одустаје од оптужбе већ суд треба да донесе одговарајућу одлуку на основу саме чињенице да су наступиле процене сметње за даљи ток поступка. Својим одустанком од оптужбе јавни тужилац не треба да покрива стварни узрок сметњи за настављање кривичног поступка. О разлозима одлуке о одустанку од оптужбе, јавни тужилац треба да направи службену белешку.

Посебна службена белешка о одустанку од даље кривично гоњења у току главне претреса мора да садржи: сажет опис прикупљених и изведених доказа, утврђених чињеница, правну оцену чињенично стања, а посебно разлоге збо којих јавни тужилац или заменик јавног тужиоца сматра да основана сумња поткрепљена доказом неће прерасћи у извесност неопходну за осуђујућу пресуду или неке друге кривично процесноправне или материјалноправне разлоге за одустанак. Садржина исказа окривљеног, сведока, записника, налаза и мишљења вештака и сл. наводи се на сажет и прилежан начин.

Завршна реч јавног тужиоца

Увод

Садржај завршне речи тужиоца на сажет начин одређен је одредбама члана 344. ЗКП. По тим одредбама, тужилац ће у својој речи изнети оцену доказа изведених на главном претресу, затим ће изложити закључке о чињеницама важним за одлуку и ставиће и образложиће предлог о кривичној одговорности оптуженог, о одредбама кривичног и другог закона које би се имале применити, као и о олакшавајућем и отежавајућим околностима које би требало узети у обзир приликом одмеравања казне.

Из наведених одредаба произлази да јавни тужилац у свом говору треба да изнесе образложен став по питању доказаности важних чињеница, став о правном значају тих чињеница односно о подвођењу тих чињеница под норму кривичног закона, са коначном оценом о постојању кривичног дела које предмет оптужбе и да учини образложен предлог о кривици оптуженог и санкцијама за чије се изрицање залаже.

Говор јавног тужиоца мора бити систематичан, кохерентан, јасан, са тачно одређеним тематским целинама, тачно одређеним одлучним чињеницама чију доказаност тужилац разматра, јасно постављеним правним питањима и одговорима на та питања и јасно и на конкретан начин образложеним предлогом о санкцијама које треба изрећи оптуженом.

Реч јавног тужиоца мора бити строго ограничена на предмет поступка и не сме садржавати омаловажавање и повреду достојанства било ког лица, укључујући и оптуженог.

Да би говор јавног тужиоца, као круна његовог учешћа у поступку, био исцрпан, целовит, добро аргументован и уверљив, он мора бити темељно припремљен. О битним тачкама своје речи, јавни тужилац треба да састави белешку, а у сложеним предметима говор мора бити у целини написан. Написаним текстом јавни тужилац се служи при излагању, а корисно је и да га после излагања приложи судском спису.

Оцена доказа

У кривичном поступку као и у другим поступцима, важне чињенице утврђују се помоћу доказа, као извора сазнања. Закључак о постојању чињеница изводи се на основу садржаја доказа и оцене о њиховој поузданости са становишта истинитости.

Када су у питању искази сведока и оптужених, оцени подлеже истинитост и веродостојност тих доказа. Као истинит оцењује се исказ који је сагласан са стварним чињеницама о чијем постојању долазимо до сазнања и помоћу других доказа. Веродостојан је исказ који је по садржини такав да му се може поверовати, а то је непротивречан исказ, реалистичан, уверљив по конкретним детаљима и сагласан са другим доказима.

Сваки доказ оцењује се посебно с обзиром на његову садржину, а затим у вези са осталим доказима. Када се оцењује веродостојност неког исказа, узима се у обзир цео његов садржај, па и делови о безначајним детаљима, јер се и на основу тих детаља може закључивати да ли је саслушано лице говорило истину. Узимају се у обзир и могуће празнине у опажању и сећању сведока односно оптуженог, као и могући посебни разлози за давање неистинитог исказа.

Оцена противречних доказа, нарочито исказа сведока, захтева исцрпнију анализу њиховог садржаја и потпунију проверу њихове истинитости с обзиром на садржај других доказа.

Оцена неких других доказа (записника о увиђају, записника о претресању стана и лица, потврде о одузимању предмета, разних исправа) најчешће не захтева проверу њихове веродостојности, а њихов садржај јавни тужилац треба посебно да користи у повезаној оцени свих доказа.

При оцени доказа, њихова садржина износи се само у мери која је потребна за извођење закључка о њиховој веродостојности и истинитости, односно закључка о доказаности одређених важних чињеница.

Закључци о чињеницама важним за одлуку

Када се неки доказ оцени као веродостојан и истинит, на основу њега изводи се закључак о постојању одређених чињеница важних за одлуку. На основу целине доказа закључује се о доказаности чињеничног стања у његовој укупности.

Чињенице важне за одлуку су оне на које се примењује кривични закон или су од значаја за одлуку о кривичној санкцији. То су чињенице које чине

обележја кривичног дела схваћеног објективно-субјективно и основе за искључење постојање кривичног дела (дело малог значаја, нужна одбрана, крајња нужда, неодољива сила, неотклоњива стварна и правна заблуда), чињенице које су основ за примену општих института (покушај, добровољни одустанак, саучесништво итд).

Код учешћа више лица у извршењу кривичног дела закључивање о постојању чињеница које се тичу доприноса сваког учесника у извршењу дела и садржаја њихове свести и воље – сложеније је и захтева посебно образлагање.

Посебну скупину важних чињеница чине околности које су од значаја за одлуку о кривичној санкцији. Оне се једним делом тичу обележја кривичног дела (степен кривице, побуде из којих је дело учињено, јачина угрожавања или повреде заштићеног добра итд), а другим делом – у вези су са личношћу оптуженог као учиниоца (ранији живот оптуженог, његово здравствено стање, имовинске прилике итд.).

Јавни тужилац је не само странка у поступку него и државни орган и дужан је (члан 17. став 2. ЗКП) да се са једнаком пажњом стара и о утврђивању чињеница које иду у корист оптуженог. Ово посебно важи за чињенице које су од значаја за одлуку о кривичној санкцији, чијем утврђивању и судови и јавни тужиоци често приступају са недовољном пажњом.

Закључци о постојању објективних чињеница дела изводе се на основу доказа, а закључци о субјективним чињеницама – као субјективној стварности која по нормалном току ствари стоји иза одређеног објективно испољеног понашања – по правилу, изводе се из објективних чињеница (на пример, из чињенице да је оптужени пуцао из ватреног оружја у жртву дела и усмртио је, закључујемо да је хтео да жртву лиши живота, јер по свакидашњем искуству такво понашање представља један од начина лишавања живота).

За праксу је доста тешко и сложено питање утврђивања евентуалног умишљаја, па став о овом питању јавни тужилац у завршној речи треба брижљиво да образложи. Закључак о пристајању оптуженог на извршење кривичног дела односно на наступање забрањене последице мора се изводити из околности дела, начина извршења, употребљеног средства, интензитета радње и оцене какве се последице, према свакидашњем искуству, таквим радњама редовно изазивају. При том, узимају се у обзир и околности које се тичу личности оптуженог, његовог искуства и знања.

У субјективне чињенице спада и свест о забрањености дела, иако се односи на нормативну страну кривичног дела.

Правна оцена дела

Након излагања о оцени доказа и о закључцима у појлегу доказаности важних чињеница, јавни тужилац прелази на правну оцену дела и указује на одредбе кривичној и другој закона које треба применити.

Правна квалификација дела треба да покрије све битне чињенице криминалног понашања: својство учиниоца ако је обележја дела, предузету радњу, изазвану последицу, садржај свести и воље оптуженог, побуде ако су обележје дела, околности које делу дају тежи или лакши облик итд. Обрада праве оцене дела треба да обухвати сва та питања.

Ако је у извршењу дела учествовало више лица, јавни тужилац треба да оцени правни значај учешћа сваког од њих, да на основу предузетих радњи и доприноса извршењу дела, као и садржаја њихове свести и воље, оцени о којем облику саучесништва се ради.

Код кривичних дела са бланкетном диспозицијом правна оцена дела укључује и примену прописа на које упућује бланкетна норма. Ове прописе треба тачно навести и образложити њихову примену на конкретно понашање оптуженог.

Јавни тужилац треба да образложи свој став о свим правним питањима која се постављају у поступку: да ли је оптужени делао у нужној одбрани (или прекорачењу те одбране), у крајњој нужди, да ли је кривично дело свршено или покушано, да ли се евентуално ради о добровољном одустанку итд. Разуме се да овом ставу претходи оцена о доказаности или недоказаности чињеница које су основ за примену одређених правних института. Јавни тужилац ће се са посебном пажњом осврнути на одбрану оптуженог изнету током поступка како у њеном чињеничном делу тако и у погледу примена права.

Посебан осврт јавни тужилац ће учинити на питање кривице оптуженог, полазећи од својих закључака о утврђењу чињеница које су у основи кривице. Тако закључак о урачунљивости оптуженог јавни тужилац изводи на основу утврђене чињенице да је оптужени био способан да схвати значај свог дела и управља својим поступцима, закључак о умишљају – на основу чињенице да је оптужени хтео извршење дела или пристао на извршење дела, закључак о нехату – на основу чињенице да је оптужени уз свест о могућности да својом радњом учини кривично дело, олако држао да до тога неће доћи, односно да је могао бити свестан те могућности.

Закључак о свести оптуженог да је његово дело забрањено је чињенични. Међутим, закључак о отклоњивој заблуди оптуженог о забрањености његовог дела (да је оптужени био дужан и могао бити свестан да је његово дело забрањено) мора се сматрати правним, јер се не ради о утврђивању конкретног садржаја свести оптуженог (претходно је утврђено да није био свестан забрањености дела), већ о закључивању о дужности и могућности свести о забрањености дела. Тај закључак доноси се на основу низа посебних и општих околности које се тичу личности оптуженог (његовог знања и искуства), природе дела, општег гледања друштва на таква дела итд.

Ако је дело учињено у стању скривљене неурачунљивости, јавни тужилац ће на изнети начин разматрати чињенична и правна питања која такво

извршење дела намеће. *Због оштрине разграничавања чињеничних и правних питања код кривице оправдано је да се она разматрају повезано, у једној целини.*

Предлог јавног тужиоца

У завршном делу свог говора, након оцене доказа, закључака о доказаности чињеница на којима се заснива оптужба и правне оцене дела, јавни тужилац ће ставити предлог да оптужени буде оглашен кривим и да му буде изречена казна или условна осуда, а ако за то постоје разлози и нека мера безбедности и мера одузимања имовинске користи прибављене кривичним делом. Јавни тужилац може предложити и изрицање судске опомене. *Тужилац предлаже одређену врсту казне као главну, а може предложити и изрицање одређене казне као споредне,¹⁴⁴ али не може стављати одређени предлог о висини казне (члан 344. ЗКП).*

Предлог јавног тужиоца за изрицање одређених санкција мора бити образложен за сваку санкцију посебно. Имајући у виду сврху кажњавања, јавни тужилац указује на олакшавајуће и отежавајуће околности од којих зависи висина казне (члан 54. КЗ), вреднујући њихов значај, као и на друге околности које су од значаја за изрицање неких казни (на пример, имовинске прилике оптуженог у вези са изрицањем новчане казне).

Предлог о изрицању условне осуде или судске опомене јавни тужилац посебно образлаже полазећи од сврхе ових кривичних санкција и услова за њихово изрицање (члан 64. став 2, члан 66. став 4. и члан 77. став 4. КЗ).

Има ситуација у којима због недовољне разјашњености стања ствари јавни тужилац не може ни да одустане од оптужбе ни да предложи доношење осуђујуће пресуде. До тога долази када суд одбије предлог јавног тужиоца за извођење одређених доказа који су по тужиоцевој оцени значајни за разјашњење ствари, а на основу резултата изведених доказа не може се донети осуђујућа пресуда. Уколико у таквој ситуацији јавни тужилац остане при оптужби свој став ће образложити освртом на резултате изведених доказа и указивањем на то које чињенице би се могле утврдити доказима чије извођење је претходно предложио. На ослобађајућу пресуду донету у оваквој ситуацији јавни тужилац треба да изјави жалбу.

Одговор јавног тужиоца на одбрану оптуженог

Тужилац има право да одговори на одбрану оптуженог (члан 346. став 3. ЗКП). Јавни тужилац ће по потреби и то право да користи. Разлог за то

¹⁴⁴ Новчана казна као споредна може се изрећи и за кривично дело за које користољубивост није садржана у законском опису дела ако је мотив извршења дела прибављање противправне имовинске користи. (Види: Пресуда Врховног суда Србије, Кж 832/86 од 17. фебруара 1986).

може бити искривљена интрепретација садржаја и смисла оптужбе у завршној речи одбране и оспоравање оптужбе према тој искривљеној слици, а не према стварном садржају оптужбе.

Може се и указати потреба да јавни тужилац у неком делу свој став додатно образложи имајући у виду изнету одбрану оптуженог.

Посебности главног претреса у скраћеном поступку

Одредбе о скраћеном поступку (чл. 433–448. ЗКП) примењују се у поступку за кривична дела за која је као главна казна прописана новчана казна или казна затвора до три године, а изузетно – на предлог овлашћеног тужиоца и уз изричит пристанак окривљеног – и у поступку за кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година.

Одредбе о скраћеном поступку чине поступак бржим и једноставнијим. То се посебно односи на главни претрес који може бити одржан и у одсуству уредно позваног јавног тужиоца и у одсуству уредно позваног окривљеног ако је пре тога саслушан и ако његово присуство није нужно (члан 445. ст. 1. и 3. ЗКП).

Уз сагласан предлог странака, суд прекида доказни поступак и прелази на изрицање кривичне санкције у случају потпуног признања окривљеног које је поткрепљено другим доказима, осим ако посумња у истинитост признања (члан 446. став 2. ЗКП). У оваквом случају, суд може изрећи само одређене изричито наведене кривичне санкције (члан 446. став 3. ЗКП).

Суд изриче и објављује пресуду одмах по закључењу главног претреса (члан 446. став 5. ЗКП).

Иако се главни претрес у скраћеном поступку може одржати и без присуства уредно позваног јавног тужиоца, оправдано је да јавни тужилац по могућности учествује на главном претресу, бар када су у питању значајнија кривична дела, посебно у случајевима за које је заинтересована шира јавност.

РЕДОВНИ И ВАНРЕДНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ И ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ

Жалба

Појам и значај жалбе као правног лека

Жалба је редовни правни лек којим се побија првостепена судска одлука и исходује одлучивање у другом степену, а изузетно жалбом се може побијати и другостепена пресуда у кривичном поступку. Жалба може бити изјављена против првостепене пресуде и против решења.

Жалбом се спречава наступање правноснажности одлуке која се побија, као и одлаже извршење побијане одлуке – пресуде увек, а по правилу и решења – ако у закону није друкчије одређено. Првостепене одлуке се могу побијати жалбом како у погледу утврђења чињеница, тако и у погледу примене права.

Значај права на жалбу је у томе што даје могућност странкама да исходују преиспитивање првостепених одлука и евентуалну корекцију тих одлука, како би се у што је могуће већој мери остварило законито и правилно доношење судских одлука.

Факултативност жалбе

Изјављивање жалбе је у слободној диспозицији странака: од њихове воље зависи да ли ће првостепена одлука бити испитивана у другом степену. Исто тако од воље странака зависи и обим и правац преиспитивања првостепених одлука, са неким изузецима када је у питању жалба против пресуде.

Допуна жалбе

Изјављену жалбу странке могу да допуне. При том, од значаја је да ли се жалба допуњује у року за жалбу или по истеку тог рока. Допуна жалбе у оквиру рока за жалбу нема никаквих ограничења: она може садржавати и нове основе и правце побијања одлуке, као и нове разлоге. Допуном жалбе по истеку рока за жалбу могу се само потпуније објаснити већ дати основи односно разлози жалбе.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Пресуда Савезног суда, Кпс 36/99 од 17. новембра 1999.

Жалба против пресуде

Садржај жалбе

По члану 366. став 1. ЗКП, жалба треба да садржи: 1) означење пресуде против које се изјављује жалба;

2) основ за побијање пресуде;

3) образложење жалбе;

4) предлог да се побијана пресуда потпуно и делимично укине или преиначи;

5) потпис лица које изјављује жалбу.

У жалби моју се износили нове чињенице и нови докази, али је жалилац дужан да наведе разлоге зашто их раније није изнео. Позивајући се на нове чињенице, жалилац је дужан да наведе доказе којима би се те чињенице имале доказати, а позивајући се на нове доказе дужан је да наведе чињенице које помоћу тих доказа жели да докаже (члан 366. став 4. ЗКП).

Жалбени основи и редослед њиховог истицања

Жалбени основи побијања првостепене пресуде наведени су у члану 367. ЗКП, а то су:

1) битна повреда одредаба кривичног поступка;

2) повреда кривичног закона;

3) погрешно или непотпуно утврђено чињенично стање;

4) одлука о кривичним санкцијама, одузимању имовинске користи, трошковима кривичног поступка, имовинскоправним захтевима.

Ови основи су у ЗКП ближе одређени, о чему ће бити речи приликом разматрања појединих питања у вези са жалбом јавног тужиоца.

Основи побијања пресуде треба у жалби да буду истакнути редом који је логичан с обзиром на природу недостатака због којих се пресуда побија. На првом месту су процесне повреде, а затим погрешно и неопишано утврђено чињенично стање, јер се право примењује на чињенице за које суд нађе да су утврђене. После ових основа долази повреда кривичног закона и неправилно изречене кривичне санкције, као и друге наведене одлуке.

Чињенично и правно питање

Жалбени основи се односе на чињеничне и правне недостатке пресуде, као и на неправилности у одлуци о кривичним санкцијама и неким другим мање значајним одлукама. Отуда велики значај разликовања чињеничних и правних питања, односно њиховог јасног разграничења.

Разликовање чињеничних и правних питања од значаја је не само за жалбени поступак него и за цео кривични поступак.

Основану сумњу да је одређено лице учинило кривично дело, као услов за покретање истраге (члан 241. став 1. ЗКП) треба разумети као вероватноћу да је одређено лице учинило дело које је у закону предвиђено као кривично дело.¹⁴⁶

Суд је везан за дело које предмет оптужбе, а није везан за предлоге тужиоца у погледу правне оцене дела (члан 351. ЗКП).

Принцип *in dubio pro reo* примењује се при решавању чињеничних питања, а правна питања решавају се тумачењем закона.

Недостаци у утврђењу чињеница доводе до укидања првостепене пресуде (члан 389. став 1. ЗКП), док се повреде кривичног закона отклањају преиначењем пресуде (члан 391. став 1. ЗКП).

Понављање кривичног поступка може бити дозвољено само из разлога чињеничне природе, док се повреде закона у правноснажним одлукама отклањају другим ванредним правим лековима (захтев за заштиту законитости и захтев за испитивање законитости правноснажне пресуде).

Чињенична питања тичу се конкретног испољавања учиниоачевог дела у стварности (оног што се стварно догодило), а правна питања тичу се подвођења конкретних чињеница одређеног дела под правну норму. Чињенице су „делићи“ стварности, а питање правног значаја конкретних чињеница – је правно питање.

Тако, на пример, чињенично питање је којим предметном је нанета лака телесна повреда, а правно питање – да ли је тај предмет опасно оруђе или средство подобно да тело тешко повреди; питање која повреда је нанета оштећеном је чињенично, а правно питање је да ли та повреда представља лаку или тешку телесну повреду; чињенично питање је конкретан износ штете проузроковане кривичним делом, а правно питање је да ли та штета представља штету великих размера; чињенично питање је како је извршена крађа, а правно питање – да ли конкретан начин извршења дела представља обијање или проваљивање, односно савлађивање већих препрека; да ли се одређени конкретан начин извршења кривичног дела убиства може сматрати убиством на подмукао или свиреп начин – јесте правно питање итд.

Проблем чини сложенијим то што се при утврђивању неких чињеница, посебно субјективних (које се изводе из објективних), те чињенице означа-

¹⁴⁶ У теорији основана сумња се одређује и на другачији начин. Основана сумња се дефинише као виши степен извесности. (Види: Панта Марина, *Коментар на законима за кривична дела*, Скопје, 153) или као степен извесности заснован на скупу озбиљних чињеница и презумција. (Види: Шпиро Вуковић, *ЗКП са објашњењима и судском праксом*, Београд, 1985, 121). Схватање по којем основана сумња постоји ако „је могућност да је окривљени извршио кривично дело једнака или већа од могућности да он то није учинио“ важно је јер по нашем мишљењу може да буде од користи у решавању овог проблема у пракси. (Види: Ђорђе Лазин, *In dubio pro reo*, Београд, 1985, 22).

вају на уопштен начин коришћењем нормативних, законских израза (да је учинилац био свестан могућности наступања неке последице, да је олако држао да последица неће наступити или је пристао на њено наступање, да је учинилац хтео наступање неке последице и сл.), па се добија привид спајања чињеничног и правног. *У вези с тим, ојравдано је да се закључци о субјективном односу учиниоца према делу, изражени законским појмовима, сматрају чињеничним чињањима, те да се осјоравају њобијањем утврђења чињеничног стања у првостепеној пресуди. Према околностима конкретне случаја, треба осјоравати и утврђење објективних чињеница које су у основи закључка о субјективним чињеницама (како је конкретно дело извршено, које средство и под којим околностима је употребљено и сл.).*

Оправданост да се закључци о субјективним чињеницама, изражени законским појмовима, сматрају чињеничним питањем, најбоље се види код намере као субјективног обележја неких кривичних дела. На пример, намера учиниоца кривичног дела крађе да присвајањем одузете ствари себи или другом прибави противправну имовинску корист не утврђује се у конкретном виду, иако се она у стварности испољава на конкретан начин (да учинилац украдену ствар користи на одређени начин, да за украдени новац купи неке друге ствари, да новац користи за задовољење неких посебних потреба и сл.). Тако је и са утврђивањем намере прибављања противправне имовинске користи код кривичних дела преваре, преваре у служби, проневере итд. Ове субјективне чињенице тешко би се и могле утврђивати на конкретан начин, осим ако на њих окривљени својим признањем укаже, а нема ни сврхе да се на такав начин утврђују.

Ни све објективне чињенице не утврђују се увек као конкретне, већ се утврђење њиховог постојања изражава на уопштен начин. Тако, код кривичног дела проневере конкретно се утврђује износ проневереног новца, а радња присвајања одређује се на уопштен начин: да је оптужени новац који му је био поверен у служби користио за задовољење својих потреба итд. Слично је и са кривичним делом убиства, тешке телесне повреде и лаке телесне повреде. Конкретно се утврђују телесне повреде нанете жртви дела, а предмет којим су повреде нанете не мора бити конкретно утврђен. Међутим, ако је употреба одређеног средства обележје кривичног дела (као код тежег облика лаке телесне повреде), онда употреба таквог средства мора бити на конкретан начин утврђена.

Жалба јавног тужиоца против првостепене пресуде

Употреба жалбе као редовног правног лека којим се исходује корекција првостепених пресуда спада у деликатније видове активности јавног тужиоца у кривичном поступку. Јавни тужилац треба пажљиво да процени да ли постоје основи и разлози за изјављивање жалбе и ако нађе да постоје – да

жалбу као акт правно коректно уобличи, да тачно постави жалбене основе, јасно и исцрпно изнесе разлоге и учини одговарајући предлог.

Обим побијања пресуде

При означавању пресуде која се побија *требало би навесити у којем делу се пресуда побија ако се не побија у целини (на пример, у осуђујућем делу, у ослобађајућем делу, у осуђујућем или ослобађајућем делу у односу на одређеној ошћуженој, у односу одређено кривично дело одређеној ошћуженој итд.)*.

Ознака основа побијања пресуде

После ознаке побијане пресуде и обима њеног побијања требало би тачно навести основе по којима се пресуда (односно поједини њени делови) побија. *Ознака основа побијања се врши са позивом на одредбу ЗКП која такав основ предвиђа*. На пример, због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП; погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања (или само погрешно или само непотпуно утврђеног чињеничног стања) из члана 370. ЗКП; због повреде кривичног закона из члана 369. став 1. тачка 1. ЗКП; због одлуке о казни (или условној осуди или судској опомени) из члана 371. став 1. ЗКП; због одлуке о мери безбедности из члана 371. став 2. ЗКП итд. При означавању релативно битне повреде одредаба кривичног поступка као основа побијања пресуде, поред члан 368. става 2. ЗКП треба навести и одредбу која није примењена или је неправилно примењена. Ако се пресуда побија по више основа, основи се наводе логичним редом, уз посебно означавање. (1, 2, 3... или а, б, в...).

Основи побијања пресуде

Основи побијања пресуде се односе на повреде учињене на главном претресу и у пресуди. Повреде могу бити учињене и у фази припремања главног претреса (релативно битне повреде одредаба кривичног поступка). Раније учињене повреде или су саниране или су поновљене на главном претресу (на пример, доказ на недозвољен начин прибављен у истрази изведен на главном претресу и на њему заснована пресуда).

Побијање пресуде по основу битних повреда одредаба кривичној осудујка

Битне повреде одредаба кривичног поступка су процесне повреде које су утицале или су могле утицати на законито и правилно доношење пресуде. За неке од тих повреда важи необорива претпоставка да су утицале или могле да утичу на законито и правилно доношење пресуде (апсолутно бит-

не повреде одредаба кривичног поступка), док се неке друге повреде могу сматрати битним само ако су у конкретном случају биле или могле бити од утицаја на законито и правилно доношење пресуде (релативно битне повреде одредаба кривичног поступка). На готово све апсолутно битне повреде одредаба кривичног поступка, другостепени суд пази по службеној дужности (члан 380. став 1. тачка 2. ЗКП), док релативно битне повреде узима у обзир само ако је на њих указано у жалби.

Апсолутно битне повреде одредаба кривичног поступка

Ове повреде су таксативно наведене у члану 368. став 1. ЗКП. Оне постоје:

1) ако је суд био непрописно састављен или ако је у изрицању пресуде учествовао судија или судија поротник који није суделовао на главном претресу или који је правноснажном одлуком изузет од суђења;

2) ако је на главном претресу суделовао судија или судија поротник који се морао изузети;

3) ако је главни претрес одржан без лица чије је присуство на главном претресу по закону обавезно или ако је оптуженом, браниоцу, оштећеном као тужиоцу или приватном тужиоцу, противно његовом захтеву, ускраћено право да на главном претресу употребљава свој језик и да на свом језику прати ток главног претреса;

4) ако је противно закону била искључена јавност на главном претресу;

5) ако је суд повредио прописе кривичног поступка у погледу постојања оптужбе овлашћеног тужиоца или предлога оштећеног, односно одобрења надлежног органа;

6) ако је пресуду донео суд који због стварне ненадлежности није могао судити у тој ствари или ако је суд неправилно одбацио оптужбу због стварне ненадлежности;

7) ако суд својом пресудом није потпуно решио предмет оптужбе;

8) ако је оптужба прекорачена;

9) ако је пресудом повређена одредба члана 382. ЗКП;

10) ако се пресуда заснива на доказу на којем се по одредбама ЗКП не може заснивати;

11) ако је изрека пресуде неразумљива, противречна сама себи или разлозима пресуде, или ако пресуда нема уопште разлога, или у њој нису наведени разлози о одлучним чињеницама, или су ти разлози потпуно нејасни, или у знатној мери противречни, или ако о одлучним чињеницама постоји знатна противречност између оног што се наводи у разлозима пресуде о садржини исправа, или записника о исказима датим у поступку и самих тих исправа или записника.

За ове повреде не треба доказивати да су биле или могле бити од утицаја на правилност и законитост пресуде; довољно је доказати њихово

иосііојање. Јавни тужилац може побијати првостепену пресуду по основу било које од наведених битних повреда одредаба кривичног поступка, али са практичног становишта најзначајније су повреде које се састоје у томе што суд није потпуно решио предмет оптужбе, што је оптужба прекорачена и нарочито – што пресуда садржи наведене недостатке у њеном саставу и образлагању.

Непотпуно решен предмет оптужбе

Суд је везан предметом оптужбе, у чињеничном смислу, и дужан је да оптужбу у целини реши.

Ако су у оптужби за теже кривично дело садржана обележја неког лакшег кривичног дела (на пример, у оптужби за разбојништво, садржана лака телесна повреда нанета жртви дела), па суд нађе да нема основа за осуду оптужбеног за теже кривично дело и ослободи га од оптужбе, иако је било основа за осуду за лакше кривично дело – предмет оптужбе није потпуно решен. Код оптужбе за кривична дела у стицају, ако суд пропусти да о неким делима доносе одлуку, предмет оптужбе није у целини решен. Међутим, код оптужбе за кривична дела у стицају ако суд за све радње огласи окривљеног кривим и нађе да се ради о једном продуженом кривичном делу, предмет оптужбе је у целини решен, као и у случају идеалног стицаја – ако суд нађе да се ради о привидном стицају.

Јавном тужиоцу остаје да процени да ли је у оваквим случајевима повређен кривични закон.

Прекорачење оптужбе

Оптужба је прекорачена када суд изменом чињеничног описа дела изађе из оквира оптужбе. Ако суд изврши неке небитне измене у опису дела датог у оптужном акту које не мењају правну квалификацију, судска пракса узима да се не ради о прекорачењу оптужбе. Не сматрају се прекорачењем оптужбе ни неке измене описа дела које доводе до правне квалификације дела као лакшег (на пример, оптужени коме је стављено на терет извршење кривичног дела проневере оглашен кривим за кривично дело послуге, уз измену описа дела). Не ради се прекорачењу оптужбе ни када суд огласи оптуженог кривим за кривично дело извршено из нехата, уместо са умишљајем.

У оваквим случајевима, јавни тужилац првенствено треба да процени да ли има основа да изјави жалбу због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Недостаци у саставу и образлагању пресуде

Неразумљивост̄ изреке пресуде

Најчешћи случајеви неразумљивости изреке пресуде тичу се недостатака у опису дела за које је оптужени оглашен кривим. Изрека осуђујуће пресуде је неразумљива ако опис дела не садржи чињенице из којих произлазе сва објективна и субјективна обележја кривичног дела. Тако је, по судској пракси, изрека осуђујуће пресуде неразумљива ако:

1) у опису кривичног дела противправног лишења слободе радња оптуженог није наведена конкретно већ означена законским изразом;

2) у опису кривичног дела крађе, преваре, проневере, није наведена динарска противвредност страног новца прибављеног кривичним делом;

3) из чињеничног описа тежег облика кривичног дела неовлашћеног стављања у промет опојних дрога не произлази квалификаторно обележје дела – да су се оптужени удружили за вршење тих дела;

4) у опису кривичног дела убиства на мах није наведено да је оптужени у стање јаке раздражености доведен „без своје кривице“;

5) опис кривичног дела фалсификовања новца не садржи субјективно обележје дела – намеру оптуженог да прибављени лажни новац стави у оптицај као прави;

6) опис кривичног дела тешко дело против опште сигурности, односно опис одговарајућег кривичног дела против безбедности јавног саобраћаја, не садржи чињенице из којих произлази облик виности, како у односу на последицу основног дела, тако и у односу на тежу последицу;

7) у опису кривичног дела тешке телесне повреде квалификоване смрћу нису наведене чињенице из којих произлази облик виности, како у односу на тешку телесну повреду, тако и у односу на смрт повређеног;

8) у опису кривичног дела тешке телесне повреде квалификоване смрћу, виност у односу на тежу последицу означена као несвесни нехат, без навођења садржаја несвесног нехата;

9) при изрицању мере одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом није наведен износ те користи итд.

Оваквим недостацима изреке пресуде доприносе и јавни тужиоци мањкавим и неодговарајућим описом дела у оптужници (судови опис дела најчешће само препишу из оптужнице). Зато јавни тужиоци са пуном пажњом треба да прилазе изради оптужних аката, јер је то од значаја не само због остварења законитости у поступању, него и због економичности поступка.

*Непостојање разлога о одлучни чињеницама
или поштом нејасности тих разлога*

Под битним повредама одредаба кривичног поступка које се састоје у непостојању разлога о одлучним чињеницама или у потпуној нејасности или знатној противречности тих разлога, треба разумети непостојање односно нејасност или противречност разлога о утврђењу одлучних чињеница, а не и недостатке разлога о правном значају чињеница. *Одлучне чињенице су оне на које се примењује право, а што значи чињенице које су у бићу кривичног дела и чињенице на које се примењују општи инстинктивни (нужна одбрана, крајња нужда, добровољни одустанак итд), као и чињенице које су од значаја за одлуку о кривичној санкцији. Ове чињенице могу се утврђивати само на главном претресу (или на претресу пред другостепеним судом) применом принципа непосредности, док се право може примењивати на утврђене чињенице и ван претреса од стране другостепеног суда.*

Ове повреде тичу се образлагања утврђења одлучних чињеница, а не самог утврђења чињеница. Недостаци у утврђењу одлучних чињеница чине посебан основ за побијање пресуде.

По судској пракси, пресуда нема разлога о одлучним чињеницама ако:

1) у образложењу пресуде није наведено које се одлучне чињенице утврђују појединим доказима, већ је само наведена садржина доказа;

2) у образложењу осуђујуће пресуде за кривично дело тешко дело против безбедности јавног саобраћаја нису наведене одредбе кривичног закона ни саобраћајни прописи који су примењени;

3) нису дати разлози о утврђењу одређеног облика виности;

4) нису дати разлози зашто је лице које је оптужено као саизвршилац, оглашено кривим као помагач;

5) нису дати разлози зашто суд брзину возила којим је управљао оптужени сматра неприлагођеном;

6) нису наведени разлози о томе да је оптужени млађе пунолетно лице, нити је оцењивано да ли постоје услови за изрицање васпитне мере;

7) у разлозима пресуде само наведене олакшавајуће и отежавајуће околности, а нису дати посебни разлози о ублажавању казне или изрицању условне суде итд.

Ако суд изрекне казну испод посебне минимума или блажу врсту казне коју је могао изрећи ублажавањем казне, али не утврди било коју нарочито олакшавајућу околност,¹⁴⁷ не ради се о битној повреди одредаба кривичног поступка већ о повреди кривичног закона (прекорачењем овлашћења која суд има по закону). Битна повреда постоји када је у пресуди нека одлучна чињеница узета као утврђена, али о њеном утврђењу нису дати разлози, а

¹⁴⁷ Кривични законик уместо израза особито олакшавајућа околност у члану 56. став 1. тачка 3. користи израз нарочито олакшавајућа околност.

не када суд примени право као да је нека одлучна чињеница утврђена иако она није утврђена.

Неправилно вредновање околности које су од значаја за одлуку о кривичној санкцији, у разлозима пресуде, иакође не представља битну повреду одредаба кривичној процесуике, већ може бити разлог за обилажање пресуде по основу одлуке о кривичној санкцији.

*Нетачно навођење садржине исправа или записник
о исказима датим у процесуику*

Овај процесни недостатак ЗКП означава као знатну противречност о одлучним чињеницама између оног што се наводи у разлозима пресуде о садржини исправа или записника о исказима датим у поступку и самих тих исправа или записника. Претпоставка правилног утврђивања одлучних чињеница јесте да суд цени доказе према њиховој стварној садржини. Нетачно навођење садржине доказа у разлозима пресуде само по себи доводи у сумњу поузданост утврђења чињеница. Отуда апсолутни значај ове процесне повреде, под условом да је противречност односно несагласност између навођења садржане одређених доказа и њихове стварне садржине – знатна. По правилу, ова повреда је праћена погрешним утврђењем чињеничног стања, али то не мора да буде (ако су на основу других доказа чињенице поуздано утврђене). Погрешно утврђење чињеничног стања постоји када је суд неодговарајућом оценом доказа погрешно закључивао о постојању чињеница, а ова процесна повреда – када је суд у разлозима пресуде, при оцени доказа, нетачно навео њихову садржину.

*Случајеви неојравдано широкој тумачења
одредаба о овим процесним повредама*

Судска пракса показује тежњу широког тумачења одредаба о апсолутно битним повредама које се тичу недостатака у изради и разлозима пресуде, што се не може сматрати оправданим. Сама природа ових повреда и њихове процесне последице (обавезно укидање пресуде) упућује на то да одредбе о њима треба уже тумачити.

Има и случајева очигледно погрешне примене ових одредаба. Рецимо, да је изрека осуђујуће пресуде неразумљива и противречна ако постоји несклад између описа дела и правне оцене дела (у питању је повреда кривичног закона а не битна повреда одредаба кривичног поступка).

Необразложеност правне оцене дела понекад се узима као битна повреда одредаба кривичног поступка. *Недостатаке у образлагању правне оцене дела не би требало сматрати битном повредом одредаба кривичној процесуику* (не ради се о разлозима о утврђењу одлучних чињеница). На правилно утврђено чињенично стање, другостепени суд може у седници већа

(без претреса) применити кривични закон независно од тога како га је применио првостепени суд (ако постоји жалба у том правцу односно ако је кривични закон повређен на штету оптуженог), а може и дати своје разлоге за правилну примену закона у првостепеној пресуди. Неправилна примена закона која је образложена не може вредети више од правилне примене закона која није образложена. *Ако се пресуда не укида због погрешне примене кривичног закона, не би имало никаквог смисла да се укида због необразложености правилне примене закона.* Разлози дати за погрешну примену кривичног закона по природи ствари не могу имати вредност.

Неретко противречност између одлуке о имовинскоправном захтеву и одлуке о оглашавању оптуженог кривим (оштећени је упућен на парницу иако је тачно утврђен износ штете проузроковане кривичним делом), другостепени судови сматрају битном повредом одредаба кривичног поступка и укидају првостепену пресуду. *Овде се не ради о противречности изреке пресуде у одлуци о самој кривичној ствари, већ о противречности између мериторне одлуке у кривичној ствари и немериторне одлуке о имовинскоправном захтеву (као придруженој парници), а укидање пресуде само због овог недостатака претвара кривични поступак у парнични.*

Непостојање посебних разлога о ублажавању казне редовно се узима као битна повреда одредаба кривичног поступка. Међутим, има случајева који доводе у сумњу оправданост оваквог општег става. Ако је, рецимо, у првостепеној пресуди утврђено да је дело остало у покушају и то образложено, али нису дати разлози да је по том основу казна ублажена (наведене су само олакшавајуће и отежавајуће околности које су од значаја при одмеравању казне), да ли због тог недостатка треба укидати пресуду и поново судити. Околност да је кривично дело остало у покушају спада у изричито предвиђене основе за могућност ублажавања казне (члан 30. став 2. КЗ). Утврђење покушаја кривичног дела подразумева могућност ублажавања казне без икаквих додатних околности. То важи и за утврђену битно смањену урачунљивост оптуженог као основ за ублажавања казне (члан 23. став 3. КЗ) и за друге случајеве законом предвиђене могућности ублажавања казне. Оправданост ублажавања казне у оваквим случајевима може се оспоравати побијањем пресуде по основу одлуке о казни, али за укидање пресуде тешко би се могли наћи оправдани разлози.

Утврђивању чињеница које су од значаја за одлуку о кривичној санкцији (осим оних које улазе у биће кривичног дела) и образлагању одлуке о кривичној санкцији судови често не поклањају довољну пажњу, усмерени на основно и најтеже питање – има ли основа за осуду оптуженог. И поред тога, одредбе о апсолутно битним повредама одредаба кривичног поступка које се састоје у необразложености одлучних чињеница, као и оне о недостацима изреке пресуде не треба широко тумачити, а излагање из оквира тих одредаба требало би искључити. Могућности јавног тужиоца да утиче

на судску праксу у овој области врло су ограничене, поготово што се против решења о укидању пресуде не може подићи захтев за заштиту законитости. Али оно што јавни тужиоци свакако могу да учине, то је да сами у жалбама опрезно предлажу укидање пресуде по овом основу и у другом степену – да се залажу за уже тумачење одредаба о овим процесним повредама, а поготово против неправилне примене тих одредаба.

Релативно битне повреде одредаба кривичној правосудију

Релативно битна повреда одредаба кривичног поступка постоји ако суд за време припремања главног претреса или у току главног претреса и приликом доношења пресуде, није применио или је неправилно применио коју одредбу ЗКП, или је на главном претресу повредио право одбране, а то је било или је могло бити од утицаја на законито и правилно доношење пресуде (члан 368. став 2. ЗКП). У жалби по овом основу мора се тачно навести одредба ЗКП која је неправилно примењена и у чему се та неправилност састоји, односно која одредба није примењена, а требало је да буде примењена. Утицај односно могућност утицаја те процесне повреде на законито и правилно доношење пресуде мора бити конкретно образложена.

Ове повреде, које могу бити веома бројне, постоје када суд није поступао у границама овлашћења. Тако ова битна повреда постоји када првостепени суд не правосуди по примедбама вишег суда изнешим у решењу о укидању раније пресуде, јер је по члан 394. став 3. ЗКП суд дужан да изведе процесне радње и расправи сва спорна питања на која је указао другостепени суд.

Супротно овом, процесна повреда не постоји у случају одбијања доказних предлога странака на главном претресу, јер је суд овлашћен да такве предлоге одбије ако сматра да њихово извођење није потребно. Оцена суда о оправданости извођења предложених доказа може се оспоравати побијањем пресуде по основу непотпуно и погрешно утврђеног чињеничног стања.¹⁴⁸

Побијање пресуде по основу погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања

По члану 370. став 1. ЗКП, пресуда се може побијати због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања када је суд неку одлучну чињеницу погрешно утврдио или је није утврдио.

О правилности и потпуности утврђења чињеничног стања у првостепеној пресуди, другостепени суд одлучује само ако је жалба изјављена по том основу.

¹⁴⁸ Одлука суда о одбијању предлога за извођење доказа може представљати основ побијања пресуде због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, а не због повреде одредаба кривичног поступка. (Види: Врховни суд Србије 1259/89 од 23. маја 1989. године).

Јавни тужилац по овом основу може да побија ослобађајућу пресуду донету по члану 355. тачка 3. ЗКП и осуђујућу пресуду са утврђеним чињеничним стањем које је друкчије од оног из оптужбе, што је довело до квалификације дела по блажем кривичном закону или је било од утицаја на одлуку о кривичној санкцији. И ослобађајућа пресуда донета по члану 355. тачка 1. ЗКП може да садржи недостатке у утврђењу одлучних чињеница, као и одбијајућа пресуда. Одлука о одузимању имовинске користи такође може бити побијана због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Предмет побијања може бити само утврђење одлучних чињеница на које се примењује материјално кривично право (грешке у утврђењу чињеница на које се примењује процесно право представљају повреде одредаба о кривичном поступку).

О разграничењу чињеничних од правних питања било је речи у посебном одељку. *Има случајева да се у жалбама јавних тужилаца закључци суда о субјективним чињеницама (умишљај, нехај, намера, итд.) поједино побијају по основу повреде кривичног закона, уместио по основу поједино утврђеног чињеничног стања.*

Погрешно утврђење чињеничног стања постоји када суд неодговарајућом оценом доказа закључи да неке одлучне чињенице постоје иако је по правилној оцени доказа требало да закључи да оне не постоје, односно ако суд нађе да неке одлучне чињенице не постоје, а на основу изведених доказа требало је да закључи да оне постоје.

Чињенично стање је непотпуно утврђено када суд пропусти да уопште утврђује да ли одређена одлучна чињеница постоји или не постоји, када, дакле, пресуда не садржи било какав став о постојању одређене чињенице. Поједине одлучне чињенице садржане у опису дела у изреци пресуде треба сматрати утврђеним и када о њиховом утврђењу нису дати разлози (одсуство таквих разлога представља битну повреду одредаба кривичног поступка).

Изношење нових чињеница и нових доказа у жалби може се односити, како на поједино, тако и на неједино утврђено чињенично стање. Нове чињенице саме по себи указују на друкчије стање ствари од оног које је утврдио суд, а нови докази дају основ за другачије закључивање о постојању чињеница које је суд утврђивао, или се у помоћу њих могу утврђивати чињенице које је суд пропустио да утврди.

Пресуда се може побијати само због погрешно утврђеног чињеничног стања или само због непотпуно утврђеног чињеничног стања или због ова два недостатка у утврђивању чињеница.

Избор жалбених основа – погрешно (непотпуно) утврђено чињенично стање или повреда кривичног закона или и једно и друго – захтева пажљиву процену у сваком конкретном случају. Тако, рецимо, ако суд није при-

хватио квалификацију дела из оптужнице – да је убиство извршено на свиреп начин, треба прво проценити да ли су правилно утврђене све чињенице (укључујући и оне субјективне) од којих зависи правни закључак да ли је дело извршено на свиреп начин. Побијање правне оцене дела било би довољно као жалбени основ само ако су све чињенице правилно утврђене, а ако нису – пресуду треба побијати по оба основа.

У неким случајевима када је пресуда у односу на неке оптужене осуђујућа, а у односу на друге ослобађајућа на основу члана 355. тачка 3. ЗКП, пресуда се побија у целини и када је у њеном осуђујућем делу, узетом одвојено, чињенично стање правилно утврђено и правилно примењен кривични закон, али чињенице из ослобађајућег дела пресуде имају значај и за правну оцену дела оптуженог који је оглашен кривим. Такви случајеви су код оптужби за кривично дело чији тежи облик одређује извршење дела од стране више лица (најмање два) или у саставу групе. Тако, ако суд једног од двојице оптужених за кривично дело разбојништва из члан 206. став 3. КЗ ослободи од оптужбе, а другог огласи кривим, дело оптуженог који је оглашен кривим добија правну квалификацију по став 1. истог члана. Укидање пресуде у целини које би довело до осуде и оног оптуженог који је претходно ослобођен од оптужбе, имало би утицаја на правну оцену дела и у односу на оптуженог који је укинута пресудом оглашен кривим. Код оптужби за кривична дела чији тежи облик представља извршење дела од стране организоване групе (на пример, изнуда из члана 214. став 4. КЗ) оваква ситуација настаје када је број оптужених који су оглашени кривим мањи од три.

Побијање пресуде по основу повреде кривичног закона

Повреда кривичног закона као основ побијања пресуде утврђена је у члану 369. ЗКП. Та повреда постоји ако је кривични закон повређен у питању:

- 1) да ли је дело за које се оптужени гони кривично дело;
- 2) да ли има околности које искључују кривичну одговорност;
- 3) да ли има околности које искључују кривично гоњење, а нарочито да ли је наступила застарелост кривичног гоњења или је гоњење искључено услед амнестије или помиловања, или је ствар правноснажно пресуђена;
- 4) да ли је у погледу кривичног дела које је предмет оптужбе примењен закон који се не може применити;
- 5) да ли је одлуком о казни, условној осуди или судској опомени, односно одлуком о мери безбедности или о одузимању имовинске користи или о опозивању условног отпуста прекорачено овлашћење које суд има по закону;
- 6) да ли су повређене одредбе о урачунавању притвора и издржане казне.

Суд примењује право на чињенице које је нашао утврђеним, па повреда кривичног закона постоји када закон није правилно примењен на утвр-

ђено чињенично стање. Ако је погрешно или непотпуно утврђено чињенично стање довело до друкчије примене права пресуду треба побијати због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања како би се укидањем пресуде исходovalo друкчије утврђење чињеница и друкчија примена права.

У пракси јавних тужилаштва јављају се грешке – да се жалбе изјављују по основу повреде кривичног закона иако се ради о погрешно или неопходно утврђеном чињеничном стању. За то се дају неприхватљиви разлози – да је суд због погрешно или неопходно утврђеног чињеничног стања применио кривични закон који се не може применити.

Жалба по овом основу претпоставља правилно и потпуно утврђење чињеничног стања у првостепеној пресуди, а од другостепеног суда се тражи да на утврђене чињенице правилно примени кривични закон. Једино када су повређене одредбе о урачунавању притвора или издржане казне, жалба се може изјавити по овом основу и са позивом на нетачност података у побијаној пресуди – о притвору и издржаној казни. То су подаци који су садржани у спису или се могу прибавити од надлежних органа.

Другостепени суд испитује по службеној дужности само повреде кривичног закона на штету оптуженог (члан 380. став 1. тачка 2. ЗКП), а не и друге повреде.

Повреде из члана 369. тачка 1. ЗКП

Ова повреда постоји ако је суд погрешно узео да дело које је предмет оптужбе није кривично дело зато што у закону није предвиђено као кривично, односно што дело не садржи законом прописана објективна и субјективна обележја кривичног дела. По овом основу побија се пресуда и када је суд погрешно узео да постоји неки од основа искључења постојања кривичног дела (нужна одбрана, крајња нужда итд.). Ова пореда кривичног закона постоји и када је суд погрешно узео да дело које је предмет оптужбе има обележја кривичног дела, односно да не постоје основи искључења постојања кривичног дела.

Повреде из члана 369. тачке 2 ЗКП

По овом основу могла би се побијати само пресуда у којој је примењен раније важећи кривични закон, а не и нови КЗ који (у члану 14. став 1) кривично дело дефинише као скривљено дело које је противправно и законом предвиђено као кривично дело. Кривица (раније кривична одговорност) је, дакле, у самом бићу кривичног дела, па ако постоје околности које искључују кривицу, дело нема обележја кривичног дела и ослобађајућа пресуда била би донета по члану 355. тачка 1. ЗКП, а могла би бити побијана по основу повреде кривичног закона из члана 369. тачка 1. ЗКП.

Повреде из члана 369. тачка 3. ЗКП

Овај жалбени основ односи се на околности које искључују кривично гоњење, а нарочито на наступање застарелости кривичног гоњења или искључење гоњења услед амнестије или помиловања. Ове околности представљају трајне сметње за гоњење, због којих се доноси одбијајућа пресуда, а ако постоје сметње које привремено спречавају гоњење, доноси се решење о одбацивању оптужнице (члан 349. ЗКП).

По овом основу може се побијати и осуђујућа и одбијајућа пресуда, зависно од тога да ли је погрешно узето да ове околности не постоје или да постоје. Ако одбијајућа пресуда садржи повреду кривичног закона (на пример, погрешно узето да је наступила застарелост гоњења), онда побијање пресуде само по овом основу не би, по општим правилима, могло да доведе до укидања пресуде, а ни до њеног преиначења, јер се у побијаној пресуди чињенице утврђују само у мери у којој је потребно да се утврди постојање трајне сметње за гоњење. Ово произлази из одредаба члана 306. ЗКП по којима се главни претрес може одржати и у одсуству оптуженог односно његовог браниоца, ако би се према доказима који се налазе у списима очигледно морала донети одбијајућа пресуда. Одбијајућа пресуда није пресуда у меритуму већ процесна пресуда и она не може бити преиначена у осуђујућу. Зато у оваквим случајевима пресуду треба побијати не само због повреде кривичног закона него и због непотпуно утврђеног чињеничног стања, како би била укинута.

Повреде из члана 369. тачка 4. ЗКП

Примена кривичног закона који се не може применити првенствено се састоји у погрешној правној квалификацији дела, али и у свакој другој погрешној примени материјалног кривичног права, као што су одредбе оштрајше дела кривичног закона. Овај жалбени основ постоји када је уместо једне одредбе кривичног закона погрешно примењена друга, за разлику од повреде из члана 369. тачка 1. ЗКП која постоји када је суд погрешно узео да се кривични закон уопште може применити или да се уопште не може применити.

У одбијајућој пресуди ова повреда закона може бити учињена тако што суд погрешно преквалификује кривично дело на блаже и онда примени одредбе о застарелости кривичног гоњења. У оваквом случају повређен је кривични закон у погледу правне оцене дела, а не одредбе о застарелости кривичног гоњења (ако би застарелост наступила за блаже кривично дело).¹⁴⁹

¹⁴⁹ Има мишљења да одбијајућа пресуда може да се напада само због повреде поступка или грешака у утврђивању чињеничног стања, јер се ради о процесној пресуди.

Ова повреда закона постоји када суд погрешно примени одредбе о про-
дуженом кривичном делу или их не примени иако је било основа за њихову
примену.

Када другостепени суд кривично дело које је у првостепеној пресуди
квалификовано као крађа, правно оцени као ситно дело крађе с обзиром на
вредност украдених ствари, иако у првостепеној пресуди није утврђена
субјективна чињеница да је окривљени ишао за тим да прибави малу имо-
винску корист – примењен је кривични закон који се не може применити.
Умишљај на прибављање мале имовинске користи је субјективно обележје
кривичног дела ситне крађе и ако то обележје чињенично није утврђено,
дело не може бити правно квалификовано као ситна крађа.

Поведа из члана 369. тачка 5. ЗКП

Ова повреда кривичног закона постоји када суд одлуком о кривичној
санкцији или о одузимању имовинске користи или о опозивању условног
отпуста, прекорачи овлашћења која има по закону, тј. када суд изрекне
санкцију какву по закону није могао да изрекне или не изрекне санкцију
коју је по закону био дужан да изрекне, или противно законским одредбама
донесе одлуку о одузимању имовинске користи, или не донесе одлуку о
одузимању имовинске користи иако је био дужан да је донесе, или када по-
вреди законске одредбе о опозивању условног отпуста.

Такве повреде су: изрицање казне веће или мање од прописане, ублажа-
вање казне преко дозвољених граница, изрицање казне за кривична дела у
стицају противно законским одредбама, неизрицање споредне казне када је
изрицање те казне обавезно, изрицање условне осуде када то по закону није
могуће, изрицање мере безбедности противно законским одредбама или
неизрицање мере безбедности када је њено изрицање обавезно и друго.

Ова повреда кривичног закона постоји када суд ублажи казну али се не
позове на одредбу члана 56. КЗ, нити утврђује било коју нарочито олакша-
вајућу околност.

Кривични закон није повређен ако суд изрекне условну осуду коју је по
закону могао да изрекне, али се при том не позове на законску одредбу која
га овлашћује да такву санкцију изрекне (члан 66. КЗ), али ако изрекне ус-
ловну осуду без ублажавања казне када је за изрицање те санкције ублажа-
вање казне обавезно, постоји повреда кривичног закона.

Повреде из члана 369. тачка 6. ЗКП

Одредбе о урачунавању притвора и издржане казне повређене су ако је
суд противно закону урачунао или одбио да урачуна притвор и издржану
казну или о урачунавању није ни одлучивао.

Одредбе о урачунавању притвора и издржане казне садржане су у члану
11. КЗ (урачунавање притвора и казне издржане у иностранству) и члану

63. КЗ (урачунавање притвора и сваког другог лишења слободе у вези са кривичним делом).

Ако у правноснажној пресуди није одлучено о урачунавању притвора или раније издржане казне, или урачунавање није правилно извршено, о томе посебним решењем одлучује председник већа на основу члана 190. став 1. ЗКП.

Побијање пресуде по основу одлуке о кривичним санкцијама, одузимању имовинске користи, прошковима кривичној постојаности, имовинскоправном заштити и објављивању пресуде путем средстава јавног обавештавања.

Основ за побијање ових одлука је предвиђен у члану 371. ЗКП.

Жалба због одлуке о кривичним санкцијама

По овом основу побија се пресуда када је у њој чињенично стање правилно утврђено, правилно примењен кривични закон и кривична санкција изречена у границама закона, али избор врсте санкције или њена мера нису, према околностима случаја, оправдани са становишта сврхе кривичних санкција. Неодговарајућим вредновањем околности од којих зависи одлука о кривичној санкцији није правилно извршено одмеравање казне, или су неправилно примењене одредбе о ослобођењу од казне, о ублажавању казне, о изрицању условне осуде, судске опомене, мере безбедности, или ове одредбе нису примењене иако је било основа за њихову примену.

Посебни основи за побијање одлуке о судској опомени (чл. 461. и 462. ЗКП) обухватају и могућност побијање ове одлуке „због тога што нису постојале околности које оправдавају изрицање судске опомене“. Међутим, и по општим одредбама (члан 371. став 1. ЗКП), решење о судској опомени може се побијати због тога што је суд применио одредбе о судској опомени. При побијању одлуке о судској опомени треба се позвати на специјалну одредбу која ближе одређује основ побијања.

У процени да ли су при изрицању кривичних санкција правилно вредноване околности конкретног случаја, треба поћи од одредаба кривичног закона о околностима које су од значаја за одлуку о кривичним санкцијама, односно од одредаба о посебним условима за изрицање неких кривичних санкција (условна осуда, судска опомена).

Нови КЗ садржи и неке нове одредбе о околностима које су од значаја за одлуку о казни. Тако одредба члана 24. став 2. искључује могућност да се казна ублажи по основу стања битно смањене урачунљивости у које је учинилац сам себе довео употребом алкохола, дроге или на други начин. Из овога произлази да се ни скривљено смањење урачунљивости које је мање од битног, не може сматрати олакшавајућом околношћу.

По члану 54. став 3. КЗ, и околности која је обележје кривичног дела може се узети у обзир као оштежавајућа односно олакшавајућа, ако прелази меру која је потребна за постојање кривичног дела, или одређеног

облика кривичног дела, или ако постоје две или више оваквих околности, а само једна је довољна за постојање тежег односно лакшег облика кривичног дела.

На основу ове и других одредаба КЗ може се указати на неке посебне околности које су од значаја за одлуку о казни:

1) јачина повреде заштићеног добра у оквиру квалификаторне околности (на пример, за постојање тежих облика неких кривичних дела довољно је да је наступила тешка телесна повреда или смрт једног лица, а ако су наступиле тешке телесне повреде више лица, или смрт више лица – то представља изразито отежавајућу околност);

2) јачина повреде заштићеног добра код продуженог кривичног дела изражава се укупним последицама свих дела у његовом саставу – и када се (у смислу члана 61. став 4. КЗ) квалификација продуженог кривичног дела одређује према најтежем од дела која обухвата;

3) последица садржана у квалификованом покушају кривичног дела представља отежавајућу околност (на пример, тешка телесна повреда нанета при покушају убиства);

4) када је извршење дела у саставу организоване групе квалификаторна околност (на пример, код изнуде), чињеница да је дело извршено од стране два саизвршиоца представља отежавајућу околност;

5) кумулирање квалификаторних околности представља отежавајућу околност (на пример, убиство из користољубља извршено на подмукао начин, разбојништво извршено од стране више лица и жртви са умишљајем нанета тешка телесна повреда);

6) бројност радњи код кривичног дела са индиферентним бројем чињења (на пример, код неовлашћеног стављања у промет опојних дрога) представља отежавајућу околност и друго.

Одлука о мери безбедности може се побијати ако суд није изрекао ову меру иако су за то постојали законски услови, или ако је суд неправилно изрекао ову меру, не прекорачујући овлашћења која има по закону (члан 371. став 2. ЗКП).

Жалба због одлуке о одузимању имовинске користи

Одлука о одузимању имовинске користи може се побијати ако не постоји повреда закона из члана 369. тачка 5. ЗКП, али је суд неправилно донео ову одлуку или није изрекао одузимање имовинске корист иако су за то постојали законски услови (члан 371. став 2. ЗКП). Одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом је обавезно (члан 91. КЗ) и ако суд утврди износ те користи, а не донесе одлуку о њеном одузимању, постоји повреда кривичног закона из члана 369. тачка 5. ЗКП. Али ако постоје неправилности у одлучивању о одузимању имовинске користи, ова одлука побија се по члану 371. став 2. ЗКП.

Жалба збој одлуке о трошковима кривичног поступка, о имовинскоправним захтевима и о објављивању пресуде у средствима јавног обавештавања

Одлука о трошковима кривичног поступка може се побијати жалбом ако је неправилна или супротна законским одредбама (члан 371. став 3. ЗКП). По истим основима може се побијати и одлука о имовинскоправним захтевима.

Упоредно побијање пресуде по више жалбених основа

Пресуда (или њен део) може се побијати по више основа у разним комбинацијама. При том, од значаја је логички редослед истицања тих основа, јер по том редоследу другостепени суд оцењује основаност жалбе. Поједини делови исте пресуде могу бити побијани по различитим основима.

Жалбени основи могу бити остављени иако да су усмерени ка једном резултату – укидању пресуде или њеном преиначењу, или иако да се један резултат (укидање пресуде) објављује као примаран, а други (преиначење пресуде) као алтернативан.

Јавни тужилац, по правилу, треба у жалби да истекне све жалбене основе за које по његовој оцени постоје разлози, јер не зна да ли ће и који од тих основа бити прихваћен од стране другостепеног суда.

Битне повреде одредаба кривичног поступка и погрешно или непопуно утврђено чињенично стање

Битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП које се тичу недостатака у образлагању утврђења одлучних чињеница у непосредној су вези са утврђењем чињеничног стања. Ове битне повреде најчешће су праћене недостацима у утврђењу чињеничног стања, па је зато и упоредно побијање пресуде по ова два основа доста често и усмерено је на укидање пресуде. Погрешно утврђено чињенично стање може бити праћено и другим апсолутно битним повредама одредаба кривичног поступка, па и релативно битним. Тако, уз погрешно утврђење чињеничног стања може постојати релативно битна повреда одредаба кривичног поступка која се састоји у непоступању по примедбама другостепеног суда које се односе на утврђивање одлучних чињеница.

Када ослобађајућа пресуда донета на основу члана 355. тачка 3. ЗКП садржи битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, јавни тужилац треба да процени да ли има основа да ту пресуду побија због погрешно или непотпуно утврђеног чињенично стања, па да жалбу изјави само ако сматра да је чињенично стање погрешно или непотпуно утврђено, тј. да је пресуда у меритуму неправилна. Изјављивањем жалбе само по основу битних повреда одредаба кривичног пос-

тупка (када нема изгледа да после укидања побијане пресуде буде донета осуђујућа пресуда) неоправдано би се продужавало време за које је окривљени под оптужбом, а било би противно и принципу економичности поступка.

Повреда кривичног закона и погрешно утврђено чињенично стање

Када суд погрешно (непотпуно) утврди чињенично стање, па на тако утврђено чињенично стање неправилно примени кривични закон – у погледу правне оцене дела или примене неке опште одредбе КЗ – постоје два основа за изјављивање жалбе: погрешно утврђено чињенично стање и повреда кривичног закона. Први основ као примаран био би усмерен на укидање побијане пресуде, а други (ако не би био уважен први) на преиначење пресуде.¹⁵⁰

Ослобађајућа пресуда донета на основу члана 355. тачка 1. ЗКП често не садржи утврђење чињеничног стања на целовит начин као када се ради о осуђујућој пресуди, што није сагласно правилима поступка. По члану 17. став 1. ЗКП, суд и државни органи који учествују у кривичном поступку дужни су да истинито и потпуно утврде чињенице које су од важности за доношење законите одлуке. Суд прво треба да утврди чињенице, па тек онда да на те чињенице примењује право, а ако није доказано да је окривљени учинио дело за које је оптужен, ослобађајућа пресуда треба да буде донета на основу члана 355. тачка 3. ЗКП и када дело које је предмет оптужбе по закону није кривично дело. Само потпуно утврђено чињенично стање даје могућност другостепеном суду за другачију правну оцену дела и преиначење ослобађајуће пресуде у осуђујућу. Зато у оваквим случајевима јавни тужилац ако сматра да је повређен кривични закон, треба да изјави жалбу не само по том основу него и због непотпуно (ев. и погрешно) утврђеног чињеничног стања.

У пракси, има случајева да суд због погрешне правне оцене дела не утврђује неке одлучне чињенице сматрајући их небитним. Тако погрешна правна оцена дела сужава круг чињеница које суд утврђује као важне за одлуку. Иако се овде не ради о неправилној примени кривичног закона на утврђено чињенично стање, повреда кривичног закона ипак постоји јер због погрешног правног схватања, изнетог у пресуди, чињенично стање остаје непотпуно утврђено. Зато у оваквим случајевима жалбу треба изјавити по оба основа: повреда кривичног закона и непотпуно утврђено чињенично стање.

¹⁵⁰ Према другом становишту у овом случају жалбени основи требало би да буду постављени алтернативно, односно суд може да се упушта у испитивање повреде кривичног закона само уколико претходно утврди да је чињенично стање правилно утврђено.

Повреда кривичног закона и одлука о кривичним санкцијама

Уз побијање због одлуке о кривичним санкцијама, пресуда се упоредо може побијати због битних повреда одредаба кривичног поступка (које се састоје у необразложености утврђења чињеница важних за одлуку о санкцијама), због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања (посебно у односу на чињенице важне за одлуку о санкцијама) и због повреде кривичног закона (правна оцена дела, прекорачење овлашћења при изрицању кривичних санкција).

*Побијање пресуде по основу повреде кривичног закона најчешће треба да буде праћено побијањем одлуке о кривичним санкцијама, али има случајева када то није потребно.*¹⁵¹

Ако је по кривичном закону који је суд неправилно применио прописана иста казна као и по закону који треба применити, јавни тужилац ће уз оспоравање правне оцене дела побијати и одлуку о кривичним санкцијама само ако процени да санкције (изречене у границама закона), према околностима случаја, нису одговарајуће кривичном делу и оптуженом као учиниоцу.

Када се повреда кривичног закона састоји у неправилној квалификацији дела по блажем кривичном закону, природно је да оспоравање такве правне квалификације буде праћено побијањем одлуке о казни (односно другој кривичној санкцији) и када је изречена казна у границама прописаним строжим кривичним законом за чију примену се јавни тужилац залаже. Побијањем пресуде по основу одлуке о кривичној санкцији тужилац изражава став да одлуку о санкцији не сматра правилном ни за случај да његова жалба у погледу побијање правне оцене дела не буде уважена (овај став треба у жалби да буде јасно изнет).

При постојању повреде кривичног закона из члана 369. тачка 5. ЗКП нема одмеравања казне (друге санкције) у границама закона, па се одмеравање казне, као непостојеће, не може побијати по основу из члана 371. ЗКП. Отклањање овакве повреде кривичног закона састоји се управо у изрицању кривичне санкције у границама закона. Зато нема логичких ни практичних разлога да се у оваквим случајевима уз побијање по основу повреде кривичног закона, пресуда побија и због одлуке о кривичној санкцији. У разлозима жалбе због повреде кривичног закона треба указати и на околности које су од значаја за одлуку о кривичној санкцији, са евентуалним освртом на вредновање тих околности у побијаној пресуди, јер ће тек по жалби санкција бити изречена у границама закона.

¹⁵¹ У вези с тим сусрећемо два схватања. У случају уважавања жалбе тужиоца изјављене због правне квалификације, суд није овлашћен да оптуженом изрекне строжу казну ако жалбом није побијана и одлука о казни. По другом, циљ жалбе изјављене због погрешне правне квалификације је да се изрекне кривична санкција која одговара правилној квалификацији тако да у суд, уколико уважи жалбу, може самостално да изрекне нову санкцију. (Види: Горан Илић, *Границе испитивања првостепене кривичне пресуде*, Београд, 2004, 242).

Ако првостепена пресуда садржи повреду кривичног закона у погледу правне оцене дела и повреду кривичног закона учињену при изрицању кривичних санкција, жалбу треба изјавити по основу обе ове повреде, али не и по основу одлуке о кривичним санкцијама, из разлога који су већ наведени.

Неки случајеви алтернативној побијања пресуде

Када је чињенично стање у осуђујућој пресуди утврђено нешто друкчије него што је у оптужници и када је то довело до осуде оптуженог по блажем кривичном закону или до изрицања блаже казне, пресуда се може побијати по основу који је усмерен на њено укидање (погрешно утврђено чињенично стање), или по основу који је усмерен на њено преиначење (одлука о казни), или тако да се жалба првенствено усмерава на укидање пресуде, а у другом плану – на њено преиначење ако не би била укинута. Такви случајеви су, на пример:

- 1) када је суд утврдио да је дело извршено из нехата, а не са умишљајем;
- 2) код оптужбе за квалификовани покушај убиства суд нашао утврђеним да постоји умишљај оптуженог само у односу на тешку телесну повреду као последицу дела;
- 3) суд нашао утврђеним да не постоје неке објективне или субјективне чињенице које делу дају тежи облик (свиреп начин извршења убиства или мотив користољубља код убиства), или да постоје чињенице које делу дају блажи вид (стање јаке раздражености код убиства на мах);
- 4) суд утврдио да постоје чињенице које делу дају карактер поступања у прекорачењу нужне одбране или крајње нужде;
- 5) суд нашао да није доказано да је оптужени извршио неке од радњи кривичног дела са индиферентним бројем чињења;
- 6) суд нашао да није доказано да је оптужени извршио нека од дела која би улазила у састав продуженог кривичног дела;
- 7) суд нашао утврђеним да је обим штетне последице мањи од оног из оптужбе (ово је карактеристично за кривична дела проневере, злоупотребе службеног положаја, крађе, преваре, несавесног рада у привредном пословању, пореске утаје итд).

У оваквим случајевима, јавни тужилац треба прво да процени да ли има основа да пресуду побија због погрешно утврђеног чињеничног стања, а евентуално и због битне повреде одредаба кривичног поступка. Ако је изјављивање жалбе у овом смислу оправдано, поставља се питање побијање пресуде и по основу одлуке о казни, (односно другој санкцији), за случај да пресуда не буде укинута. Наравно, пресуду би требало побијати и због повреде кривичног закона ако таква повреда постоји. О побијању пресуде због одлуке о казни, другостепени суд би одлучивао само ако нађе да је тужиочева жалбе по основу погрешно утврђеног чињеничног стања (или битне повреде одредаба кривичног поступка) неоснована. У оваквим случа-

јевима побијање пресуде и по основу одлуке о казни оправдано је и због тога што се тиме спречавају последице евентуалне примене правила о забрани преиначења на горе ако пресуда буде укинута.

Јавни тужилац са посебном пажњом треба да процени какви су изгледи да се његовом жалбом исходује укидање осуђујуће првостепенe пресуде и на поновном суђењу друкчије утврди чињенично стање и оптужени осуди по строжем кривичном закону или му буде изречена строжа кривична санкција. При том, тужилац треба да има у виду и да само одуговлачење кривичног поступка иде у корист окривљеног. Побиање пресуде само по основу одлуке о кривичној санкцији може се у оваквим случајевима показати као целисходније и делотворније.

Образложење жалбе

Образложење жалбе даје конкретне разлоге за основ побијања пресуде.

У уводном делу образложења жалбе наводи се укратко садржина пресуде која се побија: ко је оглашен кривим или ослобођен од оптужбе и за које кривично дело (без навођења описа дела датог у изреци пресуде), односно наводи се део изреке пресуде који се побија жалбом. Затим се прелази на образлагање основа побијања пресуде. Разлози жалбе треба да буду дати јасно, прегледно, одвојено за сваки жалбени основ и да носе ознаке основа на које се односе (1, 2, 3... или а, б, в...).

У образложењу жалбе треба поћи од разлога пресуде и анализом садржаја тих разлога оспоравати њихову основаност. То оспоравање врши се конкретним указивањем на неутемељеност и неприхватљивост разлога пресуде и изношењем разлога за друкчији став о питању на које се жалбени основ односи.

При оспоравању разлога пресуде по потреби, могу се, цитирајући поједини делови пресуде или судскогписа, уз навођење странице пресуде односнописа на којој се цитирани текстови (односно оспоравани став) налази.

Разлози побијања утврђења чињеничног стања треба да обухвате недоследности у утврђењу чињеница у побијаној пресуди и да укажу на доказе који упућују на друкчије стање ствари. Изношење нових чињеница и доказа мора бити посебно образложено (члан 366. став 4. ЗКП).

Када се ради о одбијајућој пресуди донетој повредом кривичног закона, побијање утврђења чињеничног стања образлаже се непотпуношћу утврђења чињеница која произлази из саме природе одбијајуће пресуде као процесне пресуде.

Разлози побијања пресуде по основу повреде кривичног закона треба одређено да укажу коју од повреда кривичног закона, предвиђених у члану 369. ЗКП, садржи побијана пресуда и у чему се та повреда састоји, односно на чему се темељи тужиочево залагање за другачију примену права.

При побијању одлуке о кривичној санкцији, полазећи од сврхе кривичних санкција, треба оспоравати вредновање околности значајних за ту одлуку и указати на околности које евентуално нису цењене у побијаној пресуди (иако су утврђене). Оправданост изрицања условне осуде или судске опомене не може се оспоравати са становишта сврхе кажњавања (јер се овим посебним санкцијама та сврха и не остварује), већ са становишта опште сврхе кривичних санкција (члан 4. став 2. КЗ) и сврхе ових посебних кривичних санкција (члан 64. став 2. КЗ).

Побијање одлуке о ублажавању казне образлаже се првенствено одсуством нарочито олакшавајућих околности које би могле бити основ за ублажавање казне, а затим указивањем на отежавајуће околности ако их има. Образлагање жалбе због одлуке о условној осуди треба заснивати на оспоравању постојања посебних услова за изрицање ове кривичне санкције, тј. на оспоравању оправданости изрицања ове санкције с обзиром на личност учиниоца, његов ранији живот, његово понашање после извршеног кривичног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учињено. Од посебног је значаја околност да ли је окривљени раније осуђиван и да ли је признао извршење кривичног дела односно обештећењем отклонио или ублажио последице дела. Непризнавање извршења кривичног дела није отежавајућа околност за окривљеног, али јесте одсуство значајне олакшавајуће околности која би, уз друге такве околности, могла бити основ за изрицање условне осуде. Условна осуда није спојива са одсуством олакшавајућих околности у држању окривљеног после извршења дела, а ни поврат не упућују на закључак да ће и упозорење уз претњу казне довољно утицати на окривљеног да више не врши кривична дела. По члану 64. став 2. КЗ, условна осуда се може изрећи према учиниоцу лакшег кривичног дела. Да ли је кривично дело лакше цени се према околности које конкретно кривично дело чине лакшим, уз примену формалних услова предвиђених за изрицање условне осуде из члана 66. КЗ. Код алтернативно постављених жалбених основа прво се дају разлози за примарне основе који су усмерени на укидање пресуде, а затим разлози за оспоравање оправданости изрицања одређених кривичних санкција с обзиром на околности кривичног дела за које је окривљени оглашен кривим, односно за повреду кривичног закона ако таква повреда постоји.

Жалбени предлог

Жалбени предлог треба да гласи онако како је одређен у члану 366. став 1. тачка 4. ЗКП: да се побијана пресуда потпуно или делимично укине или преиначи. Да ли ће се предложити укидање пресуде (потпуно или делимично) или њено преиначење (потпуно или делимично) зависи од жалбених основа. *Жалбени предлог мора бити у истој јуној сајласној са жалбеним*

основом (основима),¹⁵² односно од другостепеног суда се може тражити да донесе одлуку какву, с обзиром на жалбене основе, по закону може да донесе. У члану 389. ЗКП предвиђено је када ће суд потпуно или делимично укинути првостепену пресуду, а у члану 391 – када ће пресуду преиначити.

Укидање пресуде по садржини је увек исто, а преиначење може имати различити садржину: друкчију правну оцену дела, друкчију одлуку о кривичним санкцијама итд. Предлог за преиначење пресуде мора да буде учињен на сажет и прецизан начин. Изрицање строже/блаже кривичне санкције (на пример, изрицање казне затвора уместо условне осуде) или поштравања/ублажавања изречене кривичне санкције (на пример, рок проверавања у дужем трајању код условне осуде). Изрицање строже или блаже казне када се ради о врсти казне (на пример, уместо новчане казне као блаже изрицање казне затвора као строже). Ако се ради о истој врсти казне предлог гласи: за казну затвора – у дужем/краћем трајању; за новчану казну – у већем/мањем броју новчаних дневних износа односно већем/мањем износу; за казну Рад у јавном интересу – дужем/краћем трајању; за казну Одудимање возачке дозволе – дужем/краћем трајању. Код изречене главне и споредне казне, јавни тужилац се у жалби мора јасно определити да ли се преиначење односи на главну или споредну казну или обе казне. Уколико су испуњени услови, јавни тужилац може предложити преиначење изрицањем и споредне казне.

Код алтернативно постављених жалбених основа и предлог мора бити алтернативан: укидање или преиначење побијане пресуде.

У пракси нису ретки случајеви да се предлаже да другостепени суд донесе одлуку какву, с обзиром на жалбени основ, не може да донесе (на пример, пресуда се побија по основу погрешно утврђеног чињеничног стања, а предлаже се преиначење пресуде). Предлог не би требало да садржи сувишне наводе, као што су: да се жалба уважи, да се (после укидање пресуде) предмет врати првостепеном суду на поновно суђење и сл. *Побијану пресуду иако треба и називати, а не „нападнутом“ пресудом.*

Евентуални предлог да другостепени суд одлучи да се после укидања првостепене пресуде нови главни претрес одржи пред потпуно измењеним већем – мора бити образложен.

Жалба јавног тужиоца у корист оптуженог

Јавни тужилац може изјавити жалбу и у корист оптуженог (члан 364. став 3. ЗКП). *Ово право даје јавном тужиоцу зато што он није само странка у кривичном поступку него и државни орган који ишће закон.*

¹⁵² По правилу, укидање пресуде се предлаже због битне повреде поступка и непотпуно и погрешно утврђеног чињеничног стања, док се преиначење предлаже у случају да се пресуда побија због повреде кривичног закона или одлуке о кривичној санкцији, казни итд.

Јавни тужилац не изјављује жалбу у име окривљеног, већ у општем интересу, па је зато изјављивање такве жалбе независно од воље окривљеног.

У којим случајевима ће јавни тужилац изјавити жалбу у корист окривљеног, ствар је његове оцене. Положај супротне странке у поступку сужава простор у којем се жалба јавног тужиоца у корист окривљеног може појавити као оправдана. У начелу, нема ограничења у погледу основа по којима јавни тужилац може изјавити овакву жалбу, али оправданост за изјављивање такве жалбе углавном се јавља у случајевима повреде закона на штету окривљеног. То могу бити све повреде кривичног закона, али и битне повреде одредаба кривичног поступка, као што је повреда принципа забране преиначења на горе.

Одговор јавног тужиоца на жалбу оптуженог

Одговором на жалбу изјављену у корист оптуженог првостепени јавни тужилац може допринети да се у другостепеном поступку брже и целовитије сагледа разјашњење ствари односно оцени да ли је пресуда законита и правилна. Првостепени јавни тужилац од почетка прати поступак и у могућности је да без додатног труда процењује основаност жалбе изјављене у корист оптуженог.

Давање одговора јавног тужиоца на жалбу противне стране оправдано је нарочито у значајним и сложеним предметима када се жалбом оспорава утврђење чињеничног стања и указује на битне повреде одредаба кривичног поступка. Ово је оправданије уколико се у жалби износе нове чињенице и нови докази о којима би се јавни тужилац и иначе изјашњавао да су изнети на главном претресу.

И када је у питању жалба оптуженог због одлуке о казни, давање одговора на жалбу може бити оправдано, поготово ако се јавни тужилац није жалио по том основу.

У одговору на жалбу јавни тужилац прво треба да изнесе свој став о пресуди и жалби, а затим да побија конкретне наводе жалбе, уз изношење нових чињеница и доказа ако их има и на крају да предложи да се жалба одбије као неоснована.

Одговор на жалбу треба дати у предвиђеном року од осам дана, али и закаснио одговор узео би се у обзир ако би у другостепени суд стигао пре одлучивања о жалби.

Учешће јавног тужиоца у другостепеном поступку

Јавни тужилац који поступа у другом степену треба да благовремено, у предвиђеном року од 15 дана, размотри спис и да стави образложени писмени предлог у погледу одлуке о жалби. Иако члан 374. став 1. ЗКП предвиђа да јавни тужилац може уз повраћај списка да изјави да ће предлог ста-

вити на седницу већа, практични разлози оправдавају стављање образложеног писаног предлога. Писмени предлог даје могућност судији известиоцу да приликом разматрања списка и припремања за седницу већа има у виду и став јавног тужиоца. Овакав предлог оправдан је и због могућег присуствовања седници већа од стране јавног тужиоца.

И када стави писмени предлог, јавни тужилац треба, по могућности, да присуствује седници већа, поготово у значајним предметима. У поступку за најтежа кривична дела учешће јавног тужиоца на седници већа треба сматрати обавезним.

На седници већа јавни тужилац може предложити да се извештај судије известиоца допуни читањем појединих делова списка (делови записника, делови пресуде итд). Тужилац даје објашњење жалбе нижег јавног тужиоца и образлаже свој предлог у односу на жалбу изјављену у корист оптуженог, а може указати и на повреде закона на које суд пази по службеној дужности.

Ако другостепени суд одлучи *или је дужан да* одржи претрес, јавни тужилац ће користити процесна права која има у тој фази поступка, укључујући и евентуални одустанак од оптужнице или измену оптужнице у корист оптуженог.

У скраћеном поступку, јавни тужилац треба да уз повраћај списка стави писмени предлог, кратко образложен, а ако је обавештен о седници већа (када је првостепеном пресудом окривљеном изречена казна затвора) треба по могућности да учествује на седници већа.

О разлозима евентуалног одустанка од жалбе, другостепени јавни тужилац треба да обавести нижег јавног тужиоца.

Жалба јавног тужиоца на пресуду другостепеног суда

Изузетно, жалба може бити изјављена и против пресуде другостепеног суда. Измењени члан 395. став 1. ЗКП такву могућност ограничава на случај:

1) ако је другостепени суд преиначио пресуду првостепеног суда којом је оптужени ослобођен од оптужбе и изрекао пресуду којом се оптужени оглашава кривим. Пошто ослобађајућа пресуда може бити преиначена у осуђујућу само по жалби тужиоца, логично је да такву пресуду побија окривљени. Има случајева у којима би жалбу требало да изјави и јавни тужилац, а то су случајеви повреде кривичног закона која се састоји у неправилној правној оцени дела, наступању околности које искључују кривично гоњење или у прекорачењу овлашћења која суд има при изрицању кривичних санкција. За изјављивање жалбе против другостепене пресуде овлашћен је јавни тужилац који је поступао у првом степену (жалба се подноси првостепеном суду). Оправдано је да јавни тужилац који је поступао у другом степену ако сматра да против другостепене пресуде треба изјавити жалбу, укаже на то првостепеном јавном тужиоцу, уз навођење разлога за жалбу.

Жалба против решења

У току кривичног поступка, па и после његовог окончања суд је у прилици да доноси бројна решења којима одлучује о управљању поступком, о току поступка и о многим другим питањима.

Неким решењима одлучује се и мериторно – изрицањем кривичне санкције. Таква решења су: решење о судској опомени (члан 461. ЗКП), решење о кажњавању и без одржавања главног претреса (члан 449. ЗКП) и решење о изрицању мере безбедности обавезног психијатријског лечења (члан 506. ЗКП). Против решења о кажњавању не може се изјавити жалба али окривљени може поднети приговор и поступак се наставља заказивањем и одржавањем главног претреса. ЗКП не садржи посебна правила о жалби против решења о изрицању мере безбедности обавезног психијатријског лечења, осим одредбе о овлашћеним лицима за изјављивање жалбе (члан 506. став 5. ЗКП). О побијању решења о судској опомени постоје посебне одредбе ЗКП.

Жалба против решења о судској опомени

Решење о судској опомени може се побијати по основу битне повреде одредаба кривичног поступка, повреде кривичног закона, погрешно и непотпуно утврђеног чињенично стања и због тога што нису постојале околности које оправдавају изрицање судске опомене (члан 461. став 1. ЗКП).

Ако решење о судској опомени садржи и одлуку о мерама безбедности и другим мерама, као и одлуку о имовинскоправном захтеву и трошковима кривичног поступка, жалбом се могу побијати и те одлуке (члан 461. став 2. и 3. ЗКП).

Жалба јавног тужиоца против решења о судској опомени због тога што нису постојале околности које оправдавају изрицање судске опомене или што је њеним изрицањем прекорачено овлашћење које суд има по закону – треба да садржи предлог да окривљени буде оглашен кривим и да му буду изречена казна или условна осуда.

Оно што је речено у вези са истоврсним или одговарајућим основама побијања пресуде и образлагања тих основа, важи и за жалбу против решења о судској опомени.

Жалба против других решења

Против решења истражног судије и против других решења суда донесених у првом степену, странке и лица чија су права повређена могу изјавити жалбу увек када законом није изрично одређено да жалба није дозвољена (члан 398. став 1. ЗКП). *Против решења већа донесеној пре и у току ис-*

їраїе није дозвољена жалба ако законом није друкчије одређено,¹⁵³ а решења која се доносе ради їрїїремања лавної їреїїреса и їресуде моїу се їобијати само у жалби на їресуду (члан 398. ст. 2. и 3. ЗКП).

У члану 402. ЗКП изричито су наведене одредбе о поступку по жалби на пресуду које ће се сходно примењивати на поступак по жалби на решење. Међу тим одредбама нема општих одредаба о основима по којима се пресуда може побијати (члан 367), као ни одредаба којима су ближе одређени поједини основи побијања пресуде (члан 368–371). *Ово значи да закон не одређује основе їо којима се решења моїу їобијати, јер їо не би ни било моїуће с обзиром на веома различїїу садржину решења која се доносе у кривичном їосїїїуку.* Тиме што не одређује основе по којима се решење може побијати ЗКП не искључује могућност да се решења побијају и по основима који важе за пресуду, ако је то (с обзиром на садржај решења) могуће. Тако би се решење о обустављању кривичног поступка донето по приговору против оптужнице на основу члана 274. става 1. тачка 1. ЗКП (да дело које је предмет оптужбе није кривично дело) могло побијати по основу повреде кривичног закона, а решење донето по тачка 4. (да нема довољно доказа да је окривљени основано сумњив за дело које је предмет оптужбе), не би се могло побијати по основу погрешно утврђеног чињеничног стања, јер овим решењем чињенично стање није ни утврђивано, већ је само процењивано¹⁵⁴ да ли из постојећих доказа произлази довољан степен вероватноће да је окривљени учинио кривично дело које је предмет оптужбе. Зато жалба против решења не треба ни да садржи ознаку основа побијања, већ само јасно дате разлоге побијања.

Жалбом се може побијати стварна и правна основа решења. У жалби могу се износити нове чињенице и нови докази.

Жалбени предлог може бити укидање или преиначење побијаног решења, зависно од тога да ли другостепени суд може сам донети друкчије решење. *Укидање їобијаног решења їредлаже се како онда када друкчиїеїеїни суд не може донети друкчије решење (јер није све їсїїїїано)* тако и онда када по правилној примени закона није ни потребно доносити првостепено решење (на пример, у побијаном решењу погрешно узето да је жалба против пресуде неблаговремена, о благовремености жалбе не доноси се решење).

¹⁵³ Када веће окружног суда, одлучујући о жалби окривљеног на решење истражног судије о спровођењу истраге, нађе да нема места истрази против тог решења, јавни тужилац нема право жалбе. (Ђорђе Лазин, Станко Бејатовић, *Пракїїшїуку за кривичноїпроцесно їраво*, Београд, 1988, 356).

¹⁵⁴ Има мишљења да је у овом случају решењем утврђено чињенично стање до нивоа вероватноће, тако да се решење може побијати због погрешно утврђеног чињеничног стања.

Ванредни правни лекови

Ванредни правни лекови су правна средства за исправљање неправилности у правноснажним судским одлукама. Као изузетна (јер не уводе трећи степен у кривичном поступку), ова средства дозвољена су за отклањање само неких, значајних неправилности у правноснажним судским одлукама. Употреба ових правних лекова могућа је, под одређеним условима, тек по правноснажном окончању кривичног поступка.

По ЗКП постоје два ванредна правна лека: понављање кривичног поступка и захтев за заштиту законитости.

Понављање кривичног поступка

Кривични поступак који је довршен правноснажним решењем или правноснажном пресудом може се на захтев овлашћеног лица поновити само у случајевима и под условима предвиђеним чланом 404. ЗКП.

Правноснажна пресуда може се преиначити и без понављања кривичног поступка (члан 405. став 1. тачка 1-3 ЗКП) како би биле правилно примењене одредбе о одмеравању јединствене казне за дела у стицају: да се ове одредбе примене ако нису примењене, или да се из јединствене казне искључи део казне обухваћен неком ранијом осудом за дела у стицају, или да се из јединствене казне искључи део казне који се не¹²⁴би могао извршити због амнестије, помиловања или из других разлога.¹⁵⁵

Последњим изменама ЗКП-а укинут је Захтев за ванредно ублажавање казне као посебан ванредни правни лек. Садржина овог укинутог правног лека премештена је у неправно понављање кривичног поступка (члан 405, став 1, тачка 4).

Нову пресуду доноси суд у седници већа на предлог јавног тужиоца или осуђеног, а по саслушању противне странке (члан 405. став 6. ЗКП).

Ради правилне примене закона, јавни тужилац је дужан да предложи преиначење правноснажне пресуде ако има сазнања да за то постоје законом предвиђени услови.

Пропуштање да се изврши „спајање“ казни може да доведе до апсолутне застарелости извршења казне по некој од више правноснажних пресуда: док осуђени издржава казну по једној пресуди, тече рок застарелости извршења казне по некој другој пресуди. Добра сарадња јавног тужиоца са органима надлежним за извршење казне подразумева обавештавање јавног

¹⁵⁵ Приликом неправог понављања кривичног поступка могу се узети у обзир само правноснажне пресуде којима је осуђеном изречено више казни, а нису примењене одредбе о јединственом одмеравању казне за дела у стицају, док се не може узети и казна затвора из решења о замени новчане казне. (Види: Врховни суд Србије, Кж 854/83).

тужиоца о постојању више правноснажних пресуда којима су изречене казне затвора истом осуђеном.

Јавни тужилац ће ретко бити у прилици да поднесе предлог да се осуђеном ублажи казна због нових околности, јер редовно то чине осуђени и друга овлашћена лица по основу околности које су њима познате. Ипак, има случајева када јавни тужилац први сазнаје за околности које би могле бити основ за ублажавање казне и када би требало да управо он поднесе предлог. Тако, рецимо, ако је по оптужби јавног тужиоца окривљени осуђен за најтежи облик кривичног дела проневере, учињен присвајањем износа од сто милиона динара, на казну затвора у дужем временском трајању, па јавни тужилац накнадно открије да се проневера осуђеног ограничава на износ од пет милиона динара, а да је преостали износ мањка резултат крађе, било би оправдано да јавни тужилац поднесе предлог за ублажавање казне (право понављање кривичног поступка не долази у обзир, јер се не мења квалификација дела). У пракси се дешавало да осуђени у исто време на основу истих околности тражи ванредно ублажавање казне и помиловање, па ако успе у оба поступка, настају сложене ситуације у погледу мере смањена казне по оба основа. И сада се може догодити да осуђени у исто време тражи да му се преиначењем правноснажне пресуде ублажи казна, као и да тражи помиловање. На основу начелног става 34. Заједничке седнице ВСЈ од 18. јуна 1987. године, проблем је решаван тако што је осуђеном признавано ублажавање казне само по једној одлуци и то оној која је за њега повољнија. Овакав упоредни ток поступка за ублажавање казне и за помиловање могао би се избећи посредством првостепеног суда који је укључен у оба поступка. Требало би прво да се одлучи у поступку за ублажавање казне, а затим у поступку за помиловање.

Последњим изменама ЗКП-а уведен је још један основ за измену пресуде без понављање поступка (405а ЗКП-а). То је случај када лице које правоснажно осуђено да исказ којим омогући откривање, доказивање или спречавање кривичног дела, а испуњени су други услови предвиђени чл. 504ћ ЗКП-а. Рок у коме јавни тужилац може поднети предлог је месец дана од дана доношења правоснажне судске пресуде из чл. 504ћ ст. 3. ЗКП-а.

Ако је захтев за спровођење истраге одбачен због постојања околности које привремено спречавају гоњење, или је из истих разлога кривични поступак правоснажним решењем прекинут или је оптужница одбачена, поступак ће се на захтев овлашћеног тужиоца наставити чим престану узроци због којих су ове одлуке донете (члан 406. став 1. ЗКП). У оваквим случајевима, надлежни јавни тужилац по могућности, треба да отклони сметње за наставак поступка (на пример, прибави одобрење надлежног органа за гоњење), односно да прати да ли су престале сметње за гоњење (на пример, престао имунитет окривљеног, поправљено здравствено стање окривљеног).

Када суд правноснажно одлучи да нема места спровођењу истраге због непостојања основане сумње да је осумњичени извршио кривично дело, кривични поступак се може повести по захтеву овлашћеног тужиоца ако се поднесу нови докази који у време подношења ранијег захтева нису постојали или за њих овлашћени тужилац није знао (члан 406. став 3. ЗКП).

У оваквим случајевима, јавни тужилац после наступања правноснажности решења суда треба да процени да ли ће наставити са прикупљањем доказа на основу којих би могао бити поведен поступак или ће само обавестити подносиоца пријаве како би он доставио нове доказе ако до њих дође.

Кривични поступак завршен правноснажном пресудом може се поновити само у корист окривљеног, и то у случајевима и под условима одређеним у члану 407. ЗКП.

Захтев за понављање кривичног поступка могу поднети странке и бранилац, а после смрти осуђеног само јавни тужилац и лица блиска осуђеном која имају право да у корист окривљеног, изјаве жалбу (члан 408. став 1. ЗКП).

Јавни тужилац може поднети захтев за понављање кривичног поступка у корист окривљеног и када је правноснажна пресуда донета у поступку по оптужби оштећеног као тужиоца.

У којим случајевима ће јавни тужилац поднети захтев за понављање кривичног поступка у корист окривљеног, ствар је његове оцене. То би првенствено могло бити у случајевима да је пресуда заснована на лажној исправи или на лажном исказу сведока, вештака и тумача или ако је до пресуде дошло услед кривичног дела судије, судије поротника или лица које је вршило истражне радње, поготово ако је осуђени умро.

Ако је захтев поднела противна странка тужилац је у прилици да на тај захтев одговори (члан 410. став 2. ЗКП), као и да после спроведених извиђаја (ако их је суд одредио) даје мишљење о основаности захтева када су у питању кривична дела за која се гони по службеној дужности (члан 410. став 3. ЗКП).

За нови поступак, који се води на основу решења којим је дозвољено понављање кривичног поступка, важе исте одредбе као и за први поступак (члан 412. став 1. ЗКП).

Новом пресудом ранија пресуда се делимично или у целини ставља ван снаге или се оставља на снази (члан 412. став 3. ЗКП).

Суд није овлашћен да измени ранију пресуду само на основу нове оцене ранијих доказа (по том основу понављање није ни дозвољено), као ни да измени одлуку о казни ако се чињенично стање није изменило тако да дело буде квалификовано по блажем кривичном закону.

У поновљеном постојању примењује се кривични закон који је примењен или је могао бити примењен у ранијој пресуди. Нови кривични закон који је постојао на снази после доношења раније пресуде не може бити примењен у

новој пресуди, јер није могао бити примењен у ранијој пресуди. И застарелост кривичног гоњења процењује се с обзиром на време доношења раније пресуде.

У ЗКП (члан 413) постоје специјалне одредбе о понављању кривичног поступка у којем је неко лице осуђено у одсуству, а ако осуђени и његов бранилац не поднесу благовремен захтев, понављање поступка може бити дозвољено само по општим правилима.

Захтев за заштиту законитости

Против правноснажних судских одлука и против судског поступка који им је претходио, надлежни јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости ако је повређен закон (члан 419. ЗКП).

За подизање захтева за заштиту законитости, искључиво је овлашћен јавни тужилац као државни орган који у јавном интересу штити законитост. С обзиром на то да о Захтеву за заштиту законитости одлучује највиши суд у земљи, за изјављивање овог ванредног правног лека надлежан је Републички јавни тужилац.

Употребом овог ванредног правног лека доприноси се уједначавању судске праксе и отклањају се повреде закона учињене на штету осуђеног. Надлежни јавни тужилац није обавезан да подигне захтев за заштиту законитости у свим случајевима повреде закона. Он процењује значај повреде закона и њеног утврђивања судском одлуком – са становишта правилне и једнообразне примене закона, узимајући у обзир и то да ли је Врховни суд већ заузео став о таквој повреди закона. Међутим, ако повреда закона учињена на штету осуђеног доводи у питање законитост саме судске одлуке, јавни тужилац је дужан да подигне захтев за заштиту законитости.

Основ за подизање захтева за заштиту законитости могу бити све повреде материјалног и процесног кривичног закона, укључујући и повреде других прописа који су примењени у судској одлуци.

Захтев се може подићи због било које повреде процесног закона, а не само због битних повреда одредаба кривичног поступка.

Правноснажне судске одлуке против којих је могуће подићи захтев за заштиту законитости су пресуде и решења, а не и наредбе које и не стичу правноснажност. Законитост наредби може бити оспорена у оквиру поступка који је претходио правноснажној судској одлуци, као основа за подизање захтева за заштиту законитости.

Материјални кривични закон је повређен ако је неправилно примењен на чињенично стање које је суд у одлуци нашао утврђеним. Повреда кривичног закона постоји и када због погрешног правног схватања изнетог у судској одлуци неке чињенице нису ни утврђиване.

Повреда кривичног закона из члана 369. тачка 6. ЗКП садржана у правноснажној пресуди отклања се посебним решењем председника већа на основу члана 190. став 1. ЗКП ако је суд пропустио да одлучи о урачунавању притвора или раније издржане казне, или је урачунавање неправилно извршио. Али ако је суд у правноснажној пресуди одлучивао о урачунавању притвора односно раније издржане казне и без основа одбио да урачунавање изврши, против те пресуде може се подићи захтев за заштиту законитости због повреде кривичног закона.

Поступак који је претходио правноснажним судским одлукама може садржавати различите повреде процесног закона, најчешће у спровођењу процесних радњи, али те повреде нису такве да би се могло узети да је учињена битна повреда одредаба кривичног поступка.

Смисао захтева за заштиту законитости је да се њиме исправљају судске одлуке које се у редовном поступку не могу више исправљати (када су повреде учињене на штету осуђеног) односно да се утврде одређене повреде закона у правноснажно окончаним поступцима. Зато се не може подићи захтев за заштиту законитости против решења којима се одлучује о току поступка, као што је решење другостепеног суда о укидању првостепене пресуде.

Када су у питању пресуде као правноснажне одлуке, закон може бити повређен само у првостепеној, само у другостепеној или у обе пресуде.

Другостепеном пресудом закон може бити повређен тако што суд приликом преиначења првостепене пресуде неправилно примени закон (на пример, неправилно правно квалификује дело), или тако што одбијајућу жалбу потврди првостепену пресуду која садржи повреду кривичног закона, или тако што првостепену пресуду преиначује или потврђује иако би, по правилној примени закона, пресуда морала бити укинута због битних повреда одредаба кривичног поступка истакнутих у жалби или повреда на које суд пази по службеној дужности. Да ли другостепена пресуда садржи овакве повреде закона процењује се с обзиром на одредбе ЗКП о границама испитивања првостепене пресуде (члан 380) и друге одредбе о овлашћењима другостепеног суда при одлучивању о жалби (чл. 382, 384, 389, 391. и др). Другостепени суд није овлашћен да отклони сваку повреду закона у првостепеној пресуди. То зависи од основа побијања пресуде и обавезе другостепеног суда да на одређене повреде закона пази по службеној дужности.

При решавању о захтеву за заштиту законитости суд се ограничава само на испитивање повреда закона на које се јавни тужилац позива у захтеву (члан 423. став 1. ЗКП).

Одлуке суда о захтеву могу бити: одбијање захтева као неоснованог (члан 424. ЗКП), преиначење или укидање правноснажне одлуке ако је захтев основан, а подигнут у корист окривљеног (члан 425. ст. 1. и 3. ЗКП) и

утврђивање повреде закона, без измене правноснажне одлуке, ако је захтев основан а подигнут на штету окривљеног (члан 425. став 2. ЗКП).

Ове одредбе јавни тужилац треба да има у виду када заснива и усмерава захтев за заштиту законитости.

Ако се приликом решавања о захтеву за заштиту законитости поднетом у корист окривљеног појави знатна сумња у погледу истинитости одлучних чињеница утврђених у одлуци против које је захтев подигнут, па због тога није могуће одлучити о захтеву, суд ће укинути ту одлуку и одредити да се одржи нови главни претрес (члан 426. ЗКП).

Јавни тужилац, изузетно, може се руководити и овом одредбом при одлучивању о подизању захтева за заштиту законитости (ако нема услова за понављање кривичног поступка). Основ за подизање захтева, разуме се, био би само повреда закона.

Приликом одлучивања о захтеву, суд може применити закон који је важио односно који је могао бити примењен у време доношења правноснажне одлуке против које је захтев подигнут. Ни питање застарелости кривичног гоњења не може се постављати после доношења правноснажне пресуде (ако застарелост није наступила до доношења те пресуде), чак и ако пресуда буде укинута поводом захтева за заштиту законитости или неког другог ванредног правног лека. Али ако се утврди повреда кривичног закона и дело добије блажу правну квалификацију, онда се с обзиром на ту квалификацију процењује да ли је наступила застарелост гоњења пре правноснажности пресуде на коју се захтев односи (без обзира на то да ли је та пресуда поводом захтева укинута).

Захтев као формални акт јавног тужиоца мора бити коректно уобличен. Треба да садржи: одређено и јасно наведене повреде закона због којих се захтев подиже, јасне разлоге о постојању тих повреда, ознаку да ли су повреде учињене на штету или у корист окривљеног и одговарајући предлог.

ЖАЛБА

(члан 46. став 2. тачка 4. и чл. 363. и 364. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
ЗА
_____ СУД У _____

На основу члана 46. став 2. тачка 4. и члана 364. став 3. ЗКП против пресуде _____ суда К бр _____ од _____ у законском року, изјављујем

ЖАЛБУ

1) због битних повреда одредаба кривичног поступка – члан 367. тачка 1. у вези са чланом 368. став 1. тач. 1–11 ЗКП;

2) због погрешног или непотпуно утврђеног чињеничног стања – члан 367. тачка 3. у вези са чланом 370. ст. 1. и 2. ЗКП;

3) због повреде кривичног закона – члан 367. тачка 2. ЗКП у вези са чланом 369. тач. 1–5 ЗКП;

4) због одлуке о кривичној санкцији, одузимању имовинске користи, трошковима кривичног поступка – члан 367. тачка 4. у вези са чланом 371. ст. 1–4. ЗКП.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

У свему жалба одговара уобичајној форми и садржини¹⁵⁶.

ПРЕДЛАЖЕМ

1. Битна повреда одредаба кривичног поступка – предлог да се пресуда укине и предмет упути првостепеном суду на поновно суђење.

2. Повреда кривичног закона – предлог да се преиначи првостепена пресуда (прецизирати како да се преиначи)

3. Погрешно и непотпуно утврђено чињенично стање – предлог да се пресуда укине и предмет упути првостепеном суду на поновно суђење.

4. Одлука о кривичној санкцији – предлог да се преиначи првостепена пресуда (прецизирати како да се преиначи)

НАПОМЕНА: Основ изјављивања жалбе, образложење и даљи предлоји морају бити усклађени. У случају примене различитих законских основа, навести алтернативни предлоји.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

¹⁵⁶ Када је жалба изјављена по више основа требало би поднасловима одвојити делове образложења који се односе на поједине основе.

ЖАЛБА

(члан 46. став 2. тачка 4. и члан 458. ЗКП, жалба на пресуду
истражног судије на основу члана 455. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____

ЗА

_____ СУД У _____

На основу члана 46. став 2. тачка 4. и члана 458. ЗКП против пресуде
_____ суда К бр _____ од _____ у законском року, изја-
вљујем

ЖАЛБУ

1) због битних повреда одредаба кривичног поступка – члан 367.
тачка 1. у вези са чланом 368. став 1. тач. 1–11. ЗКП;

2) због повреде кривичног закона – члан 367. тачка 2. ЗКП у вези са
чланом 369. тач. 1–5. ЗКП;

3) због одлуке о кривичној санкцији, одузимању имовинске корис-
ти, трошковима кривичног поступка – члан 367. тачка 4. у вези са
чланом 371. ст. 1–4. ЗКП.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

У свему осталом жалба одговара уобичајеној форми и садржини.¹⁵⁷

ПРЕДЛОЗИ

1. Битна повреда одредаба кривичног поступка – предлог да се пресуда укине и предмет упути првостепеном суду на поновно суђење.
2. Повреда кривичног закона – предлог да се преиначи првостепена пресуда (прецизирати како да се преиначи)
3. Одлука о кривичној санкцији – предлог да се преиначи првостепена пресуда (прецизирати како да се преиначи)

НАПОМЕНА: Основ изјављивања жалбе, образложење и даљи предлози морају бити усклађени. У случају примене различитих законских основа, навести алтернативни предлози.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

¹⁵⁷ Жалба се у овом поступку не може изјавити због погрешног или непотпуно утврђеног чињеничног стања. Жалбени предлози морају да одговарају жалбеним основима.

ЖАЛБА НА РЕШЕЊЕ

(члан 398. став 1. ЗКП у вези са чл. ____ потребно је навести члан на основу којег је прописана могућност жалбе, на пример, члан 136. став 8. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
ЗА

_____ СУДУ _____
или за веће из члана 24. став 6. ЗКП _____ СУДА¹⁵⁸ У _____

На основу члана 46. став 2. тачка 4. и члана 398. ЗКП, против решења истражног судије (или решења) Првог општинског суда Ки бр _____ од _____ односно Кв бр _____¹⁵⁹ у законском року,¹⁶⁰ изјављујем

¹⁵⁸ Зависно да ли је првостепено решење донео истражни судија, председник већа или кривично веће.

¹⁵⁹ Против решења КВ већа дозвољена је жалба у случајевима прописаним у члану 243. став 7, члану 354. став 3, члану 268. став 3, члану 143. ст. 4. и 5, члану 144. став 2. и члану 146. став 4.

¹⁶⁰ Уобичајени рок је три дана од дана достављања решења, а у случају жалбе из члана 499. став 1, члана 506. став 5. и члана 461 – осам дана и против решења из члана 143. став 4, члана 229. став 3. и члана 151. став 2 – 24 часа.

ЖАЛБУ¹⁶¹

- 1) због битних повреда одредаба кривичног поступка – члан 367. тачка 1. у вези са чланом 368. став 1. тач. 1–11 ЗКП;
- 2) због погрешног или непотпуно утврђеног чињеничног стања – члан 367. тачка 3. у вези са чланом 370. ст. 1. и 2. ЗКП;
- 3) због повреде кривичног закона – члан 367. тачка 2. ЗКП у вези са чланом 369. тач. 1–5. ЗКП;

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

У свему осталом жалба одговара уобичајној форми и садржини.

ПРЕДЛАЖЕМ

Предлог може бити укидање или преиначење решења, сходно члану 401. став 3. ЗКП.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

¹⁶¹ Жалба против решења изричито није дозвољена у случајевима из члана 33. став 7, члана 34. став 3, члана 39. став 3, члана 43. став 5, члана 45, члана 59. став 4, члана 62. став 2, члана 63. став 2, члана 73. став 3, члана 185. став 2, члана 210. став 3, члана 212. став 1, члана 132. став 3, члана 300. став 2. и члана 308. став 3.

ЖАЛБА

(против одлуке већа у поступку пуштања на условни отпуст – члан 522. став 5. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
ЗА
_____ СУД У _____

На основу члана 46. став 2. тачка 4, члана 522. став 5. и члана 398. ЗКП, против решења Кв број _____, _____ суда у _____ од _____, у законском року, изјављујем

ЖАЛБУ

1) због битних повреда одредаба кривичног поступка – члан 367. тачка 1. у вези са чланом 368. став 1. тач. 1–11. ЗКП;

2) због погрешног или непотпуно утврђеног чињеничног стања – члан 367. тачка 3. у вези са чланом 370. ст. 1. и 2. ЗКП.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

ПРЕДЛОЗИ

Да се укине (преиначи) решење Кв број _____, _____ су-
да у _____ од _____ и

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

**ЗАХТЕВ ЗА ПОКРЕТАЊЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА
НА ОСНОВУ НОВИХ ДОКАЗА
(члан 406. став 3. ЗКП)**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
за веће из члана 24. став 6. ЗКП _____

Веза Ки. бр. _____

На основу члана 406. став 3. Законика о кривичном поступку, подносим

ЗАХТЕВ

да се на основу нових доказа поведе кривични поступак против
_____ за кривично дело _____

Разлози

Навести да је раније поднет захтев за спровођење истраге и одлуку већа да нема места спровођењу истраге због непостојања основане сумње да је осумњичени извршио кривично дело.

Навести нове доказе и дати разлоге о постојању основане сумње која произлази из нових доказа, узимајући у обзир и раније доказе.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ЗАХТЕВ ЗА ПОНАВЉАЊЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА
(члан 407. ЗКП – право понављање кривичног поступка)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____

Веза Ки. бр. _____

На основу члана 408. став 1. у вези члана 407. став 1. тачка 1. Законика о кривичном поступку, подносим

ЗАХТЕВ

За понављање кривичног поступка против осуђеног _____ за кривично дело _____

Разлози

Навести којом правноснажном пресудом је окривљени осуђен, за које кривично дело и на какву казну.

Навести основ за понављање кривичног поступка са позивом на одредбу члана 407. ЗКП која такав основ предвиђа и дати конкретне разлоге о испуњености услова за понављање кривичног поступка, уз навођење приложених доказа о чињеницама значајним за одлуку о захтеву.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ
(чл. 419. и 421. ЗКП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Ктз. бр. _____

датум _____

ВРХОВНОМ СУДУ СРБИЈЕ

Б Е О Г Р А Д

На основу члана 419. Законика о кривичном поступку, подижем

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ

Против правноснажне пресуде (првостепене и/или другостепене) К. бр.
_____ од _____ (и/или Кж. бр. _____ од _____).

Због повреде закона – навести конкретно закон и одредбу која је повређена (у корист или на штету осуђеног).

Образложење

Навести шта је одлучено првостепеном пресудом, односно другостепеном пресудом.

Навести правно становиште заузето у правноснажној пресуди и разлоге за то становиште (образложење пресуде).

Изнети став о повреди закона у пресуди и дати разлоге за тај став, уз означавање да ли је повреда закона учињена на штету или у корист осуђеног.

Предлог

Да суд утврди да је захтев основан и донесе пресуду којом ће: преиначити правноснажну одлуку; укинути у целини или делимично одуке првостепеног и/или вишег суда и предмет вратити на поновну одлуку; само утврдити повреду закона (члан 425. ЗКП).

**ЗАМЕНИК РЕПУБЛИЧКОГ
ЈАВНОГ ТУЖИОЦА**

ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО И ЛИЦЕ ОШТЕЋЕНО КРИВИЧНИМ ДЕЛОМ

Појам и својства оштећеног у кривичном поступку

Оштећени је лице чије је какво лично или имовинско право повређено или угрожено кривичним делом (члан 221. тачка 6. ЗКП). Сходно оваквом решењу, стицање својства оштећеног лица зависи од претходног испуњења двају кумулативно прописаних услова. Први је да је кривично дело извршено. Други да је извршењем тог кривичног дела дошло до повреде или угрожавања неког личног или имовинског права, и то без обзира на то да ли из тога потиче право на имовинскоправни захтев, и без обзира на то да ли се он остварује у кривичном поступку. Сходно овоме, у својству оштећеног лица у нашем кривичном поступку може да се појави лице коме је повређено или угрожено какво имовинско право, и то без обзира на могућност остваривања имовинскоправног захтева у адхезионом поступку или грађанској парници; лице коме је повређено само лично право из којег не произилази никакав имовинскоправни захтев; лице коме је неко право само угрожено; лице коме је окривљени надокнадио штету и слично.

У својству оштећеног може да се појави како физичко тако и правно лице.

Појам оштећеног у кривичнопроцесном смислу разликује се од појма оштећеног у кривичноправном смислу (пасивног субјекта кривичног дела). Кривичнопроцесни појам оштећеног је другачији и шири од појма пасивног субјекта кривичног дела. Постоје оштећени који нису истовремено и пасивни субјекти кривичног дела, као што има и пасивних субјеката кривичног дела који јесу оштећени у кривичноправном смислу али се не могу појавити у кривичном поступку.

У кривичном поступку оштећени може имати различита својства. Посматрано са аспекта нашег позитивног кривичнопроцесног законодавства, оштећени се у кривичном поступку може појавити:

1) као приватни тужилац (код кривичних дела за која се гони по приватној тужби);

2) као супсидијарни тужилац (код кривичних дела за која се гони по службеној дужности, а код којих је јавни тужилац нашао да нема основа за предузимање кривичног гоњења или код којих је у току поступка одустао од кривичног гоњења;

3) са предлогом за кривично гоњење;

4) са предлогом за остваривање имовинскоправног захтева који је настао извршењем кривичног дела;

5) као сведок. Да би једно лице стекло својство оштећеног у кривичном поступку, неопходно је да се у том поступку оно појави у законом предвиђеном року, и то непосредно или посредно преко законског заступника или пуномоћника.

Малолетно лице стиче кривичнопроцесно пунолетство оштећеног са навршених 16 година старости, након чега је у могућности да самостално предузима одговарајуће радње у кривичном поступку.

Посматрано са аспекта процесног односа лица оштећеног извршењем кривичног дела и јавног тужиоца он је присутан код два његова својства. То су: институт супсидијарне тужбе и предлог за кривично гоњење. Код кривичних дела за која се гони по приватној тужби, приватна тужба је главна и једина тужба. Приватни тужилац је *dominus litis*. У одлучивању предузимања кривичног гоњења за иста, као и у самом кривичном поступку који се води за иста јавни тужилац нема никаквог утицаја, а тиме ни могућности предузимања било каквих процесних активности.

Јавни тужилац и институт супсидијарне тужбе

Својство супсидијарног тужиоца у кривичном поступку оштећени може да стекне код кривичних дела која се гоне по службеној дужности, а код којих је јавни тужилац нашао да нема основа за предузимање кривичног гоњења или је у току поступка одустао од кривичног гоњења. Оштећени може стећи својство супсидијарног тужиоца само ако јавни тужилац уопште неће да започне кривично гоњење или у току поступка одустане од већ започетог кривичног гоњења, при чему одлука јавног тужиоца мора представљати потпуно одустајање од кривичног гоњења против одређене особе и за одређено кривично дело. Оштећени као супсидијарни тужилац може гонити само за чињенично исто дело за које је јавни тужилац одбацио кривичну пријаву или одустао од гоњења. Оштећени не може стећи својство супсидијарног тужиоца све док се по захтеву јавног тужиоца води поступак против истог лица, поводом догађаја и генусно истог кривичног дела за које оштећени жели предузети гоњење. Поред изнесеног материјалног услова, да би оштећени могао да стекне својство супсидијарног тужиоца морају бити испуњени и формални услови који су везани за рок и одређени начин предузимања односно настављања кривичног гоњења.

Смисао одредбе ЗКП по којој је оштећени овлашћен да предузме гоњење тек пошто је јавни тужилац одустао од кривичног гоњења лежи у томе што таквом изјавом јавни тужилац губи процесно право странке у кривичном поступку и на његово место као странка у кривичном поступку може наступити оштећени као супсидијарни тужилац. Због тога, код кривичних дела која се гоне по службеној дужности оштећени је увек потенцијални тужилац.

Предвиђање могућности појаве оштећеног на место јавног тужиоца у означеним случајевима озакоњено је ради контроле правилности и законитости рада јавног тужиоца у вршењу његове законске функције покретања и вођења кривичног поступка за кривична дела за која се гони по службеној дужности, садржане у принципу легалитета кривичног гоњења. Наиме, и поред везаности принципом легалитета кривичног гоњења, могућа је појава и таквих случајева у пракси да јавни тужилац злоупотребом положаја не заузме став који одговара стању ствари у вези са гоњењем за одређено кривично дело и на тај начин да његова активност кривичног гоњења неоправдано изостане. Или пак, још веће могућности су да до непредузимања кривичног гоњења дође услед погрешне, али не и злоупотребом процене јавног тужиоца да у конкретном случају нису испуњени услови за покретање или продужавање кривичног гоњења. Оваквим поступањем јавног тужиоца не само да је оштећен јавни интерес гоњења учинилаца кривичних дела већ он директно погађа и оштећеног, јер му онемогућује остваривање његовог имовинскоправног захтева у кривичном поступку, ствара лош прејудицијум за остваривање тог захтева у парничном поступку и лишава оштећеног моралног права на законито и правилно гоњење од стране јавног органа за кривично дело којим је оштећен. Због свега тога, у наведеном као и у другим случајевима евентуалног неправилног и незаконитог рада јавног тужиоца пружена је могућност оштећеном да те неправилности и незаконитости отклони путем института супсидијарне тужбе. На тај начин установа супсидијарног тужиоца постављена је као и допунска заштита јавног интереса кроз истовремено задовољавање морално оправдане жеље оштећеног да учинилац кривичног дела буде кажњен. Уз то, са оваквим својим садржајем она има и изванредан превентивни карактер. Самим својим законским постојањем утиче на квалитет рада јавног тужилаштва.

Својство супсидијарног тужиоца односно право да се покрене или продужи већ покренути кривични поступак, оштећени стиче у следећим случајевима:

а) Када јавни тужилац одбаци кривичну пријаву зато што сматра да нема услова за кривично гоњење (члан 235. став 1). Разлог одбачаја кривичне пријаве, односно чим се јавни тужилац руководи када је нашао да нема основа да предузме кривично гоњење, односно да одустане од даљег гоњења, правно је ирелевантан за могућност стицања својства супсидијарног тужиоца од стране оштећеног. О одбацивању кривичне пријаве, као и о разлозима за то, јавни тужилац је у обавези да обавести оштећеног (у року од осам дана) и да га упуту да може сам предузети гоњење (члан 61. став 1).

б) Када истражни судија решењем обустави истрагу због одустанка јавног тужиоца од гоњења у току истраге или по завршеној истрази. О обустављању истраге оштећеног обавештава истражни судија (члан 253). У случају прекида истраге (члан 252) оштећени не може стећи својство супсиди-

јарног тужиоца, јер у таквом случају нема одустанка јавног тужиоца од кривичног гоњења.

в) Када веће решењем обустави истрагу против воље јавног тужиоца (члан 254).

У овом случају решење о обустави истраге доставља се не само јавном тужиоцу и окривљеном већ и оштећеном. Против овог решења јавни тужилац и оштећени имају право жалбе. Међутим, ако је против решења о обустави истраге жалбу изјавио само оштећени а жалба се уважи, сматраће се да је оштећени изјавом жалбе преузео гоњење (члан 254. став 4).

г) Када јавни тужилац одустане од оптужнице пре него што је главни претрес почео. У том случају, председник већа о томе обавештава сва лица која су била позвана на главни претрес, а оштећеног посебно упозорава о праву да може наставити гоњење (члан 290).

д) Када јавни тужилац одустане од оптужнице на главном претресу. У том случају, оштећени је дужан да се одмах, а најкасније у року од осам дана изјасни да ли хоће да продужи гоњење. У случају да оштећени није присутан на главном претресу, а уредно је позван или му се позив није могао уручити због непријављивања суду промене адресе или боравишта сматраће се да неће да продужи гоњење. О оваквој претпоставци, оштећени се упозорава у позиву (члан 61. став 1. и члан 285. став 5).

ђ) Када јавни тужилац на претресу пред другостепеним судом у целини одустане од оптужнице (члан 378. став 5).

е) Оштећени се у још једном случају, истина само у скраћеном кривичном поступку, може појавити у својству супсидијарног тужиоца. *То је када је оштећени поднео кривичну пријаву, а јавни тужилац у року од месец дана по пријему пријаве не поднесе оштражни предлог нишпи обавести оштећеној да је одбацио пријаву. У том случају оштећени сипиче право да као тужилац предузме гоњење подношењем оптужног предлога суду (члан 437).*

У кривичном поступку према малолетницима не постоји установа супсидијарне тужбе. Једини овлашћени тужилац у овом случају је јавни тужилац за малолетнике (члан 57. став 1. ЗМУКД). У кривичном поступку према малолетницима, оштећени се не може појавити као тужилац ни у случају да јавни тужилац за малолетнике не стави захтев за покретање поступка према малолетнику. Међутим, о нестављању захтева за покретање поступка према малолетнику јавни тужилац за малолетнике обавештава оштећеног који може у прописаном року захтевати од већа за малолетнике надлежног суда да одлучи о покретању поступка (члан 57. став 3. ЗМУКД).

Једна од особености института супсидијарне тужбе, осматрано са аспекта односа јавног тужиоца и оштећеног је и могућност преузимања гоњења од стране јавног тужиоца и на тај начин губитка својства супсидијарног тужиоца. Јавни тужилац све до завршетка главног претреса у поступку који

се води по захтеву оштећеног као тужиоца има право да преузме гоњење и заступање оптужбе (члан 64. став 2). Оваква законска могућност је логична последица околности да се држава у установи супсидијарног тужиоца не одриче свог права кажњавања које само преноси на оштећеног.

У случају коришћења законом датих могућности преузимања гоњења и заступања оптужбе од стране јавног тужиоца, супсидијарни тужилац је дужан да уступи место јавном тужиоцу и на тај начин престаје му својство овлашћеног тужиоца. Он заузима поново положај оштећеног који је већ раније имао. Међутим, у случају поновног одустанка јавног тужиоца, оштећени има право да поново дође на његово место, тј. може поново да стекне својство супсидијарног тужиоца.

Јавни тужилац и предлог оштећеног за кривично гоњење

Закоником о кривичном поступку из 2001. године поново је у наше кривичнопроцесно законодавство уведен институт кривичног гоњења по предлогу оштећеног.¹⁶²

Предлог оштећеног за кривично гоњење је процесна претпоставка за покретање и вођење кривичног поступка код ове групе кривичних дела. Ово из разлога што јавни тужилац, као иначе овлашћени тужилац за покретање и вођење кривичног поступка и код ове групе кривичних дела, није у могућности да покрене кривични поступак уколико претходно оштећени не стави такав предлог. Исто тако, у случају да оштећени накнадно одустане од свог већ стављеног предлога, а нашта има право све до завршетка главног претреса (члан 58), јавни тужилац не може наставити кривични поступак. Одлука суда која се доноси у таквом случају је зависна од стадијума и фазе кривичног поступка у којој је дошло до одустанка од предлога. Тако, ако до одустанка дође пре започињања главног претреса, поступак се обуставља решењем а ако до одустанка дође на главном претресу, доноси се пресуда којом се оптужба одбија.

Предлог за кривично гоњење оштећени подноси јавном тужиоцу. У вези с тим, треба истаћи и то да ако је оштећени поднео кривичну пријаву или предлог за остваривање имовинскоправног захтева у кривичном поступку, сматраће се да је тиме поднео и предлог за гоњење. Даље, у случају да је оштећени поднео кривичну пријаву или предлог за гоњење, а у току поступка се утврди да се ради о кривичном делу за које се гони по приватној тужби, пријава односно предлог се сматрају благовременом приватном тужбом ако су поднети у року предвиђеном за приватну тужбу. Исто тако, благовремено поднета приватна тужба сматраће се благовремено поднетим предлогом оштећеног ако се у току поступка утврди да се ради о кривичном делу за које се гони по предлогу (члан 54. ст. 2. и 3). Иначе, предлог за

¹⁶² У нашем кривичном законодавству, овај институт је био предвиђен до 1976. године.

кривично гоњење се подноси у року од три месеца од дана кад је овлашћено лице сазнало за кривично дело и учиниоца (члан 53. став 1).

И поред датог предлога оштећеног лица, јавни тужилац не мора да покрене поступак а у току поступка може да одустане од гоњења, у том случају оштећени има право да преузме кривично гоњење.

У вези са овим институтом нашег кривичног процесног права треба истаћи и то да су у Кривичном законнику Републике Србије предвиђена поједина кривична дела за које се кривично гоњење предузима управо по предлогу оштећеног. На пример, случај са кривичним делом утаје у случају када су утајене ствари у својини грађана (члан 207. став 6. КЗРС).

Предлагање оштећеног као сведока

У кривичном поступку покренутом од стране јавног тужиоца присутна је и могућност предлагања саслушања оштећеног у својству сведока. У вези са овом могућношћу, а тиме и у вези са овом радњом доказивања уопште треба водити рачуна и о следећем:

Прво, оштећени се у кривичном поступку може појавити као сведок, и то неовисно од других својстава која може имати у конкретној кривичној ствари. Дозвољавањем могућности саслушања оштећеног и као сведока у кривичном поступку пружена је још једна могућност суду да преко овог драгоценог извора сазнања дође до података о кривичном делу и учиниоцу. Ово из разлога што је код једног броја извршених кривичних дела оштећени управо тај који је поред окривљеног најбоље упознат са околностима везаним за извршење конкретног кривичног дела.

Друго, саслушавање оштећеног као сведока у кривичном поступку је само могућност, а не и обавеза, о чему одлучује орган на основу општих правила о позивању једног лица као сведока. И оштећени као и друга лица саслушаће се као сведок само ако је вероватно да ће моћи да да обавештења о кривичном делу и учиниоцу и о другим важним околностима.

Треће, неопходно је имати у виду и чињеницу неопходности посебне опрезности према исказу оштећеног због његове пристрасности према кривичној ствари у целини. Наиме, код оштећеног је ради што бржег остваривања законом прописаних му права, освете према учиниоцу кривичног дела и другог присутна и појава агривације, због чега је посебно потребна појачана будност према овоме исказу. Уосталом, имајући у виду све ово као и чињеницу могућег утицаја оштећеног и на исказе других сведока, и сам законодавац је водио рачуна о овоме. Он је у својој одредби члана 102. став 3. обавезао суд да код саслушања свих сведока утврди поред односа сведока са окривљеним и њихов однос са оштећеним, јер одређени однос према сваком од њих може имати и извесну пристрасност која деформише исказ било у корист или на штету окривљеног. Није свеједно да ли су они нпр. у

извесном сродству или не, да ли су у свађи или у добрим односима или се пак уопште не познају. С обзиром на то, треба увек утврдити и мотив оштећениковог као и сведок овог исказа уопште и са јасном представом о томе решити питање објективности и потпуности добијених исказа, а посебну пажњу треба обратити и на процену могућности оштећеног да (с обзиром на ситуацију у којој се нашао) опази, упамти и репродукује чињенице и околности у вези са кривичним догађајем, и то како у склопу спољних тако и у склопу његових унутрашњих својстава. Тек после оваквог приступа отворен је пут до правилне оцене исказа оштећеног као сведока.

ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО И ИЗВРШНИ КРИВИЧНИ ПОСТУПАК

Посматрано са аспекта конкретне кривичне ствари њеним правноснажним решењем не завршава се активна улога јавног тужиоца у таквом кривичном предмету. Насупрот, Јавни тужилац се јавља као активни субјекат те кривичне ствари и након њеног правноснажног решења, и то на два начина. Прво, као субјекат улагања одређеног ванредног оправног лека, о чему се говори у одговарајућем делу овог приручника. Друго, као активни субјекат у поступку одлучивања о судбини извршења правоснажне судске одлуке.

У поступку одлучивања о судбини извршења правоснажне судске одлуке улога јавног тужиоца као активног субјекта овог поступка могућа је код условног отпуста; одлагања извршења казне затвора поводом употребе ванредног правног лека; прекида извршења казне затвора поводом улагања ванредног правног лека; при отпуштању из здравствене установе због изречене мере безбедности; опозивања условне осуда због неиспуњења наложених обавеза условно осуђеном лицу. Појединачно посматрано, процесни положај јавног тужиоца у сваком од ових поступака огледа се у следећем:

Јавни тужилац као активни субјекат у поступку за пуштање на условни отпуст

Доношењем ЗКП 2001. године питање надлежности органа за одлучивање о условном отпусту лица решено је на начин битно другачији од начина који је важио до доношења овог законског текста, а што се одразило и на процесни положај јавног тужиоца у овом поступку. До ступања на снагу ЗКП из 2001. године одлучивање о условном отпусту било је у надлежности органа извршне власти (Министарства правде), а поступак је био уређен Законом о извршењу кривичних санкција. Ступањем на снагу Закона о кривичном поступку из 2001. године поступак за пуштање на условни је измењен. Сходно члану 522. став. 3. овог законика поступак по молби за пуштање на условни отпуст спроводи суд опште надлежности, тј. ванрасправно веће суда који је судио у првом степену. Што се тиче улоге јавног тужиоца у овом поступку она је двојака. Огледа се у следећем:

Прво, у случају да ванрасправно веће суда молбу осуђеног за пуштање на условни отпуст не одбаци, обавезно је саслушање јавног тужиоца који поступа пред тим судом (члан 522. став 4. ЗКП). Јавни тужилац се саслушава о околностима битним за доношење одлуке о уложеној молби из члана 522. став 3. ЗКП. Насупрот томе, у случају да се поднесена молба има

одбацити нема претходног саслушања јавног тужиоца, што је и сасвим логично с обзиром на разлоге услед којих долази до одбацивања поднесене молбе осуђеног.

Друго, поред осуђеног лица као подносиоца молбе за условни отпуст, јавни тужилац је други субјекат овлашћен на употребу правног лека у овом поступку. Наиме, против одлуке већа донесене по молби осуђеног лица за његов условни отпуст и јавни тужилац има право изјављивања жалбе (члан 522. став 5. ЗКП).

Јавни тужилац и одлагање извршења казне затвора

Једно од могућих дејстава уложеног ванредног правног лека може да буде и одлагање извршења казне затвора и поред правноснажности пресуде којом је изречена, и то на захтев јавног тужиоца. Када сматра да постоје разлози да се ванредним правним леком побија одлука донета у судском поступку, јавни тужилац може захтевати одлагање извршења одлуке (члан 17. став 1. Закона о јавном тужилаштву). Три су особености овако поднесеног захтева јавног тужиоца.

Прво, захтев се подноси органу који допушта извршење одлуке (члан 17. став 2. Закона о јавном тужилаштву).

Друго, одлагање извршења казне затвора увек се дозвољава на захтев јавног тужиоца и траје до доношења одлуке о употребљеном правном леку јавног тужиоца (члан 59. став 1. Закона о извршењу кривичних санкција¹⁶³ и члан 18. Закона о јавном тужилаштву).

Треће, одлука о одлагању извршења казне престаје да важи ако јавни тужилац у року од 30 дана од пријема одлуке о одлагању не изјави ванредно правно средство (члан 59. став 2. Закона о извршењу кривичних санкција и члан 18. став 2. Закона о јавном тужилаштву).

Јавни тужилац и прекид извршења казне затвора

Поред могућности одлагања извршења казне затвора и пре започињања њеног извршења јавни тужилац има могућност улагања захтева и за прекид извршења, одлуке о њеном извршењу. Карактеристике овог захтева јавног тужиоца су идентичне карактеристикама његовог претходно описаног захтева за одлагање извршења одлуке којом је изречена ова кривична санкција. Сходно овоме његове основне карактеристике се огледају у следећем:

Прво, када сматра да постоје разлози да се ванредним правним средством побија пресуда којом је изречена казна затвора чије је извршење почело, јавни тужилац може захтевати прекид извршења одлуке (члан 17. став 1. Закона о јавном тужилаштву).

¹⁶³ „Службени гласник РС“, број 85/2005.

Друго, захтев за прекид извршења одлуке подноси се органу који га спроводи (члан 17. став 2. Закона о јавном тужилаштву).

Треће, прекид извршења казне увек се дозвољава на захтев јавног тужиоца (члан 59. став 1. Закона о извршењу кривичних санкција).

Четврто, одлука о прекиду извршења казне престаје да важи ако јавни тужилац у року од 30 дана од пријема одлуке о прекиду извршења не изјави ванредно правно средство (члан 18. став 2. Закона о јавном тужилаштву).

Пето, прекид извршења казне затвора траје до доношења одлуке о ванредно правном средству јавног тужиоца (члан 18. став 1. Закона о јавном тужилаштву).

Јавни тужилац као активни субјекат поступка отпуштања из здравствене установе због изречене мере безбедности

Казна затвора није једина кривична санкција на чије извршење може да утиче јавни тужилац. Могућност таквог његовог утицаја постоји и у случају изрицања и неких других кривичних санкција. Случај са мером безбедности обавезног психијатријског лечења у здравственој установи, односно обавезног психијатријског лечења на слободи. Три су основне особености процесног положаја јавног тужиоца карактеристичне за извршење ових мера, а то су:

Прво, у поступку одлучивања о предлогу здравствене установе, органа старатељства или лица коме је изречена мера безбедности као субјеката права на подношење предлога суду за обуставу мере, суд одлуку о таквом предлогу доноси по саслушању јавног тужиоца (члан 510. став 1. ЗКП).

Друго, саслушање јавног тужиоца је обавезно и у случају да суд по службеној дужности или на предлог управе установе одлучује о изрицању мере безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи уместо изречене мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, тј. о замени ових двају мера безбедности (члан 510. став 3. ЗКП).

Треће, одлука о даљој судбини изречене мере безбедности (њеном укидању или замени другом мером) доноси се у седници ванрасправног већа стварно надлежног суда и о истој се обавештава јавни тужилац (члан 510. став 4. ЗКП).

У вези са наведеним, на донето решење јавни тужилац има право улагања жалбе.

Јавни тужилац као предлагач опозивања условне осуде

Један од субјеката могућности покретања поступка за опозивање условне осуде због неиспуњења наметних обавеза од стране условно осуђеног лица је и јавни тужилац. Сходно члану 521. став 1. ЗКП у случају да је у

условној осуди одређено да ће се казна извршити ако осуђени не врати имовинску корист, не накнади штету или не испуни друге обавезе, а осуђени у одређеном року није испунио те обавезе, суд који је судио у првом степену на предлог јавног тужиоца (под даљњим условом да је он и овлашћени тужилац) или по службеној дужности спроводи поступак опозивања тако изречене условне осуде (члан 521. став 1. ЗКП). Одлука о опозивању условне осуде доноси се у седници већа о којој се обавештава, поред осуђеног и оштећеног и јавни тужилац. Међутим, његов недолазак на седницу већа као и недолазак оштећеног и осуђеног не спречава одржавање седнице већа (члан 521. став 3. ЗКП). У случају присуствовања седници већа суда, јавни тужилац ставља примедбе, указује на моменте битне за одлуку суда и даје своју оцену предлога.

У вези са наведеним треба имати у виду и чињеницу да против одлуке суда о опозивању условне осуде, јавни тужилац може да изјави жалбу, и то у року предвиђеном за жалбу по главној ствари, а што зависи од врсте кривичног поступка (од чињенице да ли се у конкретном случају ради о редовном или пак скраћеном кривичном поступку).

ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО И МАЛОЛЕТНИЧКА ДЕЛИНКВЕНЦИЈА

Делинквенција малолетника је посебна врста делинквенције како по извршиоцима кривичних дела тако и по специфичности извршених кривичних дела. По природи ствари, малолетници не врше поједина кривична дела која подразумевају зрелију животну доб, попут привредног криминала и слично, мада је својевремено један малолетник био осуђен због кривичног дела из области привредног криминала јер се пријавио као одговорно лице предузећа користећи фалсификована документа. Малолетници, пре свега, врше кривична дела на штету имовине ради прибављања релативно мање имовинске користи, и то спортске опреме или технике (мобилни телефони и слично) из разлога престижа међу својим вршњацима или се пак опредељују за кривична дела са елементом насиља ради доказивања своје надмоћности међу вршњацима и стицања одређених бенефиција у групи вршњака, а све ради потврђивања сопственог идентитета у годинама којима је својствено лутање и тражење узора.

Ипак, неспоран је податак да последњих десетак година, а под утицајем очигледно веома заоштрених друштвених и политичких прилика и збивања које су кулминирале ратом у окружењу, а потом и на територији Републике Србије, у малолетничкој популацији расте, а потом донекле стагнира и број најтежих кривичних дела (на пример, свих облика убистава), са посебном специфичношћу да су и жртве ових кривичних дела најчешће малолетници. Период ратних година у окружењу је обележен и значајном ескалацијом кривичних дела везаних за неовлашћено набављање, држање и коришћење ватреног оружја, те се дешавало да малолетник са бомбом у цепу одлази код зубара или испод душека у спаваћој соби држи пушку или крије у купатилу иза бојлера ручну бомбу коју је претходно купио на бувљој пијаци на Новом Београду за 10 немачких марака. Такође, приметан је тренд великог пораста делинквенције везане за наркотике код малолетне популације.

Сви ови бројни, а опет специфични проблеми, с обзиром на сегмент популације на коју се односе, упућују на закључак да је неопходна доследна и трајна специјализација кадрова у јавном тужилаштву, те да управо одредбе члана 165. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица потенцирају овакву потребу и могућност. Неопходно је да јавни тужиоци који се баве овом материјом буду посвећени искључиво свом позиву, да учествују на семинарима и саветовањима са активним и креативним доприносом и да добију сертификат за поступање у овој специфичној материји.

Најважније је да приликом процесуирања предмета из области делинквенције малолетника јавни тужиоци поступају са посебном пажњом и да имају у виду, пре свега, интересе малолетника, односно његовог даљег развоја и ресоцијализације. На главним претресима и седницама већа, јавни тужиоци треба да настоје да активним учешћем делују на малолетника, у мери у којој је то могуће, и на индивидуално превентивном плану.

Начин правног регулисања малолетничке делинквенције

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица

До појаве јединственог Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица ова материја (Закон), која је заслуживала посебну пажњу због популације којој је посвећена, била је разбијена на више закона што је представљало не само тешкоћу за практичаре већ је указивало и на одређени немар друштва и законодавца у односу на овако осетљиву материју.

Најпре, у Основном кривичном закону биле су садржане поједине кривичноправне материјалне одредбе које се односе на малолетне извршиоце кривичног дела и оне су биле садржане у глави VI – Општа правила о васпитним мерама и о кажњавању малолетника, да би поступак према малолетницима био предвиђен у Законику у кривичном поступку у глави XXIX, тако да у суштини поступак према малолетницима, а ни материјално правне одредбе које му претходе, нису били кодификовани на јединствен начин и у једном правном акту.

Међутим, доношењем Закона законодавац је по први пут на јединствен начин у једном закону регулисао како положај малолетника у кривичном поступку и начин процесуирања тако и материјално правне одредбе, почев од општих правила, узраста лица према којима ће се применити закон, искључење кривичних санкција према деци, врсти кривичних санкција, па све до регулисања извршења кривичних санкција, а што је до сада било нормирано на раздвојен начин како је то већ наведено. На тај начин, законодавац је на основу теорије и упоредноправних искустава настојао да да већи значај нормативном регулисању ове посебно осетљиве области делинквенције. Очигледна је интенција друштва да на овај начин олакша борбу за сузбијање делинквенције малолетника.

Закон је почео да се примењује од 1. 1. 2006. године. Примени Закона је претходила обука бројних правосудних кадрова не само јавних тужилаца, судија, адвоката већ и радника органа Министарства унутрашњих послова, ради упознавања нових законодавних решења, као и ради потврђивања њиховог дотадашњег рада и стеченог искуства добијањем лиценце за посту-

пање у овој врсти предмета од стране Правосудног центра. Одредба члана 165. Закона – део V – прелазне и завршне одредбе о стицању посебних знања и стручног усавршавања лица која раде у области права детета преступништва малолетника и кривичноправној заштити малолетних лица, предвиђа да се Правосудни центар, у сарадњи са ресорним министарствима Владе Републике Србије, научним установама, стручним и професионалним удружењима и невладиним организацијама стара о обуци кадрова.

Свакако и даље стоји став теоретичара да и поред издвојеног нормирања делинквенције малолетника и њеног процесуирања, није реч о потпуно аутономном поступку, јер поједине одредбе како материјалног тако и процесног законика примењиваће се и у поступцима према малолетним извршиоцима кривичних дела, осим ако су те одредбе у супротности са одредбама специјалног закона, тј. Закона којима се даје превалентни значај, а све ради заштите права малолетника у кривичном поступку, било да су у питању актери или жртве ове врсте делинквенције, имајући у виду њихов узраст и перспективе њиховог даљег душевног развоја.

Материјалне одредбе

Основне одредбе и санкције

Закон у првом делу садржи основне одредбе које излажу садржај овог закона и одређују круг лица на које се примењује. Овај круг лица чине малолетни извршиоци кривичних дела, на пунолетна лица када им се суди за кривична дела која су учинили као малолетници, као и млађа пунолетна лица. Помињу се и малолетници као жртве, да би се надаље говорило о искључењу кривичних санкција према деци уз задржану доњу старосну границу кривичне одговорности малолетних извршилаца кривичних дела од 14 година. Потом се понавља ранији став о подели малолетника на старије и млађе малолетнике, дефинише се млађе пунолетно лице и најзад следи општа одредба о примени одредаба Кривичног законика, Законика о кривичном поступку као и Закона о извршењу кривичних санкција уколико нису у супротности са овим законом.

Други део Закона који садржи материјално-правне одредбе односи се на кривичноправне одредбе тј. на васпитне налоге и кривичне санкције, те се прво излажу општа правила сврхе, врсте и начина избора васпитних налога којима се управо и оваквим лоцирањем у кривичноправним одредбама о малолетницима настоји дати велики значај и указати на њих као на онај пожељни алтернативни пут избегавања класичног кривичног процесуирања и понашања малолетника чак и када је захваћено деликвентним садржајем, при чему се наравно као нит овог дела Закона провлачи интерес малолетника и оштећеног о којима тужилац све време мора да води рачуна.

Даље, изложене су кривичне санкције, и то врсте кривичних санкција као и сврха васпитних мера и казне малолетничког затвора при чему су као врсте васпитних мера наведене мере упозорења и усмеравања:

1. Судски укори и посебне обавезе.

2. Мере појачаног надзора, и то: појачаног надзора од стране родитеља, усвојиоца или стараоца; појачан надзор у другој породици; појачан надзор од стране органа старатељства; појачан надзор уз дневни боравак у одговарајућој установи за васпитавање и образовање малолетника.

3. Заводске мере које могу бити: упућивање у васпитну установу; упућивање у васпитно-поправни дом и у посебну установу за лечење и оспособљавање.

Приликом излагања о врстама васпитних мера, законодавац наводи услове за изрицање мера упозорења и усмеравања, односно услове за изрицање мера појачаног надзора и посебно заводских мера када је за третман малолетника потребно његово потпуно издвајање из досадашњег окружења ради вршења појачаног утицаја на малолетника. У складу са општим начелом поступности при изрицању кривичних санкција према малолетницима се инсистира се на заводским мерама као последњем средству, због чега је њихово трајање одређено у границама закона само колико је потребно да би се остварила сврха васпитних мера.

Надаље, говори се о избору васпитних мера, а потом се детаљно разрађују посебне обавезе које суд може изрећи малолетнику ако оцени да је одговарајућим захтевима и забранама потребно утицати на малолетника и његово понашање. Ту се набраја чак 10 могућих посебних обавеза које у суштини све указују на потребу иницијативе малолетника и његовог активног ангажовања како на отклањању моралне и остале штете коју је причинио кривичним делом, тако и настојању да оваквим поступањем дође до његовог самоизграђивања и корекције сопственог понашања и критичке дистанце према извршеном кривичном делу. Између осталог, помињу се и могућност извињења оштећеном, накнаде штете у оквиру сопствених могућности, оспособљавање за занимање које одговара способностима, укључивање у рад у хуманитарне организације или одређене спортске активности, подвргавање испитивању и одвикавању од зависности или укључивање у појединачне или групне третмане у одговарајућој здравственој установи или саветовалишту, као и похађање курсева или обавеза да се не напусти место пребивалишта или боравишта без сагласности суда или органа старатељства.

У делу који се бави затвореном заштитом, законодавац даје могућност да суд разматра упућивање у васпитну установу, упућивање у васпитно-поправни дом као и могућности условног отпуста код упућивања у васпитну установу или у васпитно поправни дом, да би се потом задржао и на упућивању у посебну установу за лечење и оспособљавање што, нажалост постаје неопходно с обзиром на све већи број малолетника процесуираних

не само због растурања већ и конзумирања средстава зависности. То ће, свакако, изискивати посебан напор друштва на финансијском, организационом и логистичком плану ради обезбеђивања одговарајућег броја и квалитета оваквих установа.

Законодавац се бави и условима за обуставу извршења или замене изречене васпитне мере другом васпитном мером, што укључује и поновно одлучивање о васпитним мерама, а такође разматра и изрицање васпитне мере за кривична дела у стицају, као и давање података о изреченим васпитним мерама. Приликом разматрања казне малолетничког затвора, законодавац, пре свега, бави се основним условима за изрицање казне малолетничког затвора – члан 28. Закона, предвиђајући да се старијем малолетнику који је учинио кривично дело за које је законом прописана казна затвора тежа од пет година може изрећи казна малолетничког затвора ако због високог степена кривице, природе и тежине кривичног дела не би било оправдано изрећи васпитну меру. Већ овде уочавамо значајну разлику у односу на ранији члан 77. Основног кривичног закона у којем је као основ одговорности било предвиђено старије малолетство као услов, али у односу на кривично дело није се тражила овако разрађена условљеност каква се претпоставља по члану 28, већ је само било речи о тешким последицама. Даље, раније је помињан висок степен кривичне одговорности, а према тренутно важећој концепцији кривичног дела сада се тражи висок степен кривице. Посебно је значајна измена у члану 29. важећег Закона који предвиђа да малолетнички затвор не може бити краћи од шест месеци ни дужи од пет година, а изриче се на пуне године и месеце. Малолетнички затвор у трајању од 10 година може се изрећи за кривично дело за које је прописана казна затвора 20 година или тежа казна, или у случају стицаја најмање два кривична дела за које је прописана казна затвора тежа од 10 година. По ранијем члану 78. Основног кривичног закона, малолетнички затвор није могао бити краћи од једне године ни дужи од 10 година, тако да је очигледно законодавац био нешто благонаклонији према извршиоцима тешких кривичних дела померајући наниже посебан законски минимум, али такође условљавајући, што раније није био случај и посебан законски максимум.

Приликом бављења одмеравањем казне малолетничког затвора, законодавац се детаљније упустио у разматрање наводећи експлицитно да ће суд старијем малолетнику одмерити казну малолетничког затвора имајући у виду сврху малолетничког затвора и узимајући у обзир све околности које утичу на висину казне, а посебно зрелост малолетника и време које је потребно за његово васпитавање и стручно оспособљавање, док се раније у члану 78. став 2. Основног кривичног закона законодавац није тако детаљно бавио овим елементима.

Надаље, законодавац се бави одмеравањем казне малолетничког затвора за кривична дела у стицају, застарелошћу извршења казне малолетничког

затвора као и осталим формално правним аспектима попут давања података из казнене евиденције лица којима је изречена казна малолетничког затвора, о престанку васпитне мере услед изрицања казне малолетничког затвора или затвора, о дејству васпитних мера и казне малолетничког затвора, као и о евиденцији и рехабилитацији код казне малолетничког затвора.

Међутим, сагласно измењеној кривичној санкцији малолетничког затвора од стране законодавца у одредби члана 32. Закона предвиђен је условни отпуст код казне малолетничког затвора тако да лице коме је изречена казна малолетничког затвора може бити условно отпуштено ако је издржало трећину изречене казне, али не пре него што је протекло шест месеци, ако се на основу постигнутог успеха извршења може оправдано очекивати да ће се на слободи добро понашати и да неће вршити кривична дела, с тим што уз условни отпуст може да се одреди и нека од мера појачаног надзора уз могућност примењивања једне или више одговарајућих посебних обавеза из члана 14. Закона.

Најзад, материјално-правне одредбе Закона садрже и одредбе о примени мера безбедности, тј. о могућности изрицања мера безбедности према малолетницима само ако им је изречена васпитна мера или казна малолетничког затвора, с тим што мера безбедности обавезног психијатријског чувања и лечења у здравственој установи може да буде изречена и самостално.

И коначно, на крају дела који се бави материјалним одредбама, наилазимо и на примену одредаба о малолетницима на пунолетна лица. Наиме, у члану 40. је предвиђено да се пунолетном лицу које је навршило 21 годину не може судити за кривично дело које је учинило као млађи малолетник, да би се потом предвидело да пунолетном лицу који је кривично дело учинио као малолетник, а у време суђења није навршило 21 годину може да се изрекне одговарајућа васпитна мера, и то посебна обавеза, мера појачаног надзора од старне органа старатељства или мера упућивања у васпитно поправни дом, а из разлога предвиђених у члану 28. Закона и мера малолетничког затвора, и да ће при оцени да ли ће и коју од ових санкција изрећи суд узети у обзир све околности случаја а нарочито тежину учињеног дела, време које је протекло од његовог извршења, својства личности, владање учиниоца, као и сврху коју треба постићи овом санкцијом.

Изузетно од одредбе члана 28. став 2, пунолетном лицу које је у време суђења навршило 21 годину суд може уместо малолетничког затвора изрећи затвор или условну осуду, али казна затвора, изречена у овом случају има у погледу рехабилитације, застарелости, условног отпуста и правних последица осуде исто правно дејство као и казна. Како је већ речено у односу на измењен садржај одредбе члана 40. став 2, односно нормирање кривичних санкција за старије малолетнике којима се суди у време када су већ пунолетни али нису навршили 21 годину омогућено је сада и изрицање васпитних мера из области отворене заштите, што је значајан напредак у

односу на врло ригидно и у пракси јако неповољно решење из ранијег члана 81. став 2. Основног кривичног закона који је у суштини сводио ситуацију суда на две потпуно опречне, и то екстремне солуције. Наиме, суд је могао или обуставити поступак због нецелисходности изрицања васпитне мере из области затворене заштите или пак изрећи васпитну меру из области затворене заштите, док је сада, а што је неопходно у поступку према малолетним извршиоцима кривичних дела, законодавац проширио лепезу могућих кривичних санкција уводећи и посебне мере и мере појачаног надзора од стране органа старатељства, чиме је коначно показао да је имао слуха за захтеве стручне јавности који су истина понављани са ваљаном и исцрпном аргументацијом већ годинама.

За разлику од ранијег члана 82. Основног кривичног закона који је био предвидео изрицање васпитних мера млађим пунолетним лицима која као пунолетна и изврше кривично дело али им се суди у време када нису навршили 21 годину и када је било предвиђено да им се може изрећи васпитна мера, по садашњем члану 41. Закона предвиђена је иста ова могућност али уз нешто више разрађивања, јер је предвиђено да се може изрећи било која мера посебних обавеза, мера појачаног надзора од стране органа старатељства или мера упућивања у васпитно поправни дом, ако се с обзиром на обележја личности, околности и својства може очекивати да ће се овим васпитним мерама постићи сврха која би се остварила изрицањем казне, док је одредба ранијег закона била нешто општија и мање прецизна, а што је у новом закону очигледно учињено на јаснији, експлицитнији за ова лица повољнији начин, посебно увођењем могућности изрицања посебних обавеза.

Кривични поступак према малолетницима

Веома битан део Закона јесте кривични поступак према малолетницима којим је предвиђено кретање поступка према малолетним извршиоцима кривичних дела пред судом, што укључује и одредбе о надлежности за вођење поступка.

Специфичност поступка према малолетним извршиоцима кривичних представља став законодавца који обавезује све правосудне и друге субјекте да посвете посебну пажњу интересима малолетника и заштити његовог душевног здравља, због чега низ одредаба у суштини треба да омогући поштовање његових основних права и такође један суптилан приступ имајући у виду узраст учиниоца кривичног дела без обзира што се ради о делинквентима.

Оно што произлази из овог дела Закона јесте инсистирање на ефикасности у поступању и на великој дисциплини свих службених лица који учествују у раду по оваквим предметима, а све у интересу што бржег окончања поступка ради што хитнијег започињања реализације неке од кривичних

санкција, које су установљене и које ће и бити реализоване, пре свега, у интересу малолетника, односно отклањања заостатака у његовом васпитању, понашању или образовању. Одредбе члана 42. закључно са чланом 45. Закона баве се надлежности за вођење поступка, односно саставом већа за малолетнике, те је нормирано да се поступак према малолетнику у првом степену води пред судијом за малолетнике и већем за малолетнике, а приликом састављања већа за малолетнике у првостепеном суду мора се водити рачуна да судије поротници буду различитог пола, док судија за малолетнике првостепеног суда спроводи припремни поступак и врши друге послове у поступку према малолетницима. У другом степену, надлежно веће за малолетнике непосредно вишег суда састављено је од тројице судија и оно одлучује о жалбама против одлука већа за малолетнике првостепеног суда, као и жалбама против решења јавног тужиоца за малолетнике и судије за малолетнике у случајевима предвиђеним у закону.

Када веће за малолетнике суди на претресу састављено је од двојице судија и тројице судија поротника.

Посебну пажњу заслужује члан 44. Закона који предвиђа у ставу 1. да судије за малолетнике и судије већа за малолетнике морају бити лица која су стекла посебна знања из области права детета и преступништва младих, јер ће се у пракси појавити и већ се појављују одређени проблеми у тумачењу значаја и садржаја овакве одредбе, односно појављују се иницијативе појединих бранилаца са предлогом за подизање захтева за заштиту законитости уколико је неко од чланова већа био судија који не поседује лиценцу Правосудног центра којом се потврђује да су стекли одређена знања за поступање у овој области а сагласно одредбама члана 165. Закона.

Сагласно томе и судије поротници бирају се из редова наставника, учитеља, васпитача као и других стручних лица која имају искуство у раду са младима.

Најзад, за поступак према малолетнику, по правилу, месно је надлежан суд његовог пребивалишта, ако малолетник нема пребивалиште или оно није познато суд боравишта малолетника, што је све у интересу реалније ситуације приликом сагледавања породичне ситуације, личности и душевног развоја малолетника, а ради комуникације са надлежним центром за социјални рад и са његовим законским заступницима.

Опште одредбе

Опште одредбе којима се регулише кривични поступак према малолетницима садрже и начела поступка тако да практичари треба да буду упознати са овим општим одредбама, односно да воде рачуна о њиховој универзалној важности приликом поступања у овој врсти кривичних предмета.

Најпре, а што је и најважније, наведено је да се одредбе овог закона примењују у поступку и према лицима за која постоји основана сумња да

су извршила кривична дела као малолетници, а у време покретања поступка односно суђења нису навршила 21 годину, при чему је наведено да се поједине одредбе примењују у поступку према млађем пунолетном лицу ако се до почетка главног претреса на основу испитивања личности тог лица установи да долази у обзир да му се изрекне васпитна мера из члана 41. Закона.

Надаље, као принцип наведено је да се малолетнику не може судити у одсуству, а да приликом предузимања радњи којима присуствује малолетник постоји обавеза свих субјеката да поступају обазриво водећи рачуна о његовој зрелости и његовим личним својствима како се не би штетило његовом развоју, а сагласно томе да малолетник мора имати браниоца приликом првог саслушања, као и током читавог поступка, кога ће суд поставити по службеној дужности уколико малолетник или његови сродници, односно заступник не узму браниоца, те да бранилац може бити само адвокат који је стекао посебна знања из области права детета и преступништва младих.

Потом, нижу се и други процесни принципи попут принципа да нико не може бити ослобођен дужности да сведочи о околностима потребним за оцењивање зрелости малолетника, затим да се раздваја поступак према малолетнику од поступка према пунолетном лицу, осим ако је то само неопходно за свестрано разјашњење ствари, ако постоји основана сумња да је лице учинило неко кривично дело као малолетно, а за нека, по правилу, спровешће се јединствени поступак пред већем које суди малолетним лицима, уколико то лице у време покретања поступка није навршило 21 годину итд.

Покретање постојања

Кривични поступак према малолетним извршиоцима кривичних дела покреће се само по захтеву јавног тужиоца са посебним знањима, али уз право оштећеног да уколико тужилац не одлучи да покрене поступак тражи одлуку већа за малолетнике непосредно вишег суда, при чему као услов за гоњење ако се ради о кривичним делима која се гоне по приватној кривичној тужби или по предлогу јесте постојање предлога оштећеног за покретање поступка.

Непокретање постојања због целисходности

По члану 58. Закона за кривична дела за која је прописана казна затвора до пет година или новчана казна, јавни тужилац за малолетнике може одлучити да не захтева покретање кривичног поступка иако постоје докази за дело и кривицу ако не би било целисходно вођење поступка или изрицање кривичне санкције с обзиром на природу дела, околности дела, ранији живот, његова лична својства а ради утврђивања свих ових околности, тужилац може затражити објашњења од родитеља, других лица код којих живи

малолетник или установа, непосредно од самог малолетника, као и од органа старатељства.

Такође, када је извршење казне или васпитна мера у току, јавни тужилац за малолетнике може да одлучи да не захтева покретање поступка за друго дело ако, с обзиром на тежину тог дела као и на казну, односно васпитну меру која се извршава не би имало сврхе вођење поступака нити изрицање, односно понављање кривичне санкције.

У свим овим случајевима када тужилац донесе одлуку о нецелисходности вођења поступка, обавештава орган старатељства и оштећеног који имају право да у року од осам дана захтевају од већа за малолетнике непосредно вишег суда контролу овакве одлуке тужиоца и који могу донети одлуку о покретању поступка, а такође о својој одлуци јавни тужилац обавештава и орган унутрашњих послова уколико је он подносилац пријаве.

Важно је напоменути да судска контрола оваквих одлука јавног тужиоца по чл. 57. односно 58. Закона обавезује јавног тужиоца, јер уколико веће за малолетнике непосредно вишег суда по прибављању списка од јавног тужиоца и уз његово присуство одлучи да ипак има места покретању поступка, против овакве одлуке нема нико права жалбе, јавни тужилац за малолетнике мора учествовати у овом поступку што указује на специфичну врсту супрематије суда у овој области у односу на јавног тужиоца који одредбом члана 59. став 3. бива обавезан.

Међутим, јавни тужилац за малолетнике може одлучити да не покрене поступак и условљавањем престанком малолетника и његових родитеља да прихвати и испуни један или више васпитних налога из члана 7. став 1. тач. 1–3. истог закона, при чему избор васпитног налога треба да буде прилагођен личности малолетника и његовим приликама, а за примењивање појединих васпитних налога потребна је и сагласност, односно престанак оштећеног.

Ако малолетник у потпуности испуни преузети васпитни налог, јавни тужилац доноси решење о одбацивању кривичне пријаве, односно предлога оштећеног за покретање поступка.

Јавни тужилац за малолетнике, пријаву односно предлог може одбацивати ако малолетник делимично испуни преузети васпитни налог, уколико нађе да покретање поступка, с обзиром на природу дела и остале околности личног карактера оправдавају такву одлуку, односно да не би било целисходно испуњење преосталог дела васпитног налога.

Уколико малолетник не изврши преузети васпитни налог или га изврши само делимично, али у мери која оправдава покретање поступка, јавни тужилац подноси захтев за покретање припремног поступка.

Припремни поступак

Припремни поступак у кривичним предметима против малолетних извршилаца кривичних дела покреће се захтевом за покретање припремног

поступка који јавни тужилац за малолетнике упућује судији за малолетнике надлежног суда, а циљ припремног поступка јесте прикупљање и утврђивање чињеница како оних које се односе на кривично дело, укључујући и кривицу тако и околности које су везане за процену степена душевне развијености малолетника, одлике његове личности, породичну ситуацију и прогнозе његовог даљег развоја.

Поред утврђивања околности везаних за личност малолетника саслушавају се родитељи и малолетник, односно усвојилац те старалац, као и друга лица која могу пружити потребне податке, а обавезно се прибавља и мишљење органа старатељства, односно ако је према малолетнику била изречена заводска мера прибавља се извештај завода или установе о примени и ефектима реализације већ изречене мере.

Саслушању малолетника у припремном поступку морају присуствовати јавни тужилац, бранилац за малолетнике и родитељ, односно усвојилац или старалац.

Судија за малолетнике доноси решење о привременом смештају малолетника у прихватилиште, васпитну или сличну установу уколико је то потребно, а изузетно може да одреди да се малолетник стави у притвор када за то постоје разлози из члана 142. став 2. Законика о кривичном поступку – ту се, пре свега, подразумева опасност од бекства, скривање малолетника или околности које указују на могућност уништења, скривања или измене доказа или особите околности које указују да ће поновити кривично дело или довршити дело којим прети. Такође, притвор се може применити ако се ради о кривичном делу за које је прописана казна затвора преко 10 година и ако је то оправдано због начина извршења или других посебно тешких околности кривичног дела, с тим што се ради о изузетној мери с обзиром на узраст малолетног извршиоца кривичног дела, те ће притвор у принципу малолетник провести одвојено од пунолетних лица, осим ако би на њега штетно утицало раздвајање од пунолетних лица, с тим што притвор бива стално на провери. Наиме, веће за малолетнике може притвор који је одредио судија за малолетнике у трајању од месец дана, из оправданих разлога продужити за још месец дана, а после завршетка припремног поступка од подношења предлога за изрицање кривичне санкције притвор према старијем малолетнику може да траје најдуже до шест месеци, а према млађем најдуже четири месеца, с тим што се у изречену васпитну меру упућивања у васпитно-поправни дом, установу или казну малолетничког затвора урочунава и време које је проведено у притвору.

Притвор преко три дана у току 2006. године у Републици Србији био је одређен према 72 малолетна лица, што је податак који сасвим кореспондира предлозима за кажњавање, односно ради се о притворима који су одређивани за тежа кривична дела, и то нарочито за она код којих је малолетник манифестовао и склоност ка примени насиља.

Окончање припремној постојаности

Пошто утврди околности везане како за кривично дело и кривицу тако и за личност малолетника и перспективе његовог даљег душевног развоја и понашања, судија за малолетнике враћа списе надлежном јавном тужиоцу који може захтевати допуну припремног поступка или пак поднети образложени предлог већу за малолетнике за изрицање кривичне санкције.

Свакако, тужилац може по окончању припремног поступка и да поднесе предлог судији за малолетнике да се обустави поступак, у том случају опет у присуству евентуалне несагласности органа старатељства или несагласности судије за малолетнике са предлогом јавног тужиоца одлучује веће за малолетнике вишег суда.

Такође, јавни тужилац за малолетнике има овлашћење да поднесе предлог да се поступак према малолетнику обустави под условом да малолетник прихвати да испуни један или више васпитних налога из члана 7. став 1. тач. 1–3. Закона, с тим да је за извршење васпитног налога из члана 7. став 1. тачка 1. Закона неопходан и пристанак оштећеног.

Ако малолетник не изврши преузети васпитни налог или га изврши само делимично, судија за малолетнике обавештава јавног тужиоца који у року од осам дана од пријема обавештења подноси образложени предлог за изрицање кривичне санкције, а ако нађе да нема основа за даље вођење поступка, он поново предлаже обуставу поступка.

Поступак пред већем за малолетнике*Седница већа*

Када прими предлог јавног тужиоца за малолетнике за изрицање кривичне санкције, судија за малолетнике заказује седницу већа или главни претрес.

На седницу већа председник већа позива малолетника, његове родитеље, усвојоца, односно стараоца као и јавног тужиоца за малолетнике, браниоца и представника органа старатељства, а обавезно је присуство и јавног тужиоца за малолетнике, браниоца и представника органа старатељства.

Као нека врсте поштравања дисциплине у поступку који је нужно ефикасан и хитан, предвиђена је могућност да председник већа обавести јавног тужиоца о неоправданом одсуству заменика, односно адвокатску комору о одсуству браниоца.

По одржаној седници већа, судија за малолетнике саопштава малолетнику васпитну меру која је према њему изречена на седници већа.

Судија за малолетнике је дужан да закаже седницу већа у року од осам дана од пријема предлога јавног тужиоца за малолетнике, као што је и дужан да у року од осам дана од дана објављивања одлуке којом се окончава поступак изради решење.

Главни претрес

Казна малолетничког затвора или заводска мера могу бити изречене само по одржаном главном претресу, а одлуку о одржавању главног претреса суд може донети и током седнице већа.

На главни претрес позивају се родитељи, малолетник, усвојилац, односно старалац и орган старатељства поред лица која се позивају и на седници већа, а обавезно је присуство јавног тужиоца за малолетнике, браниоца и представнике органа старатељства.

Када се суди малолетнику увек се искључује јавност, уз изузетну могућност присуства лица која се баве заштитом и васпитавањем малолетника или сузбијањем преступништва.

Главни претрес у предметима делинквенције малолетника одлаже се или прекида само изузетно, а судија за малолетнике дужан је да у року од осам дана од објављивања пресуде или решења изради писмени отправак. Напомињемо да смо у пракси имали и вишегодишња одступања од ове временске обавезе!

Веће за малолетнике није везано за предлог јавног тужиоца за малолетнике при одлучивању да ли ће према малолетнику изрећи казну малолетничког затвора или васпитну меру.

У ситуацијама када би у поступку према пунолетним лицима била донета ослобађајућа пресуда или пресуда којом се одбија оптужба, веће ће решењем обуставити поступак, као и када нађе да није целисходно изрећи малолетнику казну нити васпитну меру.

Веће доноси решење када изриче васпитну меру малолетника, а у изречи решења наводи се само која мера се изриче и по којем пропису, али се малолетник не оглашава кривим, већ се у образложењу решења наводи опис дела и околности које оправдавају изрицање васпитне мере, док се пресуда доноси само приликом изрицања казне.

Када се ради о улози и активности заступника јавне тужбе у предметима делинквенције малолетника на главном претресу или седници већа, сматрамо да је потребно подсетити на узраст извршиоца кривичних дела, те на могућност и непосредног упућивања завршне речи од стране заступника јавне тужбе према малолетном извршиоцу кривичног дела у настојању да се већ у том тренутку на одређени начин учини изванпсихолошко морални помак код малолетника, јер се овде ради о таквој старосној популацији код које су још увек могући одређени психолошко морални ефекти који углавном изостају приликом давања завршних речи у предметима према пунолетним лицима када су завршне речи готово искључиво конципиране само у оквиру правне аргументације.

На пример, приликом давања завршне речи у предмету убиства када је малолетни извршилац кривичног дела починио кривично дело немотивисано на штету свог млађег брата, заступник јавне тужбе је пледирао на малолетника

предлажући његово упућивање у васпитно поправни дом, јер се радило о млађем малолетнику, да убудуће настоји да чињењем добрих дела и другим непознатим лицима, покуша бар у минималној мери да отклони тешко бреме моралне одговорности које је овим неразумним чином преузео на своја плећа, да би се приликом обиласка васпитно-поправног дома у потоњем периоду, ради провере реализације не само ове већ и других васпитних мера, сазнало да је малолетник затражио контакт са свештеницима ради исповедања и обраћања вери у настојању да на одређени начин покуша да поврати смисао сопственом постојању.

Као општу сугестију заступницима јавне тужбе у предметима делинквенције малолетника, не вређајући начело легалитета и заштите интереса оштећених треба ипак препоручити нешто сумарније поступање, односно нешто већу толеранцију приликом прецизирања оптужних аката, тј. није толико релевантно да ли ће малолетник бити одговоран за 8 или 10 или 12 истоврсних кривичних дела па макар се и не правила конструкција продуженог кривичног дела, већ је битно да се према њему благовремено изрекне и потом и примени одређена кривична санкција ради даљег превентивног деловања и отклањања застоја у његовом понашању и васпитању. Прилагођавање оптужног акта од стране тужиоца треба да буде карактерисано нешто већом флексибилношћу него у поступцима према пунолетним лицима, тим пре што се наравно и одредбе о стицају у односу на малолетне извршиоце кривичних дела сагласно члану 26. интерпретирају и примењују на другачији начин него према пунолетним лицима, јер ако је малолетник учинио више кривичних дела у стицају, а суд одлучи да изрекне васпитну меру, ценећи јединствено сва дела изрећи ће само једну васпитну меру, осим у случају предвиђеном у члану 19. Закона што се односи на посебне обавезе, а суд ће на исти начин поступити и ако се после изречене васпитне мере утврди да је малолетник пре или после изрицања учинио друго кривично дело.

Правни лекови

Редовни њравни лек

Против пресуде којом је малолетнику изречена казна малолетничког затвора или решења којим је малолетнику изречена васпитна мера, као и против решења о обустави, могу изјавити жалбу сва лица која имају право на жалбу против пресуде у смислу члана 364. ЗКП, а у року од осам дана од дана пријема пресуде односно решења.

Другостепено веће може да преиначи другостепену одлуку изрицањем теже санкције према малолетнику само ако је то предложено у жалби, а ако првостепеном одлуком није изречена казна малолетничког затвора или заводска мера другостепено веће може преиначити на строжу првостепену одлуку само након одржаног главног претреса.

Међутим, малолетнички затвор у дужем трајању или тежа заводска мера од изречене првостепеном одлуком може се изрећи и у седници другостепеног већа.

Обим изјављивања жалби од стране јавних тужилаца у предметима делинквенције малолетника је занемарљив што се може објаснити суштинском неконфликтношћу овог поступка и сагласношћу суда као и органа старатељства и јавног тужиоца око најцелисходније кривичне санкције према малолетнику, па ипак дешавају се ситуације када је оправдано, чак и у већем броју изјављивати жалбе, а посебно приликом прешироког тумачења права првостепеног суда у члану 78. став 2. Закона, када се судови понекад превише благонаклоно односе према малолетницима стајући на становиште да због њиховог пунолетства и врсте кривичног дела није целисходно примењивати неку од васпитних мера па обустављају поступак. Раније су се дешавали и врло драстични случајеви прешироке примене ове одредбе од стране првостепеног суда чак и у ситуацији тежих кривичних дела попут покушаја убистава, силовања и сличних, те су тужиоци изјављивали жалбе, и то је било свакако оправдано са становишта да поједина тешка кривична дела никако не могу учинити целисходнијом обуставом поступка од примењивања неке од васпитних мера. Наравно, одредба члана 40. став 2. Закона даје и шира овлашћења суду, односно старијем малолетнику коме се суди у време пунолетства могу се изрећи васпитне мере, док је раније сагласно одредби члана 81. став 2. Основног кривичног закона било могуће изрећи само заводску меру или евентуално обуставити поступак, па се суд неретко приклањао овој по малолетника на изглед повољнијој варијанти, али могуће, варијанти која га је у суштини оштећивала са аспекта могућности интензивније сарадње са стручним лицима ради отклањања недостатака у његовом васпитавању и понашању.¹⁶⁴

¹⁶⁴ У целој 2006. години у Републици Србији од стране јавних тужилаца изјављено је укупно 45 жалби у поступцима према малолетним извршиоцима кривичних дела, а усвојено је седам жалби што, не би требало да делује одвраћајуће као податак на заступнике јавне тужбе у овим предметима, већ треба настојати да се постигну пожељни ефекти и на плану индивидуалне и на плану генералне превенције изјављивањем жалби и у наредном периоду. Да има места изјављивању жалби у предметима делинквенције малолетника а посебно приликом обуставе поступка због узраста извршиоца кривичног дела који је у време пресуђења постао пунолетан, па суд сматра да није целисходно према њему применити неку од васпитних мера или евентуално затворену заштиту, показују и бројни случајеви попут, драстичног случаја када је један суд обуставио поступак према малолетнику наставши као битну околност која сведочи о његовом измењеном и коректном и друштвено прихватљивом понашању да је стекао сталну девојку, а малолетник је одговарао за кривично дело где је дошло до вербалног сукоба са старијим мушким лицем које није имало никакво оруђе нити оружје, и то око претходно некултурног и простачког понашања малолетника у присуству старијих жена са унуцима, те је том приликом малолетник испалио више од пет метака у оштећеног погодивши га сваки пут у тело, тако да заиста у несразмери између извршеног дела, последице и наводно битног побољшања у понашању малолетника заиста није било дилеме да ли ће се тужилац жалити, што је он и учинио и што је подржано од стране Републичког јавног тужилаштва, тако да јавни тужиоци, односно заменици са лиценцом,

Ванредни правни лек

У предметима делинквенције малолетника може се поднети и захтев за заштиту законитости, али са специфичношћу у односу на захтев за заштиту законитости у предметима пунолетних лица, јер он се може поднети како онда када је судском одлуком повређен закон, тако и у случају када је према малолетнику неправилно изречена казна или васпитна мера. Одредбе о понављању кривичног поступка завршеног правноснажном пресудом сходно се примењују и на понављање поступка завршеног правноснажним решењем о изрицању васпитне мере. У пракси, напоменућемо да је ванредни правни лек, захтев за заштиту законитости у поступку према малолетним лицима такође коришћен од стране Републичког јавног тужилаштва.

Контрола мере

Како се у конкретној ситуацији ради о кривичним санкцијама према малолетним извршиоцима кривичних дела то је, наравно, и поступак надзора и контроле реализације васпитних мера специфичан и пре свега прилагођен интересима малолетника и његовог даљег развоја и уклапања у друштвену заједницу, па је стога и предвиђено да судија за малолетнике суда који је изрекао васпитну меру и јавни тужилац за малолетнике имају обавезу да прате исход извршења васпитне мере, и то како обилажењем малолетника смештених у заводу или установи тако и разматрањем извештаја у току извршења изречене васпитне мере због чега је и орган старатељства обавезан да сваких пола године доставља суду и јавном тужиоцу за малолетнике свој извештај о току и успешности извршења осталих васпитних мера.

Исход контроле извршења и успешности васпитних мера може бити двојак:

1. Најпре, суд може донети одлуку о измени изречене васпитне мере, а ту одлуку доноси суд који је у првом степену донео решење о васпитној мери ако нађе да је то потребно, било на предлог јавног тужиоца или пак малолетника и његових родитеља или управника завода, односно установе при чему суд врши све провере и прибавља потребне извештаје. Алтернативно, суд може донети одлуку о обустави мере и о условном отпусту коју одлуку доноси веће за малолетнике, а на седницу на којој ће се о овоме одлучивати обавезно се позивају да присуствују малолетник, његови родитељи, усвојилац, старалац, јавни тужилац за малолетнике, бранилац и представник органа старатељства, односно установе у којој се васпитна мера извршава.

који поступају у овој врсти делинквенције немају никаквог разлога да поштујући основне принципе неконфликтности овог поступка, у супротним случајевима, када су незадовољни аргументацијом и исходом буду уздржани у изјављивању жалби, поготову ако за то имају ваљану животну или правничку основу.

2. Управо ова активност како суда тако и јавног тужиоца у контроли и надзору реализације и успешности васпитне мере уз могућности њеног како обустављања тако и мењања, у пуној мери подсећа на нужност специјализације кадрова, јер за разлику од предмета пунолетних извршилаца кривичних дела у предметима делинквенције малолетника, правосудни субјекти од почетка па до завршетка реализације програма прате како предмет тако и самог малолетника а све у настојању да с једне стране, постигну потребне ефекте на његовом преваспитавању или дообразовању тако и да отклоне ризике његовог будућег асоцијалног понашања, што у великој мери поново подсећа на обавезу која је предвиђена и Законом а у правцу специјализације кадрова и стицања специфичних знања која се свакако не завршавају нити пак почињу са лиценцом која се може добити од Правосудног центра, а сагласно одредбама члана 165. Закона.

Примена васпитних налога и извршење кривичних санкција

Када је реч о примени васпитних налога из члана 7. Закона она ће бити регулисана посебним подзаконским актом и по члану 167. Закона, подзаконски акт донеће министар надлежан за правосудје у сарадњи са министрима одређеним за рад, запошљавање и социјална питања и Републичким јавним тужиоцем, а Републичко јавно тужилаштво је окружним јавним тужилаштвима који су надлежни за поступање у овој кривичноправној материји упутило примерке образаца за примену васпитних налога.

Основне одредбе извршењу кривичних санкција

У чл. од 87. до 97. Закона су основне одредбе о извршењу кривичних санкција и ту се ради, пре свега, о начелним поставкама са акцентом на прилагођавању кривичних санкција приликом њиховог извршења, личности малолетника и његовом достојанству и пожељним ефектима на плану образовања, уз вођење рачуна о његовим здравственим приликама и свим аспектима безбедности укључујући ту и забрану ношења ватреног оружја унутар завода и установа од стране запослених лица.

Извршење васпитних мера

У овом делу Закон се бави условима и начинима извршења васпитних мера, и то веома детаљно од члана 98. па закључно са чланом 149, али од значаја за јавног тужиоца важно је напоменути члан 100. који поново подсећа да су судије за малолетнике и јавни тужилац за малолетнике најмање једанпут годишње обавезни да врше непосредни надзор и контролу извршења васпитних мера, а надаље конкретно се разрађује и извршење појединих васпитних мера уз навођење конкретних обавеза органа старатељства, родитеља, стараоца али такође и суда.

Приликом нормативног покривања извршења заводских мера треба напоменути да члан 115. Закона предвиђа обавезу судије за малолетнике суда који суде у првом степену и надлежног јавног тужиоца за малолетнике, да најмање два пута у току године обилазе малолетника смештеног у заводу, односно установи за извршење заводских мера и да у непосредном контакту са малолетником и стручним лицима као и увидом у документацију, проверавају правилност и законитост поступања и да цене постигнуте ефекте.

Важно је подсетити да се малолетник отпушта са извршења заводске мере када протекне законом одређено најдуже трајање мере или када суд донесе одлуку о обустављању њеног извршења, замена изречене васпитне мере другом мером или пак о условном отпусту.

Такође, важно је напоменути да лице коме је изречена заводска мера упућивање у васпитно-поправни дом може у њему остати до навршене 23 године.

Члан 128. Закона предвиђа која су права малолетника према коме се извршава заводска мера упућивања у васпитно поправни дом, укључујући и квалитет исхране, односно енергетску вредност исхране, и обезбеђивање услова за бављење физичком културом и спортом, или пак примање пакета, али члан 129. Закона посебно предвиђа да малолетнику који се добро влада и залаже се на раду управник васпитно-поправног дома може дати бројне погодности између осталих и слободне изласке из дома у град или посете породици, или одсуство из васпитнопоправног дома до 15 дана. Такође, због повреда одредаба Закона која се односи на правила боравка, малолетнику се могу изрећи одређене дисциплинске мере од опомене до издвајања у посебну просторију, али ова најстрожа дисциплинска мера може трајати само до седам дана, односно приликом стицаја дисциплинских престапа до 15 дана.

У овом делу Закона, такође детаљно су разрађене одредбе о извршењу казне малолетничког затвора, опет са акцентом на преваспитавању малолетника и бриге о његовом развоју и здрављу, па је, на пример, у члану 143. наведено да лицу које издржава казну малолетничког затвора мора да се омогући да изван затворених просторија у слободно време на свежем ваздуху проведе најмање три часа дневно.

Овај део Закона такође предвиђа и помоћ после извршења заводских мера и казне малолетничког затвора, што је, наравно, у надлежности органа старатељства, али уз одређене обавезе родитеља, усвојоца или стараоца о чему их обавештава завод или установа у којима се извршавају заводске мере како би им оставио довољно времена за припрему те се то чини најмање три месеца пре планираног отпуштања малолетника.

Посебне одредбе о заштити малолетних лица као оштећених у кривичном поступку

Први пут се код нас, а на основу виктимолошких искустава и упоредно правних сагледавања, као и нове и посебне сензибилности државе и законодавца према малолетним жртвама појединих тежих кривичних дела (тешко убиство, навођење на самоубиство, тешка телесна повреда), нормира специфичан поступак с обзиром на својство малолетника као жртве и код кривичних дела попут кривичног дела ванбрачне заједнице са малолетником, промена породичног стања, запуштање злостављање малолетног лица, насиље у породици или недавање издржавања. Напомињемо да набрајањем конкретних кривичних дела као што је то учинио законодавац, примена ових одредаба није потпуно исцрпљена. Наиме, у члану 150. Закона, такође се овлашћује јавни тужилац да покрене поступак и против пунолетних учинилаца других кривичних дела прописаних кривичним закоником, сагласно одредбама овог дела Закона, ако оцени да је то потребно ради посебне заштите личности малолетних лица као оштећених у кривичном поступку, када ће такође бити примењене ове специфичне одредбе.

Законодавац је навео конкретна бића 27 кривичних дела од тешког убиства, отмице, силовања, обљубе над немоћним лицем преко подвођења и омогућавања вршења полног односа, па до насиља у породици, родоскрвљења, разбојничке крађе, изнуде, омогућавања и уживања опојних дрога, ратних злочина против цивилног становишта, трговине људима, па до заснивања робског односа и превоза лица у ропском односу, али се поставља питање ако се већ законодавац определио да у ставу 2. истог члана омогући јавном тужиоцу да иницира поступак по овим одредбама и за друга кривична дела где су жртве малолетници, а то је оправдано због заштите њихових интереса и здравља, да ли је уопште био исправан овакав начин нормирања односно набрајања дела, јер је свакако ту било места за још нека друга кривична дела као на пример, кривично дело убиства, кривично дело излагања опасности, кривично дело непружања помоћи, кривично дело противправног лишења слободе, кривичног дела принуде, кривично дело злостављања и мучења, кривично дело несавесног пружања лекарске помоћи и друго, очигледно је да је већ увођењем става 2. члана 150. Закона законодавац и сам био свестан проблема у који је ушао када је започео набрајање конкретних кривичних дела при чијем процесуирању пружа посебну погодност и заштиту малолетним лицима као жртвама ових кривичних дела.

Одредба члана 151. Закона презентира нам начелни став да се кривични поступак против окривљених за кривична дела из члана 150. Закона спроводи према одредбама ЗКП, од стране лица како специјализованих службених органа унутрашњих послова, тако и истражног судије и јавног тужиоца

који су стекли посебна знања из области права детета и кривичноправне заштите малолетних лица.

Надаље, регулисане су оне специфичности које издвајају овај поступак с обзиром на виктимолошки приступ законодавца у овом делу Закона, јер се све време приликом вођења поступка води рачуна о узрасту личности, образовању и приликама у којима живи малолетник уз настојање да се избегну што је могуће више штетне последице поступка по његову личност и развој, због чега се саслушање може спровести два пута, а изузетно и више пута ако је то неопходно ради остварења сврхе кривичног поступка. Уколико се саслушање спроводи више од два пута, судија је дужан да посебно води рачуна о заштити личности развоја малолетног лица.

Значајна новина јесте могућност да се малолетно лице саслуша уз употребу техничких средстава за пренос слике и звука без присуства странака и других учесника у просторији у којој се налази сведок, тако да му странке и лица питања могу постављати посредством судије, психолога, педагога, социјалног радника и другог стручног лица, а малолетна лица као сведоци, оштећени могу бити саслушани и у свом стану или установи која је стручно оспособљена за испитивање малолетних лица, док се када је он саслушаван на наведени начин на главном претресу увек читају записници о његовом исказу, односно пушта се снимак саслушања.

Посебно је значајна одредба да се приликом процесуирања кривичног дела које је услед своје природе, последице или других околности посебно учинило жртву – малолетно лице рањивим и осетљивим или га довело у тешко душевно стање, то ће искључити могућност суочење између њега и окривљеног.

Малолетно лице као оштећени мора имати пуномоћника од првог саслушања окривљеног.

Приликом конкретних техничких радњи доказивања као што је препознавање окривљеног суд поступа посебно обазриво, а такво препознавање у свим фазама поступка врши се на начин који у потпуности онемогућава да окривљени види оштећеног.

Најзад, што је сасвим логично имајући у виду виктимолошки карактер овог дела Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица, кривични поступак за кривична дела из члана 150. Закона је хитан.

Прелазне и завршне одредбе

Пети и завршни део Закона садржи прелазне и завршне одредбе од којих су неке прилично формалног и техничког карактера док су неке врло садржајно значајне и готово начелног карактера.

Формално-техничке одредбе

Приликом затицања изречених или санкција које су у току извршења у време доношења новог Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица предвиђено је да васпитне мере упућивања у дисциплински центар за малолетнике које су изречене до дана ступања на снагу овог закона бивају замењене васпитном мером појачаног надзора од стране родитеља, усвојиоца или стараоца, као и да васпитне мере појачаног надзора од стране родитеља, усвојиоца или стараоца, појачаног надзора другој породици и појачаног надзора од стране органа старатељства који су правноснажно изречени до дана ступања на снагу овог закона, не могу трајати дуже од времена прописаног овим законом, што је наравно, засновано на општем принципу важења новог закона уколико је повољнији по учиниоца, па из истог разлога и васпитна мера упућивања у васпитну установу, упућивања у васпитно-поправни дом и упућивање у посебну установу за лечење и оспособљавање малолетника које су правноснажно изречене до дана ступања на снагу овог закона не могу трајати дуже од времена прописаног овим законом.

Такође, предвиђено је да казна малолетничког затвора правноснажно изречена до дана ступања на снагу овог закона у дужем трајању него што би се могло изрећи по одредбама члана 29. новог закона, а није издржана у целини изрећи ће се према одредбама овог закона.

Међу те техничке одредбе могли бисмо сврстати одредбу да сви предмети у којима је према малолетницима започет поступак али још није био окончан првостепеном одлуком бивају преузети од суда у чију надлежност спадају (значи окружног суда) по одредбама овог закона, и то у року од 30 дана од дана ступања на снагу овог закона, као и да ако поводом правног лека предмети буду враћени на поновни поступак и доношење одлуке, уступају се надлежном окружном суду надлежном по Закону о малолетним учиниоцима кривичних дела кривичноправној заштити малолетних лица.

Међу формално-техничке одредбе могли бисмо сврстати одредбе члана 167. Закона који наводи да ће подзаконски акт у смислу члана 86. Закона донети министар надлежан за правосуђе и у сарадњи са министром надлежним за рад, запошљавање и социјална питања и Републичким јавним тужиоцем.

Такође, Министарство правде, и то у сарадњи са Врховним судом оснива Савет за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршење кривичне санкције према малолетницима и доноси правилник о његовом раду најкасније у року од шест месеци од ступања на снагу овог закона.

До краја 2007. године обавеза од стране Министарства правде није реализована што може створити одређене проблеме, јер је Савет надлежан да Министарству надлежном за правосуђе и Врховном суду Србије подноси

иницијативе, предлоге, мишљења и анализе, које се односе на преступништво малолетника и кривичноправну заштиту малолетних лица и на поступање са њима према одредбама овог закона, а било је предвиђено да чланове Савета поставе Министарство правде и Врховни суд из реда истакнутих судија, јавних тужилаца, полицајаца, адвоката, стручних лица завода и установа за извршење заводских санкција, те органа социјалне заштите који су у дужем временском периоду радили или раде на предметима из ове материје и који су признати стручњаци, тако да би очигледно оснивање Савета и његова динамична активност свакако допринели, бар у одређеној мери, сузбијању делинквенције малолетника, односно могли би имати и генерално превентивни ефекат, што све скупа одређено кашњење у оснивању Савета, свакако чини проблематичним.

Садржинска новина

По први пут у одредби члана 165. Закона на веома детаљан начин разрађује се методологија стицања посебних знања и стручног усавршавања лица која раде у области права детета, преступништва младих и кривично правној заштити малолетних лица, па се наводи да се о овоме стара Правосудни центар за обуку и стручно усавршавање, али у сарадњи са ресорним министарствима Владе Републике Србије, научним установама, стручним и професионалним удружењима и невладиним организацијама.

Надаље, разрађује се методологија овог стручног усавршавања па се предвиђа да центар организује редовна стручна саветовања, провере знања и друге облике додатних стручних усавршавања и сталне обуке судија за малолетнике, јавних тужилаца за малолетнике, судија и јавних тужилаца који поступају у кривичним предметима за кривична дела из члана 150. Закона, полицајаца, стручних лица, органа социјалне заштите, завода и установа за извршење заводских санкција, адвоката и других стручних лица.

Такође, наведено је да обављеним проверама, знањем и стручним усавршавањем Правосудни центар издаје одговарајуће сертификате.

Овако детаљна разрада стручног усавршавања кадрова за рад у предметима из ове области је значајна новина али у пракси она доводи и до одређених проблема који ће верујемо трајати само одређено време.

РЕШЕЊЕ О ОДБАЦИВАЊУ КРИВИЧНЕ ПРИЈАВЕ
(члан 235. ЗКП)

Република Србија
ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО
КТМ.бр. /07

На основу члана 235. став 1. ЗКП и члана 2. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, доносим

РЕШЕЊЕ

ОДБАЦУЈЕ СЕ кривична пријава МУП-а број против мал. рођеног у, због кривичног дела (опис кривичног догађај), пошто постоје околности које искључују гоњење.

Разлози

Како је пријављени малолетник рођен а радњу кривичног дела је наводно извршио, у време узраста пре навршених 14 година, то постоје околности које искључују кривично гоњење због узраста детета, по члану 4. став 3. Кривичног законика и члана 2. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица.

Обавештење:

1. Органу старатељства
2. Подносиоцу пријаве
3. Оштећеном

ПОТПИС

**РЕШЕЊЕ О НЕПОКРЕТАЊУ
ПРИПРЕМНОГ ПОСТУПКА**

**(члан 58. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и
кривичноправној заштити малолетних лица)**

Република Србија
ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО
КТМ.бр. /07

На основу члана 58. став 1. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривично правној заштити малолетних лица, доносим

РЕШЕЊЕ

НЕ ЗАХТЕВА СЕ ПОКРЕТАЊЕ ПРИПРЕМНОГ ПОСТУПКА против мал. рођеног из, због кривичног дела из члана, јер постоје околности које искључују кривично гоњење.

Разлози

Како је мал. пријављен да је извршио кривично дело из члана за које је запређена новчана казна или казна затвора до годину дана, то налазим да не би било целисходно водити кривични поступак нити применити било коју васпитну меру, с обзиром на лична својства малолетника – није процесуиран, коректног је понашања, образовни статус – одличан ученик, степен душевне развијености – сагласан календарском узрасту, породичну ситуацију, која је хармонична, одакле произлази повољна прогноза његовог будућег развоја и понашања, што произлази и из прибављеног извештаја органа старатељства.

Обавештење:

1. Органу старатељства
2. Оштећеном, уз обавест да се могу обратити већу ако нису сагласни са одлуком
3. МУП-у (ако је подносилац пријаве)

ПОТПИС

ПРЕДЛОГ ЗА КАЖЊАВАЊЕ
(члан 69. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица)

Република Србија
ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО
КТМ.бр. /07

_____ СУДУ У _____

На основу члана 69. ст. 1. и 2. и члана 28. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, том суду подносим

ПРЕДЛОГ ЗА КАЖЊАВАЊЕ

Против: Име и презиме, лични подаци за малолетнике, датум рођења, статус у образовању, адреса, евентуално ако се налази у притвору или ако је провео неко време у притвору навести:

Што је
Опис кривичног дела
Кривично правна квалификација
Стога

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се на основу члана 73. став 2. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, закаже главни претрес на који да се позову:

1. Окружни јавни тужилац
2. Малолетник са законским заступником, са адресе као у изреци предлога
3. Бранилац
4. Сведоци
5. Представник центра за социјални рад
6. Да суд изврши увид у приложене списе
7. Предлог за изрицање казне малолетничког затвора

Образложење

Следи опис кретања поступка, односно да је стављен захтев за покретање припремног поступка због малолетног лица због одређеног кривичног дела.

Да је у току припремног поступка утврђено чињенично стање на основу којег се и подноси предлог.

Анализа чињеничног стања.

Кривичноправна квалификација.

Цитирање података из мишљења центра за социјални рад о личности малолетника, степену душевне развијености, његовим породичним и социјалним приликама.

Образложење предлога за кажњавање уз конкретно образлагање постојања законских услова из члана 28. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, што се односи на врсту кривичног дела, запрећену казну, али и на висок степен кривице, природу и тежину кривичног дела, што не би оправдавало изрицање само васпитне мере.

ПОТПИС

**ЗАХТЕВ ЗА ПОКРЕТАЊЕ ПРИПРЕМНОГ ПОСТУПКА
(члан 57. став 1. и члан 63. став 1. Закона о малолетним учиниоцима
кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица)**

Република Србија
ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО
КТМ.бр. /07

_____ СУДУ У _____

На основу члана 57. став 1. и члана 63. став 1. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица том суду подносим

ЗАХТЕВ ЗА ПОКРЕТАЊЕ ПРИПРЕМНОГ ПОСТУПКА

Према:

Име и презиме малолетника, лични подаци, датум рођења, статус у образовању и адреса.

Јер постоји основана сумња да је:

Опис радње кривичног дела Кривично правна квалификација Стога

ПРЕДЛАЖЕМ

Да судија за малолетнике саслуша малолетника на околност извршења кривичног дела.

Сагласно члану 65. став 2. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица обезбедити присуство јавног тужиоца, браниоца за малолетника и законског заступника.

Саслушати родитеље или стараоце о личности и понашању малолетника.

Прибавити мишљење и предлог центра за социјални рад.

Саслушати оштећеног, сведоке и прибавити материјалне доказе.

Р а з л о з и

Основаност захтева за покретање припремног поступка произлази из извештаја МУП-а Ку. бр.... као и из допуна кривичне пријаве – исказа оштећеног – сведока, као и потврде о привремено одузетим предметима... У припремном поступку потребно је поред околности везаних за кривично дело и кривицу малолетника што ће се проверити испитивањем сведока, оштећених, утврдити околности везане за личност малолетника, његову породичну ситуацију, степен душевне развијености и перспективе његовог даљег развоја, што ће се утврдити саслушањем законског заступника као и представником центра за социјални рад и прибављање извештаја центра за социјални рад.

ПОТПИС

ПРЕДЛОГ ЗА ПРИМЕЊИВАЊЕ ВАСПИТНЕ МЕРЕ
(члан 69. став 1. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела
и кривичноправној заштити малолетних лица)

Република Србија
ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО
КТМ.бр. /07

_____ СУДУ У _____

На основу члана 69. став 1. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, подносим

ПРЕДЛОГ
за примењивање васпитне мере

Према:

Име и презиме, лични подаци за малолетнике, датум рођења, статус у образовању, адреса, евентуално ако се налази у притвору или ако је провео неко време у притвору навести:

Што је:

Опис кривичног дела

Кривичноправна квалификација

Стога

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се на основу члана 73. став 1. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, закаже главни претрес (или седница већа) на коју да се позову:

1. Окружни јавни тужилац
2. Малолетник са законским заступником, са адресе као у изреци предлога
3. Бранилац
4. Сведоци
5. Представник центра за социјални рад

6. Да суд изврши увид у приложене списе
7. Предлог за изрицање казне малолетничког затвора

Образложење

Следи опис кретања поступка, односно да је стављен захтев за покретање припремног поступка због малолетног лица због одређеног кривичног дела. Да је у току припремног поступка утврђено чињенично стање на основу којег се и подноси предлог. Анализа чињеничног стања. Кривичноправна квалификација. Цитирање података из мишљења центра за социјални рад о личности малолетника, степену душевне развијености, његовим породичним и социјалним приликама. Образложење предлога за конкретну васпитну меру.

ПОТПИС

ЈАВНО ТУЖИЛАШТВО И МЕЂУНАРОДНА КРИВИЧНОПРАВНА ПОМОЋ

1. Појам и врсте међународне кривичноправне помоћи

Једно од веома битних и сваким даном све значајнијих обележја кривичног права посматрано уопште јесте његов све израженији међународни карактер. За разлику од стања његовог изразито националног карактера и карактера најконзервативније гране права које је било његово обележје све до друге половине прошлог века, већ се може констатовати да појава позната под именом Међународно кривично право заузима у садашњем кривичном праву његово централно место. Разлози таквог његовог стања су многобројни и у оквиру њих посебно место припада све израженијем интернационалном карактеру криминалитета уопште, а што се првенствено манифестује код његових најтежих облика. Случај, нпр. са кривичним делима трговине белим робљем, опојним дрогама, фалсификовањем новца и сл., чија је интернационализација последица развоја међународног саобраћаја, миграције становништва из економских, политичких и других разлога и др.¹⁶⁵ Управо захваљујући оваквом карактеру стања криминалитета а имајући у виду степен друштвене опасности ових кривичних дела за друштво као целину, свима је постало кристално јасно да се против ове рак-ране савременог друштва може борити једино међусобном координираном сарадњом субјеката који припадају не само различитим државама већ и међународној заједници као целини, односно неким њеним подручјима на пољу те борбе, као и стварањем таквих правосудних институција које ће бити ослобођене сваког националног утицаја на самосталност њиховог функционисања. Та сарадња мора да се одвија не произвољно, већ на правно регулисан начин, тј. путем адекватне правне норме и њене адекватне практичне примене, што посебно долази до изражаја приликом међународне кривичноправне помоћи као једног од изузетно важних и незаобилазних сегмената борбе на пољу криминалитета уопште.

Посматрано са аспекта појма међународне кривичноправне помоћи, можемо је дефинисати као предузимање појединих радњи кривичног поступка од стране домаћих судова или других државних органа по молби страних процесних органа, односно предузимање процесних радњи стра-

¹⁶⁵ Види: проф. др Станко Бејатовић, Међународни правни стандарди у области кривичног процесног права и начин њихове имплементације у Законик о кривичном поступку, Збор. „Законодавни поступак и казнено законодавство“, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2009. год., стр. 75–119.

них процесних органа (судова и других органа) по молби домаћих судова. Сходно овако датом појму, потреба за међународном кривичноправном помоћи постоји у два правца, па следствено томе разликујемо и две врсте те помоћи. То су: активна и пасивна међународна кривичноправна помоћ. У првом случају, тј. приликом активне међународне кривичноправне помоћи судови траже правну помоћ судова или других органа стране државе, док у другом случају, тј. приликом тзв. пасивне међународне кривичноправне помоћи страни процесни органи траже правну помоћ од наших – домаћих правосудних и других државних органа. Уз то, међународну кривичноправну правну помоћ, с обзиром на облик који се реализује, можемо посматрати у ужем и ширем смислу. Под међународном кривичноправном помоћи у ужем смислу подразумевамо пружање међународне кривичноправне помоћи у предузимању појединих процесних радњи, док међународна кривичноправна помоћ у ширем смислу обухвата друге, шире облике њене могуће реализације (случај, нпр. са уступањем кривичних списа и кривичног гоњења и суђења, издавањем окривљених и осуђених лица и др.).¹⁶⁶

Као правна установа, међународна кривичноправна помоћ схваћена на изнесени начин заснована је на одређеним начелима. То су пре свега: начело идентитета (истоветности) норме, начело узајамности или реципроцитета, начело специјалитета и начело *locus regit actum*. С обзиром на своју садржину, ова начела се морају имати у виду у практичној реализацији међународне кривичноправне помоћи, и то независно од тога од стране којег субјекта се она реализује и о којој њеној конкретной врсти је реч.

Предмет указивања међународне кривичноправне помоћи схваћене у претходно изнесеном смислу врло је различит. Креће се од могућности предузимања појединих процесних радњи од стране органа једне државе на захтев органа друге државе или међународне правосудне институције па све до могућности извршења кривичне пресуде иностраног суда као најновијег облика међународне кривичноправне сарадње на пољу борбе против криминалитета, односно преузимања кривичног гоњења у целини од стране међународне правосудне институције (Међународног кривичног суда). С обзиром на то, може се говорити о предмету указивања међународне кривичноправне помоћи уопште и о предмету указивања међународне кривичноправне помоћи у конкретном случају.

Посматрано уопште, предмет указивања међународне кривичноправне помоћи може бити: предузимање појединих радњи кривичног поступка, уступање предмета странаца и преузимање кривичног гоњења нашег грађанина за дела извршена у иностранству, издавање окривљених и осуђених лица (екстрадиција) другој држави, пружање правне помоћи и екстрадиција

¹⁶⁶ Види: проф. др Станко Бејатовић, *Међународна кривичноправна помоћ и међународни кривични суд*, Intermex, 2007. год.

Међународном кривичном суду, транзит екстрадираног лица преко територије једне државе, прикупљање података о неким кривичним делима и међународна потерница. За разлику од овог, општег предмета, указивањем међународне кривичноправне помоћи шта ће бити предмет указивања међународне кривичноправне помоћи у конкретном случају зависи од две врсте фактора. Прво, од закључених билатералних и мултилатералних уговора између две или више држава, односно конкретизација облика међународне кривичноправне помоћи у истом. Друго, од прихватања начина и обима сарадње конкретне државе са међународним правосудним институцијама, и то пре свега са сталним Међународним кривичним судом, а посматрано са аспекта наше државе и са Међународним кривичним судом за бившу Југославију. У зависности од ова два фактора, предмет указивања међународне кривичноправне помоћи у конкретном случају може бити сваки, било који од наведених облика те сарадње посматрано уопште.

Имајући у виду њен значај уопште а тиме и за нашу земљу, 2009. године донесен је посебан Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима.¹⁶⁷ Даном ступања на снагу овог законског текста престале су да важе одредбе Законика о кривичном поступку из 2001. год.¹⁶⁸ у делу који се односи на ову проблематику. Реч је о Глави XXXII и Глави XXXIII Законика (чл. 530–538. и 539–555).¹⁶⁹ Посматрано у односу на претходни начин регулисања ове проблематике, основна разлика је у томе што је сада на једном месту нормирана проблематика међународне правне помоћи у кривичним стварима, што није био случај раније. Наиме, у Законнику о кривичном поступку из 2001. године били су конкретизовани само, примера ради, поједини облици ове помоћи. Тако, нпр. сходно члану 531. овог законског текста, „Међународна кривичноправна помоћ посебно обухвата извршење појединих доказних и других процесних радњи, као што су саслушање окривљеног, сведока и вештака, увиђај, претрес просторија и лица, заплону предмета, као и достављање аката, писмених материјала и других предмета који су у вези са преткривичним и кривичним поступком у држави молиљи“. Имајући у виду овако дат садржај ове норме, јасно је да оваквом нормом нису били исцрпљени сви могући облици међународне кривичноправне помоћи између наше земље и других држава, односно међународних правосудних институција. Овде су само, примера ради, били наведени поједини облици, из чега произлази да су, у ствари, и за време важења ових законских одредаба били могући и сви други облици међународне кривичноправне помоћи уопште, што је, као што је већ истакнуто, пре свега у за-

¹⁶⁷ „Службени гласник РС“, бр. 20/09.

¹⁶⁸ „Службени лист СРЈ“, бр. 70/01 и 68/02, и „Службени гласник РС“, бр. 58/04, 85/05, 115/05 и 49/07.

¹⁶⁹ Члан 102. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима („Службени гласник РС“, бр. 20/09).

висности од закључених уговора и споразума (билатералних и мултилатералних) између наше земље и других држава, односно од прихватања и ратификовања одговарајућих међународних правних аката који се на њу односе.

Са својом претходно изнесеном садржином, међународна кривичноправна помоћ је један од основних начина међународне сарадње држава на пољу борбе против криминалитета уопште. Као таква реализује се кроз више облика, чији се број стално увећава. Разлог оваквог, сасвим исправног, тренда на пољу међународне кривичноправне сарадње треба тражити како у чињеници да криминалитет, због отворености држава и све већег брисања граница између њих, у класичном смислу, све више добија међународне оквире, тако и у све већој заинтересованости држава да се борба против свих облика криминалитета, без обзира на то где се он реализовао и ко био његов извршилац, води на свим нивоима и свим правно дозвољеним средствима. Сходно оваквом, сасвим исправном и више него оправданом тренду, од некада скоро јединог облика сарадње међу државама на пољу борбе против криминалитета који се реализовао кроз екстрадицију, данас смо дошли до таквог степена међународне кривичноправне сарадње да се може говорити о правом богатству облика међународне кривичноправне помоћи, односно међународне кривичноправне сарадње. Скоро да нема ниједне кривичнопроцесне, па ни пенолошке радње која под одређеним условима не може да буде предмет указивања међународне кривичноправне помоћи, а на тај начин да она представља и један од његових конкретних облика. Најбољи илустративни пример овакве констатације су, нпр. банке криминалистичких и криминолошких података (нпр. евиденције Интерпола) и предузимање појединих радњи у поступку везаних за достављање писмена, прибављање и извођење доказа и сл. у корист кривичног поступка који се спроводи у страниој држави, затим међусобно уступање кривичног гоњења учинилаца кривичних дела и, напokon, извршење кривичне пресуде иностраног суда. Ако се овоме дода и све актуелнија проблематика сарадње са сталним Међународним кривичним судом и за нас посебно интересантна и надасве актуелна проблематика сарадње са Међународним кривичним судом за бившу Југославију, онда оваква констатација још више добија на значају.

Посматрано уопште, међународна кривичноправна помоћ може бити реализована кроз следеће облике:

1. преузимање појединих радњи кривичног поступка,
2. уступање кривичних списа ради кривичног гоњења и суђења,
3. издавање окривљених и осуђених лица по молби стране државе,
4. издавање окривљених лица Међународном кривичном суду,
5. издавање окривљених и осуђених лица по молби наше државе,
6. транзит екстрадираног лица преко територије друге државе,

7. прикупљање података о неким кривичним делима,
8. међународна потерница и
9. извршење кривичне пресуде иностраног суда.

За разлику од облика указивања међународне кривичноправне помоћи уопште, шта ће бити конкретан облик могућег указивања међународне кривичноправне помоћи између двеју конкретних држава зависи, као што је то већ констатовано, од две групе фактора. Прво, од закључених билатералних уговора између тих држава, односно конкретизације облика међународне кривичноправне помоћи и сарадње у њима. Друго, од решења у националном кривичнопроцесном законодавству, а када је реч о сарадњи наше државе са међународним правосудним институцијама и од саме спремности наше државе да прихвати обим те сарадње. У зависности од ових критеријума, конкретни облици међународне кривичноправне помоћи могу, али и не морају, да се покlope са наведеним општим облицима међународне кривичноправне помоћи, односно међународне кривичноправне сарадње уопште.

На самом крају ових општих разматрања о облицима међународне кривичноправне помоћи уопште истакнимо и то да за све облике међународне кривичноправне помоћи постоје три заједничке особености. То су:

Прво, међународна кривичноправна помоћ, без обзира на њен облик, првенствено се реализује на основу међународних уговора. Ово је изричито наведено и у нашем Закону о међународној правној помоћи у кривичним стварима. Наиме, у члану 1. овог законског текста прописано је: „Овим законом уређује се поступак пружања међународне правне помоћи у кривичним стварима (у даљем тексту: међународна правна помоћ), у случајевима када не постоји потврђени међународни уговор или када одређена питања њиме нису уређена.“

Друго, ако међународни уговор не постоји или ако међународним уговором није решено одређено питање, међународна кривичноправна помоћ се указује по одредбама домаћег – националног законодавства, тј. посматрано на простору Републике Србије по одредбама Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима (члан 1. Закона).¹⁷⁰

Треће, имајући у виду овакав значај међународне кривичноправне помоћи уопште, односно и све већи значај међународног права а тиме и међународног кривичног права, наилазимо и на решења према којима ратификовани међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права имају примат над националним законодавством. У овом контексту ваља подсетити и на одредбу члана 16. став 2. Устава Републике Србије према којој су „Општеприхваћена правила међународног права и потврђе-

¹⁷⁰ Под „Законом“ у смислу овог рада подразумева се Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима („Службени гласник РС“, бр. 20/09).

ни међународни уговори саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују“.

Предмет наведених облика међународне кривичноправне помоћи, посматрано уопште, јесу како кривична дела, тако и учиниоци кривичних дела, с тим што у одређеним случајевима и код кривичних дела и код учинилаца кривичних дела долази или може да дође до извесних ограничења у поступку пружања међународне кривичноправне помоћи. Тако, по правилу, до указивања међународне кривичноправне помоћи неће доћи када је реч о политичким или војним кривичним делима, као и кривичним делима запређеним малим казнама. Или, посматрано са аспекта учинилаца кривичних дела, до реализације међународне кривичноправне помоћи неће, по правилу, доћи ако је реч о домаћим држављанима као и лицу које ужива право азила у нашој држави.

2. Извори права међународне кривичноправне помоћи

Једно од изузетно значајних питања међународне кривичноправне помоћи уопште јесте и питање њених извора. Када је реч о изворима права међународне кривичноправне помоћи, односно изворима међународног кривичног права уопште, онда се ту пре свега мисли на изворе у формалном смислу речи. Мисли се на конкретне правне акте кроз које се манифестују правна правила и поступак који предвиђа међународно право за наставак правне норме. Посматрано у том контексту, његови извори су специфични. Двоструки су. Прву групу чине извори међународног карактера и они су примарног значаја, док су други националног карактера и имају супсидијарни значај. Но, и поред оваквог разликовања извора по свом карактеру, код међународне кривичноправне помоћи може се слободно рећи да та гранична линија између ове две групе извора све више губи на значају будући да је национално законодавство све више инспирисано одговарајућим решењима из међународних аката, а, са друге стране, и међународна заједница, у не тако малом броју случајева, преузима као своје норме оно што је већ усвојено у већини националних законодавстава. Услед тога могуће је говорити о све већој садржинској хармонизацији ових двеју група извора, а тиме и њиховој све већој сличности.

Најзначајнији извор права не само међународне кривичноправне помоћи већ и међународног кривичног права, посматрано уопште, јесу међународне конвенције. По свом карактеру, оне могу да буду конвенције уговори и конвенције закони, а у формалноправном смислу конвенције као билатерални и конвенције као мултилатерални уговори.

Посматрано са аспекта међународне кривичноправне помоћи, у оквиру ових извора посебну пажњу заслужују билатерални уговори као извори права, и то не само због тога што су они најбројнији већ и због тога што се

њима регулише највећи број питања везаних како за поједине облике међународне кривичноправне помоћи, тако и за међународну кривичноправну помоћ као целину. Стога, у практичној реализацији било ког облика међународне правне помоћи неопходно је претходно утврдити постојање таквог уговора и његову садржину.

Имајући у виду предмет њиховог регулисања, као и настојања наше државе да што детаљније регулише међународну кривичноправну помоћ, и то са што већим бројем држава, те да на тај начин да што максималнији допринос у борби против криминалитета и на међународном плану, наша држава је, као што је видљиво из прилога, ратификовала већи број конвенција чији је предмет регулисања међународна кривичноправна помоћ као целина или, пак, само њени поједини облици. Слично томе, и број појединачних уговора између наше и других држава о међународној кривичноправној помоћи, као што је то такође видљиво из прилога, из године у годину све је већи.

Значај конвенција и уговора овог карактера је велик не само због свог садржаја већ и због своје облигаторности коју стичу чином ратификације. С обзиром на овакав њихов карактер, слободно се може констатовати да они трасирају и путеве и начине проблематике коју третирају, а тиме и проблематику међународне кривичноправне помоћи уопште. Они из дана у дан добијају све више на свом значају и на својој универзалности, и с правом носе епитет основних, главних извора међународне кривичноправне помоћи а и шире. Међутим, и поред оваквог њиховог значаја, оне нису једини извор права код међународне кривичноправне помоћи. Посматрано уопште, поред њих, ту су још и:

1. Статут Међународног кривичног суда као један од изузетно значајних извора међународне кривичноправне сарадње и правне помоћи. Као потврду овог довољно је истаћи само чињеницу да је цео један део (девети) овог Статута управо посвећен проблематици међународне сарадње и правне помоћи, и то не само између држава које су ратификовале Статут већ и држава уопште.¹⁷¹

2. Посматрано са аспекта наше државе, посебан и надаре специфичан извор права међународне кривичноправне сарадње јесте и Статут Међународног кривичног суда за бившу Југославију, као и његова друга нормативна акта (пре свега Правила процедуре и доказивања). Ово стога што је овим актима прописана сарадња наше државе и ове међународне правосудне институције. Тако, нпр. у члану 29. Статута овог Суда је прописано да је обавеза наше државе да сарађује са Међународним трибуналом у истрази и

¹⁷¹ О овоме опширније види: др Бранислав Ристивојевић, Преузимање норми Римског статута и других међународних правних аката у Кривични законик Републике Србије, Збор. „Законодавни поступак и казнено законодавство“, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2009. год., стр. 229–254.

гоњењу лица оптужених за извршење озбиљних повреда међународног хуманитарног права. Слично овом, прописана је и обавеза државе да прихвати, без непотребног задржавања, и сваки захтев за помоћ или налог од судећег одељења, укључујући идентификацију и положај појединаца; узимање исказа и резултата сведочења; коришћење докумената; затварање и притварање лица (члан 29. став 2. Статута). Или, пак, у члану 18. Статута овог суда дато је право тужиоцу да испита осумњиченог, жртве и сведоке, да сакупља доказе и да води истрагу на лицу места. У извршавању ових права тужилац може, ако је потребно, тражити и помоћ одговарајућих државних органа.

Поред Статута овог Суда, посебан извор права, посматрано са аспекта сарадње наше државе са Међународним кривичним судом за претходну Југославију, јесу и Правила и процедуре доказивања, која су усвојиле судије овог суда на основу овлашћења из члана 15. Статута, и то у потпунијем виду него што је и сам Статут. Ово стога што су овим правилима конкретизовани поједини облици сарадње и прописани начини њихове реализације.

3. Један од најстаријих извора међународног права, а тиме и извора права међународне кривичноправне помоћи јесу и међународни обичаји. Без обзира на бројне међународне конвенције којима се регулишу односи у међународној заједници, и даље постоји немало међународних питања овог карактера која су регулисана обичајним правом. Сходно члану 38. Статута Међународног суда правде, обичај је „доказ опште праксе која је прихваћена као право“. И овако кратка дефиниција овог извора права указује на два конститутивна елемента обичајних правила: чињенични или материјални или објективни елеменат и психички или интелектуални или субјективни елеменат. Објективни елеменат се манифестује кроз његову општу и континуирану примену у времену и простору, док се субјективни елеменат састоји у свести и обавезности обичаја и њиховом прихватању од субјекта међународног права. Ова два елемента су нераздвојна будући да пракса сама за себе није довољна за стварање обичајног права.

Тако схваћена обичајна правила можемо поделити и на тзв. универзална обичајна правила, која везују све чланице међународне заједнице и регионална обичајна правила, која везују само земље једног региона (нпр. право азила у дипломатским мисијама Латинске Америке).

С обзиром на природу кривичног права уопште, а тиме и међународног кривичног права, и то посебно на основу принципа овог права *nullum crimen nula poena sine lege* који захтева прецизнију кодификацију, међународни обичај, нема сумње, може да има само ограничену примену у међународном кривичном праву као његов извор.

4. Ваља имати у виду специфичну правну природу међународне кривичноправне помоћи, њен специфичан извор права, односно специфичан извор међународног кривичног права су и општеприхваћена правна начела и

општи принципи кривичног права. Ово произлази пре свега из Статута Међународног кривичног суда у чијем су трећем делу и конкретизовани ови принципи као посебни и изузетно значајни извори права. То су следећи општи принципи кривичног права: *Nulum crimen sine lege*; *Nulla poena sine lege*; Забрана ретроактивности; Индивидуална кривична одговорност; Искључење надлежности над лицима млађим од 18 година; Ирелевантност јавне функције; Одговорност командујућих лица и других претпостављених; Неприменљивост и ограничење Статута; Душевни елеменат; Основи за искључење кривичне одговорности; Грешка у чињеници или грешка у праву и Наредба надређеног.

5. Један од извора права међународне кривичноправне помоћи јесте и национално законодавство. Међутим, за разлику од других извора права ове врсте, национално законодавство је у односу на друге изворе супсидијарног – допунског карактера. Служи само као допуна другим изворима права у практичној реализацији појединих облика међународне кривичноправне сарадње. Ово изричито произлази из самог националног законодавства. Тако, нпр. у члану 1. нашег Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима прописано је: „Овим законом уређује се поступак пружања међународне правне помоћи у кривичним стварима у случајевима када не постоји потврђени међународни уговор или када одређена питања њиме нису уређена.“ Сходно овоме, може се закључити да се међународна кривичноправна помоћ указује по одредбама међународних уговора. Само у случају да међународни уговор не постоји или да одређена питања нису њиме регулисана, међународна кривичноправна помоћ се указује по одредбама овог законског текста. Или, у члану 194. став 5. Устава Републике Србије стоји: „Закони и други општи акти донети у Републици Србији не смеју бити у супротности са потврђеним међународним уговорима и општеприхваћеним правилима међународног права.“

6. Статут Међународног суда правде судску праксу и доктрину сврстава у допунски извор, односно у „помоћна средства“ за утврђивање правних правила. Ни Међународни суд, као ни национални судови, нема овлашћење да ствара правна правила, него да на одређено чињенично стање (које опет утврђује према унапред прописаним правилима) примени апстрактне правне норме.

За разлику од јудикатуре Међународног суда правде у међународном кривичном праву, осим поступака ратним злочинцима после Другог светског рата, јудикатура није посебно богата. Засад је још рано ценити јудикатуру *Ad hoc* Трибунала у Хагу, али када је реч о судској пракси као извору права, овај Трибунал широко користи судски прецедент из унутрашњег права различитих земаља и из различитих периода.

И поред тога што су одредбама Статута судска пракса и доктрина стављене у исту раван, ипак се та два извора не могу вредновати на исти на-

чин, будући да судска пракса има далеко већи значај. Доктрина је имала значајну улогу у прошлости, тј. у време када правни поредак није био довољно израђен. Данас се улога доктрине углавном своди на анализу и указивање на слабости позитивноправних норми, а може да се јави и као један од чинилаца подобних да утичу на формирање става суда у конкретном случају, односно на слободно судијско расуђивање.

3. Јавно тужилаштво и поједине врсте међународне кривичноправне помоћи

Посматрано са аспекта државних органа као активних субјеката међународне кривичноправне помоћи, на првом месту је суд. Он је тај државни орган који одлучује како о дозвољености, тако и о начину извршења радње која је предмет молбе за међународну кривичноправну помоћ. Изузетак је случај доношења коначне одлуке о издавању окривљених и осуђених лица будући да она није у надлежности суда. Но, и поред тога што је, сасвим оправдано, суд главни државни орган у чијој је надлежности одлучивање о пружању траженог облика међународне кривичноправне помоћи, то ни у ком случају не значи да је то и једини државни орган који учествује у том поступку. Насупрот, поред суда, изузетно значајну и активну улогу у том поступку имају и други државни органи, а међу њима и јавни тужилац. Он је такође један од државних органа који има активно учешће у поступку пружања међународне кривичноправне помоћи. Његова активна улога у овом поступку долази посебно до изражаја поводом три облика међународне кривичноправне помоћи. То су: извршење кривичне пресуде иностраног суда; уступање кривичних списа ради кривичног гоњења и суђења и издавања окривљених и осуђених лица. Посматрано по појединим од ових облика, активна улога јавног тужиоца у њиховој практичној реализацији манифестује се на следећи начин:

3.1. Јавни тужилац и извршење кривичне пресуде иностраног суда

Извршење кривичне пресуде иностраног суда је један од најновијих посебних облика указивања међународне кривичноправне помоћи, односно посебан облик указивања међународне кривичноправне сарадње у кривичним стварима уопште. Основни разлог предвиђања овог облика међународне сарадње у кривичним стварима јесте у чињеници да је учинилац кривичног дела осуђен у другој држави, у односу на домаћег извршиоца истог таквог дела равноправан само у кривичноправном и кривичнопроцесном смислу, али не и у пенитенцијарном погледу. Ово пре свега из разлога непознавања или недовољног познавања језика, непознавања правних прописа,

отежаности комуникације и посете сродника због удаљености и других административних препрека, отежаног контакта са браниоцем и слично. Имајући ово у виду, друга половина прошлог века обележена је доношењем низа међународних аката и препорука националним законодавствима да предвиде и могућност извршења кривичне пресуде иностраног суда у својим казненопоправним установама. У складу са тим, и наша држава је закључила више уговора и на тај начин створила правни основ за практичну реализацију овог облика међународне кривичноправне сарадње. Један од активних субјеката те сарадње је и јавни тужилац. Његова улога у поступку извршења кривичне пресуде иностраног суда манифестује се на два начина. То су:

Прво, могућност активног учешћа на седници већа суда на којој се одлучује о замолници. О седници ванрасправног већа надлежног суда на којој се доноси одлука (пресуда) о признању кривичне пресуде иностраног суда обавештава се и јавни тужилац (члан 61. став 2. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). На тој седници он има право активног учешћа у поступку овог одлучивања од стране већа суда. Имајући у виду карактер те седнице, неопходна претпоставка за активно учешће јавног тужиоца на њој, јесте, пре свега, познавање уговора на основу којег се реализује овај конкретни вид међународне сарадње и свих релевантних околности у вези са осуђеним лицем и кривичним делом због којег је осуђен.

Друго, јавни тужилац као субјекат права на изјављивање жалбе. Један од овлашћених субјеката права на изјављивање жалбе против пресуде донесене у овом поступку јесте и јавни тужилац (члан 62. став 3. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). У жалби се може побити само одлука домаћег суда, а не и пресуда иностраног суда будући да је она стекла правну снагу, с тим што се у жалби могу истицати и повреде основних начела поступка учињене приликом доношења иностране пресуде, које је чине непостојећом. Иначе, и у оваквом случају на жалбени поступак се примењују одребе Законика о кривичном поступку, и то оне које регулишу ову проблематику приликом редовног кривичног поступка.

Када је реч о извршењу кривичне пресуде иностраног суда у Србији, пажњу заслужује још једна особеност новог Закона. Она се огледа у предвиђању могућности извршења стране кривичне пресуде уз премештај.¹⁷² Наиме, суштина је у могућности премештаја држављанина Републике Србије који у иностраној држави издржава кривичну санкцију, која се састоји у лишењу слободе, у Републику Србију у циљу издржавања кривичне санкције (члан 65. став 1. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). У вези са овом могућношћу, посматрано са аспекта улоге јавног

¹⁷² Одредбе чл. 65–69. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима.

тужиоца у њеној практичној реализацији, може се закључити да је она истоветна његовој претходно описаној улози у извршењу кривичне пресуде иностраног суда. Ово стога што се одредбе Закона о процесном положају јавног тужиоца у том поступку сходно примењују и у поступку одлучивања о извршењу стране кривичне пресуде уз премештај (члан 69. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

У вези са овим обликом међународне кривичноправне сарадње уопште, посматрано са аспекта јавног тужиоца као једног од могућих активних субјеката поступка, пажњу заслужује и следеће:

Прво, као и у случају екстрадиције јер је њена практична реализација ускраћена у односу на нека кривична дела или због одређених процесних сметњи, тако је и трансфер извршења кривичне пресуде иностраног суда искључен: за политичка и војна кривична дела; у случају да је наступила застарелост, амнестија или помиловање по законодавству било које државе; ако би извршење пресуде повредило безбедност, јавни поредак и друге интересе од суштинског значаја за Републику Србију и сл.

Друго, имајући у виду чињеницу да извршење казне прате институти помиловања и амнестије, поставља се питање: Ко је овлашћен да о њима доноси одлуку? Најчешћа решења по овом питању иду у правцу да и помиловање и амнестију могу да дају и једна и друга држава (наравно, само њихови за то овлашћени органи), с тим да ако амнестију и помиловање даје држава изрицања пресуде, она је дужна о томе да обавести државу у којој се та пресуда извршава.

Треће, у самом поступку извршења, и у оваквим случајевима примењује се режим предвиђен националним законодавством: случај са питањима везаним за условни отпуст, класификацију осуђених лица, врсту пенитенцијарне установе и сл. (члан 62. став 4. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

Четврто, поступак одлучивања о дозвољености извршења кривичне пресуде иностраног суда одвија се у две фазе, и то у једној фази пред надлежним државним органом, а у другој фази пред судом. У поступку пред надлежним државним органом (Министарством правде) утврђује се испуњеност претпоставки за извршење стране судске пресуде, или неизвршење, и о томе се доставља мишљење, заједно са замолницом, надлежном суду који у поступку, како је одређено законом или уговором, оглашава кривичну пресуду иностраног суда национално извршивом (члан 61. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Посматрано са аспекта могућности свог активног учешћа, јавни тужилац је могући активни субјекат само друге фазе овог поступка.

Иначе, циљ ове другонаведене фазе поступка у одлучивању о извршењу кривичне пресуде иностраног суда јесте прилагођавање иностране пресуде правном систему државе извршења, односно трансформација кривичне

санкције изречене пресудом иностраног суда у правни систем државе извршења. С обзиром на такав његов циљ, поступак карактерише неколико принципа који истовремено одражавају границе преиспитивања кривичне пресуде иностраног суда од стране домаћег суда. Међу њима су пре свега принцип једнаког третмана иностране кривичне пресуде, који везује и државу која извршава инострану кривичну пресуду и државу у којој је пресуда изречена. Држава изрицања кривичне пресуде задржава право да поступа у корист осуђеног лица (амнестија, помиловање, укидање пресуде у поновљеном поступку и др.). Такође, и држава која извршава кривичну пресуду иностраног суда има право примене појединих од наведених кривичноправних института. Осуђено лице не сме трпети ни у једном већу непријатност него што је то одлучено према одлуци стране државе.

Пето, питање стварне, месне и функционалне надлежности суда за спровођење овог поступка, а тиме и надлежности јавног тужиоца који има могућност учешћа у овом поступку решено је законом земље у којој треба да се изврши кривична пресуда иностраног суда. На подручју наше државе ово питање се решава на основу члана 59. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима. Према овој одредби, „За спровођење поступка по замолници месно је надлежан суд према последњем пребивалишту или боравишту осуђеног лица на територији Републике Србије или према месту извршења кривичне санкције“.

Шесто, полазећи од природе овог вида међународне сарадње у кривичним стварима, питање граница преиспитивања иностране кривичне пресуде од стране домаћег суда решено је на специфичан начин. У овом поступку инострана кривична пресуда се не преиспитује с аспекта њене садржине (оцена правилности утврђеног чињеничног стања и примене материјалног кривичног права), што је и разумљивио јер би такво преиспитивање иностране кривичне пресуде захтевало поновно вођење кривичног поступка у земљи која преузима извршење. Кроз поступак пред судским органима замољене државе инострана кривична пресуда се не трансформише у домаћу. Она и даље остаје кривична пресуда иностраног суда и суд државе где се она извршава мора је тако и третирати у смислу респектовања њеног чињеничног и правног основа. Држава изрицања пресуде задржава право њеног укидања или преиначења. Међутим, при оцени постојања претпоставки за прихватање њеног извршења, надлежни органи замољене државе имају право да до одређеног степена преиспитују инострану кривичну пресуду и са чињеничног и са правног аспекта. Ово питање ће се отворити посебно приликом третирања кривичне пресуде иностраног суда чији је предмет такво кривично дело које с обзиром на своју природу може представљати сметњу за прихватање захтева за њено извршење (политичко или војно кривично дело). Тако, нпр. члан 6. Европске конвенције о међународном важењу кривичних пресуда од 28. марта 1970. године прописује, поред ос-

талог, да ће уколико је предмет иностране пресуде чисто војно или политичко кривично дело зависити од процене државних органа замољене државе да ли ће ове околности представљати сметњу за преузимање извршења, или не. Или, према члану 3. став 1. Уговора између СФРЈ и Републике Аустрије о међусобном извршавању судских одлука у кривичним стварима, надзор или извршење неће се спровести ако је дело на коме се заснива судска одлука, према мишљењу замољене државе, кривично дело политичког карактера. Међутим, одредба става 2. овог члана изричито предвиђа да се неће сматрати кривичним делом политичког карактера дело код којег, узимајући у обзир све околности појединачног случаја, нарочито начин извршења, примењена средства или тежину насталих или очекиваних последица, криминални карактер дела претеже над политичким. По логици ствари, постојање или непостојање ових околности, као и других претпоставки за преузимање извршења кривичне пресуде иностраног суда, оцењиваће државни орган који је према прописима међународних уговора овлашћен да цени да ли ће се захтев за извршење прихватити, или не. Према томе, у конституисању права извршења кривичне пресуде иностраног суда не може се пренебрегнути фаза поступања пред надлежним судом.

Седмо, изрека пресуде којом се дозвољава извршење кривичне пресуде иностраног суда, односно њена садржина одређена је законом. Према члану 62. став 2. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, „У изреку пресуде о признању стране кривичне пресуде суд ће унети одлуку о усвајању замолнице, назив надлежног суда државе молиље, потпуну изреку стране кривичне пресуде и изрећи ће кривичну санкцију. У образложењу пресуде суд ће изнети разлоге којима се руководио приликом изрицања кривичне санкције“. Овом пресудом оптужени се не може огласити кривим нити ослободити од казне, а још мање домаћи суд може изрећи ослобађајућу пресуду или пресуду којом се оптужба одбија. Иначе, и ова пресуда се израђује по општим правилима нашег законодавства. Овоме додајмо и то да у овој пресуди казна не може бити строжа од казне изречене у иностраној пресуди, нити од највећег износа казне за то кривично дело према нашем кривичном законодавству.

Осмо, лица која у нашој држави, у складу са овим институтом, треба да издрже санкцију изречену кривичном пресудом иностраног суда могу бити наши држављани осуђени у иностранству, који се у време постављања захтева налазе у нашој држави, или се и даље налазе у иностранству али желе да санкцију извршавају у својој земљи, као и држављани земље у којој је донета пресуда, који се налазе на територији наше државе, кад њихову екстрадицију ради извршења казне њихова држава не жели да тражи (за своје држављане који су остали у земљи после изречене пресуде, страна држава нема потребе а ни основа да тражи извршење у нашој држави, а не може их ни издавати ради извршења, јер се сопствени држављанин не издаје). Из-

вршење се даље може тражити и за странца или лице без држављанства које је осуђено у иностранству, а налази се на територији наше државе.

Девето, поред кривичних пресуда друге државе у последњој деценији прошлог века, а посебно данас присутно је, и надасве актуелно, и питање извршења кривичне пресуде Међународног кривичног суда. У том контексту посебно је интересантно питање извршења кривичне пресуде Међународног кривичног суда за претходну Југославију (*ad hoc* Трибунала). Ово пре свега због тога што Хашки трибунал, као ни остали судови овог карактера, нема сопствене капацитете за извршење казни затвора које изриче. Стога, он се у том погледу ослања на национална законодавства оних држава које су прихватиле да се на њиховој територији извршавају пресуде овог трибунала. Посматрано са аспекта његовог Статута, о извршењу кривичне пресуде ове међународне правосудне институције говори се у његовом члану 27. где је предвиђено да ће казна затвора бити извршена у држави означеној од Међународног трибунала са листе држава које су изразиле Савету безбедности вољу да прихвате осуђено лице. Извршење казне биће реализовано према применљивом праву те државе, уз контролу Трибунала. Ово је, уз допуну да ће се пребацивање осуђеног лица у ту државу извршити што је могуће пре по истеку времена предвиђеног за улагање жалбе, поновљено и у Правилу 103, а у Правилу 104. прописано је да свако издржавање казне затвора надзире Трибунал или тело које Трибунал за то одреди.

У вези са овом проблематиком, посматрано са аспекта наше државе, пажњу заслужује и чињеница да ја на основу члана 34. став 1. Закона о сарадњи са Међународним кривичним судом наша земља прихватила могућност извршења правноснажне пресуде овог суда у њеним за то надлежним установама. Поред ове, још три одредбе овог законског текста су од посебног значаја за статус тако осуђеног лица које би се евентуално нашло на издржавању изречене затворске казне од стране тога суда у нашим установама. То су: прво, затворска казна се извршава према прописима наше државе (члан 34. став 2. Закона); друго, надзорна функција над извршењем казне изречене од стране овог Суда припада Хашком трибуналу (члан 34. став 3. Закона); треће, полазећи од члана 28. Статута Хашког трибунала, према којем одлуку о помиловању или било којој другој измени пресуде доноси председник Међународног трибунала у консултацији са судијама, то је у члану 35. овог Закона прописано да у случају када се према прописима нашег националног законодавства стекну услови за помиловање, ублажавање казне или условни отпуст, о томе се обавештава Међународни кривични суд ради доношења одговарајуће одлуке.

Десето, уз могућност извршења кривичне пресуде *ad hoc* Трибунала за претходну Југославију актуелно је или, боље речено, у времену које је пред нама све више ће бити актуелно и питање извршења кривичне пресуде сталног Међународног кривичног суда. Извршење кривичне пресуде ове међу-

народне правосудне институције регулисано је чл. 103–111. Статута тог Суда и разликује се у односу на исто питање Хашког *ad hoc* трибунала. Посматрано са аспекта сврхе овог рада, његове основне карактеристике су:

1. При избору државе у којој ће осуђено лице издржавати казну затвора Суд ће посебно узети у обзир следеће околности:

а) принцип да би државе чланице требало да деле одговорност за примену казне затвора, у складу са принципима равноправне расподеле, и то све у складу са нормама одређеним у Правилима процедуре и доказивања;

б) примену широко прихваћених међународних уговора о стандардима који реулишу третман затвореника;

в) став осуђеног лица;

г) држављанство и националност осуђеног лица;

д) друге факторе који се тичу околности злочина или ефективног спровођења казне, које могу бити од помоћи при одређивању државе у којој ће се казна издржавати (члан 103. став 2. Статута Суда).

2. Држава која је прихватила да се на њеној територији изврши казна изречена од стране овог Суда своју одлуку о прихватању увек може да опозове (Правило 205).

3. У складу са условима које је држава одредила сходно члану 103. Римског статута, изречена казна затвора има обавезујући значај за све државе чланице Римског статута и она се ни у ком случају не може променити (члан 105. став 1. Римског статута). О жалби и ревизији може да одлучује једино Међународни кривични суд, с тим што држава извршења не сме осуђенику да отежава подношење таквих захтева (члан 105. став 2. Римског статута).

4. Издржавање казне затвора је под надзором Суда, и њено извршење мора да буде у складу са широко прихваћеним међународним уговорима о стандардима који регулишу третман затвореника (члан 106. став 1. Римског статута).

5. Што се тиче услова извршења казне, они се утврђују правним нормама државе у чијој се установи казна извршава, с тим што они морају бити утемељени на два претпоставкама. Морају да буду у складу са општеприхваћеним стандардима међународних уговора о поступању са затвореницима и не смеју, у било којем случају, бити повољнији нити неповољнији од оних под којима се извршава казна над лицима осуђеним за слична кривична дела у држави извршења (члан 106. став 2. Римског статута).

6. Комуникација између осуђеног лица и Суда све време током извршења казне је неометана и поверљива (члан 106. став 3. Римског статута).

7. Осуђено лице од стране државе у којој се казна издржава није подложно тужби, кажњавању нити изручењу трећој држави због било којег поступка тог лица који се десио пре изручења тог лица држави у којој се казна спроводи, осим уколико такву тужбу, кажњавање или изручење не одреди

Суд на захтев државе (члан 108. став 1. Статута Суда). Своју одлуку по овом питању Суд доноси тек након саслушања осуђеног лица (члан 108. став 2. Римског статута). Међутим, овако прописано ограничење у погледу кривичног гоњења за друга кривична дела не важи у случају наступања једне од две алтернативно прописане околности које се тичу понашања некадашњег осуђеника. То су: када он добровољно остане на територији државе извршења дуже од 30 дана након што је претходно издржао пуну казну изречену од стране Међународног кривичног суда или ако се он врати на територију те државе, након што ју је претходно напустио (члан 108. став 3. Римског статута). И поред тога што то у Статуту није изричито прописано, овако прописани услови се тичу само добровољног останка, односно повратка тог лица на територију државе извршења. У случају да је његова воља у вези са овим на било који начин изнуђена, овај услов није испуњен. Ово тим пре што је осуђени након извршења казне слободан у избору где ће боравити.

У случају да након испуњености наведених услова надлежни орган државе извршења казне намерава да предузме кривично гоњење лица за кривично дело учињено пре његовог пребацивања у државу извршења, о таквој својој намери обавештава Председништво суда. Начини даљег поступања у вези са овим регулисани су правилима 214/1, 214/2-3, 214/4, 214/5, 214/6, 215/1, 215/2 и 216.

У вези са овом проблематиком пажњу заслужује и следећа чињеница. То је да у складу са правилима Римског статута, која се тичу ограничења могућности кривичног гоњења или кажњавања осуђеног лица за друга кривична дела након што је изречена казна већ извршена, држава извршења може, сходно одредбама свог националног законодавства, да то лице изручи или на други начин преда другој држави (због потребе суђења или примене казне) која је то од ње затражила (члан 107. став 3. Римског статута). Међутим, изнесена правила која се тичу ограничења у погледу кривичног гоњења за друга кривична дела примењују се и у оваквом случају (Правило 213 у вези са правилима 214 и 215).

Посматрано са аспекта овог вида међународне кривичноправне сарадње уопште, још су његове две специфичности изричито апострофиране у новом Закону о међународној правној помоћи у кривичним стварима. Прва се тиче извршења домаће кривичне пресуде у иностранству а друга извршења домаће кривичне пресуде уз премештај (чл. 70–82. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Што се тиче процесног положаја јавног тужиоца у поступку практичне реализације ове две специфичности, он се манифестује у следећем:

Прво, извршење кривичне санкције изречене пресудом домаћег суда може се захтевати од стране државе, у складу са одредбама Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима. Поред стране државе, и

домаћи суд може захтевати извршење кривичне пресуде у иностраној држави ако је испуњена једна од следећих претпоставки:

- да је осуђени држављанин стране државе;
- да осуђени има пребивалиште или боравиште у иностраној држави;
- да осуђени издржава у иностраној држави казну затвора или другу кривичну санкцију која се састоји у лишењу слободе по раније изреченој пресуди (чл. 70. и 72. Закона);

Друго, уз замолницу за дозволу извршења прилаже се оригинал или оверена копија домаће кривичне пресуде са клаузулом правноснажности и извршности (члан 71. Закона).

Треће, решење о покретању поступка за извршење домаће кривичне пресуде у иностраној држави доноси ванпретресно веће суда који је донео пресуду у првом степену, по прибављеном мишљењу јавног тужиоца (члан 73. Закона).

Четврто, ако замољена држава преузме извршење домаће кривичне пресуде, поступак извршења кривичне санкције у Републици Србији се обуставља. У случају да замољена држава не преузме извршење домаће кривичне пресуде или ако осуђени избегне извршење кривичне санкције у замољеној држави, надлежни суд у Републици Србији наставиће поступак извршења пресуде. Министарство надлежно за правосуђе обавештава инострани орган о свакој одлуци суда или другог државног органа, која има утицај на извршење домаће кривичне пресуде (члан 76. ст. 1–3. Закона).

Пето, осуђени који у Републици Србији издржава кривичну санкцију која се састоји у лишењу слободе може бити премештен у земљу свог држављанства, односно пребивалишта или боравишта ради издржавања кривичне санкције у складу са одредбама Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима. Молбу за премештај може поднети осуђени и држава чије држављанство има осуђени, односно у којој има пребивалиште или боравиште, ако се осуђени са тим сагласи, и о њој одлучује ванпретресно веће суда које је донело првостепену пресуду, по прибављеном мишљењу јавног тужиоца (чл. 78–80. Закона).

3.2. Јавни тужилац и уступање кривичних списа ради кривичног гоњења и суђења

Уступање кривичних списа ради кривичног гоњења и суђења посебан је и по свему специфичан облик међународне кривичноправне помоћи, односно један од специфичних видова међународне сарадње и солидарности на пољу борбе против криминалитета посматрано уопште. За разлику од других облика међународне кривичноправне помоћи (нпр. од извршења појединих кривичнопроцесних радњи или издавања окривљених или осуђених лица и сл.), приликом примене овог института није реч о тзв. активној кри-

вичноправној помоћи, него о самом уступању кривичних списа страном држави или о преузимању списа од стране државе ради кривичног гоњења одређеног лица за одређено кривично дело. Приликом уступања кривичних списа страном држави јавни тужилац земље која уступа кривичне списе, тј. земље на чијем је простору и извршено кривично дело, не врши кривично гоњење и поред тога што за то постоје сви законски услови, већ предмет уступа иностраном органу. Као такав, он је пре свега последица увећане миграције људи у савременом друштву и све више слободног и несметаног преласка граница других држава, чија је пратећа појава и све већи број кривичних дела учињених на простору стране државе, и то посебно кривичних дела угрожавања јавног саобраћаја моторним возилом. Стога, он представља одступање од једног од основних принципа кривичног права, тј. од територијалног принципа сходно којем наше кривично законодавство важи за свакога ко на територији наше државе учини кривично дело (члан 6. КЗ РС), односно сходно којем су по питању кривичних дела учињених на нашој територији надлежни наши судови, тј. судови земље на чијој је територији дело учињено и суди се по закону те земље. Међутим, овакво, у начелу, сасвим исправно решење кривичног права у одређеним ситуацијама се показује нецелисходним, услед чега се предвиђају и одређена одступања од истог. Та нецелисходност се манифестује на више начина. Нпр. судити странцу за кривично дело у земљи где га је и учинио практично значи задржати га у тој земљи све до правноснажности пресуде, јер дозволити да пре тога напусти земљу у којој је извршио кривично дело, да би касније био позван на суђење, значи и препуштање његовој слободној вољи одржавања суђења и доношење судске одлуке у вези са тим кривичним делом. Ово стога што његово долажење зависи искључиво и само од његове воље, јер власти његове земље не могу га принудити да се одазове позиву стране државе, а не могу га као свог држављанина ни екстрадирати. У таквим ситуацијама, правно посматрано, остајала би једина могућност правосудним органима земље у којој је кривично дело извршено, а то је суђење у одсуству, али и у таквом случају без могућности извршења тако изречене пресуде, што само по себи говори и против прибегавања таквој могућности. Или, задржавање странца у земљи у којој је извршио кривично дело, ради суђења, и то све до правноснажности пресуде, такође је нецелисходно. Ово тим пре што поступак који доводи до правноснажне пресуде траје, и у ситуацијама његове потпуне ефикасности, месецима. Задржавањем странца у земљи извршења кривичног дела он губи могућност бављења својим радом, својом делатношћу, и углавном нема средстава за покриће трошкова свог тако дугог боравка у страном земљи, а онемогућава му се и испуњење обавеза у његовој земљи према породици и другим, и то у немалом броју случајева због кривичног дела које нема већи значај. А ако се овоме дода и чињеница да је реч, у немалом броју случајева, о кривичним делима, одно-

сно кривичним случајевима у којима нема, због њихове природе, оправдања ни одређивања а камоли тако дугог трајања притвора, онда цео проблем добија још више на значају.

С обзиром на изнесене као и друге разлоге који говоре у прилог оправданости овог облика међународне кривичноправне сарадње међу државама, основна идеја овог института садржана је у многим мултилатералним конвенцијама и билатералним међународним уговорима о правној помоћи. То је, пре свега, Европска конвенција о преношењу поступака у кривичним стварима из 1972. године,¹⁷³ која није ограничена само на саобраћајна кривична дела; затим, ту је Европска конвенција о насиљу и недоличном понашању гледалаца на спортским приредбама, посебно на фудбалским утакмицама за кривична дела насиља и друга кривична дела која изврше страни гледаоци у гостима на спортским манифестацијама, коју је наша земља ратификовала 1990. године,¹⁷⁴ а која предвиђа преузимање кривичног поступка у таквим случајевима и служи као база за израду немалог броја билатералних међудржавних уговора са овом тематиком. Даље, посматрано са овог аспекта, пажњу заслужује и Споразум између држава чланица европских заједница о трансферу поступака у кривичним стварима од 6. новембра 1990. године¹⁷⁵ и сл.

Поред међународних конвенција и споразума, одредбе о трансферу кривичног поступка налазимо и у бројним међудржавним билатералним уговорима. Неки од ових уговора, штавише, закључени су и пре доношења означених конвенција, што само за себе говори о изузетној актуелности ове проблематике. Тако, нпр. посматрано са овога аспекта и наша држава је закључила бројне уговоре ове врсте, и то неке од њих још средином прошлог века. Тако, уговор ове врсте закључен је са СССР 1962. године, са Мађарском 1968. године, Пољском 1960. године, Румунијом такође 1960. године. Еволуцију института „трансфера поступка“, посматрано са аспекта билатералних међудржавних уговора, представљају решења садржана у уговорима о правној помоћи у кривичним стварима са СР Немачком из 1972. године, Републиком Аустријом из 1983. године, Хрватском из 1997, Босном и Херцеговином из 2005. године и др.

¹⁷³ Усвојена од стране Савета Европе 15. маја 1972. године, а ступила на снагу 30. марта 1987. год. Ратификована од стране наше земље 2001. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 10/2001), и том приликом су дате две изјаве: „1. У СР Југославији кривичну санкцију учиниоцу кривичног дела може изрећи само надлежни суд у законом прописаном поступку (члан 9. став 3). 2. У смислу члана 18. став 2. Конвенције, СР Југославија тражи да копија одлуке у писаној форми, наведена у члану 16. став 2. буде достављена и на српском језику“.

¹⁷⁴ Види члан 5. став 2. тачка 1. Конвенције

¹⁷⁵ Споразум је закључен између држава чланица Европске заједнице 6. новембра 1990. године. Сходно члану 17. став 2, Споразум ступа на снагу за сваку државу која му приступи 90 дана након депоновања њених инструмената приступања.

Претходно изнесена решења на међународном плану која су дошла до изражаја како у конвенцијама, тако и у бројним билатералним уговорима, утицала су и на увођење овог института, и то као општег института и у националном кривичном законодавству. У нашем кривичнопроцесном законодавству, посматрано уопште, овај институт је озакоњен доношењем Закона о кривичном поступку из 1976. године, а сада је регулисан Законом о међународној правној помоћи у кривичним стварима.¹⁷⁶

У вези са садржајем овог института у нашем кривичнопроцесном законодавству, који се, суштински посматрано, не мења од дана његовог озакоњења, треба имати у виду и чињеницу да за таква општа кривичнопроцесна решења постоји и одговарајуће материјалноправно покриће. Оно је садржано у члану 6. став 5. КЗРС. Према овој одредби, у случајевима из ст. 1–3. овог члана (када је дело учињено на територији Србије) предмет кривичног дела странца може се, под условима узајамности, уступити страног држави ради гоњења. Истина, Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима, као ни ранији члан 536. ЗКП, не условљава примену овог института реципроцитетом. Слично овом, нови Закон не садржи ни ограничење из ранијег члана 513. став 3. ЗКП, које је омогућавало уступање ради гоњења и суђења странаца који имају пребивалиште изван наше државе само за кривична дела за која је предвиђена казна затвора до десет година, као и ако је реч о кривичним делима угрожавања јавног саобраћаја. С обзиром на то, нови Закон, за разлику од ранијих решења, не предвиђа за уступање странца ради кривичног гоњења одређена материјалноправна ограничења, која не познаје Кривични законик, и на тај начин дошло је до усаглашавања ова два законска текста по овом питању. Са друге стране, сасвим оправдано, Закон преузима нешто измењено решење ранијег ЗКП по питању става оштећеног лица у таквим поступцима и предвиђа: „Ако је кривичним делом оштећена Република Србија, њен држављанин или правно лице које има седиште на њеној територији, приликом одлучивања о уступању кривичног гоњења посебно ће се ценити могућност обезбеђења имовинскоправног захтева и други интереси оштећеног“ (члан 51. став 2. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). С обзиром на све ово, може се констатовати да наш Закон, посматрано уопште, широко, сасвим оправдано, отвара врата међународне сарадње када је реч о уступању и преузимању кривичног гоњења странца који је извршио кривично дело на нашој територији, па и у случају када по том питању не постоји уговором утврђени однос наше земље са другом земљом. Са оваквим решењима наше кривично законодавство, посматрано са овог аспекта, засигурно спада у ред савремених, изузетно модерних кривичних законодавстава.

¹⁷⁶ Члан 41–55. Закона.

На основу анализе наведених као и других међународних конвенција, билатералних међудржавних уговора, као и анализе одређених законских текстова у вези са овим обликом међународне кривичноправне сарадње, могуће је извести неколико општих, неспорних, општеприхваћених услова као претпоставки практичне реализације овог вида међународне кривичноправне сарадње уопште. То су:

1. да је дело предвиђено као кривично дело у законодавствима обе земље;
2. да постоје законске претпоставке у материјалном праву за кривично гоњење, односно надлежност суда земље којој се предмет уступа;
3. да је замољена држава, односно држава којој је предмет уступљен по уговору обавезна (тамо где се уступање врши на основу уговора), односно по начелу реципроцитета спремна да прихвати кривично гоњење, реално оцењујући друштвену опасност деликта који је почињен у земљи која уступа предмет ради гоњења;
4. да трансферу кривичног гоњења не подлежу кривична дела за која се не одобрава екстрадиција (политичка, војна кривична дела), као ни предмети код којих се окривљени, посебно ако се још налази у земљи извршења кривичног дела, изричито противи уступању.

Посматрано са аспекта садржаја овог вида међународне кривичноправне помоћи, разликују се два његова облика. Критеријум разликовања ова два облика је држављанство лица поводом чијег кривичног дела се врши уступање, односно преузимање кривичног гоњења. Односно, да ли је реч о нашем држављанину који је извршио кривично дело у иностранству или о странцу који је извршио кривично дело на нашој територији. У првом случају реч је о преузимању кривичног гоњења од стране наше државе, а у другом случају о уступању списка страном држави ради кривичног гоњења и суђења као другом могућем облику овог вида међународне кривичноправне сарадње посматрано уопште. И поред низа сличности, ипак постоје и одређене разлике које намећу неопходност посебног излагања сваког од ових облика. Но, пре тога ваља констатовати да је улога јавног тужиоца код овог вида међународне кривичноправне сарадње кључна будући да без његове сагласности нема могућности уступања, односно преузимања списка ради кривичног гоњења.

а) Уступање кривичних списа страном држави ради кривичног гоњења и суђења

Уступање кривичних списа страном држави ради кривичног гоњења и суђења могуће је у два случаја. Прво, у случају да је то предвиђено међународним (билатералним или мултилатералним) уговором, тј. на основу узајамности, а други случај је да на то пристане замољена држава и поред тога што између ње и државе молиће нема било каквог уговора по том питању. У овом случају реч је о уступању кривичних списа ради кривичног гоњења

и суђења по пристанку. Заједничка карактеристика и једног и другог начина уступања кривичних списа ради кривичног гоњења и суђења јесте да лице поводом чијег се кривичног дела врши уступање мора да буде странац посматрано са аспекта земље која врши уступање, односно држављанин земље која преузима кривичне списе, као и да је конкретно кривично дело извршено на територији државе која врши уступање, под даљном претпоставком, то је да су испуњени и други услови могућности уступања.

Имајући у виду чињеницу постојања два могућа начина уступања кривичних списа ради кривичног гоњења и суђења од стране једне државе другој држави, као и чињеницу да између те две државе у конкретном случају може да постоји и уговор који регулише таква питања и да истовремено у њиховом кривичнопроцесном законодавству постоји овај вид уступања као општи институт кривичног процесног права, поставља се питање: Који начин уступања у таквом случају има предност? У оваквим случајевима уступање на основу пристанка државе молиће као опште установе кривичног процесног права примењује се само ако не постоји одговарајући уговор, тј. уступање кривичних списа ради кривичног гоњења и суђења врши се пре свега на основу узајамности а тек у недостатку конкретног уговора у вези са овом проблематиком по пристанку замољене државе, који је с обзиром на то супсидијарног карактера посматрано са аспекта овог вида међународне кривичноправне сарадње уопште.

Полазећи од чињенице да је уступање кривичних списа ради кривичног гоњења и суђења по пристанку замољене државе општи институт кривичног процесног права, поставља се питање услова могућности његове практичне реализације. Наиме, да би дошло до његове практичне реализације, неопходно је да претходно буду испуњене претпоставке за уступање кривичног гоњења прописане у закону државе која врши уступање, а код нас то је члан 51. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима. Према истом, услови могућности уступања су услови који се односе како на лице које се уступа, тако и на кривично дело поводом којег се врши уступање, односно и на лице оштећено извршењем кривичног дела и став државе којој се врши уступање, и они се огледају у следећем:

1. Посматрано са аспекта кривичног дела које је предмет уступања, Законик предвиђа два услова. Један се тиче места извршења кривичног дела а други његовог карактера. Што се тиче места извршења, уступање је могуће само у случају када је реч о кривичном делу које спада у надлежност домаћег суда (члан 49. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Међутим, ово није једини услов везан за кривично дело. До уступања списа ради кривичног гоњења и суђења од стране наше државе некој другој држави по овоме основу не може да дође у случају извршења било којег кривичног дела од стране странца на нашој територији. Насупрот, то је могуће само код појединих врста кривичних дела, што је зависно од

њиховог карактера. Сходно овом критеријуму, наша држава може да уступи кривични спис странца ради његовог кривичног гоњења и суђења због извршеног кривичног дела на нашој територији под условом да нису у питању две следеће категорије кривичних дела. То су: прво, политичко кривично дело или дело повезано са политичким кривичним делом, односно кривично дело које се састоји искључиво у повреди војних дужности;¹⁷⁷ друго, да пружање међународне правне помоћи не би повредило суверенитет, безбедност, јавни поредак или друге интересе од суштинског значаја за Републику Србију (члан 51. став 1. у вези са чланом 7. став 1. тач. 4. и 5. Закона о међународној правној помоћи у кривичним ствирима).

У вези са овим условом чини се изузетно значајним и још увек актуелним став заузет на састанку савезног, републичких и покрајинских јавних тужилаца Југославије одржаном у Сарајеву 1979. године. Према истом, издавање не треба вршити за кривична дела против јавног саобраћаја са тешким последицама, на штету домаћег држављанина, под нарочито тешким околностима које су изазвале или су могле изазвати узнемирење грађана. У осталим случајевима, ако је дошло до смрти или тешке телесне повреде нашег грађанина, претходни поступак обавезно спроводе наши органи и по његовом окончању достављају списе иностраном органу, ако се томе не противи оштећени, осим ако је дато осигурање његовог имовинскоправног захтева. На крају, у вези са овим условом додајмо и то да до уступања може да дође само у случају када је реч о кривичним делима за која се гони по службеној дужности. Кривична дела за која се кривично гоњење предузима по приватној тужби, због своје природе и других специфичности, сасвим нормално не потпадају под овај вид међународне кривичноправне сарадње на пољу борбе против криминалитета.

2. Други услов могућег уступања списка везан је за лице чије се уступање врши. Сходно овом услову, до уступања може доћи само ако је у питању странац који има пребивалиште или боравиште у страном држави (члан 51. став 1. тачка 1. Закона о међународној правној помоћи у кривичним ствирима). У случају испуњења овог као и других Законом предвиђених услова уступање је могуће ван услова који се тичу екстрадиције и који су као такви предвиђени у члану 13. Закона, што је и сасвим нормално с обзиром на правну природу овог вида међународне кривичноправне сарадње. С обзиром на то, није могуће уступање кривичних списка ради кривичног гоњења ако је реч о нашем држављанину, ни у случају када он, уз наше, има и неко страном држављанство.

3. Трећи Законом прописани услов могућности уступања тиче се имовинскоправног захтева оштећеног лица. Наиме „Ако је кривичним делом

¹⁷⁷ Изузетно од овог, међународна правна помоћ ће бити пружена поводом кривичног дела против међународног хуманитарног права за које не наступа застарелост (члан 7. став 2. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

оштећена Република Србија, њен држављанин или правно лице које има седиште на њеној територији, приликом одлучивања о уступању кривичног гоњења посебно ће се ценити могућност обезбеђења имовинскоправног захтева и други интереси оштећеног“ (члан 51. став 2. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). У случајевима када је штета надокнађена, као и када су и оштећени и окривљени држављани исте државе или разних страних држава, уступање списка треба извршити. У случају да је у питању оштећени који је држављанин земље којој се спис уступа, наведена одредба се не примењује јер се спис уступа суду његове земље. Слично је и у случају да је оштећени држављанин неке треће земље. Ни у таквом случају наведена одредба нема примену јер се његова ситуација уступањем кривичних списка ни у ком случају не погоршава. Уместо пред судом једне стране државе, он свој захтев остварује, односно може да остварује пред судом друге, такође стране државе.

4. На крају, као посебан услов могућности уступања списка ради кривичног гоњења и суђења од стране наше државе држави чији је држављанин извршио кривично дело на нашој територији, јесте и то да се страна држава не противи уступању – да прихвати захтев. У вези са овим условом треба посебно истаћи да страна држава није обавезна да прихвати понуђену надлежност у случају уступања на основу пристанка, што није случај приликом уступања на основу узајамности будући да је у таквом случају држава обавезна да поступа по уговору. Штавише, у случају одбијања замолнице за преузимање списка по овоме основу замољена држава нема обавезу да свој став по тој молби, без обзира на то да ли је он позитиван или негативан, саопшти држави молиљци. Међутим, сходно правилима понашања у међународним односима, она би ипак била дужна да саопшти одговор, и то у разумном року. Ово стога што су одредбе Закона које предвиђају овако нешто наш – национални пропис и као такав не може обавезивати органе стране државе. Обавеза за њих може да произлази само из њиховог законодавства или из закључених међународних уговора. Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима даје само овлашћење нашим надлежним државним органима да одступе од принципа територијалног важења нашег кривичног законодавства и прописа о надлежности наших надлежних правосудних органа и ни у ком случају не значи обавезу друге државе да прихвати вођење поступка.

У вези са претходно изнесеним ваља истаћи и чињеницу предвиђену у члану 53. став 2. Закона. Према истом, „Ако замољена држава у року од шест месеци од када јој је достављена замолница и списи не достави обавештење о својој одлуци, домаћи правосудни орган ће наставити кривично гоњење“.

У вези са овим обликом мађународне кривичноправне сарадње, посматрано са аспекта овог рада, посебну пажњу заслужују чињенице везане за

јавној тужиоца као субјекта одлучивања о уступању кривичних списа. У контексту ове проблематике треба пре свега истаћи да питање органа надлежног за доношење одлуке о уступању кривичних списа страниј држави ради кривичног гоњења и суђења зависи од фазе кривичног поступка, односно од тога да ли је кривични поступак покренут или не. Сходно овом критеријуму, решење о покретању поступка за уступање кривичног гоњења доноси:

- јавни тужилац, пре покретања кривичног поступка;
- истражни судија, на предлог јавног тужиоца, до ступања оптужнице на правну снагу;
- ванпретресно веће, по прибављеном мишљењу јавног тужиоца, до почетка главног претреса;
- веће, по прибављеном мишљењу јавног тужиоца, до завршетка главног претреса (члан 52. став 1. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

Питање стварне и месне надлежности јавног тужиоца и у овом случају се решава по општим правилима нашег процесног законодавства за одређивање стварне и месне надлежности јавног тужилаштва.

Сходно томе, улога јавног тужиоца и након покретања истраге (до ступања оптужнице на правну снагу) кључна је јер се одлука доноси искључиво на његов предлог. Међутим, његов предлог не мора бити прихваћен и у таквом случају не тражи се одлука ванрасправног већа из члана 24. став 6. Законика о кривичном поступку. Ово стога што одлуку о неслагању истражног судије са предлогом јавног тужиоца доноси веће само када то Законик изричито предвиђа, што није случај са конкретним. Странац поводом чијег кривичног дела се врши уступање кривичних списа као и конзуларно представништво његове државе могу чинити предлоге у овом правцу, али они немају никакву обавезну снагу. Уступање кривичних списа страниј држави ради кривичног гоњења и суђења могуће је до завршетка главног претреса, а не и после тог процесног тренутка. Овome додајмо и то да јавни тужилац и суд (истражни судија и ванрасправно веће и веће суда) доносе одлуку о уступању кривичних списа на основу властите оцене целисходности (опортуности) кривичног гоњења странца и исту процењују с обзиром на све околности које су пратиле и прате извршење његовог кривичног дела и које са гледишта друштвеног интереса не оправдавају вођење поступка пред нашим судом. У доношењу одлуке о уступању потребно је посебно водити рачуна о следећем: уступање, по правилу, не треба вршити у случајевима када је реч о саобраћајним кривичним делима са тешким последицама на штету нашег држављанина, као ни у случају када је дело извршено под околностима које би уступањем списа могле изазвати револт и узнемиравање наших грађана; уступање, по правилу, не треба вршити државама са којима нису склопљени уговори о међусобној правној помоћи нити је успо-

стављена фактичка узајамност у пружању овог облика правне помоћи. Ово посебно у ситуацијама ако у претходном периоду, и поред покушаја, није био успостављен овај вид сарадње; уступање такође не треба вршити ни у случају када су у питању кривична дела која с обзиром на начин и околности под којима су извршена, тежину или карактер последице или специфичност заштитног објекта, упућују на постојање првенственог интереса наше државе за кривично гоњење пред нашим судовима; у случајевима када је штета надокнађена, као и у случају када су и извршилац и оштећени држављани исте земље или разних страних земаља, уступању списка треба прибећи. Или, исто тако треба поступити и у случају ако би вођење поступка пред нашим судовима имало за последицу могућност наступања штетних последица окривљеном (губитак посла, здравствено стање и сл.).

У вези са поступком уступања кривичних списка страном држави ради кривичног гоњења и суђења пажњу заслужују и следеће чињенице. То су:

Прво, о стављању замолнице за уступање кривичних списка не обавештава се окривљено лице.

Друго, након доношења решења о покретању поступка за уступање кривичног гоњења домаћи правосудни орган ће предузети само процесне радње које не трпе одлагање.

Домаћи правосудни орган наставиће кривично гоњење, односно кривични поступак:

- 1) ако замољена држава достави одлуку да не прихвата преузимање кривичног гоњења;
- 2) ако замољена држава одустане од одлуке о преузимању кривичног гоњења;
- 3) ако домаћи правосудни орган одустане од уступања кривичног гоњења пре него што замољена држава достави одлуку о замолници (члан 54. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

Треће, застарелост не тече за време од упућивања замолнице до дана прихватања поступка од стране надлежног органа стране државе или до његове изјаве да не жели да прихвати поступак.

Четврто, списи који се достављају страном држави су кривична пријава, односно обавештење полиције јавном тужиоцу у смислу члана 256. ЗКП, записници о предузетим процесним радњама од стране полиције и судски списи од покретања кривичног поступка до слања списка страном држави.

Пето, у вези са датим правима надлежних државних органа државе молиље и замољене државе по питању уступања, односно прихватања уступљених кривичних списка, поставља се питање односа овог вида међународне кривичноправне сарадње и начела опортунитета кривичног гоњења? Односно, да ли у случају када је реч о кривичним делима за која је по Закону дозвољено уступање кривичних списка страном држави може да се корис-

ти и начело опортунитета, или не, и у случају када су испуњене законске претпоставке за уступање? Посматрано са аспекта замољене државе, то није спорно. Она може применити начело опортунитета у одлучивању да ли ће, или не, предузети кривично гоњење. Овим својим правом замољена држава, чак штавише, може да се користи и у случају када се у односу на конкретно кривично дело и његовог извршиоца према законодавству земље у којој је оно извршено примењује искључиво начело легалитета кривичног гоњења. Уз то, замољена држава може и при оцени постојања кривичног дела да се руководи постојањем друштвене опасности које законодавство земље где је извршено кривично дело не познаје. Међутим, за разлику од овог, нешто другачија ситуација је за земљу на чијем подручју је извршено кривично дело. Могућност коришћења начела опортунитета у таквом случају зависи пре свега од врсте органа у чијој је надлежности доношење одлуке о уступању кривичних списа, а потом и од врсте и износа кривичне санкције прописане за конкретно кривично дело. Сходно овом критеријуму, и у овом случају јавни тужилац може да се користи начелом опортунитета кривичног гоњења под општим условима предвиђеним за могућност његове примене, тј. само под условима из чл. 235. и 236. ЗКП. Међутим, са друге стране, само уступање кривичних списа страном држави нема никакве везе са применом начела опортунитета, односно оно у таквом случају не представља одступање од начела легалитета кривичног гоњења. Ово стога што и у случају уступања кривичних списа страном држави јавни тужилац не одустаје од кривичног гоњења. Он и даље кривично гони само сада преко другог органа.

Шесто, самим уступањем списа ради кривичног гоњења страном држави не долази до обустављања кривичног поступка у нашој држави. Кривични поступак у таквом случају се само прекида. У случају да замољена држава не преузме гоњење а надлежно јавно тужилаштво је о томе обавештено, оно након пријема обавештења, предузима мере за наставак прекинутог кривичног поступка.

Седмо, замолница јавног тужиоца за преузимање списа упућује се на српском језику, са или без превода, у зависности од решења конкретног уговора о сарадњи. У случају непостојања уговора – фактичког реципроцитета, опште правило међународне правне помоћи јесте да се акти пишу на свом језику. Замолница треба да садржи: број списа надлежног јавног тужилаштва, што потпуније податке о окривљеном, чињенични опис кривичног дела и његову правну квалификацију, попис прилога замолнице (њихов назив, датум издавања, број и назив органа који је издао конкретно писмено). У случају када до уступања списа страном држави долази на основу одлуке суда, надлежни јавни тужилац не доставља директно страном држави свој део списа. У таквом случају потребна писмена он ће доставити суду, а овај ће их, према потреби, доставити држави молиљи.

Осмо, против решења о покретању поступка за уступање кривичног гоњења осумњичени има право да изјави приговор непосредно вишем тужиоцу у року од три дана. С друге стране, против решења истражног судије, ванрасправног већа и већа суда о покретању поступка за уступање јавни тужилац и окривљени имају право жалбе непосредно вишем суду у року од три дана (члан 52. ст. 2. и 3. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

Девето, своју одлуку о уступању списка страном држави јавни тужилац доноси у виду решења.

Десето, посматрано са аспекта начина достављања списка страном држави, оно се врши у складу са одредбама које се односе на међународну кривичноправну помоћ уопште, тј. сходно члану 6. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

Једанаесто, у хитним случајевима домаћи правосудни орган може замољеној држави поднети захтев за притварање пре подношења замолнице. Захтев садржи:

- 1) податке потребне за утврђивање истоветности лица за које ће бити захтевано уступање кривичног гоњења;
- 2) чињенични опис и правну квалификацију дела;
- 3) изјаву о постојању судске одлуке или оптужног акта из члана 15. тачка 3. овог закона;
- 4) изјаву да ће бити поднета замолница.

Захтев надлежном органу замољене државе може се поднети непосредно, преко министарства надлежног за правосуђе или преко Међународне организације криминалистичке полиције – Интерпола (члан 55. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

3.4. Преузимање списка ради кривичног гоњења и суђења

Преузимање кривичног гоњења, односно преузимање списка ради кривичног гоњења и суђења од стране друге државе, други је могући облик уступања кривичних списка ради кривичног гоњења и суђења као посебног вида међународне кривичноправне сарадње на пољу борбе против криминалитета посматрано уопште. Посматрано са аспекта његове садржине, он представља обрнуту ситуацију од претходног облика (уступање списка страном држави) и као такав састоји се у могућности да наша држава преузме кривичне списе а тиме и кривично гоњење од друге државе ради кривичног гоњења и суђења нашем држављанину или лицу које има пребивалиште на простору наше државе а извршило је кривично дело у иностранству.

Код овог облика реч је о уступању списка нашим органима од стране државе која хоће да предузме или је већ предузела кривично гоњење нашег

држављанина или лица које има пребивалиште на нашој територији због кривичног дела учињеног у иностранству. Практична реализација овог облика уступања кривичних списа од стране друге државе нашој држави условљена је претходним испуњењем законом предвиђених услова. Четири кумулативно прописана услова морају бити испуњена да би дошло до преузимања кривичних списа а тиме и кривичног гоњења од друге државе. То су:

Прво, да је кривично дело извршено у иностранству. Посматрано са аспекта овог услова, може се констатовати да ни код овог облика могућност преузимања списа није, са аспекта наше државе, ограничена природом кривичног дела и врстом и износом кривичне санкције прописане за исто. С обзиром на то, могло би се закључити да је практична реализација овог облика уступања кривичних списа ради кривичног гоњења и суђења могућа код свих кривичних дела. Међутим, и поред такве законске могућности, ипак се мора закључити да је и овај облик првенствено намењен саобраћајним а потом и другим релативно лакшим кривичним делима, што углавном зависи од законског решења државе која уступа кривичне списе нашој држави.

Друго, да је извршилац кривичног дела наш држављанин или лице које има пребивалиште у Републици Србији.

Треће, да је страна држава упутила захтев – замолницу нашој држави да преузме кривичне списе ради кривичног гоњења и суђења таквог лица. На који начин ће овај захтев стићи нашој држави ствар је прописа државе која га упућује.

Четврто, да наша држава пристане на преузимање кривичног гоњења. Одлуку о томе доноси јавни тужилац на чијем подручју лице за које се захтева преузимање кривичног гоњења има пребивалиште или боравиште, из држава казну затвора или другу кривичну санкцију која се састоји у лишењу слободе, односно јавни тужилац који учествује у кривичном поступку који се против лица води за исто или друго кривично дело (члан 44. став 2. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Надлежно јавно тужилаштво, по пријему предмета у рад, пре свега утврђује чињенице од којих зависи одлука о преузимању или одбијању преузимања кривичног гоњења. У том смислу, ако су достављени списи на страном језику, претходно се предвиде само они њихови делови који су потребни за доношење овакве одлуке. У случају када се утврди да постоје сметње за преузимање кривичног гоњења (нпр. није реч о нашем држављанину нити странцу који има пребивалиште у Србији, дело није кривично дело по нашем закону, у питању је дело за које се кривично гоњење не предузима по службеној дужности, наступила је застарелост кривичног гоњења) обавештава се држава молитељица о одбијању преузимања кривичног гоњења. Такво обавештење треба да садржи: датум и број предмета, ознаку страног предмета, образ-

ложење разлога због којих се одбија преузимање кривичног гоњења, као и прилог одговарајућих одредаба закона у случају да су оне основ доношења овакве одлуке (члан 46. став 2. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). У случају да се утврди да лице чије се преузимање захтева није наш држављанин и да има пребивалиште у другој држави, јавно тужилаштво није овлашћено да тај спис упути даље тој трећој држави, већ одбија преузимање кривичног гоњења и спис, са таквом одлуком, доставља на већ изнесени начин, с тим што у њему треба да наведе и податке о држављанству и пребивалишту осумњиченог, под условом да њима располаже.

Као и код претходног облика, и у овом случају преузимање кривичних списа ради кривичног гоњења и суђења од стране државе само је могућност, а не и обавеза наше државе. Одлуку о томе, након испуњености три првонаведена услова, доноси јавни тужилац на основу целисходности преузимања кривичних списа. Међутим, у сваком случају, без обзира на то о каквој одлуци је реч (о одбијању да се предузме кривично гоњење као и о правоснажној одлуци донесеној у таквом кривичном поступку) обавештава се страна држава која је упутила захтев (члан 46. ст. 1. и 2. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

У вези са одлуком наших надлежних органа везаном за захтев стране државе за преузимање кривичног гоњења треба имати у виду још следеће.

Прво, у случају да замољена држава обавести да поступак не може да води због застарелости, амнестије или, пак, што по њеном закону дело није кривично дело, дужна је да врати списе земљи молиљци у чијем праву ових сметњи нема ради евентуалног наставка, односно предузимања кривичног гоњења.

Друго, одлука о ослобађању окривљеног у тако вођеном кривичном поступку донета од стране замољене земље везује државу молиљу, и она не може водити више никакав поступак у вези са том ствари.

Треће, одбијање преузимања кривичног гоњења нашег држављанина није могуће само због његове тренутне или дуже недоступности нашим надлежним органима (нпр. због привременог рада у иностранству или непознатог пребивалишта). У таквом случају јавно тужилаштво прихвата уступање, покреће поступак и предузима законом предвиђене мере за његово спровођење.

Четврто, по окончању преузетог кривичног гоњења обавеза је јавног тужилаштва да обавести државу која је упутила захтев за преузимање о правоснажној одлуци донесеној у том кривичном поступку.

Пето, ако након предузетих радњи јавни тужилац утврди да су испуњени услови за одбачај кривичне пријаве, исту ће одбацити. Одлука о одбачају са навођењем разлога на основу којих је донесена доставља се, такође, страном држави. У случају да је конкретним делом било повређено или

угрожено неко лично или имовинско право одређеног лица, потребно је у таквом случају о одбачају кривичне пријаве обавестити и то (оштећено) лице и упутити га на његова права у вези с тим.

Поред тога, додајмо и то да и у оваквим поступцима неки од његових учесника могу да учествују у кривичном поступку и преко пуномоћника или, пак, само писмено општити са судом. Случај, нпр. са оштећеним.

Што се тиче правила преузетог поступка, она се огледају у следећем. Прво, преузети кривични поступак спроводи се према прописима Републике Србије. Само изузетно, у преузетом кривичном поступку неће се примењивати одредбе о суђењу у одсуству; друго, процесна радња предузета према прописима државе молиље изједначава се са процесном радњом предузетом према прописима Републике Србије, осим ако то није противно основним начелима домаћег правног поретка и међународним стандардима о заштити људских права и основних слобода; треће, кривична санкција изречена у преузетом кривичном поступку не може бити строжа од кривичне санкције која се може изрећи према праву државе молиље (члан 47. ст. 1–4. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

На крају, али не као мање важно, додајмо и то да је законодавац, сасвим исправно, и у нормирању ове проблематике водио рачуна и о интересима оштећеног који би услед практичне реализације овог вида кривичноправне сарадње могли да буду у најмању руку знатно отежани, ако не и нешто више. Да се све то не би десило, предвиђено је да у случају када је надлежном органу стране државе поднесен имовинскоправни захтев, поступиће се као да је такав захтев поднесен надлежном суду.

3.5. Јавни тужилац и издавање окривљених и осуђених лица¹⁷⁸

Поступак издавања окривљених и осуђених лица као посебан облик међународне кривичноправне сарадње предвиђен је у Делу II Закона (чл. 13–40). По свом садржају, он представља правни посао међу државама којим, независно од облика у којима се појављује, једна држава предаје другој држави лице окривљено или осуђено за неко кривично дело у циљу да се код њених надлежних органа оно подвргне било кривичном поступку, било самом извршењу казне. Из овог даље произлази да је издавање окривљених и осуђених лица услов за вођење кривичног поступка или се јавља као последица већ спроведеног кривичног поступка. На овај начин јасно је да је издавање окривљених и осуђених лица или у функцији омогућавања вођења кривичног поступка или у функцији извршења казне у другој земљи. Ово стога што се самим чином издавања тражено лице које је окривљено,

¹⁷⁸ У Закону о међународној правној помоћи у кривичним стварима уместо термина „издавање“ користи се термин „изручење“.

односно осуђено за одређено кривично дело подвргава кривичном поступку, односно извршењу кривичне санкције у држави која је поднела молбу за његово издавање. Односно, практичном реализацијом овог облика међународне кривичноправне сарадње омогућава се држави да оствари право кажњавања према лицу које се не налази на њеној територији. Као такав он представља најсложенији поступак ове врсте.

У вези са овим поступком треба пре свега истаћи одредбу члана 16. тачка 1. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, којом је изричито прописана немогућност издавања нашег држављанина другој држави. Изузетак од овог је могућност којом је, под одређеним условима, дозвољено издавање нашег држављанина међународном суду који је наша држава признала потврђеним међународним уговором. У овом контексту пажњу заслужује и одредба члана 57. Устава РС којом је предвиђено да „Странац који основано страхује од прогона због своје расе, пола, језика, вероисповести, националне припадности или припадности некој групи или због својих политичких уверења, има право на уточиште у Републици Србији“.

Поступак за издавање је мешовити поступак јер се прво доноси судска одлука којом се утврђују претпоставке за издавање, а након тога у управном поступку министар правде одлучује о издавању. Посматрано са аспекта активности јавног тужиоца у овом поступку уопште, битан је само судски поступак. Наиме, у овом поступку јавни тужилац има могућност активног учешћа, што није случај са управним поступком. Активност јавног тужиоца у судском поступку овог вида међународне кривичноправне сарадње манифестује се на следеће начине:

– *Покретање и вођење кривичног поступка против лица које је изручено нашој држави.* Ако се против лица које се налази у страни држави¹⁷⁹ пред домаћим судом води кривични поступак или му је домаћи суд правоснажном одлуком изрекао кривичну санкцију, министарство надлежно за правосудје може на захтев надлежног суда поднети замолницу. У случају да тражено лице буде изручено, против њега се може покренути кривични поступак, односно извршити кривична санкција само за кривично дело за које је изручење одобрено, осим ако се тог права одрекло, а страна држава није поставила такав услов (члан 38. ст. 1. и 2. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). У вези са овим истакнимо и чињеницу да покретање поступка издавања није искључено ни у случају када је лице чије се издавање тражи лишено слободе у другој држави на основу захтева неке треће државе. У таквом случају реч је о конкуренцији захтева за издавање о којој одлучује држава која је то лице лишила слободе.

¹⁷⁹ Лице чије се издавање тражи не мора бити наш држављанин.

– *Јавни тужилац као активни субјекат у доношењу одлуке суда о испуњености претпоставки за издавање траженог лица.* У судском поступку утврђивања испуњености претпоставки за издавање траженог лица другој држави улога јавног тужиоца је двострука.

Прво, јавни тужилац присуствује саслушању лица чије се изручење захтева од стране истражног судије приликом његовог разматрања замолнице за изручење лица, што значи да он већ у овој фази поступка има могућност активног учешћа у утврђивању испуњености претпоставки за изручење странца, односно за предају предмета на којима је или помоћу којих је учињено кривично дело, ако су ти предмети одузети од странца (члан 21. став 2. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Истражни судија саслушава лице чије се изручење захтева уз присуство не само јавног тужиоца већ и браниоца, који такође има могућност активног учешћа (као и јавни тужилац) у предузимању ове процесне радње (члан 21. став 2. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Активно учешће јавног тужиоца и браниоца у предузимању ове процесне радње од стране истражног судије предвиђено је у циљу да би се чули њихови разлози за, односно против изручења, као и евентуални предлози у погледу радњи које треба спровести у циљу доношења адекватне одлуке. Међутим, предлози јавног тужиоца и браниоца дати у овом правцу не обавезују истражног судију који иначе може друге потребне радње да предузима и по сопственој иницијативи. У вези са овим радњама поставља се питање: Да ли се у предузимању ове процесне радње од стране истражног судије аналогно примењују одредбе Законика о кривичном поступку о истрази? Одговор на ово питање Закон не даје директно, али је неспорно да потпуна примена одредаба које се односе на истрагу овде не долази у обзир. Нпр. у случају неслагања истражног судије са јавним тужиоцем нема изношења ствари на одлуку већа.

У вези са претходно изнесеним процесним положајем јавног тужиоца у поступку саслушања лица чије се изручење захтева пажњу заслужује још једна чињеница. То је да истражни судија обавезно обавештава јавног тужиоца и о довођењу лица чије се изручење захтева (члан 20. став 3. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Поред овог, обавеза обавештавања јавног тужиоца од стране истражног судије у овом поступку предвиђена је и у случају доношења решења о одређивању притвора лицу чије се изручење захтева (члан 26. став 1. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

Друго, у поступку преиспитивања решења суда којим је одлучено о неиспуњености, односно испуњености претпоставки за изручење јавни тужилац се такође саслушава, тј. и у овом (главном) поступку има право – могућност активног учешћа (члан 28. став 2. и члан 29. став 3. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Главни поступак, као

друга фаза поступка изручења окривљених и осуђених лица уопште, започиње достављањем списка извиђаја од стране истражног судије, са својим мишљењем, већу надлежног суда¹⁸⁰ и његов задатак је утврђивање да ли постоје, или не, законске претпоставке за изручење траженог странца.

Две су могуће одлуке суда поводом испитивања испуњености претпоставки за изручење и оне зависе од тога да ли су према схватању суда испуњене, или не, законске претпоставке за изручење траженог лица. Посматрано појединачно, то су следеће одлуке:

1. *Решење о одбијању изручења.* Суд овде доноси решење о самој ствари (у меритуму), ценећи је са чисто правног становишта. Веће доноси такву одлуку када нађе да нису испуњене законске претпоставке за изручење и тиме одбија изручење, и без одлагања тако донесено решење доставља непосредно вишем суду. Непосредно виши суд, након саслушања јавног тужиоца и браниоца лица чије изручење се захтева, потврђује, укида или преиначује решење ванрасправног већа. У случају потврђивања решења оно постаје правноснажно и као такво доставља се министарству надлежном за правосуђе, које о томе обавештава државу молиљу (члан 28. ст. 1–3. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Сходно томе, после правноснажног решења суда о одбијању изручења, изручења не може бити. Старшина органа који иначе одлучује о изручењу везан је тим решењем суда. Међутим, органи управе у таквом случају могу протерати из земље лице чије изручење није дозвољено, јер је акт о протеривању независан од акта изручења и као такав нема судске гаранције. Исто тако, већ одбијени захтев за изручење може бити поновљен са новим подацима. У вези са овом врстом одлуке суда треба имати у виду и чињеницу да у случају да у молби¹⁸¹ није пружено довољно доказа о основаној сумњи, а што је фактичко питање, молба се не мора аутоматски одбити. У зависности од околности конкретног случаја, од државе молиље се могу тражити додатна објашњења и додатни докази о околностима које су важне за доношење адекватне одлуке по молби за издавање и тек након тога прићи доношењу коначне одлуке.

2. *Решење о испуњености претпоставки за изручење.* Овим решењем суд не одлучује да се издавање траженог лица изврши, већ само утврђује да су испуњене законске претпоставке за издавање, а то су претпоставке из чл. 7. и 16. Закона. С обзиром на то, реч је о прејудицијалном решењу, врсти одлуке о утврђивању, која веже орган који одлучује о издавању утолико што тај орган не може утврдити супротно овом решењу, тј. наћи да законске претпоставке за изручење не постоје. Иначе, и по својој садржини и по свом облику и у овом случају реч је о решењу на које се може жалити, а не

¹⁸⁰ Реч је о ванрасправном већу месно надлежног окружног суда.

¹⁸¹ Уместо термина „молба“, Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима користи термин „замолница“.

о простом мишљењу суда. Решење, и поред тога што не одлучује о самој ствари (о издавању), мериторно утврђује да су испуњене законске претпоставке за издавање. Против таквог решења лице чије се изручење захтева и његов бранилац имају право жалбе непосредно вишем суду, док јавни тужилац нема право жалбе јер нема правног интереса. Рок за подношење жалбе је три дана од дана његовог пријема (члан 29. ст. 1–3. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). За разлику од решења о одбијању изручења које се, као што смо видели, преиспитује по службеној дужности, до преиспитивања овог решења може да дође само по жалби овлашћеног лица. Овакво законско решење је сасвим исправно, јер дозвољавање жалбе на овакво решење је, у ствари, давање жалбе на правни акт и у право време, будући да се тим решењем расправља о праву, док је решење надлежног органа (министра надлежног за правосуђе) о самом издавању акт дискреционе оцене против којег је жалбу тешко засновати.

3.6. Јавни тужилац и друга питања међународне кривичноправне сарадње

У вези са процесним положајем јавног тужиоца у процесу практичне реализације међународне кривичноправне сарадње, пажњу заслужују и следеће две ствари. Једна се тиче замолнице за пружање правне помоћи а друга издавања предмета и превоза преко територије државе екстрадираног лица. Њихова суштина се огледа у следећем:

Прво, поступак за пружање међународне кривичноправне помоћи, без обзира на то о којем његовом облику је реч, покреће се по замолници надлежног органа државе која ту помоћ иницира. Ово произлази из члана 5. став 1. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима. Према члану 6. овог законског текста, замолница као и друга писмена домаћег правосудног органа достављају се иностраном органу преко министарства надлежног за правосуђе. На захтев замољене државе, замолница и друга писмена достављају се дипломатским путем. Само под условом узајамности замолница и друга писмена достављају се непосредно иностраном правосудном органу, а у хитним случајевима могу се доставити посредством Међународне организације криминалистичке полиције (Интерпол). На исти овај начин достављају се домаћим судовима молбе иностраних органа за правну помоћ, с тим што у случају непосредног достављања или достављања посредством Интерпола домаћи правосудни орган достаља копију замолнице министарству надлежном за правосуђе (члан 6. став 3. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). У Закону није предвиђена могућност непосредног достављања молбе домаћег суда страном органу ни у хитним случајевима ако то не прати узајамност, као ни могућност непосредног достављања молбе преко домаћих дипломатских или

конзуларних представништава у иностранству, нити је предвиђена могућност да се инострани орган непосредно обрати домаћем суду. У вези са оваквим решењем члана 6. Закона поставља се питање: Да ли се конкретно закљученим билатералним или мултилатералним уговором, ипак, може предвидети и могућност по којој се молба може доставити и на неки од ових начина. Нпр. непосредно суду независно од узајмности? И поред тога што то није изричито предвиђено у Закону, сматрамо да је предвиђање такве могућности конкретним уговором могуће. Ово стога што се поступак пружања међународне кривичноправне помоћи, посматрано уопште, врши по одредбама Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима само у случају ако међународни уговор не постоји или одређена питања нису регулисана међународним уговором (члан 1. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Даље, у прилог оваквом ставу говори и чињеница да се радње из којих се међународна кривичноправна помоћ састоји обављају, под условом да другачије није уговорено, по одредбама Законика о кривичном поступку, с тим што се радња може извршити и на начин на који моли инострани суд, под условом да такав поступак није противан јавном поретку наше државе. Штавише, у појединим конвенцијама се понекад предвиђа и изричито одступање од домаће процедуре (случај, нпр. са чланом 12. став 1. и чл. 13, 16. и 17. у вези са чланом 61. Конвенције са Бугарском).

Иначе, посматрано са аспекта њене садржине, замолница, да би се по њој поступило, треба да садржи потпуно одређен облик захтеване међународне кривичноправне помоћи, као и образложење са потребним прилозима, што пре свега зависи од облика међународне кривичноправне помоћи. Тако, нпр. уз замолницу за изручење окривљеног или осуђеног лица прилажу се следећи документи: средства за утврђивање истоветности окривљеног или осуђеног (тачан опис, фотографија, отисци прстију и сл.); уверење или други подаци о држављанству окривљеног или осуђеног; одлука о покретању кривичног поступка, оптужница, одлука о притвору или пресуда и навођење доказа о постојању основане сумње (члан 15. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Или, захтев за притварање пре подношења замолнице садржи: податке потребне за утврђивање истоветности лица чије изручење ће бити затражено; чињенични опис и правну квалификацију дела; изјаву надлежног органа државе молиље о постојању судске одлуке или оптужног акта из члана 15. тачка 3. Закона (одлука о покретању кривичног поступка, оптужница, одлука о притвору или пресуда) и изјаву да ће бити поднета замолница (члан 24. став 1. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). На крају, али не као мање важно, истакнимо и чињеницу да у случају да захтев за међународну правну помоћ није поднет у складу са одредбама закона, вратиће се ради исправке или допуне, уз одређивање рока који не може бити дужи од два

месеца. Даље, замолница, као и писмена која достављају правосудни и други надлежни органи морају да буду потписани и оверени од стране надлежног органа. Затим, замолница и писмена достављају се са преводом на језик замољене државе или преводом на енглески, а превод мора да буде оверен од стране судског тумача (члан 5. ст. 3, 4. и 5. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима).

Друго, издавање предмета је посебан вид међународне кривичноправне сарадње на пољу борбе против криминалитета. Састоји се у молби стране државе да јој се предају предмети на којима је или помоћу којих је извршено кривично дело, као и предмети прибављени кривичним делом ради којег се тражи издавање, односно и предмети који представљају награду за извршено кривично дело. Са оваквом својом садржином, овај вид међународне кривичноправне сарадње може да буде везан за поступак издавања странца, али може да се покрене и независно од овог поступка. Сходно томе, до издавања предмета може да дође у случају када постоји посебан захтев за то али и у случају када таквог захтева нема, али је поступак издавања траженог лица у току. Затим, до предаје предмета може доћи и у случају да не дође до издавања траженог лица (нпр. услед његове смрти или бекства). Односно, предаја предмета се може извршити приликом издавања траженог лица али и накнадно.

У вези са предајом предмета посебну пажњу заслужује питање предаје предмета који могу послужити при утврђивању чињеница у кривичном поступку, што је углавном предмет регулација уговора о екстрадицији. Већина ових уговора обавезује замољену државу да предмете који могу послужити као доказни материјал или који су употребљени за извршење кривичног дела, или су прибављени извршењем кривичног дела и који су нађени код лица чије се издавање тражи, или су накнадно откривени, предају држави која тражи издавање. Слично претходно наведеним црвеним објавама Интерпола и у погледу предмета издају се и међународне објаве које се односе на све оно што је настало или се тражи поводом неког кривичног дела. Предмет тих објава су: пасоши и друга лична документа, аутомобили, ватрено оружје, накит, сатови, подаци о украденим уметничким делима и другим делима културне и историјске вредности. Органи наше државе долазе до тражених предмета на начин предвиђен нашим националним законодавством, и те радње као процесне могу бити значајне за поступак против странца, ако буде издат. Већина уговора предвиђа да права трећих лица на предметима који су предати остају недирнута, те да ће предмети који су својина трећих лица њима бити враћени по окончању поступка. Даље, неки од уговора предвиђају и да ће предмети бити враћени замољеној држави, ако се не може утврдити идентитет лица којем припадају. Претрагу и заплону предмета не спречавају наведена права трећих лица на њима јер државни интереси претежу над приватним, као и зато што се та права само

привремено ограничавају. Замољена држава може предају тражених предмета и одложити ако су они потребни у поступку пред органима замољене земље.

Посматрано са аспекта Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, он је (директно или индиректно) регулисао неколико питања у вези са овом проблематиком. Као прво, на захтев државе молиље истражни судија може да нареди претресање лица чије се изручење захтева и просторија у којима то лице борави. Предмети кривичног дела пронађени приликом претресања и имовинска корист прибављена кривичним делом привремено ће се одузети од лица чије се изручење захтева. Привремено одузимање траје до доношења одлуке о притвору или другој мери за обезбеђење присуства лица чије се изручење захтева, али најдуже 48 сати од његовог привођења. Ако се пронађени предмети обавезно одузимају, по закону Републике Србије, истражни судија их привремено може предати држави молиљи, уз услов да буду враћени у року који он одреди. У случају да изручење буде дозвољено, предмети и имовинска корист предају се држави молиљи (члан 19. ст. 1–5. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Друго, у поступку испитивања претпоставки за изручење лица истражни судија ће предузети одговарајуће радње ради утврђивања да ли постоје претпоставке и за предају предмета кривичног дела поводом којег се захтева изручење (члан 23. став 1. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима). Треће, истражни судија по спроведеним извиђајима доставља списе извиђаја ванрасправном већу суда (члан 23. став 3. Закона). Четврто, у случају када су испуњене законске претпоставке за предају предмета, веће надлежног суда ће то утврдити решењем (члан 29. став 1. Закона). Пето, по правноснажности решења предмет се доставља министру правде који доноси коначну одлуку (члан 31. став 2. Закона). Посматрано са аспекта свог садржаја и ова његова одлука може да садржи све оне, већ раније наведене могућности – услове (обавеза враћања предмета, одлука да се предмет привремено уступа, да се предаја привремено одложи, да се предаја изврши заједно са лицем за које се тражи издавање итд.).

3.7. Каталог међународних правних аката у области међународне кривичноправне помоћи

А. Билатерални уговори

Албанија: Конвенција о издавању криваца између Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и Арбанске Републике од 22. јуна 1926, ступила на снагу 1929. („Службене новине“, бр. 117/1919).

Алжир: Уговор о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима између СФРЈ и Демократске Народне Републике Алжир од 31. марта 1982, ступио на снагу 1984. („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 2/1983)

Аустрија: Уговор о правној помоћи у кривичним стварима између СФРЈ и Републике Аустрије, од 1. фебруара 1982. године, ступио на снагу 1984. („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 21/1983); Уговор о издавању између СФРЈ и Републике Аустрије од 1. фебруара 1982. године, ступио на снагу 1984. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 2/1983); Уговор о међусобном извршавању судских одлука у кривичним стварима између СФРЈ и Републике Аустрије од 1. фебруара 1982. године, ступио на снагу 1984. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 6/1983).

Белиџа: Конвенција о екстрадицији и правној помоћи у кривичним стварима између СФРЈ и Краљевине Белгије од 4. јуна 1971. године, ступио на снагу 1972. године („Службени лист СФРЈ“ – Додатак, бр. 9/1973).

Босна и Херцеговина: Уговор између Србије и Црне Горе и Босне и Херцеговине о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима од 24. фебруара 2005. године, ступио на снагу 13. фебруара 2006. године („Службени лист СЦГ“ – Међународни уговори, бр. 6/2005); Уговор између Србије и Црне Горе и Босне и Херцеговине о међусобном извршавању судских одлука у кривичним стварима од 24. фебруара 2005. године, ступио на снагу 13. фебруара 2006. године („Службени лист СЦГ“ – Међународни уговори, бр. 6/2005).

Бујарска: Уговор између ФНРЈ и НР Бугарске о узајамној правној помоћи од 23. марта 1956. године, ступио на снагу 1957. године („Службени лист ФНРЈ“ – Додатак, бр. 1/1957).

Велика Британија: Уговор о узајамном издавању криваца између Краљевине Србије и Велике Британије од 6. децембра 1900. године, ступио на снагу 1901. године („Српске новине“, бр. 35/1901).

Чешка: Уговор између СФРЈ и Чехословачке Социјалистичке Републике о регулисању правних односа у грађанским, породичним и кривичним стварима од 20. јануара 1964. године, ступио на снагу 1964. године („Службени лист СФРЈ“ – Додатак, бр. 13/1964); Уговор између СФРЈ и Чешке Социјалистичке Републике о међусобној предаји осуђених лица ради издржавања казне затвора од 23. маја 1989. године, ступио на снагу 1990. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 6/1990).

Данска: Уговор између СФРЈ и Краљевине Данске о међусобној предаји осуђених лица ради издржавања казне затвора од 28. октобра 1988. године, ступио на снагу 1989. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 5/1989).

Француска: Конвенција између СФРЈ и Француске Републике о узајамној правној помоћи у кривичним стварима од 29. октобра 1969. године,

ступила на снагу 1970. године („Службени лист СФРЈ“ – Додатак, бр. 16/1971); Конвенција о издавању између Владе СФРЈ и Владе Француске Републике од 23. септембра 1970. године, ступила на снагу 1971. године („Службени лист СФРЈ“ – Додатак, бр. 43/1971).

Грчка: Конвенција између ФНРЈ и Краљевине Грчке о узајамним правним односима од 18. јуна 1959. године, ступила на снагу 1960. године („Службени лист ФНРЈ“ – Додатак, бр. 7/1960).

Холандија: Уговор о издавању криваца између Краљевине Србије и Холандије од 28. фебруара (11. март) 1896. године, ступио на снагу 1896. године („Српске новине“, бр. 275/1896).

Хрватска: Уговор између СРЈ и Републике Хрватске о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима од 15. септембра 1997. године, ступио на снагу 1998. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 1/1998).

Ирак: Уговор између СФРЈ и Републике Ирак о правној и судској сарадњи од 23. маја 1986. године, ступио на снагу 1987. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 1/1987).

Италија: Конвенција између Краљевине СХС и Италије о издавању криваца од 6. априла 1922. године, ступила на снагу 1931. године („Службене новине“, бр. 42/1931); Конвенција између Краљевине СХС и Италије о правној и судској заштити односних држављана од 6. априла 1922. године („Службене новине“, бр. 42/1931). Остали на снази само чл. 13–16, сходно члану 26. Конвенције између ФНРЈ и Италије о узајамној правној помоћи у кривичним и управним стварима од 31. децембра 1960. године.

Кипар: Уговор између СФРЈ и Републике Кипар о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима од 19. септембра 1984. године, ступио на снагу 1987. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 2/1986).

Мађарска: Уговор између СФРЈ и Народне Републике Мађарске о узајамном правном саобраћају од 7. марта 1968. године, ступио на снагу 1969. године („Службени лист СФРЈ“ – Додатак, бр. 3/1968); Уговор о изменама и допунама Уговора између СФРЈ и НР Мађарске о узајамном правном саобраћају од 7. марта 1986. године, ступио на снагу 1987. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 1/1987).

Македонија: Уговор између СЦГ и Р. Македоније о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима, ступио на снагу 9. марта 2005. године („Службени лист СЦГ“ – Међународни уговори, бр. 22/2005).

Монголија: Уговор између СФРЈ и Монголске Народне Републике о пружању правне помоћи у грађанским, породичним и кривичним стварима од 8. јуна 1981. године, ступио на снагу 1983. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 7/1982).

Немачка: Споразум о издавању између СФРЈ и СР Немачке од 26. новембра 1970. године, ступио на снагу 1975. године („Службени лист СФРЈ“ – Додатак, бр. 17/1976; Уговор између СФРЈ и СР Немачке о правној помоћи у кривичним стварима од 1. октобра 1971. године, ступио на снагу 1975. године („Службени лист СФРЈ“, бр. 33/1972).

Пољска: Уговор између ФНРЈ и НР Пољске о правном саобраћају у грађанским и кривичним стварима од 6. фебруара 1960. године, ступио на снагу 1975. године („Службени лист ФНРЈ“ – Додатак, бр. 5/1963).

Румунија: Уговор између ФНРЈ и НР Румуније о правној помоћи од 18. октобра 1960. године, ступио на снагу 1961. године („Службени лист ФНРЈ“ – Додатак, бр. 8/1961).

Руска Федерација: Уговор између ФНРЈ и СССР о правној помоћи у грађанским, породичним и кривичним стварима од 24. фебруара 1962. године, ступио на снагу 1963. године („Службени лист ФНРЈ“ – Додатак, бр. 5/1963).

Сједињене Америчке Државе: Конвенција о издавању кривичних делата између Краљевине Србије и Уједињених Америчких Држава, 12–25. октобра 1901. године, ступила на снагу 1902. године („Српске новине“, бр. 33/1902).

Словачка: Уговор између СФРЈ и Чехословачке Социјалистичке Републике о регулисању правних односа у грађанским, породичним и кривичним стварима од 20. јануара 1964. године, ступио на снагу 1964. године („Службени лист СФРЈ“ – Додатак, бр. 13/1964); Уговор између СФРЈ и ЧСР о међусобној предаји осуђених лица ради издржавања казне затвора од 23. маја 1989. године, ступио на снагу 1990. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 6/1990).

Шпанија: Уговор између СФРЈ и Шпаније о правној помоћи у кривичним стварима и издавању од 8. јула 1980. године, ступио на снагу 1982. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 3/1981).

Швајцарска: Конвенција о издавању кривичних делата између Краљевине Србије и Швајцарске, 16–28. новембра 1887. године, ступила на снагу 1888. године („Службене новине“, бр. 83/1888).

Турска: Конвенција о судској правној помоћи у кривичним стварима између СФРЈ и Р. Турске од 8. октобра 1973. године, ступила на снагу 1975. године („Службени лист СФРЈ“ – Додатак, бр. 1/1976); Конвенција о издавању између СФРЈ и Р. Турске од 17. новембра 1973. године, ступила на снагу 1975. године („Службени лист СФРЈ“ – Додатак, бр. 47/1975).

Б. Мултилатерални уговори*1. Конвенције Уједињених нација и њених организација:*

1. Конвенција Уједињених нација против транснационалног организованог криминала од 15. новембра 2000. године, ступила на снагу 29. септембра 2003. године, са Протоколом за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом од 15. новембра 2000. године, ступио на снагу 25. децембра 2003. године, Протоколом против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом од 15. новембра 2000. године, ступио на снагу 28. јануара 2004. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 6/2001) и Протоколом против незаконите производње и трговине ватреним оружјем, његовим деловима, компонентама и муницијом од 31. маја 2001. године („Службени лист СЦГ“ – Међународни уговори, бр. 11/2005).

2. Конвенција о ропству од 25. септембра 1926. године, ступила на снагу 1927. године („Службене новине“, бр. 234/1929) са Протоколом о изменама и допунама од 7. децембра 1953. године, ступио на снагу 1953. године („Службени лист ФНРЈ“ – Додатак, бр. 5/1955); Допунска конвенција о укидању ропства, трговине робљем и установа и пракси сличних ропству од 7. септембра 1956. године, ступила на снагу 1957. године („Службени лист ФНРЈ“ – Додатак, бр. 7/1958).

3. Међународни споразум за успешну заштиту од криминалне трговине познате под именом „трговина белим робљем“ од 18. маја 1904. године („Службене новине КЈ“, бр. 117/1929), новелиран Протоколом од 4. маја 1949. године, ступио на снагу 1949. године („Службени весник Президијума НС ФНРЈ“, бр. 2/1951).

4. Међународна конвенција о сузбијању трговине белим робљем од 4. маја 1949. године („Службени весник Президијума НС ФНРЈ“, бр. 2/1951).

5. Међународна конвенција за сузбијање трговине женама и децом од 30. септембра 1921. године, ступила на снагу 1950. године („Службене новине“, бр. 117/1929), новелирана Протоколом од 12. новембра 1947. године.

6. Конвенција за сузбијање и укидање трговине лицима и експлоатације проституисања других од 21. марта 1950. године, ступила на снагу 1951. године („Службени весник Президијума НС ФНРЈ“, бр. 2/1951).

7. Конвенција Уједињених нација о правима детета од 20. новембра 1989. године, ступила на снагу 1990. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 15/90) – факултативни протокол о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији од 25. маја 2000. године, ступио на снагу 2002. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 7/2002).

8. Конвенција о кривичним делима и неким другим актима извршеним у ваздухопловима од 14. септембра 1963. године, ступила на снагу 1969. године („Службени лист СФРЈ“, бр. 47/1970).

9. Конвенција о сузбијању незаконите отмице ваздухоплова од 14. децембра 1970. године, ступила на снагу 1972. године („Службени лист СФРЈ“, бр. 33/1972).

10. Конвенција о сузбијању незаконитих аката уперених против безбедности цивилног ваздухоплова од 23. септембра 1971. године, ступила на снагу 1973. године („Службени лист СФРЈ“, бр. 33/1972) – Допунски протокол од 24. фебруара 1988. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 14/1989).

11. Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психотропних супстанци од 19. децембра 1988. године, ступила на снагу 1990. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 14/1990).

12. Конвенција о спречавању и кажњавању кривичних дела против лица под међународном заштитом, укључујући и дипломатске агенте од 14. децембра 1973. године, ступила на снагу 1977. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 54/1976).

13. Међународна конвенција против узимања талаца од 17. децембра 1979. године, ступила на снагу 1983. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 9/1984).

14. Римски статут Међународног кривичног суда од 17. јула 1998. године, ступио на снагу 1. јула 2002. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 5/2001).

15. Конвенција о незастаривању ратних злочина и злочина против човечности од 26. новембра 1968. године, ступила на снагу 1970. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 5/1970).

16. Конвенција о спречавању и кажњавању злочина геноцида од 9. децембра 1948. године, ступила на снагу 1951. године („Службени весник Президијума Народне Скупштине ФНРЈ“, бр. 2/1950).

17. Међународна конвенција о сузбијању и кажњавању злочина апартхејда од 30. новембра 1973. године, ступила на снагу 1976. године („Службени лист СФРЈ“, бр. 14/1975).

18. Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника и болесника у оружаним снагама у рату од 12. августа 1949. године („Службени лист ФНРЈ“, бр. 24/1950).

19. Женевска конвенција за побољшање положаја рањеника, болесника и бродоломника оружаних снага на мору од 12. августа 1949. године („Службени лист ФНРЈ“, бр. 24/1950).

20. Женевска конвенција о поступању са ратним заробљеницама од 12. августа 1949. године („Службени лист ФНРЈ“, бр. 24/1950).

21. Женевска конвенција о заштити грађанских лица за време рата од 12. августа 1949. године („Службени лист ФНРЈ“, бр. 24/1950).

22. Допунски протокол (I) уз женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава међународних оружаних сукоба од 10. јуна 1977. године („Службени лист СФРЈ“ — Међународни уговори, бр. 16/1978).

23. Допунски протокол (II) уз женевске конвенције од 12. августа 1949. године о заштити жртава међународних оружаних сукоба од 10. јуна 1977. године („Службени лист СФРЈ“ — Међународни уговори, бр. 16/1978).

24. Конвенција о физичкој заштити нуклеарног материјала од 26. октобра 1979. године, ступила на снагу 1987. године („Службени лист СФРЈ“ — Међународни уговори, бр. 10/1985).

25. Међународна конвенција о спречавању терористичких напада бомбама од 12. јануара 1998. године („Службени лист СРЈ“ — Међународни уговори, бр. 12/2002).

26. Међународна конвенција о сузбијању финансирања тероризма од 9. ... 1999. године („Службени лист СРЈ“ — Међународни уговори, бр. 7/2002).

27. Конвенција о сузбијању незаконитих аката против безбедности поморске пловидбе од 10. марта 1988. године („Службени лист СЦГ“ — Међународни уговори, бр. 2/2004).

28. Протокол о сузбијању незаконитих аката уперених против безбедности фиксних платформи које се налазе у епиконтиненталном појасу од 10. марта 1988. године („Службени лист СЦГ“ — Међународни уговори, бр. 6/2004).

29. Међународна конвенција против ангажовања, коришћења, финансирања и обуке плаћеника од 4. децембра 1989. године (према постојећим информацијама, СЦГ само потписала).

30. Конвенција Уједињених нација против корупције („Службени лист СЦГ“ — Међународни уговори, бр.12/05).

II. Континенитални уговори Конвенције Савета Европе:

1. Европска конвенција о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима. Конвенција је усвојена 1959. године, а ступила на снагу 1962. године. СРЈ је ратификовала 2001. године („Службени лист СРЈ“ — Међународни уговори, бр. 10/2001); ступила на снагу у односу на СРЈ (Републику Србију) 29. децембра 2002. године. (Конвенцији су приступиле следеће државе: Албанија, Андора, Азербејџан, Аустрија, Белгија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Француска, Грчка, Грузија, Пејба, Хрватска, Црна Гора, Исланд, Италија, Ирска, Израел, Јерменија, Кипар, Летонија, Литванија, Лихтенштајн, Луксембург, Мађарска, Македонија, Малта, Молдавија, Немачка, Норвешка, Пољска, Португал, Румунија, Русија, Словачка, Словенија, Шпанија, Швајцарска, Шведска, Турска, Украјина и Велика Британија.)

2. Додатни протокол уз Европску конвенцију о пружању правне помоћи у кривичним стварима. Протокол је усвојен 1978. године а ступио на снагу 1982. године. СРЈ је Протокол ратификовала 2001. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 10/2001); ступио на снагу у односу на СРЈ (Републику Србију) 21. септембра 2003. године. (Протоколу су приступиле следеће државе: Албанија, Андора, Азербејџан, Аустрија, Белгија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Француска, Грчка, Грузија, Пејба, Хрватска, Црна Гора, Исланд, Италија, Ирска, Јерменија, Кипар, Летонија, Литванија, Лихтенштајн, Луксембург, Мађарска, Македонија, Малта, Молдавија, Немачка, Норвешка, Пољска, Португал, Румунија, Русија, Словачка, Словенија, Шпанија, Швајцарска, Шведска, Турска, Украјина и Велика Британија.)

3. Други додатни протокол уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима од 8. новембра 2001. године, ступио је на снагу 1. фебруара 2004. године, а Србија и Црна Гора га потписале 16. априла 2005. године у Хелсинкију (ратификован у мају 2006. године, још није објављен).

4. Европска конвенција о екстрадицији је усвојена 1957. године, а ступила на снагу 1960. године. СРЈ је ратификовала 2001. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 10/2001); ступила на снагу у односу на СРЈ (Републику Србију) 29. децембра 2002. године. (Конвенцији су приступиле следеће државе: Албанија, Андора, Азербејџан, Аустрија, Белгија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Француска, Грчка, Грузија, Пејба, Хрватска, Црна Гора, Исланд, Италија, Ирска, Израел, Јерменија, Кипар, Летонија, Литванија, Лихтенштајн, Луксембург, Мађарска, Македонија, Малта, Молдавија, Немачка, Норвешка, Пољска, Португал, Румунија, Русија, Словачка, Словенија, Шпанија, Швајцарска, Шведска, Турска, Украјина и Велика Британија.)

5. Додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији усвојен је 1975. године а ступио на снагу 1979. године. СРЈ је Протокол ратификовала 2001. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 10/2001); ступио на снагу у односу на СРЈ (Републику Србију) 21. септембра 2003. године. (Протоколу су приступиле следеће државе: Албанија, Андора, Азербејџан, Белгија, Бугарска, Чешка, Данска, Естонија, Грузија, Пејба, Хрватска, Исланд, Јужноафричка Република, Кипар, Летонија, Литванија, Луксембург, Мађарска, Македонија, Малта, Молдавија, Норвешка, Пољска, Португал, Румунија, Русија, Словачка, Словенија, Шпанија, Швајцарска и Шведска.)

6. Други додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији усвојен је 1978. године, ступио на снагу 1983. године, СРЈ ратификовала Протокол 2001. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 10/2001); ступио на снагу у односу на СРЈ (Република Србија) 21. септембра

2003. године. (Конвенцији су приступиле следеће државе: Албанија, Азербејџан, Аустрија, Белгија, Бугарска, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Грчка, Грузија, Пејба, Хрватска, Исланд, Италија, Јужноафричка Република, Кипар, Летонија, Литванија, Мађарска, Македонија, Малта, Молдавија, Немачка, Норвешка, Пољска, Португал, Румунија, Русија, Словачка, Словенија, Шпанија, Швајцарска, Шведска, Турска, Украјина и Велика Британија.)

7. Европска конвенција о трансферу осуђених лица усвојена је 1983. године, а ступила на снагу 1985. године. СРЈ је ратификовала 2001. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 4/2001); ступила на снагу у односу на СРЈ (Републику Србију) 1. августа 2002. године. (Конвенцији су приступиле следеће државе: Албанија, Андора, Азербејџан, Аустрија, Аустралија, Бахами, Белгија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Чешка, Чиле, Данска, Естонија, Финска, Француска, Грчка, Грузија, Пејба, Хрватска, Исланд, Италија, Ирска, Израел, Јапан, Јерменија, Канада, Костарика, Кипар, Летонија, Литванија, Лихтенштајн, Луксембург, Мађарска, Македонија, Малта, Немачка, Норвешка, Панама, Пољска, Португал, Румунија, САД, Словачка, Словенија, Шпанија, Швајцарска, Шведска, Тонга, Тринидад, Тобаго, Турска, Украјина, Велика Британија и Венецуела.)

8. Додатни протокол уз Конвенцију о трансферу осуђених лица усвојен је 1997. године, а ступио на снагу 2000. године. СРЈ је Протокол ратификовала 2001. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 4/2001); ступио на снагу у односу на СРЈ (Републику Србију) 1. јануара 2003. године. (Протоколу су приступиле следеће државе: Аустрија, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Грузија, Пејба, Исланд, Кипар, Литванија, Лихтенштајн, Луксембург, Мађарска, Македонија, Норвешка, Пољска, Румунија, Шведска и Украјина.)

9. Европска конвенција о надзору условно осуђених или условно ослобођених лица усвојена је 1964. године, а ступила на снагу 1975. године. СРЈ је ратификовала 1991. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 4/1991); ступила на снагу у односу на СРЈ (Републику Србију) 29. маја 2001. године. (Конвенцији су приступиле следеће државе: Албанија, Аустрија, Белгија, Босна и Херцеговина, Француска, Пејба, Хрватска, Црна Гора, Италија, Луксембург, Македонија, Португал, Словачка, Словенија, Шведска и Украјина.)

10. Европска конвенција о међународном важењу кривичних пресуда усвојена је 1970. године, а ступила на снагу 1974. године. СРЈ је ратификовала 2002. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 13/2002); Конвенција још није ступила на снагу у односу на Србију. Генералном секретару Савета Европе упућено је писмо о намерама за приступање Конвенцији. (Конвенцији су приступиле следеће државе: Аустрија, Данска, Естонија, Грузија, Исланд, Холандија, Црна Гора, Кипар, Литванија, Норвешка, Румунија, Сан Марино, Шпанија, Шведска, Турска и Украјина.)

11. Европска конвенција о преносу поступка у кривичним стварима усвојена је 1972. године, а ступила на снагу 1978. године. СРЈ је ратификовала 2001. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 10/2001); ступила на снагу у односу на СРЈ (Републику Србију) 31. децембра 2002. године (Конвенцији су приступиле следеће државе: Албанија, Аустрија, Чешка, Данска, Естонија, Пејба, Црна Гора, Кипар, Летонија, Литванија, Лихтенштајн, Норвешка, Румунија, Словачка, Шпанија, Шведска, Турска и Украјина.)

12. Допунски протокол уз Европску конвенцију о обавештењима о страном праву усвојен је 1978. године, а ступио на снагу 1979. године. У односу на Републику Србију ступио на снагу 24. септембра 2003. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 7/1991). (Протоколу су приступиле следеће државе: Азербејџан, Аустрија, Белорусија, Бугарска, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Француска, Грузија, Грчка, Пејба, Црна Гора, Исланд, Италија, Кипар, Летонија, Луксембург, Мађарска, Малта, Молдавија, Немачка, Норвешка, Пољска, Португал, Румунија, Словачка, Шпанија, Швајцарска, Шведска, Украјина и Велика Британија.)

13. Кривичноправна конвенција о корупцији усвојена је 1999. године, а ступила на снагу 2002. године. СРЈ је ратификовала 2002. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 2/2002); ступила на снагу у односу на СРЈ (Републику Србију) 1. априла 2003. године. (Конвенцији су приступиле следеће државе: Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Пејба, Хрватска, Црна Гора, Грчка, Грузија, Кипар, Летонија, Литванија, Мађарска, Македонија, Пољска, Португал, Румунија, Словачка и Словенија.)

14. Конвенција о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом усвојена је 1990. године, а ступила на снагу 1993. године. СРЈ је ратификовала 2002. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 7/2002); ступила на снагу у односу на СРЈ (Републику Србију) 1. фебруара 2004. године. (Конвенцији су приступиле следеће државе: Албанија, Андора, Аустралија, Аустрија, Белгија, Бугарска, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Француска, Грчка, Пејба, Хрватска, Црна Гора, Ирска, Исланд, Италија, Кипар, Летонија, Литванија, Лихтенштајн, Луксембург, Македонија, Малта, Молдавија, Монако, Мађарска, Немачка, Норвешка, Пољска, Португал, Румунија, Русија, Сан Марино, Словачка, Словенија, Шпанија, Швајцарска, Шведска, Украјина и Велика Британија.)

15. Европска конвенција о сузбијању тероризма усвојена је 1977. године, а ступила на снагу 1978. године. СРЈ је ратификовала 2001. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 10/2001); ступила на снагу у односу на СРЈ (Републику Србију) 16. августа 2003. године. (Конвенцији су приступиле следеће државе: Аустрија, Белгија, Бугарска, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Француска, Грчка, Пејба, Ирска, Исланд, Итали-

ја, Кипар, Летонија, Литванија, Лихтенштајн, Луксембург, Малта, Мађарска, Немачка, Норвешка, Пољска, Португал, Румунија, Словачка, Шпанија, Швајцарска, Шведска, Турска и Велика Британија.)

16. Протокол којим се мења и допуњава Европска конвенција о сузбијању тероризма усвојен је 15. маја 2003. године. Србија и Црна Гора Протокол потписале 15. маја 2003. године, али он још није ратификован (поступак ратификације у току).

17. Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма усвојена је 12. априла 2005. године. Србија и Црна Гора Конвенцију потписале 16. маја 2005. године, али она још није ратификована.

18. Европска конвенција о насиљу и недоличном понашању гледалаца на спортским приредбама, посебно на фудбалским утакмицама усвојена је 1985. године, када је и ступила на снагу, а СФРЈ је ратификовала 1990. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 09/90); ступила на снагу у односу на СРЈ (Србија и Црна Гора) 1. априла 2001. године. (Конвенцији су приступиле следеће државе: Албанија, Андора, Аустрија, Азербејџан, Белгија, БиХ, Бугарска, Чешка, Данска, Финска, Француска, Грчка, Грузија, Пејба, Хрватска, Ирска, Исланд, Италија, Кипар, Летонија, Литванија, Лихтенштајн, Луксембург, Македонија, Мађарска, Малта, Молдавија, Немачка, Норвешка, Пољска, Португал, Румунија, Русија, Сан Марино, Словачка, Словенија, Шпанија, Швајцарска, Шведска, Турска, Украјина и Велика Британија.)

19. Конвенција о сајбер криминалу усвојена је у Будимпешти 23. новембра 2001. године. Србија и Црна Гора Конвенцију потписале 16. априла 2005. године у Хелсинкију, али она још није ратификована.

20. Додатни протокол уз Конвенцију о сајбер криминалу који се односи на инкриминацију дела расистичке и ксенофобичне природе извршених путем компјутерских система сачињен у Стразбуру 28. јануара 2003. године. Србија и Црна Гора Протокол потписале 16. априла 2005. године у Хелсинкију, али он још није ратификован.

21. Конвенција Савета Европе о трговини људским бићима усвојена је 12. априла 2005. године. Србија и Црна Гора Конвенцију потписале 16. маја 2005, али она још није ратификована.

22. Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма усвојена је 12. априла 2005. године. Србија и Црна Гора Конвенцију потписале у Варшави 17. маја 2005, али она још није ратификована.

III. Конвенције о људским правима и слободама значајне за јуридикално међународне правне помоћи у кривичним стварима:

1. Међународни пакт о грађанским и политичким правима од 16. децембра 1966. године, ступио на снагу 1971. године („Службени лист СФРЈ“ бр. 7/1971).

2. Факултативни протокол уз Међународни пакт о грађанским и политичким правима од 16. децембра 1966. године, ступио на снагу 1976. године („Службени лист СФРЈ“ – Међународни уговори, бр. 4/2001).

3. Други факултативни протокол уз Међународни пакт о грађанским и политичким правима од 15. децембра 1989. године, који има за циљ укидање смртне казне, ступио на снагу 1991. године („Службени лист СРЈ“, бр. 4/2001).

4. Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих казни или поступака од 10. децембра 1984. године, ступила на снагу 1987. године („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 9/1991).

5. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода од 4. новембра 1950. године, ступила на снагу 1953. године, измењена у складу са Протоколом бр. 11; Протокол уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода; Протокол бр. 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим су обезбеђују извесна права и слобода који нису укључени у Конвенцију и Први протокол уз њу; Протокол бр. 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне; Протокол бр. 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода; Протокол бр. 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима („Службени лист СЦГ“ – Међународни уговори, бр. 9/2003); Протокол бр. 14 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода („Службени лист СЦГ“ – Међународни уговори, бр. 5/2005).

6. Европска конвенција о спречавању мучења и нехуманих или понижавајућих казни или поступака од 16. новембра 1987. године, ступила на снагу 1989. године, измењена и допуњена Протоколом 1 и Протоколом 2, уз Конвенцију од 4. новембра 1993. године („Службени лист СЦГ“ – Међународни уговори, бр. /2003).

ЗАМОЛНИЦА ЗА ПРЕУЗИМАЊЕ КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА
(члан 49. и члан 52. став 1. тачка 1. Закона о међународној правној
помоћи у кривичним стварима)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ТУЖИЛАШТВО У _____
Бр. _____
Датум _____
Место _____

НАДЛЕЖНОМ ТУЖИЛАШТВУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Предмет: Замолница за преузимање
кривичног гоњења

На основу члана 49. и члана 52. став 1. тачка 1. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима и члана 5. став 1. Уговора између Србије и Црне Горе и Босне и Херцеговине о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима („Службени лист СЦГ“ – Међународни уговори, број 6/2005) достављамо Вам у прилогу:

1) спис Јавног тужилаштва у _____ бр. _____

(навести све прилоге с назнакама органа који их је донео, броја и датума доношења);

- 2) препис одредаба Кривичног законика;
- 3) име, презиме и адресу правних заступника странака (ако их имају);
- 4) ознаку списка и опис случаја за који се тражи правна помоћ, а у кривичним стварима и правну квалификацију учињеног дела;
- 5) предмет замолнице, а по потреби и питања која се имају поставити лицу чије се саслушање тражи;
- 6) назив акта и адресу лица коме треба извршити достављање;
- 7) друге елементе предвиђене уговором за поједине видове правне помоћи.

с молбом да против

_____ рођеног _____ у _____ држављанина
_____ са сталним местом пребивалишта у _____

(навести и друге потребне податке, на пример, име родитеља, занимање, број путне исправе и сл.)

преузмете кривично гоњење

због кривичног дела из члана _____ Кривичног законика извршеног на територији Републике Србије, на начин да је дана године око сати

_____ (опис чињеничног стања)

чиме је извршио кривично дело _____.

РАЗЛОЗИ

Будући да је реч о кривичном делу које је на територији Републике Србије извршио држављанин Босне и Херцеговине, који у БиХ има пребивалиште, а оштећени је такође држављанин БиХ, и не противи се уступању, односно дато осигурање за остваривање имовинскоправног захтева оштећеног показало се основаним да се кривично гоњење уступи надлежном тужилаштву Босне и Херцеговине.

Молимо Вас да нас, у смислу члана 40. став 4. Уговора, обавестите о преузимању гоњења, односно у случају непреузимања гоњења да нам вратите списе које Вам достављамо уз замолницу.

_____ Јавни тужилац

Прилог:

– спис бр. _____, са уредно цитираним прилозима¹⁸²

Јавни тужилац

¹⁸² Уз замолницу се прилажу:

1. Списи у изворнику или овереном препису.
2. Доказ о држављанству, пребивалишту, односно боравишту лица за које се моли преузимање кривичног гоњења.
3. Извод одредаба из кривичног закона које се у тој кривичној ствари примењују у држави молиљи.
4. Изјаве оштећених да су сагласни са уступањем кривичног гоњења.

**ОБАВЕШТЕЊЕ О ПРЕУЗИМАЊУ
КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА**
(члан 45. Закона о међународној правној помоћи у
кривичним стварима)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ТУЖИЛАШТВО У _____
Бр. _____
Датум _____
Место _____

ЈАВНОМ ТУЖИЛАШТВУ

Дана _____ примили смо спис са замолницом за преузимање кривичног гоњења против _____ због _____.

Будући да је утврђено да не постоје сметње за преузимање кривичног гоњења, обавештавамо Вас да смо са даном _____ преузели кривично гоњење против _____

Јавни тужилац

ОБАВЕШТЕЊЕ О ОДБИЈАЊУ ПРЕУЗИМАЊА КРИВИЧНОГ ГОЊЕЊА

(члан 46. став 2. Закона о међународној правној помоћи у
кривичним стварима)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

ТУЖИЛАШТВО У _____

Бр. _____

Датум _____

Место _____

ЈАВНОМ ТУЖИЛАШТВУ

Вашом замолницом бр. _____ од _____ доставили сте нам,
ради преузимања кривичног гоњења, спис бр. _____ у кривичном пред-
мету против _____, због кривичног дела из члана _____
Кривичног законика _____.

У смислу члана 46. став 2. Закона о међународној правној помоћи у
кривичним стварима и члана _____ Уговора између Републике Србије и
Републике _____ о правној помоћи у грађанским и кривич-
ним стварима обавештавамо Вас да одбијемо преузимање кривичног гоње-
ња против _____, и то из следећих

РАЗЛОГА

Извршеном провером од надлежног органа Републике Србије утврђено
је да _____ није држављанин Републике Србије и да нема пребивалиште
на њеној територији (уз навођење и осталих података, на пример, да је на-
пустио територију Републике Србије и слично, уз навођење извора подата-
ка).

С обзиром на изнесено не само што није могуће спровођење кривичног
поступка против _____ већ и према члану 43. Закона о међународној
правној помоћи у кривичним стварима и члану _____ Уговора постоје и

Јавни тужилац и кривични поступак

законске сметње за преузимање кривичног гоњења против _____, јер он није држављанин Републике Србије нити има пребивалиште на њеној територији. С обзиром на речено, нису испуњени законски услови за преузимање кривичног гоњења против _____.

У прилогу враћамо вам спис број _____

Колегијално поштовање,

Јавни тужилац

ЗАКОН О ОДУЗИМАЊУ ИМОВИНЕ ПРОИСТЕКЛЕ ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА И ОВЛАШЋЕЊА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

Уопште о закону

Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела¹⁸³ представља нов инструмент у борби против криминала.¹⁸⁴ Његова основна сврха је слабљење материјалне основе организованог криминала, као и материјалне основе извршилаца других тешких кривичних дела којима се прибавља противправна имовинска корист у великом обиму.

Законом се нормирају услови и органи надлежни за откривање, одузимање и управљање имовином проистеклом из кривичног дела, и практично у нашу кривичну процедуру уводи посебан и факултативни кривични поступак.

Члан 3. одређује значење израза употребљених у Закону. *Имовином проистеклом из кривичног дела* (тачка 2) сматра се имовина окривљеног, сведока сарадника или оставиоца која је у очигледној несразмери са његовим законитим приходима.¹⁸⁵ Док се под изразом *имовина* има сматрати „добро сваке врсте, материјално или нематеријално, покретно или непокретно, процењиво или непроцењиво велике вредности и исправе у било којој форми којима се доказује право или интерес у односу на такво добро. Имовином се сматра и приход или друга корист остварена, непосредно или посредно, из кривичног дела, као и добро у које је она претворена или са којим је помешана” (тачка 1).

¹⁸³ „Службени гласник РС”, бр. 97/2008.

¹⁸⁴ Почетак примене Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела носи извесне недоумице. Прва је да ли се овим законом у наш систем уводи нова кривична санкција – одузимање имовине проистекле из кривичног дела? Ако се уводи нова санкција, како је могућа ретроактивна примена овог Закона који је строжи закон зато што уводи нову кривичну санкцију? На крају, да ли је допуштено ретроактивно примењивати и делове Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, који садрже норме кривичног материјалног права?

¹⁸⁵ Премда се наслања на члан 91. Кривичног законика који уређује основ за одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом, законски израз „имовина проистекла из кривичног дела“ односи се и на имовину која потиче из других нелегалних активности. Садржај члана 3. тачка 3. управо упућује на такав закључак. Ту се каже „да је имовина проистекла из кривичног дела” свака имовина која је у очигледној несразмери са законито стеченим приходима. Другим речима, за целокупну имовину за коју ималац не може да докаже законито порекло и која је у несразмери са легалним приходима, постоји законска претпоставка да потиче из кривичног дела, без обзира на то што та имовина, рецимо, потиче из прекршаја. Све ово отвара дилему о адекватности назива Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела зато што се тим законом у суштини не нормира само одузимање имовине проистекле из кривичног дела, већ одузимање сваке имовине без законитог порекла.

Термин имовина проистекла из кривичног дела има *бијно друјачије значење* од термина имовинска корист прибављена кривичним делом из члана 91. Кривичног законика. Примера ради, у имовину проистеклу из кривичног дела спада и исправа којом се доказује право и интерес у односу на неко добро, док имовинска корист прибављена кривичним делом свакако не обухвата и исправе којима се доказује право или интерес у односу на имовину. С обзиром на то да ова два термина имају битно другачију садржину, нема дилеме да паралелно егзистирају. Другим речима, када нема услова за примену Закона за одузимање имовине проистекле из кривичног дела, имовинска корист прибављена кривичним делом из члана 91. Кривичног законика одузимаће се применом чл. 513–520. Законика о кривичном поступку.

Поступак откривања имовине тзв. *финансијска истраја сироводи се* против власника имовине за кога постоје *основи сумње да поседа знатну имовину проистеклу из кривичног дела*. У вези са покретањем финансијске истраге битно је запазити да се захтева најмањи степен сумње да је учињено кривично дело.¹⁸⁶ То је исти онај степен сумње који је неопходан за деловање органа унутрашњих послова у преткривичном поступку. Сумња за покретање финансијске истраге, према томе, разликује се од сумње неопходне за вођење истраге у редовном кривичном поступку, која подразумева постојање основане сумње. Разлика у степену сумње, који је потребан за финансијску и редовну кривичну истрагу указује да финансијска истрага, по правилу, временски претходи спровођењу истраге у редовном кривичном поступку. Са друге стране, ваљало би казати и то да финансијска истрага није везана за одређену фазу кривичног поступка.

Током финансијске истраге прикупљају се докази о имовини, законитим приходима и трошковима живота окривљеног, сведока сарадника или оставиоца, докази о имовини коју је наследио правни следбеник, односно докази о имовини и накнади за коју је имовина пренета на треће лице.

Закон таксативно набраја кривична дела за која је могућа примена овог закона, и то су:

– *Кривична дела из области организованог криминала.*

Из групе кривичних дела против полне слободе

– *Приказивање јорнографског материјала и искоришћавање деце за јорнографију* из члана 185. ст. 2. и 3. Кривичног законика.

¹⁸⁶ Ђорђе Лазин, *In dubio pro reo у кривичном процесу*, Београд, 1985, стр. 18.

Из групе кривичних дела против привреде

- *Фалсификовање новца* из члана 223. став 3. Кривичног законика;
- *Фалсификовање хартија од вредности* из члана 224. став 2. Кривичног законика;
- *Фалсификовање и злоупотреба платних картица* из члана 225. став 3. Кривичног законика;
- *Фалсификовање знакова за вредности* из члана 226. став 2. Кривичног законика;
- *Пореска уштаја* из члана 229. ст. 2. и 3. Кривичног законика;
- *Кријумчарење* из члана 230. став 2. Кривичног законика;
- *Прање новца* из члана 231. став 2. Кривичног законика.

Из групе кривичних дела против јавног реда и мира

- *Недозвољено држање оружја и експлозивних материја* из члана 348. став 3. Кривичног законика;
- *Недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи* из члана 350. ст. 2. и 3. Кривичног законика.

Из групе кривичних дела против службене дужности

- *Противзаконито посредовање* из члана 366. став 5. Кривичног законика;
- *Злоупотреба службеног положаја* из члана 359. став 3. Кривичног законика;
- *Превара у служби* из члана 363. став 3. Кривичног законика;
- *Проневера* из члана 364. став 3. Кривичног законика;
- *Противзаконито посредовање* из члана 366. став 5. Кривичног законика;
- *Примање мита* из члана 367. ст. 1. до 3, ст. 5. и 6.
- *Давање мита* из члана 368. ст. 1. до 3. и став 5. Кривичног законика.

Из групе кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом

- *Рајни злочини против цивилног становништва* из члана 372. став 1. Кривичног законика;
- *Недозвољена производња оружја чија је употреба забрањена* из члана 377. Кривичног законика;
- *Противправно убијање и рањавање непријатеља* из члана 378. став 3. Кривичног законика;

- *Протививјавно одузимање ствари од убијених* из члана 379. став 3. Кривичног законика;
- *Трговина људима* из члана 388. Кривичног законика;
- *Трговина децом ради усвојења* из члана 389. Кривичног законика;
- *Заснивање ройског односа и превоз лица у ройском односу* из члана 390. Кривичног законика;
- *Финансирање тероризма* из члана 393. Кривичног законика.

За кривична дела Приказивање порнографског материјала и искоришћавање деце за порнографију из члана 185. ст. 2. и 3. Кривичног законика, Кријумчарење из члана 230. став 2. Кривичног законика, Недозвољено држање оружја и експлозивних материја из члана 348. став 3. Кривичног законика, Недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи из члана 350. ст. 2. и 3. Кривичног законика, Противзаконито посредовање из члана 366. став 5. Кривичног законика, Примање мита из члана 367. ст. 1. до 3, ст. 5. и 6, Давање мита из члана 368. ст. 1. до 3. и став 5. Кривичног законика, Ратни злочини против цивилног становништва из члана 372. став 1. Кривичног законика, Недозвољена производња оружја чија је употреба забрањена из члана 377. Кривичног законика, Противправно убијање и рањавање непријатеља из члана 378. став 3. Кривичног законика, Трговина људима из члана 388. Кривичног законика, Трговина децом ради усвојења из члана 389. Кривичног законика, Заснивање ропског односа и превоз лица у ропском односу из члана 390. Кривичног законика, Финансирање тероризма из члана 393. Кривичног законика одредбе овог закона се примењују ако имовинска корист прибављена кривичним делом, односно вредност предмета кривичног дела прелази износ од милион и петсто хиљада динара.

Ради спровођења Закона, предвиђа се формирање посебне организационе јединице надлежне за *финансијске истраје*. *Специјализована организациона јединица МУП-а* (у даљем тексту: Јединица) има задатак да открива имовину проистеклу из кривичног дела и врши друге послове предвиђене законом. Послове из своје надлежности Специјализована организациона јединица МУП-а врши по службеној дужности, *по налогу јавној тужниоца или суда*.

Осим Јединице, за обављање појединих послова предвиђених овим законом оснива се *Дирекција за управљање одузетом имовином*. Дирекција је орган у саставу Министарства правде, који послове из своје надлежности обавља по службеној дужности или по налогу *јавној тужниоца и суда*.

Овлашћења јавног тужиоца у поступку одузимања имовине проистекле из кривичног дела

Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела поверава бројна овлашћења *јавном тужиоцу*. Финансијска истрага се покреће *наредбом јавног тужиоца, који истовремено руководи финансијском истрагом*.¹⁸⁷ Све доказе у току финансијске истраге надлежна јединица МУП-а прикупља на *захтев јавног тужиоца* или по службеној дужности. Према једном становишту, спровођење финансијске истраге је обавезна фаза којом започиње поступак прикупљања доказа о имовини за коју постоје основни сумње да проистиче из кривичног дела. У прилог овоме говори и то што се у оквиру финансијске истраге прикупљају, између осталог, докази о законитим приходима и трошковима живота окривљеног, сведока сарадника или оставиоца (члан 15. став 2. Закона), што по правилу није предмет доказивања у кривичном поступку.¹⁸⁸ Мишљења смо да је становиште по коме је финансијска истрага обавезна неправилно. У зависности од случаја и када процени да је то целисходно, јавни тужилац може и сам да прикупља доказе и податке о имовини и приходима извршиоца кривичног дела, а имајући у виду да Закон такву могућност не искључује, уверења смо да вођење финансијске истраге у циљу утврђивања имовине проистекле из кривичног дела није законска обавеза.

У току финансијске истраге, поред осталог, јавни тужилац може *наредити банкарској или другој финансијској организацији* да Јединици достави податке о стању пословних и личних рачуна и сефова власника или одобрити Јединици да врши аутоматску обраду података о стању пословних и личних рачуна и сефова власника.

Потпуније знање да имовина драстично превазилази законите приходе изворног власника, јавни тужилац стиче на основу прикупљених доказа о имовини, законитим приходима и трошковима живота изворног власника (члан 15. став 2. Закона). Ако ови докази укажу на постојање околности из којих произлази основана сумња да имовина проистиче из кривичног дела (члан 21. став 2. Закона), јавни тужилац може покренути поступак за њено привремено одузимање.¹⁸⁹ Тачније, када постоји опасност да би касније одузимање имовине проистекле из кривичног дела било отежано или онемогућено, јавни тужилац може поднети *захтев за привремено одузимање*

¹⁸⁷ С обзиром на то да се покреће наредбом тужиоца и да јавни тужилац непосредно руководи њеним током, ван сваке сумње је да по типу финансијска истрага спада у ред тзв. „тужилачких истрага”. Против наредбе о покретању финансијске истраге није дозвољена посебна жалба.

¹⁸⁸ Горан. П. Илић, Миодраг Мајић, Бранко Николић и Giovanni Melillo, *Коментар Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела* (радна верзија текста), Београд, 2009, стр. 68.

¹⁸⁹ Исто, 72–73.

имовине. Захтев садржи податке о власнику, опис и законски назив кривичног дела, означавање имовине коју треба одузети, доказе о имовини, околности из којих произлази основана сумња да имовина проистиче из кривичног дела и разлоге који оправдавају потребу за привременим одузимањем имовине (члан 21. ст. 1. и 2). О наведеном захтеву, у зависности од фазе поступка, одлучује истражни судија, председник већа, односно веће пред којим се држи главни претрес.

Уколико постоји опасност да ће власник располагати имовином проистеклом из кривичног дела и пре него што суд одлучи о Захтеву за привремено одузимање имовине, јавни тужилац може самостално донети *наредбу о забрани располагања имовином и о привременом одузимању покретне имовине* (члан 22. став 1). Наредбу извршава Јединица, а мера траје до доношења одлуке суда о захтеву јавног тужиоца.

Законом је предвиђено да се пре одлучивања суда о захтеву јавног тужиоца одржава *посебно рочиште*, и то најкасније пет дана од подношења захтева. На рочиште се позива јавни тужилац, власник имовине, односно његов бранилац или пуномоћник. Рочиште ће се одржати и у случају недоласка позваних. Против решења суда о привременом одузимању имовине јавни тужилац може изјавити жалбу у року од три дана. Жалба се изјављује ванрасправном већу, а логично је очекивати да ће јавни тужилац изјавити жалбу само када је његов захтев одбијен или делимично усвојен.

Након ступања оптужнице на правну снагу, а најкасније у року од годину дана по правноснажно окончаном кривичном поступку, јавни тужилац подноси *захтев за трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела*. Захтев би требало да садржи: податке о окривљеном, односно сведоку сараднику, опис и законски назив кривичног дела, означавање имовине коју треба одузети, доказе о имовини коју окривљени, односно сведок сарадник поседује и законитим приходима, околности које указују на постојање очигледне несразмере између имовине и прихода и разлоге који оправдавају потребу за трајним одузимањем имовине (члан 28. ст. 1. и 2). Када се *захтев подноси против правног следбеника*, требало би да садржи доказе да је правни следбеник наследио имовину проистеклу из кривичног дела, а *захтев против трећег лица* доказе да је имовина проистекла из кривичног дела пренета без накнаде или уз накнаду која не одговара стварној вредности у циљу осујећења одузимања.

О захтеву одлучује веће пред којим се држи главни претрес, односно председник тог већа, а поступак је хитан. У случају да уредно позвани власник не дође на главни претрес или се не изјасни о захтеву или се изјасни да не оспорава захтев, одлука о захтеву ће бити донета у пресуди. Одлука о захтеву може се побијати жалбом на пресуду.

Ако се власник изјасни да оспорава захтев или ако је захтев поднет након правноснажног окончања поступка, одлука суда биће донета у посебном по-

ступку. У посебном поступку најпре се заказује, *пripипpемно рочишће* на коме јавни тужилац износи чињенице и предлаже доказе који поткрепљују његов захтев. По завршетку припремног рочишта суд заказује одржавање *главног рочишта*. Јавни тужилац на главном рочишту износи доказе о имовини коју осуђени, односно сведок сарадник поседује, о његовим законитим приходима и околностима које указују на постојање очигледне несразмере између имовине и законитих прихода. Након тога осуђени, односно сведок сарадник и његов пуномоћник оспоравају наводе јавног тужиоца.

Суд по окончању главног рочишта доноси решење којим *усваја* или *одбија* Захтев за трајно одузимање имовине, на које јавни тужилац и друга овлашћена лица могу изјавити *жалбу* у року од осам дана од достављања решења.

Међународна сарадња у циљу одузимања имовине проистекле из кривичног дела и јавни тужилац

Међународна сарадња у циљу одузимања имовине проистекле из кривичног дела по правилу се остварује на основу међународног споразума. Ако међународни споразум не постоји или нека питања нису уређена међународним споразумом, међународна сарадња се остварује на основу одредаба Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

У случају да су испуњене опште претпоставке за међународну сарадњу у овој области јавни тужилац може удовољити захтеву органа стране државе. Када се надлежни орган стране државе обраћа јавном тужиоцу за међународну сарадњу има на располагању *молбу за проналажење имовине проистекле из кривичног дела*. Поред података из члана 54. став 1. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, ова молба би требало да садржи и околности из којих произлазе основи сумње да имовина потиче из кривичног дела.

Када прими молбу, јавни тужилац најпре испитује да ли су испуњене *опште претпоставке* за пружање помоћи из члана 52. Закона. Затим се испитује да ли молба садржи *све потребне елементе* (члан 54. став 1). Уколико је молба непотпуна, од иностраног органа ће се затражити да допуни молбу у року који не може бити дужи од месец дана. На крају, јавни тужилац одлучује да ли су испуњене *посебне претпоставке* (члан 54. став 2) за пружање помоћи иностраном органу.

Ако су испуњене претпоставке за пружање помоћи и молба садржи све неопходне елементе, јавни тужилац доноси *решења о усвајању молбе за проналажење имовине проистекле из кривичног дела* и доставља захтев Јединици да предузме неопходне радње у циљу откривања и проналажења имовине.

Премда у члану 53. предвиђа могућност обраћања домаћег органа иностраном, ради међународне сарадње, Закон о одузимању имовине проистекле из кривичног дела искључиво уређује међународну сарадњу, као облик

пружања помоћи домаћих јавних тужилаца иностраним органима у проналажењу имовине проистекле из кривичног дела. У вези са тим поставља се питање под којим условима и по ком поступку надлежни јавни тужилац може да се обрати иностраном органу за међународну сарадњу у проналажењу имовине проистекле из кривичног дела? Сматрамо да би услове и поступак који важе за међународну сарадњу по молби иностраног органа требало применити и када се домаћи орган обраћа иностраном за сарадњу у овој области. Према томе, уз прописно састављену молбу домаћег јавног тужиоца Министарство би, по нашем мишљењу, требало да *ионуди јаранције или иружи доказе о узајамности* за међународну сарадњу у области одузимања имовине проистекле из кривичног дела и потом молбу са прилозима проследи надлежном органу иностране државе.

Акти јавног тужиоца у примени закона

Јавни тужилац у поступку финансијске истраге доноси одлуке у облику наредбе или решења, и то:

- наредбе за покретање финансијске истраге;
- наредбе банкарској или другој организацији... у склопу финансијске истраге;
- наредбе о забрани располагања имовином и о привременом одузимању покретне имовине;
- решења о усвајању молбе за проналажење имовине проистекле из кривичног дела.

Наредбом о иокрепиању финансијске истраге јавни тужилац одлучује о постојању законских основа за покретање истраге. Законодавац није уредио садржај наредбе о покретању финансијске истраге, али ако се има у виду да се финансијска истрага покреће против власника за кога постоје основи сумње да поседује имовину проистеклу из кривичног дела (члан 15. став 1. Закона), у наредби би требало навести личне податке власника, опис и законски назив кривичног дела, расположиве податке о имовини и околности које указују на постојање основа сумње да имовина проистиче из кривичног дела.

Јавни тужилац, такође, *наредбом* налаже банкарској или финансијској организацији да доставе податке о стању пословних и личних рачуна и сефова или да изврше аутоматску обраду података о стању пословних и личних рачуна и сефова власника, односно одлучује о забрани располагања имовином и привременом одузимању покретне имовине проистекле из кривичног дела.¹⁹⁰

¹⁹⁰ Ова наредба јавног тужиоца има сличности са овлашћењем тужиоца из члана 234. став 1. ЗКП на основу кога он може да захтева од надлежног државног органа, банкарске или друге финансијске организације да обави контролу пословања лица за које постоје основи сумње да је учинило кривично дело за које је законом прописана казна затвора од најмање четири године.

Наредбом о забрани располагања имовином и о привременом одузимању покретне имовине, јавни тужилац забрањује располагање непокретном имовином и одређује привремено одузимање покретних ствари. Приликом одлучивања на који начин ће власник бити спречен да располаже имовином, јавни тужилац може да одреди сваку меру којом се постиже таква сврха, а нарочито неку од привремених мера из члана 300. став 1. и члана 303. став 1. ЗИП. Законодавац није одредио обавезне елементе наредбе, али је извесно да би наредба морала да садржи опис и законски назив кривичног дела, означање имовине над којом се успоставља забрана располагања и покретне имовине коју би требало привремено одузети, као и мере које би у спровођењу наредбе морале да се предузму. Логично је да је за доношење ове врсте наредбе, с обзиром на то да она непосредно претходи одлучивању суда о захтеву за привремено одузимање имовине, буду испуњени исти услови као и за захтев. Другим речима, јавни тужилац ће донети наредбу за привремено одузимање имовине када постоји *основана сумња* да имовина проистиче из кривичног дела и ако уз то постоји *ојасносїћ од каснијеї* онемогућавања или отежавања трајног одузимања имовине проистекле из кривичног дела

С обзиром на то да су наредбе процесни акт посебне врсте доносе се у писаној форми.

Посебна врста одлуке јавног тужиоца је решење о усвајању молбе иностраног органа за проналажење имовине проистекле из кривичног дела. Решењем, јавни тужилац констатује да су испуњене опште (члан 52) и посебне (члан 54. став 2) претпоставке за пружање сарадње, као и да молба иностраног органа садржи све потребне елементе.

Поред наредби и решења, јавни тужилац током финансијске истраге подноси и захтеве. Посредством захтева јавни тужилац изражава процесно релевантан став о потреби привременог или трајног одузимања имовине проистекле из кривичног дела. Закон предвиђа да јавни тужилац подноси:

- захтев за привремено одузимање имовине,
- захтев за трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела.

Захїшев за привремено одузимање имовине требало би да садржи опис и законски назив кривичног дела. Следећи елеменат захтева односи се на означање имовине коју треба одузети. То ће по правилу бити сва имовина чије трајно одузимање јавни тужилац има намеру да захтева. Нема сметњи, међутим, да захтев буде ограничен на део имовине за који јавни тужилац процени да постоји опасност да би га касније било теже или немогуће одузети (на пример, одређена новчана средства на рачуну). У захтеву је потребно навести и доказе о имовини. Привремено се може одузети само имовина за коју постоји *основана сумња* да проистиче из кривичног дела и ако уз то постоји *ојасносїћ* осујећења или отежавања каснијег трајног одузимања имовине проистекле из кривичног дела (члан 21. став 1. Закона).

У члану 28. Закона утврђују се обавезни елементи захтева за трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела. Означавање околности које указују на постојање очигледне несразмере између законитих прихода и имовине у власништву суштинска је обавеза на страни тужиоца приликом подношења захтева.

Према томе, у свим фазама поступка доношење наредбе или подношење захтева условљено је испуњеношћу одређених претпоставки у виду доказа о имовини, законитим приходима и трошковима живота окривљеног, доказа о имовини коју је наследио правни следбеник или која је пренета на треће лице и других релевантних материјалних података на основу којих би се ценила оправданост примене овог закона, нпр. од пореске управе о имовини и приходима неког лица, оставинских решења, уговора о поклону, фиктивних уговора о купопродаји и сл.

Према томе, тренутак доношења наредбе или подношења захтева везује се за испуњеност услова предвиђених Законом. Изузетак у том погледу представља Захтев за трајно одузимање имовине проистекле из кривичног дела, који се не може поднети пре ступања оптужнице на правну снагу, а најкасније годину дана након правноснажно окончаног кривичног поступка.

Важно је напоменути и то да тужилаштво податке на којима заснива захтеве и наредбе може прибављати по службеној дужности од других државних органа или организација или наложити Јединици да прикупи неопходне податке. Јединица нема право да испитује целисходност налога јавног тужиоца.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ Општинско јавно
тужилаштво у _____

Кт. бр. _____ 200/___

датум _____ 200/___

/

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РС ЈЕДИНИЦИ ЗА ФИНАНСИЈСКУ ИСТРАГУ

Поводом кривичне пријаве поднете против осумњиченог _____ због кривичног дела _____ из чл. _____, на основу члана 17. став 1. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, издајем

НАРЕДБУ О ПОКРЕТАЊУ ФИНАНСИЈСКЕ ИСТРАГЕ¹⁹¹

Потребно је у циљу утврђивања порекла имовине осумњиченог _____ прикупити доказе о имовини лица, законитим приходима и трошковима живота окривљеног, сведока сарадника или оставиоца, доказе о имовини коју је наследио правни следбеник, односно доказе о имовини и накнади за коју је имовина пренета на треће лице.

¹⁹¹ Уколико је током финансијске истраге потребно извршити претресање стана и осталих просторија власника или других лица, као и претресање власника или других лица, неопходно је пре почетка претресања обезбедити наредбу суда. Изузетак је тзв. преглед пословних просторија и одузимање пословне документације по члану 225. ЗКП, који спадају у потражне радње органа унутрашњих послова и могу се предузети и без наредбе надлежног истражног судије.

Напомињемо да тражени подаци на основу члана 16. став 2. Закона о одузимању имовине проистекле извршењем кривичног дела представљају службену тајну.

Образложење (разлози)

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ Општинско јавно
тужилаштво у _____

Кт. бр. _____ 200/___

датум _____ 200/___

/

Банкарској или другој финансијској организацији

Поводом кривичне пријаве поднете против осумњиченог _____ због кривичног дела _____ из чл. _____, на основу члана 20. став 1. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, издајем

НАРЕДБУ

Поводом покретања финансијске истраге против окривљеног (осумњиченог) _____, потребно је да податке о стању пословних и личних рачуна и сефова власника доставите Министарству унутрашњих послова РС, Јединици за финансијску истрагу у циљу прикупљања доказа и вршења аутоматске обраде података о стању пословних и личних рачуна и сефова власника.

Истовремено, напомињемо да тражени подаци на основу члана 16. став 2. Закона о одузимању имовине проистекле извршењем кривичног дела представљају службену тајну.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ Општинско јавно
тужилаштво у _____

Кт. бр. _____ 200/___

датум _____ 200/___

/

_____ ОПШТИНСКОМ СУДУ У¹⁹² _____
истражном судији

На основу члана 21. став 1. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, подносим

ЗАХТЕВ ЗА ПРИВРЕМЕНО ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНЕ

Према

Окривљеном _____, ЈМБГ _____, од оца _____,
рођеног _____, са пребивалиштем у _____,
ул. _____, због кривичног дела _____, тачно навести
имовину коју треба одузети _____.

¹⁹² Захтев се може поставити и у фази главног претреса и тада се акт насловљава на председника већа, односно веће пред којим се држи главни претрес.

Образложење (разлози)¹⁹³

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

¹⁹³ Навести чињенице и околности из којих произлази основана сумња да наведена имовина проистиче из кривичног дела, као и разлоге који оправдавају потребу за привременим одузимањем имовине.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ Општинско јавно
тужилаштво у _____

Кт. бр. _____ 200/___

датум _____ 200/___

/

На основу члана 22. став 1. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, доносим

НАРЕДБУ

Забрањује се окривљеном _____ да располаже имовином _____ (навести имовину).

Привремено се од окривљеног одузимају покретне ствари _____ (навести ствари).

Наведене мере до доношења одлуке суда по захтеву тужилаштва за привремено одузимање имовине од окривљеног _____.

Образложење (разлози)¹⁹⁴

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

¹⁹⁴ Навести чињенице и околности из којих произлази опасност да ће власник располагати имовином проистеклом из кривичног дела пре него што суд одлучи по захтеву јавног тужиоца да се привремено одузме имовина. Ову наредбу сагласно члану 22. став 3. Закона потребно је доставити Јединици за финансијску истрагу.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ Општинско јавно
тужилаштво у _____

Кт. бр. _____ 200/____

датум _____ 200/____

/

_____ **ОПШТИНСКОМ СУДУ У** _____

На основу члана 28. став 1. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, подносим

ЗАХТЕВ ЗА ТРАЈНО ОДУЗИМАЊЕ ИМОВИНЕ

Према

Окривљеном (или сведоку сараднику, правном следбенику¹⁹⁵) _____, ЈМБГ _____, од оца _____, рођеног _____, са пребивалиштем у _____, ул. _____, _____ (опис и законски назив кривичног дела, означање имовине коју треба одузети, докази о имовини коју окривљени поседује и законитим приходима).

Образложење (разлози)¹⁹⁶

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

¹⁹⁵ Када се захтева трајно одузимање имовине, од правног следбеника потребно је предложити доказе да је наследио имовину проистеклу из кривичног дела, а када се захтева одузимање имовине од трећег лица, доказе да је имовина проистекла из кривичног дела пренета без накнаде или уз накнаду која не одговара стварној вредности у циљу осујећења одузимања.

¹⁹⁶ Навести околности које указују на постојање очигледне несразмере између имовине и прихода и разлоге који оправдавају потребу за трајним одузимањем имовине.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ Општинско јавно

тужилаштво у _____

Кт. бр. _____ 200/___

датум _____ 200/___

/

На основу члана 55. и члана 56. став 1. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела, доносим:

РЕШЕЊЕ О УСВАЈАЊУ МОЛБЕ ЗА ПРОНАЛАЖЕЊЕ ИМОВИНЕ ПРОИСТЕКЛЕ ИЗ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Усваја се молба _____ органа иностране државе _____ (назив органа иностране државе и име државе).

Приступа се проналажењу имовине власника _____ (подаци о власнику) која се састоји _____ (подаци о имовини).

У поступку проналажења потребно је извршити претрес стана _____ (навести конкретне радње које би у циљу проналажења требало предузети).

Образложење (разлози)¹⁹⁷

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

¹⁹⁷ У образложењу би требало објаснити да су испуњене претпоставке из члана 52, да молба садржи потребне елементе из члана 54. став 1, као и да садржи чињенице и околности из којих произлазе основи сумње да имовина проистиче из кривичног дела, из члана 54. став 2. Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела.

ПОСТУПАЊЕ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА ПО ЗАКОНУ О ОДГОВОРНОСТИ ПРАВНИХ ЛИЦА ЗА КРИВИЧНА ДЕЛА

Основи за доношење Закона о одговорности правних лица за кривична дела и карактеристике закона

Доношењем Закона о одговорности правних лица за кривична дела („Службени гласник РС“, бр. 97/08) који је ступио на снагу 5. новембра исте године, Република Србија се сврстала у ред земаља које су, као реалност, прихватиле постојање криминалитета корпорација и успоставиле инструменте за борбу против ове врсте криминалних активности. Доношењу Закона о одговорности правних лица за кривична дела претходило је прихватање бројних међународних конвенција, чиме се Република Србија обавезала на успостављање система, у оквиру кога би било могуће предузимање и конкретних корака, срачунатих на спречавање највећих глобалних опасности. Међу законима, којима се Србија обавезала на поштовање међународних конвенција, у вези са криминалитетом правних лица, издвајамо: Закон о потврђивању кривичноправне конвенције о корупцији („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, број 2/02 и „Службени лист СЦГ – Међународни уговори, бр. 18/05), Закон о потврђивању Међународне конвенције о сузбијању финансирања тероризма („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 7/02), Закон о потврђивању конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала и допунских протокола („Службени лист СРЈ“ – Међународни уговори, бр. 6/01) и Закон о ратификацији конвенције Уједињених нација против корупције („Службени лист СЦГ“ – Међународни уговори, бр. 12/05). И после доношења Закона о одговорности правних лица за кривична дела, дошло је и до ратификације изузетно значајних међународних конвенција, чијем поштовању свакако доприноси овај закон. У 2009. години донети су: Закон о потврђивању конвенције о високотехнолошком криминалу („Службени гласник РС“, бр. 19/09), Закон о потврђивању конвенције Савета Европе о борби против трговине људима („Службени гласник РС“, бр. 19/09), Закон о потврђивању конвенције Савета Европе о спречавању тероризма („Службени гласник РС“, бр. 19/09), те Закон о потврђивању конвенције Савета Европе о прању, тражењу, заплени и одузимању прихода стечених криминалом и финансирању тероризма („Службени гласник РС“, бр. 19/09).

Пре Србије, законе, којима се прописује одговорност корпорација за кривична дела, донеле су следеће европске земље: Холандија 1950. за кри-

вична дела против привреде, а 1976. године за сва кривична дела; Португал 1984, Шведска 1986, Норвешка 1991, Исланд 1993, Француска 1994, Финска 1995, Данска 1996, Белгија и Словенија 1999, Мађарска 2001, Швајцарска и Хрватска 2003, Чешка и Аустрија 2005. и Црна Гора 2006. године.

Гоњење правних лица за кажњива дела није новина у нашем позитивном праву. Више деценија уназад правна лица код нас могу одговарати за прекршаје. За разлику од других земаља бивше Југославије, Србија је задржала и привредне преступе као деликте, за које пре свега одговарају правна лица. Доношењем Закона о одговорности правних лица за кривична дела, правна лица су изједначена са физичким лицима у погледу могућности да одговарају за све прописане облике кажњивих дела.

Без обзира на број земаља које су, доношењем одговарајућих прописа, прихватиле одговорност правних лица и за кривична дела, судска пракса у овој области није обимна. Стиче се утисак да је правна теорија са мање отпора и са знатно више ентузијазма прихватила концепцију одговорности правних лица за кривична дела него што је то случај са судовима и тужилаштвима. Будући да је претпоставка невиности цивилизацијска тековина, чије је строго поштовање присутно нарочито у Европи, то органи гоњења и судови у овим земљама, па и нашој, са великим опрезом приступају процесуирању корпорацијског криминала, строго преиспитујући доказе за везу, која мора постојати између криминалних активности физичких лица и корпорација, у оквиру којих су предузете, што је опрез који заслужује поштовање. Изненађујуће је, међутим, да се управо судије и тужиоци, образлажући отпор према увођењу овог института, позивају на теорију кривичног права, а не на практичне проблеме, који могу да искрсну поводом увођења колективитета, као окривљеног у кривичном поступку.

Правна лица

По закону о коме је реч, за кривична дела могу одговарати само они облици организовања који имају статус правног лица. *Према ставу наше правне теорије (О. Спанковић, В. Водинелић „Увод у грађанско право“, Номос, Београд, 2004, стр. 71, 72) да би одређена организација стекла статус правног лица, потребно је да испуни следеће кумулативно постављене услове: а) да је правно уредива, б) да је правно допустива и в) да јој правни поредак призна могућност да стиче права и преузима обавезе.* Позитивно право Србије, међутим, не садржи пропис којим би се на јединствен начин одредио појам правног лица. Када и под којим условима одређени облик организовања стиче статус правног лица, прописује се посебним законима и другим прописима, којима се регулише одређена област друштвеног живота. Тако, појам и врсте правних лица у привредном праву одређене су Законом о привредним друштвима („Службени гласник РС“, бр. 124/04), Законом о задру-

гама („Службени лист СРЈ“, бр. 41/96), („Службени гласник РС“, бр. 107/05), Законом о удружењима („Службени гласник РС“, бр. 51/09), те Законом о спољнотрговинском пословању („Службени гласник РС“, бр. 36/09), за страна правна лица која учествују у друштвеном и привредном животу Србије. Државни органи у Републици Србији имају својство правног лица, али не подлежу кривичноправној одговорности. За кривична дела не могу одговорати ни правна лица која врше јавна овлашћења, уколико је кривично дело извршено у вршењу јавних овлашћења, при чему ова правна лица нису изузета од прогона за остала кривична дела.

Одговорна лица

Закон о одговорности правних лица за кривична дела прихватио је модел изведене, субјективне и кумулативне одговорности правних лица за кривична дела. Ово, конкретно, значи да се одговорност правног лица заснива на кривици одговорног лица (члан 7. став 1. ЗОПЛКД). Да би правно лице одговарало за кривично дело, потребно је претходно утврдити да је кривично дело извршено од стране одговорног лица, које у правном лицу заузима одређен положај или је на други начин повезано са правним лицем, а кривично дело које је учинило, било је извршено у корист правног лица. С обзиром на то да се кривица одговорног лица урачунава правном лицу, долази до кумулативне одговорности одговорног и правног лица. У појединим случајевима, који ће у даљем тексту бити детаљније разрађени, за одређено кривично дело одговараће само правно лице, под условима које прописује Закон о одговорности правних лица за кривична дела.

Законом о одговорности правних лица за кривична дела прописано је да појам одговорног лица обухвата физичко лице, коме је правно или фактички поверен одређен круг послова у правном лицу, као и лице које је овлашћено, односно које се може сматрати да је овлашћено да поступа у име правног лица (члан 7. став 1, члан 5. тачка 2. ЗОПЛКД). Као одговорна лица могу се појавити или непосредни извршиоци кривичних дела, или лица која врше надзор и контролу физичког лица, које је, делујући у вези са делатношћу правног лица, извршило кривично дело.

Кривична дела правних лица

У упоредном праву постоје два система помоћу којих се одређују кривична дела за која могу да одговарају правна лица (проф. др Горан П. Илић, предговор, Закон о одговорности правних лица за кривична дела, ЈП „Службени гласник“, 2009). По систему генералне клаузуле, правна лица могу одговорати за сва кривична дела која му, с обзиром на његову природу или врсту прописане санкције, могу бити стављена на терет. По другом систему, законом су набројана кривична дела за која могу одговарати правна ли-

ца. Наш закон прихватио је систем генералне клаузуле (члан 2. тач. ЗОПЛКД), уз ограничење да је реч о кривичном делу којим је могуће прибавити корист за правно лице. Чланом 6. ставом 1. Закона прописано је да „правно лице одговара за кривично дело које у оквиру својих послова, односно овлашћења учини одговорно лице у намери да за *правно лице оствари корист*“.

Кривичне санкције

Чланом 12. ЗОПЛКД прописано је да се правном лицу могу изрећи:

1. казна,
2. условна осуда,
3. мере безбедности.

Правном лицу се могу изрећи новчана казна и казна престанка, и то само као главне казне. Чланом 14. Закона прописане су висине новчаних казни утврђивањем одговарајућих распона, чиме је омогућена индивидуализација новчаних казни, које се изричу правном лицу, у складу са тежином конкретно извршеног кривичног дела. У оквиру ког распона ће бити изречена новчана казна, зависи од тежине кривичног дела које је извршило одговорно лице. Члан 14. став 3. тач. 1, 2, 3, 4, 5. и 6. одређују колике ће новчане казне бити могуће изрећи, а према висини казни које се могу изрећи физичком лицу за одређено кривично дело. Чланом 16. Закона прописани су услови за ублажавања новчане казне, уз означавање износа до којих оно може бити вршено, уз давање овлашћења суду да ублажавања новчане казне може вршити без ограничења, уколико је реч о случају када правно лице може бити и ослобођено од казне. За дела у стицају изричу се јединствене новчане казне, које представљају збир утврђених казни, при чему јединствена казна не може прећи износ од 500.000.000,00, односно од 10.000.000,00 уколико је реч о лакшим кривичним делима, за која се одговорном лицу може изрећи казна до три године затвора (члан 17. ЗОПЛКД). Најтежа казна која се може изрећи правном лицу јесте казна престанка правног лица, прописана чланом 18. ЗОПЛКД. Ова казна изрећи ће се уколико је делатност правног лица, у целини или у знатној мери, била у функцији вршења кривичних дела. У вези са изрицањем ове казне, у пракси ће се највероватније поставити више питања. Пре свега, биће потребно да се судови определе у вези са појмом делатности правног лица, која је била усмерена на вршење кривичних дела. Наиме, може се поставити питање да ли ће се под појмом „делатности“ подразумевати само оне делатности за које је правно лице регистровано, или ће тај појам подразумевати све послове који су обављани у оквиру правног лица, односно у његову корист. Надаље, поставиће се питање на који начин одредити шта је то „знатна мера“, односно који проценат укупне активности правног лица треба да буде захваћен

криминалним поступањима да би овај законски услов био испуњен. Најзад, чињенице, из којих проистиче испуњеност услова из члана 18. став 1. ЗОПЛКД, морају бити утврђене у току поступка, због чега ће се поставити питање ко је овлашћен и ко је у обавези да предложи доказе ради њиховог утврђивања, као и шта су поуздани докази о елементима нужним за изрицање ове казне. Члан 18. Закона је антиципирано, а у чл. 63, 64, 65, 66, 67. и 68. Закона конкретизовано на који начин ће се ова санкција спровести у пракси. Овом приликом истичемо да је Закон о одговорности правних лица за кривична дела Србије, у односу на законе других држава, специфичан по томе што садржи норме којима се прописује начин извршења судских одлука, што подразумева, пре свега, извршење казни. Иако ова материја у већој мери спада у област извршења кривичних санкција, приликом доношења Закона о одговорности правних лица за кривична дела одлучено је да норме о извршењу судских одлука буду донете у оквиру тог закона, имајући у виду предвиђања почетних потешкоћа у примени закона, те потребу да се, одмах по ступању на снагу, могу конкретизовати сви институти који су њиме предвиђени. Наиме, док би новчане казне и мере безбедности могле бити извршене, одређивањем сходне примене одредаба других закона, који такође прописују овакве санкције, казна престанка правног лица, чак и ако би била изречена, не би могла бити извршена, што би чинило сувишним сваку радњу у поступку уперену на доказивање елемената нужних за њено изрицање.

Решења у вези са условном осудом, која се може изрећи правном лицу, прописана су чл. 20, 21. и 22. Тако, условна осуда се може изрећи правном лицу у случају да је истом утврђена новчана казна до 5.000.000,00 динара, што, доведено у везу са чланом 14. став 2. тачка 3. истог Закона, значи да се условна осуда правном лицу може изрећи за дело за које је прописана казна затвора до пет година за физичко лице. Време проверавања не може бити краће од једне ни дуже од три године (члан 20. став 2). Чланом 21. Закона одређени су услови и поступак за опозивање осуде због новог кривичног дела. Као посебну врсту условне осуде, закон предвиђа изрицање условне осуде са заштитним надзором, што значи да се правно лице обавезује на додатне активности чије се извршење прати од стране суда и других органа овлашћених да врше надзор над њиховим испуњењем.

Као мере безбедности, које се изричу уз казну и условну осуду, закон предвиђа: 1) забрану обављања одређених регистрованих делатности или послова; 2) одузимање предмета и 3) јавно објављивање пресуде. Услови за изрицање ових санкција конкретизовани су чл. 24, 25. и 26. а начин њиховог извршења чл. 69, 70. и 71. Закона.

Правне последице осуде

Уколико дође до осуде правног лица за кривично дело, то може имати за последицу престанак, односно губитак одређених права или забрану њиховог стицаја. Правне последице осуде су конкретизоване чланом 28. ЗОПЛКД, а могу трајати најдуже до 10 година.

Кривични поступак

Ради постизања циљева због којих је установљен јавнотужилачки приручник, од посебног су интереса одредбе којима се прописује кривични поступак у односу на правна лица. Ово стога што је терет процене има ли основа за прогон правног лица, у случају основане сумње да је физичко лице извршило кривично дело, скоро у потпуности на носиоцима јавнотужилачке функције. Без ангажовања јавног тужилаштва на откривању и прогону кривичних дела, учињених у вези са делатношћу правних лица, неће бити могуће ни стварање одговарајуће судске праксе, па ни усавршавање решења предвиђених Законом о одговорности правних лица за кривична дела. Велику предност на страни јавног тужилаштва Србије, у односу на истоврсне организације у региону и шире, представља чињеница да се у нашој земљи нису угасили привредни преступи као кажњива дела која се гоне по службеној дужности од стране јавних тужилаца, што значи да значајан број чланова јавнотужилачке организације има искуства у покретању и учествовању у казним поступцима против правних лица, те да деле искуства на основу којих су донета нека од кључних решења за прогон правних лица, по нашем Закону о одговорности правних лица за кривична дела.

Јединственост поступка и остале опште одредбе

Основно начело прокламовано Законом о одговорности правних лица за кривична дела јесте начело јединствености поступка. Чланом 35. Закона о одговорности правних лица за кривична дела прописано је да „за исто кривично дело покреће се и води, по правилу, против правног лица и одговорног лица, јединствен поступак и доноси јединствена пресуда“. Прихватање модела изведене одговорности правног лица, што је учињено приликом доношења овог закона, засновано је на ставу да на страни правног лица не постоји кривица, него се кривица одговорног лица урачунава правном лицу, услед чега, како је напред наведено, долази до кумулативне одговорности одговорног и правног лица. Јединственост поступка се конкретизује кроз захтев да се против правног и против одговорног лица подиже једна оптужница и доноси једна пресуда. Када се, међутим, за одређено кривично дело води поступак и против правног лица, биће потребно изводити (предлагати) и доказе о повезаности поступања извршиоца кривичног дела са

делатношћу правног лица, као и о усмерености тих поступања на стицање користи за правно лице. Постојање везе између радње кривичног дела, које је извршило физичко лице и њене повезаности како са делатношћу правног лица, тако и са коришћу која је прибављена за правно лице, јавни тужиоци ће бити у обавези да цене и пре покретања поступка, односно приликом доношења одлуке о томе да се кривични поступак покрене и против правног лица. Иако је прописивањем јединствености поступка и за јавне тужиоце и за судове створена додатна обавеза, овакво решење је најцелисходније и најекономичније, имајући у виду да се њиме предупредује како вођење различитих кривичних поступака за исто кривично дело, тако и доношење различитих одлука о том делу, а не само различитих одлука о одговорности окривљених. Начело јединствености поступка представља конкретизовање принципа изведене одговорности правних лица, која је прихваћена у нашем позитивном праву у свим казним поступцима. Чланом 35. ст. 2. и 3. предвиђена су, ипак, решења за ситуације када је кривични поступак немогуће покретати и водити против одговорног лица, као и када је током поступка правно лице престало да постоји. Од посебног значаја за стварање праксе у прогону правних лица представља правилно и на јединствен начин извршено тумачење одредбе члана 35. став 2. ЗОПЈКД. Наиме, потребно је да се у што краћем року и на јединствен начин одреде они случајеви у којима ће бити могуће вођење кривичног поступка само против правног лица. Правилно решавање проблема у вези са применом члана 35. став 3. у највећој мери је обавеза јавних тужилаштава, будући да ће управо на носиоцима јавнотужилачке функције бити и терет одлуке има ли основа да се покрене поступак само против правног лица. Питања у вези са спровођењем поступка по основу члана 35. став 2. ЗОПЈКД могу се поставити у вези са ситуацијама када је извесно да је кривично дело извршено, али је учинилац – физичко лице непознат, када је дошло до смрти одговорног лица, када су непосредни извршиоци обухваћени актима амнестије или помиловања, када та лица поседују имунитет, као и у случајевима када је непосредни извршилац већ правноснажно осуђен за кривично дело у питању, те када је наступила застарелост гоњења.

Иако оскудна, досадашња пракса у прогону правних лица за кривична дела антиципирала је проблеме у вези са вођењем оваквих поступака у ситуацијама када је *извршилац неизнај*. Наиме, у пракси Касационог суда Француске, са почетком примене прописа, којима је омогућен кривични прогон правних лица, појавила се одлука по којој није било неопходно прецизно идентификовати физичко лице као непосредног извршиоца кривичног дела, под условом да је суд стекао уверење да нико ван круга функционера или заступника правног лица није могао бити починилац предметног дела. Бесправно спровођење оваквог става подразумева да није потребно идентификовати конкретно лице, као извршиоца кривичног дела, у случају

када постоје докази о томе да је у оквиру пословања неке корпорације кривично дело извршено. Информација о постојању овакве одлуке Касационог суда Француске садржана је у реферату М. Е. Картиер „Казнена одговорност правних особа у француском праву“, Правни факултет, Свеучилиште у Загребу, Хрватски љетопис за казнено право, вол. 1-1, стр. 289). Према нашем Закону о одговорности правних лица за кривична дела, уколико је извршилац кривичног дела непознато лице, кривични поступак се не би могао спроводити, чак ни када је, са високим степеном вероватноће, утврђено да је кривично дело извршено, као и да је кривично дело извршило неко од лица са својством одговорног лица у правном лицу. Правилно тумачење члана 35. став 2. Закона о одговорности правних лица за кривична дела искључује, по нашој оцени, могућност доношења одлука, какве су познате у пракси наших органа за прекршаје, да за одређено кажњиво дело буде оглашено одговорним и кажњено само правно лице, без обзира на то да ли је утврђена одговорност непосредног извршиоца, односно да ли је то лице уопште идентификовано.

У случају *смрти* одговорног лица могуће је покретање и вођење поступка само против правног лица. Практичне последице прихватања оваквог става су те да се у акту којим се иницира кривични поступак мора јасно навести ко је непосредни извршилац кривичног дела, навести да је то лице умрло, означити из којих исправа потичу подаци о смрти лица, те, посебно, навести субјективни и објективни елементи у вези са извршењем кривичног дела од стране умрлог лица. У оваквим случајевима, оптужне и друге иницијалне акте треба сачињавати тако да се у делу који садржи личне податке наводе подаци само за лице које се оптужује, конкретно, само за правно лице, а да се подаци за преминулог извршиоца који се тичу како његових криминалних активности, тако и положаја у правном лицу, изложе у оквиру чињеничног описа дела. У оквиру предлога, тражиће се извођење доказа читањем извода из матичне књиге умрлих или других исправа из којих се утврђују чињенице смрти, а које је нужно приложити уз овакве акте. Уколико је непосредни извршилац кривичног дела обухваћен актом *амнестије* или *помиловања*, то само по себи не значи да се против правног лица неће водити кривични поступак. Покретање кривичног поступка само у односу на правно лице у овим случајевима није искључено, а зависиће од врсте амнестије или помиловања, која је дата непосредном извршиоцу кривичног дела.

Уколико би непосредни извршилац кривичног дела уживао *имунитет*, а орган овлашћен за давање одобрења за гоњење лица која имају имунитет ускрати такво одобрење, било би могуће спровођење кривичног поступка само против правног лица. Тим пре, у очекивању одобрења надлежност органа, у случају да постоји опасност од одлагања, било би могуће покренути поступак само против правног лица, те га проширити и на одговорно лице

у моменту када се утврди да је овлашћени орган дао одобрење за гоњење. У вези са *дипломатским имунитетом*, који страни држављани уживају у Србији, могу се појавити веома сложени проблеми, чије разрешење захтева учешће не само јавних тужилаца и судова него и органа путем којих се обављају спољни послови Србије, што може резултирати одлуком јавном тужиоца да покрене кривични поступак у случајевима када би његово спровођење по принципима јединствености значило његово одлагање за дужи период. Тиме би била доведена у питање како могућност доказивања, тако и могућност ефикасног кажњавања правног лица за кривично дело које је у његову корист учињено.

Чланом 35. став 3. Закона о одговорности правних лица за кривична дела прописано је да, ако је пре покретања кривичног поступка правно лице престало да постоји, исти се може како покренути, тако и наставити само против одговорног лица. У вези са тим треба нагласити да је чланом 44. став 4. Закона предвиђено одређивање привремене мере забране статусних промена, које би довеле до брисања окривљеног правног лица из регистра. Ова привремена мера може бити одређена како на захтев јавног тужиоца, тако и по службеној дужности. Пописивањем ове, као и других привремених мера из члана 44. ЗОПЈКД, за јавног тужиоца је створена обавеза да прати понашање правног лица, те да, у сарадњи са органом надлежним за вођење послова регистра правних лица (Агенција за привредне регистре), утиче на спречавање оваквог начина избегавања осуде за кривично дело.

Месна надлежност

Надлежност судова у поступку против правних лица, било да је реч о стварној, месној или функционалној надлежности, одређиваће се на начин како је то прописано за непосредне извршиоце кривичних дела, односно одговорна лица у правном лицу. Имајући у виду да наш закон дозвољава могућност вођења поступка само против правних лица, чланом 36. став 2. прописано је да ће у случају када се поступак покрене само против правног лица, за поступање бити месно надлежан суд на територији чије надлежности домаће правно лице има седиште, односно страном правно лице има представништво или огранак. Подаци о томе где се налази седиште правног лица, било да је реч о привредном друштву, удружењу, банци, организацији за осигурање, удружењу грађана или страном представништву или огранку, прибављаће се преко Агенције за привредне регистре (www.apr.gov.rs). Наиме, сви закони који су последњих година донети у вези са статусом и регистрацијом означених правних лица, предвиђају обавезу да се она уписују у одговарајуће регистре које води ова агенција, при чему се као један од елемената неопходних за упис захтева јасно опреде-

љивање где ће се налазити седиште правног лица, односно његовог представништва или огранка, чији се упис врши.

Представник окривљеног правног лица

Присуство правног лица као окривљеног у поступку обезбеђено је тако што је одређено да ће то лице имати представника. Представник правног лица може да буде само физичко лице. Правно лице може имати само једног представника (члан 37. став 4. ЗОПЛКД), што не значи да ово лице током поступка не може бити промењено. О томе да правно лице увек има представника, као и о томе да представник правног лица присуствује свим процесним радњама за које је нужно присуство окривљеног одговорног лица, стараће се орган пред којим се поступак води. Дакле, у свим оним радњама које, по одредбама Законика о кривичном поступку („Службени лист СРЈ“, бр. 70/01 и 68/02 и „Службени гласник РС“, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 85/05... 72/09), јавни тужилац спроводи непосредно, носилац јавнотужилачке функције који спроводи ове радње водиће рачуна о томе ко је представник правног лица за које постоји основана сумња да је извршило кривично дело, као и о томе да присуство тог лица буде обезбеђено приликом извршења свих радњи које непосредно предузима јавни тужилац. У том циљу, јавни тужилац обратиће се правном лицу са захтевом да одреди представника, а уколико правно лице то не учини, позваће лице које је уписано у регистар као лице овлашћено за заступање. Позив представнику треба сачинити тако што се у образац позива за окривљеног упише тачан назив и седиште правног лица, а затим име, презиме и адреса становања позваног, уз јасно уочљиву назнаку да се то лице позива као представник. Када се поступак покреће пред судом, у акту јавног тужиоца потребно је да се означи представник, али сматрамо да то није неопходно, с обзиром на обавезу суда да се посебно обрати правном лицу ради одређивања представника, као и његову самосталност да, у случају неодређивања представника од стране правног лица, то сам учини (члан 39. став 3. ЗОПЛКД).

Привремене мере

Привремене мере, предвиђене чланом 44. Закона о одговорности правних лица за кривична дела, предузимају се ради несметаног вођења кривичног поступка, те допуњују мере прописане главом VIII Законика о кривичном поступку. Као привремене мере, закон предвиђа меру обезбеђења уперену на онемогућавање располагања имовином правног лица, којом би било отежано или онемогућено касније одузимање имовинске користи, затим меру забране окривљеном правном лицу да обавља једну или више регистрованих делатности или послова, као и напред поменућу меру забране

статусних промена, које би довеле до брисања окривљеног правног лица из регистра. Јавни тужилац је овлашћен на предлагање све три привремене мере и то ће вршити стављањем захтева за њихово одређивање. Овакви захтеви биће изложени и у оквиру посебних поднесака, на начин како је то презентирано у обрасцима који су приложени уз ово излагање, или у оквиру аката којима се иницира, односно омогућава вођење кривичног поступка (захтев за спровођење истраге, оптужница, оптужни предлог и сл.). У сваком случају, у сваком од ових аката, па и у оптужном предлогу, мора бити наведено из којих се разлога предлага одређивање привремене мере, као и указивање на околности из којих проистиче опасност извршења статусних промена, опасност од обављања одређене делатности или опасност од онемогућавања одузимања имовинске користи.

Преткривични поступак

Одбацивање кривичне пријаве из разлога целисходности

Јавни тужилац је овлашћен да одбаци пријаву ако оцени да покретање кривичног поступка против правног лица не би било целисходно, у случају да је за кривично дело у питању предвиђена новчана казна или казна затвора до три године за одговорно лице (члан 45. став 1. Закона). Приликом доношења овакве одлуке, јавни тужилац није сасвим слободан у процени целисходности, будући да је, по члану 45. став 2. Закона, у обавези да утврди бар једну од околности набројаних у члану 45. став 2. тач. 1, 2, 3. и 4.

Приликом утврђивања да ли је правно лице пријавило кривично дело, или је то учинило неко друго правно или физичко лице, узеће се у обзир, пре свега, начин на који је поднета кривична пријава. Уколико је пријава поднета у писменој форми, да би се њено подношење приписало правном лицу, потребно је да она буде снабдевена важећим печатом правног лица. И обрнуто, уколико је пријава снабдевена таквим печатом, узеће се да је она поднета од стране правног лица, без обзира на то да ли је потписана од стране одговорног лица или других физичких лица. Уколико би пријава била поднета путем факса или електронске поште, биће потребно извршити додатне провере ради утврђивања да ли се таква пријава може сматрати пријавом правног лица. Упркос идентификационим ознакама својственим правном лицу (имејл адреса, број факса и сл.), увек ће постојати могућност да је пријава поднета од стране неког од запослених, односно да представља анонимну пријаву, а не кривичну пријаву, коју је поднело правно лице поводом кривичног дела за које може бити кривично одговорно. У случају да се не може са сигурношћу утврдити ко је сачинио текст поднете пријаве и упутио га надлежном државном органу, околност да је из правног лица

приспела одговарајућа пријава, неће моћи да буде сматрана као околност предвиђена чланом 45. став 2. тачка 1. ЗОПЛКД.

Приликом утврђивања околности да је правно лице спречило наступање штете, потребно је утврдити, пре свега, каква је штета могла наступити а у случају надокнаде штете, каква штета је наступила и у ком обиму је извршена њена надокнада. Такође, неопходно је утврдити да је физичко лице које је спречило наступање штете или извршило надокнаду штете то чинило у име правног лица. Уколико је штета спречена или надокнађена од стране одговорног лица у правном лицу, односно од лица које је непосредни извршилац кривичног дела, биће потребно разјаснити да ли је надокнада, односно спречавање наступања штете, учињена и у име правног лица. На исти начин поступаће се и приликом утврђивања да ли су штетне последице кривичног дела отклоњене од стране правног лица, или је то учињено од стране непосредног извршиоца кривичног дела, који је ишао за тим да олакша само свој лични положај у кривичном поступку, односно у односу на кривични прогон.

Ради утврђивања услова из члана 45. став 2. тачка 3. Закона, потребно је, пре доношења решења о одбачају пријаве, утврдити висину имовинске користи која је прибављена извршеним кривичним делом, а потом да ли је њено враћање проузроковало умањење имовине правног лица, или је повраћај одговарајуће вредности учињен на штету имовине другог физичког или правног лица.

Подаци о стању имовине правног лица утврђују се према подацима којима располаже Агенција за привредне регистре, а према финансијским извештајима које правна лица достављају како Народној банци Србије, тако и Агенцији. Провером преко Агенције за привредне регистре утврђује се и околност да ли је и пред којим трговинском (привредним) судом дошло до покретања поступка стечаја.

Претходни и главни кривични поступак

У оптужници, односно оптужном предлогу против правног лица, поред елемената прописаних ЗКП, навешће се и подаци о називу, седишту и делатности правног лица, регистарски и матични број тог лица, као и подаци о представнику. Сматрамо да су подаци за правно лице довољни и када јавни тужилац не располаже подацима о томе ко ће у поступку учествовати као представник. Судска пракса ће, међутим, током времена прецизирати да ли су и подаци о представнику неопходни да би се оптужни акт јавног тужиоца могао сматрати уредним.

Током доказног поступка, јавни тужилац је у обавези да посебну пажњу посвети томе на који начин правно лице послује, односно учествује у привредном животу, ради утврђивања да ли су се стекле околности за захтевање

одређивања привремених мера из члана 44. ЗОПЈКД. Такође, јавни тужилац је у обавези да предложи извођење доказа, као и да прати резултате доказивања по питању да ли је делатност правног лица, у целини или претежним делом, била у функцији вршења кривичних дела, имајући у виду да се казна престанка правног лица из члана 18. овог Закона може изрећи само у случају када се докажу ове околности.

Учешће јавног тужиоца у поступку за доношење одлуке о судској рехабилитацији и у поступку за престанак мере безбедности или правних последица осуде

Чланом 52. Закона о одговорности правних лица за кривична дела предвиђено је да се поступак за рехабилитацију на основу судске одлуке покреће по молби осуђеног правног лица. О основаности молбе правног лица за рехабилитацију изјасниће се јавни тужилац који ће, у оквиру писменог поднеска, дати процену о томе да ли су се стекли услови прописани чланом 31. Закона о одговорности правних лица за кривична дела, односно, да ли је правном лицу изречена казна до 5.000.000,00 динара, те да ли је у року од 10 година од извршења, застаре или опроштене казне, правно лице учинило какво кривично дело. Поред процене ових околности, које су објективне природе, јавни тужилац ће у поднеску изложити и околности на основу којих закључује да је правно лице рехабилитацију заслужио или да то није случај. Иако се у члану 52. став 4. помиње саслушање јавног тужиоца, овакве предлоге овај државни орган, као странка у поступку, даје по правилу у писменој форми, па смо се овом приликом и осврнули на то шта писмено изјашњење треба да садржи. Уколико се одлука суда по молби за судску рехабилитацију разликује од предлога који је јавни тужилац дао у оквиру свог изјашњења, логично је па и обавезно да на такву одлуку јавни тужилац уложи жалбу.

Молбу за престанак мере безбедности забране вршења одређених регистрованих делатности или послова, односно молбу за престанак правне последице осуде, осуђено правно лице подноси суду који је судио у првом степену (члан 53. став 1. Закона). Законодавац је и у овом случају предвидео да одлучи суда претходи „саслушање јавног тужиоца“, мада је, као и у претходном случају, најпогодније да се изјашњење јавног тужиоца о основаности молбе за престанак мере безбедности или правне последице осуде да у писменој форми, у оквиру поднеска који би, поред изјашњења тужиоца о основаности молбе, садржао и разлоге због чега се она сматра прихватљивом, односно неоснованом.

Извршење судских одлука

Овлашћења јавног тужиоца у поступку за извршење казне престанка правног лица

Казна престанка правног лица извршава се брисањем осуђеног правног лица из регистра правних лица у који је уписано (члан 63). У поступку извршења ове казне биће, пре свега, извршен упис исте у регистар правних лица, а потом ће, уз учешће организације за принудну наплату, бити блокирани сви динарски и девизни рачуни осуђеног правног лица. Уколико лица овлашћена да спроведу поступак ликвидације осуђеног правног лица то не учине, правно лице биће угашено принудним путем, према правилима прописаним за банкрот, као облик стечајног поступка. Подсећамо да је поступак ликвидације и стечаја различитих правних лица предвиђен различитим законима. Тако, привредна друштва ће се гасити по прописима који се разликују од прописа предвиђених за банке, или друштва за осигурање, а исто важи и када су у питању удружења грађана.

У поступку гашења правних лица због изрицања казне престанка правног лица учествује активно јавни тужилац. Чланом 67. Закона предвиђена су овлашћења јавног тужиоца поводом гашења правних лица која су осуђена на ове санкције. Тако, чланом 67. став 1. прописано је да ће орган који води регистар, по протеку од три месеца од уписа решења о извршењу казне престанка правног лица, обавестити јавног тужиоца, уколико поступак ликвидације или стечаја није покренут, да би јавни тужилац стечајни поступак покренуо. У члану 67. став 3. одређено је да је за покретање стечајног поступка надлежан јавни тужилац, по чијем захтеву је вођен првостепени кривични поступак. Захтев за покретање стечајног поступка против осуђеног правног лица јавни тужилац ће дати у форми, односно са подацима прописаним посебним законом за ту категорију правног лица. Пре сачињавања овог поднеска, поступајући тужилац ће претходно утврдити да ли је реч о привредном друштву, банци, удружењу грађана и сл., те захтев формулисати у складу са одредбама тих прописа и уз позивање на то да је за стављање захтева за покретање поступка стечаја овлашћен на основу члана 67. Закона о одговорности правних лица за кривична дела. Пожељно је да се при сачињавању ових поднесака, консултовањем публикација из области стечаја или увидом у списе надлежног суда, утврди која форма је уобичајена за ову врсту писмена, те тиме обезбеди да и ови акти тужилаштва буду репрезентативни и за углед, без обзира на то што њихова израда не представља нашу свакодневну активност.

З а к љ у ч а к

Да ли ће и у ком обиму Закон о одговорности правних лица за кривична дела доживети примену у пракси, зависи у највећој мери од носилаца јавнотужилачке функције и њиховог појединачног и укупног ангажмана у предметима поводом кривичних дела која су у вези са пословањем правних лица, односно из којих је потекла каква корист за правно лице. Сматрамо да нема разлога да носиоци јавнотужилачке функције чекају да, за оваква дела, кривичне пријаве буду поднете од стране других органа или физичких лица. Доношењем Закона о одговорности правних лица за кривична дела, створена је обавеза за јавне тужиоце да у сваком конкретном предмету испитују услове за кривични прогон правних лица, те да поступак усмеравају и према тим лицима, као што то иначе чине у односу на физичка лица, када дођу до сазнања да су њихова поступања у вези са извршеним кривичним делом. Сваки наговештај везе правног лица са извршеним кривичним делом, или наговештај да је за правно лице прибављена корист, обавезује јавне тужиоце на предузимање радњи ради проширивања сазнања како о самом делу, тако и о правном лицу као потенцијалном учиниоцу истог. Да би, поводом примене Закона о одговорности правних лица за кривична дела била створена судска пракса, неопходно је да јавни тужиоци покажу одлучност и упорност у покретању кривичних поступака против правних лица и њиховом одржавању, чиме би судовима било омогућено да, поводом такве одговорности, доносе пресуде и друге мериторне одлуке ради стварања судске праксе као моћног инструмента у борби против корпорацијског криминала.

**ЗАМЕНИК
РЕПУБЛИЧКОГ ЈАВНОГ
ТУЖИОЦА**

Маја Стефановић

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. ____ / ____¹⁹⁸

датум _____

/

ПРВИ ОПШТИНСКИ СУД У БЕОГРАДУ
за истражног судију

БЕОГРАД

Поводом кривичне пријаве Ку. бр. _____ МУП РС, _____ од _____ поднете против _____, са пребивалиштем _____, одговорног лица у правном лицу _____ са седиштем у _____ и правног лица _____ (навести седиште и статусну форму), због кривичног дела _____, на основу члана 44. став 2. Закона о одговорности правних лица за кривична дела, подносим

ЗАХТЕВ ЗА ПРИВРЕМЕНУ ЗАБРАНУ ОБАВЉАЊА
РЕГИСТРОВАНЕ ДЕЛАТНОСТИ (ПОСЛОВА)¹⁹⁹

Како из доказа који су приложени уз кривичну пријаву (или из доказа прикупљених током истраге) произлази да постоји оправдана сумња да ће у осумњиченом (окривљеном) правном лицу бити извршено кривично дело _____ предлажем да одредите привремену меру којом се правном лицу _____ забрањује обављање регистроване делатности (посла) _____ (навести која делатност, или посао, једна или више).

Дати кратако образложење садржине кривичне пријаве и разлога на основу којих је заснована оправдана сумња.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

¹⁹⁸ Правно лице се уводи у Ктпл уписник.

¹⁹⁹ Наведени захтев може бити поднет и у случају када кривична пријава није поднета против одговорног лица јер није извршено кривично дело, а постоји опасност, односно сумња која мора бити оправдана да ће кривично дело бити извршено у осумњиченом правном лицу.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. ____ / ____

датум _____

/

ПРВИ ОПШТИНСКИ СУД У БЕОГРАДУ
за истражног судију

Б Е О Г Р А Д

Поводом кривичне пријаве Ку. бр. _____ МУП РС, _____ од _____ поднете против _____, са пребивалиштем _____, одговорног лица у правном лицу _____ са седиштем у _____ и правног лица _____ (навести седиште и статусну форму), због кривичног дела _____, на основу члана 44. став 1. Закона о одговорности правних лица за кривична дела, подносим

ЗАХТЕВ ЗА ПРИВРЕМЕНУ МЕРУ ОБЕЗБЕЂЕЊА

Како из доказа који су приложени уз кривичну пријаву (или из доказа прикупљених током истраге) произлази да постоји опасност да би касније одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом било отежано или онемогућено, потребно је да одредите привремену меру обезбеђења _____ (навести врсту привремене мере која се захтева у конкретном случају, а те мере су прописане чланом 300 – привремене мере за обезбеђење новчаног потраживања и чланом 303 – привремене мере за спречавање неовчаног потраживања Закона о извршном поступку).

Дати кратако образложење садржине кривичне пријаве и навести разлоге који указују на постојање опасности да би касније одузимање имовинске користи прибављене кривичним делом било отежано или онемогућено.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. ___ / ___

датум _____

/

ПРВИ ОПШТИНСКИ СУД У БЕОГРАДУ
за истражног судију

БЕОГРАД

Поводом кривичне пријаве Ку. бр. _____ МУП РС, _____ од _____ поднете против _____, са пребивалиштем _____, одговорног лица у правном лицу _____ са седиштем у _____ и правног лица _____ (навести седиште и статусну форму), због кривичног дела _____, на основу члана 44. став 4. Закона о одговорности правних лица за кривична дела, подносим

ЗАХТЕВ ЗА ЗАБРАНУ СТАТУСНЕ ПРОМЕНЕ
ПРАВНОГ ЛИЦА

Како из доказа који су приложени уз кривичну пријаву (или из доказа прикупљених током истраге) произлази да постоје околности да ће бити извршене статусне промене осумњиченог (окривљеног) правног лица _____ које би довеле до брисања овог правног лица из регистра, предлажем да донесете решење којим ће бити забрањене статусне промене наведеног правног лица.

Дати кратко образложење садржине кривичне пријаве и навести околности које указују на постојање опасности да ће бити извршене статусне промене осумњиченог (окривљеног) правног лица које би довеле до брисања овог правног лица из регистра.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. ____ / ____

датум _____

На основу члана 45. став 1. Закона о одговорности правних лица за кривична дела, доносим²⁰⁰

Р Е Ш Е Њ Е

Одбацује се кривична пријава поднета против правног лица _____ (навести податке, назив, седиште, правну форму) због кривичног дела _____ из члана _____, јер је:

1. правно лице пријавило кривично дело пре него што је сазнало да су органи гоњења открили да је дело учињено;
2. правно лице спречило наступање штете или је накнадило штету или отклонило друге штетне последице кривичног дела;
3. правно лице добровољно вратило имовинску корист прибављену кривичним делом;
4. правно лице нема имовине или је покренут стечајни поступак против правног лица (напомена: правно лице у стечају одговара за кривично дело учињено пре покретања или у току стечајног поступка – члан 9. став 1).

²⁰⁰ Одлука тужиоца по овом основу представља типичан пример поступања јавног тужиоца по принципу опортунитета. Дакле, јавни тужилац у овом случају, иако постоје сви услови за вођење поступка против правног лица, не иницира покретање поступка искључиво из разлога целисходности, чиме одступа од класичног начела легалитета. Примена наведеног овлашћења мора да буде заснована на уједначеној пракси тужилаштва, мора да буде прецизно образложена, а разлози јасно аргументовани. Чињеница да јавни тужилац одбацује кривичну пријаву против правног лица не утиче на одлуку поводом кривичне пријаве поднете против одговорног лица. Такође, наведено решење јавни тужилац може донети само за кривична дела за која је прописана новчана казна или казна затвора до три године.

РАЗЛОЗИ

Навести доказе који су приложени уз кривичну пријаву и околности због којих се сматра да покретање кривичног поступка не би било целисходно.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. ____ / ____

датум _____

/

**ПРВОМ ОПШТИНСКОМ СУДУ У БЕОГРАДУ
за истражног судију**

Б Е О Г Р А Д

На основу члана 46. став 2. тачка 3. и чл. 241. и 242. Законика о кривичном поступку подносим

ЗАХТЕВ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ИСТРАГЕ

Против:

1. осумњиченог (име и презиме, име оца и мајке, датум рођења, место рођења, матични број, број личне карте, пребивалиште, боравиште, држављанство, брачно стање, писмен, занимање, школска спрема, да ли је служио војни рок, одликовања, чинови, војна евиденција, запослен у..., осуђиваност, брани се...);

2. осумњиченог правног лица (навести податке прописане ЗКП-ом, назив, седиште и делатност правног лица, регистарски и матични број правног лица, име и презиме представника, држављанство и број путне исправе ако је представник странац, или правног следбеника)

због постојања основане сумње да су:

дана _____ у _____, у стању урачунљивости _____ као одговорно лице у правном лицу (или као лице које делује под надзором или контролом одговорног лица) _____ (унети елементе дела) _____ прибавио корист за правно лице _____ у износу од _____, на тај начин што је _____ (опис дела), а био је свестан забрањености дела²⁰¹

²⁰¹ Описати дело, неопходно је у диспозитиву навести да је окривљени извршио кривично дело у намери да за правно лице оствари корист или ако је због непостојања надзора или кон-

тима би осумњичени _____ (физичко лице) извршио, а осумњичени _____ (навести назив правног лица или његовог правног следбеника) био одговоран за кривично дело _____ (навести члан).

Зато

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се у циљу утврђивања постојања како субјективних, тако и објективних обележја кривичног дела _____ (навести назив кривичног дела) које се ставља на терет осумњиченом _____ и одговорности правног лица _____ (навести назив правног лица или његовог правног следбеника) за наведено кривично дело, саслушају осумњичени _____ (физичко лице) из _____, ул. _____ и осумњичени _____ (навести назив правног лица или његовог правног следбеника) из _____ ул. _____ на следеће околности:

_____.

Да се у својству сведока саслушају _____, на следеће околности: _____.

Да се у току поступка прибави писмена документација _____.

Да се од стране вештака _____ одреди вештачење на околност утврђивања _____.

Да се за осумњиченог _____ (физичко лице) и осумњиченог _____ (правно лице) прибави извештај из КЕ.

Да се у току поступка у односу на осумњичено правно лице стави захтев за привремену меру (члан 44. став 1. Закона о одговорности правних лица за кривична дела) или захтев за забрану статусне промене тог правног лица (члан 44. став 4. Закона о одговорности правних лица за кривична дела) или захтев за привремену забрану обављања регистроване делатности –

троле од стране одговорног лица омогућено извршење кривичног дела у корист правног лица од стране физичког лица које делује под надзором или контролом одговорног лица. Окривљено физичко лице може да буде одговорно лице у окривљеном правном лицу, али и одговорно лице у неком другом правном лицу.

Опис радњи и кривице физичког лица, као и опис одговорности правног лица обухваћени су једном изреком. Међутим, у пракси ће постојати случајеви (нарочито када постоји више осумњичених физичких лица) који ће изискивати раздвајање изреке, и то тако да ће се једна изрека односити на физичко лице а друга на правно лице.

послова које је обављало осумњичено правно лице (члан 44. став 2. Закона о одговорности правних лица за кривична дела).

РАЗЛОЗИ

Основаност сумње да је осумњичени _____ (физичко лице) извршио кривично дело _____ (навести назив кривичног дела) и да је осумњичено правно лице _____ одговорно за наведено кривично дело произлази из доказа и других прилога који су достављени уз кривичну пријаву.

Наиме, осумњичени је _____ (опис кривичног дела), док је осумњичено правно лице _____ (опис кривичног дела).

Потреба да се према осумњиченом правном лицу стави захтев за привремену меру (члан 44. став 1. Закона о одговорности правних лица за кривична дела) или захтев за забрану статусне промене тог правног лица (члан 44. став 4. Закона о одговорности правних лица за кривична дела) или захтев за привремену забрану обављања регистроване делатности – послова које је обављало осумњичено правно лице (члан 44. став 2. Закона о одговорности правних лица за кривична дела) произлази из следећих доказа _____ (навести чињенице и образложити).

Како је у току истраге потребно да се саслушају осумњичено _____ (физичко лице) и осумњичено _____ (правно лице), сведоци и предузму друге истражне радње, односно радње доказивања кривице осумњиченог _____ (физичко лице) и одговорности _____ (правно лице) за наведено кривично дело, сматрам да има довољно основа за доношење решења о спровођењу истраге.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. ___ / ___

датум _____

/

ПРВОМ ОПШТИНСКОМ СУДУ У БЕОГРАДУ

БЕОГРАД

На основу члана 46. став 2. тачка 3, члана 265. став 1. Законика о кривичном поступку и члана 46. Закона о одговорности правних лица за кривична дела, подижем

ОПТУЖНИЦУ

Против:

1. окривљеног (име и презиме, име оца и мајке, датум рођења, место рођења, матични број, број личне карте, пребивалиште, боравиште, држављанство, брачно стање, писмен, занимање, школска спрема, да ли је служио војни рок, одликовања, чиновни, војна евиденција, запослен у..., осуђиваност, брани се...);

2. окривљеног правног лица (навести податке прописане ЗКП-ом, назив, седиште и делатност правног лица, регистарски и матични број правног лица, име и презиме представника, држављанство и број путне исправе ако је представник странац, или правног следбеника)

Да су:

дана _____ у Београду, у стању урачунљивости _____ као одговорно лице у правном лицу (или као лице које делује под надзором или контролом одговорног лица) _____ (унети елементе дела) _____ прибавио корист за правно лице _____ у износу од _____, на тај начин што је _____ (опис дела), а био је свестан забрањености дела²⁰²

²⁰² Описати дело, неопходно је у диспозитиву навести да је окривљени извршио кривично дело у намери да за правно лице оствари корист или ако је због непостојања надзора или кон-

чиме је окривљени _____ (физичко лице) извршио, а окривљени _____ (навести назив правног лица или његовог правног следбеника) одговоран за кривично дело _____ (навести члан).

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се пред тим судом као стварно и месно надлежним закаже и одржи главни јавни претрес, на који позвати:

1. јавног тужиоца,
2. окривљеног _____ (физичко лице),
3. представника окривљеног правног лица,
4. сведока,
5. вештака.

Да суд у току доказног прочита писмене доказе (набројати), налаз и мишљење вештака, изврши увид у _____.

Да суд прочита извештај из КЕ за _____ (физичко лице) и извештај из КЕ за окривљено правно лице.

Да суд _____ (физичком лицу) изрекне меру безбедности _____ из члана _____ КЗ, а _____ (окривљеном правном лицу) меру безбедности _____ из члана _____ ЗОПЈКД (забрана обављања одређених регистрованих делатности или послова – члан 24; одузимање предмета – члан 25; јавно објављивање пресуде – члан 26).

Да суд одреди привремену меру из члана 44. ЗОПЈКД (привремена мера обезбеђења у смислу Закона о извршном поступку, забрана окривљеном правном лицу да обавља једну или више регистрованих делатности или послова, забрана статусних промена које би довеле до брисања окривљеног правног лица из регистра).

Да се према окривљеном _____ на основу члана _____ одреди/продужи притвор.

троле од стране одговорног лица омогућено извршење кривичног дела у корист правног лица од стране физичког лица које делује под надзором или контролом одговорног лица. Окривљено физичко лице може да буде одговорно лице у окривљеном правном лицу, али и одговорно лице у неком другом правном лицу.

Опис радњи и кривице физичког лица, као и опис одговорности правног лица обухваћени су једном изреком. Међутим, у пракси ће постојати случајеви (нарочито када постоји више окривљених физичких лица) који ће изискивати раздвајање изреке, и то тако што ће се једна изрека односити на физичко лице а друга на правно лице.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Чињенично стање и правна квалификација дела која се окривљенима стављају на терет произлазе из резултата спроведене истраге и утврђују се на основу предложених доказа _____.

Наиме, окривљени су _____ (кратак опис дела).

Кривица окривљеног _____ (физичко лице) утврђује се на основу _____.

Одговорност _____ (правног лица) утврђује се на основу _____ (кривице физичког лица).

Образложити разлоге због којих се предлаже мера безбедности и привремена мера.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кт. бр. ____ / ____

датум _____

/

ПРВОМ ОПШТИНСКОМ СУДУ У БЕОГРАДУ

БЕОГРАД

На основу члана 46. став 2. тачка 3, члана 435. став 3. Законика о кривичном поступку и члана 46. Закона о одговорности правних лица за кривична дела, подносим

ОПТУЖНИ ПРЕДЛОГ

Против:

1. окривљеног (име и презиме, име оца и мајке, датум рођења, место рођења, матични број, број личне карте, пребивалиште, боравиште, држављанство, брачно стање, писмен, занимање, школска спрема, да ли је служио војни рок, одликовања, чиновни, војна евиденција, запослен у..., осуђиваност, брани се...);

2. окривљеног правног лица (навести податке прописане ЗКП-ом, назив, седиште и делатност правног лица, регистарски и матични број правног лица, име и презиме представника, држављанство и број путне исправе ако је представник странац, или правног следбеника)

Да су:

дана _____ у Београду, у стању урачунљивости _____ као одговорно лице у правном лицу (или као лице које делује под надзором или контролом одговорног лица) _____ (унети елементе дела) _____ прибавио корист за правно лице _____ у износу од _____, на тај начин што је _____ (опис дела), а био је свестан забрањености дела²⁰³

²⁰³ Описати дело, неопходно је у диспозитиву навести да је окривљени извршио кривично дело у намери да за правно лице оствари корист или ако је због непостојања надзора или кон-

чиме је окривљени _____ (физичко лице) извршио, а окривљени _____ (навести назив правног лица или његовог правног следбеника) одговоран за кривично дело _____ (навести члан).

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се пред тим судом као стварно и месно надлежним закаже и одржи главни јавни претрес, на који позвати:

1. јавног тужиоца,
2. окривљеног _____ (физичко лице),
3. представника окривљеног правног лица,
4. сведока,
5. вештака.

Да суд у току доказног прочита писмене доказе (набројати), налаз и мишљење вештака, изврши увид у _____.

Да суд прочита извештај из КЕ за _____ (физичко лице) и извештај из КЕ за окривљено правно лице.

Да суд _____ (физичком лицу) изрекне меру безбедности _____ из члана _____ КЗ, а _____ (окривљеном правном лицу) меру безбедности _____ из члана _____ ЗОПЛКД (забрана обављања одређених регистрованих делатности или послова – члан 24; одузимање предмета – члан 25; јавно објављивање пресуде – члан 26).

Да суд одреди привремену меру из члана 44. ЗОПЛКД (привремена мера обезбеђења у смислу Закона о извршном поступку, забрана окривљеном правном лицу да обавља једну или више регистрованих делатности или послова, забрана статусних промена које би довеле до брисања окривљеног правног лица из регистра).

троле од стране одговорног лица омогућено извршење кривичног дела у корист правног лица од стране физичког лица које делује под надзором или контролом одговорног лица. Окривљено физичко лице може да буде одговорно лице у окривљеном правном лицу, али и одговорно лице у неком другом правном лицу.

Опис радњи и кривице физичког лица, као и опис одговорности правног лица обухваћени су једном изреком. Међутим, у пракси ће постојати случајеви (нарочито када постоји више окривљених физичких лица) који ће изискивати раздвајање изреке, и то тако да ће се једна изрека односити на физичко лице а друга на правно лице.

Да се према окривљеном _____ на основу члана _____ од-
реди/продужи притвор.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

**ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ
И ДРУГИ КАЗНЕНИ ПОСТУПЦИ**

ПОСТУПАЊЕ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА У ПОСТУПКУ ЗА ГОЊЕЊЕ ПРИВРЕДНИХ ПРЕСТУПА

Јавно тужилаштво и привредни преступ

Привредни преступи као кажњива дела

Према члану 2. став 1. Закона о привредним преступима („Службени лист СФРЈ“, бр. 4/77... „Службени лист СРЈ“, број 101/2005), привредни преступ је друштвено штетна повреда прописа о привредном или финансијском пословању, која је проузроковала или је могла проузроковати теже последице и која је прописом надлежног органа одређена као привредни преступ. Иако начелног карактера, ова одредба садржи оквире за поступање приликом утврђивања постојања привредних преступа, као кажњивих дела, као и приликом гоњења извршилаца. Из члана 2. став 1. овог закона наиме, проистиче:

- 1) да увек мора бити утврђено који пропис је повређен и којим прописом је предвиђено кажњавање извршилаца;
- 2) да увек мора бити процењено да ли се ради о проузроковању теже последице или само о могућности њиховог наступања.
- 3) да се увек цени степен друштвене штетности извршене повреде прописа.

Овлашћење за гоњење учинилаца привредних преступа

Овлашћење за гоњење извршилаца ових кажњивих дела поверено је јавном тужиоцу. Само, изузетно, оштећени може покренути поступак, односно наставити гоњење, у случају да јавни тужилац то не учини или да од гоњења одустане у току поступка. Ово право оштећеног, међутим, условљено је захтевом да је то лице истакло имовинскоправни захтев. Овлашћење на предузимање гоњења прописана су чланом 50. ст. 1. и 2. Закона о привредним преступима (ЗОПП).

У погледу покретања и вођења привредно преступног (привредно кажњеног) поступка овлашћење јавног тужиоца не разликују се битно од овлашћења, која овај државни орган има у погледу покретања и вођења кривичног поступка. Недореченост члана 50. ЗОПП у погледу права оштећеног на предузимање гоњења, ствара у пракси бројне проблеме. Тако, оправдано је поставити питање када је и пред којим органом оштећени могао да иста-

кне имовинскоправни захтев, уколико поступак није ни био покренут, односно уколико је јавни тужилац пријаву за привредни преступ одбацио. Надаље, уколико је поступак вођен по оптужном предлогу јавног тужиоца а суд пропустио да саслуша оштећеног, те да му затражи изјашњење у вези са имовинскоправним захтевом, на основу чега оштећени уопште може ступити у поступак и захтевати његов наставак до доношења пресуде. Недореченост члана 50. став 2. ЗОПП налаже јавном тужиоцу посебну пажњу у поступању са пријавама, из којих проистиче да постоји правно или физичко лице које може имати својство оштећеног. То су, пре свега, пријаве које подnose та лица (најчешће правна лица), а затим и пријаве државних органа, из којих се може закључити да су из пријављеног дела проистекле конкретне последице по неко лице.

У случају одбачаја пријаве која садржи податке о лицу, које би могло бити оштећено, потребно је да јавни тужилац:

- 1) обавести то лице о донетој одлуци;
- 2) у обавештењу наведе у којем року је и на који начин могуће покретање привредно-казненог поступка.

Уколико је оштећени уједно и подносилац пријаве, потребно је да се том лицу достави копија решења о одбачају пријаве, будући да подносилац пријаве, на основу члана 89. ЗОПП има право приговора вишем јавном тужиоцу.

Обавештење о одбачају пријаве увек треба упутити оштећеном, без обзира на то да ли се може утврдити хоће ли то лице и у којем износу, при подношењу оптужног предлога у својству супсидијарног тужиоца, истаћи имовинскоправни захтев.

Поступање приликом пријема пријаве за привредни преступ

Чланом 85. ЗОПП прописана је општа обавеза државних органа да подносе пријаве за привредне преступе, о којима су обавештени или за које сазнају на други начин. Оваква обавеза прописана је и за „организацију удруженог рада, друге самоуправне организације и заједнице“, што је терминологија правног система, напуштеног крајем 80-их година, која у пракси не ствара озбиљније проблеме. Може се сматрати да је ЗОПП прописана општа обавеза пријављивања ових кажњивих дела. Према члану 86. ЗОПП, пријаве се подносе надлежном јавном тужиоцу, писмено или усмено. Члан 86. став 2. ЗОПП регулише начин пријема пријава, када се оне подносе усмено, те се њиме налаже састављање записника, односно сачињавање службене белешке, уколико се пријава саопштава телефоном. Из ове одредбе проистиче и обавеза надлежног јавног тужиоца (као и јавног тужиоца, који није надлежан) да прими сваку пријаву за привредни преступ, да прибави од подносиоца што више података у вези са извршеним делом, те да сваки поднесак у којем се директно или индиректно указује на постојања привре-

дног преступа заведе у КП уписник. У вези са пријемом пријава за привредне преступе, у јавним тужилаштвима, према садашњој пракси није било проблема, нити је било притужби на поступање тужилаштава, поводом пријема пријава.

Без обзира на то што ЗОПП даје широка овлашћења физичким и правним лицима да подносе пријаве за ова кажњива дела, у пракси је преко 90% пријава поднето од стране надлежних инспекцијских органа, који откривају противправна понашања у оквиру редовних или ванредних контрола.

Приликом пријема пријаве за привредни преступ, односно по упознавању са њеном садржином као и са садржином прилога поднетих уз пријаву, јавни тужилац врши процену њене основаности и процену квалитета доказних средстава која су приложена.

Прејед прилога

Са посебном пажњом мора се прегледати документација, приложена уз поднету пријаву, с обзиром на то да се у прилозима често срећу оригинални примерци исправа и других писмена, која чине саставни део књиговодствене и друге документације, коју је правно лице, према позитивним прописима, у обавези да чува. Овакве исправе је потребно издвојити и непосредно или преко инспекцијског органа, вратити ономе од кога су одузете. Такође, потребно је прегледати и сву осталу документацију, те утврдити да ли је она од значаја за стицање сазнања о чињеницама, релевантним за постојање дела. У пракси се често доставља велики број прилога, односно већи број копија истог акта. Пожељно је да се већ приликом пријема пријаве издвоје сви непотребни акти и да се чувају и у посебном делу предмета.

Прејед записника

Чест је случај да записнике о извршеној контроли инспекције достављају у фотокопијама, или да достављају потпуно нечитке оригиналне примерке ових исправа. Имајући у виду да је записник о извршеној контроли, у великом броју случајева, основни доказ о противправном поступању пријављених, потребно је да у списима предмета постоји оригинални примерак записника, односно да се исти достави суду, као доказно средство, будући да ове исправе, по правилу, садрже потпис и печат правног лица. У случају да је записник достављен само у копији, неопходно је од надлежне инспекције – подносиоца пријаве захтевати и достављање оригинала. Најчешће нема разлога да се сумња у веродостојност фотокопија записника које подносе инспекцијски органи, те њихово непостојање у предмету, углавном, није препрека за подношење оптужног предлога, посебно имајући у виду одредбе члана 100. став 2. ЗОПП. Ипак, тужилац је у обавези да суду презентује доказе о извршењу дела, што значи да накнадно прибављени оригинални примерак записника мора доставити суду у што краћем року.

Записници о контроли се сачињавају на лицу места па су они, из објективних и субјективних разлога, често нечитки. У случају да је записник о контроли нечитак у тој мери да се на основу њега не могу донети закључци о чињеницама одлучним за постојање привредног преступа, потребно је затражити препис записника. Међутим, у пракси јавних тужилаштава присутно је различито поступање у случају недостављања овереног преписа записника ни по поновљеном захтеву. Наиме, док је у појединим случајевима тужилаштво, преко суда или других инспекција, тражило прибављање доказа о чињеницама, наведеним у пријави, у другим случајевима такве пријаве су одбациване због непостојања основане сумње о извршењу привредног преступа, при оцени да је поднет доказ – записник потпуно неупотребљив. На који начин је у овим ситуацијама правилно поступити, зависи од конкретних околности у вези са извршењем привредног преступа. Иако је јавни тужилац, према члану 100. став 2. ЗОПП овлашћен да оптужни предлог поднесе и на основу саме пријаве, он на то ипак није обавезан, односно овлашћен је да донесе одлуку да услед непостојања ваљаних доказних средстава не постоје ни основи за сумњу да је извршен привредни преступ. На овај начин, оправдано је поступити нарочито у оним ситуацијама када су неке чињенице могле бити утврђене само приликом извршења контроле, што се, на пример, односи на одређивање врсте и количине животних намирница, које не испуњавају прописане услове за стављање у промет. Уколико се чињенице од значаја за постојање дела могу утврдити и накнадно, потребно је искористити сва законом предвиђена овлашћења да се о тим чињеницама стекну потребна сазнања дакле, има места накнадном обраћању подносиоцу пријаве, другим органима или суду. На овај начин, потребно је поступити, на пример, када су неправилности проистекле из вођења пословних књига, будући да је вероватно да ове исправе могу бити прибављене и накнадно прегледане. У вези са овим, треба истаћи да је гоњење извршилаца привредних преступа не само овлашћење него и обавеза јавног тужиоца, као државног органа.

Инструменти за претходну проверу чињеница од значаја за доношење одлуке у предмету су захтев за прикупљање потребних обавештења (члан 90. ЗОПП) и предлог за спровођење истражних радњи (члан 91. ЗОПП).

Захтев за прикупљање потребних обавештења

Захтев за прикупљање потребних обавештења је акт којим се јавни тужилац обраћа подносиоцу пријаве или другим државним органима, ради прикупљања сазнања о чињеницама, одлучним за постојање привредног преступа. Овај акт, садржи тачан назив и адресу органа којем се упућује, насловљава се као захтев за прикупљање потребних обавештења и у њему се, прецизно, формулишу питања о којима је потребно изјашњење. Такође,

прецизно се наводи документација чије се достављање тражи. Приликом сачињавања овог акта, за који закон не прописује неку посебну форму, увек је потребно изложити чињенице, одлучне за постојање привредног преступа, чије се постојање утврђује, без обзира на елементе дела које је пријавио подносилац. Такође, потребно је укратко образложити због чега се потребна обавештења захтевају, односно шта је непотпуно или погрешно наведено у пријави, односно поднесцима који исту прате. Уколико се захтев за прикупљање потребних обавештења упућује државном органу који није подносилац пријаве, у овом акту изложиће се садржина пријаве и недостаци који налажу обраћање другом државном органу. Јасно постављена питања или указивање на конкретне радње које треба накнадно предузети, од пресудног су значаја за успех ове провере, пошто подносилац пријаве а још мање други орган из уопштених формулација, какве се врло често излажу у овом акту, не може закључити чиме је то јавни тужилац незадовољан, што је један од разлога да ова провера, у знатном броју случајева, не даје очекиване и потребне резултате.

Истражне радње

За разлику од поступка прикупљања потребних обавештења који је у ЗОПП изложен уопштено, у оквиру само једног члана, поступак истражних радњи веома је детаљно разрађен, при чему се законодавац трудио да заштити интересе свих учесника у поступку, што се посебно односи на окривљеног и оштећеног. У поступку спровођења истражних радњи, посвећено је чак 10 чланова ЗОПП. Истражне радње у поступку претходног испитивања пријаве спроводе се на предлог надлежног тужиоца, а суд их, по сопственој одлуци може спровести у фази испитивања оптужног предлога. Иако ЗОПП не прописује посебну форму ни за овај акт, неопходно је да он и по форми и по садржини има квалитет који суду омогућава процену има ли места његовом поступању, те да такво поступање омогућава, односно каналише га и усмерава само на оне радње које су од значаја за доношење одлуке о прогону.

Поред тачног назива суда и назива акта („предлог за спровођење истражних радњи“), овај поднесак треба да садржи чињенице и опис дела и правну квалификацију, те конкретне радње, које је потребно да су предузме, ради разјашњења чињеница од значаја за доношење тужилачке одлуке. Правилно је суду доставити све акте од значаја за упознавање судије са предметом, при чему ће се водити рачуна да се не достављају сувишни поднесци, односно све копије истог поднеска. Акти који се достављају наводе се, по правилу, у увидном делу предлога за спровођење истражних радњи, и то набрајање мора бити исцрпно, односно морају бити побројани сви прилози који се достављају. Уколико се истражним радњама предла-

же саслушање лица, потребно је навести тачне личне податке за физичка лица, као и тачан назив и адресу седишта правног лица. Иако у пракси није уобичајено да се у оквиру овог акта сачињава изрека, такво поступање је пожељно, нарочито у сложенијим случајевима, тако да конципирана „изрека“ представља наговештај изреке оптужног предлога, те олакшава суду сналажење у извођењу доказа о чињеницама, које тужилац сматра битним за постојање привредног преступа. Тужилац, наиме, треба да наведе у чему се састоји дело, чији се елементи утврђују у поступку истражних радњи, па је често једноставније скицирати изреку него описивати шта је утврђено, шта проистиче из пријаве и доказних средстава, и шта се у поступку покушава утврдити. У великом броју случајева, предлози за спровођење истражних радњи не садрже означене елементе, што је не само штетно по углед тужилаштва, као државног органа, него знатно умањује изгледе на успех у прикупљању доказа. У оквиру предлога који се излажу у овом акту, потребно је конкретизовати питања, која суд треба да постави приликом саслушања и, што је од посебне важности, питања на која треба да одговор дâ судски вештак, у случају да се тражи извођење овог доказа. У ситуацији када привредно преступни поступак још увек није покренут, недопустиво је уопштено тражити спровођење вештачења, без навођења шта се вештачењем жели утврдити и због чега је потребно извођење овог доказа у фази провере поднете пријаве. Иако предлози за спровођење истражних радњи не испуњавају означене критеријуме, судови, по правилу, приступају спровођењу истражних радњи, односно не користе овлашћења из члана 91. став 4. да се са предлогом тужиоца не сложе, нити траже да одлуку о томе донесе веће.

Оптужни предлог

Садржина оптужног предлога

Акт јавног тужиоца, којим се покреће привредно преступни поступак је оптужни предлог. У члану 100. став 1. ЗОПП прописано је да се, по спроведеном поступку истражних радњи, исти може наставити само на основу оптужног предлога тужиоца. Формулација члана 100. није довољно прецизна, имајући у виду да је поступак истражних радњи неформалан, односно да спровођење истражних радњи представља проверу пријаве а не једну од фаза привредно преступног поступка. Дакле, „настављање поступка“ означено у ставу 1. члан 100. ЗОПП може представљати само наставак предузимања радњи ради осуде неких лица за привредни преступ, а не и наставак поступка који започиње подношењем оптужног предлога. Ни у теорији ни у судској пракси члан 100. став 1. ЗОПП не тумачи се на начин да се поступак наставља оптужним предлогом, односно да истражне радње представ-

љају прву, почетну фазу привредно казног поступка. Ипак, од 1977. године овај став закона није измењен.

Од практичног значаја за поступање јавног тужиоца је одредба члана 100. став 2. ЗОПП, којом се дају оквири за утврђивање садржине оптужног предлога. Чак и према наводима овог члана, оптужни предлог, као иницијални акт, могао би се сматрати неформалним. Међутим, у пракси се оптужни предлог у привредно казном поступку сачињава на начин како се то чини са истоименим актом у скраћеном кривичном поступку. Тако, за разлику од садржине оптужнице, ни ЗКП, који је тренутно у примени, ни ЗОПП не садрже обавезу навођења законског назива кривичног дела, односно привредног престапа. Ипак, сматрамо да би се оптужни предлог у којем није означен назив привредног престапа, са навођењем одредаба закона којима је то дело прописано (оптужни предлог без правне квалификације), морао сматрати неуредним. Један од разлога за одбацивање оптужног предлога, у фази његовог претходног испитивања је и непостојање доказа о основаности сумње да је окривљени учинио привредни преступ који је предмет оптужбе. Дакле, предмет оптужбе мора бити јасно дефинисан. Ово је посебно важно стога што су привредни преступ увек повреде прописа, о чему је већ било речи. Садржина оптужног предлога ближе је одређена чланом 101. ЗОПП. Како поднете пријаве, међутим, најчешће не садрже све податке, прописане чланом 101. став 1. ЗОПП, то је при сачињавању сваког оптужног акта присутна дилема да ли треба вршити додатне провере и утврђивати све податке, посебно оне које се тичу одговорног лица, будући да за то лице закон упућује на примену члана 94. став 2. ЗОПП. Иако у ситуацијама када суд има потешкоће у проналажењу окривљеног, судије наговештавају да ће одбацивати оптужне предлоге који не садрже све податке прописане чланом 101. став 1. и чланом 94. став 2. ЗОПП није нам познато да је до тога икада дошло. Правилно је навести све податке, којима се располаже у време сачињавања оптужног предлога и поднети га без одлагања, чак и у случају да неки од података из члана 94. став 2. ЗОПП недостају. Доследно спровођење закона у погледу потпуности личних података довело би до одуговлачења у покретању поступка, због тога што за одговорно лице нису познати, на пример, подаци о школској спреми. Разуме се да оптужни предлог не може бити поднет уколико подаци, којима се располаже, нису довољни за идентификацију правног и одговорног лица.

Чланом 101. став 2. ЗОПП прописано је да оптужни предлог садржи кратак опис привредног престапа, означање суда пред којим ће се главни претрес одржати, које доказе треба извести и предлог да се окривљено правно, односно окривљено одговорно лице осуде по закону. Надаље, члан 101. став 2. ЗОПП прописује да ће се, ако је то потребно, у оптужни предлог унети и разлози којима се утврђује основаност оптужбе.

Вишегодишња пракса у овој материји довела је до тога да се оптужни предлози свих поступајућих тужилаштава сачињавају једнообразно, на начин који задовољава све критеријуме, прописане законом а, по правилу, и више него што се законом захтева. Тако, оптужни предлог почиње назнаком суда, пред којим се поступак покреће, назнаку овлашћења јавног тужиоца на покретање оптужног предлога, личне податке за правно лице, личне податке за одговорно лице, чињенични опис дела, које се окривљенима ставља на терет, правну квалификацију дела, предлог за позивање и саслушање окривљених, предлог за саслушање других лица, чији су искази процењени као значајни за извођење доказа, набрајање писмена и других доказних средстава из којих проистичу основи за сумњу да су окривљени извршили привредни преступ, те предлог за изрицање казни, а најчешће и мера безбедности. Иако је основни модел оптужног предлог, као иницијалног акта привредно казненог поступка у потпуности прихватљив, јер је с једне стране сажет и разумљив, а с друге стране потпун, то не значи да су сви оптужни предлози истог квалитета, па чак ни то да су сви подобни да по њима суд поступа. Свакако, најчешће погрешке и пропусти чине се у излагању чињеничног описа дела, као и у означавању прописа који се поступањем окривљених повређују.

Чињенични опис дела

У пракси, која је напуштена средином деведесетих година, чињенични опис у сваком оптужном предлогу започињао је навођењем тачног назива правног лица, као и имена и презимена одговорног лица, уз навођење положаја и послова које је обављао у правном лицу, из којих проистиче његова одговорност. Уношење ових елемената чинило је чињенични опис привредног престапа дужим, међутим, у појединим ситуацијама придржавање овог модела доводило је до прецизнијег утврђивања основа за одговорност физичког лица, и то посебно када је привредни преступ трајно дело, вршено у дугом периоду у којем су се одговорна лица смењивала или када је привредни преступ последица коинцидентног чињења или пропуштања више физичких лица. Оваква пракса постепено је напуштана, уз образложење да су ти подаци саставни део оптужног предлога у делу у којем се излажу лични подаци. Према данашњој ситуацији, међутим, само мањи број оптужних предлога садржи тачне податке о положају које је одговорно лице заузимало у правном лицу у време извршења дела, било у чињеничном опису, било у оквиру личних података, што чини знатне потешкоће у утврђивању одговорности тих лица, посебно у наведеним ситуацијама када више лица одговара за исто дело или, када је дело чињено у дужем временском периоду, током којег се привредно преступна одговорност преносила, због учесталих смена на руководећим положајима. Нејасноће су присутне и

када се више физичких лица оптужује за истоврсне привредне преступе, јер се често заборавља на правно лице, односно не може се утврдити да ли се правном лицу ставља на терет једно или више дела са истом квалификацијом. Из изложеног проистиче да се, као обавезан део личних података за одговорно лице, мора навести функција, положај или радно место физичког лица у време извршења привредног преступа, односно други основ из којег потиче одговорност тог лица, као и тачан број дела, која се стављају на терет правном лицу.

Место извршења дела

Оптужни предлози у великом броју случајева не садрже прецизно навођење места у којем је дело извршено, будући да је општеприхваћен став да је уколико радња дела није везана за неко специфично место, привредни преступ извршен у седишту правног лица. Иако се не може сматрати великим пропустом, ненавођење места извршења то свакако јесте, због чега је праксу потребно кориговати и као обавезно увести навођење ове адресе. Подразумева се да је озбиљнији пропуст ненавођење места извршења дела у оним ситуацијама, када је дело извршено ван седишта правног лица, на пример, у продајном објекту, складишту, на градилишту и слично.

Време извршења дела

Навођење времена извршења привредног преступа од пресудне је важности за ваљаност изреке оптужног предлога. Време извршења дела од посебног је значаја у материји привредних преступа, имајући у виду флексибилност прописа којима се ова дела одређују, као и измене у подзаконским актима (правилници, наредбе и сл.), којима се радње дела конкретизују. У пракси се, међутим, као време извршења дела у недозвољеном броју случајева прибегава формулацији „што је утврђено инспекцијском контролом извршеном дана...“. И када је привредни преступ вршен, односно извршен на дан инспекцијске контроле, оваквој формулацији не треба прибегавати. Из списка предмета се, најчешће, време извршења привредног преступа може утврдити, те је потребно да се оно одреди на исти начин како се то чини и у кривичном поступку, приликом сачињавања изреке оптужнице. Наведеној формулацији могуће је прибећи само уколико, с једне стране, нема сумње о томе да дело није застарело, а с друге, када нема других података на основу којих би се време могло прецизније утврдити. Како је поменуто, време извршења дела у највећем броју случајева може се утврдити увидом у исправе, односно у записнике, те је приликом израде оптужног предлога овом питању потребно посветити већу пажњу.

Материјалноправна и казнена одредба

Део чињеничног описа дела који не сме бити изостављен је навођење одредбе закона, која је прекршена радњом или пропуштањем (материјалноправна одредба). Код прописивања бића привредног преступа (казнена одредба) најчешће је наведено на који се члан закона односи привредни преступ. Недопустива је ситуација да се правна квалификација даје по једном делу, а да се у чињеничном опису наводи да је прекршен неки други члан закона, што се најчешће чини када радња дела не одговара сасвим инкриминисаним радњама, онако како су оне наведене у законском тексту. Овакво поступање последица је некритичног усвајања, тачније, прописивања навода поднете пријаве, без консултације са текстом закона, чак и у оним њеним деловима, којима се решавају питања, због којих је вођење поступка и поверено јавном тужиоцу. Реч је о правној оцени дела, односно питању правне квалификације. Несагласност између материјалноправне и казнене одредбе представља битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 367. став 1. тачка 11. ЗКП у вези са чланом 56. ЗОПП. У појединим случајевима, сама казнена одредба упућује на уопштenu материјалноправну одредбу прописа. Овде су могуће две ситуације. Прва је, када се конкретизовање радње дела мора вршити тражењем других одредаба истог прописа, а друга је када уопштена одредба бива конкретизирана путем подзаконских аката. Ваљано сачињена изрека оптужног предлога садржи, поред материјалноправне одредбе на коју упућује казнена одредба и све друге одредбе истог или других прописа које омогућавају да се непрописно понашање окривљених у потпуности сагледа. Чест је случај да се, уз иначе тачно навођење прекршене материјалноправне одредбе, одредба подзаконског акта не наведе прецизно прибегава се формулацији да је поступање супротно „и одредбама Правилника...“. Пре доношења одлуке о подношењу оптужног предлога потребно је извршити увид у све подзаконске акте од значаја за процену да ли има елемената привредног преступа на страни окривљених и у случају да су одредбе свих прописа заиста прекршене, потребно је навести све прописе који су пропуштањем или чињењем окривљених прекршени. Уколико подзаконски акт, на који се позива подносилац пријаве није донет на основу закона, којим је прописан пријављени привредни преступ, потребно је темељно извршити анализу да ли кршење подзаконског акта, донетог на основу другог закона, а често и закона из друге области, може бити квалификовано као привредни преступ.

Радња дела

Иако је наизглед јасно да чињенични опис дела мора садржати конкретне поступке, односно пропусте који чине радњу дела, недопустиво је велики број оптужних предлога које такве чињенице не садрже. Ово се односи на оне оптужне предлоге где се, као радња дела, парафразира или чак дословно наводи законски текст, без икакве конкретне чињенице која би била у вези са поступањем окривљених. Чак и у случају суд такве формулације прихвати и када по њима донесе осуђујућу пресуду, поступци у тим предметима због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 367. став 1. тачка 11. ЗКП, по правилу, бивају поновљени.

Главни претрес

Присуство јавног тужиоца на главном претресу

Чланом 110. став 1. ЗОПП прописано је да се главни претрес пред судијом појединцем може одржати у одсуству јавног тужиоца. Овом одредбом практично је наложено јавном тужиоцу да присуствује главном претресу у свим случајевима, имајући у виду да тренутно нема дела за која се главни претрес може водити пред судијом појединцем. Наиме, чланом 59. став 2. ЗОПП прописано је да за привредне преступе за које је прописана новчана казна за правно лице у износу од 100.000,00 динара или мање, у првостепеном поступку поступа судија појединац. Према тренутном стању у прописима којима се прописују привредни преступи, најмања мера новчане казне за правно лице је углавном око 300.000,00 динара. У „Службеном гласнику РС“, број 101/2005 од 21. новембра 2005. године објављен је Закон о изменама Закона којима су одређене новчане казне за привредне преступе и прекршаје, којим су обухваћени скоро сви привредни преступи, прописани у позитивном праву, а повећање је извршено на тај начин да нема новчаних казни које би биле мање од 100.000,00 динара. Минимум казни за правна лица је одређен на нивоу од око 300.000,00 динара. Није нам познато да је мимо законских измена новчаних казни још увек на снази пропис, који би за привредни преступ, као максималну прописивао казну од 100.000,00 динара. Јавни тужилац је у обавези да буде присутан на свим главним претресима у привредно преступном поступку. Имајући у виду да је поступање судова у овим предметима, као и иначе везано за тзв. „судеће дане“, у пракси се присуство јавних тужилаца на главним претресима обезбеђује тако што одређени носилац јавно тужилачке функције присуствује свим претресима који се одржавају у току једног таквог дана, без обзира на то да ли је неки од заказаних претреса поводом дела за које је прописано поступање судије појединца.

Измена чињеничног описа дела

Честа је примедба суда да се поступајући тужиоци пасивно држе у току главног претреса, да у утврђивању чињеница не учествују постављањем питања, него да то препуштају суду, те да приликом држања завршне речи своје изјашњење не прилагођавају конкретном делу. Нажалост, ове примедбе су углавном основане и трба их узети у обзир. Са становишта законитости у поступању јавних тужилаца, међутим, потребније је да тужилац буде активан у вези са „ажурирањем“ изреке оптужног предлога, односно у прилагођавању текста изреке чињеницама, утврђеним у току поступка. Искуство у поступању на главном претресу овде има пресудну улогу. Наиме, није добро ни пожељно да се оптужни предлог „прецизира“ после сваког изведеног доказа (на пример, после саслушања сваког од сведока), као што није пожељно ни да изрека оптужног акта остаје непромењена, без обзира што неке од чињеница, које улазе у чињенични опис дела, трпе битне измене. За доношење правилне одлуке о томе, када ће и у којој мери тужилац прецизирати изреку оптужног акта на претресу, требало би да зависи од значаја и домашаја доказних средстава која се користе у доказном поступку, а из којих проистиче потреба за таквим поступањем. Наиме, ако се саслушава инспектор који је вршио контролу, па то лице промени исказ у погледу чињеница које су наведене у записнику о контроли, свакако да се, без одлагања мора прибећи прилагођавању изреке новонасталој ситуацији. Међутим, када су у питању исказ представника правног лица и окривљеног одговорног лица, или искази сведока запослених у правном лицу, треба бити знатно опрезнији, имајући у виду да окривљени, у складу са својим процесним правима, интерпретирају околности на начин који њима иде у прилог, односно да се ради о сведоцима, заинтересованим за исход поступка. Ово, уједно, значи да треба бити посебно опрезан приликом „ублажавања“ чињеница које терете окривљеног, с обзиром да је процесно некоректно, а понекад и недопустиво, у опис радње накнадно поново уносити чињенице, које окривљене терете у већој мери. У ситуацијама када се чињенично стање мења у односу на одлучне чињенице, што, по правилу, води озбиљнијој измени оптужног акта, уколико не постоје посебни разлози хитности, пожељно је затражити спис на разматрање, те измену оптужног акта извршити на начин да се чињенични опис дела уобличи у јединствен текст. Најбоље ово учинити поднеском, наравно, уз изричито навођење да се тим актом мења оптужни предлог означен прецизно одређеним КП бројем, као и уз тачно навођење броја односно ознаке судског предмета (ПК број). Иако суд није у обавези да ове поднеске доставља странкама, процесно је коректно овакве измене доставити суду у довољном броју примерака, да би председник већа могао донети одлуку о томе да ли ће, и пре рочишта за главни претрес, поднеске доставити окривљенима и браниоцима.

Проширење оптужбе

У привредно преступном поступку честа је појава измене одговорног лица, проширењем оптужбе. Пожељно је да се проширење оптужбе врши поднеском, уз тачно навођење ознаке и броја судског предмета, у којем се врши ова измена, те уз навођење личних података за одговорно лице које се оптужује, и, посебно његовог својства у правном лицу, из кога проистиче да је управо то лице одговорно за дело, за које је претходно био оптужен неко други. Својство одговорног лица може се навести у делу који садржи личне податке за то лице, међутим, правилније је ову околност увести у изреку оптужбе. Ово, уједно, значи да акт, којим се оптужба проширује на друго физичко лице, мора садржати изреку оптужбе, и то идентичну у погледу свих, а не само одлучних чињеница, изреци оптужбе за правно лице, односно изреци изложеној у оптужном предлогу којим је покренут поступак. Уколико постоји потреба да се поједине чињенице измене, поред проширења оптужбе потребно је нагласити да се врши измена чињеничног описа дела које се стављана терет и правном лицу, дакле овај акт треба да носи назив „Проширени и измењени оптужни предлог“, који гласи како на новоодговорно, тако и на правно лице.

Тек пошто је законито извршено проширење оптужбе, дозвољено је дати изјаву о одустанку од гоњења лица, које је пре проширења било оптужено за исти привредни преступ. Међутим, ово питање се надовезује на питање када је поступак према неком лицу започет, у којем погледу ни ЗОПП ни ЗКП нису довољно јасни. У пракси се проблем може решити тако што ће се сачекати да суд упути позив лицу, наводећи да га позива као окривљеног из чега несумњиво проистиче да нема противљења суда гоњењу тог лица за дело, за које је већ оптужено друго физичко лице. Иако се у пракси судови нису противили истовременом проширењу оптужбе и одустанку од гоњења према већ оптуженом лицу, с обзиром да је такво противљење по закону могуће, оваква располагања треба чинити са посебним опрезом, водећи рачуна о начелу јединствености поступка, по којем у сваком тренутку, у фази претреса мора постојати оптужба према неком физичком лицу, наравно, уколико се није стекао неки од разлога, који чини могућим вођење поступка само против правног лица.

По одустанку од гоњења физичког лица, потребно је водити рачуна о томе да се у списима предмета нађе решење о обустави поступка, било тако што ће се обезбедити копија записника на којем је донето ово решење, било тражењем његовог писменог отправака. На лице, према коме се одустало од гоњења не треба заборавити, јер се дешава да суд не донесе решење о обустави поступка, нити пресуду, којом се према том лицу оптужба одбија, па тако оптужба остане нерешена, што више није само брига суда, него, првенствено, поступајућег тужиоца.

Прецизирање оптужбе

Поводом измене оптужбе на главном претресу, у погледу чињеница које се окривљенима стављају на терет, присутна је пракса да се искази дају тако што се наглашава да се, на пример, у трећем реду изреке, уместо једне речи уноси друга реч или се умеће цела реченица. Овакво поступање није незаконито, али је рогобатно. Таквим поступањем препушта се суду да формулише оптужбу, иако је то право и обавеза јавног тужиоца. Сматрамо да је једноставније и коректније и према суду и према окривљенима да се, чак и када је у питању измена само појединих речи, изрека оптужбе поново издиктира на записник.

Измена оптужбе или одустајање од ње у завршној речи по закону није допуштено. Иако нема сметњи да се од оптужбе у целини или делимично одустане и по завршетку доказног поступка, чињенични опис може се мењати само док доказни поступак траје, те уколико се на претресу оваквом решењу прибегава, потребно је непосредним обраћањем председнику већа најавити овакво поступање и затражити прилику да се та процесна радња изврши у току доказног поступка. Логично је да чак и када су у питању мање измене, представник окривљеног правног лица и окривљено одговорно лице, као и присутни браниоци буду упознати са изменама и да им буде омогућено да се о истима изјасне. У сличним ситуацијама често се догађа да окривљени и браниоци и због најнезнатнијих измена траже одлагање главног претреса, међутим, то свакако није разлог да се измене „чувају“ за завршну реч, а ствар је суда да ли ће овакве захтеве уважити.

Иако је правило, а и обавеза да се поступање тужиоца евидентира на корицама предмета, ова обавеза се занемарује зашта нема оправданих разлога. Имајући у виду да се у привредно казненом поступку искази дају о чињеницама у вези са пословањем, да су искази оптерећени ускостручним терминима, те нумеричким ознакама вредности, количина и сл., судови предусретљиво обезбеђују тужиоцима копије записника. Обезбеђење копије записника о главном претресу не лишава поступајућег тужиоца обавезе да своје присуство на претресу евидентира на корицама предмета. Када поступак у фази главног претреса дуго траје, у списима, поред различитих поднесака које одбрана даје током претреса присутни су и ови записници, што представља велико олакшање приликом вршења увида у предмет а посебно приликом сачињавања жалбе. Акти треба да буду уредно сложени, а сређивање списа не треба препустити радницима писарнице.

Имајући у виду знатно већи број ситуација када у току главног претреса долази до одустанка од оптужбе, у привредно казненом поступку, није правило да се о одустанку сачињавају посебне службене белешке. Ово тим пре, што се углавном обезбеђују копије записника о главном претресу из којих је могуће утврдити шта је довело до овакве одлуке. Сматрамо да,

ипак, постоје такви предмети где изјава о одустанку, са записника на главном претресу, који се налази у списима предмета није довољна, односно да треба сачинити белешку о разлозима за одустанак, на начин како се то чини у кривичним предметима.

Јавни тужилац и правни лекови у поступку по приведним преступима

Решење о одбачају пријаве

Иако је логика поступка налагала да се о одбачају пријаве излаже у делу у којем су изложени ставови о пријему поднете пријаве и њеној провери, специфичност привредно преступног поступка, који познаје могућност приговора на решење о одбачају пријаве, довели су до тога да се о овој одлуци, као и о одговарајућем правном леку, излаже у оквиру овог поглавља.

Чланом 89. став 1. ЗОПП прописано је да ће јавни тужилац одбацити пријаву:

- 1) ако из пријаве проистиче да пријављено дело није привредни преступ;
- 2) ако је наступила застарелост гоњења;
- 3) ако постоје други законски разлози који искључују гоњење.

Формулација основа за одбачај пријаве, како је интерпретирана у члану 89. став 1. ЗОПП а овде наведена под тачком 1. није довољно прецизна и њено дословно спровођење довело би до ситуација, које су неспојиве са принципом оптужбе. Наиме, имајући у виду да су инспектори, који сачињавају и подnose пријаве, у великом броју случајева лица других професија а не правници, да међу њима има инжењера, лекара, фармацеута, економиста и др, у поднетим пријавама често се среће ознака овог кажњивог дела као прекршаја, као и навођење законских одредаба које немају везе ни са материјалноправном одредбом која је прекршена, ни са казненом одредбом. Такође, често се догађа да се у пријавама инспектори позивају и на друге прописе, те кршење других прописа подводе под кажњива дела, одређена као привредни преступи. Када би се чланом 89. став 1. ЗОПП у овом делу доследно тумачио, свака формално неприхватљива или мањкава пријава морала би бити одбачена. Такође, у пракси се срећу пријаве које су непотпуне, те када би тужилац, разматрајући основе за предузимање гоњења, имао у виду само чињенице изложене у пријави, гоњење за привредне преступе често не би било могуће. Како се, ипак, ради о озбиљним кажњивим делима, законодавац је гоњење поверио јавном тужиоцу, који ће поред пријаве испитивати и све друге приложене доказе, те разматрати постојање привредних преступа не само имајући у виду приложену садржину, на начин како то чини суд у парничном поступку, него ће своју обавезу гоњења учиниоца кажњивих дела вршити и употпуњавањем пријаве, испитивањем постојања других привред-

них преступа а не само оних који су означени у пријави и слично. Дакле, основ за одбачај пријаве наведен у овом тексту под тачком 1. треба тумачити на тај начин да ће тужилац одбацили пријаву само уколико из пријаве несумњиво проистиче да нема привредног преступа било стога што уопште нема кажњивог дела на страни пријављених лица било стога што постоји вероватноћа о извршењу кривичног дела, односно прекршаја. Када се одбачај пријаве доноси по овом основу, у изреци решења о одбачају најчешће се користи формулација да се пријава одбацује „јер не постоје основи за сумњу да је извршен привредни преступ“. Ову формулацију сматрамо коректном, како са становишта степена доказаности, тако и због тога што је формулација свеобухватна и „покрива“ и ситуацију непостојања дела и ситуацију у којој је кажњиво дело извршено од стране других лица.

Одбачај пријаве због наступања застаре у пракси није чест случај. Приликом доношења овог решења потребно је прецизно навести време извршења привредног преступа, о чему је већ било речи, у образложењу решења тачно навести када се и због чега дело сматра учињеним управо тада и те од којег датума је тај рок почео тећи.

Други законски разлози, који искључују гоњење, нису основ који се често користи приликом доношења решења о одбачају пријаве. Ови разлози исти су као и разлози прописани у ЗКП, па нема посебног разлога ни теоретске ни практичне природе да им се овом приликом посвећује пажња. У пракси јавних тужилаштава, поводом одбацивања кривичних пријава, низ година присутна је дилема да ли пријаву треба одбацили због оног дела које је означено у пријави, или због дела које тужилац процењује као дело које би највише одговарало чињеницама. И у пракси привредних преступа присутна је ова дилема, те без обзира на теоретска разматрања о томе какво је поступање правилно, искључена је могућност погрешке уколико тужилац у диспозитиву решења о одбачају наведе да пријаву одбацује како за пријављено дело, тако и за сва друга дела, а у образложењу решења да кратак осврт на дела која би, поред пријављеног могла приближно одговарати пропустима који су учињени или за које се сумња да су учињени.

Приговор на решење о одбачају пријаве

Право подносиоца пријаве на приговор против решења о одбачају пријаве јавног тужиоца специфичност је привредно-казненог поступка. Право приговора подносиоца пријаве (из члана 85. став 2. ЗОПП), регулисано је члан 89. став 2. ЗОПП. Поред обавештења о одлуци, које се мора достављати у року од осам дана, тужилац је у обавези да подносиоца пријаве обавести и о разлозима за такво поступање. Чланом 89. став 3. је прописано да подносилац пријаве може поднети вишем јавном тужиоцу приговор против решења о одбацивању пријаве.

Према важећем Закону о јавном тужилаштву, у предметима привредних преступа поступају, у првом степену, општинска јавна тужилаштва у седиштима трговинских судова, а у другом степену Републичко јавно тужилаштво. Имајући у виду да оваква организација није опште позната, у обавештењу подносиоцу пријаве о одбачају треба навести, поред рока за подношење приговора и чињеницу да се приговор подноси Републичком јавном тужилаштву. Посебно је ово од значаја имајући у виду тромесечни рок за доношење одлуке о приговору, прописан чланом 89. став 4. ЗОПП.

У највећем броју случајева о обавези из члана 89. став 2. ЗОПП извршава се тако што се подносиоцу пријаве достави копија решења о одбачају пријаве. Овакво поступање сматрамо једино исправним, а уједно и најједноставнијим. Наиме, да би сачинио ваљан приговор, подносилац пријаве мора бити упознат са разлозима за одлуку јавног тужиоца, па је стога потребно да има увид у образложење решења о одбачају пријаве. Разуме се да ће подносилац бити обавештен и о основу за доношење таквог решења. Дакле, уместо да се једном донето решење о одбачају пријаве препричава, тај акт треба просто доставити подносиоцу, као што се то чини и у свим другим ситуацијама, када је предвиђена могућност улагања правног лека. Ово посебно истичемо због тога што су се у пракси појављивала обавештења са недовољно јасним разлозима или без разлога, на начин како се то чини када се органи унутрашњих послова обавештавају о одбачају кривичне пријаве.

На уложени приговор, Републички јавни тужилац доноси одлуку у форми решења у чијем образложењу се укратко интерпретира садржај пријаве, садржај решења о одбачају пријаве са освртом на њено образложење, и наводе разлози за одлуку која се излаже у диспозитиву тог решења. Републички тужилац се мора изјаснити о свим наводима решења, као и о наводима приговора. Уколико се решење о одбачају пријаве укида, Републички тужилац ће навести какво даље поступање у предмеру сматра правилним и законитим, чиме преузима одговорност за даље поступање по пријави, уколико се оно врши у оквиру датих налога.

Решење по приговору се доставља тужиоцу који је донео решење о одбачају, као и подносиоцу пријаве.

Имајући у виду промене у систему судова, више пута вршене од доношења ЗОПП који је на снази, разуме се да став 5. члана 89. ЗОПП више није у примени.

Жалба против пресуде и решења

Чланом 118. став 1. ЗОПП прописано је да се жалба против пресуде, донесене у првом степену, изјављује у року од осам дана од дана достављања преписа пресуде (писмени отправак), док је за жалбу на решење тај рок одређен у трајању од три дана. Чланом 56. ЗОПП одређено је да се ЗКП при-

мењује у делу који се односи на редовне правне лекове. Дакле, жалба против пресуде донете у привредно казненом поступку не разликује се од жалбе, која се улаже на кривичне пресуде. Дакле, пресуда се може побити због битне повреде одредаба кривичног (привредно преступног) поступка, због повреде кривичног закона, због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања, те због одлуке о кривичним санкцијама. Јавно објављивање пресуде је посебна заштитна мера по ЗОПП и прописана је чланом 28. став 1. тачка 1. ЗОПП.

Приликом сачињавања жалбе мора се водити рачуна о усклађености основа за улагање жалбе са жалбеним предлозима. То, конкретно, значи да жалба уложена због погрешног и непотпуно утврђеног чињеничног стања не сме садржати предлог да се пресуда преиначи. Недопустиво је велики број жалби јавних тужилаца где се као једини жалбени основ наводи повреда закона (најчешће код погрешне правне квалификације), а као једини предлог ставља се предлог за укидање пресуде. Дакле, поред утврђивања правилног основа за жалбу јавни тужилац мора законито определити и жалбене предлоге.

Сматрамо да би, улагањем већег броја жалби, требало сузбијати незакониту праксу да се као доказ на претресу читају пријаве, да се пресуде заснивају на пријавама као доказним средствима. До сада је то успешно учињено од стране Окружног јавног тужиоца у Новом Саду.

Понашање јавног тужиоца у поновљеном поступку

Када се по решењу Вишег трговинског суда првостепена пресуда укида, у великом броју случајева примећује се да тужилац не уподобљава оптужни акт ни налозима другостепеног суда, ни ставу Републичког јавног тужиоца, који се, по правилу, интерпретира у другостепеној одлуци. Наиме, уколико је пресуда укинута због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања и посебно, због неразумљивости изреке пресуде, а изрека пресуде гласи исто као и изрека оптужбе, постоји обавеза тужиоца да у другостепеном поступку изврши све потребне исправке и прилагођавања, а не да пасивно препушта суду спровођење другостепене одлуке, као да се разлози за укидање пресуде јавног тужиоца не тичу. Постоји обавеза тужиоца да пажљиво анализира разлоге за укидање пресуде те да у највећој могућој мери усклади своја даља процесна понашања према ставу Вишег трговинског суда. У случају да постоји дилема у вези са даљим понашањем у поновљеном поступку, пожељно је да се усмено или писмено изврше консултације са Републичким јавним тужиоцем, као другостепеним.

У закључном делу овог излагања, као куриозитет, треба навести случај када је општински јавни тужилац уложио жалбу због неразумљивости изреке пресуде, при чему је пресуда садржала изреку дословно исту као изре-

ка оптужења. Тужилац који поступа у другостепеном поступку мора у таквим ситуацијама да се определи између тога да одустанком од жалбе „казни“ поступајућег тужиоца у корист окривљеног, или да подражавањем такве жалбе инсистира на укидању пресуде ради сачињавања ваљане изреке, уз обавештавање јавног тужиоца, као старешине органа, о пропустима његовог заменика, учињених како током поступка тако и приликом улагања жалбе.

Ванредни правни лекови

Општински јавни тужилац који поступа у предметима привредних преступа може Републичком јавном тужиоцу поднети иницијативу за подизање захтева за заштиту законитости када процени да су првостепена и другостепена одлука донете на начин који оправдава улагање овог ванредног правног лека. Наравно, у ситуацијама када није било жалбе на првостепену пресуду, иницијативу за подизање захтева за заштиту законитости треба допунити образложењем разлога из којих жалба није уложена. Поступања тужиоца поводом других правних лекова у овом поступку нису честа, због чега је излишно сачињавати упутства за такво поступање.

**ОБРАСЦИ ИЗ ТРГОВИНСКО-КАЗНЕНОГ ПОСТУПКА
ЗАХТЕВ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОТРЕБНИХ ОБАВЕШТЕЊА
(члан 90. став 1. ЗОПП)**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кп. бр. _____

датум _____

/

**ПОКРАЈИНСКИ СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА ЗДРАВСТВО И
СОЦИЈАЛНУ ПОЛИТИКУ
Сектор за санитарни надзор
Нови Сад
Одељење у Новом Саду
За Средњебанатски округ
ЗРЕЊАНИН
Трг слободе бр. 10**

Веза: пријава бр. _____

Овом тужилаштву је достављена пријава за привредне преступе против _____ директора, због привредног преступа из члана 39. став 1. тачка 1. и став 2. Закона о здравственој исправности животних намирница и предмета опште употребе.

У овереном препису Записника о извршеном инспекцијском прегледу од _____ наводи се да је у ПЈ _____. У Зрењанину, која послује у саставу АД „СМ“ Нови Сад из Новог Сада, Партизанска бр. 42, затечена на лагеру дечија кашица поврће са јунетином, произвођача „СМ, Сл Јувитана ДОО, Нови Сад, Ул. Цара Душана бр. 35, употребљиве до 01. 03. 2007. године, намењена продаји, за коју је анализом утврђено да је здравствено не-исправна због смањене енергетске вредности и садржаја хранљивих састојака у односу на декларацију произвођача.

Потребно је да извршите увид у пословну документацију правног лица код којег сте извршили инспекцијски преглед, и да нам, са позивом на горњи КП број, доставите фотокопије рачуна – отпремница из којих се може утврдити да је поменута намирница серијски број 4423 са роком употребе до 01.03.2007. године, набављена директно од произвођача, у којој количини, и када је набављена а ради утврђивања времена извршења, као битног обележја привредног преступа који је пријављенима стављен на терет.

Такође потребно је да нам доставите декларацију произвођача, податке о лицу које је било руководилац производње у пријављеном правном лицу у време које је по декларацији означено као датум производње, и податке о руководиоцу продаје у време када је по отпремници здравствено неисправна роба стављена у промет, а ради утврђивања идентитета одговорног лица за извршени привредни преступ.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ЗАХТЕВ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОТРЕБНИХ ОБАВЕШТЕЊА (члан 90. став 1. ЗОПП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кп. бр. _____

датум _____

/

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Полицијска управа Шабац

Полицијска станица Лозница

Саобраћајна полицијска испостава Лозница

У вези са вашом пријавом бр. _____ од _____ године поднете против „Вершпед-мил“ ОД из Београда, Ул. Р. бр. 10, као пријављено правно лице и Ж. Ж. из Београда, Ул. З. бр. 7, као пријављеног одговорног лица, због привредног преступа из чланом 221. став 1. тачка 4. и став 2. Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима, и у смислу чланом 90. став 1. ЗОПП, стављам

ЗАХТЕВ ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПОТРЕБНИХ ОБАВЕШТЕЊА

Према наводима пријаве произлази да пријављено правно лице и одговорног лица дана 16.08.2007. године, око 21,45 часова, на магистралном путу М-19 у месту Липнички Шор, нису обезбедили да возач Т. В. који је од 15. августа 2007. године управљао теретним моторним возилом односно скупом возила чија је највећа дозвољена маса већа од 20 тона, рег. бр. Бг 7.-1., а у току 24 часа пређе више од 500 km, буде замењен другим возачем најдоцније после осам часова управљања возилом, а што је супротно члану 190. Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима.

Из тих разлога неопходно је да се подносилац пријаве полицијски службеник Т. Р. изјасни на све наводе пријаве, а посебно на околност да ли се ради о теретном моторном возилу или скупу возила, чија је највећа дозвољена маса већа од 20 тона, с обзиром да су у пријави наведене обе врсте возила, као и то у колико сати је на дан 15.08.2007. године Т. В. започео управљање возилом. Такође, неопходно је да нам доставите записник о извршеној контроли, с обзиром на то да је то битан доказ за доношење одлуке по пријави.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ИСТРАЖНЕ РАДЊЕ (члан 91. ЗОПП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кп. бр. _____

датум _____

/

ТРГОВИНСКОМ СУДУ У БЕОГРАДУ

Достављамо вам пријаву Министарства науке и заштите животне средине, Управе за заштиту животне средине, Нишавски округ бр. 4..5..-00.../2006-04 од 14. 12. 2006. године, поднета против ЈП „С.... Србије“ са седиштем у Београду, Ул. Немањина бр. 22-26, као правног лица и Љ. Р., директора, као одговорног лица, због привредног преступа из члана 102. став 12. тачка 20. и став 2. Закона о заштити животне средине, па како пријава не пружа довољно основа за подношење оптужног предлога, на основу члана 91. ЗОПП предлажемо да предузмете

ИСТРАЖНЕ РАДЊЕ

Према наводима пријаве, пријављени су у току 2006. године у заштићеном природном добру Стара планина, противно члану 51. Закона о заштити животне средине, вршили радове супротно условима које је у тврдио Завод за заштиту природе, на тај начин што су приликом изградње ски-комплекса вршили пресек кроз шуму ширине око 20 m, иако је према условима Завода за заштиту природе предвиђено да пресек шуме не може бити ширине веће од 12 m.

Предлажемо да на све околности навода пријаве саслушате представника пријављеног правног лица и пријављено одговорно лице Љ. Р., кога позвати преко адресе правног лица, а посебно на околности да ли је по њиховом захтеву вршена сеча шуме, те ако јесте, да ли је постојала одлука надлежних органа да се одступи од услова које је прописао Заводи за заштиту

природе, у којем временском периоду је вршено сечење шуме, те ко би, по његовој оцени, био одговорно лице за наведени привредни преступ. Предлажемо да се од пријављених затражи да доставе фотокопију услова Завода за заштиту природе од 29. 05. 2003. године под бр..., закључак Владе Републике Србије од 28. 04. 2006. године под бр. 3..2.../00-1, као и услове Завода за заштиту природе од 07. 12. 2006. године. По завршеном поступку, списе вратити овом тужилаштву како бисмо донели одлуку по предмету.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ИСТРАЖНЕ РАДЊЕ
(члан 91. ЗОПП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кп. бр. _____

датум _____

/

ТРГОВИНСКОМ СУДУ У БЕОГРАДУ

Трговинско казненом одељењу

Достављамо вам пријаву адвокатске канцеларије Р... – адв. Р. В.. из Београда, ул. Бр... бр. поднету против Предузећа за трговину, градитељство, производњу и превоз „Г... м...“ ДОО из Београда, Земун, ул. И..... бр. ../ц, као правног лица и П.С., кога позвати са адресе правног лица, као одговорно лице, па како иста не пружа довољно основа за подношење оптужног предлога, сходно члану 91. ЗОПП, предлажем да предузмете следеће:

ИСТРАЖНЕ РАДЊЕ

Према наводима поднете пријаве, пријављено предузеће „Г... м...“, као правно лице и П. С., као одговорно лице, ангажовали су А. Ш., који је у то време био запослен код подносиоца пријаве „Бео...“ где је, као руководилац продаје за то предузеће, продавао молерско – фарбарски и ручни алат, да исту робу код пословних партнера „Бео...“ продаје у име и за рачун „Г... м...“.

Потребно је да саслушате представника правног лица на све околности из пријаве, а посебно на следеће околности: да ли је А. Ш. био запослен код њих у предузећу, ако јесте у ком својству, у вези с тим да доставе суду уговор о раду, као и на околност да ли су имали сазнање да је исти званично запослен у предузећу „Беорол“, које се бави истом делатношћу, као и њихово предузеће, и ако јесу из ког разлога су дозволили да ради исти посао у оба предузећа, да ли су знали да је, дана 11. 01. 2006. године, нудио

алат на продају предузећу „А.....“ из Београда, те да ли су му то они наложили. Потребно је у својству сведока саслушати А. Ш., а на околности: из којег разлога је нудио алат 11.01.2006. године предузећу „А...“ иако је у том тренутку био запослен у „Бео...“, да ли је са предузећем „Г...м...“ имао закључен уговор о раду и да ли је одговорно лице из „Г...м...“ знало да је истовремено и радник „Беокола“. По завршеном поступку, списе вратити овом тужилаштву на даљи рад и одлуку.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

РЕШЕЊЕ О ОДБАЦИВАЊУ (члан 89. ЗОПП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кп. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 89. ЗОПП, доносим

РЕШЕЊЕ

ОДБАЦУЈЕ СЕ пријава Министарства науке и заштите животне средине, Управе за заштиту животне средине бр. 4.-5.-00.../06-04 поднета против ЈП „С...С...“ са седиштем у Београду, , као правног лица и Ј. Р., директора као одговорног лица, због привредног из члана 102. став 1. тачка 20. став 2. Закона о заштити животне средине, јер не постоје основи за сумњу да су пријављени извршили привредни преступ

Р а з л о з и

Према наводима пријаве, пријављени су, у периоду од 09. 10. до 06. 12. 2006. године, у заштићеном природном добру „Стара планина“, у режиму заштите трећег степена, противно члану 51. Закона о заштити животне средине вршили радове супротно условима Завода за заштиту природе бр..., од 29.05.20... године, на тај начин што су, приликом изградње ски-комплекса, израђивали и монтирали четворо седне жичаре, иако је према условима Завода за заштиту природе предвиђено монтирање двоседних жичара.

Ради провере навода из пријаве, спроведене су истражне радње у којима је саслушан Љубиша Радовановић, као пријављених и као представник пријављеног одговорног лица, који је том приликом изјавио да је ЈП „С. С.“ формирано јуна 2006. године, а да је тада био расписан тендер за изградњу четвороседне жичаре на наведеној локацији, на којем је као испоручилац опреме изабрана фирма „Д...“, што значи да је већ у то време, а уговором

закљученим 14. 07. 2.... године закључена испорука четвороседне а не двоседне жичаре, како је то предвиђено условима Завода за заштиту природе.

Дана 09. 11. 2006. године након потписивања уговора и пријема закључка Владе Републике Србије, пријављено правно лице је преузело вршење инвеститорске функције на изградњи ски-центра на наведеној локацији и том приликом покренуло поступак издавања измењених услова заштите природе и животне средине код Завода за заштиту природе, које је резултирало издавањем услова дана 22. 12. 2.... године, којима се дозвољава изградња четвороседне жичаре, и повећање ширине просека, према потребама изградње четвороседне жичаре. Увидом у услове заштите природе и животне средине за изградњу наведене жичаре, утврђено је да су исти издати дана 27. 12. 2006. године под бр. 0.2.../2 и да је у истима наведено да разлике између претходне и нове жичаре нису пресудне у погледу заштите посебних природних вредности природних добара и животне средине.

Како је пријављеном правном лицу уступљена изградња ски-стаза на наведеној локацији 09.10.2.... године, односно тек после уговора закљученог између фирме „Д....“ и Републичке дирекције за имовину Републике Србије, којом је била предвиђена изградња четвороседне жичаре, како је пријављено правно лице, одмах по преузимању вршења инвеститорске функције, покренуло поступак издавања измењених услова заштите природе и животне средине од Завода за заштиту природе, те како је наведеним условима утврђено разлике између претходне и нове жичаре нису пресудне за заштиту посебних природних вредности и природног добра и животне средине, сматрамо да у радњама пријављених нема елемената наведеног, нити било којег другог привредног преступа, из којих разлога је одлучено као у диспозитиву решења.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

РЕШЕЊЕ О ОДБАЦИВАЊУ
(члан 89. став 1. ЗОП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кп. бр. _____

датум _____

/

**На основу члана 89. став 1. Закона о привредним
преступима, доносим РЕШЕЊЕ**

ОДБАЦУЈЕ СЕ решење Министарства унутрашњих послова, Полицијске управе у Сомбору, Полицијске станице Кула КУ бр. 4-...-8../05 од 07.05.2007. године, која је овом тужилаштву достављена дана 11.06.2007. године, због привредног преступа из члана 221. став 1. тачка 5. став 2. Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима против:

1. „Р... КОМЕРЦ“, Нови Сад са седиштем у Новом Саду
2. В. М., директора, јер не постоје основи за сумњу да су извршили привредни преступ.

Образложење

Подносилац пријаве ставио је на терет пријављенима да су дана 29. 11. 2005. године, поступили супротно члану 220. став 1. Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима, јер су возача аутобуса регистарске ознаке НС 0...../06 упутили на службени пут на релацији Сомбор–Жабљак, а да ред вожње у линијском саобраћају нису прилагодили минималном времену вожње, које је на тој линији потребно за безбедан саобраћај, с обзиром на дозвољену брзину, густину саобраћаја на путу и стање у техничко-саобраћајним карактеристикама пута, укључујући и време доласка и одласка са аутобуске станице и стајалишта. Подносилац пријаве да се налази у овако описаној радњи пријављених стичу сва обележја привредног прес-

тупа из члана 221. став 1. тачка 5. и став 2. Закона о безбедности саобраћаја на путевима. Нема основане сумње да су пријављени извршили привредни преступ који им је стављен на терет.

Наиме, у казненој одредби члана 221. став 1. тачка 5. и став 2. Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима, прописано је „да ће се казнити за привредни преступ правно лице и одговорно лице у правном лицу, ако ред вожње у линијском саобраћајну на путу не одговара члан 220. став 1. Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима“. У члану 220. став 1. прописано је да „ред вожње у линијском саобраћају на путу мора да одговара минималном времену вожње, које је на тој линији неопходно за безбедан саобраћај, с обзиром на дозвољене брзине, густину саобраћаја на путу и стању техничко саобраћајних карактеристика пута, укључујући и време доласка и одласка са аутобуске станице и стајалишта.“

Међутим, из садржине пријаве и Записника о контроли као и достављеног реда вожње се не може утврдити којом брзином је возач путничког возила регистарске ознаке НС 0...../06 управљао на релацији Сомбор–Жабљак на појединим деоницама пута према прописаном реду вожње, па самим тим ни просечна брзина кретања возила на укупној релацији пута, нити колика је укупна релација пута у километрима коју су пријављени прешли на предметној релацији. Надаље, подносилац пријаве није навео да ли су и на који начин утврдили законом предвиђене параметре на – дозвољену брзину кретања наведеног возила на предметној релацији, густину саобраћаја на путу на предметној релацији – на појединим деоницама и просечну густину, те стање и техничко-саобраћајне карактеристике пута на поменутој релацији.

Тек на основу упоређивања просечне брзине кретања возила пријављених на наведеној релацији пута према реду вожње, са наведеним параметрима, могао би извести закључак да су пријављени поступили супротно члану 221. став 1. тач. 5. и став 2. Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима.

Дописом од 03.07.2007. године, тражили смо да подносилац пријаве употпуни своју пријаву тако што ће нам доставити тахографски лист, као доказ о километражи пређеног пута аутобуса регистарске ознаке НС 0...../06, те да нас извести које је то минимално време вожње, које је на тој релацији било потребно за безбедан саобраћај, а имајући у виду законом утврђене параметре – дозвољену брзину, густину саобраћаја на путу и стање и стање и техничко-саобраћајне карактеристике пута на поменутој релацији.

Како подносилац пријаве није доставио тахографски уложак и остале материјалне доказе, из којих би произлазило постојање основа за сумњу да је извршен привредни преступ, одлучено је као у изреци решења.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ОПТУЖНИ ПРЕДЛОГ
(члан 50. став 1. и члана 100. став 2. ЗОП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кп. бр. _____

датум _____

/

ТРГОВИНСКОМ СУДУ НОВИ САД

На основу члана 50. став 1. и члан 100. став 2. Закона о привредним преступима, подносим

ОПТУЖНИ ПРЕДЛОГ

Против

I ЈП Национални парк „Фрушка гора“ са седиштем у Сремској Каменици, змајев трг бр. 1

II К.П., директор

III Г. М., руководиоца планске службе

IV М. Р., шеф службе надзора,

Што је (да је)

I окривљено правно лице ЈП Национални парк „Фрушка гора“ са седиштем у Сремској Каменици, као окривљено правног лица, II окривљени К. П., директор, пропуштањем дужног надзора над радом непосредно одговорног лица и III окривљени Г. М., руководиоца планске службе и IV окривљени М. Р., шеф службе надзора и непосредно одговорно лице, почетком 2007. године, супротно члану 49. став 4. Закона о заштити животне средине („Службени гласник РС“, бр. 66/91, 89/92 и 53/95) у Националном парку „Фрушка гора“ у газдинској јединици „Равне 3808“ у режиму I степена заштите, у којој је забрањено коришћење простора и активности, осим научних истраживања и контролисане едукације, обављали следеће активности:

У одељењу 18, – скретање са гребенског пута, где пут почиње са рампом и иде кроз 18 одељење, извршили земљане радове на проширењу постојећег пута и продубили канале за прихват воде са обе стране пута,

У 20 одељењу одсек „Ц“ и 18 одељењу одсек „Д“ ископали рупе и поставили багрове стубове за ограду дужине три метра,

У граничном делу 18 и 20 одељења, код објекта за смештај чувара поставили истоварну рампу и стубове за ограду за усмеравање дивљачи, тако да се у ограђеном делу, а према постављеним стубовима нашао и простор одељења 20 део одсек „Ц“, одељење 19, одсеци „Д“, „Ц“, „Б“ и „А“, који се налазе у режиму И степена заштите,

Чиме су извршили привредни преступ из члана 102. став 1. тачка 19. и став 2. Закона о заштити животне средине, па

П р е д л а ж е м

Да се у току главног претреса изведу докази читањем овереног преписа Записника о контроли Покрајинског секретаријата за заштиту животне средине и и одрживи развој бр. 501-01300/2007-02 од 04. 10. 2007. године и овереног преписа Записника истог органа бр. 50101301/07-02 од 08. 10. 2007. године, да се изврши увид у фотодокументацију и скицу лица места. Да суд окривљене огласи одговорним и казни по закону.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ОПТУЖНИ ПРЕДЛОГ
(члан 100. став 2. ЗОП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кп. бр. _____

датум _____

/

ТРГОВИНСКОМ СУДУ У БЕОГРАДУ

На основу члана 100. став 2. ЗОП, подносим

ОПТУЖНИ ПРЕДЛОГ

1. Против Акционарског друштва за медицинско снабдевање и производњу „С...“ са седиштем у Београду, Ул. С....бр. 8., неосуђиваног за привредне преступе, као правног лица,

2. Ј. М, рођеног 2..1..19... године у Земуну, од оца Ж., са станом у И, ул. Л.... бр. 86, са завршеним ветеринарским факултетом, платом од 180.000,00 динара месечно, ожењеног, оца троје деце, супруг запослена са платом од 40.000,00 динара, генералног директора, као одговорног лица,

Што су (да су)

У периоду од 01.01.2005. године до 31. 12. 2006. године преко своје велдрогерије у Београду, ул. С.... бр. 8., противно члану 31. став 1. тачка 1. и члан 111. став 1. тачка 1. Закона о лековима и медицинским средствима, вршили промет лекова и медицинских средстава произвођача Д. Л. Лесковац, ул. Н. бр..., за које није издата дозвола Министарства здравља за њихово стављање у промет и то:

Лекова:

Лидокаин аерослола 10% 80 g, у количини од 2900 комада.

Ципродевитал пасте 1 g, у количини од 1432 комада.

Циспамп пасте 2 g, у количини од 821 комад.

Сол шумски 20 ml, у количини од 165 комада.

Медицинских средстава:

Јод форм пулвис 5 g, у количини од 1243 комада.

Цикал паста 20 g, у количини од 97 комада.

Јодофарам газа 10%, у количини од 52 комада.

Цикал паста 2 g, у количини од 483 комада.

Цидем гел 2 g 37%, у количини од 3 комада.

Цихлорфеин 10 ml, у количини од 135 комада.

Компрелубрикол уље 100 ml, у количини од 122 комада.

Турболубрикол спреј 250 ml, у количини од 182 комада.

Чиме су извршили привредни преступ из члана 142. став 1. тачка 1. и став 3. Закона о лековима и медицинским средствима.

Заснивајући надлежност тога суда на основу чл. 58. и 65. ЗОПП,

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се пред тим судом закаже и одржи главни јавни претрес, на који позвати:

1. Јавног тужиоца _____ ОЈТ у Београду.
2. Представника правног лица преко наведене адресе.
3. Одговорно лице преко наведене адресе.

Да суд у доказном поступку прочита записнике Министарства здравља бр. 5.-0.-1./2007-05 од 10. и 12.012.007. године, фотокопије решења о забрани промета, фотокопије рачуна – доставница бр. 12, 16, 26, 30, 27, 49, 57, 70025..... решење Савезног министарства за рад, здравство и социјалну политику којим се окривљеном „С.“ дозвољава промет лекова, помоћник лековитих и медицинских средстава на велико од 15. 05. 1998. године, дописи окривљеног „С...“ упућени купцима, фотокопије сертификата за наведене лекове и медицинска средства, налог за повраћај од 03. 01. 2007. године и извештај из КЕ за окривљено правно и окривљено одговорно лице.

Да суд након одржаног јавног главног претреса и изведених доказа, окривљене огласи одговорним за наведени привредни преступ и изрекне им казну по закону, као и да правном лицу уз казну изрекне и заштитну меру обављања делатности из члана 145. став 1. Закона о лековима и медицинским средствима.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ЖАЛБА
(члан 118. став 3. у вези са чланом 56. ЗОП)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кп. бр. _____

датум _____

/

**ТРГОВИНСКОМ СУДУ У НОВОМ САДУ
ЗА ВИШИ ТРГОВИНСКИ СУД У БЕОГРАДУ**

Веза: ваш Пк бр. 345/05

Против решења Трговинског суда у Новом Саду, Пк бр. 345/05 од 27.06.2006. године које је овом тужилаштву достављено дана 28. 06. 2006. године у законском року од три дана, сходно члану 118. став 3. у вези са чланом 56. Закона о привредним преступима изјављујем

ЖАЛБУ

Због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 398. став 1 и члана 367. став 1. тачка 1. Законика о кривичном поступку у вези са чланом 368. став 1. тачка 11. Законика о кривичном поступку.

Образложење

Побијаним решењем Трговинског суда у Новом Саду, Пк бр. 345/05 од 27. 06. 2006. године прекида се привредно-казнени поступак против првоокривљеног ДОО „Премиера еуроцинемац“ ДОО Нови Сад из Новог Сада и другоокривљеног Миодрага Котлајића.

Налазимо да је првостепени суд доношењем оваквог решења учинио битну повреду одредаба кривичног поступка.

Наиме, првостепено решење је противречно разложима пресуде, јер првостепени суд доноси решењем којим се поступак прекида и у изреци се позива на члана 112. Закона о привредним преступима прописано је да се главни претрес може одржати и ако не дође до уредно позвани бранилац окривљеног правног лица, односно окривљеног одговорног лица, а у образложењу побијаног решења наводи разлоге за прекид из члана 107. ЗОПП.

У ставу 3. Решења се наводи да је „суд прибавио извештај судског регистра и надлежног Министарства унутрашњих послова на основу којих је утврђено да окривљено правно лице није уписано у судски регистар, да је окривљено правно лице брисано из судског регистра, да одговорно лице није пријављено надлежном органу, да одговорно лице није доступно суду – у иностранству, да је одговорно лице на пријављеног адреси непознато и да је лице недоступно државним органима“.

Овакво образложење решења је стереотипно, неразумљиво и не садржи разлоге о одлучним чињеницама.

Наиме, из образложења поменутог решења не може се утврдити основ за прекид поступка, с обзиром да су основи за прекид само набројани. Основ за прекид конкретног привредног казненог поступка у типском решењу није подвучен, нити заокружен, па је стога образложење решења противречно, јер је нејасно да ли се поступак прекида зато што је одговорно лице у иностранству или зато што није пријављено надлежном органу.

На крају решење не садржи разлоге о одлучним чињеницама. Наиме, у члану 107. став 1. ЗОПП прописано је да је председник већа, односно судија појединац решењем прекинути поступак против окривљеног одговорног лица ако окривљено одговорно лице није доступно државним органима. Овај услов првостепени суд наводи у образложењу решења, али не наводи разлоге о одлучним чињеницама.

На основу изнетог

П р е д л а ж е м

Да другостепени суд побијано решење укине и предмет врати првостепеном суду на поновно одлучивање.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ЖАЛБА
(члан 118. став 1. у вези са чланом 56. ЗОПШ)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Кп. бр. _____

датум _____

/

ТРГОВИНСКОМ СУДУ НОВИ САД
ЗА ВИШИ ТРГОВИНСКИ СУД У БЕОГРАДУ

Против пресуде Трговинског суда у Новом Саду, пословни бр. Пк бр. 2./07 од 22. 05. 20... године која је овом тужилаштву достављена дана 05. 06. 2007. године, у законском року од осам дана, на основу члана 118. став 1. у вези са чланом 56. Закона о привредним преступима, изјављујем

ЖАЛБУ

Због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 367. став 1. тачка 1. у вези са чланом 368. став 1. тачка 11. Законика о кривичном поступку, у вези са чланом 56. Закона о привредним преступима Због одлуке о кривичној санкцији из члана 367. став 1. тачка 4. Законика о кривичном поступку у вези са чланом 371. став 1. Законика о кривичном поступку, у вези са чланом 56. Закона о привредним преступима

Образложење

Побијаном првостепеном пресудом Трговинског суда у Новом Саду првоокривљено правно лице „С... б...“ ДОО Нови Сад из Новог Сада и другоокривљени А.Н., оглашени су одговорним због привредних преступа из члана 152. став 1. тачка 1. и тачка 2. и став 2. Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС“, број 47/03), тако што им је суд најпре утвр-

дио за привредни преступ из члана 152. став 1. тачка 1. став 2. Закона о планирању и изградњи за проокривљено правно лице новчану казну од 100.000 динара, а за другоокривљено одговорно лице новчану казну у износу од 20.000 динара, а за привредни преступ из члана 152. став 1. тачка 2. и став 2. Закона о планирању и изградњи за првоокривљено правно лице такође новчану казну од 100.000 динара, а за другоокривљено одговорно лице новчану казну у износу од 20.000 динара, а затим применом члана 26. Закона о привредним преступима, изрекао јединствену новчану казну у износу од 200.000 динара за окривљено правно лице и 40.000 динара за окривљено одговорно лице.

Првостепену пресуду побијам због битне повреде одредаба кривичног поступка јер су разлози о одлучним чињеницама нејасни и у знатној мери противречни.

Наиме, у образложењу пресуде суд наводи да је „на основу документације прикључене у списима предмета, те изнетих одбрана окр. 1. и 2. реда које је суд у целости прихватио, утврдио да су окривљени извршили привредне преступе који им се стављају на терет, онако како је описано у диспозитиву оптужног предлога, јер су наводи из оптужног предлога поткрепљени приложеном документацијом и представљају признање извршења привредних преступа и прихватање одговорности за исте, уз навођење околности под којима је до истих дошло“.

Нејасно је и у знатној мери противречно то што суд наводи да је утврдио да су окривљени извршили привредни преступ из тачке 1. оптужног предлога, а да је истовремено у целости прихватио изнету одбрану окривљених 1. и 2. реда, јер окривљени на главном претресу одржаном дана 22. 05. 2007. године нису признали наводе из алинеје један прве тачке оптужног предлога (страна 1. став 1 Записника о главном претресу), нити су доставили суд доказ у прилог својој одбрани.

Првостепену пресуду побијам због одлуке о казни, из следећих разлога. Првостепену суд је неправилно ценио да отежавајућих околности на страни окривљених није било, иако из свих изведених доказа, пре свега записника о контроли и решења подносиоца пријаве од 07.02.2006. године, произлази управо супротно. Наиме, наведеним решењем подносиоца пријаве инвеститору радова СЗ „Б... г...“ и другоокривљеном А. Н., наложена је обустава радова на предметном објекту и остављеним је рок од 30 дана за прибављање измене постојећег главног пројекта на изведене радове. Окривљени, као извођачи радова, упркос забрани рада од стране инспекције, уместо да сачекају да инвеститор поступи по решењу инспекције и прибави наведену документацију, настављају са извођењем радова и завршавају предметни објекат у пролеће 2006. године (страна 2, став 1. Записника о главном претресу). Дакле, уместо да суд изведене доказе, да су окривљени наставили са изградњом објекта и поред забране органа ин-

спекције и да су га и завршили иако је све време забрана била на снази, цени правилно као отежавајуће, погрешно утврђује да отежавајућих околности није било. Такође, суд је неправилно ценио, као олакшавајућу околност, да су окривљени поступили по налогу инспекције и поднели захтев за измену предметне документације. Сматрам да је утврђивање те чињенице потпуно ирелевантно за доношење пресуде, јер је решењем подносиоца пријаве обавезан инвеститор радова СЗ „Будућност градња“ да поднесе захтев и прибави измене постојећег главног пројекта, а не окривљено правно лице као извођач радова, тако да је суд ценио као олакшавајућу околност на страни окривљеног правног лица, радњу другог правног лица које није странка у поступку.

Такође, суд је неправилно ценио као олакшавајућу околност чињеницу да штетне последице нису наступиле. Наиме, последица овог привредног преступа је као и код већине привредних преступа апстрактна опасност, опасност за урбанистички ред и урбанистичке услове живота становништва.

Првостепену пресуду побијам због одлуке о казни и због тога што сматрам да се не може постићи ни сврха специјалне, ни сврха генералне превенције, у смислу члана 42. КЗ РС.

Сматрам да је казна, коју је првостепени суд изрекао за привредни преступ, описан у тачки 2. оптужног предлога, правилно одмерена, с обзиром на друштвену штетност дела и степен одговорности окривљених.

Напротив, сматрам да казна за привредни преступ, описан у тачки 1 оптужног предлога, није адекватна друштвеној штетности извршеног привредног преступа и степену одговорности окривљених.

Наиме, ради се о преступу из којег произлази повећан степен друштвене штетности, с обзиром да је привредни преступ извршен у Новом Саду, граду са великим бројем становника, у којем у последњих година повећана грађевинска активност, па је прибављање комплетне грађевинске документације, прописане законом и поступање у складу са њом изузетно важно, јер се у противном нарушава урбанистичка слика града и услови живота у њему. Преступ, описан у тачки 1. оптужног предлога је извршен са директним умишљајем. Наиме, окривљени су као извођачи радова били свесни да поступају супротно главном архитектонском пројекту, и хтели да управо том радњом крше закон.

На крају, важно је истаћи да је мотив овог привредног преступа управо користољубље, јер су, одступањем од главног архитектонског пројекта, окривљени не само повредили закон већ је кршење закона било мотивисано прибављањем користи за окривљене (према исказу окривљеног продато је више од 80% станова). Користољубље се огледа у томе што су продајом станова, који су изграђени супротно главном архитектонском пројекту, окривљени остварили већу добит, од добити коју би остварили да су пос-

тупили у складу са главним архитектонским пројектом и да нису кршили закон. Имајући у виду да је тржишна вредност вишка стамбеног простора, добијеног кршењем прописа велика, с обзиром да се ради о локацији у центру града, да је друштвена штетност повећана и да постоји директан умишљај, ово тужилаштво је става да се, у конкретном случају, сврха кажњавања никако не може постићи изреченом, већа само максималном казном за овај привредни преступ.

Из наведених разлога

ПРЕДЛАЖЕМ

Да Виши трговински суд у Београду, сходно члану 389. Законика о кривичном поступку, побијану првостепену пресуду укине и предмет врати првостепеном суду на поновно одлучивање, или да првостепену пресуду преиначи и сходно члану 26. Закона о привредним преступима, окривљенима за извршене привредне преступе изрекне казне у знатно већим износивама.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

УЛОГА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА У ПРЕКРШАЈНОМ ПОСТУПКУ

1. Појам прекршаја и поступање јавног тужиоца

Прекршајно или административно казнено право представља посебан и специфичан део казног (деликтног) права. Основни извор прекршајног права је садржан у Закону о прекршајима Републике Србије.²⁰⁴ Закон о прекршајима у потпуности регулише процесну материју – прекршајни поступак, као и општи део материјалног прекршајног права. Појединачни прекршаји распрострањени су у више стотина законских и подзаконских аката.

Прекршаји се могу прописивати законом или уредбом, односно одлуком аутономне покрајине, скупштине општине, скупштине града Београда и скупштине града. Органи овлашћени за доношење прописа о прекршајима могу прописивати само казне и заштитне мере за повреде прописа које они доносе у оквиру своје надлежности утврђене Уставом и законом, а у границама предвиђеним Законом о прекршајима.

Када јавни тужилац прими кривичну пријаву дужан је да, уколико утврди да нема основа за покретање кривичног поступка, испита да ли се у радњама осумњиченог стичу обележја неког од прекршаја и уколико утврди да постоје услови за прекршајно гоњење, стави захтев за покретање прекршајног поступка. Пре стављања захтева за покретање прекршајног поступка у овом случају јавни тужилац ће одбацити кривичну пријаву сходно члану 235. став 1. ЗКП-а.²⁰⁵

²⁰⁴ Нови Закон о прекршајима који је објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 101/05 требало је да ступи на снагу 1. 1. 2007. године. Уставним законом за спровођење Устава Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 98/06 од 10. 11. 2006. године) чл. 12. и 15. одложена је примена овог закона до усклађивања са Уставом Републике Србије, односно до 31. 12. 2008. године, тако да се примењује Закон о прекршајима („Службени гласник РС“, бр. 21/90, 11/92, 6/93, 20/93, 53/93, 67/93, 28/94, 16/97, 36/98, 44/98, 65/01 и 55/04).

²⁰⁵ У теорији и пракси још није расправљено питање да ли у случају одбацивања кривичне пријаве по основу члана 236. или 237. ЗКП-а може да се настави прекршајни прогон када се установи да су у кривичном догађају садржани елементи неког прекршаја. Мишљења смо да уколико кривични догађај у потпуности укључује елементе прекршаја не било могуће покретати засебан прекршајни поступак из разлога што ова врста одбацивања кривичне пријаве подразумева да се у потпуности гаси право на казни прогон, укључујући и право оштећеног као тужиоца. Са друге стране, уколико елементи прекршаја нису у потпуности обухваћени кривичним догађајем, (нпр. нанета лака телесна повреда оружјем чије држање се сматра прекршајем), тада би јавни тужилац требало да покрене прекршајни поступак након доношења решења о одбацивању кривичне пријаве.

Сасвим је другачија ситуација када тужилац у току кривичног поступка утврди да нема елемената кривичног дела, али да су у радњама окривљеног остварена обележја прекршаја. У том случају јавни тужилац даје изјаву о одустанку од кривичног прогона чиме се, по правилу, гаси кривични поступак и након тога подноси захтев за покретање прекршајног поступка. Становиште да обустава кривичног поступка није сметња за покретање прекршајног поступка проистиче, по нашем уверењу, из члана 63. став 3. Кривичног законика, који говори о томе да се казна утврђена у прекршајном поступку урачунава у новчану казну изречену за кривично дело чија обележја обухватају и обележје прекршаја. То значи да Кривични законик изричито допушта паралелно постојање два поступка тако да се у овом случају не примењује принцип *ne bis in idem*.

Прекршајни поступак ће јавни тужилац покренути и у случају када утврди да су у радњама неког другог лица (на пример, оштећеног или сведока) остварена обележја прекршаја.

Примери из праксе нам указују да је могуће да се у једном предмету против једног лица води кривични поступак, а постоји законски основ да се против другог лица (нпр. оштећеног) покрене и води прекршајни поступак. У том случају јавни тужилац треба да поступи тако што ће списе предмета и друге доказе, који служе за иницирање прекршајног поступка, издвојити и фотокопирати, а потом формирати нов предмет који се евидентира у посебан уписник за прекршајне предмете – Пт. уписник. На пример, у радњама једног учесника у саобраћају који је проузроковао саобраћајну незгоду стекла су се обележја кривичног дела Угрожавање јавног саобраћаја из члана 289. став 3. у вези са ставом 1. Кривичног законика, јер није поступио у складу са саобраћајним прописима, тачније знаком „СТОП“, и зауставио своје возило па је тиме угрозио јавни саобраћај тако да је довео у опасност тело људи јер није пропустио возило које се кретало путем а које је имало право првенства, ударио у то возило услед чега је возач другог возила задобио лаку телесну повреду. Истовремено је оштећени, као учесник у овој саобраћајној незгоди, прекршио одредбе Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима јер је критичном приликом управљао мотором недозвољеном брзином и без возачке дозволе за ову категорију возила. Из наведеног произлази да ће против првог учесника у саобраћају јавни тужилац поднети Оптужни предлог суду за кривично дело Угрожавање јавног саобраћаја из члана 289. став 3. у вези са ставом 1. Кривичног законика, док ће против другог учесника у саобраћају поднети судији за прекршаје захтев за покретање прекршајног поступка због прекршаја из члана 226. став 1. тачка 3. и из члана 228. став 1. тачка 3. Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима.

Такође, у пракси се тужиоци често срећу са проблемима разграничења кривичног дела и прекршаја. Најчешће, проблем разграничења поставља се

код појединих прекршаја прописаних Законом о оружју и муницији и Законом о основама безбедности саобраћаја на путевима, и у тим случајевима јавни тужилац треба да покаже обазривост, нарочито имајући у виду разноликост судске праксе у погледу поступања у овим случајевима.

2. Покретање прекршајног поступка

Прекршајни поступак јавни тужилац покреће на основу члана 154. став 2. Закона о прекршајима, и то подношењем *захтјева за њокрећшање њрекршајној њосћууџка* против окривљеног (физичко лице) или окривљеног правног лица.²⁰⁶ За окривљено правно лице, у прекршајном поступку, учествује његов представник који је овлашћен да предузима све радње које може предузети и сам окривљени.

Захтев за покретање прекршајног поступка подноси се писмено и садржи:²⁰⁷ назив подносиоца захтева, назив суда, односно органа управе коме се подноси захтев, основне податке о окривљеном, чињенични опис радње из које произлази правно обележје прекршаја, време и место извршења прекршаја и друге околности потребне да се прекршај што тачније одреди, пропис о прекршају који треба применити и предлог о доказима које треба

²⁰⁶ *Подносилац захтјева – члан 154.*

Прекршајни поступак покреће се на основу захтева за покретање прекршајног поступка.

Захтев за покретање прекршајног поступка подноси овлашћени орган или оштећени (у даљем тексту: подносилац захтева).

На захтев овлашћеног лица или по службеној дужности, прекршајни поступак покреће се пред органом управе, одмах по сазнању за прекршај.

Овлашћени органи из става 2. овог члана су органи управе, овлашћени инспектори, јавни тужилац и други органи и организације, које врше јавна овлашћења у чију надлежност спада непосредно извршење или надзор над извршењем прописа у којима су прекршаји предвиђени.

²⁰⁷ *Садржина захтјева – члан 156.*

Захтев за покретање прекршајног поступка подноси се писмено и садржи:

1. назив подносиоца захтева и његову адресу односно лично име лица које подноси захтев;
2. назив суда, односно органа управе коме се подноси захтев;
3. основне податке о окривљеном: лично име, лично име родитеља, место и датум рођења, јединствени матични број грађана, занимање, место и адресу становања и држављанство односно назив и седиште окривљеног правног лица, а за одговорно лице у правном лицу и функцију коју обавља у том правном лицу;
4. чињенични опис радње из које произлази правно обележје прекршаја, време и место извршења прекршаја и друге околности потребне да се прекршај што тачније одреди;
5. пропис о прекршају који треба применити;
6. предлог о доказима које треба извести, уз означање личних имена и адреса сведока, списе које треба прочитати и предмете који служе као доказ;
7. потпис и печат подносиоца захтева.

Кад захтев за покретање прекршајног поступка подноси физичко лице као оштећени, захтев не мора садржати пропис о прекршају који треба применити ни јединствени матични број грађана окривљеног лица.

Физичко лице у својству оштећеног може поднети захтев за покретање прекршајног поступка и усмено на записник.

извести. Иако у закону није изричито наведено, сматрамо да не постоје разлози нити ограничења, а нарочито имајући у виду жалбене разлоге, због којих јавни тужилац у предлозима захтева не може да предложи да суд окривљеном изрекне и заштитну меру, уколико су испуњени сви законски услови за њено изрицање. Заштитне мере су: одузимање предмета, забрана вршења одређених делатности, забрана правном лицу да врши одређене делатности, забрана одговорном лицу да врши одређене послове, забрана управљања возилом на моторни погон, обавезно лечење алкохоличара и наркомана и удаљење странца са територије Републике Србије. Заштитне мере одузимање предмета, обавезно лечење алкохоличара и наркомана, и удаљење странца са територије Републике Србије могу се предложити под условима одређеним Законом о прекршајима и кад нису предвиђени прописом којим је одређен прекршај.

Прекршајни поступак у првом степену воде прекршајни судови, уколико за вођење прекршајног поступка нису надлежни органи управе, док у другом степену прекршајни поступак води Виши прекршајни суд. Новим Законом за прекршаје из области царинског, спољнотрговинског и девизног пословања надлежност је пренета на прекршајне судове, док је до сада прекршајни поступак у првом степену водила Комисија за прекршаје при министарству надлежном за послове финансија.

Рад суда за прекршаје је јаван. Јавност рада обезбеђује се јавним одржавањем претреса, јавним објављивањем одлука, давањем обавештења заинтересованим лицима о току прекршајног поступка, упознавањем јавности о свом раду путем средстава јавног информисања. Изузетак од начела јавности постоји у случајевима чувања тајне, заштите морала, интереса малолетника или заштите других посебних интереса друштвене заједнице. У тим случајевима, сагласно члану 92. став 2. Закона о прекршајима, у захтеву за покретање прекршајног поступка јавни тужилац треба да предложи искључење јавности.

Приликом подношења захтева за покретање прекршајног поступка треба водити рачуна о роковима застарелости покретања поступка јер су рокови за иницирање овог поступка далеко краћи него што је то случај у кривичном поступку. Наиме, прекршајни поступак се не може покренути ако протекне једна година од дана када је прекршај учињен. Изузетно, за прекршаје из области јавних прихода, царинског, спољнотрговинског и девизног пословања може се посебним законом прописати дужи рок застарелости гоњења, али тај рок не може бити дужи од пет година.

Најчешћи захтеви за покретање прекршајног поступка су поводом прекршаја из области јавног саобраћаја, јавног реда и мира, оружја и муниције, царинског, спољнотрговинског и девизног пословања.

3. Жалба на решење

Поводом захтева за покретање прекршајног поступка надлежни суд за прекршаје, односно орган управе, уколико утврди да не постоје услови за покретање прекршајног поступка, доноси решење о одбацивању захтева. Након спроведеног прекршајног поступка, надлежни суд за прекршаје, односно орган може да донесе решење којим обуставља прекршајни поступак или решење којим се окривљени оглашава одговорним. О свим наведеним донетим одлукама, надлежни суд за прекршаје дужан је да обавести тужилаштво које је иницирало прекршајни поступак достављањем примерка решења. Против одлуке донете у првом степену, јавни тужилац, као овлашћени орган за покретање прекршајног поступка, има право жалбе Вишем прекршајном суду, другостепеном органу за прекршаје у року од осам дана од дана усмено саопштене одлуке, односно од дана достављања пресуде или решења. Одлука о прекршају може се побијати:

- због битне повреде одредаба прекршајног поступка;
- због повреде материјалног прописа о прекршају;
- због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања;
- због одлуке о прекршајним санкцијама, одузимању имовинске користи, трошковима прекршајног поступка и имовинскоправном захтеву.

Јавни тужилац, као подносилац захтева за покретање прекршајног поступка, може се одрећи права на жалбу пошто му је одлука саопштена, а од изјављене жалбе може одустати до доношења другостепене пресуде. Одрицање и одустајање од права на жалбу не може се опозвати. Благовремено изјављена жалба одлаже извршење одлуке осим у случајевима када је Законом о прекршајима другачије одређено.

4. Ванредни правни лекови

4.1. Понављање прекршајног поступка

Јавни тужилац, као орган који је иницирао покретање прекршајног поступка, може поднети захтев за понављање прекршајног поступка, и то у року од годину дана од дана правоснажности решења о прекршају (решења којим се прекршајни поступак обуставља или решења којим се окривљени оглашава одговорним за прекршај). О захтеву за понављање прекршајног поступка одлучује суд, односно орган управе који је донео првостепену одлуку о прекршају. Захтев за понављање прекршајног поступка регулисан је чл. 249–253. новог закона.

Разлози за понављање прекршајног поступка завршеног правоснажним решењем о прекршају јесу:

1. ако се докаже да је решење о прекршају засновано на лажној исправи или лажној изјави сведока или вештака;
2. ако се докаже да је до решења дошло услед кривичног дела судије или другог службеног лица које је учествовало у поступку;
3. ако се утврди да је лице које је кажњено за прекршај за исту радњу већ једном кажњено у прекршајном поступку;
4. ако се изнесу нове чињенице или поднесу нови докази који би сами за себе или у вези са ранијим доказима довели до друкчијег решења да су били познати у ранијем поступку.

4.2. Захтев за заштиту законитости

Сагласно члану 264. новог Закона о прекршајима,²⁰⁸ јавни тужилац може против правоснажне пресуде подићи захтев за заштиту законитости ако је повређен закон или други пропис о прекршају. Захтев за заштиту законитости подиже Републички јавни тужилац у року од три месеца од дана достављања пресуде. Захтев за заштиту законитости не може се подићи ако је Врховни суд Србије решавао по захтеву за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде. О захтеву за заштиту законитости одлучује Врховни суд Србије и о томе обавештава Републичког јавног тужиоца. При решавању по захтеву за заштиту законитости, суд ће се ограничити само на испитивање повреда прописа на које се јавни тужилац позива у свом захтеву.

Решавајући по захтеву за заштиту законитости, суд доноси пресуду. Пресудом ће суд одбити захтев за заштиту законитости ако утврди да не постоји повреда прописа на који се указује у захтеву јер је такав захтев неоснован. Уколико суд утврди да је захтев основан, тада ће донети пресуду којом ће према природи повреде преиначити правоснажну одлуку или укинути делимично, или у целини, одлуке прекршајног суда и Вишег прекршајног суда и предмет вратити на поновно одлучивање прекршајном суду, или ће се ограничити само на то да утврди повреду прописа. Треба напоменути да у случајевима када је захтев за заштиту законитости подигнут на штету окривљеног лица у прекршајном поступку а суд нађе да је такав захтев основан утврдиће само да постоји повреда закона не дирајући у правоснажну одлуку. Ово истовремено значи да уколико суд утврди да наведени разлози постоје и за неког од кажњених саизвршилаца у погледу којих није

²⁰⁸ *Подношење захтева за заштиту законитости – члан 264.*

Против правоснажне пресуде може се подићи захтев за заштиту законитости ако је повређен закон или други пропис о прекршају.

Захтев за заштиту законитости подиже републички јавни тужилац у року од три месеца од дана достављања пресуде.

Захтев за заштиту законитости не може се подићи ако је Врховни суд Србије решавао по захтеву за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде.

подигнут захтев за заштиту законитости, поступиће по службеној дужности као да такав захтев постоји. Суд је при доношењу одлуке о наведеном везан забраном из члана 88. Закона о прекршајима, односно не може бити донета пресуда која је неповољнија за окривљеног.

5. Закон о прекршајима

Примена новог Закона о прекршајима, који је донет и објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 101/2005, очекује се након од 1. јануара 2010. године. Овај закон, за разлику од и даље важећег Закона о прекршајима, предвиђа знатно шира овлашћења јавног тужиоца у прекршајном поступку. Овлашћења јавног тужиоца су:²⁰⁹

1. да предузима мере ради откривања, проналажења и прибављања потребних доказа за гоњење учинилаца прекршаја и успешно вођење прекршајног поступка пред судом или надлежним органом управе,
2. да подноси захтев за покретање прекршајног поступка, жалбу или ванредна правна средства против одлука суда, односно надлежног органа управе,
3. да предузима друге радње на које је овлашћен овим закон и посебним прописима.

Јавни тужилац је стварно надлежан да поступа у прекршајном поступку уколико је поднео захтев за покретање прекршајног поступка. Ако је јавни тужилац први поднео захтев за покретање прекршајног поступка, поступак ће се водити по његовом захтеву, а наставити по захтеву оштећеног или другог органа надлежног за покретање поступка ако јавни тужилац одустане од захтева.

⁶ *Јавни тужилац као странка у поступку – члан 117.*

Јавни тужилац је странка у прекршајном поступку.

Јавни тужилац:

1. предузима мере ради откривања, проналажења и прибављања потребних доказа за гоњење учинилаца прекршаја и успешно вођење прекршајног поступка пред судом или надлежним органом управе,

2. подноси захтев за покретање прекршајног поступка, жалбу или ванредна правна средства против одлука суда односно надлежног органа управе,

3. предузима друге радње на које је овлашћен овим законом и посебним прописима.

Јавни тужилац је стварно надлежан да поступа у прекршајном поступку уколико је поднео захтев за покретање прекршајног поступка. Ако је јавни тужилац први поднео захтев за покретање прекршајног поступка, поступак ће се водити по његовом захтеву, а наставити по захтеву оштећеног или другог органа надлежног за покретање поступка ако јавни тужилац одустане од захтева.

Ако одустане од захтева за покретање прекршајног поступка, јавни тужилац је дужан да у року од осам дана од дана одустајања од захтева, обавести оштећеног или друго лице овлашћено за покретање поступка да би наставили поступак.

Ако је оштећени или други овлашћени орган за покретање прекршајног поступка већ поднео захтев за покретање поступка, поступак ће се наставити по том захтеву.

Ако одустане од захтева за покретање прекршајног поступка, јавни тужилац је дужан да у року од осам дана од дана одустанка, обавести оштећеног или друго лице овлашћено за покретање поступка како би евентуално наставили поступак. Ако је оштећени или други овлашћени орган за покретање прекршајног поступка већ поднео захтев за покретање поступка, поступак ће се наставити по том захтеву.

Из наведеног произлази да су новим Законом о прекршајима овлашћења јавног тужиоца у прекршајном поступку шире постављена и детаљније регулисана. У Закону који је у примени јавни тужилац се помиње само у једној одредби, и то у члану 176. став 2. којим је прописано да, као овлашћен орган, може покренути прекршајни поступак.

**ЗАХТЕВ ЗА ПОКРЕТАЊЕ ПРЕКРШАЈНОГ ПОСТУПКА
(члан 176. став 2. Закон о прекршајима)**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Пг. бр. _____

датум _____

/

(Назив првостепеног органа за прекршаје коме се подноси захтев)

На основу члана 176. став 2. Закона о прекршајима РС, подносим

**ЗАХТЕВ ЗА ПОКРЕТАЊЕ ПРЕКРШАЈНОГ
ПОСТУПКА**

Против:

Окривљеног _____ (име и презиме), име оца и мајке девојачко презиме мајке, место и датум рођења, занимање, место и адреса становања и држављанство односно назив и седиште **окривљеног правног лица**, а за одговорно лице у правном лицу и функцију коју обавља у том правном лицу

(ДА ЈЕ) ШТО ЈЕ:

_____ (навести чињенични опис радње из које произлази правно обележје прекршаја, време и место извршења прекршаја и друге околности потребне да се прекршај што тачније одреди)

и тиме извршио прекршај из члана _____ (навести назив закона или други пропис којим је прописан прекршај за који се окривљени кажњава).

Зато,

ПРЕДЛАЖЕМ

Да се пред тим судом закаже и одржи прекршајни поступак. У току прекршајног поступка, саслушати окривљеног _____ из _____.

У току прекршајног поступка, саслушати сведоке и то _____.

Да суд у току поступка изврши увид и прочита _____.

Да суд по окончању прекршајног поступка окривљеног _____ огласи одговорним за прекршај из члана _____ и казни по закону.²¹⁰

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

²¹⁰ У захтеву за покретање прекршајног поступка се могу предложити и заштитне мере из члана 43. Закона о прекршајима, на пример, Одузимање предмета, Забрана управљања возилом на моторни погон, Забрана одговорном лицу да врши одређене послове и слично уколико су испуњени услови за њихово изрицање.

ЖАЛБА
(члан 246. став 1. Закон о прекршајима)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Пг. бр. _____

датум _____

/

(Назив првостепеног органа за прекршаје коме се подноси захтев)

ЗА

(Назив другостепеног органа за прекршаје)

На основу члана 246. став 1. Закона о прекршајима РС, изјављујем

ЖАЛБУ

Против Решења бр _____ од _____ у предмету против
окривљеног _____ због прекршаја из чл.

_____.

– због битне повреде одредаба прекршајног поступка; – због повреде материјалног прописа о прекршају; – због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања; – због одлуке о прекршајним санкцијама, одузимању имовинске користи, трошковима прекршајног поступка и имовинскоправном захтеву.

Образложење

(навести и образложити разлоге због којих се решење побија.)

Зато,

ПРЕДЛАЖЕМ

Да другостепени орган уважи жалбу јавног тужиоца и решење бр. _____ од _____ године

- УКИНЕ првостепено решење (уколико постоји битна повреда одредаба прекршајног поступка, због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног или погрешне примене материјалног права. Из истих разлога првостепено решење може се и делимично укинути, ако се поједини делови решења могу издвојити без штете за правно одлучивање.)
- **ПРЕИНАЧИ** првостепено решење (уколико утврди да су одлучне чињенице у првостепеном поступку утврђене, а да с обзиром на утврђено чињенично стање треба донети другачије решење или ако сматра да постоје такве повреде закона које се могу отклонити без укидања првостепеног решења, или када нађе да приликом одмеравања казне, односно изрицања заштитне мере, нису узете у обзир све околности које су од утицаја за правилно одмеравање казне, односно за законито изрицање заштитне мере или околности које су узете у обзир нису правилно оцењене. Суд ће преиначити решење уколико је првостепени орган погрешно оценио исправе и доказе које није сам извео а решење је засновао на тим доказима).

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ЗАХТЕВ ЗА ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА (члан 267. став 1. Закон о прекршајима)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Пт. бр. _____

датум _____

/

_____ (Назив првостепеног органа за прекршаје коме се подноси захтев)

_____ На основу члана 267. став 1. Закона о прекршајима РС, подносим

ЗАХТЕВ ЗА ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА

У предмету против окривљеног _____ због прекршаја из чл. _____ у коме је донето правоснажно решење бр _____ од _____ јер је _____ (навести разлог)

1) решење о прекршају засновано на лажној исправи или на лажној изјави сведока или вештака;

2) ако је до доношења решења дошло услед кривичног дела судије или другог службеног лица које је учествовало у том поступку;

3) лице које је кажњено за прекршај за исту радњу већ једном кажњено у прекршајном поступку;

4) ако се изнесу нове чињенице или поднесу нови докази који би сами за себе или у вези са ранијим доказима довели до другачијег решења да су били познати у ранијем поступку.

Образложење

(навести и образложити разлоге због којих се тражи понављање поступка.)

Зато,

ПРЕДЛАЖЕМ

Да првостепени орган уважи захтев јавног тужиоца _____
_____ тужилаштва у _____ и донесе решење којим се
дозвољава понављање поступка у предмету бр. _____ против окривље-
ног _____ – због прекршаја из члана _____ .

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ
(члан 281. став 2. у вези са ставом 1. Закона о прекршајима)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Пт. бр. _____

датум _____

/

ВРХОВНОМ СУДУ СРБИЈЕ

На основу члана 281. став 2. у вези са ставом 1. Закона о прекршајима РС, подижем

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ

Против:

Правноснажног решења бр. _____ у предмету против окривљеног _____ због прекршаја из чл. _____ због повреде _____ (закона или другог прописа о прекршају)

Образложење

_____ (навести закон или други пропис који је у конкретном случају повређен и у чему се повреда састоји)

Зато,

ПРЕДЛАЖЕМ

Да Врховни суд Србије усвоји захтев за заштиту законитости Ктз. бр. _____ и донесе пресуду којом ће:²¹¹

- **ПРЕИНАЧИТИ** правоснажну одлуку;
- **УКИНУТИ** у целости или делимично одлуке првостепеног и другостепеног органа за прекршаје и предмет вратити на поновно одлучивање првостепеном органу за прекршаје; – или ће утврдити повреду прописа.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

²¹¹ Према природи повреде закона или другог прописа.

**УЛОГА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА
ИЗВАН КАЗНЕНИХ ПОСТУПАКА**

ОВЛАШЋЕЊА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА ИЗВАН КАЗНЕНИХ ПОСТУПАКА

Чланом 156. Устава Републике Србије и чланом 1. Закона о јавном тужилаштву одређено је да јавно тужилаштво, гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела, да улагањем правних средстава штити уставност и законитост, као и да предузима друге радње на које је законом овлашћено. Дакле, поред *примарних овлашћења* из преткривичног и кривичног поступка, овлашћења везаних за друге казнене поступке, јавно тужилаштво располаже и овлашћењима изван казnenих поступака која проистичу из његове обавезе да штити уставности и законитост. Функција заштите уставности и законитости је сложене природе и остварује се интервенцијом јавног тужиоца у области грађанског права, у области управног права и у поступку пред Уставним судом.²¹²

Најважнија процесна и материјална овлашћења јавног тужиоца изван казnenих поступка нормирана су *Законом о парничном процесу, Законом о стечајном процесу, Породичним законом, Законом о облигационим односима, Законом о ванпарничном процесу, Законом о општем управном процесу, Законом о управним споровима, Законом о Уставном суду, Законом о јавном информисању.*

Овлашћења јавног тужиоца у грађанском праву

Интервенција јавног тужиоца се реализује ради заштите уставности и законитости и има своју основу у заштити јавног интереса. Познато је да грађанско право почива на начелима: једнакости странака, слободе иницијативе, прометљивости права, као и да грађанско право регулише друштвене односе у којима долази до изражаја приватни интерес. Јавни тужилац као државни орган који делује у јавном интересу интервенише у сфери грађанскоправних односа изузетно, тек пошто дође до повреде принудних прописа или јавног интереса и изостане реакција субјеката задужених за заштиту имовинских интереса Републике, покрајине или јединице локалне самоуправе.

Интервенција јавног тужиоца често је повезана са кривичним прогоном који се врши у односу на одређено лице, јер током прогона јавни тужилац долази до сазнања која доводе до интервенције у грађанскоправној сфери.

²¹² Поред наведених тужилаштво има и превентивну функцију. Превентивна функција тужилаштва је агипична зато што не подразумева могућност интервенције у било којој врсти поступка, већ обухвата праћење друштвено негативних појава и заузимање ставова у вези са њима, односно предлагање мера ради отклањања узрока тих друштвено негативних појава.

Овлашћења јавног тужиоца из ове сфере су бројна и проистичу из процесних или материјалних прописа. Међутим, иако јавни тужилац има бројна овлашћења, једнодушна је оцена да се овлашћења везана за грађанско право не користе у довољној мери и да обрађивачи предмета у тужилаштву нерадо прибегавају њиховој примени, најчешће због недовољног искуства у погледу вршења ове врсте овлашћења

Овлашћења јавног тужиоца према Закону о парничном поступку

Закон о парничном поступку (ЗПП) предвиђа могућност да јавни тужилац интервенише у парничном поступку и то по основу права да поднесе захтев за заштиту законитости и као и учешћа у парничном поступку по основу члана 207. ЗПП.

Овлашћење јавног тужиоца да подноси захтев за заштиту законитости на основу чл. 413. и 414, а у вези са чланом 417. ЗПП

Захтев за заштиту законитости у грађанској материји је ванредни правни лек који по службеној дужности, а на иницијативу странака или трећег заинтересованог лица, подиже Републички јавни тужилац против правноснажних судских одлука у роковима који су прописани истим чланом.

Овај ванредни правни лек Републички јавни тужилац може подићи само због *бићине повреде одредаба парничног поступка* из члана 361. став 2. тачка 5. ЗПП. Ова битна повреда постоји, ако је суд противно одредбама ЗПП засновао своју одлуку на *недозвољеним располагањима странака, односно располагањима која су у супротивности са принудним прописима, јавним поретком и правилима морала (члан 3. став 3. ЗПП)*.

Принудни прописи примењују се обавезно, без обзира на вољу странака (промет непокретности, лични и породични односи, наследно право, право становања итд.). Њима се ограничава слободно располагање странака у погледу личних и имовинских права, па суд неће донети пресуду на основу признања, одрицања и због пропуштања, ако би се таквом пресудом повредио императивни пропис. Наведене пресуде доносе се без расправљања и извођења доказа, због чега оне представљају *најчешћи*, а по неким схватањима и *једини случај када може доћи до недозвољеног располагања*. Оваквим пресудама може се избећи примена императивног прописа што за последицу има и нарушавање јавног поретка као скупа правних норми на основу којих, и помоћу којих функционише држава. Пример за то била би ситуација у којој се тужилац и тужени договоре да тужени призна тужбени захтев којим се избегава прибављање потребних претходних сагласности или фискалне обавезе према држави. У овом случају, признањем је оства-

рено недозвољено располагање, јер је предмет признања супротан императивним прописима.

Републички јавни тужилац може сагласно члану 414. ЗПП поступку у року *од једне године* од правноснажности пресуде подићи захтев за заштиту законитости против одлуке донете у спору који се односи *на уговор о промету непокрећности*. Захтев се подноси јер је уговор по својој садржини или циљу противан принудним прописима, јавном поретку и правилима морала, тако да је и у овом случају разлог за подизање захтева за заштиту законитости недозвољено располагање странака. Рок од *годину дана у сиоровима који се односе на промет непокрећности* представља посебни рок у односу на општи рок за изјављивање захтева за заштиту законитости који је три месеца од правноснажности пресуде. Осим тога, овај рок је специфичан и по томе што у случају да је изјављена ревизија против судске одлуке, он се *рачуна од дана доношења одлуке ревизијског суда којим је посматрање окончано*.

Иницијатива за подизање захтева за заштиту законитости подноси се Републичком јавном тужилаштву, а могу је поднети странке у спору, као и трећа лица која имају правни интерес. Под „трећим лицима“ подразумевају се физичка и правна лица, установе и удружења која нису учествовала у поступку пред судом, али имају правни интерес да побијају незакониту одлуку. Из наведеног произлази *да иницијативу могу поднети оштински и окружни јавни тужилац* ако оцене, да је неком судском одлуком повређен императивни пропис.

Иницијатива треба да садржи ознаку тужиоца и туженог са њиховим адресама, седиште и ознаку суда који је донео побијане одлуке, тачну ознаку и број првостепене и другостепене одлуке и разлоге због којих се иницијатива подноси. Одлучено је да је најчешћи пропуст у иницијативама изостанак адресе подносиоца иницијативе или изостанак означавања тачног броја првостепене одлуке.

По пријему иницијативе, Републички јавни тужилац од првостепеног суда тражи списе на увид и по разматрању списа и навода изнетих у иницијативи одлучује, да ли постоје законски разлози за подизање захтева за заштиту законитости против судских одлука.

Неретко, подносиоци иницијативе на погрешан начин тумаче почетак рока прописаног у члану 413. ЗПП у којем Републички јавни тужилац може подићи овај ванредни правни лек. Наиме, странке и њихови пуномоћници сматрају, да је рок од три месеца од дана доставе пресуде, рок у којем су они дужни да поднесу иницијативу, па се догађа да иницијатива буде поднета пред истек рока. Овај рок се односи на поступање Републичког јавног тужиоца по поднетој иницијативи, што значи да у року од три месеца тужилац мора да тражи списе од првостепеног суда, да списи стигну у тужилаштво до истека рока, да тужилац изврши увид у списе и одлучи о томе да

ли постоје законски разлози за подношење овог ванредног правног лека.

Подносиоци иницијативе имају могућност да траже одлагање извршења судских одлука које се побијају овим ванредним правним средством.

Републички јавни тужилац на основу овлашћења из чл. 17. и 18. Закона о јавном тужилаштву може од суда који спроводи извршење да тражи *одлагање извршења*. У року од 30 дана од дана када извршни суд донесе решење о одлагању извршења, јавни тужилац је дужан подигне захтев за заштиту законитости.

Ако оцени да су судске одлуке донете уз битну повреду поступка из члана 361. став 2. тачка 5. ЗПП, Републички јавни тужилац подиже захтев за заштиту законитости и захтев заједно са списима враћа првостепеном суду, са назнаком за Врховни суд Србије, а суд даље поступа по правилима која се односе на ревизију.

Ако оцени да нема недозвољеног располагања, Републички јавни тужилац сачињава уз прелиминарне акте враћа првостепеном суду, а странку подносиоца иницијативе крајко обавештава да није подигао захтев за заштиту законитости против судских одлука, пошто није нашао да се ради о недозвољеном располагању.

У члану 418. ЗПП дато је овлашћење подносиоцу иницијативе да након напред наведеног обавештења од Републичког јавног тужилаштва у року од 30 дана од пријема обавештења, може сам изјавити овај ванредни правни лек. И у овом случају примењују се одредбе које се односе на ревизију, што значи, да се захтев за заштиту законитости доставља првостепеном суду са назнаком „за Врховни суд Србије“.

Овлашћење јавног тужиоца да учествује у парничном поступку на основу члана 207. ЗПП

Учесће јавног тужиоца у парничном поступку регулисано је чланом 207. ЗПП. Јавни тужилац може да интервенише уколико постоји сумња да једна или обе стране користе своје право у поступку да би онемогућиле примену принудних прописа о природним богатствима, да би избегле јавне финансијске обавезе и да би онемогућиле примену принудних одредаба међународног уговора.

Надлежни јавни тужилац може да узме учешће у таквој парници и да у својству *специјалног умешача*, у границама тужбеног захтева,²¹³ предлаже да се утврде чињенице које странке нису навеле и изведу докази које странке нису предложиле, као и да изјављује правне лекове. Своје учество-

²¹³ Поменуто овлашћење не указује на право јавног тужиоца да може да предузима диспозитивне правне парничне радње нити може са успехом да се супротставља предузимању таквих радњи од самих парничних странака. (Види: Никола Стојанов, *Функције јавног тужиоца као државног органа и странке*, у зборнику Тридесет година јавнотужилачке организације, Београд, 1976, 133).

вање у поступку јавни тужилац *пријављује погнеском суду* пред којим се води парница међу другим лицима.

Међутим, иницијатива за учешће јавног тужиоца може да потекне и од суда пред којим тече парница. Наиме, уколико суд сматра да постоје законски услови за учествовање јавног тужиоца у парници и да је његово учествовање потребно, он ће о томе обавестити надлежног јавног тужиоца и одредити му року коме може пријавити своје учествовање.

Јавног тужиоца који учествује у парници суд позива на рочиште и доставља му све одлуке против којих је дозвољен правни лек.

С обзиром на то да није изричито уређено, поставља се питање који јавни тужилац се има сматрати месно и стварно надлежним за учешће у парници? По једном схватању надлежан је Републички јавни тужилац с обзиром на то да интервенције у области грађанског права, по правилу, спадају у његову надлежност, друго схватање било би да је надлежан тужилац чије је седиште у седишту суда пред којим тече парница²¹⁴, и треће схватање би било да је надлежан јавни тужилац који има сазнање да су остварени услови предвиђени чланом 207. ЗПП за учешће тужиоца у парници или тужилац који поступа пред судом који је стварно и месно надлежан за суђење. Дакле, у трећем случају се успоставља нека врста привлачења (атракције) надлежности и аутори овог приручника сматрају ово схватање најисправнијим.

Овлашћења јавног тужиоца према Породичном закону

*Поступак у спору за заштити од насиља у породици из члана 284. став 2. у вези са чланом 198. Породичног закона*²¹⁵

У глави XIX Кривичног законика прописано је кривично дело из члана 194. – *Насиље у породици*, које гласи:

Ко применом насиља, претињом да ће најасији на живој или телу дрским или безобзирним понашањем угрожава својојсво, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице, казниће се казном запређеном у овом члану.

Породични закон у члану 197. став 3. таксативно набраја чланове породице и наводи да су то: супружници или бивши супружници, деца, родитељи и остали крвни сродници, лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно, лица која везује хранитељство, лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству, ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери или лица која су међусобно била у емотивној или сексуалној вези, која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живели у истом поро-

²¹⁴ По аналогији са члан 20. став 3. Закона о јавном тужилаштву који установљава надлежност општинског тужиоца у седишту трговинског суда за поступање пред тим судом.

²¹⁵ „Службени гласник РС“, број 18/2005.

дичном домаћинству. Наведена лица се сматрају члановима породице само у вези са заштитом од насиља у породици у грађанскоправном погледу.

Породични закон у члану 284. став 2. даје овлашћење јавном тужиоцу да поднесе тужбу за одређивање мере заштите од насиља у породици, као и да захтева продужење мере заштите од насиља у породици. Ову тужбу надлежни јавни тужилац може поднети парничном одељењу општинског суда против лица за које постоји основана сумња да је извршилац кривичног дела *Насиље у породици* из члана 194. КЗ.

Уз тужбу парничном суду за одређивање мера заштите од насиља у породици, јавни тужилац може предложити једну од мера заштите из члана 198. Породичног закона. То су следеће мере: издавање налога за иселење из породичног стана или куће, без обзира на право својине, односно закупа непокретности, издавање налога за уселење у породични стан или кућу без обзира на право својине, односно закупа непокретности, забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености, забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице, забрана даљег узнемиравања члана породице. Исти члан прописује да мера заштите од насиља у породици може трајати највише *јодину дана*, с тим да се време проведено у притвору као и свако лишење слободе у вези са кривичним делом, односно прекршајем урачунава у време трајања мере заштите од насиља у породици.

По правилу, јавни тужилац ће поднети ову тужбу када је уверен да постоји основана сумња да је извршено кривично дело *Насиље у породици*.

Стварно надлежан за поступање по овој врсти тужбе је општински суд. Месна надлежност се одређује по правилима о месној надлежности коју прописује ЗПП.

Тужба за поништај брака – члан. 212. у вези са чланом 33, чланом 34. став 1. и чл. 35. и 36. Породичног закона

У члану 212. Породичног закона је прописано да тужбу за поништај брака из члана 33, члана 34. став 1. и чл. 35. 36. наведеног закона може поднети и јавни тужилац.

У глави XIX Кривичног законика је прописано кривично дело *Двобрачност* из члана 187, и кривично дело *Закључења ништавог брака* из члана 188. *Кривичног законика* и кривично дело *Омоћућавање закључења недозвољеног брака* из члана 189. *Кривичног законика*.

Ако се анализирају елементи ових кривичних дела, долазимо до следећих закључака. Кривично дело *Двобрачност* доказује се изводом из матичне књиге венчаних, па ову врсту тужбе надлежни тужилац може поднети без обзира на фазу у којој се налази кривични поступак.

Гоњење учиниоца кривичног дела из члана 188. КЗ може предузети само ако је већ донета судска одлука о поништају брака из разлога наведених

у ставу 1. наведеног члана. У овом случају, тужба за утврђење ништавости претходи кривичном поступку.

Кривично дело *Омоућавање закључења ништиавої брака* из члан 189. КЗ односи се на службено лице (матичара) овлашћено за закључење брака, а не на једног од брачних другова на чијој страни стоје скривени разлози за ништавост брака. Улога јавног тужиоца је да када сазна за извршење кривичног дела поднесе тужбу за поништај брака.

Тужба за йоништиј усвојења – члан 275. сїав 1. Породичної закона

Тужбу за поништај усвојења из разлога наведених у чл. 89–103. Породичног закона може поднети и јавни тужилац.

Ову тужбу ће најчешће поднети јавни тужилац у вези са кривичним гоњењем учиниоца кривичног дела. Изузетно, јавни тужилац може поднети ову тужбу и у случају да није покренут поступак ради заштите јавних интереса. Поступак се води пред општинским судом по правилима о месној надлежности који прописује ЗПП.

Тужба за заштиїїу йрава деїейїа – члан 263. Породичної закона

Тужба за заштиту права детета може се поднети у погледу свих права која су детету призната Породичним законом, а нису заштићена неким другим поступком.

Надлежан за одлучивање по овој врсти тужбе је општински суд по правилима о посебној надлежности када је у питању заштита интереса малолетних лица.

Улогу тужиоца и овде треба повезати са кривичним гоњењем учинилаца кривичних дела из главе XIX КЗ или са заштитом јавног интереса. Тужба се може поднети без обзира фазу кривичног поступка.

Породичним законом је регулисано да се све дечје, здравствене и образовне установе или установе социјалне заштите, правосудни или други државни органи, удружења грађана имају право и дужност да обавесте јавног тужиоца о лишењу родитељског права – члан 264. став 4.

Тужба за лишење родиїељскої йрава – члан 264. сїав 2. Породичної закона

У члану 264. сїав 2. Породичної закона прописано је да тужбу за лишење родитељског права могу поднети: дете, други родитељ, јавни тужилац и орган старатељства.

Лишење родитељског права, у смислу чл. 81. и 82. наведеног закона, може бити потпуно и делимично. У овим члановима наведени су разлози за лишење родитељског права.

Надлежан је општински суд, по правилима о месној надлежности која прописује Закон о парничном поступку.

И ову врсту тужбе тужилац може да поднесе у вези са кривичним гоњењем учиниоца кривичног дела у свакој фази кривичног поступка или ради заштите јавног интереса.

Тужба за утврђивање постојања или непостојања брака на основу члана 211. Породичног закона

Јавни тужилац, сходно члану 211. Породичног закона („Службени гласник РС“, бр. 18/2005 од 24. фебруара 2005. године), има право да поднесе тужбу за утврђење постојања или непостојања брака. Ово право, поред јавног тужиоца имају и супружници, као и друга лица која имају правни интерес да буде утврђено постојање или непостојање брака.

Тужбу, по правилу, подиже општински јавни тужилац, зато што је за ову врсту тужбе стварно надлежан општински суд, по правилима о месној надлежности која прописује ЗПП.

Ову тужбу јавни тужилац, такође, подноси или у вези са кривичним гоњењем учиниоца кривичног дела у свакој фази кривичног поступка или ради заштите јавног интереса.

Тужба ради поништења признања очинства – члан 253. став 1. Породичног закона

Јавни тужилац на основу члана 253. став 1. Породичног закона има право да поднесе тужбу ради поништења изјаве о признавању очинства, као и изјаве о сагласности са признањем очинства. Поред јавног тужиоца, ову тужбу могу поднети и лица која су давала изјаву и лица која имају правни интерес да изјава буде поништена.

Тужбу јавни тужилац може да поднесе из разлога наведених у чл. 46–51. Породичног закона. Ову врсту тужбе, као и у претходним случајевима, тужилац подноси или у вези са кривичним гоњењем учиниоца кривичног дела у свакој фази кривичног поступка или ради заштите јавног интереса.

Општа правила о иницирању постојања према Породичном закону

На све парничне поступке које јавни тужилац иницира наведеним тужбама примењују се одредбе ЗПП, уз мања одступања која су регулисана чл. 203–209. Породичног закона.

Одредбе Породичног закона се примењују и на породичне односе који су настали до дана почетка примене овог закона.

И у погледу интервенција јавног тужиоца по основу овлашћења из Породичног закона постоји двоумљење око тога који јавни тужилац се има сматрати месно и стварно надлежним за подношење аката? Да ли би у свим случајевима би био надлежан Републички јавни тужилац, с обзиром на то да интервенције у области грађанског права, по правилу, спадају у његову

Јавни интерес, пре свега, огледа се у заштити јавне својине (према важећем Уставу то је државна својина, својина аутономне покрајине и својина локалне самоуправе). Јавни тужилац се вршећи овлашћење из члана 109. став 2. ЗОО не сме претворити у заступника странке, јер то није његова улога.

Стварно надлежан суд за решавање по овој врсти тужбе је општински суд. Месно надлежан је општински суд по правилима о месној надлежности које прописује ЗПП. Најчешће се ради о *искључивој месној надлежности* суда на чијем подручју се налазе непокретности које су предмет уговора.

По правилу, надлежан јавни тужилац је најчешће општински јавни тужилац који поступа пред судом искључиве месне надлежности. Није искључена могућност да се као тужилац у парници појави и окружни јавни тужилац, уколико постоји интерес да се у вези са извршењем кривичног дела из његове надлежности, утврди ништавост уговора.

Наведено је да се као тужилац у овој парници појављује општински или окружни јавни тужилац. *Као тужени морају бити обухваћене обе уговорне стране.*

Овлашћење јавног тужиоца према Закону о ванпарничном поступку²¹⁸

*Подношење предлога за проглашавање несталој лица за умрло
– члан 58. Закона о ванпарничном поступку*

Последњим изменама Закона о ванпарничном поступку сужена су овлашћења јавног тужиоца. Осим тога, ступањем на снагу Породичног закона престале да важе поједине одредбе Закона о ванпарничном поступку које се односе на лишење и враћање родитељског права.

У члану 58. Закона о ванпарничном поступку је прописано, да предлог за проглашење несталој лица за умрло може поднети свако лице које за то има правни интерес као и јавни тужилац.

Предлог мора да садржи чињенице на којима се заснива, као и доказе којима се те чињенице утврђују или чине вероватним.

Приликом покретања поступка, јавни тужилац не доказује правни интерес за проглашење несталој лица за умрло јер јавни тужилац ову радњу предузима искључиво у јавном интересу.

На предлог јавног тужиоца, суд спроводи поступак и у погледу датума смрти у случајевима када се сазна да је лице које је проглашено за умрло заиста умрло неког другог дана а не оног који се по решењу има сматрати као дан смрти (члан 68). Уколико смрт неког лица не може да се докаже исправом предвиђеном Законом о матичним књигама, јавни тужилац може поднети предлог суду да решењем утврди смрт тог лица (члан 70. Закона о ванпарничном поступку).

²¹⁸ „Службени гласник РС“, број 46/2005.

Надлежан за вођење овог поступка је општински суд – ванпарнично одељење на чијој територији је нестало лице имало задње пребивалиште или боравиште.

Овлашћења јавног тужиоца према Закону о стечајном поступку²¹⁹

Овлашћење из члана 40. став 6. Закона о стечајном поступку

У члану 40. став 6. Закона о стечајном поступку прописано је да надлежни јавни тужилац може да покрене стечајни поступак, ако учини вероватним да је стечајни дужник неспособан за плаћање а има основа за сумњу и да је његова неспособност плаћања повезана са извршењем кривичног дела које се гони по службеној дужности.

Из наведеног законског прописа произлази да статус овлашћеног предлагача стечајног поступка има и надлежни јавни тужилац али само под условом да у конкретном случају постоје основи сумње да је неспособност плаћања на страни стечајног дужника узрокована извршењем кривичног дела која се гони по службеној дужности. Због наведеног, надлежни јавни тужилац је дужан да уз предлог за покретање стечајног поступка *достави и имене доказе којима чини вероватним постојање неспособности за плаћање и доказе*, којима се потврђује постојање основа сумње да је до неспособности за плаћање дошло извршењем кривичног дела које се гони по службеној дужности. Неспособност за плаћање у смислу члана 2. наведеног закона постоји, ако стечајни дужник не може да одговори својим обавезама у року од 45 дана од дана доспелости обавезе или је потпуно обуставио своја плаћања у периоду од 30 дана.

Поред неспособности за плаћање, тужилац уз предлог мора поднети и доказе да постоје основи сумње да је одговорно лице стечајног дужника учинило кривично дело које се гони по службеној дужности.

Најчешће је то случај када је надлежни тужилац ставио захтев за покретање кривичног поступка или је кривични поступак већ у току. Међутим, то не значи, имајући у виду наведену одредбу Закона о стечајном поступку да јавни тужилац може ставити предлог за покретање стечајног поступка само када је покренут кривични поступак или је кривични поступак у току. Наиме, могу постојати кривичноправне сметње за покретање, односно вођење кривичног поступка против одређених лица, као што су: неурачунљивост, застарелост, имунитет и у тим случајевима јавни тужилац независно од те чињенице предлаже покретање стечајног поступка.

Дакле, надлежни јавни тужилац може доставити предлог за покретање стечајног поступка када постоје основи сумње из члана 225. ЗКП да је одређено лице извршила кривичног дела за које се гони по службеној дужности.

²¹⁹ „Службени гласник РС“, број 84/2004.

Тамо долазимо до питања надлежности суда и јавног тужиоца за покретање стечајног поступка.

Надлежност суда је прописана у члану 8. Закона о стечајном поступку у којем је речено да стечајни поступак спроводи трговински суд на чијем подручју се налази седиште стечајног дужника. У питању је искључива месна надлежност која се не може мењати одлуком суда или вољом странака.

Квалификацијом кривичног дела се установљава стварна надлежност тужиоца за гоњење учиниоца, а тиме и његово овлашћење за подношење предлога за покретање стечајног поступка.

Интервенција јавног тужиоца у грађанском поступку је изведена из примарног овлашћења јавног тужиоца да врши кривични прогон, стога произлази да је овлашћени тужилац за покретање овог поступка онај тужилац који врши кривични прогон, односно врши радње преткривичног поступка. Ово становиште има оправдање у практичним разлозима, јер јавни тужилац који поступа у кривичном предмету не мора да достављати спис на увид другом јавном тужиоцу ради предузимања радњи у стечајном поступку.

По предлогу тужиоца одлучује суд, доношењем решења о покретању претходног стечајног поступка, а по закљученом рочишту ради расправљања о стечајном разлогу.

Овлашћења јавног тужиоца у јавном праву

Овлашћења јавног тужиоца у управном поступку²²⁰

Овлашћење Републичкој јавној тужиоца за подношење захтева за заштитну законитост прошив правноснажних решења донетих по правилима Закона о општем управном поступку на основу члана 252. став 1. Закона о општем управном поступку

У члану 252. став 1. Закона о општем управном поступку је прописано да против правноснажног решења донетог у ствари у којој се не може водити управни спор, а судска заштита није обезбеђена ни ван судског спора, јавни тужилац има право да подигне захтев за заштиту законитости уколико сматра да је решењем повређен закон.

Из наведеног произлази, да се ово ванредно правно средство може користити само у управним стварима у којима није обезбеђена никаква судска заштита против незаконитих управних аката. Овде је реч о решењима која су по наступању коначности истовремено и правноснажна, јер се против њих не може водити судски поступак.

Овај ванредни правни лек Републички тужилац може подићи по службеној дужности или по предлогу странке.

²²⁰ „Службени лист СРЈ“, бр. 33/97 и 31/2001.

Надлежан за одлучивање о захтеву за заштиту законитости је другостепени орган Управе (Министарство).

Републички тужилац од првостепеног управног органа тражи на увид списе у којима је донето побијано решење врши увид и одлучује о основности предлога. Ако оцени да је правноснажно решење незаконито, подиже захтев за заштиту законитости и списе заједно са захтевом доставља државном органу који је надлежан за одлучивање. Ако нађе да нема основа за подизање захтева за заштиту законитости, списе са кратким образложењем враћа првостепеном органу.

Рок за подизање захтева за заштиту законитости је месец дана од дана када је решење достављено јавном тужиоцу по службеној дужности, а ако му није достављено у року од шест месеци од дана достављања странци.

Ово ванредно правно средство може се подићи због повреде Закона о општем управном поступку или повреде материјалног права.

Да њредлаже њонишњавање или укидање коначној решења њо њраву надзора – члан 254. сѡав 2. Закона о оѡишњем уѡравном ѡосѡуѡу

Поништавање или укидање решења по праву надзора је један од ванредних начина заштите законитости у управним стварима. Предмет поништавања или укидања су коначна решења што значи другостепена решења, као и првостепена решења против којих је жалба била искључена или није била изјављена. Околност да су коначна решења постала правноснажна не представља сметњу за поништавање или укидање по праву надзора. Ово правно средство долази до изражаја, када је коначно решење повољно за странку, а постоје правне грешке из члана 253. Закона о општем управном поступку, које се ради заштите јавног интереса морају отклонити. Поништавањем решења по праву надзора, уклањају се све правне последице које је то решење произвело. Укидањем решења не бришу се последице које је решење већ произвело, али се спречавају даља правна дејства незаконитости решења.

Решење њо њредлоѡу јавној ѡужѡиоца може ѡонишњѡиѡи или укинуѡиѡи друѡосѡеѡени ордан. Ако нема другостепеног органа, решење може поништити или укинути орган који је законом овлашћен да врши надзор над радом органа који је донео решење.

Из наведеног произлази да јавни тужилац иницира поништавање или укидање коначног решења *ѡредлоѡом* који уз образложење доставља надлежном органу управе који врши надзор.

Овај иницијални акт јавни тужилац може поднети по службеној дужности или по предлогу странке.

За подношење овог предлога није прописан рок, већ се рокови односе на управни орган који у тим роковима треба да донесе решење по праву надзора.

*Овлашћење за подношење предлога за олашавање решења ништавим –
члан 258. став 1. Закона о општем управном поступку*

Ништавост је најтежа врста незаконитости решења донесеног у управном поступку. Због тога олашавање решења ништавим није везано за рок, што значи да се може учинити у свако доба по службеној дужности или по предлогу странке или јавног тужиоца.

Разлози за ништавост су наведени у члану 257. Закона о општем управном поступку.

Надлежан да одлучује о предлогу тужиоца је орган који је решење донео или другостепени орган, а ако другостепеног органа нема, орган који је законом овлашћен да врши надзор над радом органа који је донео решење.

*Подношење предлога за понављање поступка – члан 240. став 4.
Закона о општем управном поступку*

Понављање поступка је ванредно правно средство које има за циљ да се обнови редовно окончан управни поступак из разлога наведених у члану 239. Закона о општем управном поступку.

Понављање поступка може тражити странка, јавни тужилац, као и орган који је донео решење којим је поступак завршен (по службеној дужности).

По протеку рока од пет година (објективни рок) од достављања решења странци, понављање поступка се не може тражити, нити се може покренути по службеној дужности. У оквиру овог рока прописани су краћи рокови за поједине разлоге из којих се тражи понављање поступка.

О предлогу за понављање поступка одлучује орган који је донео решење којим је поступак окончан.

Предлог за понављање поступка јавни тужилац шаље органу који је о предмету решавао у првом степену или органу који је донео решење којим је поступак окончан. Јавни тужилац је дужан да у предлогу учини вероватним околности на којима заснива предлог, као и околност да је предлог стављен у законском року.

Осим захтева за заштиту законитости који подноси Републички јавни тужилац, Закон о општем управном поступку, када су у питању остала ванредна правна средства, није прецизирао који тужилац по хијерархији подноси предлоге из чега произлази да су за њихово подношење надлежни општински, окружни и Републички јавни тужилац.

Из практичних разлога, ипак се ова овлашћења везују за Републичког јавног тужиоца пошто Републичко јавно тужилаштво у својој организацији има Грађанско-управно одељење специјализовано за ту врсту посла.

Право јавног тужоца на изјављивање жалбе у управном поступку – члан 213. став 2. Закона о општем управном поступку

Јавни тужилац, као државни орган, у случајевима када је законом овлашћен може да изјави жалбу против решења којим је повређен закон у корист физичког или правног лица, а на штету јавног интереса.

Овлашћења јавног тужоца према Закону о управним споровима²²¹

Овлашћење за покретање управног спора из члана 2. став 4. Закона о управним споровима

Право покретања управног спора има физичко лице или правно лице ако сматра да му је управним актом повређено неко право или на закону засновани интерес. Јавни тужилац има право покретања управног спора у случају да је управним актом повређен закон у корист физичког лица, правног лица или друге странке. Такође, Законом о управним споровима предвиђена је још једна могућност када јавни тужилац може да покрене управни спор, то се односи на ситуацију када је управним актом повређен закон на штету државе, јединице локалне самоуправе и органа. Међутим, у овом случају право на покретање управног спора првенствено се налази у рукама јавног правобраниоца, али је и јавном тужиоцу законом дата могућност да ову радњу предузима. С друге стране, сви државни органи и друге организације дужне су да о таквим актима, када за њих сазнају, обавесте надлежног јавног тужоца.

Јавни тужилац приликом покретања управног спора поступа у свему сходно одредбама Закона о управним споровима.

Овлашћење за подношење захтева за заштити законности – члан 20. Закона о управним споровима

Чланом 20. Закона о управним споровима јавном тужиоцу дато је овлашћење да подноси захтев за заштиту законности у управном спору. Против правноснажне одлуке суда који у управном спору није највиши суд у републици, надлежни јавни тужилац може поднети Врховном суду захтев за заштиту законности, ако је таквом одлуком повређен закон, други пропис или општи акт. Захтев за заштиту законности се предаје суду надлежном за одлучивање о захтеву на начин који важи за тужбу.

²²¹ „Службени лист СРЈ“, број 46/96.

Овлашћење јавног тужиоца према Закону о јавном информисању²²²

Овлашћење за подношење предлога за забрану дистрибуције информације из члана 18. Закона о јавном информисању

Надлежни окружни суд може, на предлог јавног тужиоца, забранити дистрибуцију информација ако утврди да је то неопходно у демократском друштву ради спречавања: позива на насилно рушење уставног поретка, нарушавања територијалног интегритета Републике, пропагирања рата, подстрекавања на непосредно насиље или заговарања расне, националне или верске мржње које представља подстицање на дискриминацију, непријатељство или насиље, а од објављивања информације непосредно прети озбиљна, непоправљива последица чије се наступање не може спречити на други начин.

Предлог за забрану дистрибуције информације јавних гласила подноси окружни јавни тужилац. Предлогом за забрану јавни тужилац може захтевати да се забрани дистрибуција информације и одузму примерци новина које садрже ту информацију, када се сврха забране може постићи само на тај начин, односно може да захтева да се забрани ширење такве информације путем осталих јавних гласила.

Овлашћења јавног тужиоца према Закону о Уставном суду²²³

Јавни тужилац као овлашћени предлагач у поступку пред Уставним судом из члана 29. став 1 тачка 1. Закона о Уставном суду

Из члана 29. став 1. тачка 1. Закона о уставном суду произлази да су учесници пред Уставним судом државни органи, органи аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе, народни посланици овлашћени предлагачи пред Уставним судом.

Из одредбе јасно произлази да јавни тужилац као државни орган може да буде учесник у поступку пред Уставним судом и самим тим овлашћени предлагач.

Овлашћени јавни тужилац као учесник у поступку пред Уставним судом може да буде само Републички јавни тужилац.

²²² „Службени гласник РС“, бр. 43/2003, 61/2005.

²²³ „Службени гласник РС“, број 109/2007.

Овлашћење за подношење предлога за забрану рада политичке странке, синдикалне организације, удружења грађана или верске заједнице – члан 80. став 1. Закона о Уставном суду

О забрани рада политичке странке, синдикалне организације, удружења грађана или верске заједнице одлучује Уставни суд. Овлашћени предлагачи су Влада, орган надлежан за упис у регистар политичких странака, синдикалних организација, удружења грађана или верских заједница и Републички јавни тужилац.

Приликом подношења предлога, Републички јавни тужилац је дужан да наведе разлоге и доказе због којих се тражи забрана рада.

Овлашћења јавног тужиоца према Закону о јавном тужилаштву²²⁴

Да тражи одлагање извршења судске одлуке – чл. 17. и 18. Закона о јавном тужилаштву

Републички јавни тужилац на основу Закона о јавном тужилаштву, који је специјални закон у односу на Закон о извршном поступку, има овлашћење да суду који спроводи извршење поднесе предлог за одлагање извршења.

О предлогу Републичког јавног тужиоца одлучује суд који спроводи извршење.

Имајући у виду да захтев за заштиту законитости као ванредни правни лек није разлог за одлагање извршења правноснажне судске одлуке, наведена одредба Закона о јавном тужилаштву даје Републичком тужиоцу овлашћење, које по правним последицама које производи представља једно од најзначајнијих овлашћења за спречавање да незаконита судска одлука производи правно дејство.

У предлогу за одлагање извршења, Републички јавни тужилац тражи да се одложи извршење које се спроводи на основу извршне исправе против које је поднет предлог за подизање захтева за заштиту законитост, и то у року од 30 дана од дана када извршни суд усвоји предлог тужиоца и одложи извршење, а уколико буде подигнут захтев за заштиту законитости, до одлуке Врховног суда Србије по подигнутом захтеву.

Извршни суд о предлогу тужиоца одлучује решењем којим усваја предлог и одлаже извршење у роковима који су већ наведени или одбија предлог за одлагањем, у том случају Републички јавни тужилац као предлагач

²²⁴ „Службени гласник РС“, бр. 63/2001, 42/2002, 39/2003, 44/2004, 51/2004, 61/2005, 46/2006 и 106/2006.

има право жалбе вишем суду.

Судови су у досадашњој пракси показали велики степен разумевања улоге јавног тужиоца у грађанској материји, која се огледа у заштити јавног интереса, тако да су у највећем броју случајева усвајали предлоге за одлагање извршења и тиме помогли Републичком јавном тужиоцу да оствари своју уставом и законом прописану улогу заштите уставности и законитости.

Обавештавање јавности – члан 6. Закона о јавном тужилаштву

У члану 6. Закона о јавном тужилаштву јавном тужиоцу дато је једно специфично овлашћење које би се могло тумачити као превентивна функција јавног тужилаштва а односи се обавештавање јавности. Наиме, јавно тужилаштво обавештава јавност о стању криминала и другим појавама које запази у раду. Ако то не штети интересима поступка а има друштвени значај, јавно тужилаштво може обавештавати јавност о ствари у којој поступа.

**ПРЕДЛОГ ТУЖЕНОГ ЗА ПОДИЗАЊЕ ЗАХТЕВА ЗА
ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ**

РЕПУБЛИЧКОМ ЈАВНОМ ТУЖИЛАШТВУ

БЕОГРАД
Немањина 22–26

ТУЖИЛАЦ: _____ из _____, Ул. _____
ТУЖЕНИ: _____ из _____, Ул. _____

ПРЕДЛОГ ТУЖЕНОГ

за подизање захтева за заштиту законитости против пресуде _____ суда у _____ П. број _____ од _____ године и пресуде _____ суда у _____ Гж. _____ од _____ године.

Образложење

Пресудом П. број _____ године, усвојен је тужбени захтев тужиоца и обавезан тужени да тужиоцу на име дуга исплати износ од _____ динара са законском каматом почев од _____ године до исплате.

Другостепени суд је потврдио првостепену пресуду.

Обе пресуде су донете уз битну повреду поступка из члана ___ ЗПП која се састоји у томе, што су судови својим пресудама _____.

Наиме, _____.

Тужени предлаже да Републички јавни тужилац против наведених судских одлука подигне захтев за заштиту законитости пред Врховним судом Србије, са предлогом да се побијане пресуде укину и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење.

У _____, _____ године

ТУЖЕНИ:

ПРЕДЛОГ ЗА ПОКРЕТАЊЕ СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Гг. бр. _____

датум _____

/

ТРГОВИНСКОМ СУДУ У _____

ПРЕДЛАГАЧ: РС-_____ јавно тужилаштво у _____

ПРОТИВНИК

ПРЕДЛАГАЧА-ДУЖНИК: _____, са седиштем у _____,

Ул. _____

ПРЕДЛОГ за покретање стечајног поступка

Пред _____ јавним тужилашвом у _____ у току је преткривични поступак против директора – противника предлагача окр. ____ из _____, због постојања основа сумње да је извршио кривично дело из члана ____ став _____ КЗ РС.

Доказ: кривична пријава и остало ...

Према сазнању предлагача, дужник је обуставио плаћање дуже од 60 дана и на рачуну код _____ (навести назив банке)у _____ нема средстава и исти је блокиран од _____ године.

Доказ: извештај Банке

Ова неспособност плаћања је у узрочној вези са извршењем кривичног дела _____

Предлагач предлаже да стечајно веће након одржаног рочишта за испитивање услова за покретање стечајног поступка отвори стечајни поступак над дужником и донесе следеће

РЕШЕЊЕ

Покреће се претходни стечајни поступак над дужником _____, са седиштем у _____, Ул. _____.

Именује се привремени стечајни управник са листе лиценцираних стечајних управника који се води код Агенције за лиценцирање стечајних управника.

Забрањује се стечајном дужнику располагање целокупном имовином без претходне сагласности стечајног судије и привременог стечајног управника.

Привремено се одлаже спровођење извршења према дужнику као и остваривање разлучних права (мораторијум).

Након доношења ових мера обезбеђења, предлагач предлаже стечајном већу да закаже рочиште за утврђивање стечајног разлога и да након тога донесе

РЕШЕЊЕ

Отвара се стечајни поступак над дужником _____, са седиштем у _____, ул. _____.

У _____, _____ године

**ПРЕДЛАГАЧ:
ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА**

ТУЖБА РАДИ ОДРЕЂИВАЊА МЕРЕ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Гг. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____

ТУЖИЛАЦ: РС-_____ јавно тужилаштво у _____

ТУЖЕНИ: _____ из _____, Ул. _____

ТУЖБА

Ради: одређивања мере заштите од насиља у породици

Вредност спора: (према Закону о судским таксама)

_____ јавни тужилац _____ тужилаштва у _____ је ставио захтев за спровођење истраге против окр. _____ из _____, Ул. _____, туженог у овој парници, због постојања основане сумње да је извршио кривично дело из члана _____ став _____ КЗ РС на тај начин _____

Доказ: захтев за спровођење истраге

Из наведеног произлази да малолетној деци и супрузи који са туженим живе у заједничком домаћинству прети опасност од поновљеног насиља, које се може спречити једино исељењем туженог из стана и забраном приласка месту становања чланова његовог породичног домаћинства. Тужилац предлаже да суд по одржаној расправи и изведеним доказима донесе следећу

ПРЕСУДУ

Налаже се туженом исељење из стана који се налази у _____, Ул. _____ на _____ спрату, по структури _____, на _____ дана од дана доношења првостепене пресуде, а у року од 15 дана од дана достављања пресуде под претњом извршења.

Забрањује се туженом приступ око места становања малолетне деце и супруге на раздаљини мањој од 30 m од зграде која се налази у _____, Ул. _____ у року од _____ дана од дана доношења пресуде.

У _____, _____ године

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ТУЖБА РАДИ УТВРЂИВАЊА НИШТАВОСТИ УГОВОРА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Гг. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____

ТУЖИЛАЦ: РС _____ јавно тужилаштво у _____

ТУЖЕНИ:

1. Предузеће _____, са седиштем у _____, Ул. _____

2. _____ из _____, _____

ТУЖБА

Ради: утврђивања ништавости уговора

Вредност спора: (према Закону о судским таксама)

Првотужени као _____ и друготужени као _____ су закључили Уговор о _____ од _____ године који је истог дана оверен у _____ суду у _____ под Ов. број _____. Предмет Уговора су _____.

Доказ: Уговор

_____ (дати кратко образложење законских разлога из којих се тражи утврђивање ништавости уговора).

Из наведеног разлога, тужилац предлаже да суд по изведеним доказима и њиховој оцени донесе следећу

ПРЕСУДУ

Утврђује се да је ништав Уговор о _____, закључен између првотуженог _____, с једне и друготуженог _____, с друге стране, од дана _____ године и истога дана овереног у _____ суду у _____ под Ов. број _____, чији предмет су _____.

У _____, _____ године

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ТУЖБА РАДИ ПОТПУНОГ ЛИШАВАЊА РОДИТЕЉСКОГ ПРАВА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Гг. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____

ТУЖИЛАЦ: РС-_____ јавно тужилаштво у _____

ТУЖЕНИ: _____ из _____, Ул. _____

ТУЖБА Ради: потпуног лишења родитељског права

Вредност спора: (према Закону о судским таксама)

_____ јавно тужилаштво у _____ је ставило захтев за покретање истраге против окр. _____ због основане сумње да је извршио кривично дело из члана ____.

Доказ: Предлог за спровођење истраге

Из наведеног произлази да тужени није достојан ни подобан за вршење родитељског права из разлога наведених у члану 81. став 2. тачка 2. Породичног закона па тужилац предлаже да суд, по изведеним доказима и њиховој оцени, донесе

ПРЕСУДУ

Потпуно се лишава родитељског права _____ из
_____, рођен _____ године од оца _____ и мај-
ке _____, држављанин _____, мат. бр. _____.

У _____, _____ године

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ПРЕДЛОГ ЗА ПРОГЛАШЕЊЕ НЕСТАЛОГ ЛИЦА ЗА УМРЛО

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

Гг. бр. _____

датум _____

/

_____ СУДУ У _____
– ванпарничном одељењу –

ПРЕДЛАГАЧ: РС-_____ јавно тужилаштво у _____

ПРЕДЛОГ

за проглашавање несталог _____
из _____ за умрлог

Пред _____ судом у _____ је у току кривични поступак против окр. _____ из _____, због кривичног дела из члана ___ став ___, по предлогу јавног тужиоца у _____.

У току поступка дошло се до сазнања да о овом лицу задњих неколико година није било вести, а околности упућују на закључак да због _____ постоји довољно оправданих разлога да се закључи да ово лице више није у животу.

Тужилац има интерес да утврди да окр. _____ из _____ више није жив, а из разлога прописаних у члану 57. став 1а. Закона о ванпарничном поступку, па предлаже да суд по изведеним доказима донесе следеће

РЕШЕЊЕ

Проглашава се за умрлог _____ из _____, рођен _____ године од оца _____ и мајке _____, мат. број _____, а као дан смрти се утврђује _____ године.

По правноснажности решење доставити надлежном матичару ради уписа у матичну књигу умрлих.

У _____, _____ године

НАПОМЕНА: Не искључује се могућности да јавни тужилац поднесе предлој за пројашење несјалој лица за умрло и уколико сазнање о испуњености услова за јодношење овој предлоја сјекне ван кривичној јосјуика.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

_____ бр. _____

датум _____

/

ВРХОВНОМ СУДУ СРБИЈЕ

– преко _____ суда у _____

БЕОГРАД

У правној ствари тужиоца _____ и _____, обоје из _____, против туженог _____ из _____, на основу члана 414. ЗПП, подижем

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ

против пресуде _____ суда у _____ П. број _____ од _____ године, због битних повреда одредаба парничног поступка из члана 361. став 2. тачка 5. ЗПП и предлажем да Врховни суд Србије побијану пресуду укине и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Изреком побијане пресуде _____.

Налазим да је побијана пресуда донета уз битну повреду поступка из члана 361. став 2. тачка 5. ЗПП која се састоји у томе што је суд противно одредбама садржаним у члану 336. Закона о парничном поступку доношењем наведене дао легитимитет недозвољеном располагању странака.

Следи детаљније образложење _____.

Из наведених разлога, предлажем да Врховни суд Србије наведену пресуду укине и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ПРЕДЛОГ ЗА ОДЛАГАЊЕ ИЗВРШЕЊА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

_____ бр. _____

датум _____

/

_____ ОПШТИНСКОМ СУДУ У _____

Републичком јавном тужилаштву је поднет предлог за подизање захтева за заштиту законитости против извршне исправе – правноснажне пресуде Трговинског суда у _____ П.1456/07 од _____ године и пресуде Вишег трговинског суда у Београду Пж број 2314/07 од _____ године.

На основу чл. 17. и 18. Закона о јавном тужилаштву

ПРЕДЛАЖЕМ

да извршни суд одложи извршење одређено решењем о извршењу И. број _____ од _____ године и то за 30 дана од дана када усвоји предлог и одложи извршење. Уколико Републички јавни тужилац у наведеном року буде подигао захтев за заштиту законитости против извршне исправе о томе ћу обавестити извршни суд и тражити продужење рока у којем је извршење одложено до одлуке Врховног суда Србије по подигнутом захтеву за заштиту законитости.

Образложење

Налазим да би спровођењем извршења за дужника (туженог) у – смислу члана 64. став 2. Закона о извршном поступку настала ненакнадива штета, јер _____.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ – УПРАВНИ СПОР

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

_____ бр. _____

датум _____

/

ВРХОВНОМ СУДУ СРБИЈЕ – управном одељењу –

БЕОГРАД

У управном спору по тужби Републичког јавног тужиоца против туженог Повереника за информације од јавног значаја на основу члана 20. тачка 2, члана 44, члана 45. тачка 2. и члана 46. тачка 1. Закона о управним споровима подносим

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ

против решења Врховног суда Србије У. број _____ од _____ године, због повреде члана 2. тач. 3. и 4, у вези са чл. 10. и 12. Закона о управним споровима.

Образложење

Побијаним решењем Врховног суда Србије У. број _____ од _____ године, одбачена је тужба у управном спору Републичког јавног тужиоца против туженог _____, ради поништаја решења туженог број _____ од _____ године, као недозвољена.

_____ (дати кратко образложење)

На основу изложеног

ПРЕДЛАЖЕМ

Да Врховни суд Србије у смислу члана 49. Закона о управним споровима уважи захтев за заштиту законитости и укине решење већа Врховног суда Србије у Београду У. број _____ од _____ године, или евентуално преиначи побијану судску одлуку уколико нађе да су испуњени услови за то, тако што ће усвојити тужбу тужиоца и поништити решење _____ број _____ од _____ године.

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

**ТУЖБА РАДИ ПОНИШТАЈА РЕШЕЊА
– ЗАКОН О УПРАВНИМ СПОРОВИМА**

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

_____ бр. _____

датум _____

/

**ВРХОВНОМ СУДУ СРБИЈЕ
– Већу за управне спорове –**

БЕОГРАД

ТУЖИЛАЦ: Републичко јавно тужилаштво Београд

ТУЖЕНИ: _____, из _____ Ул. _____

ТУЖБА

Ради: поништаја решења туженог

број _____

од _____ године

Тужилац на основу члана 2. ст. 3. и 4. Закона о управним споровима благовремено подноси тужбу у управном спору против решења туженог број _____ од _____ године, са предлогом да Врхови суд Србије побијано решење поништи као незаконито из разлога наведених у члану 10. став 1. тачка 1. Закона о управним споровима.

Доказ: списи _____ јавног тужилаштва

у _____.

број _____

(дати кратко образложење).

Због свега наведеног, предлажем да Врховни суд Србије на основу члана 41. Закона о управним споровима донесе следећу

ПРЕСУДУ

Тужба тужиоца се уважава и поништава решење _____ број _____ од _____ године.

Прилог: списи _____ јавног тужилаштва
у _____ КТ. број _____

ЗАМЕНИК ЈАВНОГ ТУЖИОЦА

**ПРОФЕСИОНАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ
ПРИПАДНИКА ЈАВНОТУЖИЛАЧКЕ
ПРОФЕСИЈЕ И ОДНОС ТУЖИЛАШТВА И
ЈАВНОСТИ**

ПРОФЕСИОНАЛНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРИПАДНИКА ЈАВНОГ ТУЖИЛАШТВА И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА ЕФИКАСНОСТ РАДА

Опште напомене о значају ефикасности рада јавног тужилаштва

Један од кључних субјеката на пољу борбе против криминалитета је јавно тужилаштво. Заједно са полицијом тужилаштво је у првим редовима борбе против криминала, и од ефикасности његовог рада зависи, у великој мери, и ефикасност кривичног поступка као целине. Тако да можемо закључити да је каузална повезаност између ефикасности деловања јавног тужилаштва и остваривања циљева криминалне политике евидентна код свих облика криминалитета, а посебно код тешких облика криминалитета који су неретко пратећа појава транзиционог периода.

С обзиром на то, поставља се питање фактора од којих зависи ефикасност поступања носилаца јавнотужилачких овлашћења. Бројни су фактори овог карактера. Неки од њих имају нормативни, а неки практичан аспект. Али сви они су међусобно повезани да само тако доприносе ефикасности деловања тужилаштва на сузбијању криминалитета, тј. у откривању и разјашњавању кривичних дела и њихових извршилаца. Овом приликом бавићемо се самом суштином неких чинилаца који утичу на ефикасност деловања јавног тужилаштва

Јавнотужилачка професија

Нормативистички концепт уређења друштвених односа, схваћен као правна држава, представља нужну претпоставку за остваривање уставности и законитости из којих се изводе принципи правде и правичности, као основна начела владавине права. Постојање владавине права у једној држави зависи од степена поверења који грађани имају према државним органима. Грађани се обраћају државним органима и носиоцима државних функција ради остваривања права и достизања правде и правичности, у уверењу да држава својим правним актима, а носиоци државних функција својим радњама, омогућавају достизање тог циља. Приликом поступања, носиоци државних функција морају бити свесни да балансиран однос између државних органа, с једне стране и друштва, с друге стране почива управо на идеји поверења грађана у државне органе. Поверење грађана и друштва у целини у државне органе засновано је, између осталог и на ауторитету држа-

вних органа. Ауторитет државних органа не сме да буде само претпостављена категорија већ мора да подразумева професионални квалитет који се, пре свега, изводи из стручног ауторитета носилаца државних функција. Стога, нема ауторитета државних органа без ауторитета носилаца државних функција.

Стручни ауторитет носилаца државних функција проистиче из систематског теоријског знања, практичног искуства и стручног усавршавања. Систематско теоријско знање даје гаранцију критичком, иновативном и стваралачком приступу решавању проблема у пракси, а редовно стручно усавршавање има за циљ праћење законских регулатива и изналажење најбољег начина решавања проблема и дилема са којима се сусрећу у пракси, као и једнообразност у поступању. Не постоји професија без теоријског знања, јер као што Нилс Бор каже „Нема ничег практичнијег од добре теорије“.

Свака професија да би очувала свој углед мора да води рачуна о заштити свог статуса. У јавнотужилачкој професији заштита статуса одвија се у два правца. *Први* начин је одређен Уставом и законским нормама и односи се на правну сигурност и извесност правног положаја, у том смислу положај носилаца јавнотужилачке професије зависи од законодавне власти. *Други* начин, заштите припадници јавнотужилачке професије остварују кроз организовање у професионална удружења, у оквиру којих се успостављају норме професионалне етике – етички кодекс који регулише генерално прихваћена правила која се тичу понашања тужилаца. Норме професионалне етике гарантују квалитет рада и њима се спречава и санкционише непрофесионално поступање. Професионалност носилаца јавнотужилачке функције у целини често је угрожена јавном лаичком критиком, али може да буде угрожена и несавесношћу, односно непрофесионалним поступањем појединих носилаца јавнотужилачке функције.

Јавнотужилачка као и свака друга професија има своју специфичну професионалну културу која доприноси јачању кохезије професије и уједначености у поступању. Пре свега, професионална култура носилаца јавнотужилачке професије огледа се у односу са полицијом, судом, другим државним органима, странкама, јавним гласилима, али такође подразумева и озбиљност, непристрасност, објективност, понашање на радном месту, однос са колегама и запосленима, па у крајњој линији и у начину одевања. Дигнитет професије носиоци јавнотужилачке функције морају чувати не само на радном месту већ и у приватном, свакодневном животу. Треба напоменути да се обрасци професионалне културе не односе само на носиоце јавнотужилачке функције већ и на тужилачке помоћнике и тужилачке правнике као потенцијалне носиоце јавнотужилачке функције.

Поједини фактори ефикасности рада јавног тужилаштва

Уставни положај јавног тужилаштва и међународноправни стандарди

Устав у члану 156. дефинише јавно тужилаштво као „самосталан државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и предузима мере ради заштите уставности и законитости“ при том прилично детаљно нормирајући унутрашње и спољашње уређење јавног тужилаштва, начин предлагања и избора јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, као и овлашћења појединих органа у односу на јавно тужилаштво. Новину представља увођење у уставни систем Државног већа тужилаца, посебног органа Народне скупштине задуженог да обезбеђује и гарантује самосталност јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца. Такође, Устав предвиђа и сталност функције заменика јавног тужиоца и ограничено трајање мандата јавног тужиоца. На потпуно нов начин нормира се избор јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца. Јавног тужиоца, на предлог Владе, бира Народна скупштина. Заменике јавног тужиоца, на предлог Државног већа тужилаца, када се бирају први пут на функцију бира Народна скупштина, а након истека „пробног периода“ од три године бирају се на сталну функцију и тај избор је потпуно у надлежности Државног већа тужилаца.

Устав одређује органе задужене за избор, али не нормира процедуру нити утврђује критеријуме за избор, напредовање и разрешење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, већ се то, по логици ствари, препушта будућем Закону о јавном тужилаштву. Како одлуку о избору и разрешењу јавних тужилаца доноси Народна скупштина на предлог Владе, постоји реална опасност да у перспективи избор јавних тужилаца буде политички процес у којем, без икаквог критеријума, Влада и Народна скупштина одлучују о избору јавних тужилаца. У таквој претпостављеној ситуацији била би доведена у питање непристрасност процедуре избора и присуство критеријума професионалности приликом избора јавних тужилаца.

Препорука Комитета министара Савета Европе (2000) 19 од 06. октобра 2000. године под називом „Улога јавног тужиоца у кривично правном систему“, „Смернице о улози јавних тужилаца“ усвојених на VIII Конгресу Уједињених нација о превенцији злочина и о третману преступника у Хавани, Куба (27. август – 07. септембар 1990. године), као и „Стандарди професионалне одговорности и декларација основних дужности и права тужилаца“, усвојени од стране Међународног удружења тужилаца 23. априла 1999. године представљају најважније документе у којима су садржани међународни стандарди о положају јавних тужилаца. Иако ови међународни документи на уопштен начин говоре о положају јавних тужилаца и органима задуженим да одлучују о статусу јавних тужилаца, у тим доку-

ментима су ипак садржани стандарди у погледу положаја јавних тужилаштава. Тако рецимо Препорука Комитета министара Савета Европе (2000) 19 под називом „Улога јавног тужиоца у кривично правном систему“ каже да „избор, односно постављење, односно регрутовање тужилачког кадра мора да буде уређено и обављено у фер и непристрасној процедури, која ће се супротставити сваком покушају притисака, то јест приступа, који би фаворизовао интересе одређених група“. У наведеној препоруци инсистира се да каријера и напредовање тужилаца зависи од објективних и познатих критеријума заснованих, пре свега, на стручности и искуству. На сличан начин о положају тужилаца говоре и „Смернице о улози тужилаца“ Уједињених нација.

Улогу и дужности јавног тужиоца посебно регулишу и Препорука 1604 (2003) Парламентарне Скупштине Савета Европе „Улога јавних тужилаца у демократском друштву у владавини права“ усвојена на Сталном комитету који поступа у име Скупштине Савета Европе 27. маја 2003. године, Европске смернице у области етике и понашања јавних тужилаца „Будимпештанске смернице“ усвојене на конференцији Врховних тужилаца Европе 31. маја 2005. године и закључци конференција Врховних тужилаца Европе (CPGE) 2000–2006, Стразбур, 14. јуни 2006. године.

Поступање у складу са правилима Етичког кодекса

Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије донело је 27. 11. 2004. године Етички кодекс који представља темељни акт за одређивање тужилачке професионалне одговорности. У Етичком кодексу су детаљно дефинисана правила о понашању тужилаца, како би заштитили и одржали част и углед професије. Етички кодекс разрађује основне стандарде етичког понашања тужилаца у Републици Србији и његова сврха је да помогне тужиоцима када су суочени са етичким и професионалним дилемама. Етички кодекс садржи правила понашања тужилаца и заменика јавних тужилаца, која упућују на то да тужиоци морају да буду достојни и да се само знањем, способношћу и личним усавршавањем могу постићи највиши стандарди законитости и праведности. Правила прописана Етичким кодексом односе се на носиоце јавнотужилачке функције и тужилачке помоћнике.

Према Етичком кодексу тужиоци су дужни да се у професионалном поступању придржавају највиших стандарда интегритета, да буду непоткупљиви, непристрасни и независни и да не дозволе да се на њих врши притисак. У складу са Етичким кодексом, тужиоци би требало да своје дужности обављају праведно и објективно, без страха, предрасуда и благонаклоности. Такође, Етичким кодексом се забрањује дискриминација по било којем основу (као што су: пол, раса, боја, националност, језик, вероисповест, по-

литичко и друго убеђење, друштвено порекло, рођење или сличан статус, имовинско стање, старост, психички или физички инвалидитет).

Поред тога, Етичким кодексом је регулисано и понашање тужилаца у међусобним односима, као и у односима са подређеним, надређеним и службеницима. Такође, Етички кодекс садржи одредбе о односу тужилаштва према извршној и законодавној власти, медијима, друштву и другим државама и међународним телима.

Битне карактеристике Етичког кодекса са аспекта циља овог приручника, су и следеће:

Прво, тужиоци су дужни да се и у свакодневном животу и онда када нису на дужности понашају у складу са јавним карактером тужилачке функције која укључује примену одређених стандарда. Ово из разлога што се може догодити да извесна дела или превиди јавног тужиоца постану предмет јавне расправе и на тај начин угрозе углед јавног тужилаштва.

Друго, тужиоци морају бити особе од интегритета, односно да не врше никакве радње, налазе друга запослења, нити се баве активностима које могу да утичу на њихов професионални слободоуман став или које могу да оставе такав утисак.

Треће, Етичким кодексом је предвиђено да се тужиоци могу учлањивати у професионална удружења ради заступања својих интереса, промовисања своје професије, обуке или заштите свог положаја.

О постојању повреде Етичког кодекса одлуку доноси Етички савет. Етички савет је орган Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије који даје мишљење о усклађености одређених понашања јавних тужилаца, заменика јавних тужилаца и тужилачких помоћника са Етичким кодексом, као и са међународно признатим и усвојеним одредбама о понашању јавних тужилаца уопште.

Поступак за доношење одлуке о повреди Етичког кодекса покреће и води Етички савет по Пословнику о раду. Етички савет не изриче санкције или мере, али када донесе одлуку о постојању теже повреде Етичког кодекса, учињене од стране члана Удружења, предлаже искључење члана надлежном органу Удружења. Такође, Етички савет може заузимати и опште ставове и мишљења у вези са етичким питањима. Захтев за давање мишљења у вези са применом или тумачењем одредаба Етичког кодекса или са међународно признатим и усвојеним одредбама о понашању јавних тужилаца може поднети грађанин, организација, институција, односно свако ко има интерес. Етички савет може и на сопствену иницијативу разматрати питања која су од интереса за правосуђе и у вези с тим давати мишљења и препоруке које се тичу Етичког кодекса, међународних стандарда или понашања јавних тужилаца.

Права и дужности по основу рада као фактор ефикасности деловања носилаца јавнотужилачких овлашћења

Основним начелима за јавне тужиоце дефинисана су права и обавезе по основу рада носилаца јавнотужилачке функције. Конкретно посматрано, права јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца обухватају одговарајуће услове рада, материјални положај носилаца правосудних функција, слободу удруживања, слободу изражавања, право приговора на опште или обавезно упутство. Имајући у виду међународне стандарде и нацрте документа о положају јавних тужилаца, у будућности *сћаишус јавних тужилаца би се оіледао у следећем*:

- Плата носилаца јавнотужилачке функције мора бити у складу са достојанством јавнотужилачке функције и теретом одговорности.
- Основна плата заменика јавног тужиоца, најнижег јавног тужилаштва мора бити у висини најмање четвороструког износа просечне плате у Републици Србији и бити загарантована законом (материјални положај тужилачких помоћника и тужилачког особља прати материјални положај заменика јавних тужилаца).
- Пензија носилаца јавнотужилачке функције мора бити загарантована законом у висини последње плате која се редовно усклађује са порастом плата носилаца јавнотужилачке функције.
- Материјални положај тужилачких помоћника и тужилачког особља прати материјални положај заменика јавних тужилаца.
- Осигурање од социјалних ризика.
- Право на накнаду у висини плате за време годишњег одмора, ванредног плаћеног одсуства и за првих 30 дана спречености за рад због болести или повреде, као и права на друга примања и накнаде одређење законом.
- Стручно усавршавање о трошку државе.
- Оснивање и слободно приступање професионалним удружењима ради одбране права носилаца јавнотужилачке функције гарантованих законом, посебно у односу према властима и према органима који су укључени у доношење одлука које се односе на носиоце јавнотужилачке функције.
- Слобода изражавања, удруживања и окупљања уз очување достојанства јавнотужилачке функције и самосталности јавног тужилаштва.
- Укључивање у доношење одлука од значаја за рад јавних тужилаштва и за одређивање и распоређивање средстава за функционисање јавних тужилаштва.
- Давање мишљења о предлозима за израду и измену закона који се односе на надлежност и организацију јавних тужилаштва и положаја јавних тужилаца.
- Хијерархијска овлашћења унутар тужилаштва могу се остваривати само у одговарајућој процедури (на пример издавање обавезног упут-

ства јавног тужиоца и обавезног општег упутства Републичког јавног тужиоца, у само писаној форми и са образложењем).

- Право на приговор носилаца јавнотужилачке функције на обавезно или опште упутство када сматра да је упутство незаконито или противно његовој савести тзв. клаузула савести.

Дужности јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца би обухватале:

- Заштиту слобода и права свих лица у вршењу јавнотужилачке функције.
- Вршење законом прописаних овлашћења и обавеза на начин који гарантује правилну примену закона и ефикасно решавање предмета у разумном року.
- Поштовање стандарда понашања носилаца јавнотужилачке функције и осталих запослених у јавном тужилаштву.
- Самостално поступање лишено било каквог спољног утицаја на вршење јавнотужилачке функције, осим у законом прописаним случајевима.
- Непристрасно вођење поступка и решавање предмета у складу са проценом чињеница и тумачењем права уз поштовање процесних права странака гарантованих Уставом, међународним документима и законима.
- Уздржавање од свих поступака који могу изазвати сумњу у њихову непристрасност.
- Изузимање од поступања у случају постојања законом прописаних разлога.
- Предочавање могућности споразумног решавања.
- Јасно и аргументовано образлагање тужилачких аката и одлука.
- Заштита принципа једнакости странака у поступку.
- Уздржавање од изношења доказа против осумњичених за које знају или основано сумњају да су прибављени на незаконит начин.
- Забрана кривичног гоњења када истрага покаже да је оптужба без основа.
- Заштита тајности података.
- Заштита интереса сведока и жртава.
- Надзор над поштовањем људских права од стране полиције.
- Поштовање самосталности и непристрасности носилаца јавнотужилачке функције.
- Сарадња са полицијом, судовима, адвокатима, као и домаћим и међународним државним институцијама.
- Појачана ажурност за кривична дела која учине државни функционери, нарочито корупцију и злоупотребу власти, озбиљне повреде људских права и друга кривична дела призната међународним правом.
- поступање по обавезном упутству вишег јавног тужиоца и општем упутству Републичког јавног тужиоца, која морају бити у писаној форми.

- Похађање обавезне обуке и одржавање високог степена стручности.

Поштовање правила о неспојивости јавнотужилачке функције

Важећим Законом о јавном тужилаштву (чл. 47, 48, 49. и 50) регулисана је неспојивост јавнотужилачке функције са другим функцијама и професионалним делатностима.

Принцип неспојивости у вршењу јавнотужилачке функције одликује следеће:

Прво, јавни тужилац, као ни заменик јавног тужиоца не могу бити на дужностима у органима који доносе или извршавају прописе, не могу бити чланови политичке странке, не могу се бавити се било којим јавним или приватним плаћеним послом, нити пружати правне услуге или савете уз накнаду. Са њиховом дужношћу неспојиве су и друге службе, послови и поступци који су опречни достојанству и самосталности јавног тужилаштва или штете његовом угледу. Поступке који су опречни достојанству и самосталности јавног тужилаштва и штетни по његов углед прописује Републички јавни тужилац.

Друго, јавни тужилац и заменик могу да се без ичијег одобрења баве научном и стручном делатношћу уз накнаду.

Треће, заменик јавног тужиоца је дужан да писмено обавести јавног тужиоца о свакој служби или послу за које постоји могућност да су неспојиви са његовом дужношћу. Јавни тужилац о таквој својој служби или послу обавештава непосредно вишег јавног тужиоца, а Републички јавни тужилац обавештава министра надлежног са правосуђе.

Четврто, јавни тужилац је дужан да пред Републичким јавним тужиоцем покрене поступак одлучивања о неспојивости чим сазна да јавни тужилац или заменик јавног тужиоца врше службе или послове или чине поступке за које постоји могућност да су неспојиви са њиховом дужношћу.

Пето, министар надлежан за правосуђе покреће и води поступак одлучивања о томе да ли су друге службе, послови или поступци неспојиви са дужношћу Републичког јавног тужиоца.

Шесто, због утврђене неспојивости може бити изречена мера упозорења. На одлуку којом је изречена мера упозорења допуштен је приговор Високом савету правосуђа, у року од осам дана. Своје аргументе у вези са неспојивошћу, њихових функција јавни тужилац и заменик могу усмено да изложе сами или преко заступника. Изречена мера упозорења се уписује у лични лист.

Јавно тужилаштво и јавност

Карактер односа јавног тужилаштва и медија

Карактер односа између тужилаштва и медија је одређен циљем због којег се тај однос успоставља. Превасходан циљ, са становишта јавности, је да јавност на поуздан начин буде информисана о раду јавног тужилаштва и да се тако оствари контрола јавности над радом овог држаног органа. Наравно, комуникација тужилаштва и јавности има посебан значај и за тужилаштво, јер контакти са јавним мњењем доприносе изграђивању поверења у рад овог државног органа.

Јавно тужилаштво своје контакте са јавношћу претежно остварује посредством медија, тако да се може закључити да су јавна гласила посредници у комуникацији тужилаштва са јавним мњењем.

Однос са медијима је увек посебно деликатан за тужилаштво. Пре свега, јер је потребно успоставити баланс између очекивања медија да јавност буде упозната са чињеницама које се односе на рад јавног тужилаштва и захтевом да се дистрибуцијом информација не угрози несметано одвијање кривичног поступка или да се не повреде права учесника у кривичном поступку.

Због значаја питања, као и недовољног искуства тужилаца у комуникацији са медијима а нарочито имајући у виду све већу распрострањеност медија и њихову велику заинтересованост за теме из области правде и правосуђа, сматрамо да је неопходно указати на међународне стандарде и унутрашње прописе којима је регулисана ова област.

Међународни стандарди

Међународни стандарди у погледу пружања информација у вези са кривичним поступцима садржани су у препорукама Савета Европе. Препорука Рес (2003) 13 Комитета министара држава чланицама о медијској дистрибуцији информација у вези са кривичним поступцима је у складу са правом јавности да буде информисана о темама од јавног интереса, укључујући правду. Препорука регулише и питање претпоставке невиности, тачности информација, редовно извештавање о току кривичног поступка, заштиту приватности, право на исправку, приступ новинара судници итд.

Одредбе Устава Републике Србије о праву на информисање

Устав Републике Србије, у глави Људска и мањинска права и слободе даје уставна јемства неотуђивих људских права ради очувања људског достојанства и *осиљарења њуне слободе и једнакости свакој њојединца у њраве-*

дном, отвореном и демократском друштву заснованом на начелу владавине права. Уставом зајемчена права и слободе које су од значаја за однос јавног тужилаштва и јавности су: слобода мисли, савести и вероисповести, слобода мишљења и изражавања, слобода медија, право на обавештеност и право на петицију.

Наведена, Уставом зајемчена права могу бити ограничена само законом, уколико такво ограничење Устав уопште допушта. При ограничавању људских и мањинских права, сви државни органи, па самим тим и јавно тужилаштво, дужни су да воде рачуна о суштини права које се ограничава, важности сврхе ограничења, природи и обиму ограничења, односу ограничења са сврхом ограничења и о томе да ли постоји начин да се сврха ограничења постигне мањим ограничењем права. У вези с тим, свако има право на судску заштиту ако му је повређено или ускраћено неко људско право, а грађани такође имају право да се ради заштите наведених права обратe и међународним институцијама.

Слобода мисли, савести и вероисповести и слобода мишљења и изражавања

Уставом је зајемчена слобода мисли, савести, уверења и вероисповести, право да се остане при свом уверењу или вероисповести или да се они промене према сопственом избору. Такође, Уставом се гарантује слобода мишљења и изражавања, као и слобода да се говором, писањем, сликом или на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје. Ограничење слободе изражавања је могуће ако је то неопходно ради заштите права и угледа других, чувања ауторитета и непристрасности суда и заштите јавног здравља, морала демократског друштва и националне безбедности.

Слобода медија, право на обавештеност и право на претицију

Слобода оснивања средстава јавног информисања је гарантована, док је цензура медија забрањена. Надлежни суд може спречити ширење информација и идеја путем средстава јавног обавештавања само ако је то неопходно ради спречавања позивања на насилно рушење уставног поретка или нарушавање територијалног интегритета, спречавања пропагирања рата или подстрекавања на непосредно насиље или ради спречавања заговарања расне, националне или верске мржње, којим се подстиче на дискриминацију, непријатељство или насиље. Посебним законом – Законом о јавном информисању је утврђен начин остваривања права на исправку неистините, непотпуне или нетачно пренете информације којом је повређено нечије право или интерес и права у вези са одговором на објављену информацију. Право на истинито, потпуно и благов-

ремено обавештавање о питањима од јавног значаја је људско право. Средства јавног обавештавања су дужна да то право поштују. То право обухвата и право на приступ подацима који су у поседу државних органа и организација којима су поверена јавна овлашћења. Свако има право да сам или заједно са другима упућује петиције и друге предлоге државним органима, организацијама којима су поверена јавна овлашћења, органима аутономне покрајине и органима јединица локалне самоуправе и да од њих добије одговор када га тражи. Због упућивања петиција и предлога нико не може да трпи штетне последице, као ни штетне последице због ставова изнетих у поднетој петицији или предлогу, осим ако је тиме учинио кривично дело.

Одредбе Законика о кривичном поступку²²⁵

Пресумпција невиности и право окривљеног у односу на јавност

У члану 34. став 3. Устава зајемчена је пресумпција невиности, а Законик о кривичном поступку у члану 3. говори о томе да се нико не сматра кривим док то не буде утврђено правноснажном одлуком надлежног суда. Из начела „некривице“ произлази обавеза државних органа, средстава јавног обавештавања, удружења грађана, јавних личности и других да се придржавају овог начела, да не повређују друга правила поступка, права окривљеног и оштећеног, као и начело судске независности.

Начело јавности

Начело јавности расправљања пред судом је Уставом загарантовано. Главни претрес је јаван и њему могу присуствовати пунолетна лица. Од отварања заседања па до завршетка главног претреса, веће може у свако доба, по службеној дужности или по предлогу странака, искључити јавност за цео главни претрес или један његов део, ако је то потребно ради чувања тајне, чувања јавног реда, заштите морала, заштите интереса малолетника или заштите личног или породичног живота окривљеног или оштећеног. Веће може дозволити да главном претресу на којем је јавност искључена присуствују поједина службена лица и научни радници, а на захтев оптуженог може то дозволити и његовом брачном другу, његовим блиским сродницима и лицу са којима живи у ванбрачној или каквој другој трајној заједници. Председник већа ће упозорити лица која присуствују главном претресу на коме је јавност искључена да су дужна да као тајну чувају све оно

²²⁵ „Службени лист СРЈ“, бр. 70/2001 и 68/2002.

„Службени гласник РС“, бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005 и 49/2007.

што су на претресу сазнала. Одлуку о искључењу јавности доноси веће решењем, која мора бити образложена и јавно објављена. Одлука о искључењу јавности може се побијати само у жалби на пресуду.

Јавни тужилац је дужан да води рачуна о томе да ли постоје разлози за искључење јавности са главног претреса, па уколико утврди да такви разлози постоје, неопходно је да у оптужном акту или непосредно на главном претресу, уколико у том тренутку разлози настану, предложи искључење јавности, независно од тога што суд ову одлуку може донети по службеној дужности.

Разгледање списка

Оштећени као тужилац и приватни тужилац могу разматрати списе и разгледати предмете током целог поступка, док се оштећени може користити овим правом тек након саслушања у својству сведока. Разматрање се може дозволити не само странкама или лицима која учествују у поступку већ свакоме ко има оправдани интерес. Одобрење, односно одбијање издавања одобрења се заснива на постојању или непостојању оправданог интереса и није предмет дискреционе оцене надлежног органа. Потребно је да постоји интерес и да стање поступка дозвољава разматрање. Интерес може бити различит (на пример, научни, професионални и сл.).

Предмет разматрања не може да буде оно о чему се расправљало на главном претресу на којем је била искључена јавност. Забрана разматрања не престаје ни по завршетку поступка, докле год постоје разлози због којих је јавност била искључена. Записник о већању и гласању нико не може разматрати ни преписивати ни по завршетку поступка, све до момента када је по прописима о чувању архивског материјала разматрање слободно. Разгледање списка, као и њихово разматрање, копирање или снимање може се потпуно ускратити или условити забраном јавне употребе имена учесника у поступку у случају када постоји опасност би се тиме грубо кршило право на приватност. Одобрење за разгледање не обухвата и одобрење за објављивање, уколико је објављивање противно другим прописима. Закоником о кривичном поступку није регулисан начин преписивања списка, односно изричито не искључује употребу техничких средстава у те сврхе.

Законик о кривичном поступку²²⁶ чија је примена одложена

Закоником о кривичном поступку²²⁷ чија је примена одложена до 31.12.2008. године предвиђено је неколико чланова којима се регулише чување тајности:

²²⁶ „Службени гласник РС“, бр. 46/2006 и 49/2007.

²²⁷ „Службени гласник РС“, број 46/2006.

- чување тајности у истрази (члан 280. Законика о кривичном поступку);
- чување тајности идентитета заштићеног сведока у току кривичног поступка (члан 119. Законика о кривичном поступку);
- чување идентитета заштићеног сведока у списима (члан 120. Законика о кривичном поступку);
- увид у снимке и преписивање или копирање снимака од стране лица које има оправдани интерес (члан 201. Законика о кривичном поступку).

Одредбе Закона о јавном тужилаштву²²⁸ и Правилника о управи у јавном тужилаштву

Забрана утицаја на јавно тужилаштво и обавештавање јавности

Забрањено је коришћење јавног положаја, средстава јавног обавештавања и било које јавно иступање којим се утиче на јавно тужилаштво. Јавно тужилаштво обавештава јавност о стању криминала и другим појавама које запази у раду, увек када се за тим укаже потреба. Такође, ако не штети интересима поступка а има друштвени значај, јавно тужилаштво може обавештавати јавност о стварима у којима поступа. Јавно тужилаштво може обавештавати јавност само о питањима из своје надлежности, а више јавно тужилаштво може обавештавати јавност о питањима из надлежности нижег јавног тужилаштва. Обавештавање јавности мора бити истинито и тачно, али не сме довести до одавања службене, војне или државне тајне. Приликом обавештавања јавности мора се водити рачуна о разлозима морала, јавног реда, интересима малолетних лица, националним осећањима и заштити приватног живота грађана. Пре давања изјаве или саопштења о ствари у којој поступа, јавно тужилаштво може затражити мишљење од вишег јавног тужилаштва о томе да ли то штети интересима поступка, а више јавно тужилаштво може затражити да га ниже јавно тужилаштво упозна са садржином изјаве или саопштења. Више јавно тужилаштво може издати и писмено упутство нижем јавном тужилаштву да не обавештава јавност о ствари у којој поступа, ако сматра да то штети интересима поступка.

Обавештавање јавности врши јавни тужилац или заменик кога он одреди, односно портпарол јавног тужилаштва. *Обавештавање јавности се врши њихом усмених или писмених саопштења и изјава датих јавним писменима или на други погодан начин.* Приликом обавештавања јавности о покретању поступка у случајевима за које се интересује шира јавност, јавни тужилац је у обавези да води рачуна да то не утиче на правилно вођење поступка и о оправданој заштити личности на које се подаци односе. Писмене

²²⁸ „Службени гласник РС“, број 63/2001.

изјаве или саопштења сачиниће се у најмање два примерка, од којих се један чува у јавном тужилаштву. О усменим изјавама или саопштењима сачиниће се службена белешка у којој ће се навести када је и коме дата изјава или саопштење, као и садржина изјаве, односно саопштења. Јавним гласилима мора бити омогућен брз и лак приступ јавном тужиоцу, односно заменику јавног тужиоца задуженом за обавештење јавности или портпаролу. Ако ова лица нису у могућности да одмах дају изјаву или саопштење, дужна су да саопште време, место и начин давања изјаве или саопштења, односно ако јавно тужилаштво не може обавештавати јавност због интереса поступка, саопштиће то јавним гласилима који су затражили изјаву или обавештење.

Јавни тужилац, заменик јавног тужиоца и други запослени у јавном тужилаштву када у своје име говоре или пишу у јавним гласилима о правним, друштвеним или појединим питањима јавнотужилачке и судске праксе, дужни су да објасне да не иступају у име јавног тужилаштва већ у своје име.

Заштита државне и службене тајне

У јавним тужилаштвима се ради заштите државне и службене тајне одређује који документи, подаци, писмени материјали и друге чињенице представљају државну, службену и професионалну тајну, као и степен поверљивости и начин чувања и заштите ових тајни.

Као *државна тајна* сматрају се подаци или писмена чије би одавање имало или би могло да има штетне последице за политичке, економске или војне интересе земље. На писменима која садрже државну тајну ставља се на видном месту ознака „државна тајна“.

Као *службена тајна* сматрају се подаци или документа који су законом, другим прописима, општим актима или одлуком надлежног органа проглашени службеном тајном, као и подаци који нису проглашени службеном тајном, а чије би одавање због њихове важности могло изазвати теже штетне последице за службу.

Који подаци представљају службену или професионалну тајну, односно ознаку степена поверљивости документа одређује јавни тужилац или лице које он овласти. Степен тајности одређен у другом органу задржава се и у поступању јавног тужилаштва и не може се мењати.

Службени материјали означени као поверљиви могу бити доступни само оним радницима тужилаштва који у свом раду на њима остварују увид ради руковођења, обраде или других облика рада и руковања, и то у мери у којој извршавање службених послова и задатака то захтева.

Одредбе Закона о јавном информисању

Појам јавног информисања и начела

Закон о јавном информисању садржи принципе новинарског извештавања и представља темељни законски оквир у погледу информисања. Право на јавно информисање представља облик права на слободу изражавања мишљења и права на информисаност. Учесници у процесу јавног информисања имају права и обавезе регулисане законом. Јавно информисање је слободно и врши се у интересу јавности. Забрањено је ограничавање слободе јавног информисања, а нарочито злоупотребом државних или приватних овлашћења и права. Новинар и одговорни уредник су дужни да поступају по стандардима новинарске професије и са дужном професионалном пажњом, односно да провере истинитост, потпуност и порекло информације.

Уколико је информација која се објављује важна за јавност, носиоцима државних и политичких функција су ограничена права на заштиту приватности која иначе имају лица на која се информација односи. *Ограничење мора бити сразмерно оправданом интересу јавности*. Државни органи, самим тим и јавно тужилаштво, имају обавезу да информације о свом раду учине доступним за јавност, и то под једнаким условима за све новинаре и јавна гласила. Свакако, јавно тужилаштво може да одбије да достави поједине информације уколико је давање таквих података у супротности са посебним законима којима је регулисан рад тужилаштва.

Закон уређује и права и обавезе новинара у погледу информација које поседује. У вези с тим Закон о јавном информисању одређује да новинар није дужан да открије податке у вези са извором информације, осим ако се подаци односе на кривично дело, односно учиниоца кривичног дела за које је забрањена казна затвора најмање пет година (члан 32). С друге стране, *Кривични законик у чл. 331. и 332.*²²⁹ нормира случајеве у којима непријављивање припремања кривичног дела и непријављивање кривичних дела и учинилаца представља засебно кривично дело. Те одредбе примењују се и на новинаре који поседују информације о припремању извршења кривичног дела или поседују информације о извршеном кривичном делу и учиниоцу. Међутим, чл. 331. и 332. КЗ има ограничену примену на припаднике новинарске професије. Наиме, новинар ће бити изложен кривичном прого-

²²⁹ С обзиром да то да се члан 332. став 1. Кривичног законика односи на непријављивање кривичног дела за које је забрањена казна од 30 до 40 година, овај облик кривичног дела је у сваком случају кажњив за новинаре. У члану 331. ст. 2. и 3. Кривичног законика прописани су облици кривичног дела *Непријављивање кривичног дела и учиниоца*, које могу да изврше само службена и одговорна лица. То значи да се као извршиоци кривичног дела из члана 331. ст. 2. и 3. Кривичног законика могу појавити новинари под условом да пракса прихвати проблематично становиште да је новинар службено лице односно одговорно лице.

ну само уколико поседује информацију да се припрема извршење кривичног дела или информацију о извршеном кривичном делу и учиниоцу и уколико је испуњен и додатни услов да се ради се о припремању кривичног дела или извршеном кривичном делу за које је запређена казна од пет година или тежа казна казна. Према томе, Закон о јавном информисању, под одређеним условима, успоставља посебан основ искључења противправности за новинаре као извршиоце к. д. из чл. 331. и 332. КЗ.

Објављивање информација о кривичном прогону и исходу кривичног поступка

У јавном гласилу нико не сме бити означен учиниоцем кажњивог дела, односно огласити кривим или одговорним пре правоснажне одлуке суда или другог надлежног органа.

Ако је јавно гласило објавило да је против одређеног лица покренут кривични поступак, то лице има право, када се поступак оконча, да од одговорног уредника захтева да, без накнаде објави информацију о правоснажном обустављању поступка, одбијању оптужбе, односно ослобађању од оптужбе. *Информација чије се објављивање тражи може да садржи само чињенице које се односе на њравноснажно окончање њосиуика, а не и мишљења и коментаре њоводом њрвобийне информације.*

Медији често крше претпоставку невиности (некривице) и лица која су само осумњичена да су извршила кривично дело називају криминалцима, убицама и сл. Таквим извештавањем остварује се притисак на рад тужилаштва и у случају да одлука тужиоца не буде на трагу „очекивања“ медија и јавности, тужиоци бивају изложени безразложној критици и професионалном оспоравању.²³⁰ Шта тужиоци могу да ураде када су изложени неоснованој критици? Пре свега, у таквој ситуацији је потребна благовремена реакција у којој би се на јасан и прецизан начин објаснило становиште тужилаштва у вези са одлуком поводом које се одвијају медијска поговарања.

Овлашћења јавног тужилаштва у односу на средства јавног информисања

Однос јавног тужилаштва као државног органа и медија који делатност обављају у јавном интересу је врло специфичан. Повећан број захтева медија у односу на информације којима јавно тужилаштво располаже, изискује потребу да се јавно тужилаштво на другачији начин постави у односу на

²³⁰ У Општем коментару (13. пар. 7) Међународног пакта о грађанским и политичким правима сачињеном од Комитета за људска права Уједињених нација поред осталог стоји: „Власти имају дужност да спрече медије или друге моћне друштвене групе да утичу на исход поступка, изјашњавајући се о меритуму спора“.

средства јавног информисања, посебно имајући у виду Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Приликом давања информација представницима јавног информисања, овлашћено лице у јавном тужилаштву, требало би да буде свесно да право на јавно информисање представља *облик њрава на слободу изражавања мишљења и њрава на информисаност*, што су Уставом загарантована права, као да је јавно тужилаштво орган који пре свега штити уставност и законитост, па у том смислу треба да предузима све мере на које је законом овлашћен, а ради спречавања и сузбијања евентуалног кршења закона од стране средстава јавног информисања.

Неке од мера које јавни тужилац може да предузме у оквиру својих овлашћења у односу на средства јавног информисања су: *овлашћење за њодношење ѡредлоја за забрану дисѡрибуѡије информације, њодношење захѡева за ѡкрешање ѡкрешајној ѡсѡуѡка и ѡуѡивање деманѡија*.

Овлашћење за њодношење ѡредлоја за забрану дисѡрибуѡије информације

Јавни тужилац може надлежном суду поднети *ѡредлој да се забрани дисѡрибуѡија информација ако ѡѡврди да је ѡо ѡеѡходно ради сѡречавања*: позива на насилно рушење уставног поретка, нарушавања територијалног интегритета Републике, пропагирања рата, подстрекавања на непосредно насиље или заговарања расне, националне или верске мржње које представља подстицање на дискриминацију, непријатељство или насиље, а од објављивања информације непосредно прети озбиљна, непоправљива последица чије се наступање не може спречити на други начин. Предлогом за забрану јавни тужилац може захтевати да се забрани дистрибуѡија информације и одузму примерци новина које садрже ту информацију, када се сврха забране може постићи само на тај начин, односно може да захтева да се забрани ширење такве информације путем осталих јавних гласила.

Подношење захѡева за ѡкрешање ѡкрешајној ѡсѡуѡка

По Закону о прекршајима јавни тужилац овлашћен је да захтева покретање прекршајног поступка. С друге стране, Закон о јавном информисању прописује прекршаје из области јавног информисања. Јавни тужилац, по правилу, захтеваће покретање прекршајног поступка када из кривичног предмета стекне сазнања да је дошло до повреде Закона о јавном информисању или када је до њега допро глас о таквој повреди да су остварена су обележја прекршаја. На пример, јавни тужилац може да иницира прекршајни поступак у случају да јавно гласило не испуњава обавезу чувања записа или када не поштује претпоставку невиности и неко лице означе као учиниоца кажњивог дела, односно огласе га кривим или одговорним пре правноснажне судске одлуке или одлуке другог надлежног органа. Покретање прекршајног поступка јавни тужилац може да предузме и у случају да гла-

сило не објави одговор, исправку, накнадну информацију о исходу кривичног поступка, као и пресуду по правноснажности на начин који је предвиђен Законом о јавном информисању. Такође, јавни тужилац има право да иницира прекршајни поступак и за друге прекршаје, а који су у вези са правом на јавно информисање. На пример, у случају да садржај информација може угрозити развој малолетника или када је малолетник учињен препознатљивим у објављеној информацији која је подесна да повреди његово право или интерес (члан 95. тачка 3).

Уиућивање демантија

Сходно Правилнику о управи у јавном тужилаштву, јавно тужилаштво је у обавези да посредством јавних гласила демантује све неаутентичне изјаве или саопштења које су му приписане и да затражи исправку нетачно пренесене изјаве или саопштења.

Одредбе Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја²³¹

Појам информације од јавног значаја, појам оправданог интереса, повереник за информације од јавног значаја и циљ Закона

Да би се учинило остваривим Уставом загарантовано право да свако има приступ информацијама које су у поседу државних органа донет је Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја.

Одредбе овог закона се односе на све информације од јавног значаја којима располажу органи власти у које спадају и државни органи, па тако и на информације којима располажу тужилаштва. Право на приступ информацијама од јавног значаја има за циљ остварење и заштиту интереса јавности да зна и остварење слободног демократског поретка и отвореног друштва.

Информације од јавног значаја су оне информације које су настале у раду или у вези са радом органа јавне власти, садржане у одређеном документу. Оправдан интерес јавности да зна постоји увек када се ради о информацијама којима располаже орган власти а које се односе на угрожавање, односно заштиту здравља становништва и животне средине, уколико се ради о другим информацијама којима располаже орган власти, сматра се да оправдани интерес јавности да зна постоји, осим ако орган власти докаже супротно.

²³¹ „Службени гласник РС“, бр. 120/2004 и 54/2007.

Ради остваривања права на приступ информацијама од јавног значаја којима располажу органи власти, установљена је институција Повереника за информације од јавног значаја. Повереник је самосталан државни орган, који је независан у вршењу своје надлежности. Повереника бира Народна скупштина на предлог одбора надлежног за информисање. За Повереника може бити бирано лице са признатим угледом и стручношћу у области заштите и унапређења људских права.

Начин остваривања права на приступ информацијама од јавног значаја

Тражиоци информација своје право остварују под једнаким условима, без обзира на држављанство, пребивалиште, боравиште, односно седиште, лично својство и слично. Забрана дискриминације у слободном приступу информацијама од јавног значаја односи се и како на новинаре тако и на јавна гласила. Наведена права изузетно могу бити ограничена под условима и у случајевима прописаним овим законом, и то само уколико је ограничење неопходно ради заштите од озбиљне повреде претежнијег интереса заснованог на Уставу или закону.

Остваривање права тражиоца информације реализује тако што се тражилац информација, по правилу, обраћа органу власти подношењем писменог захтева. У захтеву се наводи назив органа власти, име, презиме и адреса тражиоца, као и прецизан опис информације која се захтева. *Тражилац не мора да наведе разлоге за захтев.* Уколико захтев не садржи наведене елементе, орган власти је дужан да поучи тражиоца на који начин да отклони недостатке. Захтев тражиоца може бити саопштен и усмено о чему је орган власти дужан да сачини записник.

Орган власти тражену информацију од јавног значаја може да издвоји од осталих информација у *документу који орган власти није дужан тражиоцу да достави, иако да ће тражиоцу информација омогућити увид у део документа који садржи само издвојене информације.* Орган власти неће тражиоцу омогућити остваривање права на приступ информацијама ако тражилац злоупотребава права на приступ информацијама, нарочито ако је тражење неразумно, често, или када се понавља захтев за истим или већ добијеним информацијама или када се тражи много информација. Такође, орган власти неће омогућити тражиоцу остваривање права на приступ информацијама ако би тиме било повређено право на приватност, право на углед или које друго право лица на које се тражена информација лично односи.

Орган власти је у обавези да у року од 15 дана одговори на захтев. У одговору је дужан да тражиоца обавести о томе да ли располаже информацијом која је у захтеву наведена, да му стави на увид документ који садржи

тражену информацију и евентуално изда препис, односно копију тог документа. Уколико орган власти, из оправданих разлога није у могућности да поступи на овај начин, дужан је да о томе обавести тражиоца и одреди накнадни рок који не може бити дужи од 40 дана од дана пријема захтева. Ако орган власти не одговори у наведеним роковима, тражилац може уложити жалбу Поверенику.

Орган власти има право да захтев уважи делимично или да га одбије, па је у том случају дужан да донесе решење о одбијању захтева које мора писмено да образложи. Када орган власти не располаже документом који садржи тражену информацију, захтев ће проследити Поверенику и уједно обавестити тражиоца у чијем се поседу, по знању органа власти, документ налази.

У року од 15 дана од дана доношења решења органа власти, тражилац информације има право да изјави жалбу из разлога таксативно наведених у овом закону. Против решења Народне скупштине, председника Републике, Владе, Врховног суда Србије, Уставног суда и Републичког јавног тужиоца жалба не може бити изјављена.

Мере за унапређивање јавности рада и обавезе јавног тужилаштва

Јавно тужилаштво, као државни орган дужно је да предузме све мере предвиђене Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја у циљу унапређења јавности рада. У том смислу, јавно тужилаштво је у обавези да одреди једно или више овлашћених лица – портпарола за поступање по захтеву за слободан приступ информацијама од јавног значаја. Овлашћено лице прима захтеве, обавештава тражиоца о располагању информацијама, обезбеђује увид у документ, одбија захтев решењем, пружа тражиоцима неопходну помоћ за остваривање права. Такође, овлашћено лице предузима мере за унапређење праксе поступања са носачима информација, праксе одржавања носача, њиховог чувања и обезбеђења. Ради делотворне примене овог закона и унапређења јавности рада, државни орган спроводи обуку запослених и упознаје запослене са њиховим обавезама у вези са правима и обавезама уређеним овим законом.

Начин остваривања права на приступ информацијама од јавног значаја којима располаже орган власти, поред тога што је уређен овим законом детаљније се може регулисати и посебним правилником о приступу информацијама од јавног значаја ради уједначавања праксе у погледу поступања органа власти.

Државни орган је у обавези да најмање једанпут годишње изради информатор са основним подацима о свом раду. Садржина информатора прецизно је уређена овим законом, а Повереник доноси упутство о објављивању информатора.

Овлашћено лице државног органа подноси годишњи извештај Поверенику о радњама органа предузетим у циљу примене закона. Извештај садржи податке о броју поднетих захтева, одлукама по захтевима, броју жалби изјављених против решења органа, мерама предузетим у вези са објављивањем информатора и обуком запослених и слично.

Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја предвиђене су и казнене одредбе у случајевима повреде одређених одредаба овог закона и то предвиђањем прекршајне одговорности овлашћеног лица у органу власти у случајевима поступања противном начелу једнакости, у случају дискриминације новинара или јавног гласила, не означавања носача информације, одбијања пријема захтева тражиоца, не обавештавања о располагању информацијом, не доношења решења о одбијању захтева и слично.

Из наведеног произлази да је овај закон у погледу тумачења оправданог интереса станака за приступ информацијама од јавног значаја далеко либералнији, у односу на одредбе Законика о кривичном поступку, Закона о јавном тужилаштву као и Правилника о управи у јавном тужилаштву код којих постоји обавеза странке која је поднела захтев тражећи одређену информацију да докаже постојање оправданог интереса. Стога се може закључити да су услови под којима се тражене информације могу добити према наведеним законима и Правилнику строже постављени у односу на овај закон и да нису ретки случајеви када се јавно тужилаштво налази у дилеми на који начин треба да поступи по наведеним захтевима и који закон у конкретном случају треба да примени. Одговор на дилеме које настају због колизије одредаба мора бити дат кроз праксу. Свакако, приликом одлучивања треба имати у виду да се може узети да су Законик о кривичном поступку и Закон о јавном тужилаштву специјални закони када је у питању информисање о кривичном поступку и раду тужилаштва тако да тужилаштва у сваком случају морају имати у виду одредбе ових закона када одлучују о слободном приступу информацијама од јавног значаја.

Одредбе Закона о заштити података о личности²³²

Право на информисање је ограничено законским принципом неугрожавања судског поступка и заштитом права других особа (право на приватност). Чланом 42. Устава зајемчена је заштита података о личности на тај начин што је забрањена употреба података о личности изван сврхе за коју су подаци прикупљени осим за потребе вођења кривичног поступка или потребе заштите безбедности Републике. Свако има право да буде обавештен о прикупљеним подацима о својој личности и има право на судску заштиту због злоупотребе таквих података. Закон о заштити података о лично-

²³² „Службени лист СРЈ“, бр. 24/98 и 26/98 и „Службени лист СЦГ“, број 1/2003.

сти није довољно прецизан, тако да се често догађа да се ограничи слободан приступ информацијама како би се тобоже заштитила приватност неког лица.

Примену овог закона доводи у питање и чињеница да још увек *није doneћ* Закон о тајним подацима и класификацији тајних података. У сваком демократском друштву, постоје информације које су проглашене тајним. То су, пре свега, информације које се односе на: националну безбедност, спољне послове, обавештајне и контраобавештајне активности државе, односно одређене економске и финансијске послове. Међутим, у таквим ситуацијама строго се води рачуна да тајност произлази из садржине информација, при чему се обезбеђује адекватан систем контроле, како се не би догодило да се одређене информације проглашавају за „тајне“ ради заштите личних интереса политичара, полицајаца, војних лица или других државних службеника, односно власника компанија.

ЗАХТЕВ ЗА ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈИ ОД ЈАВНОГ ЗНАЧАЈА

(члан 15. став 1. Закона о слободном приступу
информацијама од јавног значаја)

_____ јавно тужилаштво, у _____

ЗАХТЕВ

за приступ информацији од јавног значаја

На основу члана 15. став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС“, број 120/2004), од наведеног органа захтевам:²³³

- Обавештење да ли поседује тражену информацију.
- Увид у документ који садржи тражену информацију.
- Копију документа који садржи тражену информацију.
- Достављање копије документа који садржи тражену информацију:²³⁴
 - Поштом
 - Електронском поштом
 - Телефаксом
 - На други начин.²³⁵

Овај захтев се односи на следеће информације:

(навести што прецизнији опис информација која се тражи као
и друге податке који олакшавају проналажење тражене информације)

У _____,

Тражилац информације/Име и презиме

Дана _____ 200__ године

Адреса

Други подаци за контакт

Потпис

²³³ У кућици означити која законска права на приступ информација желите да остварите.

²³⁴ У кућици означити начин достављања копије документа.

²³⁵ Када захтевате други начин достављања, обавезно уписати који начин достављања захтевате.

**ОБАВЕШТЕЊЕ О ОБЕЗБЕЂЕЊУ
ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИЈАМА**
(члан 16. став 1. Закона о слободном приступу
информацијама од јавног значаја)

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

_____ јавно тужилаштво у _____

А. бр. _____

датум _____

/

На основу члана 16. став 1. Закона о јавном приступу информацијама од јавног значаја поступајући по захтеву _____ за увид у документ који садржи _____ достављам:

ОБАВЕШТЕЊЕ
о стављању на увид документа који садрже
тражену информацију и о изради копије

Поступајући по захтеву број _____ који је поднео _____, у року утврђеном чланом 16. став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја, обавештавамо Вас да дана _____, у времену _____, у просторијама органа можете извршити увид у документ у којем је садржана тражена информација коју сте навели у захтеву.

Том приликом, на Ваш захтев биће Вам издата и копија документа са траженом информацијом.

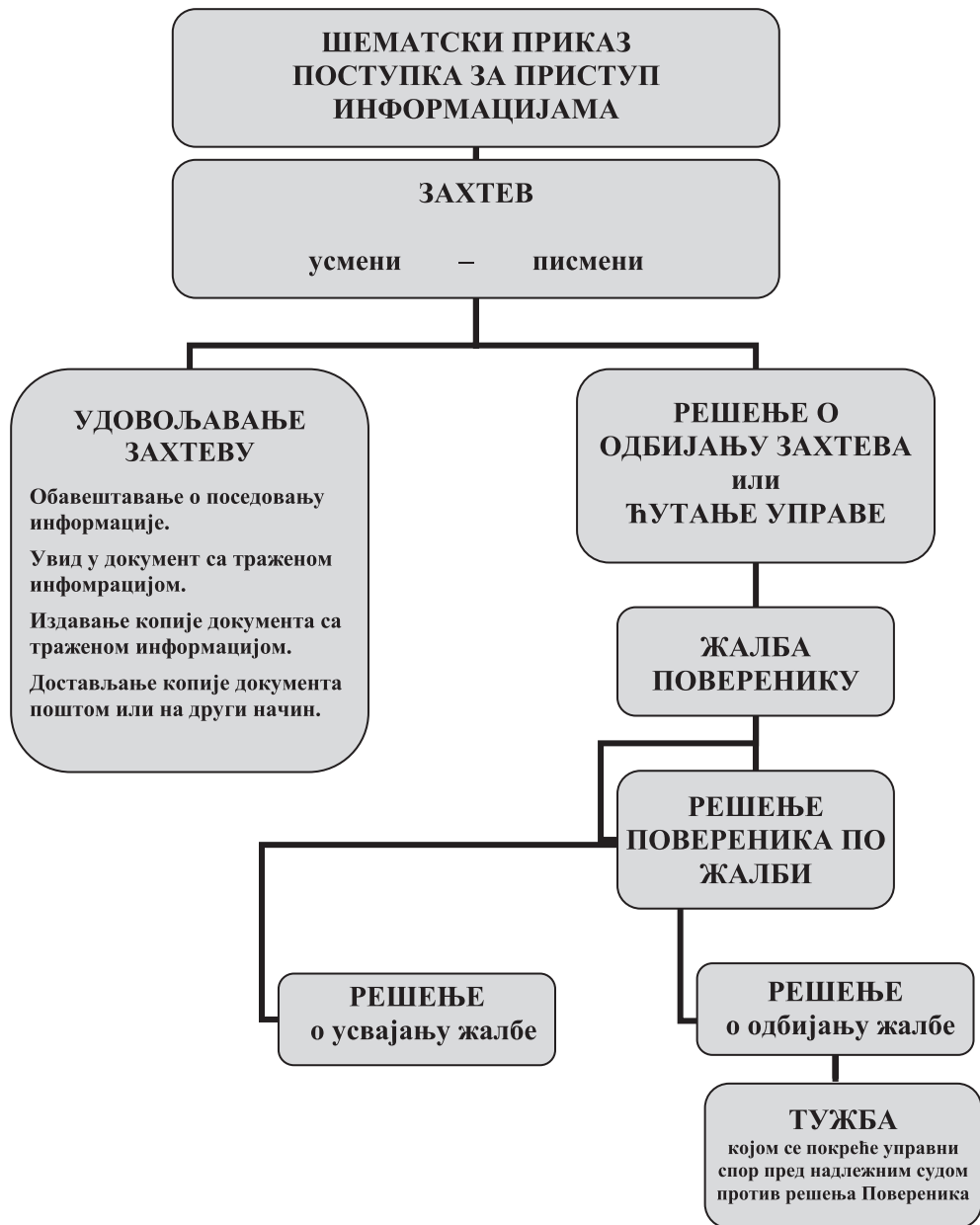
Копија стране, формата А4 износи _____ динара.

Износ укупних трошкова израде копије траженог документа износи _____ динара и уплаћује се на жиро рачун _____.

Достављено:

1. именованом (М. П.)
2. архиви

ОВЛАШЋЕНО ЛИЦЕ

ПОЗИЦИЈА ЖРТВЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Жртва је особа која је претрпела материјалну и/или нематеријалну штету, укључујући физичко и психолошко повређивање, емоционалну патњу, економски губитак, односно неко њено лично или имовинско право је угрожено или повређено. Особа може бити сматрана жртвом без обзира на то да ли је учинилац идентификован, лишен слободе, оптужен или осуђен и без обзира на породичне везе између учиниоца и жртве. Појам жртве може подразумевати и члана породице или оне који зависе директно од жртве и особа које су претрпеле штету покушавајући да заштите жртву или да спрече виктимизацију.

Како особа постаје жртва?

Трауматски догађаји се описују као догађаји који сежу изван распона обичних искустава људи. Они нису посебни зато што се јављају ретко, већ због тога што прелазе уобичајене способности људи за прилагођавање. Обично укључују: угроженост живота или телесног интегритета, сусрет са насиљем и смрћу, суочавање са крајњом беспомоћношћу и страхом. Заједнички именоване трауме је осећање „интензивне препаднутости, беспомоћности, губитка контроле и претње уништењем“.²³⁶

Трауматске реакције наступају када је деловање узалудно и најчешће обухватају дубоке и трајне промене физиолошке побуђености, емоција, мишљења и памћења. Психолошке функције које су у нормалним околностима међусобно повезане и усклађене могу трауматским догађајем постати раздвојене (дисоцирање) једна од друге (нпр. може се осећати интензивна емоција без јасног сећања на догађај, или се могу упамтити све појединости догађаја, али без емоција). Реакција на трауматски догађај *зависитиће од*:

- *особина трауматског догађаја* (врста догађаја, интензитет инцидента, дужина трајања догађаја, број узнемирујућих догађаја у дато време),
- *фактора окружења* (ефикасност помоћи која је указана жртви, реакције окружења – породице, пријатеља, професионалаца),
- *личних фактора* (припремљености жртве на догађај, менталног стања жртве, ранијих искустава са критичним догађајима, ресурсима који стоје на располагању жртви (физички, емоционални), озбиљности оштећења, степена повреде, доба живота и других својстава).

Најчешћа реакција на трауматски догађај је *посттрауматски стресни поремећај* (ПТСП) који се одликује изразитом *хиперојеношћу* симптома.²³⁷ Међу

²³⁶ Каличанин, П. (2002) *Психијатрија*, Еит – Медика & Драслар, Београд.

²³⁷ Ibid, str. 757–764.

психичне симптоме ПТСП спадају епизоде поновног преживљавања трауматског догађаја у сећањима која се намећу, у кошмарним сновима или ноћним морама. Могу се јавити „емоционална утрнулост“, повлачење и затварање у себе, нереаговање на околне догађаје, избегавање места, људи и околности које подсећају на трауматски догађај. Могу се јављати (ређе) драматични, акутни напади страха, панике или агитације, као и неуровегетативна узбуђења (трзање на мали повод, повишена будност, раздражљивост, несаница). Анксиозност и депресија су честе и удружене са другим симптомима (нпр. суицидалне идеје, ексцесивно конзумирање алкохола, дрога или медикамената, који даље компликују стање). ПТСП може да обухвати и различита понашања избегавања. Ток опоравка је променљив. У нешто више од половине случајева опоравак настаје после три месеца. Ређе, поремећај поприма *хроничан ток* који траје више година, при чему се могу развити *трајне промене личности*.²³⁸

Ситуације трајне, понављане трауме (као што је насиље у породици) често имају сложену симптоматску слику, те се предлаже назив *сложени посттрауматски стресни поремећај* који укључује *свекишар стања* која сежу од: (кратке) стресне реакције која никада не доспева до дијагнозе, преко класичног (једноставног) посттрауматског стресног поремећаја, па до сложених синдрома дуготрајне, понављане трауме.²³⁹

Пренаглашавање тежине трауме насиља може да резултира очекивањем *стереотипне слике жртве*, која је пасивнија и беспомоћнија него многе жртве које су изложене насиљу. То даље може да утиче на *неповољну процену* општих капацитета жртве (нпр. на процену капацитета жене-жртве партнерског насиља за родитељство). Посебна тешкоћа уклапања у „стереотип жртве“ је када она *показује отпор, независност, борбеност или агресивност* (у функцији одбране), што се у одређеним ситуацијама (нпр. партнерског или насиља у породици) препознаје и тумачи као изазивање или њено (жртвино) насиље. Неразликовање примарног насиља од одговора, као и неуклапање жртве у „слику жртве“ (беспомоћна и пасивна), може довести до неповерења у исказ жртве, до осуђивања или чак кажњавања жртве (код прекршајних пријава). Такође, непрепознавање опасности која долази од серије непрекидних злоупотреба, „где појединачни инциденти не морају бити *озбиљни* преступи, али они то постају у контексту кумулативних ефеката понављане злоупотребе која оштећује“, може жртву изложити неефикасној заштити у дугом периоду.²⁴⁰

Секундарна траума изазвана је посредним искуством трауматских догађаја, као што је посматрање или слушање о трауматском догађају. Свака особа која присуствује трауматском искуству друге особе или о њему слуша може

²³⁸ Ibid, str. 757–764.

²³⁹ Lewis-Herman, J. (1996): *Trauma i опоравак*, Ženska infoteka, Zagreb.

²⁴⁰ Кели, Ј. (2003): *ВИП Водич – Визија, иновација и професионализам у раду полицаје у вези са насиљем над женама*, Савет Европе, Канцеларија у Београду.

доживети секундарну трауматизацију – нпр. дете које посматра насиље оца према мајци, сведоци тешке саобраћајне несреће, сведоци тортуре у рату и други. Овај тип трауме често се налази и код особа које се баве „помажућим“ професијама и које су у сталном контакту са жртвама примарне трауме, као што су психолози, социјални радници и други помагачи који раде са жртвама тортуре, избеглиштва, насиља у породици, трговине људима.

Секундарна викијимизација жртва настаје као последица негативне реакције средине и неадекватне реакције професионалаца и служби у заједници. Нпр. код насиља у партнерским релацијама и у породици управо су могућности обезбеђивања сигурности, заштите и подршке доведене у питање, јер жртва често остаје у истом простору, или је доступна насилнику, који често има виши/бољи положај у заједници, или располаже бољим ресурсима (личним, материјалним, друштвеним). Људи блиски жртви неће увек знати како да јој пружи помоћ, а заједница може пружити подршку насилнику, окривљујући жртву. С друге стране, сама „технологија“ вођења поступка у институцији и нејасне надлежности преноса информација могу допринети фрагментарности поступања, чија последица није само предуго трајање процеса, већ и недостатак увида у целину проблема, жртвино искуство, контекст, ризик и потреба за заштитом.²⁴¹ *Директна секундарна викијимизација* подразумева несензитивни третман и испитивање професионалаца, недовољну заштиту од застрашивања или освете и од непримереног публицитета, док *индиректна секундарна викијимизација* подразумева недовољан проток информација између жртве и кривичноправног система, тешкоће у вези са правом жртве на компензацију од стране државе и проблеме у добијању накнаде штете од учиниоца.²⁴²

Институционално насиље представља насиље учињено од стране професионалаца у институцијама, које доприноси даљем насиљу над жртвом и може бити манифестовано као:

- *директно насиље* (психичко, физичко, сексуално и/или економско) које примењују представници институција над корисницима/ама услуга;
- *стилови и понашања професионалаца* који воде ускраћивању помоћи, умањивању насиља или последица насиља, окривљавању жртве, неделотворности и неефикасности поступања или неповезаном поступању служби система.

²⁴¹ Pence, E. (ed.), (1996) *The Domestic Abuse Intervention Project: A Model for Community Intervention*, in: *Coordinated Community Response to Domestic Assault Cases: A Guide for Policy Development Domestic Abuse Intervention Project*, Minnesota Program Development, Inc.

²⁴² Препорука Комитета министара Савета Европе Р (85)11 о положају жртве у оквиру кривичног права и кривичног поступка (1985).

Основна људска права за жртве

Жртве кривичног дела су првенствено кориснице/и права (на приступ правди, на заштити, на обештећење...) а држава, тј. државне институције представљају средство путем којих жртве остварују та права. Жртве кривичног дела имају и законом прописане обавезе, од којих се првенствено истиче обавеза сведочења (осим у случајевима у којима закон даје могућност жртвама да ускрате сведочење).

Људска права жртава криминалитета су загарантована и/или препоручена међународним документима: Декларација о основним принципима правде за жртве кривичних дела и злоупотребе моћи (1985), тзв. УН Декларација о жртвама, УН Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (1979) и Општа препорука бр. 19, УН Конвенција о правима детета (1989) и Смернице о правди у случајевима који укључују децу жртве и сведоке кривичних дела (2005), УН Конвенција против транснационалног организованог криминала (2000), Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом и Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом (2000), Препорука Комитета министара Савета Европе Р(85)11 о положају жртве у оквиру кривичног права и кривичног поступка (1985), Препорука Р(87)21 о помоћи жртвама и превенцији виктимизације, Препорука Рец 2006(8) о помоћи жртвама криминалитета, Конвенција Савета Европе о накнади штете жртвама насилничког криминалитета (1983).

Међународни документи прописују или дају препоруке државама чланицама да усагласе своја законодавна решења како би се жртвама криминалитета гарантовала права која су у њима наведена. Посебна пажња се поклања категорији *осећљивих и нарочито рањивим жртвама*, као што су деца, особе са инвалидитетом, особе које су жртве вишеструке дискриминације, жртве трговине људима, сексуалног и партнерског насиља, насиља у породици и жртве организованог криминала и ратних злочина.

Виктимолози су на основу ових препорука издвојили *10 основних принципа правде за жртве*²⁴³:

1. поштовање и саосећање,
2. информације о правима у поступку и његовом току,
3. адекватно саслушање,
4. јавно саветовање,
5. заштитна безбедности и приватности,
6. могућности неформалног разрешења конфликта,
7. помоћ (медицинска, психолошка, материјална...),
8. реситиуција/компензација од стране учиниоца,
9. накнада штете од стране државе,
10. оснаживање и сарадња.

²⁴³ Prof. Van Dijk, Jan (2006), *Victims rights in international criminal law*; paper presented at the International Conference on Actions for Crime Victims, Rome, Italy.

Права жртава криминалитета у Србији

Одредбама Кривичног законика, Законика о кривичном поступку и Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица прописана су права и обавезе жртава кривичних дела. Република Србија не гарантује жртвама кривичних дела онај ниво основних људских права у складу са међународним препорукама. Кратак преглед препоручених права у односу на законом загарантована права требало би да јавним тужиоцима и заменицима јавних тужиоца укаже на постојеће разлике, да их подсети на максимално коришћење постојећих законских решења са посебним акцентом на одредбе које су усвојене законима о изменама и допунама Кривичног законика и Законика о кривичном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/09), и да укаже на могућности поступања у складу са препорукама међународних докумената. У будућности, могло би се очекивати да Република Србија, у складу са међународним препорукама и обавезама, усвоји и посебан закон о жртвама (по угледу на законе који постоје, нпр. у Немачкој, Холандији, Великој Британији).

1. Право на сигурност – заштита безбедности и приватности

Ово право подразумева да је држава обезбедила могућности да се:

- жртва заштити од насиља,
- заштити од других врста притисака,
- да добије информације о опасности и мерама заштите које јој се пружају.

Да би се жртва насиља прикључила кривичном гоњењу и да би истрајала до краја поступка, потребно је да јавни тужилац захтева од суда да се изрекну процесне мере у току трајања кривичног поступка, којима се та заштита гарантује. Поред *захтева за одређивање њришвора* (чл. 141–147. ЗКП), јавном тужиоцу стоје на располагању и мере које представљају алтернативу притвору:

- **Мере за обезбеђење присуства окривљеног и несметано вођење кривичног поступка** (члан 136. ЗИД ЗКП)

Окривљеном може бити забрањено да напусти стан или место боравишта, као и да посећује одређена места или састане са одређеним лицима или прилази одређеним лицима која могу бити и чланови породице и блиски сродници, или му може бити наложено да се њовремено јавља одређеном државном ораниу, или њривремено одузета њуина исправа или возачка дозвола...

Суд може наложити да се њрема окривљеном коме је одређена једна или више мера њримени електронски надзор ради контролисања њоштовања ораничења која су окривљеном одређена, њод условом да њо неће шкодити здрављу окривљенои.

Ове мере се могу одредити и као самосталне мере, ако су потребне у циљу заштите оштећеној или сведока, сјечавања да окривљени ујиче на саучеснике или прикриваче, или ако постоји опасност да окривљени доврши заочито кривично дело, понови кривично дело, односно учини кривично дело којим прети.

- **Мере за заштиту сведока и оштећеног од увреде, претње и сваког другог напада** (члан 109. ЗКП)
- **Мере посебне заштите сведока – заштићени сведок** (члан 109а-ђ ЗИД ЗКП)

Када постоје околности које указују да би сведоку или њему блиским лицима јавним сведочењем били угрожени живот, тело, здравље, слобода или имовина већег обима, а нарочито када се ради о кривичним делима организованој криминала, корупције и другим изузетно тежким кривичним делима, суд може решењем одобрити да се сведоку обезбеде мере посебне заштите (заштићени сведок)...

Када су у питању кривична дела против брака и породице, јавни тужилац је овлашћен да покрене поступак за издавање мера заштите од насиља у породици у складу са чл. 198. и 284. Породичног закона. Прописана хитност овог поступка (прво рочиште за осам дана, прописана дужина трајања поступка – два рочишта) омогућује тужиоцу да до доношења неке од претходно наведених одлука у кривичном поступку, обезбеди ургентну заштиту ове категорије осетљивих сведока. Јавни тужилац је овлашћен да поднесе тужбу за одређивање/продужење мера заштите без обзира на то да ли се води кривични поступак. Кршење мера заштите представља ново кривично дело (члан 194. став 5. КЗ) али и основ за продужење трајања мере. Мере заштите могу трајати највише годину дана.

Мере заштите од насиља у породици јесу:

1. издавање налоја за исељење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закућа непокрећности;
2. издавање налоја за уселење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закућа непокрећности;
3. забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености;
4. забрана присућа у простор око места становања или места рада члана породице;
5. забрана даље узнемиравања члана породице.

Јавни тужилац је овлашћен да у оптужници или оптужном акту предложи изрицање нове мере безбедности – меру забране приближавања и комуникације са оштећеним (члан 89а ЗИД КЗ).

Суд може учиниоцу кривичног дела забранили приближавање оштећеном на одређеној удаљености, забранили присућа у простор око места становања или места рада оштећеној и забранили даље узнемиравање

*ошћећеної, односно даљу комуникацију са ошћећеним, ако се оїравда-
но може смаїраїти да би даље вршење таквих радњи учиниоца кривич-
ної дела било оїасно по ошћећеної, и ше мере моїу їрајаїти їри їодине.*

2. Право на правду

Ово право подразумева да је држава прописала да се жртви обезбеди:

- їраво на акције државних оїана,
- увид у кривични їроцес,
- жалбу на їроцес,
- делотїворну исїраїу,
- їодуку о власїиїтим їравима,
- їсихосоцијално надїледање їосїуїка,
- їравно надїледање їосїуїка.

Одредбе закона у Србији прописују:

- їоучавање неугої лица о њеїовим їравима (члан 15, члан 60. став 4. ЗКП);
- увид у сїисе їредмеїа (члан 60. став 3, члан 170. ЗКП);
- їредлаїање їредузимања їојединих исїражних радњи (члан 250. ЗКП);
- присуство истражним радњама и право постављања питања (члан 251. ЗКП);
- їриїужбу збої одуїовлачења їосїуїка и друїих неїравилности у їоку исїраїе (члан 264. ЗКП);
- їредлаїање сведока, вешїака и доказа (чл. 60, 286, 339, 340. ЗКП);
- овлаїћења јавної їужжоца (члан 46. ЗКП).

Жртве кривичних дела која се процесуирају по службеној дужности имају право да изјаве жалбу на пресуду само у погледу накнаде трошкова поступка. Изузетак је установљен једино у корист жртава од којих је јавни тужилац преузео кривично гоњење (члан 364. став 4. у вези са чланом 64. став 2. ЗКП).

Правно надгледање поступка, иако декларативно наведено у закону, првенствено зависи од могућности жртве да ангажује пуномоћника. У Републици Србији још није донет Закон о бесплатној правној помоћи којим би и ово право било задовољено. Једини изузетак представљају малолетници као жртве кривичних дела којима се, уколико немају, од првог саслушања окривљеног поставља пуномоћник по службеној дужности (члан 154. Закона о малолетницима).

Новим судским Пословником (бр. 021-05-113/09-05 од 23.12.2009.г.) је прописано да правну помоћ грађанима пружају судови, без обзира на њихово имовинско стање (члан 101). Предлог новог Правилника о управи у јавним тужилаштвима садржи посебне одредбе у глави ИКС о јавном тужилаштву и грађанима (чланови 65 до 69).

Психосоцијално надгледање поступка подразумева постојање посебних служби за пружање помоћи и подршке жртвама које се углавном оснивају при сваком суду, али и институционализацију „особе од поверења“ која има право да присуствује свим радњама у кривичном поступку. У Републици Србији се тек започело са остваривањем ових права, првенствено када су у питању малолетници (*саслушање уз помоћ психолога, педагога или групе стручних лица* – члан 152. став 1. Закона о малолетницима). Новим Пословником о раду суда („Службени гласник РС“, хх/09) прописано је оснивање служби за пружање помоћи и подршке жртвама, која засад једино постоји у оквиру Специјалног суда.

3. Право на заштиту од секундарне виктимизације

Ово право подразумева да је држава обезбедила:

- *да се избејне (психичко) оштећења жртве,*
- *саслушање жртве „уз употребу техничких уређаја“,*
- *испитување од стране експерта и преко видео-линка,*
- *коришћење снимака из испитивања на главном претресу.*

Одредбе којима би требало да се гарантују ова права у ЗКП-у зову се „испитивање сведока“, за разлику од одредаба које се тичу „саслушања окривљеног“, што нам у довољној мери говори о приступу законодавца овим правима:

- *Испитување сведока (чл. 96–107. ЗКП)*
- *Привремено удаљење оштећеног из суднице (члан 324. ЗКП)*
Оштећени ће се привремено удаљити из суднице ако сведок одбија да даје исказ у његовом присуству или ако околности указују да у његовом присуству неће говорити истину.
- *Саслушање сведока у свом стану (члан 101. став 3. ЗКП)*
Сведоци који се због старости, болести или тежких телесних мана не могу одазвати позиву могу се саслушати у свом стану.

Када су у питању одрасли као жртве криминалитета, законске одредбе у Републици Србији не познају могућност сведочења уз употребу техничких уређаја а самим тим ни коришћење тих снимака из истражног поступка на главном претресу, како би се смањио број исказа који жртва кривичног дела мора да понови.

Међутим, оваква решења постоје у Закону о малолетницима – чл. 152. и 153, али се због непостојања техничких средстава углавном не примењују. Не примењују се чак ни одредбе које се тичу саслушања малолетника ван зграде суда (у просторијама ЦСР, Прихватилишта за злостављану децу и сл. у којима постоји скрин или надзирана соба).

4. Право на заштиту приватности

Ово право подразумева да је држава прописала:

- могућност искључења јавности у току кривичног поступка,
- обавезна правила извештавања везана за медије.
- *Искључење јавности* (чл. 261. и 292. ЗКП)
*Заштита личној или породичној живојој оштећеној представља раз-
лој за чување тајне односно искључење јавности.*
- *Правила извештавања везана за медије*
Закон о јавном информисању („Сл. гласник РС“, бр. 43/2003, 61/2005
и 71/2009) прописује обавезе медија да:
 - се у јавном гласилу нико не може означити учиниоцем каквог каж-
њивог дела, односно огласити кривим или одговорним пре правнос-
нажне одлуке суда или другог надлежног органа (члан 37), јер ће се
у противном оснивач јавног гласила казнити новчаном казном у из-
носу од 25% до 100% збира вредности укупно продатог тиража, а
одговорно лице и одговорни уредник новчаном казном од 200.000,00
до 2.000.000,00 динара (члан 92б);
 - ради заштите права малолетника, у јавним гласилима се мора посеб-
но водити рачуна да садржај јавног гласила и начин дистрибуције не
нашкоде моралном, интелектуалном, емотивном или социјалном ра-
звоју малолетника, као и да се малолетник се не сме учинити препо-
знатљивим у информацији која је подесна да повреди његово право
или интерес (члан 42), јер ће се у противном изрећи горе наведене
новчане казне предвиђене чланом 92б;
 - ако је јавно гласило објавило да је против одређеног лица покренут
кривични поступак, то лице има право, када се поступак оконча, да
од одговорног уредника захтева да, без накнаде, објави информацију
о правноснажном обустављању поступка, одбијању оптужбе однос-
но ослобађању од оптужбе (члан 74), јер ће се у противном оснивач
јавног гласила казнити новчаном казном од 1.000.000,00 до
10.000.000,00 динара, а одговорни уредник новчаном казном од
100.000,00 до 1.000.000,00 динара (члан 95).

5. Право на материјалну надокнаду

Ово право подразумева да постоји могућност подношења:

- *имовинској правној захтева за оштећењу против учиниоца,*
- *државну оштећењу за жртве криминалитета,*
- *организовану финансијску помоћ преко удружења.*

У Републици Србији постоји само могућност подношења *имовинској-
равној захтева за оштећењу која се захтева од учиниоца кривичној дела* (чл.

201–212, 317. ЗКП). Како не постоји обавеза суда да у кривичном поступку обавезно одлучи и о имовинскоправном захтеву, судска пракса је показала да се често жртве криминалитета упућују да свој захтев за накнаду штете остваре у грађанском поступку, што их додатно економски исцрпљује (висина судске таксе, ангажовање пуномоћника...). Нажалост, не постоји ни могућност накнаде штете од стране државе зато што државни органи нису спречили наступање штетне последице.

6. Право жртве на опоравак и поштеду

Ово право подразумева да је држава омогућила:

- *(хишан и бесилашан) лекарски иреплед,*
- *смешиај жртиве на сиурно,*
- *йолицјијске инйервенције у складу са динамиком исихоипрауме,*
- *сйрйљиво, емйаишчко исйишйивање и разумевање,*
- *обезбеђивање йодржавајућих реакција околине,*
- *деиљану анализу йрајова на месту учињеној дела (злочина),*
- *исйишйивање друйих сведока.*

Већина ових права нису ни законом нити подзаконским актима загарантована. Република Србија није прописала обавезујуће процедуре за поступање професионалаца, изузев када је реч о жртвама трговине људима (Национална стратегија о борби против трговине људима („Службени гласник РС“, бр. 111/06)) и о злостављеној и занемареној деци (Општи протокол за заштиту деце од злостављања и занемаривања, Влада РС, 2005. и Посебан протокол о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања, Министарство правде, 2009).

Новина која је усвојена Посебним протоколом о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица јесте *обавеза јавној йужниоца да йрисусйивује конференцији случаја* (проширеном тимском састанку у Центру за социјални рад који сазива водитељ/ка случаја) и да у складу са својим овлашћењима предузима мере у циљу заштите малолетног лица, које су на том састанку договорене.

Новина која је усвојена Посебним протоколом о поступању правосудних органа у заштити малолетних лица је *йрејорука да јавни йужилац йрисусйивује конференцији случаја* (проширеном тимском састанку у Центру за социјални рад који сазива водитељ/ка случаја) и да у складу са својим овлашћењима предузима мере у циљу заштите малолетног лица које су на том састанку договорене (страна 28). Такође, наведено је да ће на превентивном плану, јавна тужилаштва поступати у грађанском поступку, *йодношењем йужби ради зашйишйе йрава деишйа* (страна 24).

Правила поступања са жртвама криминалитета²⁴⁴

Професионално постојање требало би да је базирано на *оштрихвационим принципима* који оријентишу праксу и који представљају саставни део закона, али и интерних упутстава о раду, *обавезних* за све запослене. Трауматски животни догађаји нужно нарушавају људске односе, али људи из окружења имају могућност да утичу на коначан исход трауме. Жртвама насиља потребно је гарантовање *сигурности и заштите*, као и *разумевање, оснаживање и подршка*, који *враћају поверење у свет, људе, правду и вредности*.

У овом делу наводимо општа упутства о поступању са жртвама криминалитета, која могу да се користе у тужилачкој пракси.

Оштра правила постојања

- *Безбедност* – жртве очекују да буду заштићене током правних поступака, те је обавеза свих који у овом процесу учествују да о томе воде рачуна и обрате дужну пажњу на мере успостављања безбедности.
- *Професионална етика* налаже поштовање поверљивости и поступање у најбољем интересу појединаца, што може бити у супротности са захтевима заједнице и законима који налажу да се кривична дела ставе на увид јавности зарад општег добра.
- *Присутност на основу јуне информисаности* и одлука о учешћу у поступцима за које није добијена сагласност жртве/оштећене, по службеној дужности, представља врло осетљиво питање, за које не постоји „опште решење“, већ се оно мора засебно процењивати у свакој ситуацији, зависно од ризика и законских обавеза.²⁴⁵
- *Подршка и рехабилитација жртве* су неопходне како за време узимања изјава, тако и током судских процеса и после тога. Рехабилитација се мора посматрати као саставни део рада са жртвом.
- *Терминологија* – речи насиље, злостављање, мучење, некада се користе као синоними, а некада да опишу различите радње и последице. Треба имати свест о томе да ове речи имају различита значења у свакодневном говору и у стручној терминологији (нпр. правној и психолошкој), те је добро што конкретније описивати радње/дела и последице, како би их жртве, али и професионалци из различитих области лакше разумели.

²⁴⁴ Гифард, К. (2000) *Приручник за извештавање о случајевима мучења – Документовање случајева мучења и постојања у оквиру међународног система за заштиту људских права*, Центар за људска права Универзитета у Есексу, издавач на српском језику: Међународна мрежа помоћи – ИАН, Београд, 2003.

²⁴⁵ *Уједињавање о размени личних података грађана и грађанки у контексту насиља у породици* (2008), Аутономни женски центар, Београд.

Разговор са особом која извештава о насиљу

Правила за вођење разговора морају се учити кроз обуку. Овде је приказан само подсетник.

Треба одржати равнотежу између *два важна и наизглед сујројна захтева*:

а) Потребе да се прибави ваљан исказ у односу на поштовање потреба особе/жртве са којом се води разговор. То значи да ће се:

- са једне стране, тежити прибављању најгачнијег и најдеталјнијег исказа,
- а са друге стране, имати свест да реконструкција догађаја и сам разговор могу бити тешки за особу/жртву која је већ прошла трауматично искуство, а од које се тражи да се усредреди на детаље, хронолошки след и сл., што је излаже накнадној трауматизацији. Особа која води разговор мора имати свест о умору, узрујаности, присуству културних табуа (нпр. код сексуалног злостављања) и сл.

б) Потребе да се прибави што више детаља и могућност да се питањима исказ превише усмери у одређеном правцу, или да се на њега утиче. То значи да би требало:

- бележити чињенице које су се догодиле (не оно што претпостављамо да се догодило), сваком разговору приступити као посебном исказу јер свака особа има своје властито искуство и виђење (у том смислу исти догађај може да произведе различиту „причу“ жртве и сведока).

Како ћочети разговор у којем се прикуиљају информације од жриве?

- *Представљањем* – особе која води разговор, свих присутних особа, институције, сврхе разговора – како ће се и за шта искористити информације.
- *Провером у вези са ииом бележака*. Бележење не би требало да омета разговор.
- *Пишањем ирсианка* на основу пуне обавештености, поверљивости и ограничењима поверљивости, односно пристанка.
- *Информацијама* о процесу, трајању, ефектима (укључујући и препреке и ограничења).

Ко води разговор са жривом?

- Вођење разговора са жртвом је тешко (емотивно и физички). Зато је увек добро да разговор воде *две* особе. Боље је ако особе које воде разговор имају *комилемениарна знања* (нпр. правна и психолошка), јер то помаже да се не пропусте важне ствари. Истовремено, две особе које воде разговор могу да збуне жртву, па је важно да једна поставља већину питања, а да се друга укључи при крају, тражећи додатне податке.

- Разумљивост језика – треба бити сигуран да особа са којом се разговара разуме садржај питања. У случају да не говори језиком већинске групе, обавезно јој понудити преводиоца. Обезбедити да преводилац има дужност професионалне тајне (да се обавезао на поверљивост), да је стручан и тачно преноси саговорникове мисли (без интерпретације). Ако се разговор преводи, особа која га води увек је у контакту са особом са којом разговара (а не са преводиоцем).

Шта учинити да би се саговорник/ца (жртва) осећао/ла ојачаније?

- Направити што је могуће удобнију ситуацију – посебна (издвојена) просторија, разговарати насамом, осим ако жртва жели да још неко присуствује разговору (тзв. „особа од поверења“).
- Веровати искуству жртве. Њено искуство насиља је много пута нормализовано, негирано или умањивано. Веровање би требало да омогући да се прикупе детаљне информације о догађају, а не искључује професионалност у проценама и потребу прибављања поткрепљујућих докумената.
- Треба имати у виду „говор тела“, невербалну експресију, начин седења, карактеристике простора.
- Правити паузе током разговора, посебно ако разговор дуго траје и када се води са децом.
- Не инсистирати на даљем разговору уколико је особа превише потресена (направити паузу или заказати нови разговор).
- Информисати жртву о могућој подршци и помоћи.
- Тон, језик и понашање морају одражавати обзирност и поштовање.
- Треба бити свестан културолошких разлика и чињенице да су неке теме „табу“.
- Допустити да жртва искаже шта је брине, од чега стрепи, чега се плаши.
- Показати разумевање за бол и патњу, али задржати професионалну границу.
- Разговор не би требало нагло завршити, а нарочито га не би требало оставити на „болној теми“.

Жртве које се њлаше да њоре

- Ако жртва (или сведок) сматра да је изложена било каквом ризику због пријаве насиља, потребно је најпре размотрити ризик и безбедносни план.
- Јасно ставити до знања да особа обавести о свакој претњи њој или сродницима (сведоцима).
- Оставити контакт телефоне.
- Унети у евиденцију све податке о додатним притисцима.

- Предузети адекватне мере да се спречи утицај на жртву (или сведоке).

Како побољшати поузданост информација добијених од жртве?

- Треба тражити *опис* догађаја и искустава („Шта вам се догодило?“ „Како сте се осећали?“) и забележити *ауџенџичне* исказе особе (не треба употребљавати питања која наводе на одговор).
- Не постављати питања типа „*зашто*“ јер она могу да упућују на тражење узрока и објашњења за која жртва није способна, или да асоцирају на оптужбу, кривицу и сл.
- Недоследност не мора нужно да значи да је навод нетачан (лажан). Недоследност у исказима често одражава збуњеност, проблем са разумевањем питања, проблем са присећањем, емотивну узбуњеност због оживљавања трауматских искустава и сл.
- Бележити и утиске о понашању саговорнице/ка.
- Пол саговорнице/ка може бити од значаја за разговор, посебно у вези са специфичним питањима (нпр. сексуално насиље) или специфичним културама. Начелно, боље је ако са женом разговор води жена.
- Имати на уму културолошке разлике, утицај вишеструке дискриминације и маргинализације жртава и утицај преовлађујућих стереотипа о жртвама из одређених друштвених група (нпр. Роми/Ромкиње, особе са инвалидитетом, сеоско становништво, ниво образовања, старосна доб и друга лична својства).
- Ако се разговор води са децом, од посебног је значаја да особа која разговара има специјализовано знање и искуство.
- Имати у виду да су деца могла бити директно злостављана или изложена „сведочењу“ о насиљу. Важно је да се деца у разговору осећају сигурно и да су им доступне особе у које имају поверење и од којих могу добити подршку.
- Имати у виду узраст детета и вербалне способности везане уз узраст. Посебну пажњу обратити на понашање (које може да говори више од речи).
- Разговори са децом морају трајати краће.
- Тражити да лекарске прегледе обављају лекари специјализовани за област.
- Важно је жртви обезбедити „мрежу подршке“ након разговора (ово је обавезно када су деца жртве криминалитета).

Информације које треба забележити

- *Опис образаца информација*: КО је учинио ШТА и КОМЕ? КАДА, ГДЕ, КАКО?
- *Опис начина и врсте злостављања*: описати све врсте злостављања, како физичке, тако и психичке, економске, сексуалне, злостављање које је прерасло у мучење.

- Жртви (и сведоцима) треба поставити питања о тачној природи злостављања: ШТА се догодило, ГДЕ, КОЛИКО често, КОЛИКО дуго је трајало и какве је ПОСЛЕДИЦЕ имало/оставило на жртву тада и касније.
- Када је реч о физичком насиљу, поставити питање и о предметима који су коришћени.
- Када је реч о психичком насиљу, поставити питања о осећањима (да објасни како се осећала) за време злостављања и после.
- Поставити питања о сведоцима, историји тражења помоћи, реакцијама служби и непосредним и дугорочним последицама.

Ваљане информације би требало да буду доследне, односно да не садрже противречности или да дају објашњења за недоследност. Неке недоследности су разумљиве и требало би их објаснити (нпр. као последицу застрашивања, специфичног психичког стања и сл.). Крупне недоследности би требало да наведу на додатне провере информација (поред изјаве жртве, важно је и прикупити што више поткрепљујуће документације – изјаве сведока, лекарска уверења, фотографије, раније пријаве догађаја и сл.).

Требало би имати у виду да је разговор са жртвама веома стресан и за особе које га воде, те оне морају бити спремне да разговарају о својим реакцијама и да потраже стручну помоћ уколико је то потребно.

Од правних професионалаца се не очекује да разумеју све феномене у вези са позицијом и потребама жртве, али је нужно да их препознају и да примењују основна правила у раду. Жртви може да помогне усмеравање на професионалну психосоцијалну помоћ у заједници (на услуге центара за социјални рад и услуге специјализованих, невладиних, организација), које могу да буду подршка тужилачком послу.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.143(497.11)(035)

ЈАВНОТУЖИЛАЧКИ приручник / аутори Горан Илић ... [и др.] ;
уредници Горан Илић, Данило Суботић. - Београд : Удружење јавних
тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, 2010 (Београд : АТЦ). –
589 стр. : обрасци ; 24 cm

Тираж 750. - Стр. 9-10: Предговор / Станко Бејатовић, Горан Илић. -
Стр. 11-15: Рецензија приручника / Милан Шкулић. - Напомене и
библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-87259-09-6

COBISS. SR-ID 172568076
